

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_206153

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81 5765 sh Accession No.

Author: మర్తం శేఖర్ రెడ్డి.

Title (శీర్షిక): ఆధునిక భారత చరిత్ర - 5వ భాగం

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

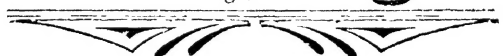
శ్రీహయగ్రీవానమః

శ్రీ శోభనాద్రీశచైభవేమహాకవ్యే

ఉత్తరభాగే ఏకాదశస్కందః - మహాభూతకథార్చనః

ఆదిపర్వకథానువచనం.

పూరువంశాదివర్ణనకథాప్రారంభః

తృతీయో హో చైతే మమలం పృథ్వీ కణామృతం
 శ్రీమద్వీరవీర గణామీవరే సుఖాంతరాత్ ముఖం
 పూర్వో రిష్యయన్విస్థరించ నేతి తద్వీర్యరాజ్ఞా పురః
 కీర్తునస్యో వికిరచకార హృదయగోపాలకృష్ణాంతః 1

తృత్యో పూరువంశాదివర్ణనకథాప్రారంభః
 తస్మాదానం సరేపూగవస్యో విభుగో గోపాలకృష్ణాభిధః
 శ్రీమద్భాగవతాదీనామః అలితాభ్యునామసా పృథ్వీతాం
 దివ్యాం తా మచన త్కథాం మునితహృ త్సంగేషితి స్సాదరం 2

పూర్వో కేసల్యాయాం ఏత్యాద్యం జనమేజయః జనమేజయ న్యాసంతా
 యాం సుచిన్వాం సుచిన్వాం స్వన్యాం సుచిరోధః తస్య సమస్యః
 సమస్య శ్చానం చాలో స్వమ్య తస్య బహుగవః బహుగవస్య శిర్యా
 తి శిర్యాచే ర్విరాగ్యానుసాం యాం తస్య భానుమత్యాం పాద్రా
 తి త్త్వీనా సార్వభౌమభద్రాశ్వా నినామాసా పాద్రా యుజే
 పుకడే పుకడే పుకడే పుకడే పుకడే పుకడే పుకడే పుకడే పుకడే
 నామానోదతేప్రతా పుతాచ్యామస్సరిప్రీయూం జ్ఞాతే 3

భద్రా శూద్రా మద్రా శలదా మలదా శలా జలా విపా వరదా
సురనా అయోగా చపలా స్త్రీరత్నకూటా చేతి త్రయోదశపుత్ర్యశ్చ
ప్రభాకరస్య రాజ్ఞః పశోష్య జిజ్ఞశే. 4

భద్రాయాంప్రభాకరస్య సోమాభిధ స్తనఘోజని 5

ఋతేహ జ్ఞాయత్యేనా పరనామ్న స్సశ్రీనా యాంరంతి సారస్సుత
స్సమభూత్. 6

తస్యా వాచీనా పరనామధేయస్య మర్యాదాయాం సుమతి ద్రువ అప్ర
తిరథా హ్వయా త్రయః పుత్రా బభూవః. 7

అస్రతిరథస్య కణ్వః కణ్వస్య మేధాతిథిః మేధాతిథేః ప్రస్కాన్వాద్వా
ద్విజాతయ ఉదభూవః. 8

సుమతేః ఖర్వాంగ్యాం మహాభూమః తస్య సుయజ్ఞా యామయుతాపీ
అయుతాపినః కామాయామక్రోధనః తస్య కరంభాయాం దేవాతిథిః
దేవాతిథే ర్మర్యాదాయా మంహః తస్యసదేవా యామృతః ఋక్ష
స్య జ్వాలాయాం మతినారః తస్య సరిస్వత్యాం తం సుః తం సోః
కాశింగ్యాం రైభ్యః రైభ్య స్వరథంతర్యాం దుష్యంత శుష్కంత
ప్రవీరానఘాఖ్యాశ్చ త్వార స్తనయా స్సమభూవః. 9

దుష్యంతస్తు మహీపతిః పృతనయాసార్థం మహత్వాటపీ
మాఖేటార్థ ముపేత్య తత్రచ బహూన్నిఘ్న మృగాన్ సంచరన్
మాలిన్యా స్సరిత స్తటస్థ మమలం కణ్వశ్రీమం పావనం
దృష్ట్వైకోముని మీషీతుం బహిరవస్థాప్యై వసేనాం యయా 10

ప్రవిశ్య శూన్య ముటజంపశ్యన్ కించన భూపతిః
ఆక్రుశ్య తోక్త్రవనతీ త్యదైకానిరగా ద్వధూః 11

నిరీక్ష్య తాం దేవసుతాసరూపామనంగవశ్య త్వముపేత్యభూపః
పప్రచ్ఛ కా త్వం చరసీతి కష్టప్రయోజనాయేతి తతోవదత్సా 12

విశ్వామిత్రతపఃప్రభావచక్తితై స్సంప్రేషితా నిజకరైః
స్రాస్తా తం పరిలోభ్య నైజవపుషా భుక్తా తతో మేనకా
గభాన్ తేన సమాహితుం ధృతవతీ కాలే హిమాద్రే స్తటే
త్యక్త్వా గాత్రిదివం రరక్షు రథ తం గభాన్ శకుంతా ముదా 13

సాహం తత్ర వశేస్థితా ధ మునినా కణ్వేన దృష్టాదరాత్
పుత్ర త్వేన వృతా తదాశ్రమపదం స్థాస్థా స్థితా తద్వశే
మామాహుహి శకుంతలా మిత్రయశో రక్ష శకుంతావనే
కించిత్తిష్ట నృపోత్తమాహాణమిదం గృహ్ణీష్యనః వీరిదం 14

శ్రుత్వా తద్వచనం నృపో మునినరేణాజ్ఞాత వృత్తి ర్మతే
తస్యా స్తుప్త మనా వివాహవిధినా గాంధర్వనామ్నాచ తాం
సంప్రాప్త్య ప్రణయా నిధాయ విపులం వీర్యంచ తస్యాం పునః
తాం త్యక్త్వా స్వపురం జగామ తనయం సాసూతకాలే తతః 15

ఆగత్య కణ్వోపి తస్యో సనాత్నాద్విజ్ఞాతపుత్రీచరితః ప్రహృష్టః
విజ్ఞాయ దుష్యంత ముదాచిన్యగ్రస్థితం తస్యా మకరో నృహత్తా 16
విధాయ పుత్రీ తనయస్య నానావిధా క్రియాః కణ్వమునిః ప్రహృష్టః
సుతేన సాధకం సముదీణం భాసాశకుంతలాం భర్తృపురిం నినాయ 17

శకుంతలా సా సముపేత్యభర్తృస్సమీప మాదాయ సుతం శుభాంగం
సంస్తారయామాస నవేతు వృత్తానుశేష మేవక్షితిచాలవీరం 18

నృపే శతస్సంశయితాత్మవృత్తౌపత్నీ గ్రహీతుం ససుతాం నభస్తః
వాఙ్మృగ్ధతా భూప మునాచ సత్యం శకుంతలా యా వచనం నృపేతి 19

దుష్యంతోఽథ నభోగిరా విమలః జగ్రాహ పత్నీం సుతం
నామ్నా తం భరతిం వదంతి భువనే శ్రీవాసుదేవాంశజం
చక్రం దక్షిణం స్తస్యస్థిత మభూ త్తస్మాజ్జరేఖాపదే
సమ్రాడాస్త మహాః పితృయృపరతే సర్వాధిరాజ్యం గతః 20

రాజ్యం ప్రాప్య మహాభిషేకవిధినా గంగాతటే సస్రభు
ర్వాహనాంతు శతద్వయేన భగవానీజేసపంచాశతా
కాళింద్యాశ్చ తటే ప్రసస్తతిహయై ర్ద్వేద్యే హారిం శ్రీధరం
రాజ్ఞో దీఘుత మాముని స్సచుభవ త్పూజ్యః పురో ధావరః 21

విజత్య సర్వాం భరతో ధరితీం చక్రేధిరాజ్యం నిమాతారివగః
కామై రశేషైర్విషయా సశేషానశోషయ త్తోషితదేవరాజః 22

విదభానృపపుత్రీషుతస్య పత్నీషుజ్ఞరే
తనయాస్తాః పితౄనానురూపాన్దేవీ మపతిః 23

భతుః స్త్రాగభయాద్భితావ్యభిచారవిశంకినః
పత్న్యస్తి సోపి తనయాః జఘ్ను స్సంతక్తసాహృదాః 24

ఎవం వితథపుత్రస్సభరణో మరుణోయజత్
మరుణోమేన తే ప్రీతాభరద్వాజం దదు స్సతం 25

మరు ర్భిస్తేన దత్తేనాపుత్ర్యభూ ద్భరతః ప్రభుః
వితథ శ్చేతి నామాసీత్తస్య లోకేషు విశ్రుతం 26

వితథస్యాభవ త్పుత్రోగ్రామన్యనామ మహాయశాః
బృహత్తత్రాదయః పంచాతనయా స్తస్య జన్మరే 27

బృహత్తత్రో జయశ్చైషామహానీర్యాభిధో నరః
గగన్తేవ సంచైతేవిశ్రుతా జగతితలీ 28

సరస్య సంకృతి జన్మజీనుకృతే స్తనయా పుభౌ
కురుశ్చ రంతిదేవశ్చేత్వాఖ్యానౌ భువి భూపతే 29

రం తి దే వ చ రి తం.

రంతిదేవస్య చరిత్రాయశస్కర ముదాహృతం
యః కష్టే దుభేరే పీష్టరాదేనం నవిజహౌ హరిం 30

స సదామాధవస్యాంప్రిద్వంద్వసేవాపరాయణః
తదస్యవిషయాత్ త్యక్త్యాతపస్యేనమతిం దధౌ 31

యదృచ్ఛోపనతాధేనకుర్వత్ దేహవిధారణం
సకుటీచోచయామాసహరిమేన పరం ధనం 32

కదాచి త్తస్యనియమావసానే భోక్తు మిచ్ఛతః
అన్నం కల్పిత మాజహ్నుగ్రాగంతుకజనాః ప్రియం 33

దత్త్వా తిథిభ్యో నిదుణఃభోరంతిదేవ స్తథాదరాత్
అపిబత్ జల మత్యల్పంఅన్నాహరవివజ్జతః 34

అష్టచత్వారింశదహాన్యనాహరః కృశోభృశం
క్షు త్తృట్పీడితసర్వాంగోరంతిదేవ స్తతః ప్రభుః 35

ఘృతపాయససంయాచారోయం భోక్తుం ప్రచక్రిమే
బుభుక్షుత స్తస్యకాలేబ్రాహ్మణోతిథిరాగతః 36

ధాయే సర్వగతం శ్రీశంధదా తస్మై ముదా నృపః
విభజ్య దత్త మన్నం సభక్త్యాగాత్ బ్రాహ్మణోతిథిః 37

శిష్టాన్నం నృపతిభోక్తుముపాక్రమ తతః
అథాగతాయ శూద్రాయా తిథయేన్నం విభజ్యతత్ || అదిశత్సోపిత
దృక్వాయాత స్తుభ్ద నిజాలయం 38

అథ శ్వపతిరాగత్యసగణోన్న మయాచత
దత్వా తస్మైచ శిష్టాన్నంహం మత్వా నమోతనోత్ 39

జలమాత్రం తత శిష్టంపాస్యత స్తస్యభూపతేః
పుల్కసః కశ్చి దాగత్యతృపా యాచత చీననం 40

దత్వా తదపి రాజసిఃపుల్కసాయ హరిం స్మరన్
సిపాసయా వీడితోపి నజనశాభగవ త్స్మృతిం 41

తపోభి స్తోషితై దేవైద్రశితా స్సర్వసంపదః
తృణవ న్నన్యతే రంతిదేవ్రా హరిపరాయణః 42

భగవచ్చరణధ్యానవిధుతాఖలకల్మషః
త్యక్త్వాగుణమయీం మాయాం ప్రాయాధామ పరం నృపః 43

వితథస్య సుతస్తుర్యోగగాఢోయ ఉదాహృతః
శిని స్తస్య సుతోజ్జీతస్మా ద్దాగ్ధ్య భవత్సుతః 44

గాగ్ధ్య ద్భృహకులం లోకేప్రథితం గుణవ త్తరం
గగన్భ్రాతు ర్మహావీర్యాత్ సుతో భూ ద్దరితక్షయః 45

త్రయ్యారుణిః కల్పితైషాపుష్కరాదుణిరేవచ
దురితక్షయప్రావై త్రయోబ్రాహ్మణ్య మాస్థితాః 46

X|| వితథపుత్రాన్ బృహత్తత్రాత్ సుహేత్రః సుహేత్రపుత్రోహ స్తీ
సఎవహ స్తినాపుర నిమఃమే|| 47

హ స్తినఃఅజమిహ ద్విమిహ పురుమిహాఖ్యా త్రయ స్సుతా స్సుమ
భవన్. 48

అజమిహస్య కస్యచి త్పత్న్యాం ప్రియమేధాదయో ద్విజవర్యా
ఉదభవన్ అన్యస్యాం బృహదిషుః తస్యబృహద్ధనుః బృహద్ధనోబృహ

హత్కాయః తస్యబృహద్రథః బృహద్రథస్య విశదః తస్య ఘేనజిత్
ఘేనజిత్ రుచిరాశ్వ దృఢహనుః కాశ్యవ త్యనామానః చత్వార
స్తనయాః. 49

రుచిరాశ్వస్యప్రాజ్ఞః ప్రాజ్ఞస్య పృథునేనః తస్య పారః పారస్యనీలః నీల
స్య పుత్రశత ముదభూత్. 50

నీలస్యైవ శుకపుత్ర్యాం కృతినామ్నాం బ్రహ్మధత్తాభిధ స్తనయ స్స
మజుని తస్య సరస్వత్యాఖ్యాయాం పత్న్యాం విష్వజ్ఞేన స్సమభూత్. 51

జైగిషవ్య మునేరుపదేశేన బ్రహ్మదత్తో యోగశాస్త్రం సమతనోత్
విష్వక్సేనస్య ఉదక్సేనః తస్యభల్లాదః ఇత్యేతేఅజమీష సుతస్య బృ
హదిహర్షంశ్యాః 52

అజమీషస్యైవ నశిన్యాఖ్యాయా మన్యస్యాం పత్న్యాం నీలాభిధ స్తన
యఃఉదజుని నీలస్య శాంతిః శాంతే స్యుశాంతిః తస్య పురుజ్ఞః పురుజ్ఞ
స్యార్కః అర్కస్య భర్తాశ్మః భర్తాశ్మస్య ముగ్ధలయవీనరబృహదిషు
కాంపిల్య స్పంజయనామానః పంచపుత్రాః ప్రజజ్ఞరే 53

పంచానాం నీవృతాం రక్షాంకర్తు మేతే మమాత్మజాః
అలమిత్యుదితాః పిత్రాపంచాలా ఇతి తే శ్శతాః 54

తత్రముగ్ధలా ద్విఫౌదాసాఖ్యఃపుమాన్ అహల్యాభిధాకన్యా చోదభూ
తాం అహల్యాం గౌతమః పరిణీయ శతానందమజ్జనత్. 55

శతానందా ధనుర్వేదవిశారద సత్వధృతినిశామ తనయ స్సమజుని
సత్వధృతే శ్శరద్వాన్. 56

యతో స్యౌర్వశీదశశనా త్సుభితః శతశ్శరస్త్రంబే పపాత త్యోయం
శరద్వ దభిధాన మవాప. 57

తస్మాదేవ శతసో యుగళ ముదభూత్ 58

తత్ర యదృచ్ఛయా మృగవ్య మాచన్ శంతనుమహీపతి స్తన్ని
ధునం దృష్ట్వా కృపయాపుష్యత్. 59

తత్ర పుమాన్ కృపాభిధః కన్యాతు కృపీసంజ్ఞా సాచ ద్రోణాచార్య
పత్ని విదితా 60

ముద్గలపుత్రాత్ దివ్రాదాసాత్ మిత్రాయః మిత్రాయోః చ్యవనసుదా
సనహదేవ సోమకనామాన శ్చత్వార స్తనయాః. 61

సో మ కో పా ఖ్యా నం.

సోమకస్య జంతుప్రముఖాః పృషదకనిష్ఠాశ్శతం పుత్రా స్సము దభూవన్ 62

పత్నీ శతసమాయుక్త సోమక స్తాసు కంచన
అలఙ్ఘ్య తనయం దుఃఖా ద్వాక్కులాత్కాచిరం హ్యభూత్ 63

చిరస్యాపితృధృకస్యాపితృత్వా తస్య తనూజనిః
జంతునామ ససర్వాసాంజననాం సి యోభవత్ 64

ఏవలికావిదష్టస్సృష్టేతో జాతుః కదాచన
అరోదీద్విసదక్ ఘోరంతం దృష్ట్వా మాతరోపిచ 65

దాక్షతా స్సమమగ్నశ్శ్వాతం శ్రుత్వా నదసి స్థితః
రాజా హాహా ద్వినిష్క్రమ్య సుధ్ధాంతి మవిశ త్వయం 66

రుదంతం దుఃశ్రుతం జంతుగిసమాశ్వాసయ దాతురః
ఏకపుత్రత్వహాఖ్యాచ్ఛువరం మేనే నవత్వతాం 67

అధర్వణీంతు సంవీక్ష్య సుతమః ఫేషణాతురం
ఉవాచ దాక్షశమనంకుర్వన్ తస్య మహామతిః 68

జాతునాయజ రావంద్రప్రీతా స్తేన సు రత్వరాః
దాస్యంతి తనయాన్ సర్వాః క్షీణు తవసాచిరం 69

శ్రుత్వా గురువచో రాజాదుఃఖా త్ప్రీతిం సముద్వహన్
ఆకృప్తం మాతృభజంతం విశస్య జ్వలితేన తే 70

గురుణాహాపయామాస | పుత్రలంభకృతోత్సవః
అథామ్రాయ వపాగంధంజంతో స్సర్వాహి మాతరః || గభీణ్యాస్సమ
యేప్రాప్తే శతంపుత్రాన బజన్ 71

జంతుస్తేషు పునజాతః ప్రథమ స్తనయ స్తథా
ప్రహృష్ట సోమకో దృష్ట్వా పుత్రాల్లేభం సంఖం 72

యాజనా త్తస్య సగురుసోమకస్యమహీపతేః
జగామ నరకం ఘోరం సోమకోపి దివం గతః 73

నరకస్థం గురుం శ్రుత్వాసోమకో యమసన్నిధిం
గత స్వస్య గురోశ్చాపివాస మేకత్ర వాంఛతి 74

ఆజ్ఞయా ధర్మరాజస్యగురుణా తేన సోమకః
సముష్యనరకే కంచితకాలం తస్మాద్దివం పునః 75

తేన సాకం యయా స్త్రీతోబుభుజే పుణ్యసంచయం 76

పృషతవృత్తాంతం

యస్తు పుత్రీశతే తస్యకన్యః పృషతాభిధః
తస్యేదంచరితం రాజ్ఞోవత్స్యామి శ్రుణు సాదరం 77

గంగాద్వారే నివసతోభరద్వాజమునేస్సఖా
పృషతస్యాభవ ద్రాజాతస్యచ ద్రుపద స్సతః 78

ఘృతాచీ దశకనాత్ సున్నాద్భరద్వాజస్య వీర్యతః
దోణే సంస్థాపితాత్ ద్రోణస్సమభూ ద్ద్విజపుంగవః 79

ద్రుపదోపి భరద్వాజస్యాశ్రమే నివసకపితః
సఖ్యః దోణే సహితః క్రిడక్ విద్యాంసమగ్రహీత్ 80

దోణోపి భార్గవా ద్రామాత్సాంగోపాంగాం ధనుశ్రుతిం
గృహీత్వా నిత్యదాసఖ్యంద్రుపదే నైచ్చదాత్మనః 81

పితర్యతీతే ద్రుపదోరాజాసీ త్తేనగర్వితః
ఆరాజ్ఞ స్తస్య మిత్రత్వంనైచ్చ దోణస్యతద్ధితం 82

ద్రోణ స్తతః ప్రతిహతాభిప్రాయోహస్తినా పురం
గతోభీష్మేణ దత్తానాంపాండవానా మభూద్గురుః 83

సమాప్తాధ్యయనై ద్రోణోవిజ్ఞప్తో గురుదక్షిణాం
పాండవై రాహితం రాజ్యంద్రుపదస్యాస్తుదక్షిణా 84

తతో విజత్యసమరేద్రుపదః పాండవై స్సృపః
దోణాయ దక్షిణాత్స్వేనదత్తోభూ త్ససుహృద్గణః 85

తం దృష్ట్వా ద్రుపదం దోణః పునరాహ సఖామమ
భవేతి సచకృచ్ఛేణ సఖ్యం చకే తథా స్త్వితీ 86

- ద్రోణశ్చ ద్రుపదః ప్రీత్యాకృతసఖ్యాధాగతం
గతౌ తదాదిద్రుపదోవ్యసనం మహా దాప్తవాన్ 87
- ద్రోణహంతార మన్విచ్ఛక్తతనయం ద్రుపదో నృపః
వ్యచరత్ మునివాటీషు! యాజకాన్వేషణేరతః 88
- యాజోపయాజాఖ్యమునీదృష్ట్యాప్రాధాన్యదాత్మనః
ద్రోణహంతు స్తనూజన్యసంభవం చిరకాంక్షితం 89
- ఉపయాజసహాయేన! యాజేన మునినా తతః
ద్రుపదాధేహుతా ద్వహ్నే! కుమార స్సమజాయత 90
- సఖ్య స్సశరో ధన్వికిరీటీ స కుమారకః
తద్దైవరథమారుహ్య! ప్రయయా నగరిం శుభాం 91
- తం మత్వా ద్రోణహంతారం! తుప్తః పాంచాలనాయకః
కన్యాచ తత ఉద్భూతా! సావకా దైవరూపిణీ 92
- ధృష్టత్వాత్ ద్యుమ్నపూర్ణత్వాత్! ధృష్టద్యుమ్నాభిధాం మునిః
యాజోకరోత్కుమారస్య! కృష్ణాన్యాయం కుమారికాం 93
- ద్రోణదేవపితృస్సఖ్యః! ధృష్టద్యుమ్న స్సమగ్రహీత్
అశ్రువిద్యాం స్వయం ప్రీత్యా! దత్తా మాజ్ఞావశః పితుః 94
- ధృష్టద్యుమ్నస్య తనయో! ధృష్టకేతురుదాహృతః
ఏతే ముద్గలవంశ్యాన్! పంచాలా ఇతి విశ్రుతాః 95
- ద్రుపదస్యాపర స్సూనుః! పురై వాద్భుతసంభవః
శిఖండినామ తస్యేదం! చరితం కథయామ్యహం 96

ఇతి శ్రీశోభనాదీశనైభవేమహాకావ్యే

ఉత్తరభాగే ఏకాదశస్కందః భారతవృత్తాంతవర్ణనే

అదిపర్వకథాయాం పూరుషముఖరాజవంశవర్ణనం

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీ శో బ నా ద్రీ శ వై భ వే మ హా కా వ్యే

ఉత్తరభాగేవకాదశస్సకే-

శి ఖం డి జన్మ క థ నం

రాతు భీష్మ స్వ సహోదరాయ

విచిత్రవీర్యాయ జఘన్యజాయ

స్వయం వశే రాజనరాజ్ విత్త్య

కాశీశపుత్రీ రహర త్సుయాసాః

1

అంబాహ్వయా తాసు బభూవచాద్యా

తథా ద్వితీయా భవ దంబికాఖ్యా

అంబాలికాఖ్యా హ్యభవ త్ప్రతీయా

నిశ్యే పురీ మాసు సతా రథేన

2

విజ్ఞాప్య మాత్రేధ స సత్యవన్యైభీష్మ వివాహం విధిపూర్వమాసాం
భాగిత్రాచ సాకంచ కమే విధాతుంనైచ్చ త్తదంబాన్యపరా తదాసిం 3

వవే పురాసాల్వపతీ రహస్తాంత మేవసా భర్తృపదం తతాన

తత స్సమావేద్య మనోధనాంబాభీష్మాయ శేనానుమతా జగామ 4

ద్విజాతిగుప్తా నుగతాచ ధాత్యాసాల్వం సమసాద్య పునశ్చ తస్మిన్
న్యవేదయ ద్భావ మహాహాసాపిసాల్వ స్మయన్ రాజసుతాంస్వకామాం 5

భీష్మేణ నిజన్య పురంతు నీతాం

త్వామన్యపూర్వాంచ కమేన చాహం

భద్రే యధేష్టం ప్రతి యాహి శీమ్రు

భీష్మంచ వాన్యంభజ భర్తృబుధ్య

6

పునఃపునఃప్రాధికనయాపి తస్యాస్సాల్వో నచాదోక్తవిజహా సతీం తాం
తతో రుదంతీ పరిగహామాణాభీష్కృచ సాల్వం పితరం చర్షస్తా 7

విచింత్య భీష్మం నిజదుఃఖములంశంజేతుకామా మునివాస మేత్య
తస్యాం రజన్యాం కృత తన్నివాసా తేభ్య స్వవృత్తం నిఖిలం జగద 8

శాఖావత్యసముఖమునయః పోచురాతా మధాంబం

శ్శుత్వా తస్యా శ్చృత మసకృత్ శోకరక్తేక్షణాయాః

భద్రేనాహం తన ఖిల తపః కృతేన్యం మునీంద్రైః

భూయ స్సాల్వం పితరమథవా యాహిన్తై తత్తవేతి 9

మిథో మునీంద్రేషు వదన్సు నానా

విధం తదాబాధుని నైజభావాన్

రాజసిన్ రాగా దధిహేమానవాహః

మాతామహేస్యా మునిసేనసాన్ 10

పాద్యామ్యముఖ్యాహాణపూజతస్య

తస్యైభి స్తత్ర సుఖేషవిష్టః

శ్శుత్వా కథాం తాం నహతు స్సతాయాః

దదశన్ తాం తత్ర కృపాసాగ్రి 11

తతోంక మారోష్య నుదన్ సుచం తాం

కన్యా మమ్రాచ స్మిన్ ముత్తమఃఖః

భద్రే తవాహం జనకో జనన్యాః

హితం తవేదం శ్రుణు దూభాన్ద్రైః 12

రామం మునీంద్రీం భజ భాగవదగ్రి

జత్వా సభీష్మం యథ తానకీనాం

ఛింద్యాచ్ఛుచం మా పితురేహి నేహం

నాన్యోద్య రామాత్ శరణం తవాన్తి 13

సఖాహిరామో మమ సుభు తస్మాత్ సంతత్యమాం తథురితిష్ఠభక్త్యా

మహేంద్రీశై లేంద్రీ మధ్యతిస్సతి త్యపావృత్తగుణప్రవాహః 14

ఇతి కథయతి తత్రోహూత్ప్రవాహ సే భాగవతరామానుచరః కర్షణా

కృతప్రణామాన మాగతః సత్పున్దరై ర్మహాపిభి స్తేనచ రాజ

షిణాభ్యచిత స్సుఖ మాసేన స్తాస్తాః కథాశ్శృణోవ 15

- అకృతవ్రణమాహాధాకథాం తేహూత్రీనాహనః
రామ స్సఖా మే భగవాన్ కృవా వసతి భాగవః 16
- రామ స్సఖాతే సతతం భవంతంసంకీర్తయత్యేవ సతుశ్శవవ
గంతాత్ర తదగ్రీష్టసి భంధుభూతమిత్యాహ రామానుచర స్తత స్తం 17
- అథాకృతవ్రణేన తత్రిత్యామంబాంధుఃఖపీడితాం
పశ్యతాకేయ మితి పృష్టో హేత్రీనాహనః ప్రాహ 18
- ఇయంతు మమదాహిత్రీకాశీరాజసుతా విభో
జ్యేష్ఠా స్వయంవరే భీష్మనిజితా సాల్వకామినీ 19
- ఉద్వాహసమయే భాతునిజజభావ విదా తతః
ఉత్సృష్టా సాల్వ మాగత్య త్యక్తా తేనచ సాగ్రిహం 20
- చిరోష్క్లప్తతద్భావనిరోధా ద్దుఃఖపీడితా
భీష్మమేవ స్వదుఃఖస్యమూలం మత్వా త్ర శోచతి 21
- మమైమా దుహితుః పుత్రీదుఃఖతాత్ర తపోవనే
నివస త్యగతానందాపితరంచ నవాంఛసి 22
- తద స్వంబయాపి సత్యమేనై తదహం నపితర ముప్రవజామి రామశ్చ భ
గవాన్త్ర యద్విధాస్యతి తన్మయానుష్ఠేయ మిత్యక్త స్తామువాచాకృ
తప్రణః 23
- సాల్వో రాజా కిం త్వయాంఛసియో
భీష్మోవా కిం సంయుగే వారణీయః
కార్యద్వంద్వే ముత్ర రామేణ కింవా
కార్యం సుభ్రుబూహి సర్వం వశేస్య 24
- అథాంబా వ్రునరాహేదం । రామస్యానుచరం మునిం
కింక ర్తవ్య విమూఢాత్మా । తేనోక్తే కార్యసంకటే 25
- భీష్మేణాహం పితృగేహం । స్మృతా సాల్వానురాగినీ
సోపి వేత్తి నమే భావం । సాల్వే కింవాత్ర చింత్యతాం 26
- భీష్మో వాదంధ్య ఎవాత్ర । సాల్వో వా మత్పురాజ్ఞుభః
యదత్ర ధర్మ్యం భగవన్ । తత్త్వమేవదిధేహి మే 27

అంబా మథాబ్రవీదామా । నుచరో ధార్మికాగ్రణేః
భీష్మాపసయనాదేవ । త్యక్తా సాల్వేన భామినీ 28

తేనైవ సంశయోరాజ్ఞ । సాల్వస్యాసీ త్వదాశ్రయే
తద్భీష్మస్యైవకర్తవ్యః । ప్రతికార స్త్వయా శుభే 29

రామానుచరవాక్యేన । తుష్టాంబా ప్రాహతాపనం
భీష్మైవ రణేవధ్య । ఇత్యహం నిశ్చితాహృది 30

ఇతి సంవద తో స్తయోనిశా । వ్యతియూతాధ జటావిదీపితః
సహశివ్యగణోభ్యయా ధనుః । పరశూర్దీప్తకరస్త మాశ్రమం 31

అథ భాగవరామ మాగతం । సమునిర్వీక్ష్య సహూత్రవాహనః
ముదితః ప్రతి పూజ్యచాహవానై । ర్మధురం ప్రాహ సుఖాసనస్థితం 32

దాహిత్రీయం రామకాశీంద్రపుత్రీ । కించిద్వక్తుం వాంఛతి త్వత్సమీచీ
శ్రోతవ్యం త త్తత్వమేవాశ్రయోస్యాః । స్వామిభీమామాపదం ప్రాప్తవత్సాః
రామేణానుమతాధాంబాం । వక్తుం స్వం భావ మాహతం
శిరిసాస్పృష్ట తత్సదా । తేనాప్యశ్వాసితా ముహుః 34

శ్రుత్వా భీష్మాపసయనం । సాల్వత్యాగంచ భాగవః
తామువాచ విధేయార్థం । నిశ్చిత్యాత్మని తత్వతః 35

సందిశామ్యాపగే యాయ । సహిశ్రోష్యతి మద్వచః
నోచేన్నిహన్మి సాల్వోవా । పతిత్వే తవ యుజ్యతాం 36

రామస్తోమోంబా వచనే నహంతుం । భీష్మం వినిశ్చిత్య సహషి-సంఘః
సాంబః కురుక్షేత్ర మియాదుప్తాభీష్మాయ దూతం కిలసం దిదేశ 37

భీష్మో నిశమ్య విషయాంత మథాగతంతం
రామం ముదాభి గతవాన్సజనో వితేనే

పూజాంత తస్సపరిగృహ్యచతా మమ్రౌచత్
భీష్మం స్వపాదసరసీరుహ సన్నిధిన్థం 38

కేశాశయే నపురమాహృతవాన్ సరేంద్ర
కాశీంద్ర రాజగుహిత్యైః పితరుప్రతార్య
భావేన కేనవిజపశా పునరేవచై కాం

బ్రూహత్యధాహ భృగుజం కురువధన్వోపి 39

- భ్రాతౌ విచిత్రపీఠ్యాయః కాశీశత నయామయా
హృతా స్వయంవరస్థా నాత్ విజత్యత రసాస్పృహః 40
- తాస్వాద్యాంతు పురానాల్లోకాంక్షతేతిత తస్రతం
సాపిత ధృద్ధచిత్తేతిశ్రుత్వాతా మత్యజంపునః 41
- పుంసాహి కులజాతేనవధూరస్యపు మధిసే
సగ్రాహ్య ధర్మకామేనేత్యాహురార్యా భవాదృశః 42
- తదనురామః కన్యాక్షుపాతీభీష్మమిదమువాచ 43
- అజానతాపి భవతాహృతాయ త్తదియంవధూః
సాల్యేనాపి పరిత్యక్తా తద్గుహాణ మదాజ్ఞయా 44
- శిష్యమమ భవాభీష్మాయత్త త్కురుమయోదితం
హస్తిన్ చేత్సహమాత్మ్యమద్యైన కులదూషకం 45
- తదను బహువచో భిన్నామపూర్వైఃపదాబ్జ
ప్రణత శిరసిభీష్మే గౌరవా ద్భాగవేద్యః
కుపిత దహన ద్విస్త్ర వ్యాత్త వక్త్రోద్యదజః
గజ మివ హరి రాసీత్ హంతు మున్యైఃచిత్తః 46
- తత్తద్భ్రువాణం కటిభాగవేద్యంఽపరీక్ష్యహంతుం విహితోద్యమంతం
భిష్మస్సమాస్థాయ రథంసితాశ్వంవాఘోరచక్రం ముదారసూతం 47
- ధనుః ప్రగృహ్యద్రి సమానసారఃపర్వావృహో వదిభీరీష్య
శ్వేతాతపత్రాం చలదస్త్రముక్తారణత్రి పీటోనిరగాత్ పురాత్వాత్ 48
- గంగాతతః పుత్రీవధోద్యమంతంఽప్రసాదయా మాసశుచామసందం
తదాజ్ఞయై వాత్మజమవ్యధాయంఽరణాన్నివృత్తో నచరోష దీప్తిః 49
- అథాపగేయేన రథాధిరోహణేనియుజ్యమనో భృగువంశేవధకః
ధర్మాత్మకం వేదహయాశ్వితంరథంసమాకురోహ నిలసూతమద్భుతం 50
- గాయత్రయభిఖ్యే నచకంచుకేనగుప్తఃకురుక్షేత్ర ముపేత్యభీష్మం
శరైరవారీద త్మతవ్రోహస్యసంభూతదాసీ మభవన్నియతా 51
- త్రీణాణాపాతాభృగుజస్యదృష్టానిగృహ్యవాహనవరుహ్యాయుగ్యాత్
అభ్యాగతస్తస్య సదీతనూజఃరణేఘతాత్మేద మువాచవీరః 52

గురుర్మమత్వం భగవత్తతోమేయుయుత్సతః ప్రాధ్యయమంగళాని
మయాసమో వాప్యధికోపియుద్ధంకుర్వాంత్యయా ధర్మపథోద్యతేన 53

రామోదభీష్మమవదత్ నజయంతవాహం
కాంతేభవద్విజయ కర్మణి యద్భుతాత్మా
త్వంచాజమద్య సకరోషితత్సపేయం
న్యూనాధికైరపి నృపైస్సమరోహిధర్మ్యః 54

అకణ్యాధగిరం ముదాభృగుపతేః ప్రాధ్నాతశంఖోరథం
స్వారూఢః కురువధానః శితశరైః స్తేనాడితస్సాగ్రిహం
భజ్జేనానతపర్వణాస్య ధనుషస్సృతుట్యకోటింతతః
నైకైర్మర్మసుసాయ కైర్భృహమనారామంజఘానోజ్వలైః 55

అన్యచ్ఛాదధనుః ప్రిగృహ్యభగవాన్ భీష్మం శితైస్సాయకైః
స్తేనాప్యాహతవిగ్రహ శృరశతైః రోమీహంగతోభూతతః
కారుణ్యామలచేతనః కురువరః నిందాస్వమేవాహవాత్
సంవృత్తో రవిరస్యధాస్తమగమత్ కుర్వతమిన్రింఘనం 56

భూయః ప్రాతరపేతమోహ కలుషేరామేరణాయాస్థితే
భీష్మోప్యాహవ సమ్ముఖశృరగతైః రభ్యదయామాసతం
రామశృప్తి శతంసహస్రమభిత శ్చిక్షేపతీక్షాశరాన్
సర్వానేవరురోధతాన్ ప్రతిశరైర్వోవ్యమ్మేవ భీష్మోన్మృతం 57

భిన్నేష్వాత్మశరేషు రామవిశిఖైర్భీష్మోస్త్రమత్సుజ్వలం
వాయవ్యం ప్రముమోచతత్ భృగుపతిః ప్రత్యావధీర్దుహ్యకాత్
ఆగ్నేయేషిచ వారుణేసనిహతే సర్వాస్త్రవిక్షేపణం
చక్రే కారవవధానో భృగుపతిస్తచ్ఛాపిమోఘంరుషా 58

రామేణాథ శరేణదిప్యమహసా వ్యావిధవతౌభృశం
భీష్మోమోహ మితోకృతప్రిణముఖైః ద్విప్తశ్చతస్యానుగైః
లభ్యాత్మాచపునః ప్రచోదిత హయో రామాభిముఖ్యంగతః
భిన్నేషు ర్ముహురాహవేప్రితీతరైః రామేణరుష్టాత్మానా 59

పశ్యంత్యామఖలం తదాజిచరిత, కాశీశపుత్ర్యాంతదా
రామాయవ్యసృజచ్ఛరం కురువరో నామ్నాసుభద్రంరుషా

విద్ధోమర్మణితేన గాఢమపత ద్రామారథాన్ముఖితః
హాహాకారసమాకులం జగదభూదభ్యద్రవః సైనికాః 60

భీష్మేణాథ జలార్ద్రపాణికమలస్పష్టాంగ యప్తిఃపునః
త్యక్త్వామోహముపాగతో రణముఖం శీతోపచారైఃకృతైః
ఆశ్వస్తోరథమాస్థితః భృగుపతి స్తంసవ్యపాశ్వేరుషా
విధ్వా నాహవరాఙ్ జఘాన విశిఖాఙ్ సంస్త్రేరయన్నుజ్వలాఙ్ 61

శీఘ్రాస్త్రేచ తతోముని ప్రణిహితే తేనైవరుద్ధేంబరే
భీష్మేణోష్ణకరేవ్యదశఙ్గనమితే రుద్ధప్రచారేనిలే
అన్యోన్యాశుగ ఘుఘణోత్థ దహనజ్వాలాశ్శరాస్తేఖలాః
భస్మాన్తే పునరవ్యథాస్పృజదహరామశ్శరామజ్వలాఙ్ 62

భీష్మ స్తానపి సాయకై శ్శితముఖై శ్శిచ్ఛేద ధీరో బలీ
సంధ్యా తావదుపాగతా భృగుపతిశ్చాజ్జేనిఃవృత్త స్తతః
అన్యేద్యుః పురరాగతో రణ లం రామోత్సముంచచ్ఛరాఙ్
తానవ్యచ్ఛినదప్రమిత్తమనసా భీష్మో ధృతాత్మాజయే 63

శక్తించాప్యథ జామదగ్న్యవిహితాం చిత్వా త్రిధా కారవః
శక్తిర్వాదశతత్కరప్రచలితా భూయశ్చ తావ చ్ఛరైః
భిత్వాచాపి పురశ్చశక్తినిచయం తచ్ఛోదితం చర్మణా
ఖడ్గేనాథ నివార్య తస్య తురగానభ్యాదేయ త్సాయకైః 64

రుష్టో భాగవనందనోధ విశిఖై దిఃవ్యాస్త్రముక్తై శ్శిఖైః
భీష్మం తస్యహయాఙ్గరథంచ రథినం వివ్యాధ సంఛాదయఙ్
భీష్మోత్పప్తశరవ్రజాహతతనా రామేచవాంతాస్పృజ
శాంతే యుద్ధమభూన్నివృత్త మగమత్సూర్యోస్తమద్రం తతః 65

ప్రాతః స్వస్థపృథా పునఃపహరతా రామేణ సూతే హతే
భ్రాంతాత్మా కురునందన శ్శుచమితో బాణాఙ్ ధీవన్నస్యరం
విద్ధో గాఢమురస్యపారమహసా బాణేన భూమా రథాత్
ముగ్ధః ప్రాప తదైత్య తద్భృగుపతిః హృష్టోనద త్సానుగః 66

యుద్ధోద్వీక్షణ కౌతుకాగతకురుశ్రేష్ఠై స్తదార్తై ర్భ్రశం
దృష్టో విప్రీవరైః పరిత్యజరితః సంరక్షితశ్చాష్టభిః

భీష్మస్తద్భజసంధ్యతో దివిప్రపత్ని క్తశ్చ వారాం ముహూః
స్వసాత్మా ప్రసువం దదశేసరితం గంగాం రథస్థాయినిం 67

మాత్రాబద్ధహయ స్తదీయచరణౌభక్త్యాగృహీత్వాపున
శ్చారూఢో రథమాత్మవా అధతయా దత్తాభ్యనుజ్ఞో ముదా
త్యక్త్వా తాం స్వయమేవ వాహితహయో యుధ్యోరుషా వైరిణా
బాణం కంచిదుపాస్పృజ ద్భగవతే రామాయ మర్మచ్ఛిదం 68

విధిస్తేన భృగూత్తమోద్భృతరం త్యక్త్వా ధను మోహితో
జానుభ్యాం పతితః షీతౌ పురపిస్వస్థో రుషాదీపితః
బాణం కంచిదుపాదదే ధృతధను హంతుం కురూణాంవరం
తత్రాగత్య మహాపయః కరుణయా రామం తతో వాగయన్ 69

సూర్యే స్తంసముపాగతే నిశితతశ్శయ్యాంగతే కౌరవే
జయ్యోభాగవనందనః కథమితివ్యాఘూణచిత్తే భృశం
సుప్తే దక్షిణపాశ్వతో ద్విజవరాః ప్రాతస్తపవాగతాః
స్వప్నే తస్యముదాభయం సమదిశేజేతా రణే భాగవం 70

దత్తం విప్రవరై స్తదై న స మహాతేజః కురూణాంవరః
ప్రస్వాపాస్త్రమనాప్యతేషు చ గతేషూషస్యపాత్తస్మృతిః
స్మృత్వా తద్విజభాషితం రథ మగ్నిస్తాయాహవే వారయత్
వృష్టిం బాణమయీం భృగూత్తమకృతాం నిశ్చిత్యచాక్రోన్నతిం 71

రామోధస్త్రబద్ధబాణనికర శ్చక్తా పథిజ్జత్రుణి
క్షోణీశం సతతోరుషాసుగవరేణాహత్యశాల్యేద్విజం
తేనోత్పృష్యబలేన సాయికవరేణోరశ్శరం విక్షతః
ముగ్ధో భూమితేనిపత్యచ పునః సంజ్ఞామవాప ద్రుషా 72

శక్త్యా పక్షిసి గాఢయాధరిపుణా విక్షిప్తయా భాగవః
క్షుభ్ధాత్మా సుహృదాకృతప్రణపదేనాశ్వాసితోనేకథా
అస్త్రిం బ్రాహ్మమవాస్పృజ తదధ సంవీక్ష్యోపగేయో రుషా
బ్రాహ్మణై వరురోఢతద్ద్యయమసౌఖా ప్రాస్పృధతాకాశగం 73
కింకతావ్యవిమూఢచేతసి తతో రామే కురూణాంవరః
ప్రస్వాపాస్త్రవిమోచనోద్భృతకరో రుద్ధోదివ్మిషై స్తదా

- తైరేవ ద్విజపుంగవై రపి విధేః పుత్రేణత గౌరవాత్
తత్సంక్షిప్య పునస్సమక్షిపదశః బ్రహ్మస్త్రీమేవోజ్వలం 74
- దృష్ట్వాతత్ భృగునందనో స్త్రీమభివోవాదీత్ జితోస్మృతితం
సం ప్రాప్తో జమదగ్నిరశ్వచపితారామం తదాశ్వానయత్
భీష్మశాచిజగతో ద్విజేంద్రవచసా యుద్ధాన్ని వృత్తోగురుం
మత్వాతం ముదితేన తేన గురుణా సంశ్లాఘిత స్సాదరం 75
- తామంబాం ప్రతిభాగ్గవః కురుపతేః వీరం తతో వేదయన్
స్వాశక్త్యం విజయేచ తస్యకథయన్ భీష్మాశ్రయేచోదయత్
కన్యాసారుషితా తదాశ్రయకృతే త్యక్తాశయాస్వేన తం
ధామ్నా నిశ్చితమానసాశ్రమమగాత్తప్తం తప స్తద్వధే 76
- రామేతైర్గునిభి ర్గృహేంద్రో మచలంప్రాప్తే కురూణాంవర
స్సంప్రాప్తో నగరిం తదాజిచరితం మాత్రే నివేద్యాదృతః
కింవా సావితనోతి కృత్యమఖిలంచారై స్తుతత్ప్రత్యహం
బుధ్యోదైన్యమవాప చాప్రతిహతాంతస్యాస్తపానుషితం 77
- కన్యాసా యమునాతపే నిరశనావాయ్వాంబుపర్ణాశనా
చాబ్దాద్వాదశ రోషయాషితమనా శ్చక్రే తపో భీషణం
తీర్థేన్నానకృతే తతః క్షితిమితాసర్వోదకేష్వాప్లుతా
గంగా మప్యగమ త్తదాహ నృపతేః కన్యాంచ సా భీష్మనూః 78
- క్లేశోయం తవదేవికస్యచ కృతే తద్బ్రూహిస త్యేనమే
భీష్మం నాశయితుం చరామి భువనే సర్వేషు తీర్థేష్వితి
ప్రత్యుక్తాథ తయా నదీ సమశపత్ యద్యేవమంబే వృత
స్థిత్యాం త్యక్త్యసిచే త్రచుంభవ సరిద్వత్యేషు దేశేష్వితి 79
- శాపం తంతు నిశమ్య కౌశ్యతనయాతీర్థా త్తతో నిగతా
వత్సాఖ్యాన్ సముపేయమీ జనపదా తత్తీర్థసేవాపరా
దేహార్చన నదీభూవ తపసో ధామ్నా పరాధేన సా
కన్యాత్వేన కృతోద్భవా పునరుపావృతావిధాతుం తపః 80
- వృద్ధై ర్విప్రవరై స్తదాతు తపసస్సా వారితాప్యాగ్రిహాత్
కృత్వా నిశ్చయమేవ భీష్మహాననే కుర్వంతుదగ్గవృతం

పుంస్త్యస్తా ప్రిమియేషతా మధ భవో దేవ్యాప్రసన్నోవదత్
వధ్యస్యా త్కురునందనోన్యజననే పుంసా త్వయాప్యాహవే 81

ఇత్యుక్త్వా గిరిశే గతే నృవసుతా దీప్తేనలే విగ్రహం
త్యక్త్వా భూద్భృషదస్య భూమిపమణేః పుత్రీ సురూపోజ్వలా
రాజా సోష్యసుతః పురా పశుపతిం వవే నిహంతుం సుతం
భీష్మం ఘోరతపః ప్రసన్నమదిశత్ రుద్రోన్యపత్యం తదా 82

పత్నీ తస్య తతో గతేకలిపయే కాలే భవద్గభిణీ
తస్యాదృష్టవశాత్ నృపస్య సుఖవే కన్యాం భవానుగ్రహాత్
రాజా సోషిసుతో మమాత్మజ స్వయమితి ప్రఖ్యాపయ త్వాఖిలా
చకే వైదికసంస్కృతీః పురుషవత్ జాతక్రియాద్యా ముదా 83

రుద్రో యద్భృషదం నృపం సమవద భూష్టత్వా పురా తే సుతా
పుంస్త్యం ప్రాప్యరణేహనిష్యతి తతః కాలాంతరే కౌరవం
ఇత్యేత త్కురునందనేన విదితం భీష్మేణ వృత్తం పురా
చారై నాకరదభాషితేనచ సుతా సాభూత్ శిఖిండ్వాహ్మయా 84

శిష్యత్వం సముపేత్యలంభితధనుర్వేదా శిఖిండ్వీ తతో
ద్రోణస్యాఖిలశిల్పకర్మనిపుణా పిత్రోరితానీన్ముదం
దృష్ట్వా యశావనసమ్ముఖం నిజసుతాం చింతాకులః సాధిషా
విశ్వాసాత్ శివభాషితే సకరుణై పత్న్యాపితాత్తాముహుః 85

రాజాధద్రుపదో విచార్య కులజైః పుత్రీం దశాణేశితుః
పత్నీ త్వేన హిరణ్యవర్మనృపతేః పుత్రస్య చక్రే ముదా
కన్యా యశావనమాస్థితా పతి మధోశ్రుత్వా స్త్రియం వ్రీడితా
ధాత్రీప్రేప్య నివేదనా చ్చ నృపతిశ్చుక్రోధ దాశార్ణకః 86

పాంచాలేన హిరణ్యవర్మణి నృపే యుద్ధోద్యతే రోషితే
దూతావేదితతత్కథో ద్రుపదరాట్ చింతాకులాత్మా తతః
పత్న్యలోచ్యచ మంత్రిభి స్వనగరం గుప్తం విధాయాత్మవాక్
దాశాణేశన వయస్యతామనుభవేగిత్యాచక్షయ ద్వేషతాం 87

ఆత్తాధే భృశమాకులౌతు పితరౌ దృష్ట్వా శిఖిండ్వీన్యసి
ప్రాణోద్వాసననిశ్చితా వన మగాత్ నిర్మానుషం దారుణం

స్థూణాకర్ణ సమాహ్వయేన భవనం యత్క్షేణ సంపాలితం
తత్రావిశ్య నిరస్తభుక్తి రబలా దేహం తతో శోషయతే 88

యతో ఏక్ష్య శిఖండినిమధకృపావిప్లవః కుబేరానుగః
పృష్ట్యా తాం కిమిదం కిమర్థమితీతాం శ్రుత్వా తదుక్తాం కథాం
తస్యైపుస్త్యమదాన్నిజం కతిపయాదేహానువర్త్యాదరాత్
స్త్రీభావం స్వయమేత్య సాధ పురుషో భూత్వా పురిమావిశత్ 89

దృష్ట్యా తం పురుషాకృతం ద్రువదరాట్పుత్రీం ధృతాత్మా ముదా
దాశార్ణశ్చ సశిష్య దూతవచసా పాంచాలసందేశకం
తద్యాదార్థ్యమపేక్షీతుం కృతమనాః కాంపిల్యమప్రేషయ
న్నారీ స్తాశ్చ శిఖండినం నృపతయే ఘోరకృతాం సంతతః 90

దాశార్ణోపుశిఖండినం ముదితహృత్ శ్రుత్వా పుమాంసం వరం
కాంపిల్యంపురమేత్య ఏక్ష్యచ బహుప్రాదా ధనం హాషితః
ఎవం ప్రాప్య సప్త స్వ మీశ్వరకృపాలబ్ధం గృహీణ్యాఖిలాన్
భోగానన్వభవ న్ముదా ద్విపదరాట్సునుః శిఖండినృపః 91

కస్త్కిశ్చిత్సమయే తతో ధనపతిః భూలోకయాత్రావరః
స్థూణాకర్ణ గృహం ప్రవిశ్య రుచిరాలంకార సంశోభితం
తత్రావీక్ష్య తమాగ్రహేణ విదధే దండం మహంతం తతః
యతో నైసకృతం భియా వినిఃసుయం స్త్రీపుస్త్యయోః ప్రావడిక్ 92

స్థూణోయం కృపయాశిఖండినినిజం పాంచాలరాజాత్మజే
దత్వాపుస్త్యమవాపూర్వవిహితం స్త్రీత్వం తదీయంముదా
తేనత్వాంకిలనోపపక్షతివిభోప్రజనతస్త్కియథా
న్యాయ్యందండముపాదీ శేత్యధరుషాయతంసచాహ్వయత్ 93

ఆహూతస్సనధూవపుధానపతే స్తస్థాపురోలజ్జితః
శస్త్రస్తేనరుషేదమేవనియతం స్త్రీత్వం తవస్యాదితి
పుస్త్యం తస్యశిఖండినశ్చనియతం యతో స్తతస్తంవిభుం
శాపస్యాంతచిక్షిమయా కులహ్లాదోదీనాముహూప్రాధాన్యక్ 94

భృత్యప్రాధానయాప్రసన్నహృదయః యత్క్షేత్యరోప్యబ్రవీత్
స్థూణోయంలభతాం శిఖండినిహతే పుస్త్యంస్వకీయంత్వీతి

ఏవం ప్రాపసయావదాయుషమనావృత్తం శిఖండీనృపః
పుంభావంముముదే తదేతదఖలం గీతం మహాభారతే 95

అజమీఢభ్రాతుర్ద్విమీఢస్యకృతిమా తస్యసత్యధృతిః
సత్యధృతేర్థృడనేమిః తస్యసుపార్శ్వకృత్ సుపార్శ్వకృతస్సుమతిః
తస్యసన్నతిమా సన్నతిమతఃకృతిః కృతేరుగ్రాయుధః తస్యక్షమ్యుః
క్షమ్యుస్యసువీరః తస్యరిపుంజయః రిపుంజయాత్ బహురథః
ఏతేద్విమీఢవంశ్యాః పురుమీఢ స్త్వప్రజోభవత్ 96

అజమీఢస్యైవధూమినాభ్యాయాం పతన్యమృతౌభిధస్తనయోజని 97
ఋక్షస్యసంవరణోనామ తనయస్సమజాయత|తస్యేదంచరితముపవర్ణ్యతే

సంవరణచరితం

రాజ్యంసంవరణేవితన్వతిమహానాసీత్ ప్రజానాక్షయః
క్షుత్తృడ్వ్యధిభిరర్దితాభువిజనాస్సర్వేష్యనావృష్టితః
పాంచాల్యోన్మపతి స్తదారణముభేజిగ్యే దశాక్షౌహిణీ
సైవ్యైస్సవరణంసనాగతురగం తద్రాప్తమప్యవిశత్ 99

భీతస్సంవరణ స్వీయైర్భాకరతైరణరపుగవైః
సాకంపలాయిత స్సింధోనికంజేవాసమాతనోత్ 100

ఏరివత్సరసాహస్రంతత్రైవిన్యవసన్నృపః
తంద్రష్టుమాగత స్తత్ర| వసిష్ఠోబ్రహ్మణస్సుతః 101

ప్రణిపాతపరిప్రశ్న| ప్రసన్నమనసంముని
పౌరోహిత్యాయచకమే| రాజాసంవరణస్తదా 102

సర్వక్షత్రియసామ్రాజ్యే| భ్యమీచ తంత్రోమునిః
అధసర్వైః పరిజనైః| పురమాప నిజంనృపః 103

జిత్వాశత్రుగణాసర్వా| రాజాసంవరణఃపునః
సింహాసనమధిష్ఠాయ| బహుయజ్వాబభూవహ 104

తస్మిన్ కాలేతుదుహితా| సావిత్రివరజారవేః
ఏవృధేరుకావనారంభ| పేశలాంగమనోహరా 105

ఆరాధితస్తదారాజ్ఞా| రవిస్సంవరణేనవై
తస్మైతాంచకమేదాతుం| తపోభిః ప్రీతిముద్వహా 106

- కదాచి ద్వనమావిష్టే | మృగయాధే సరేశ్వరే
హయ స్తస్య తృహక్రాంతో | మమార గిరిమూర్ధని 107
- పద్భ్యామేవ చరన్ పశ్చాత్ | రాజా సంవరణాభిధః
కన్యాం కాంచనశైలాగ్రే | దదశ్వాద్భుతయాపిణీం 108
- దృష్ట్వా తాం మన్మథావిష్టే | పతి తే రాజ్ఞి మూర్ఖితే
సా తస్యాంతికమాగత్య | దదౌ తస్యేక్షణం ముదా 109
- పృష్టారాజ్ఞాథ సా కన్యా | కాసికస్యేతి సాదరం
తపతీ నామ సావిత్రీం | సుతా మాత్యాన మబ్రవీత్ 110
- తతో వీత్యౌత్తృసారావ్యం | విముక్తేన రస త్రమే
స్వయంచ తస్మిన్ బద్ధాత్మా | త మువాచ నరాధిపం 111
- పితృమత్యహమద్యాస్మి | యాచస్వ పితరం మమ
ఇత్యుక్త్వా పునరంతథిం | గతాస్తీ తపతీ తతః 112
- మూర్ఖితో నృపతి భూయో | మంత్రిణాశ్వాసితో ముహుః
స్వస్థాంగో రవిమూరాధ్య | తా మువాహ యథావిధి 113
- తయాసహ తతో రాజా | విహరన్ హనే వనే
భుభుజే సకలాన్ భోగాన్ | దుర్లభాన్ మర్త్యవిప్రపే 114
- తస్యామనూత తనయం | కురుంనామ మహాగుణం
తస్యైవనామ్నా దేశోపి | ప్రసిద్ధిం సముపాగతః 115
- కురుక్షేత్ర మిహాముత్ర | సర్వభోగైకసాధనం
స్నానదానజపధ్యానైః | పుణ్యదం పాపనాశనం 116
- కురోః పరీక్షీ త్సుధనుః | జహ్ను నిషధవచ
చత్వార స్తనయాస్తేషు | పరీక్షీదసుశో భవత్ 117
- సుహూత్ర స్సుధను స్సునుః | చ్యవనస్తత్సుతః కృతీ
తదాత్మజ స్తదీయోభూ | త్రనయో వసునామకః 118
- రాజా సాయం తపసి మహతి ప్రాప్య నిష్ఠామరణ్యే
శత్రుం త్యక్త్వా వసతి మతకోత్కృశితాంగో వ్రతాద్యైః

- ధర్మో రాజ్ఞో జనపదపరీపాలనం ముఖ్యభూత
శ్చేత్యాద్యాభి స్తపసి విరతిం గీర్భిః రింద్ర శ్చకార 119
- ఇంద్రానుగ్రహదత్త మాశుగ మసాదివ్యం విమానం నృప
శ్చేదిస్వామ్య మవాప్యతన్నియమనాత్ త్యక్త్వా తపోదుశ్చరం
మాలాం కాంచనలబ్ధవాన్ కమలిసీం తామింద్రమాలాభిధాం
యప్టించాపిచ దుష్టశిక్షణకృతే శిష్టేష్ట దానాయచ 120
- ఆజ్ఞాం ప్రాప్య తత స్సురేశ్వరకృతామారుహ్యానాకేచరం
యానం కామగమం సచేదివిషయే రాజా భవద్ధార్మికః
పంచాసన్ తనయామహాబలయశోవీర్యా వసారస్యవై
నానారాజ్యపదేషు తా స్సరపతిఃప్రీత్యాభ్యషించ త్పతీన్ 121
- ఆద్యో బృహద్రథ స్తేషు మగధానాం పతిః పరే
ప్రత్యగ్రహః కుశాంబుశ్చ మావేల్లో యదురేవచ 122
- తమాకాశగ వైమానః స్థాయిసం సరపుంగవం
మునయ స్సురవర్యాశ్చ స్యషేవంత దినేదినే 123
- నామ్నా శుక్తిమతీం నదీమధకదాచి త్తస్య పూరంతికే
గచ్ఛంతతు రురోధకామవివశః కోలాహలాభ్యోగిరిః
తద్దృష్ట్వా వసురేషనిర్గమకృతే నద్యా స్తతాడాంఘ్రిణా
శైలం తద్వివరాదధో పునరసౌ నిష్క్రాంతరూపానదీ 124
- తస్యాంతస్యగిరేస్తదానృయుగళం సంగేన జాతం విభో
దృష్ట్వా తన్నిధునం వసుః స్రముదిత శ్చక్రేప్రమాంసం నిజం
సేనాధీశమధో వధూంచ గృహీణీం జగ్రాహ రూపాధికాం
నామాస్యాగిరికేతి విశ్రుత మభూత్ జాతా యతోవైగిరేః 125
- పత్న్యా ప్రాధికతసంగమో వసువృషః పీత్యర్తుకాలే దినే
తస్మిన్నేన వనం జగామ పితృభి హంతుం నియుక్తో మృగాన్
తత్రావేక్ష్య వసంతసౌభగ మసౌ పత్నీం స్మరన్ మన్మథా
విష్టో శోకపలాశిమూల మభజద్గంధేన సంమోహితః 126

- రేత స్తత్రవసు నిజం ప్రశిధిలం సంగృహ్యపృక్షచ్ఛదే
నావేత్స్య తేవకాలమప్యనుగుణం పత్న్యశ్చ తస్మాత్రితం
రేత శ్చేనముఖేనగేహమనయత్ శ్చేనః పరో ఏక్ష్యతత్
దుద్రావామిషశంకయాధ సమభూ ద్యుద్ధంతదధే తయోః 127
- తుండాతుండిరణే తయోస్సమపత దేతశ్చ తద్వామునే
తీర్థే మత్స్యవధూ స్తదగ్రసదపావృత్తం విధేశ్శాపతః
యామత్స్యత్వమగా త్సుపర్వగణికా తత్రాద్రికాసంజ్ఞికా
దాశాస్త్రాచ బబంధురండజవధూం జాలై స్తదా జీవినః 128
- తన్యాః కుక్షే రథచ దశమే మాసిదాశామనుష్య
స్త్రీపుంయుగ్మం బహిరుపగతం ఏక్ష్య విస్మేరచిత్తాః
దృష్ట్వా తచ్ఛపరిచరవసు దాశదత్తం క్షితిశః
మత్స్యాఖ్యానం పురుష మకరో త్తత్ర సో భూన్మహీశః 129
- కన్యామత్స్యసగంధినీతు వసునా దాశాయ దత్తా ముదా
పుత్రీయంభవతా త్వవేతినచతాం జగ్రాహ రాజ్ఞో గిరా
సేయం సత్యవతీ పరాశరవృతా మత్సీచ సాధీవరైః
కృత్తా త్యక్తతనుస్వరూపమభజ ద్వివ్యం ద్యులోకాశ్రితా 130
- రాజ్యం కుర్వతి ధర్మ్య ముజ్వలగుణే తస్మిన్ నృపే కౌరవే
గీర్వాణామునయశ్చ భిన్నమనస స్తత్వాధజ్జ్ఞానవః
యష్టవ్యం పశునామఖేప్యధయవైరిత్యత్ర తం ధార్మికం
మాధ్యస్థేన సమాశ్రితా సుచన్తపః పవచ్ఛ పతౌ తయోః 131
- యష్టవ్యం పశునేతిపక్షమమరై శ్శుత్వోక్తమాషణం తథా
ధాన్యైరిత్యమరోక్తపక్షమృతమిత్యూచే వసుః పాక్షికః
క్రుద్ధాధర్మపరాయణామునిగణా స్తత్పక్షపాతాశ్రియా
చ్ఛేపుస్తం విదితాగమాశయ తిరస్కారేణ వైమానగం 132
- రాజ్ఞో వేదగిరాంవిరుద్ధ మధునామన్యా మహేత్వద్వచః
యద్యేవంహిభవా విమానశిఖరాత్ పాతాళలోకేపతేః

అస్మద్వాణ్యపి తాదృశీయదివయం యాస్యామహేధోజగత్
పశ్యంతీష్వఖిలప్రజాస్వీతి తతో రాజా తద్ధై వాపతత్ 133

బృహద్రథా ద్వసుసుతాత్ కుశాగ్రోభూ న్మహీపతిః
ఋషభ స్తస్యతనయః స్తస్మాజ్జజ్ఞే హితస్సుతః 134

హితస్యపుష్పవాన్ సూనుః జహునామ తదాత్మజః
బృహద్రథస్య పత్న్యన్యాప్రాసూత శకలద్వయం 135

తదుత్సృష్టం బహిర్మాత్రాసందధేదయయా జరా
జరాసంధాహ్వయ స్తస్మాత్సుతో బాహాద్రథో భవత్ 136

జరాసంధాత్మజో నామ్నా సహదేవ స్తదాత్మజః
సోమాపిశ్చాపరస్మానుః ధార్మికో భూత్ శ్రుతశ్రవాః 137

య స్తృతీయః కురోస్మానుః జహుస్ససురధం సుతం
అసూత తస్యతనయో విదూర ధనమాహ్వయః 138

సార్వభౌమ స్తతో జజ్ఞేజయత్సేన స్తదాత్మజః
త త్సుతో రాధికో నామద్యుమాన్ తత్తనయో జని 139

ద్యుమతః కోధన స్మానుః తస్యదేవాతిధిస్సుతః
ఋతో నామతతో జజ్ఞేభీమసేన స్తదాత్మజః 140

ప్రీతిపాఖ్యస్తతో జజ్ఞేతస్యపుత్రా స్త్రీయస్మృతాః
దేవాపి శృంతనుశ్చేతి బాహ్నిక ఇతి తే శ్రుతాః 141

శం త ను చ రి తం .

దేవాపీరాజ్యముత్సృజ్యతస్తుం వనముపాగమత్
శంతనూరాజ్యమాసాద్యారరక్ష సకలాః ప్రజాః 142

తస్మిన్ పాలయతి ప్రజానరవరేనావృష్టిరాసీన్సూహ
త్యబ్ధాన్ ద్వాదశతన్నిమిత్తమధసంపృష్టానృపేణ ద్విజాః
జ్యేష్ఠే జీవతి రాజ్యనిర్వహణమిత్యుచు స్తత శృంతను
దేవాప్యానయనాయ తద్దనమగా ద్ధాస్యంశ్చుతస్త్వై పదం 143

తద్వృత్తాంతవిదై వపూర్వ మటవీం ప్రాప్తేన తస్మంత్రిణా

దేవాపి విఙ్నివారితశ్రుతిపథః పాపంఽఽతామాశ్రితః

వేదాను క్తవిరుద్ధవాదమతనో త్రేనాస్యరాజ్యాగమా

యోగ్యత్యేన వవషణ శంతనుపదే దేవస్సుభితౌవహః

144

బాహ్లాకాత్మజనిస్సముదత్త స్తస్యత్రయస్సుతాః

భూరిభూరిశ్రవాన్వైవశలశ్చేతి భువిశ్రుతాః

145

గంగాయాం శంతనోరాసీద్భిష్కృణామ మహామతిః|

శంతనో దాశకన్యాయాంసత్యవత్యాం సుతద్వయం

విచిత్రవీర్యోవంశస్యకతాచిత్రాంగదానుజః

146

శంతనో శ్చరితం రాజ్ఞోమహాభారతవిశ్రుతం

యత్కరస్పశేతోజీకోఽయువాభూచ్ఛాంతి మప్యగాల్

147

ఇత్వాకో నృపతిర్మహాభిషి ఇతిభ్యాశ్చోశ్వమేధై ర్మఖై

స్సాహసేణచ రాజసూయసవనై రీజేశతే నాచ్యుతం

తేన స్వగణముపారురోహ తదను ప్రాప్తాఃకదాచి త్పదం

బ్రాహ్మండేవముపాసతే సురవరా రాజపయశ్చాపరే

148

తత్రాగాచ్చ మహాభిషో నరపతి గంగాచ తం సేవితుం

వాస స్తత్ర విధూత మైశ్య మరుతా వాగాననా నిజణరాః

రాజసింస్తు మహాభిష శ్చపలధీ గంగామపశ్య త్తదా

రుష్ట స్తం ద్రుహిణశ్చ శాపమనుజోభూత్వా పునర్యాస్యసి

149

ఇత్యాకణ్య మహాభిషో నరపతి శ్చాపం విధే దుస్తరం

తత్రాత్మ్యం పితరం ప్రతీవనృపతిం మత్యేష్వవాంఛ త్వయం

గంగాసాపి నృపం తమేవ మనసా ధ్యాయం త్యుదారశ్రియం

గచ్ఛంతి పథి కశ్మలాకులమతిః దేవా న్వసూనైశ్చత

150

అష్టే తే వసన స్సమేతలలనాః ఖోణీవిహరేచ్ఛవ

స్తహ్వర్షం కనకాదిపాశ్వవిలసత్ప్రాపు ర్మునేరాశ్రిమం

- యోభూ దాపవనంజ్ఞ కశ్చవరుణాజ్ఞానో వసిష్ఠాహ్వయః
వేభేగాం సురభేస్సుతా మనుషమాం యాం హేమధేనుం ఋనిః 151
- తత్రైకస్య వసోర్ధృహిణ్యుపగతాగ్గాం నందినీసంజ్ఞికాం
తాముద్వీత్య సులక్షణాం ప్రముదితాపత్యేముదా నశేయత్
ద్యౌరప్యహ గుణా అగణ్యవిభవా గోవాకరుణే ర్యోగినః
యత్రీరానుభవా ద్దశాపి శరదాం జీవేత్సహస్రాణినా 152
- శ్రుత్వా తద్గృహిణీవసోః ప్రముదితాతాం నేతు మైచ్ఛత్సఖం
యానామ్నా జితవత్సశీనరసమాఖ్యస్యాత్మజాభూషణేః
పత్న్యః కామచికిషయాధవసునా యుక్తేన నాభ్రాత్పథిః
తీవ్రం తస్యమునే రసీత్యచ తపోమార్ఘ్యా ధృతాదుఃఖతా 153
- ప్రాస్తోధాశ్రమమాపవస్సురభిజాం నోద్వీత్య దుఃఖాకులః
జ్ఞత్వా తాంవసుభి ర్హృతాం సమశపత్తానప్తచాప్యగ్గోహత్
జన్మస్యాదితి సృష్ట్యధైత్య వసవ స్తస్యోపకంఠం మునేః
స్వాగఃకుంఠికృతే కృతాంజలిప్రటాదీనామునిం ప్రార్థయత్ 154
- తేషాం ప్రార్థనయాపవః కరుణయా తానాహ సంశాంతరుచీ
సప్తానాం నృభవేబ్దో భవపరీమోక్షో భవేద్యోష్టమః
ద్యౌ దీక్షూయ రసంతశాస్త్రనిపుణ స్తక్తాంగనాసంగమో
ధర్మాత్మాచ భవేదితీవ వససౌ నిశ్చక్ర ముస్త ద్వనాత్ 155
- మధ్యేమార్గా మవేత్య తా సురనదీశాపత్యతౌజోబలాత్
పృష్ట్యా తస్యవిమిత్తముక్తమఖిలం శ్రుత్వాచ శాసం మునేః
మాతానోభవమత్యజన్మని ముదేత్యుక్తోరరీకృత్య తత్
కోవాస్మాస్తు పితా మనుష్యజగతీత్యాచే వసూనాదరాత్ 156
- రాజా శంతనునామకస్తు జనకోస్కాకం ప్రతీపాత్మజః
స్యాదిత్య క్రమధోపృథుప్రభృతిభి శ్రుత్వా తథేత్యాహసా
జాతాన్మ స్సవివేక్షిపాశ్వితి తతస్సంప్రార్థితా తైర్నదీ
తచ్ఛాంగీకృతవత్సధోవసువరాగంగాప్యయ స్యేచ్ఛయా 157

అ యుః క్రి యా ప ద మ్.

కాలే శత్రజపన్నువాస సుబహూనబ్దా స్మృతీహా నృహా
గంగాద్వారగత స్తదాసురనదీధృత్వాంగ నాయావపుః
స్రాస్తా దక్షిణమంక మస్యనృపతేఃపృష్టాచ కింతే ప్రియం
తేనేత్యా హ పతి భవంత మతులం మత్వా గతాహంత్యితి 158

తామాహక్షితిహా నదీ మకలుహా దేవ్యన్యనార్యాశ్రియః
నింద్య స్సాధుజనస్య కించభవతీ స్రాస్తాచ మేదక్షిణం
ఉత్సంగం దుహితృస్సుహృశ్రియమహా గచ్ఛేత్సృధోవాచనా
యద్యేవం తనయ స్తవాంచిత గుణో భర్తామమస్యాదితి 159

తిరోహితాయామధధేవన ద్యాం ప్రతీప రాజాసుతజన్మకామః
తపస్సదారోవిదధేతదాస్యాం వివేకగభాం సమహాభిహాపి 160

సశంతనునా మయువాయ దాసీత్ పితౄతదాతౌవ్యనియుం జ్ఞ ధీమాన్
యాత్స్వంరహ స్త్రీ రత యేకమేతన్తాం త్యజేధాః శివదా హినేతి 161

పిత్రాభిషిక్త స్సత్తునైజరాజ్యేన్ముగవ్యశీల స్సతతం కదాచిత్
వనం గృహో నేకమృగైర్వికీర్ణం చచార గంగామరు దేవసేవ్యాం 162

ఘృష్టాతత్ర వధూం రమామివ పరాంహృష్టో నృపశ్శంతనుః
సాహో ద్వీక్ష్యతమాప్యమోదమగమ త్రస్యాంతికం భూపతేః
భార్యాదేవి భవేతి మేనృపతినా స్పృష్టాతథేత్యాహసా
తామాసాద్యరహస్వరం స్థనబహూన్వమాన్ ప్రతీపాత్మజః 163

యత్కుర్యా మహమప్రియం ప్రియమపిప్రప్తం సశక్యంత్యయా
త్వాం త్యక్త్వామితదేతి శంతయరథాగీకృత్య తచ్ఛాసనం
భుంజానో ఖిలభోగజాతమసకృత్ త్రయామసూతాత్మజాన్
జాతానే వచనప్లసాంబుని నిజేచిత్సేవ కుత్యుర్దతాన్ 164

తత్పశ్యన్నపి విప్రియం నరపతి స్తత్యాగభిశోనతాం
కించిత్సాహ తతోష్టమేతుతనయే జాతేభృశందుఃఖతః

- పుత్రేపు సమువాచతాం నహి సుతోవధ్యోయమాహూయకం
కాసిత్వం కిమిదం చకర్థకలుపం త్విత్యాహసాసి ప్రభుం 165
- గంగాహం వసుభి ర్వసిష్ఠముని నాశైవైః పురాస్సాధితా
మాతృత్వేన మనుష్యజన్మవిపతిం త్వా మాశ్రితా రూపిణీ
సప్తైతే వసవోమయాతు నిహతా ముక్తాభిశాపావిభో
నోసాన్మ్యే కమిమం శిశుంతవకృతే పాపేన్యమృద్ధాయపం 166
- ఇత్యుక్త్వా తరథాత్సుచేంద్ర తటసీపుత్రగృహీత్వైదతం
రాజాశంతను రప్యవాసనగరం శోకా కులాత్కాముహుః
లోకానందకరై గుణై రనుపమై స్తుల్యోదిశాపాలకైః
రక్షా రాజ్య మువాసహస్తి సపుత్రే ధర్మాధానేవాపరః 167
- షట్త్రింశ చ్చరదోవిసజ్జిత వధూభోగైస్తతశ్చాతనుః
గంగాతీర వనంప్రవిశ్య మృగయాశీలః కదాచిన్మృగం
హత్వాకంచ నదృష్టవాన్సురనదీ మహద్దకాం చింతయన్
హేతుం తస్య దదశక్ తత్రవిచర స్తత్యన్భతం శాబకం 168
- దివ్యాస్త్ర ప్రహితైశ్చరై రనుపమై స్తేనాధాకేణై త్యతాం
సంరుద్ధాంబుర్గురీం సవిన్మయమగా త్రస్యానదృ క్కర్పణా
దృష్టంచా పిపురాథా కంతముదితం స్వాపుత్రఇత్యన్మరత్
సోప్యం తథామవాప తత్రసితరం సంమోహయన్ శంతనుం 169
- కించిచ్చాధ విచింత్య శంతనున్యపస్తం శంకమానస్సుతం
గంగా మాహమమ్మాజం తమధునానందశా యేత్యాదరాత్
గంగాచాపిశృతాంగనా వపురథా గాయాత్మజం దక్షిణే
పాణౌ శంతనుసన్నిధిం పౌతిగతా ప్రీతేదమూచే నృపం 170
- యంపుత్రం త్వమజీజ్ఞనోమయివిభో సోయం కుమారోష్టమః
శేహం ప్రాపయవధితం నృపమయదాయేమమత్యుజ్వలం
సాంగోవాంగరహస్యకల్ప సహితా వేదాన్వశిష్టా నృనేః
ప్రాప్తాయం ధనురాగమం చ సకలం రామాదృషేగ్రహీత్ 171

ఇత్యుక్త స్ఫురితానృప స్సహసుతః తుష్టః పురీమాగతః
 రక్షా రాష్ట్రమయాపయ త్సశరదాం చత్వారి ధర్మాధర్మః
 కస్మిం శ్చిత్సమయే తదాస యమునాతీరేమృగవ్యం చరన్
 ఆఘ్రాయో త్తమగంధమద్భుత తరంతద్దేతు మాలోకత 172

త త్తీరే పరితశ్చర స్సరపతి ద్భ్రష్టా చ కాంచి ద్వధూం
 దాశానామ మరీ సదృ క్తనులతాం కాసీతిపప్రచ్ఛతాం
 సాధోచేనృపతిం పితుః ప్రియకృతే నౌవాహనాధం గతా
 దాశేయీతి నిరీక్ష్యతా మధవరాలోహం వవాంఛ ప్రభుః 173

ప్రాప్త స్తత్పితృరంతికం సరపతి ర్వద్రేవధూం తాంముదా
 దాశస్సౌప్యవదస్సృపం యదిమయాతుభ్యం ప్రదేయాసుతా
 హృద్యం కంచనరందదాసి యదితే దాస్యామి రాజః వధూం
 ఇత్యాహాధ నృపాపితం యదివరో దేయః ప్రదద్యామితి 174

యోస్యా ముద్భవితా సుతోనృపపదే ఘాప్యస్తవానంత శీ
 యద్యేవం ప్రతిశామితే నృపసుతా మిత్యాహ దాశ స్తతః
 నేచ్ఛంతం వరమం గజేనమధితస్పృష్టం తథాప్యావృత
 స్తామేవాత్మ నిచింతయన్ నిజపురం దధ్యోసదాశంతనుః 175

శోచంతం పితరం కదాచిదుపయన్ దేవవ్రతః స్రాహకిం
 శోచస్యేవ మహానిశం కిముపితర్వాస్యధి శ్చవాన్యస్త్వితి
 రాజాధాహసతం త్వమేవ తనయ స్వేకో నచాన్యః కథం
 యోదుర్వీర్యవత స్తవాపదికులం స్యాదత్యహం దుఃఖతః 176

తామాకణ్ణగిరం పితునృపసుతః పప్రచ్ఛతత్కారణం
 వృద్ధామాత్య మువాచ శంతను మనోభావం ససర్వంతతః
 దాశస్యాంతిక మూగతః పితృకృతే దేవవ్రత స్తత్సుతాం
 వ్రవేతం ప్రతిపూజ్య సోపి పరిష సృధ్యేనదద్ధీవరః 177

నాథః పారవసంతతేః ఖలుభవానహేసి వైవాహిక
 స్సంబంధ శ్చభవాద్భుతై రనుపమీస్మాకం మహాకీర్తికృత్

రాజానం పితరం తస్మాపరిచరో స్తాషీద్వసున్నైకధా
యోగ్యస్యత్యవతీం విప్రోఘమితిచా పూచేత్వదీయాం సుతాం 178

నవ్రేచాప్యసితోముని ర్మమసుతామేనాం పురైవంస్థితే
కించి ద్వచ్చిమనోగతం కిలభవాన్ వీరోహ్యాధృవ్యః పరైః
త్వత్సాపత్వై మవేత్త్యదాతుమసలం పిత్రేతవేమాం వధూ
మిత్యాకణ్యో సచాహతం నరపతిస్యాదిత్య ముష్యాసుతః 179

శ్రుశ్లోవాచ పునన్ప్రాపత్కృజ వచోదాశస్తమేవం ప్రభో
సత్యంతేవచనం తథాపి తనయో భీరస్తిరాజ్యేమమ
ఇత్యుక్త స్సచకారరాజసదస్ప్రీతిః స్ర్తిజ్ఞాం పునః
త్యత్యోమ్యేసపితుః ప్రియాయగృహీణసంగం యతస్తేభయం 180

దాస్యామిత్యధధీవ రేతు వదతివ్యోమ్నిస్థితానిజ్జరా
ముంచంతః కుసుమానిభీష్మఇతితం ప్రాసయః ప్రసిద్ధాభిధం
తామారోఽప్యతఃసంధంముదితహృద్భీష్మః పురీంప్రాప్తవాన్
పిత్రేసంప్రదదా సచాపి విధివప్రేక్షామౌచువాహప్రభుః 181

తస్యాయనూతకిల శంతను రాత్మజౌద్వా
చిత్రాంగదాఖ్య మపరంచ విచిత్రవీర్యం
తద్బాల్య ఎవదివమీయషి శంతనాత
త్సానుం ప్రజావనవిధౌ నిదధేధ భీష్మః 182

సతు చిత్రాంగదో వీరోన్మత్తః కంచనవీరం సదృశమ మన్యమానః
కదాచి చ్చిత్రాంగదాభ్యేన గంధర్వ వరేణ త్రిణివర్షాణి
సమరం విధాయతే నవినిహతో బభూవ 183

తత శ్శౌకాకులోభీష్మస్తస్య కృశ్లోర్ధ్వ దైహికం
విచిత్రవీర్య మనుజంబాలమేవా ధ్యమేచయత్ 184

యవాయ దాసీ త్సతదాస్యకతున్
ముద్వాహమిచ్ఛన్ మృగయం శ్చకన్యాః
కాశ్యప్రీతీశ స్యకులాను రూపాః
శుశ్రావపుత్రీరనురూప రూపాః 185

- స్వయంవర మధాకణ్యాభీష్టుస్తాసాం ససైనికః
గత్వావారాణ సీమాశుహృతవా తాః స్వయంవరే 186
- రాజ్ఞో విజిత్యాభిగతాః శౌర్యధైర్యబలాధికాః
ఎకవివజయీభీష్మస్సకన్యః పుర మాయయా 187
- క్రుద్ధం వారణవాహనేనబలినా భీష్మోనుగం భూపతిం
సాల్యం సంయతి సాయకైశ్చితముఖై నిజజిత్య తత్యాజచ
ఆగత్యాధపురం విస్మజ్యతు వధూమంబాం పరాపేక్షిణీం
కన్యేద్వే ముదిశోనుజాయసుదదావం బాలికామంబికాం 188
- ఉద్వాహ్య కన్యేధ విచిత్రీవీర్యస్తాభ్యాం విజహ్నికిల సప్తవహ్నా
యత్కౌభి పన్నః కృతభేష జోషితారుణ్యవివాంతక లోకమాగాత్ 189
- అథ సత్యవతీ తుసన్నుమాసహ భీష్మేణ చిరం శుచాకులా
నిజవంశ విసత్తిమాగతాంసమవేక్ష్యేద మువాచకౌరవం 190
- త్వమేవ నాథో స్యధునాకులస్యాస్య మహామతే
యతో నపత్యోనుజనిర్మృతస్తేయోగతి ర్మమ 191
- త్వమద్య శాసనాధీనోమమరాజ్య మదిష్ఠితః
పత్యోన్య రనుజనేః ప్రీత్యాజనయాపత్య ముత్తమం 192
- ఇతీవ బహుధా భీష్మస్సత్యవత్యాను యాచితః
స్మరన్ పురాకృతాం సంధాం నైచ్చత్త న్మాత్మచోదితం 193
- తతో నుజ్ఞాప్య గాంగేయంకృష్ణద్వైపాయనం సుతం
అచింత యత్సత్యవతీస్సృత్వా తద్వచనం తథా 194
- చింతిత స్సతదామాత్రాకృష్ణః ప్రాదురభూ న్మునిః
జ్ఞేయః కన్యకాభావే సద్యఎవ పరాశరాత్ 195
- పురా సత్యవతీం పిత్రానియుక్తాంప్లవవాహనే
ప్రవరే యమునానద్యాశ్చతీమేవై పరాశరః 196
- తార్యమాణ స్తయాకామీనావ్యేవస్థితయా మునిః
హిమనావృత్య జగతీంరేమే తచ్ఛాపభీతయా 197

మత్స్యగంధం తదంగస్థంఽపాస్య కృపయా తదా
ఆమోదమదదద్వివ్యంతప్యై సత్యవచా మునిః 198

తేజసా తస్యసంభూతాస్సద్యవ మహావృషిః
స వేదవ్యసనాద్వాప్యసఃకామ్యా త్కృష్ణఞ్జితశ్శుతః 199

గంతుమిచ్ఛన్ సపితైఃపదదా మాతేవరం ముదా
కృచ్ఛేషు స్మరమాం మాతాస్తదా యాస్యామి దశశనం 200

తతః పరాశర స్తస్యైదత్వా కన్యాత్వ మక్షతం
సప్రహ్లో యమునాం తీర్థాగ్రతవా నాశ్శ్రీమం మునిః 201

సమాతుశ్చింతితాద్వేదావ్యాసః ప్రాదురభూ త్తదా
ఆలింగితః పూజితశ్చమాతేదమవద న్ముదా 202

కిమర్థ మహమాదృత్యస్మృతో దేవిత్యయాధునా
తత్రయోజనమాచక్షుకరిష్యేహం నసంశయః 203

తత స్సత్యవతీవ్యాసఃముఖాచాసనసంస్థితం
పురోధసా మంత్రీభిశ్చపూజితం పృష్టకౌశలం 204

పుహ్లో మమయవీయాంస్తేహ్యానపత్యో దివం గతః
అరాజకశ్చవిషయఃక్షిప్రమేవ హి నశ్యతి 205

భీష్మోయం శతనోజ్యేష్ఠఃస్మృతస్సంత్యక్తసంస్మృతిః
తస్మా దద్యతవాధీనాకురుసంతానసంస్థితిః 206

శాసనాన్మమవై భ్రాతుఃపత్నీగుత్పాద్యసంతతిం
సంస్థాపయకురోర్వంశమేతదధణం స్మృతో మయా 207

అకణ్య తాం గిరం మాతుఃముదితః పునరాహతాం
మన్నియైక్తవ్రతస్యానుష్ఠానాత్ సంశుద్ధయో స్తయోః 208

ఆనత్సరా త్ప్రేదాస్యామిసంతతిం కులవధశసం
తతః పునస్సత్యవత్యాసద్యోగభోపపత్తయే 209

అరాజకస్య రాష్ట్రస్య పరైరుచ్చిత్తిభీతితః
ప్రాధికతః పునరూచేతాంకృష్ణద్వైపాయనో మునిః 210

- యద్యద్యైవమయాదేయోభ్రాతుః పుత్రస్తతో మమ
వపుర్వేషంచ మేదేవ్యాసహ యేతామితీరయ 211
- ఇత్యుదీర్య గతేవ్యాసేనత్యవత్యా నియోగతః
అంబికాలంకృతాశయామధ్యతిష్ఠ ద్రిహేగతా 212
- అథాగతో యథాకాలంవాస శ్చయ్యామధిష్ఠితః
తదా తత్తేజసాధూతానిమిమిలాంబకాక్షిణీ 213
- సతస్యాం వీర్యమాధాయమాతుః ప్రియచిక్షిప్యాయా
యియాసుః పునరాగత్యప్రీణనామచతాం ముదా 214
- ఆశాన్యతం సత్యవతీస్రాహేదం ప్రీణయాన్వితా
కీదృగుద్భవితాసూనుఃస్నుషాయాం పుత్రీతద్వద 215
- అథాహ మాతరంవ్యాసస్సృతోస్యాగుణవత్తరః
దీర్ఘాయురస్యపుత్రాణాంశతంస్యా ద్భులవత్తరం 216
- కింతు జాత్యంధవస్యాన్మాతురక్షినిమిలనాత్
మత్స్సంగసమయే మాతర్మామన్మజ్జాతు మహాసి 217
- తతస్సత్యవతీరాజ్యానహామాంధ్యాద్విచార్యతం
అపత్యమన్యత్జనయేత్పుత్రాచ మునిసత్తమం 218
- తథేతుక్త్వా గతే వ్యాసేనియుజ్యాం బాలికాం సతీ
సస్కార పుత్రీమాయాత స్సోపిమాతుః ప్రియంకరః 219
- అంబాలికాయాశ్చయసామధ్యతిష్ఠ త్తతోమునిః
తత్తేజో వీక్ష్య వైవణ్శ్యామగమ త్సాభయాన్వితా 220
- యియాసు ర్వీర్యమాధాయసతస్యా మాహ మాతరం
పాండుర స్యాభిక్షిప్సునుఃసయద్వివణా మదీక్షణాత్ 221
- కావేధ సుషువాతే తేరాజపత్నీ సుతద్వయం
అంబాయా స్రవయోంధోభూత్పాండురం బాలికాసుతః 222
- తత సత్యవతీ వ్యాసామూచేదేహ్యపరంసుతం
తథేతి తస్మి న్నదతిన్యయుం జ్ఞాంబాంపునర్వధూం 223

తత్తేజో ఏక్ష్య దుధక్షణం భీతా దాసీన్య మంత్రీయత్
ప్రసాద నైన్విజై రంబాసాపి శయ్యా గృహం గతా 224

ఆగత స్సప్రసర్వాసాస్తయారహసి సంగతః
ఆధత్తగర్భ ముదరేతస్యా స్తద్భోగ నిర్వృతః 225

ధర్మో మాండవ్యశాపేనగర్భం తమవిశత్స్వయం
కథాం తాం తుప్రవక్ష్యామి శ్రీరాజన్ సమాహితః 226

చోరా రాజధనం కదాచి దనుగైః హృత్వాను యాతాభయా
త్తేషా మాశ్రమమావిశన్ సహధనా మాండవ్య నామ్నోమునేః
తత్తస్యస్య ధనం మునేరవిదితం లీనాబభూవు ర్భటా
స్తత్రాగత్య ధనంచ ఏక్ష్య నృపతేః తాం శ్చాప్య మాగ్గంతహి 227

పృష్ట్యా తత్ర మునిం జపం తమనుగారాజ్ఞాం చచోరాగమం
తస్మిన్ కించననోక్త వత్సధ మునౌతాన్ మాగ్గమాగ్నాముహుః
లీనాన్ తత్రమవిష్టుచాన్ నృపధనం చావేక్ష్యశంకాన్వితా
స్తస్మింశ్చాపి మునౌనిబధ్య సముసీన్ చోరాన్ నృపాయావదిన్ 228

వధ్యా ఇత్యనుశాసతిక్షితిపతౌ చోరా మునిశ్చేతితే
తానారోప్య మునించ శూల మగమన్ రాజాంతికం సాధకాః
సర్వేతేతు మృతామునిస్సతు నిరాహగోపి శూలభీతః
స్రాణాన్ నాత్యజదానినాయచముసీన్ సర్వాన్ తపస్యాపరాన్ 229

తే మాండవ్యముపాగతాని శివయోభూతాశ్చ దృష్ట్వామునిం
శూలాగ్రే నిహితం నిరాగసమథో పప్రిచ్ఛురేనః కిము
ఇత్యాహాధమునిః కిమప్యపకృతం రాజ్ఞోమయాసేతితే
తదాశ్చై వినివేద్యతే సచమునిశూలాత్త్యగోమో చయన్ 230

తన్నిష్క్రస్తు మధాక్షమౌనృపవర శిచ్ఛేదమూలేతతః
మాండవ్యైంతరువా త్తశూలశకలో లోకాన్ జగాయవ్రజైః
తన్నామప్రిధితం తదాగిభువనే తేనాశిమాండవ్య ఇ
త్యాసీధర్మగృహంప్రవిశ్యసతతో దృష్ట్వాప్య నిందచ్ఛతం 231

కిం పాపం కృతమిత్యవేక్ష్యహి మయాశూలాధి రాపోమహాన్
దండత్వే పరికల్పిణో మమతపోవీర్యంచ పశ్యాంతిక

ఇత్యుక్తస్త మువాచ బాలవయసిన్యూతాః పతంగ్యస్తయే
 పీకాభిఃప్రసభం ద్విజోత్తమ ముదాపుచ్ఛేతదే తత్సం 232

ఇత్యాకణ్యగిరం యమస్య మునిరహ్వాచే పునః స్తంకురీధా
 యద్ధండ్లో ల్బుతరాగసోమనుమహా దేవత్వయామేకృతః
 మానుష్యం సముపేత్య శూద్రజననే జాయస్వతేనాగసా
 బాలానా మఘమాచతుర్దశ సమం నస్యా నృదాక్షా వశాత్ 233

ఇతిశస్త్రః పితృపతిర్మాండవ్యమునినా కృధా
 ఆవిశ్య దాసీజతరంజిజ్ఞే విదురసంజ్ఞకః 234

చకే నామాంబికా నూనోఽధృతరాష్ట్ర ఇతిశ్రుతం
 లంబాలికాయాస్తనయంసాంశుమా చక్షుతేబుధాః 235

జాతేషు తేషు తీషుబాలకేషునుభిక్షమాసీ ద్భువికారవాణాం
 సర్వాః ప్రజాధర్మరతాబధూవుఃశాస్త్రించ సర్వప్రథితం బభూవ 236

భీష్మేణతౌ ప్రీతియుజాకుమారాసంపాలితౌ వైదికసంస్క్రియాభిః
 విశుద్ధదేవశా శ్రుతిమంగయక్తామన్యాశ్చవిద్యాః క్రమశోలభేతాం 237

పాంశుధనుః కపణమంచురాసీద్బలాధికోభూత్తనయోంబికాయాః
 జ్ఞానేన విత్తో విదురో బభూవత్రయశ్చతే వృద్ధిమచాపురేవం 238

జ్యేష్ఠస్య చాంధ్యాద్విదురస్య దాసీతనూజని త్వేన చపాంశురాసీత్
 రాజా కురూణా మనురూపశీలోదేవవృతస్యానుమతే తదాసిం 339

తారుణ్యకాలే ధృతరాష్ట్రపాండో విచార్య భీష్మోవిదురేణ సాకం
 గాంధారరాజ్యస్సబలస్య కన్యాంకులానురూపామశృణోత్సురూపాం 240

ఆరాధ్య యాశంకర మాత్మజానాశత్రోపలబ్ధ్యై వరమాచకాంతే
 తామంబికాయాస్తనయానురూపాంమత్వాదిశత్తజ్జనకాయ దూతం 241

భీష్మస్య సందేశమథో నిశమ్యదూతోదితం తంసుబలోన్మపాలః
 అంధ్యేపితస్యార్యగుణా సమీక్ష్యదాతుంసుతామైచ్ఛదుపాత్తమోదః 242

ఆకణ్య గాంధార్యపితృప్రహృష్టాస్వయం సమాచ్ఛాద్య చవీక్ష్యణేస్వ
 పటేనభతుస్సద్భుతస్య కామాపిత్రోర్మృతంచానుససార హృష్టా 243

అభాభ్యయా త్కారవరాజభానీంస్వసారమాదాయ వివాహవేషైః
విభూషితాంగీం సుబలస్య సూనుః ప్రహృష్టచిత్తశ్శకుని స్ససైన్యః 244

వ్యవహా ద్భృతరాష్ట్రస్థాందతాం శకునినా ముదా
భీష్మస్యా నుమతే హవఃంజనయన్ కురుభూభుజాం 245

పాండుః స్వయంవరే కుంతీంపుథాంశూరతనూభవాం
ప్రదత్తాం కుంతిభోజేనవ్యవహా త్ప్రీతిపూర్వకం 246

తతో మదగ్రభోః పాండుశ్శల్యస్య భగినీమపి
వృతాంభీష్మేణ వసుభిర్యజ్ఞాచుభిర్వ్యవహన్నుదా 247

తాభ్యాం సమేతః పత్నీభ్యాంపాండుశ్చౌడప్రశాసనః
భోగాననుభవన్ ప్రీత్యాపాలయాచూస మేదిసిం 248

విదురస్యచ పత్నీస్సీతకన్యా దేవకభూపతేః
దానగర్భజని స్తస్యాంసుషువే గుణినస్సుతాన్ 249

పాండు ర్విజత్య పృథివీంసర్వాం స్వాధీనభూపతిః
కరానాదాయ తద్దత్తాన్రేజేశక్రత్తివాపరః 250

తతః పాండ్వాహృతైః పూణైఃవసుభిక్ష్ప్రదక్షిణః
ఈజే శ్వమేధై బహుభిఃపుతరాష్ట్రో ముదాన్వితః 251

ఉషిత్వా నగరే పాండుశ్చిరం రాష్ట్రావసే రతిః
పత్నీసమేతో మృగయాచపలో విషిసం యయా 252

పురప్రాసాదపర్యంకాన్విహాయాపి మహీపతేః
తస్యాసీ త్ప్రీతిరధికావసే సర్వగుణాన్వితే 253

తత్రాపి వసత స్తస్యప్రజాః వననివాసినః
నానోపహారానాజహుఃసృర్వేంద్రియ ముదావహన్ 254

పాండుశ్చరన్ విషినసీమ్ని మృగవ్యలోలః
కంచన్మృగం సురతకర్మరితం నిరీక్ష్య
వివ్యాధ పంచవిశేషై స్సచదుఃఖతస్త
మూచే మనుష్యవచసా పరిగహామాణః 255

రాజ్ కిం దమనామకో మునిరహంనిత్యం తపోలోలుసః
కామోత్తప్తమనా నిజేనవపుషా హీనో విధాతుం రతిం
మృగ్యాం మైథునమాచరం మృగతనుః తన్మామిదాసిం త్వయా
నిర్మంతుం వినిహత్య కింఫలమహే లబ్ధంవిమూఢాత్మనా 256

అజ్ఞానా ద్యదహం హతో నరపతే తద్భృహ్మహత్యా నతే
కింతు త్వం చమృతిం గమిష్యసి రతా దేతాదృశానహసి
శప్తైవం మృగరూపధృత్ మునివరస్సద్యో జహకాజీవితం
పాండు దుఃఖవిమోహితశ్చ విషినం త్యక్త్వోటజం ప్రాప్తవాన్ 267

తం చోద్దిశ్య విలప్య తాపనవరంకామేచ దోషా స్పృహన్
దృష్ట్వా త్యక్తసమస్త భోగవిషయః ప్రస్థాస్య భృత్యాన్ స్వకాన్
పాండు హాన్తినపట్టణంసహధనాన్ ఎకో యయాను ర్వనం
పత్నీప్రార్థనయా సమైవ నిరగాత్తాభ్యాం తపోనిశ్చయః 268

శుత్యా భృత్యముఖేన పాండునృపతేః త్యక్తశ్చియః కాననే
ప్రవృజ్యాం ధృతరాష్ట్రీ బీష్మవిదురా శిశీకాకులూ స్సప్రజాః
పాండుశ్చాపి విలుఘ్న దూరసరణిం ప్రాప్తోహిమాద్రిం తతః
తంచో ల్లంఘ్య సగంధమాదనగికా చక్రే నివాసం మునిః 258

ఉపిత్యా తత్ర సుచిరంతపోన్మథాన నిష్ఠితః
ఇంద్రద్యుమ్న సరో హంసకూటాఖ్య మచలం తతః 260

అతీత్య శతశృంగాద్రింప్రాప్య సిద్ధేంద్రనేవితం
దయాళు స్సర్వభూతానాన్యవస త్తపసి స్థిరః 261

తత్రత్యానాం మహాక్షీణాంభ్రాతృపుత్రాదివ త్పియః
కాలేనమహతా పాండుః బ్రహ్మరివ రాజతే 262

తత్రత్యా మునయః కదాచిదగమన్ దశేహసి బ్రహ్మణో
లోకం దేవమవేక్షితుం తమపి తైఃపాండుస్సహప్రస్థితః
లంఘిత్యా తముపర్యుప ర్యగవరంపశ్యంశ్చ దేవా స్పృహన్
రమ్యాన్ దేవవిహరభూమిమపి తం ప్రాహు ర్మునీందా స్తదా 263

రాజ్ గంతుమిత స్త్రయానసుశకందైవైక సేవ్యా హ్యయం
దేశో మర్త్యసుదుగ్మోమోత్రవిహగో ప్యత్యేతి నాన్యే కిము
పత్నో తత్ర గిరాకథం శ్రమమిమం కష్టంతరేతా మహో
గచ్ఛాధః పునరేత్యపూర్వముటజం ధర్మం యథావచ్ఛర 264

తస్మాత్సా నృపతి ర్మహాపి వచనం స్వస్యా ప్రజత్వా దపి
స్వర్గద్వార నిరోధమాత్మని వినిశ్చిత్వా బ్రవీత్తా పునః
దైవంమానుషమార్షమప్యణమతిక్రాంతస్య పిత్ర్యదృణా
న్మృక్తి మేను కథం భవేద్వదత తత్ దారేష్వపత్యో దృవాత్ 265

ఊచుః పాండుమధవయో నృపవరం దారేషు తే సంతతి
ర్లప్తా వంశవివర్ధనీతి తదిదం నిర్వర్తయేః కర్మణా
పాండు శ్చాధ మునే ర్మృగాకృతియుజ శ్చాపాదశకృత్త్రయో
దారేష్వా కులమానస స్సమవద త్కుంతీ మిదం నిజన్ 266

దేవ్యా హురనపత్యస్యనస్యా త్త్రిదివ సంస్థితిః
మమాపి శాపేన మునేఃదినష్టా యవయో రతిః 267

తదపత్యాయ బహుథాచింతయ న్నలభేనుఖం
అన్యస్మాదపి పుంస స్త్వంజనయా పత్యముత్తమం 268

శారదండాయసీ నామపురా వీరసతీ సతీ
ఆదిష్టా గురుణా పత్యే విప్రేణాన్యేన సంగతా 269

దుజ్జయా ద్యాసుతా లేభేతస్మాదేవేతి మేశ్రుతం
తథా త్వంచ మమాజ్ఞాతాజనయా పత్యముత్తమాత్ 270

ఇత్యాదిష్టా తునాభ త్రేకుంతీ పతివరాయణా
పైచ్చ త్సంగమ మన్యేనపుంసాపత్య ప్రియాపిసా 271

ఆపత్స్వ ప్యన్యపురుష సంగస్సాధ్వాన్య వినిందితః
అశ్రోచే ప్యపితా శ్వస్య కథాం కుంతీ పురాతనీం 272

రాజా భూద్యుషితా శ్వనామగుణవా పూరోః కులినస్సతీ
భద్రాఖ్యా గృహిణీ బభూవసు తనుస్త న్యాచురూపాపురా
కామాన స్వహమాదరా దనుభవపత్యాతియా యావనే
యక్ష్మ వ్యాధినివీడితో దివమగా త్సంతానహీనస్సరాట్ 273

దృష్ట్యా మృతం తం పతిమాకులాత్తాభద్రాశు శోచానుగతిం విధితుః
తదాత మాంలింగ్యశవం బిలస్థా వాగాహ దుఃఖాకులితాంగయప్తిం॥ 274

ఉత్తిష్ట భద్రే గృహమేహితుభ్యం పరందదాని ప్రధితం త్రిలోక్యాం
అపత్యమా యుష్మదహం భవత్యాముత్పదయిష్యేత్యజశోకమేతం 275

మయా సహత్వం శయనేచతుడశీం త ఛాప్తమింవా కురుసన్ని వేశనం
ఇతీరితాతేన తదైవసాతనోత్ సుతాంశ్చ సప్తజనయద్గుణాన్వితాన్ 276

తథాత్వమపి రాజేంద్ర మయ్యపత్య మభీష్పితం
జనయ స్వాన్యపురుషం మనసాపి సచింతయే 277

నిశమ్య కుంతీవచనం పాంశుర్వ్యాకులమానసః
అపత్యకాముకః కుంతీ పునరాహ పురాణవీత్ 278

యచ్చక్రే వ్యసితా శ్వనామ నృపతిస్సత్యం తదేతచ్చమే
ధర్మ్యం భాతి యదాపదిప్రభవితా పత్యం స్త్రియోవ్యసృతః
అత్రేదం కథయా మ్యుదంత మబలాః పూర్వం యువత్య స్సదా
స్వేచ్ఛాఞ్ఞో వ్యభిచారమేవ విదధుః ధర్మస్స ఎవాధివత్ 279

తత్రోద్దాలక నామకషిత వయోభూత్ శ్వేతకేతు ర్మునిః
విప్రః కశ్చన తత్పితృస్తుజననీం కామాకులో యాచత
క్రుద్ధం తత్ర నిరీక్ష్య పుత్రేషువదీ దుద్దాలకో ధర్మవీత్
నాథర్థో యమనావృతాహివనితా గావో యథాపుత్రక 280

సత్కృత్య తమధర్మమేవ మునిరాత్ మత్వేదమూచేక్రుధా
మర్యాదా త్వధునాదికా భువిమయా క్లేష్టా నలంఘ్యానరైః
పుంసైకేన లభేత సంగమబలా నారీవిహాయేతర్థా
యాలంఘే త్పతిమేన సాహిమహతా యుజ్యేత సాన్వైషిణీ 281

యాచా పత్యకృతే వధూరతి చరే త్పత్య నియోగం చసా
య శోష్ణంఘృతి కామినీం పతిపరాంత స్యాప్యఘంస్యా న్మహత్
మర్యాదేతి నిరూపితా మునివరేణ తోనిమిత్తా త్పురా
సాదా సస్యనియోగ త స్తనిజనిం ప్రాపాన్య తస్త త్ప్రియా 282

అస్మాకం ప్రనువాచ కౌరవమహావంశాభివృద్ధ్యే మునేః
త్యానా ద్భిష్క నియోగతో జనయతా మస్మానితీవ్రతుం

తత్త్వంచాపి మమాజ్ఞాయా భిలషణో పత్యాయ లభ్యా మతం
విప్రేంద్రా ద్గతి ముత్తమాం ప్రదిశ మేనోచే ద్దమిష్యామ్యథః 283

ఇత్యాకర్ణ్య వచః పత్యుః! కుంతీ భర్తృపరాయణా
అంగీకృత్యైవతం ప్రాహ! పతిం వ్యాకులచేతనం 284

బాల్యేహం భవనేపితునియమితా తిధ్యచనే తాపనం
విప్రాగ్ర్యం వివిధోపచారముదితం కృత్వాచ దుర్వాసనం
దత్తం తేన మనుం సమస్తపిబుధాహ్వనానుకూలం ప్రభో
ప్రాప్తా సోపి తథేతి మాహతనయోత్పత్తి భవేదైచ్చితీ 285

తత్రాపత్యకృతే దేవం! కమద్యా వాహయామ్యహం
ఆజ్ఞాం ప్రతీక్షాం తవమా! మాజ్ఞాపయ యథామతి 286

పాంశునా ధనియక్తా సా! ధర్మస్యావాహనే పృథా
జజాప మునినా దత్తం! మనుంపుత్రప్రదం ముదా 287

గాంధార్యా విధృతే గభే! వ్యతిక్రాంతేచ వత్సరే
కుంత్యా ధర్మ స్సమాహూతా! స్తస్యాం గభమథాత్ ముదా 288

నవసు మాస్సు గతేషు తతః పృథా! సుతమసూత కులమ్యతికారిణం
వికృతివత్సర శుక్రసితచ్ఛదే! శశినిపూర్ణకళే విధువానరే 289

ఉషుని దేవపతే శ్చహరా గృహే! కవికుబాకక బుధస్థితి భాసురే
గవి ఘటే చ గురకటకేశనా! తమసి లగ్నగతే భిజితా యుతే 290

పుత్రీజ స్తకృతమోద ముద్భటం! పాంశురుత్పికలయన్ వనాంతరే
రక్షణాయ తనయస్య దేవతా! ప్రాధయద్విహితపాణి బంధనః 291

తస్య నామవిదధేఽశరీణీ! వాగ్యుధ్విర ఇతీరితంభువి
శౌర్య ధైర్య ముఖసద్గుణా న్విశో! వృద్ధిమాపసతు సత్యతత్పరః 292

బలవత్పుత్రజ స్తనే తతః! పునరప్యాహితశాసనా పృథా
కురుభూపతినా జుహావ తం! పవమానంభువనే బలాధికం 293

పృథయా సుతజన్మనే షిగః! శ్వసనః ప్రీతియుజా ప్రసాదితః!
సుషువే తనయం వృకోదరం బలినంతజ్జర రా నృహతనుం॥ 294

యదహన్యుదభూ ద్వ్యకోదర స్తదహన్వేవ సుతం సుయోధనం
సుషువే ధృతరాష్ట్రసిందరీ సహజాశ్చస్య విజ్ఞేనే పృథక్॥ 295

దుర్యోధనస్య జనన మత్యద్భుత మితీరితం
తద్వదామి శృణుశ్రీమత్॥ మహాభారతకీర్తితం॥ 296

గాంధారీ కిల వత్సరేణ విధృతం గభ౯ం జఘానాశ్చనా
కుంతీపుత్ర ముపేతమంగళగుణం నిశమ్యాఽకులా॥
జ్ఞజ్ఞే మాంసమయీ తతస్సు కఠినాష్ఠీలా మునీంద్రస్తతః
వ్యాస స్తత్రగతః కిమేతదితితాంప ప్రచ్ఛ సాప్యాఽహతం॥ 297

రుద్రాధన లబ్ధపుత్రక శశోత్పత్తే ర్మమేద్యుక్తధం
జాతం తోకమివవిస్మితమనా బ్రహ్మ న్నహం దుఃఖతా
కుంతీ బాలరవిప్రభంతు సుషువే పుత్రోన్వితీవ శుతం
కోయం భాగ్యవిపర్యయోమమ కథంవ్యథాఽచ వాక్ శూలినః 298

తామాహకృష్ణామునిరేవమేతత్
శతం భవిష్యతి తవాఽత్మజాతాః
పేశీమిమాం సింఛ జలైస్సుశీఞ్ఞై
మృద్వాన్య స్తలోగభ౯శతం త్వముష్యాః 299

జనిష్యతి త్వం ఘృతపూర్ణకుంభా శతే శతం తత్క్రమశోనిధేహీ
ద్వివక్షాకాలేన పునశ్చ తత్పా ముద్ఘాట్యపుత్రాః శతమీక్షితాస్తే 300

ఇత్యుక్త్వా మునిపుంగవే పునగుపావృత్తే వామైరంబుభిః
సింఛంతీ సుబలాత్మజా ధృతమనాః పేశీనిదధ్యావితీ
కన్యైకా కథముద్భవేశ్చ తసుతానంతర్యతోఽస్యాః కథం
పేశ్యా గభ౯శతం బహిశ్చ నిరగా దేకాపి కన్యా పృథక్ 301

నిక్షిప్య తచ్ఛతం కుండా శతే ఘృతనిపూరితే
కాలే నోద్ఘాటయామాస గాంధారీ పుత్రకామినీ 302

కుండా దేకా తదను పృథుకో రాసభాఽరావభీమో
జ్ఞజ్ఞే తస్మోదభవదవనౌ దునిఁమిత్తం సుభీమం॥
భీతోరాజా తదనువిదురం భీష్మమాహూయ విప్రా॥
సూచే కోయం మమతనుజనే రుద్భవే మప్రచారః॥ 303

అథోఽను ర్విచ్యుతంత స్తే। రాజానం భీతచేతనం।
జహ్యైవ మేకం తనయం। యతోద్భవం జగద్భయం॥ 304

తథా బహునిచ్యుక్తోపి। పుత్రప్రేమాకులోన్మయః।
నాత్యజత్తం సుతంసోభా। ద్దుర్యోధనసమాహ్వయః॥ 305

మాసమాత్రే తతః పూణేః। కృమేణ తనయాశ్శతం।
బభూవు రేకా కన్యాచ। వ్యాసానుఽగ్రహశక్తితః॥ 306

గాంధార్యా ధార్యమాణే తు। గభే కామాకులాత్మనః।
ధృతరాష్ట్రస్య వైశ్యాయాం। యయుత్సు రుదభూత్సుతః॥ 307

దుశ్శలాభ్యా హిసాకన్యా। దాహిత్రాద్గతిమిచ్ఛతా।
జయద్రథాయ విధినా। పిత్రా దత్తాభవత్ప్రియా॥ 308

ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాణాం। నామాని శృణు భూపతే॥ 309

దుర్యోధనః। యయుత్సుః। దుశ్శాసనః। దుస్సహః। దుశ్శలః। జలసంధః।
సమః। సహః। విందః। అనువిందః॥ 10॥ దుర్ధామః। దుష్ప్రధర్షణః।
దుర్తుష్టాణః। దుర్ముఖః। దుష్కాణః। కణః। వివింశతిః। వికణాః। శలః।
సత్వః॥ 20॥ సహోచనః। చిత్రః। ఉపచిత్రః। చిత్రాక్షః। చారుచిత్రః। శ
రాసనః। దుర్దదః। దుర్ద్వివాహః। వివిత్సయః। వికటాననః॥ 30॥ ఉర్జానా
భః। సురాభః। నందః। ఉపనందః। చిత్రబాణః। చిత్రవర్మా। సువర్మా।
దుర్ద్విమోచనః। అయోబాహుః। మహాబాహుః॥ 40॥ చిత్రాంగః।
చిత్రకుండలః। భీమః। వేగః। బలాక। బలవధానః। ఉగ్రాయధః। సుషేణః। కుండధా
రః। మహేందరః॥ 50॥ చిత్రాయుధః। నిమగ్గః। పాశీ। బృందారకః।
దృఢవర్తా। దృఢనేత్రః। సోమకీర్తిః। అనూదరః। దృఢసంధః। జరాసం
ధః॥ 60॥ సత్యసంధః। సదస్యవాన్। ఉగ్రశ్రితాః। ఉగ్రసేనః। సేనా
సీ। దుష్పరాజయః। అపరాజితః। కుండశాయీ। విశాలాక్షః। దురాధ
రః॥ 70॥ దృఢహస్తః। సుహస్తః। వాతవేగః। సుచాణః। ఆదిత్యకే
తుః। బహ్వశీ। నాగదత్తః। అగ్రయూయా। కవచీ। కంధనః॥ 80॥ కుం
డః। కుండధారః। ఉగ్రః। భీమరథః। వీరబాహుః। ఆలోలుపః। అభయః।
శాదకర్తా। దృఢరథాశ్రియః। అనాధృప్యః॥ 90॥ కుండభేదీ। విరారీ

చిత్రకుండలః! పృమధః! ప్రమాధీ! దీఘువానుః! దీఘుబాహుః!
మహాబాహుః! పూర్వోరుః! కనకధ్వజః! కుండాశీ! గిరః! ౧౦౨ 310

నామాన్యతా న్యనుజ్ఞేష్ఠం! కీర్తితానిమహామిణా!
ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాణాం! వీర్యధైర్యభృతాత్మనాం! 311

ఏషు జాతేషు గాంధార్యాః! వధూమానేషు! సూనుషు
యుధిష్ఠిరశ్చ భీమశ్చ! వర్ధతే విపినాంతరే! 312

అథోత్తమంగుణైస్సర్వైః! సాంఘరిచ్ఛన్సుతంపరం!
శక్రంత్రిదశరాజానం! నిదశనమమన్యత! 313

ఆలోభ్యాధ మహామిణి! నరవరో దత్వాచ కుంత్యేవృతం!
ప్రీత్యా శారదికం స్వయం చతప ఆతిష్ఠ ధర్మిణీం పదా!
ఎకేనాభి నిషీడ్య తత్ర! మహతా కాలేనతుష్ట్యాహరిః!
దాస్యామ్యాత్తజ మాత్మసన్నిభ మితిప్రోచ్య ప్రయాతోదివం! 314

త ద్భర్తృతు నివేదితం ప్రణయతః కుంతీ నిశమ్యాదరాత్!
పుత్రాధే హరి మాజు హవ సచతాం గత్వా తదీయా దరాత్!
కాలే పుత్రమబీజ నద్విజయ నామ్నైర్జై రవౌ కీటగే
మాస్యా జేష్యసి తచ్ఛదేశ దశమీ తిథ్యాం విధోర్వాసరే 315

ప్రాతశ్చోత్తర ధల్లసి జుషిధనులగ్నే సశుక్రధ్వజే!
మేషధే సురపూజితే వృషగతే రాహేతులాయంబుధే!
కన్యాయాం కుజచంద్రసౌరిషు తదాదృశ్యోద్దితా భారతీ
ధన్యోయం పృథుక స్సురేంద్ర! సదృశో లోకోత్తర స్సద్గుణైః! 316

పుత్రోయం తవ కుంతి సోమక కురూ మద్రా తథాన్యా బహూ
దేశాన్ స్వస్యవశే విధాయసమరే వీరశ్రియం వక్ష్యతి!
అస్త్రం సాశుపతంచ లప్స్యతి శివాదస్యాన్యదప్యద్భుతం!
నిత్యం సర్వజనై శ్చైత్రమతులం జెగీయతే భీక్షుశః! 317

ఇత్యుక్త్వా విరరామగీరధదివో వృష్టిశ్చ పౌష్పిచ్యుతా!
భేర్యోదుంధుభయశ్చనేదురధికం గంధర్వ వర్యాజుః
స్వర్వేశ్యాన సృతుః ప్రదక్షిణ శిభో వహ్నిః ప్రసన్నాదిశః
వాయుస్పృశ సుభోనిమిత్త మితర ద్భద్రావహంబోదభరాత్ 318

అతిః కశ్యప శాతమ క్రతుభరద్వాజా వసి స్థాంగిరో
విశ్వమిత్ర పులస్త్య దక్ష పులహః వ్యాసో మరీచి ర్భృగుః
సంప్రాప్తా శ్శతశృంగశైల శిఖరం పాథాయభద్రాశిష
శ్చక్రు స్సర్వమనోహర స్సవవృధే నామ్నాజ్జనః పాండవః 319

పునశ్చ పత్యా తనయోప లభ్యైః కుంతీనియుక్తా నచ తచ్ఛకార
నూద్రీతతః పుత్రమపేక్ష మాణా భర్తా రమేవం ప్రణయాజ్జగాద 320

గాంధార్యా కిల లబ్ధమాత్మజశతం కుంత్యాచ పుత్రత్రయం
మహ్యంచా దిశపుత్రీముజ్జ్వలగుణా కుంతీం తత శ్శోచదయ
ఇత్యాకర్ణ్య గిరం నృపః ప్రముదితః కుంతీం వివిక్తే బ్రహ్మిత
మాద్రీచ త్వదనుగ్రహేణ లభతాం పుత్రం మమ ప్రీతిదం 321

కుంత్యా స్తత్రీమతం నిరీక్ష్య నృపతిః మాద్రీమమౌచ న్మృదా
దేవం చింతయ మానసేక మపితే పత్యం తత స్సంభవేత్
ఆలోచ్యాభ సమస్మర త్సురవరా మాద్ర్యశ్వినౌ రూపిణౌ
తావాగత్యతయా సమేత్యతనయా పుత్వాదయామాసతుః 322

ఆకాశవాన్యా ధనిశమృమాద్రీ
తయోర్గుణాభ్య త్వమథా త్ప్రహషణం
తతో మునీంద్రా శ్శతశృంగశైల
నివాసిన్ నామవితేనురేషాం 323

జ్యేష్ఠం యుధిష్ఠిర మనంతర మేవ భీమసేనం
తథాజ్జన మనంతర మాహురార్యాః
మాద్రీసుతో చ నకులం సహదేవ మేతే
పంచక్రిమా ద్వవృధిరేగుణిన స్సురూపాః 324

తైస్సాకం వివినే వసన్ నరపతిః కాలేకదా చిన్మృజా
దృష్ట్వా కానన సంపదం సురభిజాం హృష్టశ్చరన్ కాననే
మాద్ర్యాచానుగతో దిముగ్ధహృదయః కామాభి తప్తాబలా
త్రాంజగ్రాహ ర హేరతాయ విమతిర్విస్మృత్య శాపంచతం 325

నివార్యనూనో బహుధాపి పాండు
ద్మాద్ర్యాస్యమాగమ్య విముక్తభీతిః

మమార సద్యస్తయదీక్ష్య మాద్రీ
పతిం సమాలింగ్యరురోద భూయః

326

ఆకర్ణ్యతిం దుఃఖరవం విభీతాకుంతీ సపుత్రాచయమా వుపాగుః
శిశూ నవస్థాప్య చ కుత్రచిత్సా కుంత్యేవయాతా పతిసన్నిధానం 327
పతిం తతోవీక్ష్య మృతం రుదంత్యే కుంతీచ మాద్రీవ్యధితాపభూతాం
తతః కుమారాశ్చసమేత్య తత్రాదీనావినాథాః కరుణం విలేపుః 328

ఆశ్వాసయత్ తత్ర మహషణ యస్తాన్
శోకాకులాన్ లోకగతిం విబోధ్య
నివార్యకుంతీ మనుగంతు ముత్కం
మాద్ర్య స్వగా త్పండునృపం తదాసం

329

చితాస్థ మాలింగ్య వపుః ప్రియస్య
త్యక్తా నురాసీ తృహసైవమాద్రీ
తత స్సమాలోచ్య మిథోమునింద్రాః
ప్రగృహ్యతాన్ హస్తీపురం ప్రయాతాః

330

తేద్యార్ మాసాద్య గజేంద్ర పుర్యా
స్యవేదయ న్నాగమనం స్పృషాయ
ఆకర్ణ్య తత్సాధ్వస భక్తియుక్తా
భీష్మాదయః ప్రీతియుజోభ్య గచ్ఛన్

331

పాద్యాఘ్న ముఖ్యాహాణ సత్కృతాస్తే
సదస్యపా విశ్వవిసీత భేదాః
తానాహవృద్ధో మునిరీక్ష మాణా
నాభాప్య భీష్మం విమరం తథాన్యన్

332

సంత్యజ్యరాజ్యం నగరే చ వాసం వనేరతోయః కులవధణోపః
పాండు ర్భ్రతోభూత్ శతశృంగశైలః స్థిత స్తపావీత సమస్తదోషః 333

తస్యాయ మగ్ర్య స్తనయాగుణాఘ్నః
యుధిష్ఠిరోనామ యమేంద్రతః
భీమాహ్వయోయం పవమాన దత్తః
తథాజ్ఞానం జిఘ్రిదాత్ తృతీయం

334

కుంతీతనూజా బలవీర్యధైర్య శౌర్యాదికల్యాణయుజస్త్రయోమీ
మాద్ర్యాస్తనూజౌ బలినావిహాచ|స్వర్వైద్యదత్తైసుతనూ సురూపౌ 335

నూద్రీతు పాండో ద్విరహతురాతమనువ్రజం తీవినసజ్జడేహం
తయోశ్శరీరే పరిపశ్యతై తే కుర్వంతు చ ప్రేతపితృక్రియాశ్చ 336

ఇత్యుదీర్యముని ప్సంతర్ధాన ముపయాతేషు
ధృతరాష్ట్రేణ పాండుసంస్కారాయాదిష్టో
విమర స్సపరిజన స్తస్య సపత్నీ కస్య
యథావిధ్యోధ్వదాహిక మకాషీత్ 337

తదా శోకాకులా సత్యవతీ వ్యాసేనకృత హితోపదేశా భవిష్య కుల
క్షయదశనా సహిష్ణు స్తప స్తప్త కామాసన్నుషావనమగాహత 338

తత్ర చ తాభ్యాం సాకంపరేణ తపసా పరమం పురుష మారాధ్యో
త్తమాం గతిమవాప 339

పాండవాశ్చ తదన్వధి గతవైదికసంస్కారాః ఛార్త్రరాష్ట్రై స్సాకం
క్రీడం తోవ్యచరన్ 340

క్రీడాసు సర్వాసు చ భీమసేనం బలోత్తరం వీర్య సఛార్త్రరాష్ట్రైః
దుర్యోధన స్తం సహజై స్సమేతం విజేతు వామో మృగయ న్నుపాయం
అథ కదాచి ద్వనవిహార వ్యాజేన భీమంహంతుమనా పాండుతనయై
స్సాకం దుర్యోధనోవనమా జగామ 342

గంగాతీరే వివినభువితైః పాండవైః భ్రాతృభిస్త్వైః క్రీడాణాం శ్రమ
ముపగత స్తత్ర తీరేనిషణ్ణః భుంజాన స్తైః ప్రగుణితరసాః ప్రేప్తభయైః
తదానీం భీమాయాదా దుపగతవిషం భత్యమేకం సమూఢః 343

జగ్ధ్వాతం మృతమివశ యానంవిసంజ్ఞం భీమమాలోక్యప్రహృష్టమనా
దుర్యోధన స్తంలతాపాక్షై నిబధ్య గంగాజలే నిపాత్య కించిదప్యవికృ
త శ్చిష్టైరనుజై స్సాకం నగరమవిశ 344

యుధిష్ఠిరోపి భీమముపశ్యన్ వివినాంతరే సభ్రాతృకః కించిదపి తత్ర
దుర్యోధనే పాప మశంకమానః పురస్తాదేవ భీమో నగరముపయాత
ఇతిమన్వానోగృహమాగతో మాతరమూచే 345

సర్వేవయంవనవిహారపరాస్సలీలం । ప్రాప్తా స్థజహ్నుతనయాతటమంబర
మ్యం తత్ర శ్రమాకుల హృదశ్యయితాశ్చ కించిత్ । భీమస్తు కుత్రగతవాన్
సహిదృశ్యతేమే 346

అంబా త్రాగతవాన్ పూర్వః । మితిమన్యే వృకోదరః
ఆగతో నాగతో వాత్ర । మాత్యబూహి కుతోగతః 347

ఇతి యుద్ధిష్ఠిర వచనం నిశమ్య కుంతీపుత్రం వినప్తమేవ మన్వానా
విదురమాహూయేద మువాచ 348

క్రీడా పరాగతాః పుత్రాః సర్వేమే పునరాగతాః
భీమస్త్యై కోప్య నాయాతః । కి మాలోచయసేనఘ 349

జన్మాది ద్వేష భరితో । భీమే దుర్యోధనోఽబలః
అన్యేషు చచ్చ స్సవైర । శోషధీర్తు వృకోదరం 350

విదురోధ పృథామూచే । నహికల్యాణి భీస్తవ
దీర్ఘాయుష్మనే తనయా । స్సవవాశు వినంజ్యుతి 351

సత్యం దుర్యోధనో వైరీ । సతతం తవసూనుషు
అథాపి కించి స్సవదేః । శిష్టేషు భయశంకయా 352

ఇతి క్షత్రా కృతాశ్వాసా । ప్యన్వహం శోక కశితా
సుతై స్స్వకైః గృహేవాత్సిత । భీతా దుర్యోధనం ప్రతి 353

భీమోపి కూలా త్సవివేద్యునద్యా । నిపాతితోధః ప్రవిశన్ వినంజ్ఞః
అపీడయ న్నాగకుమార వర్గాన్ । తతోదశశతం భుజగాస్సురుప్తాః 354

విషణ తేహమభవ త్పురాత్తం । భీమేన నప్టంకిల కాలకూటం
కించి చ్ఛపీడాం నవితే నిరేన్ద్ర । వపుష్యహేంద్రా విహితప్రయత్నాః 355

విబుధ్యసవిషే హృతే నృపవరాత్మజో బంధనాన్
వికృత్య భుజగోత్తమాన్ అధమ మర్ధదోదణ్డతః
నిశమ్య తదిదం స్మయ స్సధచ వాసుకి స్సపకరాట్
అవశ్య దురువిక్రమం విజిత దండశూకోత్తమం 356

దాహత్తూషార్తం తమవేక్ష్యభీమం । నాగాధి పోతుల్య బలం ప్రహృష్టః
అపాయ యత్తం రసమప్తకుండు । నిపూరితం నాగససహస్రవీర్యం 357

పీత్యాతత్తు వృకోదర స్సుశయనేనుప్తః ప్రబుద్ధోప్తమే
ఘస్రేభ్యక్త తనుస్సు చందనసుమస్రక్ శుద్ధవస్త్రాంచితః
భుక్త్వాన్నం పరమం చ దత్తమహిభిః స్తస్యా శిషాసత్కృతః
తానా మంత్ర్య పురీముషేత్య జనసీం మూర్ధ్నా ప్రణమ్యాశృతః 358

జ్యేష్ఠం ప్రణమ్య పరిరభ్య జఘన్య జాతాన్
పృష్టశ్చ సర్వమవద ధృతరాష్ట్రసూనోః
దుష్టాం ప్రవృత్తి మహిలోక గతించ తత్ర
నాగేంద్ర సత్కృతిమపి ప్రణయేన భీమః 359

అథ భీష్మేణ ధార్తరాష్ట్రాః పాండవాశ్చ కృపాచార్యసన్నిధౌ
విద్యాభ్యాసాయ నియుక్తా స్సాంగోపాంగం ధనురాగమ మధిజగుః 360

ద్రోణస్య నూన ర్వివిధాస్త్ర మశ్వః
తామా సమగ్రాహయ దభాకాంస్తాన్
తంనావిదన్ ద్రోణసుతం కుమారా
స్సశిక్షయామాస తథాపి విద్యాం 361

ద్రోణో యదా హస్తిపురం ప్రవిష్టః కృపస్య గేహే న్యవసద్రహేగః
వీటా విహారాయ తదా కుమారావిసర్వయు నాఽగపురాద్భూహిస్తే 362
విక్రీడతాం తత్ర పపాతవీటః హ్యనూదకేంధౌ నృపదారకాణాం
ఉద్ధర్తుకామా వివిధైశ్చయన్తైః రశక్సువంతో దదృశుర్నిధస్తే 363

తదంతి కస్తం పతితం కృశాంగం దృష్త్వాపరీతా ద్విజపుంగవం తే
అధ్యక్షిపత్తాన్ సతతః కృతాస్త్రాః యూయం కిముద్ధర్తు మిమాం నశక్తాః
అహంతు పశ్య త్సుభవ త్సువీటః మిమాంచ ముద్రాం సమముద్ధరేయం
క్షణాది పీకాభిరుపాహి యేతయద్యోదనం మేద్యభవ ద్భిరిష్టం 365

ఇత్యుక్త్వాం గుళిముద్రికాం ద్విజవరః కూపే నిపాత్యాజలే
ముష్టిస్థా నభిమంత్ర్యమంత్రనిపుణో దీర్ఘాక్ష శర్కా వీటయా
సంయోజ్యైక శరంతు తే నచపరంతే నైవచాన్యం క్రమాత్
ఇత్యుద్భృత్య చ వీటికా మిషుమపి ప్రత్యక్షిప న్ముద్రికాం 366

ముద్రాంచ బాణేన సముద్భృతాం తాం నిరీక్ష్య పాథాః తదపారవీర్యే
విస్తేరచిత్తా స్తమధప్రణమ్య తస్యాగమం జన్మముదాభ్యపృచ్ఛన్ 367

- విప్రోధ బాలా నవదీతః। నమ్రోవచ్చి కుమారకాః
యథాకృతి వయోరూపం। భీష్మాయా ఖ్యాత మామితి 368
- తతః కుమార వచనా। ద్రోణం విజ్ఞాయతం ద్విజం
తేహం గురుం తమేవేచ్ఛత్। అనయత్తం కురూద్వహః 369
- త మఖ్యుపాద్య ప్రముఖైః రుపచారైః ప్రభోష్యసః
ప్రప్ర చ్ఛాగమనే హేతుం। ద్రోణో పూ్యచే నిజాం కథాం 370
- అహమగ్ని వేశ్యమునిసన్నిధౌ పురా। ధను రాగ మాధ్యయన నిష్టితోవసం
ద్రుపదోపిత్రగతవాః ఉదారధి। స్సహితా పుభౌజగృహతుః ధనుశ్రుతిం
- స సఖామ మానమయి తుష్టమానసః। ద్రుపదో వద న్నదభిషేకతఃపరం
త్వ దధీనమస్తు మమరాజ్య ముద్ధిమత్। ధన ధాన్యమన్యదపిచేతి హేసఖే
- పూర్ణే చాధ్యయనే తతః పితృసమాదేశేన పుత్రాశయా
పత్నిం ప్రాప్య కృషీం సుతం తదుద రేశ్వతామ సంజ్ఞం ప్రియం
వేభే ఇతి శేషః
- గోక్షీరం పిబత స్సవీత్య ధనినః పుత్రా నరో దీదృశుః
లభాకాచన గౌరవయాతు నశుచిః దేశేభిలే చిన్వతా 373
- దత్తం పిష్టరసం నిపీయస శిశుః హస్తేనబాలై ర్ముదా
క్షీరం పీతమితీద ముగ్రహృదయో నృత్యంశ్చ హాసాస్పదం
తం పశ్యత్ భృశ మాకులోహమధనః దాదిద్య ముద్గోషతాం
వాగ్విస్తు న్నమనా స్సదారతనయః పాంచాల రాజ్ఞః పురీం 374
- ప్రాప్త స్తత్రవదస్థితం సవయసం దృష్ట్వా ప్రహమాన్వితః
రాజ్ఞః పశ్య సతీర్థ్యమేవ నుహృదం ద్రోణాఖ్య మిత్యబ్రువం
రాజ్యాంధీ కృతీలోచన స్సతుమయా సఖ్యం నికృష్టం విదత్
మిధ్యేత్యాహ పురోక్త వాగపితతో దుఃఖాదహం నిగతః 375
- అన్వేషమాణో గుణిసస్తు శిష్యాః। కురూః ఉపావృత్య తతః పురీం తే
ప్రాప్త స్సదార స్తనయేనసాకం। కామంచ సంవధాయితం త్వదీయం 376
- భీష్మ స్తత స్తం ప్రతిపూజ్య తస్మిన్। విశ్రాంతి మాప్తేధన మప్యథారం
సమర్ప్య తస్మై పరిబహాయు క్తం। శిష్యాంశ్చ పాత్రానదిశత్ప్రహృష్టం

పాండో స్తనూజా అపి ధార్తరాష్ట్రా స్తథైవ నానావిషయక్షితీశాః
కణశ్చ తస్మాజ్జగృహుః ప్రతీతాం ధనుస్సుతిం సాంగరహస్యయోగాం

తత్రాధికో భూద్విజయోస్త్రుతంతే నూతాత్మజ స్త్రతకృతాభ్యసూయః
సపక్షతాం ప్రాప్య సుయోధనస్య చక్రేవమానంతు పృథాత్మజేషు 379

ద్రోణస్య పూర్ణేక్షణ పాత్రభూతః శిష్యేషు సర్వేష్వధి కోజ్జానోభూత్
అస్త్రప్రయోగాదినమస్తకృత్యే మేవేతమార్యో సదృశం జగత్వాం 380

జ్ఞాతుం చతస్యాగమ కౌశలత్వం కమండలుం తస్యకరే ప్రదాయ
ద్రోణ స్సుతస్యాపి చ కుంభమద్యుః సుప్రేషయా మాసతతః కదాచిత్

కుంభం సమాదాయ గురో స్తనూజే గతే న్యకార్యా యచ తేనదిప్తః
పార్థోఘటం వారుణ మంత్రపూర్ణః కృత్వాన్యకృత్యంచనమసమాగాత్

నూదః కదాచి ధ్రువుణాధదిప్తః దీపేజ్వలత్యే వది దేశభక్తం
పార్థాయ తత్ర ప్రశశామ దీప సమీరణే నాదతి భక్తమస్మిన్ 383

ఆస్యాద్భహిస్త న్నజగామ కించి నృత్వా తదభ్యాసకృతం కిరీటీ
ధ్వంతేపి లక్ష్మ్యనుగుణం సబాణం చకష చాపం పరిశీలితాస్త్రః

తత స్సమాల్లింగ్య ముదాప్రశస్య ద్రోణోజ్జ్వలం వాణధద్విషేషు
అశిక్ష్యు తక్షగదాదియుధే సంత్యేయధేచ చకార విజ్ఞం 385

నిషాదరాజస్య సుతో హిరణ్య ధను స్సమాఖ్యస్య గురుం తమేవ
తదైకలఘ్యాస్త్రమవాప్తుకామః జగామ నస్వీకృతవా తమూర్యః

జాత్యాస్వయాత్మ్యక్త ముదీక్ష్యతేన నైషాదిరంఘ్రాః ప్రణతశ్చ భక్త్యా
ద్రోణస్య భూయోగతవానరణ్యం ద్రోణకృతిం మృన్మయమేవకృత్వా

ఆచార్యవృత్తిం విదధచ్ఛతస్మిన్ అభ్యాసమస్త్రే విదధే క్రమేణ
ఆదాన సంధాన విమోక్షముఖ్య కృత్యేశరాణాం నిపుణో బభూవ 388

ద్రోణాజ్ఞావశతః కదాచి దధతే బాలామృగవ్యాధినః
జగ్ముః స్యందనసంస్థితావనభువం కశ్చి చ్ఛతానన్వగాత్

తత్ర శ్వానుగత స్తదా విహరతాం తేషాం పనేష్యాచరః
గూఢః ప్రాప్య నిషాదరాజతనయం తస్థాభషత్తద్గురి 389

అస్త్రాభ్యాససతత్పర స్సభవతో వక్రేశునస్సాయకాన్
 సప్తై వాక్షిపదాగత స్సపురతో భూయశ్చతేషాం ద్రుతం
 తం వీక్ష్యాగతవిన్మయా నృపసుతా స్తస్మాగ్గమాణావనం
 దృష్ట్వా స్యం త మమోఘమాశుగవరాన్ పృచ్ఛంతి నామాదికం 390

తం విజ్ఞాయ సుతం హిరణ్యధనుషః ద్రోణస్య శిష్యంచతే
 ప్రాహుస్తద్గురవే రహస్యధగురుం పప్రచ్ఛ భక్త్యాజ్ఞానః
 త్వత్తోన్యోత్ప్రవిదుత్తమో భువి నహీత్యుక్తం త్వయావై పురా
 కోయం ఛాత్రవర స్తవాధికతమో మహ్తోపి లోకాదపి 391

ద్రోణశ్చ వాధేన సహ పయాతోవసంతమస్యంత మవేక్ష్యబాణాన్
 దదశన్ వైషాదిమధోఽథితస్స శిష్యోహ మిత్యఘ్రియుగే ననామ 392

శిష్యోయది త్వం మమదక్షిణాంతు దేహీతి తేనోక్తమధోనిశమ్య
 వైషాదిరూచేషిమితి ప్రదేయ మంగుప్తమస్యాహ సదక్షిణాధన్ 393

ససత్యశీలో గురువృత్తినిష్ఠ శ్చిత్వాస్వమంగుప్తమదా ద్గురుభ్యః
 తతశ్శరోత్కర్షణశ్చైస్ప్రమస్యబభూవ మందం త ముదీక్ష్యపార్థః 394

తుష్టాభవ ద్దోణవచశ్చ సత్యం పార్థాధికోన్యో నహి చేతి లోకే
 దుర్యోధనశ్చాధ వృకోదరోపి గదాయుదభ్యాసపఠా నితాంతం 395

యమాతు ఖడ్గప్రదనే యుధిష్ఠిరః రథిప్రవేశోభవదజ్ఞానోఽథలే
 సమధన్తాం ప్రాప మహారథోత్తమః గురో స్తనూజశ్చరహస్య విత్తమః

భీమే బలాధ్యే విజయే స్త్రీవిజ్ఞే వైరం వితేను ధృతరాష్ట్రప్రతాః
 ద్రోణోధ తేషాం పరిశీలతానాం కర్తవ్యవిజ్ఞానవిబుధికామః 397

భాసం సమారోఽప్యమహీరుహగ్రే వినిర్మితం శిల్పిభి రప్రతీతం
 ప్రదాయ లక్ష్యంతుకుమారకాణాం యుధిష్ఠిరం పూర్వయువాచ వీరం

లక్ష్యేత్రభాసే కురు బాణమోక్షం మమాజ్ఞయా పశ్యసి కించిదేనం
 పశ్యామిచేత్యాహగురుం నరేంద్రః సతం పునఃప్రాహ తమేవ వామాం

భ్రాతృనిమం వా నగ మీక్షసేకి మిత్యాహ పశ్యా మ్యఖిలానితీవ
 తతో గురు స్తం పరిగహమాణః లక్ష్యపవృత్తాక్షమథేతరాంశ్చ 400

తదైవసంశోధ్యచ తేష్యశక్తేః ప్వాహజ్జనం లక్ష్మ్యవిభేదనాయ
పార్థ స్తదా లక్ష్మ్యనివిష్టచక్షుః స్తస్మాన్నపశ్యత్యపరం యదాహి॥ 401

ద్రోణానుశిష్ట స్తుతదాసభాసః । శిరోవిచిచ్ఛేద సితక్షురేణ
తదా నిరీత్యాజ్జనకౌశలంతుమేనే గురుస్తం ద్రుపదం విభగ్నం॥ 102

ద్రోణే గంగామధపరిగతే స్నాతుమంతేవనద్భి
స్నాకం తీర్థే ప్రవిశతి మహా తత్ర నక్రోస్యజంఘాం
జగ్రాహాధావదదపి గురుశ్చక్తిమా తద్విమోక్షే
శిష్యా స్వీయా మకరముఖముత్పాత్యనూం మోచయంతు॥ 403

తచ్ఛుత్వా వచనం గురో రనుపదం భీభత్సురవ్యాహతైః
బాణైః పంచభి రంబుమగ్నమవధీద్ధ్రాహంసజంఘాం గురోః
త్యక్తా సుర్విముమోచ తేన విజయం మత్స్యాభేభ్యోధికం
శిష్యేభ్యః ప్రముమోదయ తదపరే తూష్ణేత్వనూపేదిరే॥ 404

తుష్ట స్తేన కిరీటినే గురువరః తత్స్వగ్రతేజోన్వితం
దివ్యం బ్రహ్మశిరోస్త్రమాహమనుజేష్వత స్నముంచేరితి
యశ్చామానుషశత్రు రభ్యుపగత స్తత్రైవ ముంచే రిమం
దగ్ధలోక మథాల్పతేజసి తథేత్యుక్త్వా స తత్ ప్రాగ్రహీత్॥ 405

ద్రోణోదశయితుం తతో నృపతయే నైపుణ్య మస్త్రాగమే
శిష్యాణాం కృప భీష్మ కృష్ణ విదురా ద్యాభ్యంతికే హర్షితః
రంగంచాపి మహద్విధాయ సుదినే కృత్వా బలిం మంచకా
సంఘాప్య క్షీతిపస్య చాపి నిలయం సాంతః పురస్యాకరోత్॥ 406

యుక్తేహన్యనుగైః కృపేణచయుతే భీష్మేణరంగం నృపే
ప్రాప్తే తస్మహిషీ పృథాచ వనితా స్సర్వాశ్చ తత్రాగతాః
బ్రహ్మక్షత్ర విశో జఘన్య జగణా స్సస్త్రీకుమారాస్తతః
మంచానా రురుహు శ్శుభానిచ తదా వాదాన్య హన్యంతవై॥ 407

క్షుభాంభోధి సమస్వనే జనసద స్యారూఢమంచేగురుః
ద్రోణశ్శుక్ల పటోపకీత యుగళ శ్శుక్లాంగరాగాంచితః
పుత్రేణాపి సమం వివేశముదితో రంగం తతో బ్రాహ్మణాః
పుణ్యాహంధస్థి భిర్విదాదితదిశః స్వాన్యాసనాన్యాస్థితాః॥ 408

ప్రవిశ్యాథ రంగం ముదాధార్తరాష్ట్రాః
 పృథాయా స్ఫుతాశ్చ షీతీశాజ్జయతే
 ధనుష్పాణయోస్తాః ఋషాదశకయన్
 స్వాన్యధాన్యాశ్చవిద్యాః మిథస్పర్ధమానాః॥

409

గదాయుద్ధతంత్రే తతో భీమసేనః
 సృపాలాగ్ర్యనూనుః క్రుధాసంగతౌతౌ
 అతుల్యాం ప్రవృత్తిం మిథోదశకయంతౌ
 ద్విధైవన్యధాతాం మనః ప్రేక్షకాణాం॥

410

శ్రావితోధ విదురేణ భూపతి స్తాప్రవృత్తి మసకృత్పృథాపిచ
 ధార్తరాష్ట్రజనసీం న్యవేదయత్ తత్రఘోష ఉదభూద్యధాంబుధేః
 అశ్వత్థామ్నా వారితౌతౌనరీక్ష్య! ద్రోణోవాద్యం సన్నివాల్మే దమూచే
 యోమే పుత్రాత్ ప్రీతిద స్సర్వవిద్యా విత్తశ్శాక్రిదృశ్యతా మద్జనోపి
 అజునో గురు గిరాధనుధకరః! ప్రత్యదృశ్యత తటి ద్జనోయథా
 రంగమధ్యగముదీక్ష్యతం పునః! వాద్యజాల మనద త్సశంఖకం

413

కోలాహలం తు తునిశమ్యమూల! మముస్య కిం వేతివిశంక మానం
 రంగావ తీర్ణోవిజయోధునేపి నిమిత్తమూచే విదురోన్మపాలం

414

ముమోహ తస్మా దధపాండుపుత్రాత్ వై చిత్రవీర్యో ముదితేచ రంగే
 శాంతారవే దశక యద స్త్రోత్రే! ధనంజయః కౌశలమాత్తసారం

415

ఆగ్నేయేన ధనంజయోగ్నిమస్పృజత్ ప్రాచేతసేనోదకం
 వాయవ్యేన చ వాయుమంబుదగణాన్ సాజున్యతో భూమతః
 భూమించా విశదాద్రి దాప్యగమగాదంతర్థి మంతర్థితః
 హ్రస్వః ప్రాశురభూ త్క్షణేన రథగోభాన్ధశ్చ తత్రేక్షితః

416

భ్రనుతశ్చ కిపేరథాజునః! ప్రముఖేలోహమయస్య సాయకాన్
 విముమోచ సకృత్ప్రపంచకైః! గురుచిత్తం పరితోషయన్ ధయా

417

గోర్విషాణముకులేన ఫేచస! ప్రాక్షిపచ్ఛతమధైక విశతిం
 సాయకాన్ అథ గదాసికౌశలం! దర్శయాం కిలబభూవ ఘల్గనః

418

స్తువతోర్జున ముత్థితో రవో! జనబృందస్య యదాంతరభివత్
 అనుపర్వతదా బహిర్జనో! నిఖిలోద్వారమపా వృణోన్నదన్

419

శాంతే శ్రమేభ విజయస్తుతి జన్యఘోషే

కణో నహే విజయనంస్తవ నిస్వనస్య

బిభ్రచ్ఛవర్మ తరణి ద్యుతి వైరిశీలః

పార్థే సదాంతరముదీక్య వివేశరంగం॥

420

ఇతి శ్రీ శోభనాదీశవైభవే మహాకావ్యే ఉత్తరభాగే

ఏకాదశస్కంధః భారతవృత్తాంతవర్ణనే ఆదిపర్వ

కథాయాం పాండవచరితానువర్ణనం.

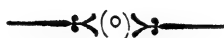

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

ఓం శోభనా దీశ్వరై భవై మహాకావ్యే.

ఉత్తరభాగే ద్వాదశస్కంధే ధర్మసూనోః యావరాజ్యప్రాప్తి

జతుగృహదాహాది ద్రుపదపురీ ప్రాప్తికథనం.

ధ వేంకటరంగభూపతిఃపునరాహేతి ముదం వహ్న్ పరాం
రిపుతా విజయే కిమాదికాకిము కణాన్యచ వర్మసంభవః॥

అథ భారతవణానక్రమాత్ కథయామాస కథాం బుధోత్తమః
అనుభాష్య ముదా నృపాత్తమంభచవద్భక్తివిజృంభితాంతరం॥ 2

పితృవేశ్మని సంస్థితా పురానృపదుర్వాససి మంత్రముత్తమం
ఉపదిశ్య గతే పరీక్షితుంరవిహూహూతవతీ పృథా ముదా॥ 3

య దువాచ మునిస్సతాం పురామనునానేన సమాహ్వయిష్యసి
అమరం యమనుగ్రహేణతేభవితా తస్య సుశోత్తమ స్త్వితీ॥ 4

పృథయాధసపద్యపాగతోరవిరాహ్వాసకృతేన సంగతః
పితృబాధుభయాన్ని వారిశోష్యదధద్ధామధోదతె తయా॥ 5

అథ సమ్రముఖో విలజ్జయాంరవిరూచే సహిదేవి తేభయం
మదనుగ్రహతశ్చ సంభవేన్నహికన్యాత్వనివృత్తి రిత్పుత॥ 6

అథ సూనురుదారదళాన స్సహవర్మాసహకుండలో జని
రవిరప్యగమ ద్దివం ముదాసమగద్యైశ్చుచౌ పృథాపిచ॥ 7

అథ బాధుభయేన తం శిశుం నిజమంశోరుపగూహానేచ్ఛయా
పృథయా సలిలే నిపాతితం సప్రపాపాతిరధస్తునూతజః॥ 8

సుతభావ ముపేత్య తచ్చిశౌ సతురాథాపతిరాహ్వయం వృథాత్
వసుషేణశతీత య త్తతో వసునాజాయతకుండలాదినా॥ 9

సముపాస్తరవే రభిషిత్తో వసుషేణ స్సయదా తదా దదత్
నిఖిలం వసువిప్రియాచిత స్సురతాడ్విప్రితను స్తదాగతః॥ 10

సహజం కపచం కిరీటనఃహితకామ స్సమయాచదాద్భుతః
విహితాంజవిరాదిశ న్ముదా వసుషేణః కపచం నిసగజం॥ 11

సురరాడధ తుష్టమానసే వసుషేణాయచ శక్తిముజ్వలాం
అదిశ త్సతుతేన కమణాప్రిధితః కణాసమాఖ్యయా భువి॥ 12

స ధనుశ్శృతిమవ్యధితవాఽగరు మాంగీరస మేత్య నిష్ఠితః
యమధర్మవృకోడరాజ్జనా నతిశేతుం యతతేస్య నిత్యశః॥ 13

శిశుభావకృతాం కిరీటినా వసుదేవస్యసుతేన మిత్రీతాం
అనుచింత్య బలం వృకోదరే విజయేచాపిచ లాఘవం శరం॥ 14

మతిమవ్యతులాం యుధిష్ఠిరెవినయం మద్రీనుతాతనూజయోః
అచరాగమమీషులోకినాం సభృశం తప్యతివీక్ష్య నూతజః॥ 15

శతసూనుయతే సుయోధనే సహశయ్యాససభోజనాదిషు
సఖభావముపేత్య పాండవాఽసహిస్తై రవధీరయత్యపే॥ 16

స కదాచిదపేక్ష్యతంగురుం దుఃపీణాస్సాధ్యయనాయ నూతజః
ద్విజతావిరహేణ యోగ్యతాతవానాస్తీతి నివారిత స్తతః॥ 17

అథ భాగవరామసన్నిధింగతవాఽసప్రణిపత్య సాంజలిః
దుఃపీణాస్త్రమయాచ దాహతం కులగోత్రాదివదేతి భార్గవః॥ 18

భృగువంశసముద్భవ్రాహ మిత్యుపగూర్యషిఁగణించ నూతజః
బహుభి ర్భృగువంశనందనం వరివస్యాభిరతోషయ చ్ఛనైః॥ 19

అథ తత్సవిధే సశిష్యతా ముపయాతోస్త్రమశేషమపిఁతః
సురదానవరక్షసామపిప్రియతామాప మునే రనుగ్రహతో॥ 20

స మహేంద్రగిరే రధిత్స్యకామధితిష్ఠ భృగునందనాశ్శీతాం
విచచార కదాచిదంబుధే రసహయోసి శరస్తటక్షితౌ॥ 21

వినిహత్య సహేమనైచికిం తటభూవాసితపస్విన్స్తదా
గతవా నవధానవజ్జితో మునిమతౌమయదాశ్శ్రమాంతరం॥ 22

అశప త్తముపాత్తరోషవాన్ మునిరజ్ఞానకృతేన యాచితః
హతవాససి గాం ప్రమాదతో మమయత్తస్యఫలంతు నిర్విశః॥ 23

తవచాపి శిరఃప్రమాద్యతఃయుధి శత్రుర్నివాతయిష్యసి
అపియేనచ నిత్యవైరితా తవతేన ప్రధనేతు యుధ్యతః॥ 24

రథచక్రమశక్యమదఃసంభ్రువిమగ్నంచభవే త్తదాతవ
రిపురేత్య శిరః ఫలం ముదావినిక్వంతత్వపరాధశీలినః॥ 25

ఇతి శాపవిషణ్ణమానసో మునివర్త్యం బహుధా యయాచసః
సతుశాంతిమగాత్తధాధిత్తోప్యప్సిరాగాద్భృగుజుచసూతజః॥ 26

ప్రణయేన దమేనవీర్యతో భృగుజః కణకృతే ముదన్వితః
దుఃఖిణాశ్రుముపాదితద్యధావిధిసాంగం సర్వహస్యసంగ్రహం॥ 27

స కదాచిదధాశ్రమాంతికా దుపనాసేనకృశోభ్యగూర్ద్యహః
విచరన్ సహసూతజన్మనాశిరఆథాయ తదంకసంస్తరే॥ 28

స్వపత్నిస్మృతదాక్రిమిర్మహాఽరుధిరాశోష్ణపదో భయంకరః
వననూకరసన్నిభో దశత్ భృశమంకం కిల సూతజన్మనః॥ 29

స తథాపరిషీడితోపిసన్ ననిహంతుం తమల్ కసంజ్ఞికం
గురుసుప్తివినాశసాధ్యసాదశకష్టేప్ర మథాపి సూతజః॥ 30

రుధిరాణునిపాతనా త్తతః ప్రతిబుద్ధో గురు రస్యకిన్విదం
ఇతికణకమప్పచ్చదాహతత్ క్రిమిపీడావిహితం భయాతురః॥ 31

సచ దృష్టిపథంగతః క్రిమిః భృగువర్యస్యతతాపతద్ద్యుః
తదస్మజ్యనిరీక్షితస్తదా దదృశేకశ్చ నరాక్షసోదివి॥ 32

సతు తం ప్రణిపత్య భాగవం పరిపృష్టశ్చ కులం సనామకం
సమువాచ పురాకృతే యుగే హ్యసరోహం కిల దంశనామకః॥ 33

భృగుయోగినతీప్రధపణా దభిశ్చక్తః క్రిమితా ముపాగతః
అవదత్స షాపమోక్షణంతవసం దశనసీమకోపితః॥ 34

అసురేధయథాగతం గతే భృగుజః కణమువాచ రోషితః
నహిదుఃఖమిదం ద్విజః క్షమేత్ కిముజాతి స్థవ సత్యముచ్యతాం॥ 35

అథ భాగవతశాపభీతితః ప్రణిపత్యాహసతం ప్రసాదయన్
అహమస్మిహి సూతవంశజోనుమనామాపిచ కణఞ్చత్సుతమ్ ॥ 36

అహమస్త్రువిభోధనేచ్ఛయాకులమాచ్ఛాద్య భవంత మాశ్రితః
అపరాధమిమం క్షమస్వమేతనయస్యేవ పదానువర్తినః ॥ 37

యదిభాగవతోత్తరజోహమి త్యహముక్తం తదిదం సిశమ్యతాం
గురురేవ పితేతీ కథ్యతేగురుభావశ్చ మమత్వయి స్థితః ॥ 38

ఇతి కణఞ్చచోనిశమ్య తత్ప్రహసన్ రోషయితశ్చ భాగవః
అన్మతం యదుదీరితం త్వయా నతతస్సంగరసీమని స్థితే ॥ 39

త్వయి తత్ప్రతిభాతువేదసో వరమస్త్రంజహి సన్నిధిం మమ
ప్రధనేచ భవేన్నతే సమస్త్యితి కణఞ్చం సమువాచ శాపవత్ ॥ 40

విమనాఇవ సూతజో భవన్నథ దుర్యోధనమేత్యహషితః
వినిబోధ్య నిజాం కృతాస్త్రతాం సహతేనైవ జగామ సంమదమ్ ॥ 41

అథ రాజపురస్వయంవరే శిశుపాలాదిమరాజమండలే
ధృతరాష్ట్రతనూజమత్యయా త్కిల కన్యానుగతా సఖిజనైః ॥ 42

అసహస్సనివార్య లంఘనం సృపపుత్రీమవమాన్య బాహుజాన్
గురుభీష్మమతేన వీర్యవాన్ రథమారోప్య బలా జ్ఞహారతామ్ ॥ 43

అనుయాయ సఖాయమాదరా నధకణోపి రథీధనుర్ధరః
విధమన్యహిపాన్ రణోద్యతాన్ విశిఖై స్సజ్యరుపాతనోన్ముదమ్ ॥ 44

అఖిలేషు నృపేషు సూతజేరితబాణాహతిభిన్నమూర్తిషు
గతవత్సుయథాగతం ముదాసవధుః ప్రాప్త పురిం సుయోధనః ॥ 45

సముదీప్త్య జరాసుత స్తదాయుధి కణఞ్చం సముపాత్త పౌరుషం
సమరాయ సమాహ్వయత్కుఙ్కరాసచతే నాశు సమాగతో యుధి ॥

అభివృష్టశకా మిథో రణేవినిభగ్నాసివరా మహీం గతౌ
భుజదండవర్తై రయుధ్యతాంవిజయే నిశ్చితమానసౌ ధృతౌ ॥ 47

అథ భగ్నశరీరసంధికఃముదిత స్తన్యబలేన విస్మితః
సమపాస్యచ తేన వైరితా సఖభావం విదధే జరాసుతః ॥ 48

అథ తేన సమపికతాం పురీమధితస్థా కిలనామమాలిసిం
ధృతరాష్ట్రస్థితేనచాపికతాంలపి చంపాపురమంగసీవృతాం॥ 49

విజయేపిచ నిత్యవైరితా మతనోద్ధర్మవృకోదరా యమా
మనుతేనహి వీర్యదుర్మద శృతమాశ్రిత్య సుయోధనాదిమం॥ 50

సచ పూర్వభవప్రవృత్తితోబహువైరం విదధే కిరీటిని
తది ం కథయామి భూపతేచరితం పద్మపురాణవణికం॥ 51

దృహిణస్తు పురా పురారిణాదభితే పంచమమస్తకే నితే
భువిపాలగతం నిదాఘజం సలిలం పాక్షిప దుద్ధిత స్తతః॥ 52

శరచాపలసత్కరః పురూఃమకుటికశ్చ సహస్రికంచుకః
కిమహం కరవాణిచేత్యసావవదత్తం ప్రణత శ్చతుర్ముఖం॥ 53

నియుయోజ నిహన్యతామయంగిరిశశ్చతురితీవ తం విధిః
అథ తేన సహస్రిసర్మణానుగతో ధావదురుక్రిమాశ్రిమం॥ 54

ప్రణతో న్యవతద్ధరేః పదో బాదరీదివ్యవనే మహేశ్వరః
పరిపాలయ మాం రిపో రతోవిధిస్పష్టాదితిఘోష ముచ్చర॥ 55

త ముదీక్ష్య సరం తదాత్మభూరథ హుంకార విమోహితం వ్యధాత్
కిముతే కరవాణికామమి త్యవద చ్ఛాపి భవ భయాతురం॥ 56

విధిమస్తకభేదనాదిదంకరలగ్నంతు కపాలచాత్రకం
పరిమోచయ భిక్షయా మమే త్యవదన్మాధవ మిందుశేఖరః॥ 57

అథ తత్ర విచింత్య దక్షిణం భుజమాదత్త హరిః కపాలకే
అభినద్గిశోపి శూలతస్త మస్పృగేమనిధం తతో క్షరత్॥ 58

క్షరతాకింకరక్తపూరతో నిభృతేదివ్యశర త్సహస్రికం
విధిశీషకపాలచాత్రకేనిమమాధాంగుళినా న్నివీశ్వరః॥ 59

అథ రక్తజలాత్పబుద్బుదా దుదత్తిష్ఠత్పరుషోభయంకరః
తముదీక్ష్యచకోయమిదృశ స్త్వితిరుద్రంసమునాచమాధవః॥ 60

మమలోచనపాతవై భవా త్తవభావ్యాస్రిజలప్రభావతః
విధిమధిమస్తకతేజసాప్యయం నిరగా దత్ర విభో వరోద్భుతః॥ 61

- అథ కింక్రియతాం తవ త్వయే త్యవదత్సాంజలి రీశ్వరం నరః
ఇమ మద్యసహస్రకంచుకం జహివీరం త్వితి శంభురాహతం 62
- గిరిశోధ నరం కపాలతః క్షితిమారోప్య తిరోధిమాశ్రితః
కిమిదం త్వితి విస్మితే హరా పుదతిష్ఠచ్చ సరో ధృతాయుధః 63
- అథహంకృతిమోహితం హరేః సపదాహత్య నరో న్యబోధయత్
రుషితావధతో పరస్పరం యుయుధాతే విజయే ధృతాశయా 64
- అమరద్విశరత్సహస్రకం హరిబాహురుధిరాంబుజస్మనా
విధిఘర్మజనే నియాయ్యతః కవచం త్వేక మభూన్నిపాతితం 65
- అథ విష్ణు రజాంతికం గతః నిహత ప్రాహసహస్రకంచుకం
నచ తం ప్రణివత్య జీవతా దధునా జన్మని మెతనూజనిః 66
- ఇతి దుఃఖయుశోవ్యజ్ఞిప ధ్ధిరుక్త్వా కృతయా తథేతితత్
పునరంతికమాగత స్తయో స్సమరాత్తై న్యనివారయ త్రభుః 67
- తదనుగ్రహరాట్ సురేశ్వరా హరి రాహూయ సమాదిశ ద్విభుః
పరిపాలయతం నరావిహా నియతం ద్వాపరసంధిసీమకం 68
- జగతీభరనాశహేతవే వతరిష్యామి తదా యదోః కులే
అముకావపి తత్ర మానుషే సముదేతాం కృతనైరబంధనౌ 69
- మిహిరత్వమిమంతు ఘర్మజం జనయే త్తత్రప్రథోదరే సుతం
సతు కణాసమాహ్వాయో భవే దపి కానినతయాచ విశ్రుతః 70
- పురుహూతభవాంశ్చతద్యుగే జనయేద్రక్తజమేనమాత్మజం
అపి పాండుమహీపతేః పృథాం గృహిణీం ప్రాప్య నిజౌజసాం నిధిం 71
- గ్రహరాడధ తద్వచో హరేః ప్రతిశుశ్రావ వృషైవ మాహతం
భగవన్ రఘువంశజన్మనా భవతామే నిహతో యత స్సతః 72
- తదహం విబిధేమితే పున భావితాపుత్రవధ స్త్వితప్రభో
ఇతి తం ప్రవదంత మచ్యుతః పురుహూతం ప్రణయాదువాచహ 73
- అహమప్యవతీర్య తద్యుగే జానసంజ్ఞస్య సుత స్య తే రణే
రథసారథితా ముపాగతో నిహనిష్యామి భువౌ భరాయితాన్ 74

- ఇదమాదిభి రుక్తిభి హారేః పురుహూతః ప్రిణిధాయ మానసం
హరిమాహతధేత్యధాచ్యుతోంతరధాత్తైచ దివంగతా వుభౌ 75
- ఇతి వృత్తమభూ త్పరాతనం తతపవాద్యసహస్రికంచుకః |
ఉదభూత్కిలకణ సంజయాయజ్ఞానసంజ్ఞశ్చ నర స్సముద్భభౌ 76
- ఇతి పూర్వనిమి త్తోజ్ఞానే సహజాపారవిరోధదుభయః
స్తవశ్చ కిరీటికీర్తిజాత్ కుపితో రంగమవాప సూతజః 77
- సహజం కవచం దధద్ధను శ్శరపాణిః కృపమేవచార్యకం
ప్రిణిపత్యచ కించిదాదరాత్ నిషసాదప్రిముఖే మహీభృతాం 78
- విదధేవిజయో యదాశుగై రసినావాప్యఖిలంతదా తనోత్
ధృతరాష్ట్రతనూజమానసంమదయ న్నత్రుబలం ప్రముంచయన్ 79
- గురుభీష్మకృపాయతోజ్ఞానో రవిజో యత్ర చ తత్రితేశతం
కృతపక్షభిదాస్సమాసతే జనతాప్యాస్త తథా విభేదతః 80
- నవిశేష ఉడిక్షిత స్తయో స్సమతాభాతి హి సర్వకర్మణి
పరిరభ్య సుయోధన స్తతః ముదితః కణమువాచ మూఢధీః 81
- కురురాజ్యమిదం యధాత్వహం పరిభుక్షేత్స్విత సచాహతం పునః
సఖతానియతా త్వయాస్తు మే సమరం ద్వంద్వ మిహాజ్ఞానేనచ 82
- ఇతికణావచో నీశమ్య తత్ తమధిక్షేపమమన్యతాత్మనః
విజయ స్తమవోచ దత్తవైత్వమనాహూత ఉపేత్య జల్పసి 83
- ఇద మజ్ఞానసర్వతుల్యతాం గమితం రంగతలం కిమత్ర తే
విశేషైః కథయాద్యకిం గిరేత్యవద త్ఫల్లునమర్యమాత్మజః 84
- అథ గుర్వనుమత్యుపాహితో విజయ స్తే న రణాయ సంగతః
రవిజోపిసుహృద్భి రచిత స్సమరాఽయాజ్ఞాన మభ్యుపాగతః 85
- వియదావృత మంబుదై స్తదాజ్ఞాన సాఖ్యాధినురేంద్రీ చోద్దితైః
మిహిరోపిచ తా వ్యనాశయత్ సుతసామర్థ్యనిరూపణేచ్ఛయా 86
- ముదిరావృతమజ్ఞానం తదా రవిజం చాతపసంస్థితం జనాః
దద్మశు స్తద్ధ తన్నిశమ్య సాపరిముగ్ధా స పృథాశుచాకుః 87

- అథ చందనలేప నాదిమై రుపచారై ర్విహితై సఖీజనైః
పునరేవచ చేతనాంగతా విదురాజ్ఞానశతైః పృథాభవత్ 88
- ధృతవిర్మధనుశ్శరౌ తదా సముదీత్యౌహకృపాంజ్ఞానాకంజౌ
అయమస్తహి పాండుజఃపృథాతనయ స్త్వంచవదాత్మజోయయోః 89
- సహి సత్కులసంభవో నృపస్తనుతేజాతకులేన సంయుగం
ఇతి తద్వచనేన లజ్జితో విసతాస్యౌభవ దకంఠందనః 90
- ధృతరాష్ట్రసుత స్తదా రుషా కృపమాహ త్రివిధాహి పాథివాః
కులజాబలినశ్చ సైన్యపా ఇతిశాస్త్రీషుహి నిశ్చయ శ్రుతః 91
- యది కేత్రీన్యపత్వసంశయో హ్యాభిషేత్యౌమ్యధునాంగసంజ్ఞితే
విషయే భవతాం ప్రసశ్చతా మయమప్యత్మ సమోస్తు భూమిపః 92
- అథ తత్త ణవవసూతజ శ్శుభతీర్థై రభిషిక్తమస్తకః
సితచామరవీజ్యో బభౌగురుశుక్రాంతర కేందుసన్నిభః 93
- అథ కణఃసుయోధసౌ ముదాపరిరభ్యాహతు రేవ మస్తుసౌ
సఖితానియతేత్యధాగతోతిరథస్తత్ర సఘర్మవేపధుః 94
- పితరం త ముదీత్య సూతజః ప్రణనామోర్ముతకార్ముకోగ్రీతః
పరిరభ్యతు మూర్ధ్ని తం ముదాతనయేత్యాహ శతాంగసారధిః 95
- తదుదీత్య నృకోదర స్తదా తమునిశ్చిత్వతు సూతవంశజం
ప్రహసన్ నిదమాహనత్వయా విజయోయోత్యతి సూతసంగరే 96
- తవకృత్యమరే ప్రతోదసం గ్రహణం సూతకులానుసారిహి
వధిమహాసి నోరణేపృథాతనయేనాద్యయతోన బాహుజః 97
- ప్రభుతాపదమంగనీవృతా మనలం త్వం శునకో యథా హవిః
ఇతి భీమగిరాతిరోషితో గగనస్థం రవిమైక్షతాకంజః 98
- అథ సోహరపద్మపండతస్సహ సోత్థాయసుయోధనద్విపః
ఇతిభీమ మువాచకోపితఃసహివక్తవ్య మిదం త్వయాధునా 99
- ప్రభవః ఖలు దుర్వివేచనస్సరితాం విక్రమిణాంచపాండవ
సలిలాదపివహ్నిరుత్థితోబడఖోయేనజగిద్వితన్యతే 100

కులిశంచ దధీచయోగినో స్థిజమార్వోపిచ నో ఘటాద్భవః
శరదండజనిః కృపశ్చప్రావిదితంజస్మ మయా కిముచ్యతే 101

సహకుండలవర్మసంభవః కిమయంనాహతిరాజ్యసంపదం
కిముజస్మని చింతితే స్యవఃభవతాం దపకవినాశకోహ్యాయం 102

ఇతి జల్పతి తత్తదున్నదే నృపపుత్రే స్తముపాగతో రవిః
జనతాపిచ సాధుపాధ్వితీ ధ్వనినాశా నిఖిలా స్సమావృతోత్ 103

అథ కణాకరావలంబనా ద్భవనం ప్రాప్త సుయోధనోముదా
కృపభీష్మముఖాశ్చ పాండవా నిలయాన్ స్వాన్ వివిశు జనోభిలః ||
సుత మంగపతిం నిరీక్ష్య తం హృది గూఢప్రమదా స్పృహ తదా
అపి పాండవభీష్మయోధసంవిజపశాకణబలావలంబినం 105

అథ కౌరవపాండునందనాన్ గురుసత్కారసముత్సుకాశయాన్
ఇద మాహ గురుఘ్నోద్భవ స్సకలాస్తాగమతత్వశిష్యితాన్ 106

ద్రుపదం పరిగృహ్య బాహుజంయధిపాంచాలపతిం పరాక్రమైః
సముపానయతాంతికంతు మేమతమేతద్ధి భవేత్సుదక్షిణా 107

అథ పాండవకౌరవా స్తథే త్యురరీకృత్యతదార్యభాషితం
సహితా గురుణాయయూరథా సధిరుహ్య ద్రుపదస్యవత్తనం 108

ద్రుపదోపి నిశమ్య కౌరవా గమనం చారముఖేన కోపితః
నగరాద్భహిరేవ నిర్యయాంరథమారుహ్య ససైన్యయాధః 109

ధృతరాష్ట్రసుతా స్తస్వహంతయా పురతః ప్రాప్తు రరేః పురీం తదా
బహిరేవ పురస్యపాండవా స్సమతిష్ఠన్ కిల నాతిదూరతః 110

ధృతరాష్ట్రతనూజవిక్రమా నవలోక్త్యేవ యయుత్సప్రానిణా
మతమప్యభవ ద్గురో రిదంసహితా ఇతి తత్రకౌరవాః 111

ద్రుపదోఽథ నిరీక్ష్య కౌరవేంపుత్రనామాదకయదాశుగై శ్శితైః
తమనేకమివైక మాశుగంసమమన్యంతభయేన కౌరవాః 112

విశిఖాన్ ద్రుపదస్య కౌరవాః సహమానాస్వబలేన తచ్ఛ్రుమాం
విధమంతిశరై రజిహగై స్సచ తా నప్యగునోద్యధాశుగః 113

నిహతా ద్విపదస్యసాయకై విశదంతశ్చ పలాయనోన్ముఖాః
ధృతరాష్ట్రసుతా స్సమాహ్వాయ విజయాదీ బహిరేవసంస్థితాః
అథ పాంశుసుతా ధనుర్ధరా గురుమానుత్యై రథాధిరోహిణః
మకరాశ్విభీమమంబుధిం ద్విపదానికినికాం జగాహిరే 115

వినివార్య రణాద్యుద్ధిష్ఠిరంసహదేవం నకులంచ ఫల్గునః
వినియుజ్యతు చక్రరక్షణే ధురిసైన్యస్య వృకోదరం స్యధాత్ 116

స పదాతిరుదారవిక్రమో మరుతస్సానునివాంతకో పరః
గదయా నిమమంధ కుంజరాకరధవాహనపి సైనికాగ్రిణీః 117

ద్విపదోరథమాస్థిత స్తదావిజయం వీర్యై సృజంత మాశుగాః
గదయా విదహంత మాహవేద్రుషిణోభూ చ్చ వృకోదరానలం 118

సహితానథతౌ రుషాన్వితాపపి పాంచాలపతిశ్చ ఫల్గునః
శరపాంతనిరంతరం విమత్యై వ్యతినిష్టాం విహితాకశమండలం 119

ద్విపదస్య సఖాయమాగతం విజయ సృత్యజితం తదా నృపం
దశభిః కిల మర్మభేదిభి ర్విశిఖైరుగ్రిముఖై రపావృణోత్ 120

అపి తత్సమయే హతోపి న ద్విపదస్యేషు శతేన ఫల్గునః
వినికృత్యచ సత్యజి ధనుర్ద్విపదంచైవ సమభ్యయా ద్విమా 121

అథ సత్యజిదన్యదుత్తమం ధనురాదాయ రుషాభి విజ్వలన్
సహసూతరథాశ్వమాధీన్విజయం సోప్యతిరోషమాగతః 122

హయసూధనురధధ్వజా వహన్తీ త్సత్యజితోజ్జ్వలన్ శ్వరైః
ముహూరస్యధనూంషి ఖండయన్ వ్యనద త్సత్యజిదాహవే తతః 123

విముఖో భవదజ్జ్వలన్స్తతో ద్విపదో వషణదజహ్మగాః బహూన్
విజయస్తు నికృత్య కార్ముకం ద్విపదస్యధ్వజమప్యపాతయత్ 124

వినిపాత్య సాయాశ్చ సారధిం రథమాప్లవ్య కృపాణపాణికః
వినదన్ మృగరాడివాగ్రిహిత్ ద్విపదం తార్క్ష్యసుతో యథాహిపం॥

వినివార్య తతోజ్జ్వలన్ స్వకాన్ ద్విపదం తం గురవే సమాపయత్
సచ వీర్య విలజ్జితం గురు ద్విపదం ప్రాహ కృతార్థతాం గతః॥

మృదితంతు మయా పురం చతే విషయశ్చాపి సఖాహి మే భవాన్
నభయం కురు జీవనే నృపక్షమిణోవిప్రవరానయం సదా 127

అపి బాల్యకృతోమయాత్వయా సహవాసః ప్రియతావివర్ధనః
పునరేవచ సఖ్యకాముకోభవతా సాధన్ ముదారవిక్రమ 128

విజితే విషయే మయాద్యతేప్రదదామ్యథామనుగ్రహః దహం
యది మన్యసి సఖ్యమిత్యథాద్రుపదశ్చాపి తథేత్యువాచ తం 129

గంగారోధసి సంస్థితా మధివనన్ దోణేనదత్తాం పురీం
మాకందీం ద్రుపదో ధ దీనహృదయః కాంశిల్యమప్యవసత్
పాంచాలానపి దక్షిణాన్ బహుజనాన్ చర్మణ్వతీసీమకాన్
దోణాన్మాధనశక్తమిచ్ఛతి సుతంబ్రహ్మజసా మాశ్రయం 130

ఏవం ద్రుపదరాజానంపరాభూయ మహారణే
అహిచత్రపురం పాథన్దోణాయ పృత్యపాదయత్ 131

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే భారత కథాయా
ద్వాదశస్సర్గః.

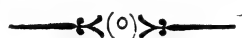

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

ఓ శోభ నా దీశ్రవైభవేమహాకావ్యే

ఉత్తరభాగే త్రయోదశస్సకే ధర్మనూనోః యావరాజ్యప్రాప్తి

జతుగృహదాహాది ద్రుపదపురీ ప్రాప్తికథనం.

ప త్నరేధ నిభృతే యుధిష్ఠిరం యావరాజ్యపదపాలనే ముదా
అభ్యసించ దురుక్తిమంబికా సూనురంచితగుణైః ఘనాగరం

తైర్యశౌర్యబలమాద౯వాదిభిః త్రోషయన్ జనపదాన్ యుధిష్ఠిరః
పాండుభూపతియశోవ్యపావృణోన్నిజయన్ రిపుగణాన్ సహానుజః 2

దోణభీష్మకృపనమ్మత స్సదారంజయన్ గుణగణైః ప్రజానిజాః
ఆతతాన జగతీం యశోభరైశ్చంద్రిమాఞ్చ కరైశ్శరన్నిశాం 3

అజున్ స్వసిశరాసనాహవేమారుతిస్తు నిపుణో గదాహవే
ప్రాచ్య పశ్చిమ కుబేర దక్షిణాశాధిపక్షితిపత్తి విజగ్యతుః 4

అపి తేన వసునాన్వపాలయత్ భౌతృభి ర్యుధిజయేన విద్విషాం
స్వానురాగరసరంజితాః ప్రజాః ప్రత్యేకానివ పితాయుధిష్ఠిరః 5

సక్రమేణ ధృతరాష్ట్రభూపతిదిక్షు విశ్రుత యశ స్సుసర్వతః
పాండవేషు కృతచైరబంధనః ప్రత్యేకాననుససార మూఢభీః 6

దోణ భీష్మ కృప భీతిత స్వకంభావమాత్మసి నిగూహ్యమంత్రీణా
స్వాచితేన కణి కేనమంత్రీయాన్ మంత్రీతాఢ్యసమయం నిర్మితే 7

తత్ర కణన్ శకునీచభరాప దుఃశ్శాసన స్సచ సుయోధనోఽధమః
ఐకమత్య సహితాహ్యమంత్రీయన్ దహ్యతామితి పృథాసహత్మజా 8

నిశ్చయంత్యితివిధాయభూపతిం తాతమాహ విజనె సుయోధనః
కింనబుధ్యసి పురేప్రజాగిరః పాండవ స్తవయుతా మమాప్రియాః 9

అంధ్యతఃపితరలంభి స త్వయా రాజ్యమృద్ధి మదుపేతమంగళం
పాండురేవ హిపురాహ్యభూన్నృప స్తత్సుశోఽద్య సృపతిభవేద్యది

తత్క్రమేణ చ తదీయవంశజాః నూనమేవ నృపతిత్వమాప్నుయూః
తద్వయం సహసుతాః పదాదితః భృంశమేవనియతం లభామహే 11

యేన రాజ్యపదవీ మిమాం వయం పాప్నువామ తదితం విచింత్యతాం
ఇత్యవత్యవచసా విలుప్తధీః పుత్రమాహ ధృతరాష్ట్రభూపతిః 12

చింత్యతే హి సతతం మయా త్విదం శక్యతే నచ జనాహితం యతః
యద్యుపాయ మనుకూల మీక్షితా తే నయామి సుపథా సుయోగిన 13

తాతమాహ ముదిత స్సుయోధనః కర్ణసౌబలమతే స్థితస్తతః
వారణావత మితఃపురంఛలా ద్యాపయంతుపిత రద్యపాండవాః 14

భూయవధృతరాష్ట్రభూపతిః పుత్రమాహ తు నిశమ్య తద్వచః
పాండునూను రనురంజితప్రజాశ్శక్యతే కథమిహో వివాసనే 15

దోణ భీష్మ విదురాః కృపాగురుర్మన్వతే చనహిసాధ్విదం కృతం
హన్యరేవహి జనాః పురాలయాః పాండవాహిత విధానకోపితాః 16

తస్మి శమ్య పితృవాక్యమంజసా స్థాపయన్నిజమం సుయోధనః
సంజజల్ప పునరంబికాసుతం సానుజ శ్శకునికర్ణనమ్మతే 17

మధ్యవర్తి కిల భీష్మమానసం దోణసూను రపి మాముపాశ్శ్రీతః
పుత్రపక్ష మనువర్తతే గురుః భాగినేయమత మాశ్రయేత్కృపః 18

కిం కరోతివిదురో సహాయవాః పాండవేష్వసి నిగూఢ సౌహృదః
తద్యథామతివిచింత్యపాండవాః వారణావతపురం వివాసయ 19

ఇత్యవత్యవచనానుసారిణా తేన సంసదికృతాన్నియోగతః
తస్మత్తానుగుణమానసాజనా వారణావతపురీమశంసిషుః 20

యత్ర తారకమనుం జపః సదాచింతయ తదధి దైవతం ముహూః
శంభురదిసుతయా విరాజతే గాంగవారి పరిపూత మస్తకః 21

బిందుమాధవ సమాహ్వయో హరిభాతియత్ర గిరిశాచిత స్సదా
అంతిమేతు సమయే యదోకసాం రామనామజటినోప దిశ్యతే 22

వారణావతపు రీశ్వ రోత్సవప్రాభవం కథయతాం తదాముహూః
త స్థిరీక్షణ కృతేతు పాండవాస్సాభిలాష హృదయా ఇవా బభుః 23

తత్స్వభావ మభిలక్ష్య భూపతిస్తాన్నయ్యజ్ఞ గమనాయ తత్రసః

తత్ర శంకితమనా యుధిష్ఠిరఃకించిదాహనచతం గురుత్వతః 24

ద్రోణ భీష్మ కృపబోధితం నతత్జ్ఞాతమాస విదురేణ కేవలం

భూయవ సపితృవ్యశాసనాత్సాను జోగమనమన్వమోదత 25

తం ప్రయాణ సుముఖం సహనుజంబీక్ష్య దుఃఖతహృదః పురాలయాః

దుష్టభావ కృతమైక్ష్య భూపతేస్తన్నినిదురపచక్షుషం ముహూః 26

బాలవన నృపతి జ్వరన్నయంయోవివాసయతి పాండవా వృధా

పాండునాహి పరిపాలితా వయంపుత్రీమన్వతు కథం త్యజామహి 27

పాండు రుత్తమగుణః పృథుశ్రీవాస్తస్య నూసురతిశేతతం గుణైః

తత్ర షశ్యతికిమాణకం నృపఃయంవిహిస యతిపట్టణాదితః 28

దుష్టపుత్ర సచివోచితాధృనాగూతిమూఢ మతిరేషభూపతిః

నైవ బుధ్యతిహితం స్వకంచనఃకిం వికాస యతిపాండునందనా 29

కిం నవారయతి భీష్మ ఎవవాధార్మికస్తు విదురోధవాగురూం

తై నమంత్రీ యతిహీద్యశక్రియా వారయేయరితి ధార్మికాయతః30

యం ప్రదేశముపయాంతి పాండవాస్త్రీయాను వయమన్వ కాతరా

తావిహయతు కిమత్రీ నస్థితిఃమాఘ్యమియుషిన్వపే సహత్కజే 31

దుష్టసూను సహవాస దోషతశ్చక్షుషాసహవిలోపితాస్యధీః

యోనపశ్యతి సుమర్యశస్వకంపాండునందన వివాస నోద్భవం 32

ఎవ మాదివిలపత్యపి ప్రియోపారజానపదమర్త్యసంచయే

ద్రోణ భీష్మ కృపముఖ్యగుంధవానాహదీ నహృదయో యుధిష్ఠిరః

రాజశాసన వశోహ మార్యకా వారణావతప్రసీం సహనుజః

యామితత్రీతు విహృత్య వైపునఃహస్త్రినంపుర ముపైమిసత్వరం 34

తైరధాహిత శుభాశిషో ముహూఃపాండవా సగరతో వినిర్వయః

తేన తుష్టహృదయ స్సయోధనఃప్రాహచాత్మ సచివం పురోచనం 35

త్వం ప్రియోసి మను సర్వదా సుహృత్వచిత్తేవ తదిదం ప్రియం కురు

పాండవా నృపతినా సమాతరోవారణావతప్రసీం ప్రియాపితాః 36

త త్వరైవ పురమేత్య తత్సఖేతత్ర కించ నవిభేహిమందిరం
సజ్జ తైలశణసపిః కృతంలాక్షయాచవ నయాపి చాక్షితం 37

పూరుపాంతభవి నిర్మితేద్భుతైతత్రవాసయ గృహేతు పాండవా
తే యథాహి నవిదంతితద్గృహానీదృశానితి తథో పపాదయ 38

తత్ర యానశయనా సనాదికాః స్థాపయప్రియకరా యథాయథం
త్వం చతత్రనివసన్ చిరంసఖితాత్ విధేహి ముదితాంత రాత్మనః 39

తేషు మాతృసహితేషు తత్రవిశ్వాస నిశ్చల మన స్సపంచసు
సుప్తపత్ను నిశివహ్నిముత్సృజన్ ద్వాఠిత్వ భవనస్య నిష్క్రమ 40

దాహతస్య భవనస్యపాండవాస్తేపి దాహ మగమ నిత్తిప్రథా
స్యాత్తతశ్చనవిగహ్యతాపినఃసిద్ధతామపిచిరేప్సితంధలం 41

ఏవ మంధజనినా పురోచనశ్చేదిత స్సపదినిర్గతః పురాత్
రాసభోద్వహనశీఘ్ర గామినాస్యందనేన గతవా త్వరాన్వితః 42

పాండవా అపి సమాతర స్తదాద్రోణ భీష్మ విదురా కృప నృపః
సంప్రణమ్య కృతమంగళాశిషః శీఘ్రమా రురుహురే వచం కురాన్ 43

తం ప్రయాంత మనుగమ్య సాదరాః పౌరజానపదినోజనాః పునః
దుఃఖతానివవృతు స్తదారహస్యే వమాహ విదురో ఖలాధ్వజాన్ 44

అలోహం నిశితం శస్త్రంశరీరపరికర్తనం

యోవేత్తినచతం ఘ్నంతిప్రతిఘాతవిదం ద్విషః

కక్షుఘ్న శ్శిశిర ఘ్నశ్చమహాకక్షే విశాకసః

నదహేదితి చాత్మానంయోరక్షతి సజీవతి

నాచక్షుర్వేత్తి పంథానంనాచక్షు ర్విందతే దిశః

నాధృతిర్భృతి మాపేతిబుధ్యపైస్సం ప్రబోధిః

అనాపై దత్తమా దత్తైసర శ్శస్త్రమలోహజం

శ్వావిచ్ఛరణ మాసాద్యప్రముచ్యేత హుతాశనాత్

వర్ణ మార్గా విజానాతినక్షత్రై ర్విందతేదిశః

ఆత్మనా చాత్మసః పంచపీడయ న్నానుపీడ్యతే

శత్రుమగ్ని మయవస్తు నిర్మితంక ర్తయేత్ నిశితమంగమా ర్తికృత్
యో విబుధ్యతితుత త్వరూపతోఽస్నుంతితంనరిపవోహతాన్వయం 45

పార్శ్వగస్తు వినిహంతి వహ్నినాఛద్యని ప్రవిదితే బితాకసః
నిదాహే స్మృతిపురాప్యతేఖలంశేముషీభృతియుగేన శత్రుభిః 46

స్వీకరోతి యది శత్రుమగ్నితఃకుచ్యతే హ్యుభయమార్గ యుగ్బిలాత్
నిగజైస్తు పురుషైస్తు సాహసాలంబనేన భగజై దిగ్గీఙ్మతాం
కార్యమేవ సుహృదాబిలంమనశ్చేంద్రియాణి వినిపీడ్య గమ్యతాం 47

సం నిశమ్య విదురోక్త మిత్యభూత్ జ్ఞాతమిత్య వదదంతకాత్మజః
తాన్ విసృజ్య విదురోగృహన్ యచావారణావతపురీం చతేయయః 48

వారణావతపురాలయై స్త్యోభ్య ద్గతాన్వపమతా విభూషితం
వీక్ష్య తత్పురమనేకచిత్రితంమోదమాపు రుపహార సత్కృతాః 49

నిర్మితం జతుగృహం పురోచనోవేదయ స్మృపసుతేభ్య ఉజ్వలం
తత్రతే విపినురా త్తవాస్తు కేభృత్యవర్గ సహితా స్సమాతరః 50

వీక్ష్య తద్గృహవరం యుధిష్ఠిరోభీమమాహగృహమేతదీక్ష్యతాం
సజన్ ఘోర శణనిర్మితం వసాలిప్తమగ్నిమయమాహితం ధియా 51

దగ్ధమేవచహిసః పురోచనఃనిర్మమేగృహ మిదం నృపాజ్ఞయా
జ్ఞాతవాంస్తు విదురః ప్రియోహిసఃఛచ్చద్ధ శత్రు విహితం వివేకవాన్ 52

ధర్మసూను మథ చాహ మారుతిఃయద్యగార మిదమగ్నినిర్మితం
స్థాన మన్య దుపయూమ శీఘ్రమిత్యాహ తం పునరజాత శాత్రవః 53

అప్రమాద మిహ చైన వాసినోవంచయామ సహ సా పురోచనం
ధావతోపి భయతో బలా ద్దహేత్ నిర్భృణః ఖలు స ధర్మదూపకః 54

వీక్ష్య తాంచ మృగయావిహారిభిఃవర్త్య సర్వ మటపీషు మారుతే
భౌమమధ్యకరవామసంవృతంఛిద్రమగ్నిభయశాంతిదం మహత్ 55

ఇత్యుదీర్య మరుత స్సుతా గృహేతత్రచైవ నివన్ యుధిష్ఠిరః
సంచరం శ్చ మృగయాం వనే ధ్వనఃపశ్యతీస్మ వివిధాన్ సహానుజః 56

తత్ర కోపి విదుర ప్రియస్సఖా గత్యతస్యఖనకోగిరోపకయన్
నిర్మమే బిల మగారమధ్యతఃసంవృతం పృథుకవాటసంయుతం 57

తే వనే హని విహృత్య పాండవాగర్తమేవ వివిశు నిశాముఖే
తత్రచైవ సచివౌ వనశాసవిశ్వాసినో నృపసుతాన్తు బుధ్యతి 58

కృష్ణపక్షగచతుర్దశీతిథానత్రవేశ్యని సవహ్నిమత్స్యజీత్
ఇత్యహోచి ఖనకేన యద్వచాస్తత్స్మరంతి కురువంశసందనాః 59

దానదం భమవలబ్యతద్దినేవిప్రభోజనమథాచరత్పుథా
నిత్యుపేత్య పనితాపృథాజ్ఞయామృష్టభక్ష ముపభుజ్య నిగ్రతాః 60

పంచపుత్రసహితా నిపాదజాతత్ర కాచనవధూ రుపాగతా
ప్రాశ్యచాదనమశేత తద్గృహేవారుణీమపి నిషీయ మోహితా 61

వీత్య మారుతిరపేత శేముషీంసాత్మజాం నిశి జనేచ నిద్రితే
ద్వారి యత్ర సచివ స్వపత్యదోదీపయ ద్విచలితేచ మారుతే 62

సర్వశోగ్ని మతిసృజ్య పాండవాశ్చిదగ్గి మేవవివిశు స్వధా తతం
తేన దగ్ధమధివ నికేతనంజాతుషం సహ పురోచనం తదా 63

పాండివాస్త్యపి బిలా ధ్వనాతతోన్మగతా వనభువం ప్రపేదిరే
తత్ర శీఘ్రగమనాక్షమామరుత్సానురుద్వహతి తా సమాతరః 64

స్కంధదేశమధిరోవ్య మాతరంఽచాక్షగావపి యమో విధాయనః
పాణిషీతపృథాతనూజనిఃపక్షీరాజఇవ భై యయా ద్రుతం 65

జాహ్నువీతటముపాగతేషు తేష్వాగశో విదురచోదితః పుమాన్
తానతారయదథాపగాం శుభాంనావమాశుపరిగృహ్య శీఘ్రగాం 66

తం విసృజ్య పురుషం జయాశిషుస్తత్క్రతౌ స్సముపలభ్య హషితాః
ఋక్షసూచితపథ స్సమాతరఃకాననం గహనమాపురాత్రిదం 67

నిద్రయాపిచ తృషాచ పీడితాగంతుమక్షమతరా స్సమాతరః
మందమేవ గతవాన్ వృకోదరఃరమ్యమైక్షతవలంవనాంతరే 68

న్యన్యమూలభువితన్యతా తదాన్విప్యసారసరవేశలబరం
మారుతి స్వయముపేత్య త త్పావాప్లుతశ్చవిజహౌ పథిశ్రిమం 69

కోశదూరమపి శీఘ్రమాయయామాతరం ప్రితితృప్తితాం పునః
ఉత్తరీయపరిబద్ధజీవనస్తాశుశోచచ నిరీత్యనిద్రితాన్ 70

పాండవేషుతు బిలా ద్వినిర్గతేషూషసి ప్రతివిబుధ్య నాగరాః
దగ్ధమైత్య జతుగేహ మృద్ధిమత్పంచమాశ్చ దదృశు శ్వవాకృతీః 71

పాండునందన మృతీః వినిశ్చితాశ్రావితాధ ధృతరాష్ట్రభూపతేః
సోవిదుఃఖతమనా ఇవాకరోదార్థ్యదైహికముపేత బాంధవః 72

నిద్రితానధపథశ్రమాతురాః పాలయన్ వటతరో రథస్వయం
మారుతి స్తువిలలాపతద్వపుస్సాకుమార్య మపిచింతయన్ ముహుః 73

తత్రితేషు శయితేషు జాగ్రత్తోమారుతే శ్వసముపస్థితాగ్రతః
తద్వనాలయ హిసింబరాక్షసాదేశత స్తదనుజాతదాహ్మయా 74

మర్త్యమాంసపరిలోభినా సరామోదనూచితతదాగమేన సా
తద్వధాయ సహజేన శాసితాశీఘ్రమాప మరుదాత్మజాంతికం 75

తం నిరీత్య మదనాభవిగ్రహం విస్మృతాగ్రజనిశాసనా ముహుః
వీషితా స్మరశరైః స్తదాసురీ మానుషం వపురుపాదదేదృశతం 76

సింహసంహననరూపిణా ధ సారంతుమైచ్ఛ దనిలస్యసూనునా
తత్క్షణా దుపగత స్సరాక్షసస్తామకుప్యదభివీత్య మానుషీం 77

హంతు మిచ్ఛతి నిజార్థఘాతనాత్ రాక్షసే ధ భగినిం వృకోదరః
వాక్చరైః భృశమభద్రస్యై త్తతస్సోపి మారుతి ఘభిదుత్తో రుమా 78

ఉద్ధృతం భుజమముచ్య మారుతి బాహునాధ పరిగృహ్య రోషితః
తంచ కష్టహరిణం యథాహరిదూరమష్టధనురాతతం ముదా 79

తౌమిధః పరివికృష్టవిగ్రహశాశ్రాఖన స్సమహతో బభంజతుః
తద్రేవేణతు విబుధ్యపాండవాస్తాంచ తంచ దదృశు స్సహేదరం 80

శ్రావితాశ్చ సమరం హిడంబయా రాక్షసస్య మరుదాత్మజస్యచ
స్వాగతిప్రముఖముక్తవార్తయా భ్రాతరోభ్యుపగతా రణస్థలం 81

తా నిరీత్య సవృకోదరస్తుత చ్ఛాసనేనచ రుషం పరాం వహన్
బాహుయుగ్మని గృహీతవిగ్రహంతం వివీడ బలవ నృమారసః 82

తద్వనస్య విరచయ్య భానుకానిర్గతాస్సహహిడంబయా తతః
అన్యదేవవివిశు ర్వనం మహత్పాండవా విగతశోకసాధ్వసాః 83

- ప్రాధికారోధచ హిషింబయా పృథ్విరంతరూపగుచ్యతే కామినా
అన్వమోదతతదీహితం తతస్సంగత స్సౌతు తేమా యథావిధి 84
- సా పృథానియమనా దహస్సుసంగమ్యతేన గిరిశృంగభరామిషు
కాననేషుచ విహృత్య సా యమానితవత్సధసహూదరాంతికం 85
- సాత్వసూతతనయం వృకోదరాత్ భీమవిగ్రహ ముదారలోచనం
సద్యవీవపవృథే ఘటోత్కచాఖ్యానమాప జననీ సమర్పితం 86
- యత్పురాహ దయితా వృకోదరఃసంగమ స్వయి తనూజజన్మతః
త్యజ్యత్యత్యథ విబుధ్య తత్తదా రాక్షసం న్యసృజ దేవకాముకీ 87
- సోపి రాక్షసవపు ఘటోత్కచఃప్రాప్తకాల ముపయామిహంతికం
ఇత్యుదీర్యచ వినయమస్తకోఽప్యుత్తరాం దిశ మవాప తత్క్షణం 88
- సహ్యసృజ్య తమరుత్వతాజ్ఞానప్రాణనాయసమచే మహారిధః
కణాశక్తివినిబంహాణాధినేత్యాహురధ్వని గతాశ్చతే పునః 89
- తే జటాజినధరా స్సమాతరోబిభ్రతో మునినపుర్వనా ద్వనం
ప్రాప్యనైకమృగశోభితం వ్యతిక్రమ్యచైన విషయా ననేకతః 90
- కాననే క్వచిదుదీక్ష్య పాండవాఃప్యాసయోగినమథో పితామహం
సంప్రేణమ్యతు తదీయశాసనాదేకచక్రపురమాగతాస్తతః 91
- తత్రీవాస ముపయోయుధిష్ఠిరస్సానుజః క్వచనవిప్రేశ్శని
కాంక్షతేస్మ పునరాగతిం మునే స్తద్గరైవ పహితాత్మలక్షణః 92
- పంచతేపి కిలభైక్షుచాంఘో హస్సుమాత్పసవిధేయవేదయః
సాపి తద్వ్యభజదంశతఃక్రమా దధామత్రిమరుత స్సహో యథా 93
- ఎకదాహని వృకోదరోగృహే మాతృశాసనవశాదువాసహ
ధర్మఫల్గునయమాస్తునిగతా భైక్షుమన్న ముపలబ్ధ మాలయాత్ 94
- తత్ర తస్మగరసీమసంస్థితఃరాక్షసోబకసమాహ్వయో ముహుః
పీడయ నగరవాసినిప్రజాతత్రదత్తబలిమత్రిసర్వదా 95
- తత్పురస్యవృపతి దినే దినేచైకమేకమదిత ద్ద్రుహాధిపం
రక్షసేన్నమభివేద్య మాదరాత్ శాలివాహమపి సైరిభావతి 96

- యోన్న మపయతి తంచ భక్షయోదిత్యశా త్తదధిపః పురాలయాన్
యత్ర వేశ్మనివసంతి పాండవాస్తద్భూషణపతివారాగతః 97
- అంతరాలయగతస్తదాగ్రజాపుత్రదారసహిశో రురోదహ
తత్ర భీమమవదత్స్పృథావసంమందితేత చిరమాదినూనభిః 98
- కింకరోమ్యుపకృతిప్రతిక్రియామిత్యముష్య గృహిణోద్యశోచతః
ఆహమాతర మధో వృకోదరః జ్ఞాయతాం ప్రియమముష్యకిన్వీతి 99
- సాప్రవిశ్య ముదితాంతరాలయంశోకకారణ మప్పచ్చ దగ్రిజం
రక్షసోబలికృతే శుచం స్వకామాహ సోపి నుతదారసంయుతః 100
- తం పృథాహ సహిభీర్ద్విజాగ్న్యతే! పంచ మె కిలనుతాస్తవాలయే
సంతి కేషు సుతమేక మర్పయే! రాక్షసా దనకృతేభునా హని 101
- మత్స్సోహి బలవాన్ని శాచరాత్ శిశ్యతే సహిసతేనహింసితుం
కార్యమేవహి మయా భవాదృశాంశక్తయాద్విజశరీరక్షణం 102
- ఇత్యుదీర్య ధరణీసురం పృథాతత్ర కర్కణి శశాస మానుతిం
తత్రధేతి హృషిశో వృకోదరః! ప్రాహ మాతర మనిందితాశయాం 103
- పాండవాస్తదను భైక్షమన్నమాదాయ గేహ మవిశక్యధాగతం
తస్యచాకృతి ముదీక్ష్య మారుతే! రాహ మాతరమధో యుధిష్ఠిరః 104
- కిం చిక్ష్ేష్యతి వృకోదరోభునా త్వన్ని దేశవశేగ స్వయంచవా
ఇత్యథాహ పురవిప్రరక్షణంకతుకమిచ్చతి మదాజ్ఞయేతి సా 105
- రక్షసస్సబలపీర్యవైభవా! తిత్తునేచ్ఛతి వృకోదరేహితం
భీమవీర్యబలవీక్షణాత్తువి శ్వాసనిశ్చలమనాః పృథా త్వభూత్ 106
- ప్రాతరన్నమథ మారుతి స్సమాదాయమాతు రుపలభ్య శాసనం
యత్ర సోస్తి పురుషాదకో యయా ఆజహావచతమాఖ్యయా ద్రుతం! 107
- రాక్షస స్సభయదాకృతి స్సమాగత్యమారుతిమదం తమోదనం
వీక్ష్య రుష్టహృదయోభ్యగాద్దుతంభుం జ్ఞాప సతు నిభయోబలే 108
- పంచశాఖయుగ శేన పృష్ఠతస్తస్యపృష్ఠమవధీ త్స్థిశోసురః
భుజ్జ్ఞాపవ స తథా పృథా సుర! స్తం జఘాన తరుణా రుషాన్వితః 109

సర్వమేన శనక్తైః ప్రభుజ్య తత్ వారిచాపి వినిపీయ మారుతిః
సంగరాదు సముపస్థితోగ్రహీత్ తంతు వృక్షచుధసవ్యపాణినా 110

పృక్షయద్ధమభవ త్తత స్తయోః తత్ర వీక్ష్య సమయం నిశాచరః
మారుతిం భుజయగ్గేన సోగ్రహీత్ సోపి తంచ విచక్షణపాంసుషు 11

క్షీయమాణబలమైక్ష్య రాక్షసం మారుతి స్వధనిపాత్య భూతతే
జానునాస్యవినిపీడ్య పృష్టతః పాణినా తుజగృహే శిరోధరాం 112

వామపాణిని గృహీతకట్యథో నిస్పిషీడచ శిరోధిమాసురిం
మారుతిర్ముత్యమవాప రాక్షసో బైరవారపవినాదితాంతరః 113

ఆగతానధ మగుత్సుతస్సఖే! తస్య వీక్ష్య పరియాచితా భయాన్
మత్యనాశమధునాదివజ్రస్య తామిత్యశా త్తదితితే తథాబ్రువన్ 114

ద్వారితం మృతమపాస్య రాక్షసం మారుతిభావనమాయయా సునః
నాగరా అపి నిరీక్ష్య పాతితః తుష్టపుః ప్రమండితా వృకోదరం 115

అధ్యగాదధ కదాచిదాగతాదగ్గజా త్క ధయత శ్శుభాః కథాః
ద్రౌపదిపరిణయం స్వయంవరేనన్నిశమ్య ముదితో యుధిష్ఠిరః 116

ద్రౌపది ద్రుపదరాజకన్యకావహ్నికుండజనిర స్తిరూపిణీ
సోదరేణ సమమి త్యుదాహృతే తేన తద్భృది వికారఉద్భభౌ 117

తస్యభావ మనుబుధ్య సేంతాదాహధర్మతనయం పృథా తదా
ఎతదేత్య నగరం చిరంహ్యభూదన్యదేవనగరం భజిష్యథ 118

గమ్యతాం ద్రుపదరాజపట్టణం సశుభోహి ధనవానుదారధిః
ఏవమ స్త్వితి తతో యుధిష్ఠిరం ప్రాహ సోదరయుతః తతో ముదా

ఆగతోధ స పరాశరాత్మజః త్రైః కృతాంజలభి రచిణో ముదా
క్షేమవాదసమనంతరం మునిస్తానువాచ కదయన్ కథా శ్శుభాః 120

కుత్రచైవహి తపోవనే మునేః కన్యకాసముపగూఢయావనా
భర్తృలాభ మభిలష్య శంకరావీతికృత్తపడిపాచర త్పురా 121

తోషితస్తు తపసా హర స్తయాప్రాధికతః పతి మపేక్ష్య కన్యయా
పంచ సాధ్వీపతయ స్తవేన్యూరిత్యాహ సైక మవృణోత్పతిం పునః

పంచవార మహామథిత స్వయాదేహినాధమితి తేన త త్రధా
అన్యజన్మనితు సంభవేదితిప్రాహ తాం పునరగాత్మజాపతిః 123

సా తతో ద్విపదరాజకన్యకాజాయతామరవధూసరూపిణీ
సాభవేద్ధి భవతాం సధర్మిణీతేన తన్నగరవాసమాప్నుత 124

ఇత్యుదీర్య తపసే గతే మునోపాండవా ముదితమానసా భృశం
నిస్థితా ద్విపదరాజపట్టణంప్రాప్తురేవ పదవీ ముదజ్ఞుభాః 125

ఏకచక్రపురనిర్గతాదినాదేత సురనదీతటస్థితం
పుణ్యతీర్థ మగమన్ హరాలయంపాండవా విగతసాధ్వసాః పథి 126

తత్ర కశ్చన సురేంద్రగాయకోగారపణః ఇతి విశ్రుతోబలీ
కీడితస్య వనితాభి రంబునిప్రీణయన్ ప్రియవధూ దివానిశం 127

తాన్ నిరీక్ష్య సతు తీర్థ మాగతానుల్లూకజ్వలనదీపితాధ్వనః
సం నిరుధ్య రుషిఃతైః పృథగ్విత్తైః సై ర్ముమోచ విశిఖాన్ శితాననాన్
ఉల్లూకంతు విజయ స్తతో రుమాభ్రామయన్ శరగణాంశ్చమోఘయన్
పావకాస్త్రముద ముంచ దుజ్వలంసో దహదృఢ మముష్య సర్వతః 129

తం పతంత మథ దగ్ధవాహనాదగ్రహీత్సతు కచేషు ఫల్లనః
భ్రాతృసన్నిధి ముపానయ త్తదాతత్పతీశరణమంతకాత్మజం 130

ప్రాప తత్ర సదయాళు రజ్జునఃజీవితాదభయమాహ తత్పతేః
తేన తుష్టహృదయ స్సమాయయాన్వీయయాత్వధ యయోజ ఫల్లనం

పావకాస్త్రమథ తత్పత్రిక్రియాకామినాపితముపేత్య గాయకః
అత్యజ నిజమగారవర్ణిత్యాహ్వానం విజయనూచకం స్వయం 132

యాహ్వాదాయ మనునా సుధాంశకేతేనచైవ వసవేచ తేనతాం
చాక్షుషీ మితి సురేంద్రగాయకఃప్రాప సాజ్జనమథా శ్రితాతతః 133

దత్తవానథ హయాన్ మనోజవాన్తస్యపంచశత ముత్తమాన్వయాన్
అగ్రజానుజయుతస్య గాయకఃప్రస్థిత స్వనిలయం ప్రహషితః 134

తత్రనైకచరితానువణానప్రస్తుతైరథ వసిష్టయోగినః
సంనిశమ్య మహిమాన మద్భుతంస్వానురూప మఖిలాధన్వేదనం 135

పృచ్ఛతిస్మ విజయః పురోధసంసోప్యవాచ విజయం కుశీలవః
కించిదస్తికీల పుణ్యతీర్థము తోచకాఖ్యమిహ కాననే శుభే 136

దేవలస్య సహజో ముని ర్మహాః ధౌమ్యనామ విదిత స్తపోనిధిః
తం యదీచ్ఛత పురోహితం నరం సంవృణీత నిఖలాధావేదినం 137

తన్నిశమ్య ముదితా నృపాత్మజాస్సన్ని వేశ్య తురగాంస్తు తద్వశే
ప్రస్థితా స్సరచీతతూదానో తోచకం సమగమక త్వరాన్వితాః 138

తత్ర ధౌమ్యమభివీక్ష్య తావసంవప్రితే నృపసుతాః పురోధసం
తేన వన్యఫలమూలపూజితాః తత్ప్రసప్రణతమస్తకా ముహూః 139

తా విబుధ్య తపసా ముని స్తదా రాష్ట్రపాలనధురంధరా ముదా
తత్పురోహితతయాత్మనోపకాణంసోన్వసున్య దఖలాధాపారగః 140

తం నత్వాధ మునిం స రేంద్రతనయాద్రప్తుం త్వరాత స్తత
స్తీర్థాచ్చైవనిగతా ద్రుపదరాట్పుత్రీవివాహోత్సవం
శ్రుత్వా విప్రగణాత్ ప్రసవకజనాత్ తద్వైభవం నిస్తులం
హృష్టా సై స్సహసంగతాః కతిపయై ర్ఘసై ర్వ్యతీత్యానం 141

పాంచాలానధ దక్షిణా ద్రుపదరాట్సంపాలితానాగతాః
రాజ్ఞ స్తస్య పురీం ప్రవిశ్య లలితాం ప్రచ్ఛన్నరూపాః క్వచిత్
వాసంప్రాప్యచ కుంభకారనిలయే భైక్షంచరంత స్వదా
నజ్ఞానాన్యవనక్ నరైః పురవరే తత్రైవ మాతానహ 142

ఇతి శ్రీశోభనాదీశవైభవే మహాకావ్యే ఉత్తరభాగే పాండవ

చరితానువర్ణనే ఆదిపర్వకథాసంగ్రహే ధర్మసూనోః

యావరాజ్యప్రాప్తి జతు గృహదాహాది

దృపదపురీ ప్రాప్తికథనం

త్రయోదశస్సర్గాః

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశవైభవేమహాకావ్యే

ఉత్తరభాగే చతుర్దశస్కంధే

పాం

చాలరాజా సచ యజ్ఞసేవ

స్తాం చాప్రదీం పాండుస్సపాత్మజాయ

కిరీటినేదాతు మనాస్వభావం

నిగూహతిస్మేతరరాజకోపాత్

స్వయంవరంచాపి నిరూప్య తస్మాద్దృఢం ధనుః పంచశరైశ్చ సాకం
యంత్రించ వై హాయస మేతదేతైర్వేదధాశరై ర్యస్సనుతాం మదీయాం
భార్యాముపేయాదితి సర్వదేశేష్వఘోషయ చ్చారగణైఃప్రహృష్టః
తత స్సమాజగ్మూరనేకభూపావిప్రాశ్చతద్దశశనకౌతుకేన 3

దుర్యోధన స్సానుజనిశ్చ కణఃసాల్యో జరాసంధస్సపశ్చ వైద్యః
కృష్ణశ్చ రామ స్సహ సాత్యకిశ్చతథాన్యభూపా వివిశుః పురీం తాం
రంగంతు సర్వేక్షణయోగ్యమిద్ధంవిధాయ తత్రానయదక్షిరమ్యే
భూపా సశేషా సథ యజ్ఞసేవఃసంస్థాపయామాసచ యంత్ర మగే 5

సర్వేషు తేష్వద్భుతనిర్మితేషుముదా నిష్కణ్డేషు వరాసనేషు
పాండో స్తనూజాలపి విప్రముఖ్యైస్సహేపనేదుః షిహితాత్మచిహ్నుః 6

పురోహితోధ ద్రిపదస్యరాజ్ఞఃపహ్నిం పరిస్తీర్య కుశై స్సమూగైః
ఆజ్యేన హుత్వా విధివ ద్విజాగ్రై ర్వాచయ త్స్వస్తి సమర్పితాశ్చైః

నివార్య వాద్యానినదంతి భేరిముఖ్యాని నిశ్శబ్దమకారి రంకే
భటై నకరేంద్రస్య తత స్సధృష్టాద్మున్నాభిఘానో ద్విపదస్యసూనుః

స్వసారమాదాయ సఖిసమేతాంముదాధిరూఢాం చతురంతయానం
రంగం పృవిశ్యేద మువాచ రాజ్ఞఃకృష్ణాసీతౌవివశాన్ గభీరం 9

ఇదం ధనుః పంచశరాశ్చయంత్రంబక్ష్యంతదేత ద్విహితం నరేంద్రాః
చిద్రేస్య యంత్రస్య శరానిమాన్వైయోహ్యార్పయే త్రంవృణుయాత్స్వసామే

ఆకర్ణ్య తద్విర్యమదేన భూపామమైవ కృష్ణైత్యభిపమాణాః
సంస్పర్థమానాశ్చ మిథ స్సమస్తాత్వక్తాసనాం స్థిగురపేత్య యంత్రం

తత్త్రింతరిక్షే పురుహూతవహ్నియమాస్సపాచీశమరుత్కుబేరాః
ఈశానసిద్ధాసురయక్షరక్షోగంధర్వవిద్యాధరకిన్న రేంద్రాః 12

చక్రు స్సమాజం మహితం మహంతంనిరీక్షితుం తత్రఃపతిర్యదూనాం
తాన్ పంచపాండో స్తనయాన్ విబుధ్యసందర్శయామాస హలాయుధాయ

అథాంగవంగాంధ్రకళింగపాండ్య విదేహపాండాదివిదేశనాథాః
దుర్యోధనాద్యాశ్చనృపాధనుస్తత్కర్తుంసహజ్యం మనసాప్యశక్తాః 14

కర్ణస్తదోత్థాయ ధనుస్సహజ్యంవిధాయ బాణాంశ్చ ముమోచ వీరః
చిన్నేచ యంత్రే పతితే ధరాయాంసూతోయమిత్యాహురపారవీర్యం

నసూతవంశ్యోహతిమాం వివోధుమిత్యాహ కృష్ణార్థ రుషాపరీతః
తత్యాజచాపం రవిమీక్షమాణః స్తతోభ్యుపేతోదమఘోషసూనుః 16

తస్మిన్ జరాసంధస్తపేచ శల్యేధనుస్తదుద్ధర్తు మధాక్షమేషు
తత్స్పృశమాతేణమహీనివిప్తజానుష్వధాన్యేచ నివృత్తకామాః 17

అథోదతిష్ఠ ద్ద్విజసంఘమధ్యాత్వాపార్థోజాన స్తం సముదీక్ష్య విపాః
ఊచు ర్విధఃకేచన దుర్బలాయంవటుః కథం శక్యతి వీరకార్యే 18

హమాచ్చ దహాదధ చాపలాద్వాసంప్రస్థితోయం వినివార్యతాం నః
నచే ద్భవిష్య త్యపహాస్యతానఃనరేంద్రగోష్ఠీష్వమునాభాన్కేణ 19

అన్యేష్యవోచ స్స తుహాస్యతానఃధనుస్సముద్ధర్తు మయంతు శక్తః
విప్రీ బలీయాన్నిజతేజసాస్యాత్కిమన్యకార్యం వపుషోబలేన 20

కృత్యం విజగ్యేఖలు జామదగ్నోరామః పపా సాగరమప్యగ స్త్యః
 తదైవచాయం వటురుగ్రతేజావినామయే దేవధను దృఢజ్యం 21
 ఎవంవదత్సు ద్విజపుంగవేషుమిథో విరుద్ధం విజయోధను స్తత్
 ఆకర్ణ్య మాయమ్య దశార్థబాణైఃనన్యపాతయ చ్చిద్రపదైవయంత్యం
 అథాన్యకంలే సౌజముత్తి పంతీకృష్ణాకరస్థాం ముదమాప భూయః
 తతోదతిష్ఠ న్నినదస్య భాయాంవిహో బలియానితి రాజసంఘాత్
 అథోత్తితే రంగతలాత్సమాజేకృష్ణాచ - పాండోస్సుత మన్వగచ్ఛత్
 తతోదభూత్ క్షత్రియపుంగవానాం ద్రావ్యద్యలాభేన మహానమషః
 తతోచిరే క్షత్రియపుంగవా స్తే విగహామాణా ద్రుపదం రుషార్తః
 కిమేష భూపానవమాన్య సర్వాశక్తి విప్రాయ సుతాం ప్రదాతుం
 విప్రాయచుల్పద్రవిణో వయంత సర్వేబలిష్ఠా నైదమునిరుంధ్య
 నిహత్య పాంచాలపతిం ససూనుం భోక్తృమహేమూమిహ యాజ్ఞసేనీం
 అథాహ వాన్ముఖ్యపరాన్సృపాం స్తాన్
 నిరీక్ష్య పాంచాలపతి భక్తయార్తః
 విప్రానగచ్ఛచ్ఛరణం ససూను
 స్తేచాభయం తస్యదమః ప్రహృష్టాః

27

తా వీక్ష్వ యుధాయ సముద్యతాస్త్రాన్
 విప్రాశ్చ దభాజినపాత్రహస్తాః
 రుషాపరితా ధృతవేషదండా
 వినిర్యయు ర్వేదవిదోహ్యనేకే

28

ప్రహస్య తా వీక్ష్వ నివార్య సర్వాన్
 విప్రాన్ స్వపత్యౌ ధృతచాపబాణః
 గణాయ పార్థో నిరిగా త్రుతీయ
 స్తమన్వగచ్ఛక్త యమధర్మభీమాః

29

జఘాంసవ స్తేచ సృపా బలాధ్యాన్సమభ్యగచ్ఛక్త విధృతాస్త్రశస్త్రాః
 తా వీక్ష్వ భీమో రుషితోఽగమేకముత్పాత్య నిష్పత్రీమథా తతాన

స్థితం సవృక్షం విజయోషకంలే నిరీక్ష్వ భీమం విజయంచ కృష్ణః
 సందశ్శయామాస బలాయతేషా ముదీర్యచిహ్నాని తథేతరేషాం 3

యేచోత్సవో ద్వీక్షణకౌతుకేనసమాగతా స్తత్ర సృవాశ్చ విప్రాః
సర్వేచ తే శృష్టబలాదయశ్చనిరీక్షమాణా సమరం వ్యతిష్టా 32

తతః పృవృత్తే ద్విజబాహుజానాం రణేద్భుతే పశ్యతి చామరాఘే
భీమేన శల్యో విజయేన కణా సమీయతు జల్పితశూరవాదా 33

తతాఞ్జన స్యాస్త్రబలేన కణాః సువిస్మితస్తద్వినిహత్య చాస్త్రం
ఇత్యాహ కస్త్యం మఘవా హరిర్వా రామోపివా సర్వసరేంద్రమృత్యుః
నమాంతు శక్తోహి రణే విజేతుం

అన్యోఞ్జనాత్పాండుసుతాత్తథేంద్రాత్

తత స్తమూచే సచ నాహమస్మి

రామశ్చనేంద్రో హరిరగ్నిజోహం

35

బ్రాహ్మతథేంద్రే పరినిష్ఠితోహామస్త్రేగురో శ్వాసనతో భవంతం
స్థితోస్థితేతుం త్వితితతర్కర్ణస్తేజస్తదద్వీక్ష్య రణాన్నివృత్తః 36

శల్యశ్చ భీమశ్చ మిథోగజేంద్రావివాహ్యయంతౌ వివిధైస్తు మార్గైః
అయుధ్యతాం తత్ర వృకోదరస్తుద్భౌర్యం సముత్క్షిప్త మపతయత్తం

తతో సృవా స్తేపరివార్యభీమం సహజానం పోచు రితిపృహషాత్
ద్విజావిమా కా కుతలగతో వావిజ్ఞాయతాం శ్లాఘ్యుబలపృథావా 38

జేతాహి కోన్యోయుధి కణమేన రామాఞ్జనద్రోణకృపాచ్యుతేభ్యః
శల్యంచ వై నం బలభీమసేనాదుర్యోధనాన్యోద్యరణో నివర్త్యః 39

అధాచ్యుతస్తా కురురాజపుత్రౌ విశంకమాన సమరాత్సు భీమాత్
స్యవర్తయత్తేచ మహీపతీంశ్చసంసాంత్యయత్తేచ గృహనవాపుః 40

బ్రాహ్మపృథానీకృతమద్యరంగమితిబ్రువంతో యయురగ్నిజాస్తే
భీమాఞ్జనా ధర్మయమాశ్చరంగాత్ కృష్ణానుయాతానిరగుః పృహృష్టాః

సుతేషు నాయత్సుపృథాతదానీం కాలేచభైక్ష్యే సతి ధార్తరాష్ట్రైః

ఛద్యపృథానైర్మృతిమాత్మజానాం విచింతయంతీవసతిస్సభీతా 42

మేఘావృతే తత్ర దినే పరాష్టే యుధిష్ఠిరో భార్గవకర్మశాలాం
సహానుజౌ వాప్యసతశ్చ మాతేభిశ్చాహుతేయంత్యితిసోభ్యవాదీత్

సర్వేచయాయం సమతాముపేత్య|ప్రాశ్నీతభిక్షామితిసాప్యదీర్య
 కృష్ణానిరీక్ష్యాకులమానసాభూత్|స్వవ్యాహృతేదోష మవేక్షమాణౌ
 తాం వ్యాకులాత్మాన ముదీక్ష్యధర్మసుత స్సతీమజ్జానమాబభాషే
 త్వయేయమధాకిల నిజతాభూత్|తదస్తు పత్నీతవయాజ్ఞసేసి 45
 పార్థోగ్జం ప్రాహ తత స్తవార్యపత్నీయమస్తు దుఃపదస్యసూనుః
 సచేత్తుభీమోహ మథో తతశ్చయమావితీయం మమనిశ్చితాథః 46
 శుగ్రత్వాజ్ఞానోక్తంత్వధ ధర్మసూనుః|సర్వాన్నిరీక్ష్యదుఃపదాత్మజాయాం
 బద్ధాదరాః సంస్మృతకృష్ణవాక్యాః|తానాహచస్వేషు విభేదభీత్యా 47
 మాతాహి పూజ్యా ఖలునోఖలానాం|యదాహ సా తేన పద్దైవయామః
 ప్రాశ్నీతసామ్యాదితియ తదుక్తం|తత స్త్వియంనో గృహిణీసమానా 48
 తదాగతో భార్గవకర్మశాలాం|కృష్ణస్సరామస్సహృదీక్షణార్థి
 ధర్మాత్మజం వీక్ష్య తత స్తదంఘ్రోః|పిశ్యవ్యసారంచ ననామపశ్చాత్
 పృష్టశ్చివం కౌరవనందనేన|కృష్ణ స్సమాశ్వాస్యచ దుఃఖతాం స్తాన్
 శ్చిత్వా క్షణం తత్ర పున స్స్వవాసం|ద్రుతంయయా శత్రువిబోధభీత్యా
 పాంచాలరాజస్యసుతశ్చ ధృష్టాద్యమ్నః|పృథాయాస్తనయాన్ విభోధుం
 లీనో వస ద్భార్గవకర్మకుట్యాం|అజ్ఞాతరూపః పురుషాన్నివేశ్య 51
 భైక్షే హృతే సాయమధాత్మజాత్మైః|కుంత్యానుశిష్టా దుఃపదస్యసూనుః
 తత్రాధృమాదిశ్య స్పృకోదరాయ|శేషంతుశిష్టైస్త్వయమాశతుష్టా 52
 మాద్రీసుతేనావరజేనపశ్చాత్|పర్వై నిబద్ధే శియనే నరేంద్రాః
 నిధాయ శీర్ష్యాభిదక్షిణాశాం|సమస్వపా వణితపూర్వవృత్తాః 53
 కుంతీతు తేషాం పురతోధిశిశ్యే|కృష్ణాతుతత్వాదతలేనిష్టా
 యుద్ధాపదానాన్యభిభాషమాణా|స్సంశేరతే తత్ర కురుపిపీరాః 54
 ఛన్నోనిశమ్యదుఃపదస్యసూనుః|వృత్తంచ తేషాం కథితంచ పిత్రే
 న్యవేదయత్సోపి విషాదమాపత్|తన్నామగోత్రా ద్యనభిజ్ఞతాయాః 55
 తత్తేజసాతత్సాధితేనధృష్టాద్యమ్నోక్తిః|క్షత్రియపుంగవాంస్తాన్
 విబుధ్యతేషాంతు విశేషవిత్సుస్సంప్రాపయామాస పురోహితం స్వం 56

అథాంతికం ప్రాప్య పృథాసుతానాం ప్రయజ్య చాశీర్ద్విజపుంగవస్సుః
అధ్యచిత స్తేన నృపస్యవాచాపప్రచ్ఛతన్నామకులంచ హృష్టః 57
దాస్యామి పుత్రీ మహామర్జానాయోత్యయంతుపాంచాలపతేహి భావః
తదద్య కేనాత్మజనిహృతేతివిచింతయ త్యేవనదీనచిత్తః 58

తతాహపాంచాలపురోహితం తం సచాహరాజాకిమయం విచారః
పాంచాలరాజస్యతు శుల్కబద్ధుః కీతాద్యశుల్కేన హి యాజ్ఞసేసి 59
నామ్నాచ గాత్రేణచ సః కిమస్యధర్మేణ లభాఖిలు రాజమధ్యే
యశ్చాపి కామోస్య హృదిస్థితస్సనంపత్స్యతే శీఘ్రమితీవ వాచ్యం
తతాపరేణ ద్రుపదస్యపుంసాహూతాః పృథాయాస్తనయా స్సకృష్టాః
నరాన్నభుక్త్యై ప్రహితాంస్తు తేనారథానుపారుహ్య యయుః పురాంతః

కృష్టాచ కుంత్యాసహితై కయానమారుహ్య తానన్వసర న్నతాంగీ
తేచావిశ్వా రాజగృహం విదీప్రిలంతఃపురం ప్రాప్తౌ పృథా సకృష్టా
విప్రస్య వాచాద్రుపద స్సతేమాంపృథాసుతానా ముదితాంతరాత్మా
సువణముక్తామణిగోవృషేంద్రాధను శ్శరాసీ వివిధాయుధాని
భూమాశ్చ నానావిధరత్నరమ్యా రథాంశ్చ నాగా తురగాంశ్చ జాత్యా
అజావికం రాంకవ మప్యనేకం శత్రుయాసనాన్యప్రపథీ చకార 64

తేచాచితా రాజవరేణ తత్రాపాండోస్తనూజాః పరమాసనాని
అధిష్ఠితాః కాంచనభాజనస్థం మృష్టం ముదాన్నం బభుజు స్సరస్యం 65
తత స్తదగ్నిం వివిధంతు వస్తునిరీక్షమాణాః కురుపుంగవాస్తే
సాంగ్రామికే వస్తుని దత్తనేత్రాః వినిశ్చితారాజసుతా ఇతీవ 66

అథోపవిష్టా రుచిరాసనేషు పార్థానప్రాచ ద్ద్రుపదో నరేంద్రః
కింబ్రాహ్మణాః క్షత్రియైశ్చ శూద్రాగ్నియా యంకిమిచ్ఛామి వివేక్తుమద్య
కృష్టా నిరీక్షార్థముదారయాసాం ప్రచ్ఛన్నరూపాః కిము నిజరేంద్రాః
సందిగ్ధచేతాహ్యహమస్మి యుష్మాన్వాస్వభ్యేయమాఖ్యాచ కులం తతోపః
పాంచాలరా నమథాహ ధర్మసూను ర్విభో మావిమనాస్మభూస్త్యం
సర్వే వయంపాంసునరేంద్రావ్రతాః జ్యాయానహం మేసహజావిహాతు

భీమాజ్ఞానా సంసది తే సుతాభ్యాంవినిజ్ఞాతామద్రీసుతాతనూజౌ
 ఇమా యమా తధ్యమిదం నరేంద్రమనోరథ స్తే ఫలితోహి రాజ్
 తత స్తదాకణ-సజం ప్రహవ-నిగృహ్య యత్నేన పునశ్చ రాజా
 యుధిష్ఠిరం పాహ శుభే ముహూర్తేజ్ఞానస్సతాం మే వివహేదితీవ
 తతశ్చర్మరో ద్దుపదం సమూచేమమాపి కార్యః ఖలు దారబంధః
 పాంచాలరాజాధతమాహ కృష్ణాత్వమేచహినిర్విశ దారబంధాత్ 72

సర్వే వయం త్వత్తనయాకరాబంధిగృహ్యమహేగ్నేః పురతోయథాహం
 ఇత్యుక్తమాకర్ణ్య యుధిష్ఠిరేణచింతాం తతో గాదుప్రదో నరేంద్రః 73
 ఎకాకథంస్యాదపి నైకపత్నీవిరుద్ధమేత త్థలు వేదవాచాం
 ధర్మజ్ఞ కింతేమతి దీదృగాసీ దిత్యాహ కుంతీతనయం నరేంద్రః 74

ధర్మస్తమాహ ధవయంతుధర్మమార్గం నవిద్యః ఖలుకింతుపూర్వైః
 యథాగతం తత్ర చ రామమాగేనచాన్మతం వక్తు మదీయజిహ్వ
 అధర్మలగ్నం నచమేమనశ్చమాతా మమేదం కిలయుక్త మాహ
 జహీహి సందేహ మిహ క్షితిశిత న్నస్సమానా గృహిణీసుతాతె 76

యదృచ్ఛయా తత్ర ముని స్సమేతః ద్వైపాయనస్తైః కృతవందనాః
 ఉపావిశత్వాస్త్రత పీఠతే తమాహ పాంచాలపతి స్సతార్థం 77

ఎకాబహూనాం గృహిణీ కథం స్యాదిత్యుక్తమాకర్ణ్య ముని స్సరాజ్ఞా
 మిథోవిరుద్ధే త్రేతుయస్య యస్య యద్యన్మతం బూతతది త్యువాచ 78

కనిష్ఠపత్నీం కథ మగ్రజన్తా గృహీత పత్నీ మితియాజ్ఞసేనః
 నవక్త్యధర్మం మమవాగ మేయంధగ్న్యోస్త్వితి పాహ యుధిష్ఠిరశ్చ
 సప్తవీరపత్నీ జటలాభిధానాసాగౌతమీ సద్భిగుదీర్యతేహి
 తద్దేవ వాక్ష్మీ యవతిశ్చలేభేప్రచేతసానా మదలైకగభ్యాన్ 80

మాతా గురూణాం పరమో గురుహేతదే తయాప్యక్త మిదంనిరీత్య
 కృష్ణా సమత్వే నతు భోక్త్య ధేతితదేష ధర్మస్త్వితిమే విభాతి 81

ఇత్య భ్యపౌచ త్తనయోంతకస్యకుంతీ తతశ్చాహ యదాహ ధర్మః
 సత్యంతదేత న్నచవక్త్యసత్యంమమాపి వాజ్ఞాస్త్యన్మతా ముసింద్ర

నిశమ్యత తద్ధృదయం ముసీంద్రః పాంచాలరాజస్య కరం గృహీత్వా
 రహస్యపావిశ్య మన స్తదీయంతదా సమాధాతు మిదం జగాద కి
 ఏతేహి పాండో స్తనయా నరేంద్రః కుర్జ్దేన, రుద్రేణ మనుష్యయోనిం
 సంప్రాపితాః పూర్వతరే నురేంద్రాః భారా పనోదాయ భువోవతీర్ణాః
 లక్ష్మీరియంతే దుహితాచ వహ్నిః కృతోద్భవా పాండవధర్మపత్నీ
 మునేహికన్యే యమభూ త్పురావై వవ్రే గిరీశం తపసాధవార్ధం 85
 తేనాపిచోక్తం ముదితేన జన్మన్యన్యత్ర తే పంచధవా భవేయుః

అత స్తవేయంతనయా స్తుపత్నీ కుంతీసుతానా మహనా స్త్యధర్మ
 ఇత్యాదిభి ర్వాన్యసవచోభి ర్మృగ్యైర్విసప్త సందేహ ఖరో నరేంద్రః
 దాతుంసుతాంపాంశుతసుజా నిభ్యః సమైచ్ఛదాత్మోన్నతిమప్యప్రైచ్ఛ
 శుభే ముహూర్తేహని పుష్యతారాయుక్తే తతః పాంశుసుతా స్సువేమాః
 ధౌమ్యం పురోధాయ శుచే సమక్షం క్రమేణ కృష్ణాకరమగ్రహీషుః
 కృష్ణాచ సా పాండవహస్తసక్తకరావిరేశేధిక మాయతాక్షీ
 యథా నిశాశారదపార్వణేందుకరాభిమణేన విశోభితోడుః 89

ధౌమ్యః పురోధా అథ మంగళార్ధం విధాయ తత్రాంకురవాపకర్మ
 పాండోసుతానాంకరకంకణానిబబుధ హస్తేషు సువర్ణసూత్రైః 90
 తత స్సమక్షం ద్రుపద స్తనూజాం నిధాయ తేషాం కరబద్ధనూత్రాం
 ప్రత్యుశ్య పత్నీకరవర్జితేన తన్మంత్రపూతేన జలేన తేషాం 91

సాదా ముదా తత్కరసారసేషు పుత్ర్యాకరాజ్ఞా సహిరణ్యవారి
 నిధాయ దివ్యం మధుపకాదానముఖం క్రియాశేషమథా తతాన 92
 మాంగళ్యసూత్రంచ నిబధ్యకం తేరస్యాశ్శరచ్చంద్రనిభాననాయాః
 ఆచ్ఛాద్యతాం మంత్రపయెనయోక్తం బధ్యాచమధ్యేధనరేంద్రపుత్రాః
 పాణిం గృహీత్వా ద్రుపదాత్మజాయాః సమీపతోగ్నే రుపవిశ్య సమ్యక్
 ప్రధానహేమంచ విధాయలాజ హేమం ముదాశ్శాక్రిమణేన సాకం
 ప్రదక్షిణం త్రిః జ్వలనస్యకృత్వా విముచ్య యోక్తంచ తతో స్తగేకే
 ప్రవేశహే మంచ విధాయపశ్చాదరుంధతీదశనమావితేనుః 95

స్థాల్యాం సుపక్వం హరయేనివేద్య ససహిరన్నంచ రుసంజ్ఞితంచ
 హుత్వా జ్వలద్వహ్నిశిఖాంతరాళేనమాపయామాను రశేషతంత్రం
 పాంచాలరాజోధ ముదా వరేభ్యోదదౌ రథానాం శతముజ్వలానాం
 శతం హయానాంచ శతంగజానాం ధానీశతం సాంశుకయానభూషం

నానావిధాన్యంశుక భూషణాని పృత్యేక మేవోత్త మపారిబహూం
తేచాదదన్ తత్త్వశు రన్యరాజ్ఞఃప్రీత్యర్థమత్యైలబిలగ్ధియక్తాః॥ 98

విప్రీతమాశీర్వచనై నిశ్శార్దూ దివ్యాక్షతా లోపణపూర్వకైస్తే
నీరాజనంచా ప్పుపలభ్య తేభ్యః ప్రణేమురాలంబ్య కరంగృహీణ్యాః॥ 99

కృష్ణాధ కుంత్యై విహితప్రణమా
తదాశిషాం పాత్రీమభూ త్సమృద్ధం
పౌరాశ్చ తం వీక్ష్య వివాహదివ్య
మహం ప్రహృష్టా ససహ బాలవృద్ధాః॥ 100

కృష్ణాధ తేభ్యో విహితో త్సవేభ్యః సుప్రేక్షయామాస సుపారిబహూం
రథద్విపాశ్వాన్శుక భూషణాది నానావిధం ప్రీతియుత స్సఖిభ్యః॥ 101

సంగృహ్య తచ్ఛాఖిలవస్తుపాంశు సుతాః ప్రియార్థం వసుదేవసూనోః
పత్న్యసహందీవరఃత్రినేత్ర్యా తత్యైవ వాసం విదధున్గర్భాం॥ 102

ఇతి శ్రీశోభనాదీశవైభవే మహాకావ్యే ఉత్తరభాగే పాండవ
చరితానువణానే ఆదిపర్వకథాసంగ్రహే ధర్మసూనోః

యావరాజ్యప్రాప్తి జతు గృహదాహాది

దృపదపురీ ప్రాప్తికథనం

చతుర్దశస్సగ్గే.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీహయగ్రీవానాయ నమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశవైభవేమహాకావ్యే

ఉత్తరభాగే పంచదశస్కంధే.

ర్వృత్తే మహితమహే స్వయంవరాభ్యే

తే సర్వే నరపతయస్సుయోధనాద్యాః

ఆకణ్యో ద్దుష్పదసుతాం జితాం పృథాయాః

పుత్రైస్త్వాన్యపమనసః పురాణిజగ్ముః॥

1

స పృజ్ఞాదృగుపగతే సుతే సకణేః।

సోదరైస్స సహముదితశ్చ యాజ్ఞసేనిం.

మత్వా త్మప్రధమతనూభువై వసీతాం

నానాతాం ప్రతి ధనమాదిదేశ రమ్యం॥

2

క్షత్రాతద్విమతి విజృంభితం నిరీక్ష్య

ప్రాహేదం రహసి ముదాంబికాతనూజం

ఊఢాసీ ద్దుష్పదసుతాపృథాతనూజై

జీవద్భి నియతివశాత్ విపద్వ్యతీతైః॥

3

ఊఢాహి ద్దుష్పదసుతాహి పాండుపుత్రైః

ప్రచ్ఛన్నా కృతిభి రుపేత్య రంగమధ్యం

సంఛిన్నే జ్ఞానవిశిఖై శ్చమర్త్యయంతే

ప్రీతేన క్షితిపతినా సమర్పితాద్భిః॥

4

సృజ్ఞా దృక్తదనునిగూహ్య దుష్టభావం

క్షత్రారం ముదితమనాథనాథ్యబాదీత్

తుల్యామేతనుజనిభిహిః పాండుపుత్రాః
వీణామృత కుశలాన్నిశమ్యతాన్వై॥

5

సంబంధీ మమసదృశోవా యజ్ఞసేనః
యః కృష్ణామదిశదపేక్ష్యపాండవానాం
ఎవంతే నియతముదంచతా త్సుబుద్ధిస్త్వి
త్యుక్త్వానృపమగమన్నివాసమార్గః॥

6

ఇత్యుక్తం విదురసమీపశోనృపేణ
శ్రుత్వా తద్వచనమతీవభీతచిత్తః
రాధేయే నచసహిత స్సుయోధనోద్రాక్
సంప్రాప్తః పితురుపకంఠమేవమూచే॥

7

కింవేయం విమతిరతీవతే నరేంద్ర
ప్రీతోషే రిపువిజయే యదేవమద్య
తేతీర్ణా విపద మహేయథా సహింస్య
శాచిన్యా తద్భీతమధునాహి చింత్యమద్య॥

8

ఇత్యుక్తే తనుజనినా నృపస్తమూచే
భామౌయం మనసి మమే దృగేవనిత్యం
నోవింద్యా ద్విదుర ఇతీవతంనిగూహ్య
ప్రాప్తంతే యదనుగుణం చరామి తన్వై॥

9

ప్రీతోధ షీతిషసుతః పృథానుతానాం
తచ్ఛౌర్యం ద్రుపదసహాయతా బలంచ
ఆలోచ్య పథివిహితై రనేకమూర్తైః

భేత్తుం తా ద్విపద మియేషతాం చకృష్టాం॥

10

కర్ణేనా పృథసురుషా భ్యదాయితేవా
కృష్ణావా ద్రుపద నృపశ్చవా నభేద్యాః
తచ్ఛ్రుం సహపృతనాశ్చ తత్రగత్వా
హత్వాతం ద్విపదమిహా నయామ పార్థా॥

11

తచ్ఛ్రుత్వా మనసి హితం తదీక్షమాణః
భీష్మా గీరస విదురై ర్నృప సుదన్వైః

ఆహూయాపి చ సచివాన్ హితానురక్తాన్
తైస్సాకంఠహసి చకారమంత్రముగ్యం॥ 12

భీష్మస్త్వం హృదయ మువాచ తత్ర పాండోః
పుత్రాస్తే తనుజ నయశ్చమే సమానాః
తత్తేహం మమతు నరోచ తేవిరోధో
రాజ్యార్థం తదను భజంతు తేపి రాజన్॥ 13

యన్నస్య స్మృపతిపదం పృథాసుతానాం
పుత్రాణాం తవచకథం భవేత్తదేవ
తద్యాయం సదృశ తయా విభజ్యరాజ్యం
వృష్టాస్థః కలహ ముపేక్ష్య మిత్రబుధ్యా॥ 14

ద్రోణశ్చ స్యధమ తమాహ భీష్మగీతం
కణ్వస్త ద్విగతభయోని నిందభూయః
క్షత్తాపి ప్రియ మవదద్య దుక్తమాఖ్యాం
మేనేతద్ధిత తమమాత్మ నోపిభూషః॥ 15

ఆనేతుం నృపవచనా త్పృథాతనూజాన్
క్షత్తాగా ద్ద్రుపదపురిం సహేపహారః
సందృష్టో ద్రుపదనృపేణ సాదరేణ
ప్రాప్నోచ త్కుశలగిరం నదీజ గురోవ్॥ 16

అభ్యణే మధు మధనస్య నందనూనోః
ప్రాహేదం ద్రుపదనృపం మహామతిస్సః
సంబంధా త్తవసదృశా దుపాత్తమోదః
భాతృవ్యాన్ సహసుతయా తవాద్యరాజన్॥ 17

సంద్రుష్టుత్వరితమ నాస్సమాహినోన్తాం
భీష్మాంగీరస సుమతేః బికాతనూజః
సంపీష్యాస్తదిహమయా సహౌవపాండోః
పుత్రాస్తే దుహితృయుతా మతేచ్యుతస్య॥ 18

ఆదిష్టాస్తదను పృథాసుతాస్సకృష్టాః
పాంచాలక్షితి పతినాస వాసుదేవాః

సంతుష్టాః పురమగమః- నగేంద్రసాహ్వం
క్షత్తాతాననుగతవాః కృతార్థయత్నుః॥

19

కౌంతేయస్సహ సహజోభిదమ్యపౌరైః
ఆశీర్భిర్వివాతజయః పురప్రవిష్టః
భీష్మాంగీరస కృపసన్నిధౌ పితృవ్యం
ప్రాణంసీత్సహ సహజో వధూసమేతః॥

20

రాజ్యార్థం తదనుముదాంబికా సుతేన
ప్రత్యంద్రాక్ కృపగురు భీష్మ సమ్యుతేన
సంప్రాప్తో నృపతి నిదేశతస్తదేంద్ర
ప్రస్థాభ్యే మహితపదేన సత్సవార్థః॥

21

గోవిందే నిజనగరం గతేధపార్థాః
ధర్మే సంప్రణిహిత మానసా స్సదైవ
ద్రాపద్యా సహ ముదితా విస్మయభేదాః
రాజ్యస్థాః గుణనిధయః ప్రజా రరక్షుః॥

22

ఆయాత స్వధ విధి సూనురా త్తవీశో
గాయన్ శ్రీహరి గుణవైభవా పదానం
సం దృష్టో ముదిత హృదా యుధిష్టిరేణ
స్వాసీ నోపచితి మవాప్యతేన క్లప్తాం॥

23

కృష్ణాయా మపి విహితానతో గతాయాం
ప్రాహే దురహసి పృథాతనూజసిం స్త్రా
ద్రాపద్యా మిహభవతాం యథా నభేద
వైచక్యాంః మపి విధాన మాచరంతు॥

24

ఇత్యుక్తే విధితనయేన తద్ధితం తే మన్వానాః
స్సపది సమక్షమస్య చక్రుః
సంధాంనో ద్విపదభువా సహేషితానాం
యః పశ్యేత్సతువిపినే మిధః ప్రవాసీ॥

25

అబ్దానాం చతురధికాష్టసంఖ్యాయాతాం
నిష్కృష్టాం నృపతిస్తుతై నిశశమ్య సగధాం

కారాధ్యో నిజయతనస్య నారదోగాత్స్వావా
సం హరిపదైరుపాస్య మానః॥

26

ఏకాగారిక హృతగోధనః కదాచిత్
భూదేవస్తదనురురావ పాంశుపుత్రాః
తచ్చుత్వా ద్విజలపితం జవేన మాభై
రిత్యుక్త్యాతమగమ దజః నో నిశాంతం॥

27

దౌష్ట్యానహతు యధిష్ఠిర స్సమాస్తే
యత్రాస్త్రాయథ నికరస్తదా కిరీటీ
ఆపృచ్ఛాగ్జ మనువిశ్వ తత్ర ధన్వాదాయాగా
త్సశరమథాశు యత్రోచోరాః॥

28

హత్వాతాః జ్వలితముఖై శ్శరైః
కిరీటీ ప్రావయ్యప్రియ మథ గోధనం ద్విజంతం
సంధా తికృమణజ దోషశాంతికా
మోనుజ్ఞాతో వస మగమ ద్యుధిష్ఠిరేణ॥

29

సంపస్య నిష్పిన గత స్సపుణ్యతీర్థా
న్యాయాత స్సుర సరితోముఖం క్రమేణ
తత్ర త్రై ర్మునిభిరతీవచోద్యమానః
తత్రాస్త ప్రణిహిత మానసః కిరీటీ॥

30

తత్తీర్థే నృపతీసుతః కదాచి దిధే
స్నాత్వప్రీతిదశ పితౄశ్చ తప్తయిత్యా
హేమార్థం త్వరితమథోత్తితిక్షరం తశ్చ
కృష్టః ఫణిసుతయా కయాచిదాశు॥

31

సా త్రైరావత కులజస్య కన్యకా
సీతోకౌరవ్యాభి దఫణి నస్తదంబువాసా
తం దృష్ట్వా స్మరవపుషం ముదా
హ్యులూపీ నామ్ని సా నిజగృహ మాసినాయ పార్థం॥

32

కంద. పాశుగవ శయా తయా కిరీటీ
రిత్యర్థం ముహు రభిబోధత స్మరాభః

నైజస్యవత చరితస్య లోపభీత్యా
నైచ్చత్తాం తదనుచని బంధసాతం॥

33

క్రందత్యా శ్శరణముపేత్య నాగపుత్ర్యాః
రత్యర్థం తదను తదిష్టసాధనం చ
మన్వానో నృపతిసుత సధర్మ మగ్ర్యం
తద్రాత్యాం ఫణినిలయే తయా సహస్తం॥

34

సాభుక్త్వా సురతసుఖం యథేష్టమేషా
పార్థేన ప్రియవపుషా తదాక్షపాయాం
అసియోద యతిరవౌ ముఖం ద్యునద్యాః
భీభత్సుం పునరపి ధామ నైజమాగాత్ ॥

35

సర్వత్రాంబుని విహితా భయస్త యాసీ
ద్యాదోభి ర్నృపతనయ స్సధామనైజం
ప్రాప్తస్త చ్చరిత ముదీర్య తాపసానాం
సాకం త్రైహిమవద గేంద్రమాశుయారః ॥

36

తత్రత్యాసతు భృగుతుంగముఖ్య
నానాతీర్థాగ్ర్యాః నృపతిసుతః క్రమేణపశ్యత్
ప్రాగాశాం ప్రతిగతవాః మహాసరి
ద్భిస్సందీప్తాం ధనమది శద్భహు ద్విజేభ్యః॥

37

అత్యేత్యక్షితిపసుతః కళింగ మగా నంగా
ఖ్యానవివిషయాః మహేంద్రశైలం
సం దృష్ట్వా మణిపుర మాజగామ పశ్చాత్
యత్రేశోనివసతి చిత్రవాహనాఖ్యః॥

38

తత్ప్రతీం పథినగరే తదాచరంతీం
దృష్ట్వా ర్తస్సర్వవివశఃపితు స్తుతస్యాః
అభ్యర్ణం సముపగతః పృథాతనూజః
పత్నీం తామధచక మేసచాహభూపః॥

39

మ ద్వంశ్యానరపతయ శ్శివప్రసాదాత్
ఎ కైకం సుతమలభం తవంశకారం

పుత్రీయం త్వజనిమమాత్మజస్తదస్యాః
సంక్లేప్తస్తనయతయాజనివ్యమాణః॥

40

తత్కర్తుం సఫలమిదం త్వయాశ్చుతంచేత్
దత్తాస్యాం మమ తనయాం నరేంద్రతుభ్యం
ఇత్యుక్తై సరపతినా తథే త్యుదీర్య
శ్వే తాశ్చోప్యవహదమూం సృషేణదత్తాం॥

41

పార్థస్తత్పూనివనకౌత్రయం సమానాం
ప్రానూతాత్మజమథ బ్రభువాహనాఖ్యం
ఆమృత్యోక్షితిపమథోజగామతీర్థాన్యానంతం
మునిసహితః ప్రశాంతచిత్తః॥

42

సంత్యక్తం మునిభిరభూత్తుపంచకం
యత్తీర్థానాం తదపి నిషేవితం కిరీటీ
తైరుద్ధోప్యగమదుదీక్ష్యతానితీర్థా
న్యామోదం పరమమవాపరమ్యభావాత్॥

43

సౌభద్యే ప్రధమముపేత్యతత్రీతీర్థేన్నాతం
తం మకరవరోంతరంబుచారీ
జగ్రాహ ద్రుతతరమంఘ్రిమంబుమధ్యా
దుత్తీర్ణస్తటమథతం సచానుకషణ్॥

44

ఉత్క్లృప్తస్సతు మకరస్తదైవనాగీభూత్వా
వేలలితవపుర్నృషేణపుష్టా
కావాత్వం కిమిదమభూద్వపుస్తవేతి
ప్రావాదీత్స్వకృతమఘం నికషణహేతుం॥

45

వర్గాఖ్యాసురగణికాహమస్మిరాజ్ఞే
సంయుక్తాచతస్పభిరేకదాసఖిభిః
విప్రాగ్న్యం దదృశిమలోకపాలగేహితే
జోభిర్భూతతమసం దితాసు సర్వాః॥

46

ఎకాహం మదనులతాచ సౌరభేయీ
రూపాఢ్యా తదనుచ బుద్భదా సమీచీ

పంచేమావయ మధత త్తపోంతరాయం

కుర్వంత్య స్తదభిముఖం కృత ప్రియత్నః॥

47.

విప్రేణాప్యథ సురుషా వయంచ సర్వేశప్తావై మకరవపు భజంత్యితివ
తైనై వప్రణయవ శాత్ప్రసాది తేనప్రోక్తంసస్వకృతజ శాపముక్తిరేషా॥

ఉత్క్రిష్టా సలిల గతాస్తవః ప్రతీరం
యశ్శాపా త్పపదివిముక్తి మాప్యధేతి
నిష్క్రింతాస్తదను నిరీక్యమార్గమధ్యే
దేవషిఁ స్వవిహిత మూచిమోపరాధం॥

49

అస్మాభిః ప్రణ తపదోముని స్ససర్వం
దోషం నః కరుణిత మానసో నిశమ్య
తీర్థేషు ప్రకటిత వైభవే ష్వమూషు
ప్రావోచన్నివసతయా వదస్యసీమా॥*॥ ఇతికరణం॥

50

శాపాంతే జలచరదేహిణో విమోక్షం
పాండో స్తేతనయవరస్య పాదసంగాత్
దేవషిఁ స్ససమవద నిశమ్య సర్వా
స్తద్వాక్యం వయమిహ సన్నిధా సమాప్తాః॥

51

ఏకాపాం తపపద సంగముక్తశాపా
సఖ్యోమే కృతనిలయా చతుర్ష్వమాషు
తీర్థేషు క్షితిప విమోచయా శుచైతాః
శాపాత్త్వం సురమునిరాహ యత్తద్దేవ॥

52

త చ్చుక్రిత్వా హరితనయః కృపార్ద్రచిత్తః
పాటోమాదిక ముపసృత్య పుణ్యతీర్థం
తత్రత్యా మకరతనూ స్సుపర్వవేశ్యా
శ్శాపాత్తా స్వప దుపగావ్య మోచయత్సః॥

53

ద్రష్టుంతాం పునరపి చైత్రవాహనీం త
త్సం ప్రాప్తో మణిపుర మజ్జాన స్తథోగాత్
గోకణం తదనుచ పశ్చిమాభితిరే
తీర్థాని ప్రకటిత వైభవా న్యుపాగాత్॥

54

ప్రాప్తాంధ ఓతిపనుతః క్రమా త్ప్రభాసం
స్వాయాత శ్రవణ స మాగతేన
తత్ర సంయుక్త స్తదనుచ దేవకీనుతేన
ప్రాప్తౌచ త్సుఖమపి దుఃఖ మాత్మనాప్తం॥

55

కాంతేయ స్సఖనహితో విహృత్య తీర్థే
క్రేడి త్వాచిర మథతేన సాకమాప్త్వా
వాసార్థం రుచిరతటంతు రైవతాద్రిం
భుక్త్వాన్నం యదుపతి భృత్యసీ తమిద్ధం॥
పర్యంకే మృదుశయనే కథా స్సుపుణ్యాః
సంజల్పః సహ సుహృదా తత శ్శయానః
సంసుప్తః పునరపి వందిభిః ప్రబుద్ధః॥ ద్వారావ త్యభిగమనే మతించకార॥

56

కాంతే యాగమ సకృతే హ్యలంకృతా సా
ద్వారావత్యపి గృహకేషు గంధపుష్పైః
తామిద్ధాం సహ సుహృ దజ్ఞాన స్సమాగాత్
ప్రత్యుద్య ద్విజకృత మంగళా నువాదః ॥

58

తత్రస్థో విజయో ముదా కతిపయం కాలం యశోదానుత
ప్రఖ్యై బంధుభిరర్చితశ్చ భగినీః దృష్ట్వా సుభద్రాం హరేః
కామోద్రిక్త మనాహరే రనుమతే హృత్త్వా వివాహేత్సవే
దేవో ద్వీక్షణ నిగతా మపిహితా కారశ్చ జిత్వా రిపూర్ణ ॥

59

దత్తా మద్భిరధప్రియాం కురువరః పిత్రా ముదోదూహ్యతాం
కాలం వత్సరమచిత్తో యదుపతే స్థిత్యా గృహేసాదరం
గత్వా పుష్కరపుణ్యదేశ మథ సంవృత్తవతః ప్రాప్తవా
నింద్రప్రస్థ ముదీక్ష్య ధర్మతనయం భక్త్యాననా మాగ్రజం ॥

60

పాంచాలీం ప్రణయేనతాం కలహితాం కృష్ణాం సమా శ్వాసయన్
గోపీవేష విభూషితా మథసతాం నిన్యేసుభద్రాం పురీం
సాశ్వత్రూ మభివీక్ష్య సన్నతవపుః పాంచాలపుత్రీ మపి
ప్రత్యుత్థాయ సహశిషాకృత శుభప్రశ్నా సతాభ్యాం ముదా ।

61

ఇంద్రప్రస్థ ముపాగతం పునరపి శ్రు త్వాజ్ఞానం మాధవః
రామాద్వై స్సహబంధుభి స్సమగమ త్తం వీక్షితుం తత్పురం

పారై ర్మంగళపాణిభిః ప్రముదితః ప్రత్యు ద్ధతోదూరతః
దీప్య ద్రాజగృహం ప్రవిశ్యసగణః పాండో దక్షద శాత్మజాః॥ 62

రాజ్ఞాసాదర మచింతో యదుపతిః సంమాన్యబంధూ యథా
యోగ్యం యాతకమాదిదేశ ముదిత స్వస్నేహ్యానేకం ధనం
హైమానాంచ చతుర్యుజాం దశశతం దివ్యం రథానాం తథా
శ్వేతాశ్వీ రపిమాధురీ రయుత గాలక్షుంచ బాహ్లాహయ్యాః॥ 63

మత్తైభేంద్ర సహస్ర మప్యరుధనం ముక్తా సువర్ణాంశు క
ప్రఖ్యం వస్తు హలాయుధేన సహితో దత్వా చదా సీర్వరాః
సర్వేష్వ పృథివూజితేషు కురుభి ర్వా తేషుబంధూ త్తమే
ష్వేక స్తత్ర హరి నివాస మతనో త్పార్థేన సంప్రార్థితః॥ 64

తత స్సుభద్రా విజయా దనూ తాభిమన్యునామా నముదార వీర్యం
తేజోనిధిం లక్షణ లక్షితాంగం యథా దితిః కశ్యపత స్సరేంద్రం॥ 65

యత స్త్వభీ ర్గమ్య యత శ్చ తే నాభిమన్యునామా భవ దాజ్ఞానిస్సః
ధనుశ్శృతిం సాంగరహస్యకల్పం పితౄ స్త్వధీ త్యాతిబలో బభాసె॥ 66

సా యాజ్ఞానేనీ పతిపంచకేననిక్షిప్త గర్భా సుషువే తనూజాః
పంచాపి సంచాలిత శైలకల్పాః॥ మహాబ తాదార్య నిధీ సుకూపాః॥

యాధిష్ఠిరేయః ప్రతిబంధ్యనామా భీమస్య పుత్ర స్సుతసోమసంజ్ఞః
కాష్ఠిశ్చ పుత్ర శ్శృతకర్మసంజ్ఞః॥ శుత శ్శతానీక పదేననూనుః॥ 68

సనాకులి వహ్ని భయ క్తవారే ప్రానూతనూనుం సహదేవతశ్చ
మహాబలాఢ్యం శ్రుతసేన సంజ్ఞం సర్వే పితౄణామనురూప రూపాః॥ 69

తే జాతకర్మాది ము ఖాగమోక్తాసంస్కారశుద్ధీకృత దివ్యగాత్రాః
ధౌమ్యే న సాంగాఖిల వేదశాఖాహ్యాధీత్య చేరు నిగమవ్రతాని॥ 70

ఎకైక సంవత్సరతారతమ్యాః॥ పరస్పరం తే ధనురాగమంచ
లధీత్య సాంగం విజయాద్రిపూణాం॥ భయంక రావీర్య యుతావిరేజాః॥ 71

యుధిష్ఠిరాత్పైరవతీచ పత్నీ లేభేసుతౌ దేవకనామవిత్తం
కాశ్యాంసుత సర్వగత శ్చభీమాత్॥ కేణమత్యాం నకుల శ్చపుత్రం॥ 72

ప్రానూతపీఠం నిరమిత్రం సంజ్ఞం

లేభను హేత్రం విజయాదీకన్యా

మాదీతనూజా త్సహదేవ సంజ్ఞాత్

పార్థా దులూప్యాం తనయ స్త్విరావాన్ ॥

73

తతః కదాచి ద్వసుదేవసూనుయు తోజాన స్నేహిజనై స్సమేతః

విహార కామో యమునాపరీతరం జగామ నానా తరు దీప్యమానం॥ 74

విహృ త్యతౌ తత్ర వనేజలేచ స్త్రీభి స్సమేతౌ వివిధం నరేంద్రా

నిషేదతుః కుత్రచి దుజ్వలాభే దేశేముదా పుష్పితసాలరమ్యే॥ 75

త త్రాగ్రజః కశ్చనచీరవాసాజటాధరః పద్మదళోపమాక్షః

పుమానుపే త్యాజాన వాసుదేవౌభిక్షౌ మయాచ ద్భహుళౌదనాధీన్॥

కి మిష్టమన్నం తవచేతితాభ్యా ముక్తః పుమానాహసతోపసన్నా

నైవాన్నభిక్షౌ మమపావ కోహం యదన్నమిష్టం మమ తద్వదామి॥ 77

పురాన్మహః శ్వేతకి నామయజ్ఞా నిరంత రానుష్ఠిత సర్వయజ్ఞః

ఋత్వి గ్వరాక్ ధూమనిరుద్ధనేత్రాః పునః పునః చోదయతే ధ్వరాయ

సత్రం విధాతుం శతవర్షకాలం సంకల్ప్య రాజ్ఞా పునరధిక్ తాస్తే

కదాచిదా ర్ద్విజ్యకృతే నశేకుః తదీహితుం ధూమవిలుప్త నేత్రాః॥ 79

స శ్వేతకిస్తాః ప్రణిపాతనమ్రైః పునః పునః ప్రార్థాయతే ద్విజేంద్రా

తథాపి నాంగీకృత మేవతై స్తదధాహరుప్తోనృపతి భృశంతాన్॥ 80

త్యక్తో భవ ద్భిర్యదహం తదన్యాః ప్రాప్య ర్ద్విజః సత్రవిధిం కరిష్యే

రుప్తాశ్చతేనేన తత స్తమాహుః ఋత్వి గృహేతై నృపరుద్ర ఎవ॥ 81

త త్తేపవాక్యే ననృప స్సరుప్తః కైలాసశైలం సముపేత్య రుద్రం

ఆరాధయామాసచిరం తపోభిః తదా తదా కల్పితవన్యభోజీ॥ 82

త త్రోగ్రచర్యానిరతే నిరంద్రే ప్రసన్నచిత్తో షీప దంశివోగాత్

ప్రణమ్యతం శ్వేతకిరాహభక్త్యా స్వయంతుమాం యాజయ శంకరేతి॥ 83

తత శ్శివో ద్వాదశివర్షకాల మాజ్యేన సంతర్ప్వ కృపీటయోనిం

లభాస మత్తో యదభీష్టమస్తీ త్యాహ కరోత్సోపి తధైవరాజా॥ 84

పూర్ణే తతో ద్వాదశవర్ష కాలేతం ప్రాధాన్యంతం నృపమాహరుద్రః
 మమాం శభూతో భువిభూపతే దుర్వాసాముని ర్యాజయితా భవంతం॥
 సంపాద్యసంభారగణం నరేంద్రేరుద్రస్య వాచైవ పునశ్చయాతే
 రుద్రాంతికం సోపి నిజాంశభూతమాహూయ దూర్వాససమేవమాహ॥
 రాజాహ్యాయం శ్వేతకిరేనమద్యనియోగతః కారయస్సత్రదీక్షాం
 త ధేతిచోక్తే మునినాథ రాజ్ఞాస్సత్రం స మారభ్యత పూరితం చ॥ 87
 నిరంత రాజ్యావి హవి భిక్షుర్గుప్తతో వికార స్సమభూత్ మమాపి
 సంక్షీణ తేజా స్సవిధేస్సమీపేనప్రాధాన్యం స్వాంప్రకృతింతతోహం॥
 సచాహ మాంద్వాదశహయనానిధా రాఘ్నైస్తేజనితోవికారః
 తదద్యదగ్ధాభవఖండవాఖ్యంననం మహాసత్వ నివాస భూతం॥ 89
 యద్యైపురా దైవతశాసనేన భస్మీకృతంతే రుధిరాశవానం
 దగ్ధా పున స్తత్ప్రకృతిం సమీయాఃతత్త్రిత్యమేదోభిరుపేత తృప్తిః॥ 90
 ఇతీరితే తేనజవేనచాహందగ్ధం ఎనం ఖండవ మాగతోహి
 యద్రక్షితం తక్షక పన్నగస్యసఖ్యు నికరాసేన పురందరేణ॥ 91
 శిఖాభిరాతత్యతదావ్రజంతిముదీక్ష్యమాం శామయితుం ప్రవృత్తాః
 నివాసిన స్తత్రనిజైః ప్రయత్నైరహంచ దగ్ధం విదధే ప్రయత్నం॥ 92
 దంతీంద్ర హ స్తక్షర దంబుపూరైఃబహ్వస్య నాగోత్తమశీర్ష వాఙ్భిః
 సంశాంతరూపః ముహురేవమాసం వ్యర్థప్రయత్నః కేలనప్రవారం॥ 93
 భూయ స్సమీపం గతవాః విరించేనియోగ తస్తస్య మునీపురాణౌ
 జ్ఞాత్వాభవంతౌ ధరణీ భరస్యనిర్వాసనార్థే విహితా వతారా॥ 94
 నారాయణంచైవ నరంచలోకనాథౌ భవంతౌ శరణం వృణేహం
 దాహేధునా ఖండవ కాననస్యసాహాయ్యే ట్పత్యే హరి రక్షితస్య॥ 95
 శ్రుత్వా వచో వహ్ని సమీరితంతిత్సంశ్లేణ్యతో నందతనూభవస్య
 పార్థః ప్రతిశ్రుత్య తథేతి వహ్నింప్రోవాచభూయ స్సకలాస్రప్రేతా॥ 96
 మమాహ వేవేగ సహం రథంచ వాహంశ్చ శ్రుభ్రాః పవమాన వేగా
 శరాః ధనుశ్చాపిచ దేహి వహ్ని సహాయతాం తేవిదధే తతోహం॥ 97
 తతోగ్నివాచా పరుణోజనాయ కపిఙ్గజం స్యందన మద్భుతాభం
 గంధర్వవంశ్యై స్తురగైస్సితాబై ర్యుక్తం మహాత్మ సువర్మజుష్టం॥ 98

అక్షయ్య తూణీచ ధనుర్వృథజ్యం గాండివ సంజ్ఞం విశిఖాంశ్చదివ్యాన్
 దదాత త స్త త్రిసవాసుదేవౌ ధిష్ఠాయ పార్థోముద మాపభూయః॥ 99
 య ద్భిహ్మాణా నిర్మిత మాసపూర్వంతత్కర్మకం పాణితలేగృహిత్యా
 యుయోజ మార్వాస్వధృత వారవాణః॥ పార్థః పురస్కృత్య కృపీటయోనిం॥
 అథాను శిష్టోవిజ యాచ్యుతాభ్యాం దగ్ధం వనం ఖాండవ మాశ్రియాశః
 దుద్రావ దీప్తాచి రుపేత్య బాహ్నియగాంతకా లానల దీప్తజహ్వః॥ 101
 పార్శ్వద్వయే తస్య పనస్య కృష్ణాః జానౌ సమాస్థాయ రథాసచాపా
 నివారయంతే పరిచే రతుస్తా విఘాతా కాం స్తస్యమహావనస్థాన్॥ 102
 వహ్ని స్సకృష్ణాజాన పక్షవీర్యాత్॥ వనం దదావా ద్విగుణం ప్రవృద్ధః
 తస్యాస్పృశద్వోమ శిఖా సథూమాస విష్ఫులింగా దచతోవనస్య॥ 103
 దేవై ర్విభీతై రథమేఘవాహః సంశ్రావిత స్త త్కుపితోరథస్థః
 నానాకృతిః ఖాండవరక్షణార్థీ సంచోదయా మాస ఘనాననేకాన్॥ 104
 అథాక్షమాత్రా స్సలిలస్యధారా ఘనై ర్విముక్తా హరివాహనున్మైః
 అశోపయత్ శ్వేతహయః స ఎవ కించి న్నతాభి శ్వమితో హుతాశః॥
 తత్రాహి రాజోస హితక్షకాఖ్యః॥ యయా కురుక్షేత్ర మమువ్యపుత్రః
 త దాశ్వసేనోస శశాకదగ్ధా ద్వనా ద్వినిర్గతు మ నానిరుద్ధః 106
 శిరః ప్రపూర్వం వినిగీర్యమాతా తమశ్వసేనం నిరగా ద్వనాంతాత్
 బిభేద తస్యా స్సహపైవశీషణం పార్థ స్సరేంద్రే కిలవీక్షమాణః॥ 107
 సరేంద్రీమాయా పరిమోహితే తదాప్రధానుతే ముచ్యతనాశ్వసేనకః
 విమోచితం వీక్ష్యసతం సురోషితః॥ చకార భీమం కదనం మరుత్వతా॥ 108
 ఇంద్ర స్వమత్రం ధనుషిప్రియోజ్యసంఛాదయా మాసవియచ్ఛరామైః
 మేఘా స్సవి ద్యుత్సనితా వితత్యనభో విచేరుః క్షుర దంబుధారాః॥ 109
 వాయుస్త్ర నిధాపిత మేఘబృందేనధస్యసా వృత్త రజ స్తమిన్
 జ్వాలాభిరాత త్యదివం కృశానునానర్థ భు క్తాఖిల సత్వ సంఘః॥ 110
 కృష్ణాజానాభ్యాం త ముదీక్ష్య
 వహ్నిం సంరక్షితం పక్షిపతి గోరుత్మాన్
 వ్రాహ్మ్యాపత త్పక్షనభై నేహంతం
 తుండేన చై వాయుత పాంశుపుత్రౌ॥

111

గంధర్వ విద్యాధర యక్ష సిద్ధ ముఖా స్తదావ్రామ చరా శ్చరుష్టాః
 సముద్య తానేకవి ధాయథో ద్యుత్కరా స్సము జ్ఞేతు రభీంద నూనుం॥

పాదేశస్స గాంధీవధరశ్చ వాసుదేవశ్చ చక్రీ నిరురోధ సర్వా
 వియద్ధితాక్షి ప్త పరాయధాంతా భగ్నాశ్చ తే తాప్తపస ద్యసర్వే॥
 శక్రస్త దైరావత మాధిరూఢః॥ చిత్తేప వజ్రం హరిపార్థసూన్యో
 సర్వేచ దేవా జగ్రహు ర్మీ జానిరుమా త దాస్తాః॥ యమాదయస్తే॥ 114
 కృష్ణజ్ఞాన శ్చైవ తదాశరాఘయిరపారవేగై ర్విధృతాయుధాంతా
 నిజఘ్నతుస్తే విముఖా నివృత్తారణే వ్యతిష్ఠచ్ఛతమచ్యురేకః॥ 115
 తతోశ్మవషణం సురరాజ ముక్తం నివార్యబాణై ర్విజయః పునశ్చ
 సపాదపం మందర శైలశృంగం॥ చిచ్ఛేద ముక్తం హరిణైవ పార్థః॥ 116
 కృష్ణాయుధోత్కృతశిరః కరోరుభుజేషు జ్వంతు ప్సభిలేషు భూమా
 పత త్సునహ్ని జ్వాలిత స్తదానీం॥ మేదోనసాద్రః పరమం తతర్ప॥ 117
 ఆకాశవాన్యధ పురందరోత్రానా స్త్యద్యమిత్రం తవతక్షకావాః
 ఎతౌచ దేవా జగతా మధీశా॥ నారాయణ శ్చైవ నరోవతీరా॥ 118
 భారాపనోదాయ భువో జగత్యామిత్యుక్త మాకర్ణ్య తతో నివృత్తః
 దివం ససైన్యః పరిముక్తరోషః॥ జ్ఞాత్వా గిరం తామృత మాశుభీతః॥ 119
 గతేనురేంద్రే సహిరణ్యరేతాదదాహసర్వం విపినం యధేచ్ఛం
 మయో సురస్తత్ర వినిర్గతో భూత్॥ దత్తా భయశ్చైవ ధనంజయేన॥ 120
 దినాసి పంచైవ దశాపివహ్ని॥ స్తత్థాండవం పుష్టవపుః ప్రదహ్య
 ప్రణమ్య కృష్ణం ప్రణత స్తదంధ్రైః॥ రాలింగ్య పార్థంచ జగామధామ॥
 తదావతీర్ణ స్త్రీదివా త్సురేంద్ర స్సంచోదయా మాసవరాయ కృష్ణా
 అస్త్రాణి సర్వాణ్య వృణో త్పిరీటీప్రీతించ నిత్యాం విజయేన కృష్ణః॥ 122
 ప్రసాదకాలే నృపభధ్వజస్య సర్వాస్త్రలాభం విజయస్య దత్వా
 శక్రస్తతఃప్రీతియ తోచ్యుతాయ ప్రీతించ నిత్యామదిత త్సుతేన॥ 123
 గతే చ తస్మిన్ త్రిదివం॥ యదూనాం పతిః కృతార్థో ముదిత స్సపార్థః
 మయేనసాకం యమునాతటిన్యః రమ్యాగమాఢ్యే నిషనాద కూలే॥ 124

ఇతి శ్రీమద్భీష్మపర్వ ప్రథమోధ్యాయః
 పాండవచరితాను వర్ణనే ఆదిపర్వ
 కథానువర్ణనం పంచదశ స్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశవైభవమహాకావ్యే.

ఉత్తరభాగే షష్టదశస్కంఠే.

—: అథసభాపర్వకథానువణ్నప్రారంభః :—

మ శ్శుభాద్రి ప్రభవే యశస్వినే
నృసింహరూపాయ జగద్విధాయినే
యదంఘ్రి పద్మస్మృతి వైభవేననః
ప్రబంధనిర్మాణ మిదం సమాప్యతే ||

1

విమోచితో వహ్ని భయాత్తదానీమయః కృతజ్ఞో హరిసన్నిధానే

ఉవాచ పార్థం ముదిశోధకింతేకుర్యామభీష్టం వదతే ద్యుధేతి ||

2

భగవా నథ భక్తవత్సలోమయమాలోచ్యతు శిల్పిసత్తమం

నరలోక సభాతిశాయినీక్రియతామిత్యవద త్సభాద్భుతా ||

3

ఇత్యాదిశ్యమయం హరిః శుభదినేభ్య చాన్యగ్రిజా సహజై

రింద్రప్రస్థపురం ప్రవిశ్య తటనీతీరా త్సపార్థస్తతః |

రాజ్ఞేతచ్ఛనివేద్యదానపమనోభీష్టం మతేతస్యత

న్నిర్మాణానుగుణాం భువం సమతలామాలోకత శ్రీపతిః ||

4

దశకిష్కు సహస్ర సమ్మితాంభువమాలోక్య సభానురూపిణీం

నుదినే శుభతారకే సభాకరణోపకృచుణం హ్యకారయత్ ||

5

తత్ర ప్రీతియత స్సముష్య సుచిరంకాలం తతో మాధవః

సంద్రప్టుం పితరం ప్రభో రనుమతే కుంతీం ప్రణమ్యా ద్వృతః

దృష్ట్వాస్వాం భగినీం తయాశ్రుగళయా చాలింగితః క్రితితః

తా మాఘాయ శిర స్యధో మునివరం ధౌమ్యం ప్రణమ్యప్రభుః

6

దత్తాత్రేయపదాత్మజాం నతపదామాశ్వాస్య పాండోస్తుతా
నామంత్రాగ్రజపుంగవానపి తదా యాతా అభీష్టై ర్వరైః

అభ్యుచ్యై స్వయమాప్లుతశ్శుచితను ర్దేవాంశ్చ నత్వా త్వర
దివ్యైర్గంధసుమై రలంకృతతనూరేజేతులశ్రీయుతః ॥

7

రథం సుపణాధ్వజముద్యతాశ్రుం సుగ్రీవశై బ్యాశ్వయుజంచ రాక్మం
యయా సమారుహ్య పురీం యదూనాం పతినతార్తిక్షపణాత్తదీక్షః॥

యుధిష్ఠిరోపాస్య తదాతు దారుకం రశ్మీ హయానాంస్వయమాదదానః
చక్రే ముదం సఖ్యురథాజానస్తమవీజయచ్చామరతో ముకుందం॥ 9

భీమాయమాభ్యాం సహపృష్ఠతస్త మన్వప్రజద్భంధుగణై స్సమేతః
శౌర్విరేజేనుగతస్ససార్థై యథాసురేంద్రై జగతామధీశః ॥

10

యోజనాధమధమాధమౌగత స్తాన్యవతే యదుపేయహాణం
ధర్మభీమచరణప్రణామకృత్ సస్వజేచ విజయం ముదా యుతః ॥

11

మాద్రీసుతాభ్యా మభివాదితశ్చ సుహృద్వియోగాకులితం నరేంద్రం
శనై స్సమాశ్వాస్య పురీం జగామ నిరీక్ష్యమాణ స్సఖి స్సదూరం॥ 12

పునః ప్రవిష్ఠానథ పాండుపుత్రా పురం మయశ్శిల్పినరోనుమాన్య
గతస్సభాం బిందునరః ప్రహీర స్థితాం సురమ్యాం పృవపర్వనామ్నః॥ 13

13

తత్రాస్తియద్ద్రవ్య ముదారచిత్రం గదాచగుర్వీ విమలశ్చశంఖః
సంగృహ్య భూయో గతవా కురూణాం పురం సభా నిర్మితమాతతాన॥

శ్రదిశ్య భీమాయ గదాముదారాం కిరీటినే శంఖమదాత్సశిల్పీ
యం దేవదత్తాభిధమాహురార్యా యస్యారవేణాంబుధిరవ్యచాలీత్ ॥

15

సభాం వినిర్మాయ సువర్ణ రత్న ముక్తావిచిత్రప్రతిమాభిరమ్యాం
త్రిలోకచిత్రాస్పదముజ్వలాభాం అగ్న్యర్కసోమాదిసభా సదృక్షాం॥ 16

16

ఉధామధః కింకర నామరత్నో భిరప్తసాహస్రమితైబళలాఢ్యైః
విరాజతాం కృత్రిమపుష్కరిణ్యా నివేదయామాన యుధిష్ఠిరాయ॥

17

తాం నిరీక్ష్య నృపతి స్సభాస్థలీం సాజ్యదుగ్ధ మధుమిశ్రితౌదనం
దివ్యమూలఫలభక్ష్యసంమితంభోజనం ద్విజగణాయ దత్తవా॥ 18

18

గోధనాంశుకవిభూషణై ర్వరైః స్సంప్రతర్ప్యచ జనా ద్విజాదిమా
సంవిధాయగృహవాస్తుపూజనం తాం వివేశ సహసోదరో ముదా॥ 19

19

తస్యాం సభాయాం రమమాణమింద్రామివామరావత్యధిపం నరేంద్రం
మహాపక్షయో రాజవరాశ్చ సర్వేసేవంత నిత్యం విబుధాభివేంద్రం॥

అసిరః దేవలః సత్యః సర్వమాలీ మహాశిరాః అర్వావనుః
సుమిత్రీః మైత్రీయః శునకః బలిః బకః దాల్భ్యః స్థూలశిరాః
కృష్ణద్వైపాయనః శుకః సుమంతుః జైమినిః పైలః తిత్తిరిః యా
జ్ఞవల్క్యః సప్తశ్రోమహాపక్షాః అప్ర్యహేమ్యః ధామ్యః ఆణి
మాండవ్యః కౌశికః దామోష్ఠీపః త్రైబలిః పర్ణాదః వరజానుకః
హంజాయనః వాయుభక్షః పారాశర్యః సారికః బలీవాకః సిలీవా
కః సత్యపాలః కృతకృమః జాతుకణః శిఖావాః ఆలంబః పారి
జాతకః పర్వతః మార్కండేయః పవిత్రీపాణిః సావణః
భాలుకిః గాలవః జంఘాబంధుః రైభ్యః కోపవేగః భృగుః హరిబ
భృః కౌండిన్యః బభ్రుమాలీ సనాతనః కాక్షీవాః జాశిజః నా
చికేతః గౌతమః పైంగః వరాహః శునకః శాండిల్యః కుక్కు
రః వేణుజంఘః కాలాపకరః॥

ఇత్యేతేమునయేన్యేచ వేదవేదాంగపారగాః

సభాయాం తత్ర కాంతేయమన్యాసతముదానిశం॥

21

• రాజానః •

ముంజకేతుః వివధక్షనః సంగ్రామజిత్ దుర్ముఖః ఉగ్రసేనః క
క్షసేనః క్షేమకః కమరః కంపనః మద్రీకాధిపతిఃకుంతిః కిరాత
రాజాపులింగః అంగవంగపుండ్రీకపాండ్యధ్రాంధ్రీదేశాధిపతయః సు
మిత్రీః శైబ్యః యవనాధిపతిస్సమనాః చాణూరః దేవరాతః భో
జః భీమరథః కళింగాధిపశ్శృతాయుధః మగధాధిపతిజ్ఞయసేనః సు
కర్మా చేకితానః పురుః కేతుమాః వసుదానః విదేహాధిపః కృ
తక్షణః సుధర్మా అసరుద్ధః శృతాయుః అనూపాధిపతిదుర్ధువః
క్రిమజిత్ సుదక్షణః శిశుపాలః కరూపాధిపః వృష్టికుమారాః ఆ
హుకః విష్ణుధుః గదః సారణః అక్రూరః కృతవర్మా సత్యకః భీ
ష్మకః ఆకృతిః ద్యుమత్యేనః కేకయః యజ్ఞసేనః కేతుమాః వసు
మాః కృతాశ్రుః ఇత్యేతేన్యేచరాజానః స్తముపాసతనిత్యదా॥

సతైస్సమేతో మునివర్యరాజివరైస్సభాయాం కురువంశపీఠః
గంధర్వగీతామలకీర్తిరాస్తే | యథాబ్జయోని స్త్రిదక్షై స్స్వధామ్ని |

అగత స్తత్ర దేవషిః | లోకవృత్తాంతకోవిదః
పృష్ట్యాచ కుశలం భూపం | తేనసంపూజితో ముచా || 23

విశ్రాంత మథతం రాజా | విలోభ్యాసనమాస్థితం
ఇదమాహ ప్రహృష్టాత్మాధర్మనూను ర్నృపాంతరైః || 24

మున త్వయానుచరితా | లోకాస్సర్వేదృశ్యతాలయాః
సభాశ్చ దృష్టాలోకేషు | నానానైచిత్ర్యసంయుతాః || 25

ఇతోధికాసమావాపిత్యయాదృష్టాస్తికిం సభా
జిజ్ఞాసమానాయ మునే | మహ్యంతద్బాహి వత్సల || 26

నిశమ్య వాచం కురునందనస్య | దేవషిః | యాచే మధురం ప్రహృష్టః
రాజే | మయానశ్శ్రుతదృష్టపూర్వా | సభేదృశీమానుషలోకమధ్యే || 27

యమప్రచేతోమఘవత్కు బేర | స్వయంభువాంవచ్చినభాస్సురూపాః
యద్వివృతాయాదృశమానయుక్తా | వసంతి యేతాసు సదానుదేవం || 28

ఇత్సుక్త్వా నారదో భూపం | కథయామాసతత్త్వః
ఇంద్రాదిలోకపాలానాం | సభావైభవమద్భుతం || 29

సభాయాం కీర్తితం జిహ్వాహారిశ్చంద్రం మహీపతిం
వసంతంపితరంపాండుం | శ్రుత్వాపితృపతేరపి || 30

ప్రప్రవాచనారదం రాజా | కేన పుణ్యేన భూపతిః
హరిశ్చంద్రస్సభాస్థల్యాం | వసంతి క్రతుభుక్ష్వతే || 31

పాంశుశ్చ పితృలోకస్థః | పితామమనిగీక్షితః
కిం త్వయా కింవచః | ప్రాహ | తత్ శ్రోతు మహముత్సహే || 32

నారదో ధర్మరాజస్య | గిరమాకర్ణ్య తం పునః
ప్రప్రవాచ మహిమానం తం | హరిశ్చంద్రశ్యభూపతే || 33

సంమాత్సర్యమహీక్షితాం సబలవానాస్థాయచైకం రథం
జిత్యానప్తసశైలసాగరవనాన్ | ద్వీపాన్ ధన్వై రాజభిః
దత్తై నైకవిదై ద్విజాగ్ర్యమహితం | శ్రీరాజసూయాధ్వరం
కృత్వా తద్విభవేన శక్రసదసి స్థాయీసదా రాజతే || 34

పాండుశ్యాపి వీతా తవేదమవదత్ త్వాం భ్రాతృభి జ్ఞాన్యుభి
 త్వా త్వా తాజగణాః ఉజాహర ముఖం శ్రీరాజనూయంముదా
 రాజానేన మఘేన చైవ హి హరిశ్చంద్రో మరుత్వత్సభా
 మధ్యాస్తేహమపి త్వయా క్రతుకృతా శక్రస్యధామాప్నుయాం॥ 35

ఇన్యూచివా తవపితా తస్యసంకల్పపూర్తయే
 ముతస్వప్నధివీశానే త్యుక్త్వాసగతవా మునిః॥ 36

అథ నారదవచస్వశ్రవణసంకల్పితరాజనూయాధ్వరో యుధిష్ఠిరస్సక్రూ
 ట్వమాత్మస్యభిమాన్యమానో భ్రాతృభి రప్యనుమతస్త్రికావికజ్ఞాననిధినా
 కృష్ణేన సాకమాలోచయతుమనాస్తత్సన్నిధిం ప్రతిదూతమప్రేషయత్॥

జలంబ్య శాసనంసఖ్యుర్దూతావేదితమచ్యుతః
 ఇంద్రప్రస్థం జగామాశుక్ష్మీప్రవాహరధాశ్రితః॥ 38

శ్రుత్యుద్గమ్య సఖాయ మిథయశసం రాజాచ్యుతం సానుజః
 పాద్యాఘాన్యసనమ్ముఖ్యసర్వవివిధై రభ్యర్చ్య దివ్యాహవానైః
 శేవషేరనుస్పృత్య వాచ ముదితం శ్రీరాజనూయాధ్వరే
 సంకల్పం సమప్రాచదత్రచ మతం జిజ్ఞాసురానీధరైః॥ 39

అథ యుధిష్ఠిర మాహ జనాదణసః క్రతురయం మహా శోహిమహా జనైః
 అనితుసర్వసృపాల జయేనవైభవతి సాధ్య ఇతి ప్రతిభాతిమే॥ 40

ఘోచావశేషితాః పూర్వంజామదగ్నేయన బాహుజాః
 తత్కులీనా నృపావీరా బలవంతోద్య సంతిహి॥ 41

తేషు రాజా జరాసంధో బలవానద్య మాగధః
 అన్యే పాండోక చైద్యాద్యాః స్సంతివీరా బలోత్కటాః॥ 42

తా న్నజత్వా కథంరాజా రాజనూయః కృతూత్తమః
 ఆహ్రియేత జరాసంధా వధే యత్నం కురువభో॥ 43

ఇత్యుక్త్వా సప్రసస్తేన ధర్మరాజేన మాధవః
 జరాసంధో ద్భవం వీర్యం బ్రాహ్మీ త్సుక్తోవద త్ప్రభుః॥ 44

రాజానీడ్ధి బృహద్రథో మగధరాట్ కాశీశ పుత్ర్యో యమే
 రూపిణ్యో సవివాహ్యా భోగచపలః తాభ్యాం సహైవానిపం
 పశ్యన్ పంశకరం చిరం చ సతయోః సంతాన మత్యాకులః
 నానావైదిక సుత్రీలాభ శరణానుష్ఠాన సక్తోపిసన్॥ 45

శ్రుత్వా శాతమవంశజస్య తనయం కాంక్షీవతో మాగధః
గత్వా భారత చండకాశిక సమాఖ్యానం ద్రుమూలస్థితం
పత్నీభ్యాం సహతోషయన్ మునివరం రత్నై రుదారం ముదా
తుష్టేనాధవరాయతేన వినత స్సంచోదితః ప్రాహతం ॥ 46

రాజ్యం త్యక్త్వా వనేవస్తుం యతోహం మునిపుంగవ
కింమేపత్య విహీనస్య! వరేణవ్యాకులాత్మనః ॥ 47

శ్రుత్వా గిరం మాగధస్య! సమునిశ్చండకాశికః
భావంచ తస్య విజ్ఞాయ! ద్రుమూలే ధ్యానమాస్థితః ॥ 48

తదా॥ ఉత్సంకేపతితం రసాలఫలముద్వీక్ష్యానిమిత్తం మునిః దత్త్వా రాజ
వరాయతం స్వనగరీ మప్రేషయ ధార్మికః! రాజా సోపి పురీం ప్రవిశ్య
గృహిణీభ్యామేకకంఠత్ఫలం! ప్రాదాత్ తేద్వివిధం విధాయముదితే తద్భ
క్షయామాసతుః ॥ 49

గర్భిణ్యావధతే మునేః కరుణయాకాలే సువాతాం వపుః
ఖండైచైకదృగంఘ్రిదోకరముఖాంగోపేయమీసాత్సనీ
తేదృష్ట్వా శకలే విభీతహృదయే శృంగాటకేంతఃపురాత్
ధాత్రీభ్యాం బహిరుద్గమయ్య సశుచా వాస్తాం తదారాక్షసీ! 50

కాచిన్మానుషమాంసభోజనపరానామ్నా జరాహషితా
దృష్ట్వా తేవిధిచోదితాసుఖభరంకర్తుంముదాయోజయత్
తత్ఫండద్వయమేళనేన రుచిరాభోభూచ్ఛిశుస్తంజరా
దృష్ట్వా విస్మితమానసా శీశుమథోద్ధర్తుం సశక్తానభే ॥ 51

కృత్వా ముష్టిమధాననే విరుదతశ్శృత్వాశిశో నిఃస్వనం
శుద్ధాంతాత్ గృహిణీజనేననృపతినిర్గత్య యోజోబహిః
సాతస్యాపహృతిం వినందితరాం మత్వాత్మనస్తత్పదే
వర్తంత్యాః నరరూపధృత్సహశిశరా రాజానమభ్యుద్గతా ॥ 52

రాజన్ తేగృహిణీద్వయేన జనితఃధాత్రీవిస్మప్తఃపురా
మధ్యేసూను రయం మయాకరుణయా ద్యోద్యతేరక్షితః
నిత్యంవేశ్మని పూజితా తవజరానామ్మస్మిరాక్షస్యహం
కర్తుంపుత్ర మభీచ్ఛతస్తవముదం ఖండద్వయం సంతథే ॥ 53

భాగ్యాత్తే తనయోబభూవ మితితేఖండద్వయే భూపతే
మత్సుజాహిగృహేగృహేచ గృహిణాంసర్వాధానిధిప్రదా
ఇత్యుక్త్వాం తరథాత్ నృపశ్చ తనయం ప్రాపయ్య గేహంతరం
చక్రే పుత్రమహూత్సవేనచ జరాసంధాభిధానం ముదా || 54

తతః కతిపయేకాలే నివృత్తే చండకౌశికః
బృహద్రథపురీం ప్రాప్యతమాహ ప్రతిపూజితః || 55

పుత్రస్తే జరయా సుయోజితతనుఃపీర్వోత్తరోధామత
సర్వాః క్షత్రియపుంగవానతిగతో శ్రీశైర్యధైర్యాదిభిః
నైతేనాస్తిసమోబలేన భువనే సాక్షాత్కరిష్యత్యుమా
నాథం భక్తప్రరాయణంచ తపసేత్యుక్త్వాముని నిర్గతః || 56

స బృహద్రథభూపతి స్సుతంబలివం రాజ్యపదేభిషిచ్యతం
సహజానిరుపాగతోవనంతపసా లోకమగా త్పరాయణం || 57

పితర్యుపరతే రాజాజరాసంధోమహాబలః
సింధకేనచ హంసేనమంత్రిభ్యాం సహమంత్రయన్ || 58

కంసేనచైవ జామాత్రాసహితో లోకహింసకః
మధురాంచనిరుధ్యాస్తేగిరివజపురే శుభే || 59

మయాచ సంగతోరాజన్ బహుశస్సమరాయసః
కాలముద్వీక్షమాణేనత్యక్తశ్చైవభియాపురా || 60

హతేహి మంత్రిణౌ తౌ ద్వాకంసశ్చ సగణో హతః
కాలం ప్రాప్తమహం మన్యేజరాసంధవధేధునా || 61

భీమాజ్ఞానావద్యమయాసహేమాసంప్రేషయాశీబలవృద్ధపీశ్యా
హత్వా గమిష్యామి జరాతనూజంశ్రద్ధత్స్వవాక్యం మమసాండుపుత్ర || 62

హత్వాచైవ జరాసంధంజిత్వాచ సకలాదితః
భ్రాతృభిర్వీర్యవిక్షిప్తైరాజసూయమథాహర || 63

ఇత్యుక్త్వా హరి రంతకస్యతనయం భీమాజ్ఞానాభ్యాంయుతః
నానాసీవృదతిక్రమేణ సగరిం బాహాద్రధన్యాస్తవాన్
భీమేనాజముఖేగదావిరచితే తం మారయిత్వారధే
తస్యారోప్యచ తౌ సరత్సనికరఃప్రాయా త్సనఃపాండవం || 64

- ఆరుహ్య స్వయమవ్యపేత మహిరాట్ శత్రుంతదాతత్వరా
దింద్రప్రస్తముపేత్య తం వినిహతం భీమేన రాజ్ఞేవదత్
శ్రుత్వా తన్ముముదేధికం నరపతిః కృష్ణః ప్రభావాజితం
తత్రాగత్య జరాసుతస్యతనయో రత్నాని రాజ్ఞేనయత్ । 65
- అథానుమాన్యకౌఁతేయంకృష్ణోగాద్వారకాం పురీం
హరితాం విజయే భాగ్యత్వా । రాజాప్యదిశదుత్సుకాః ॥ 66
- చత్వారస్తేజానోభీమోయమాచ సహసైనికాః
చతసో హరిఃశోభ్యేత్యతత్రాగత్యానజయ స్సృపాః ॥ 67
- గాంధీవధన్వా విజయస్తదానిరధం సమాస్థాయ మనోజవాశ్వం
ఉదఙ్ముఖోగచ్ఛ దుదారవీర్యః । జిగాయ తస్యాం క్షీతిపాననేకాః ॥ 68
- కుశ్చిందకాలకూటాంశ్చజిత్వా సతాంశ్చ నీవృతః
సుమండలేన వీరేణజితేన స్నేహమీయుషా ॥ 69
- శాకలం ద్వీపమానాద్యప్రోవింధ్యం తదీశ్వరం
విజిత్య సప్రద్వీపాంశ్చ సేవ్యరాః సహితశ్చత్రైః ॥ 70
- ప్రాజ్ఞోతిషం పురం ప్రాప్యభగదత్తం నరేశ్వరం
విజిత్యోలూకనగరం । ప్రివిప్తః పృతనాయతః ॥ 71
- బృహంతంచ తదీశానంవశేకృత్వా మహాబలం
తేనైవ సహితో గత్వా సేనాబిందుంచ భూపతిం ॥ 72
- అషరోప్య నిజాద్రాజ్యత్ । మోదాపురమథాగతః
వామదేవం సుదామానం । సంకులంచ పురీస్తతః ॥ 73
- ప్రవిశ్య తత్తదధిపాః । విజిత్య యశసాంనిధిః
దేశాః పంచగణాఖ్యానానగమత్తగవాహనః ॥ 74
- దేవ ప్రిన్థం తతః ప్రాప్యపౌరవంచ తదీశ్వరం
జిత్వా మహారథాః తస్య సైన్యాః సేనాసమన్వితాః ॥ 75
- ఉత్పవాఖ్యాః గణాః సప్తహిమాలయనివాసినః
జిత్వా కాశ్మీరరాజానం । లోహితంవ్యజయన్నృపం ॥ 76
- తతస్త్రిగర్తాః దార్వాంశ్చజిత్వా కోకనదాః సృపాః
అభినారం పురీం రమ్యాంజిగాయ కురునందనః ॥ 77

- అథోరగపురేశానం రోచమాణం నరాధిపం
చిత్రాయుధం సింహపుర్యానాధంచ వ్యజయ ద్గణే॥ 78
- సహ్యంచ ప్రాప్య బాహ్లికాదరదాంశ్చతతోజానః
కాంభోజలోహపరమకాంభోజా నృషికానపి॥ 79
- ప్రమమాధహయా తత్ర శుకోదరసమద్యుతీః
ఋషీ కేషుగృహీత్వాప్రాహిమాలయమథాజయత్॥ 80
- శ్వేతంచాతీత్యశేలేంద్రిందేశం కింపురుషాలయం
హాటకంగుహ్యాకావాసంగత్వా తానజయ స్సృపాత్॥ 81
- మానసంచ సరఃప్రాప్యగంధర్వాణాంచ నీవృతః
జిత్వా మండుకనామ్నోశ్వాతిత్తిర్యాభా తతో గ్రహీత్॥ 82
- హరివర్షమనుప్రాప్య తత్రైత్యైస్సఖ్యముధితః
తైః ప్రదత్తాని దివ్యాని మాల్యాద్యాభరణానిచ॥ 83
- కరత్యేన సమాదాయ నివృత్తఃపునరధ్వని
ఇంద్రప్రస్థం పురం ప్రాప్త్యరాజైతత్సర్వమార్పయత్॥ 84

అథభీమకృతవిజయః.

- వృకోదరశ్చాపి దిశం ప్రపన్నఃప్రాచీం మహత్యానుగతశ్చచమూ
వివర్ధయ శోకభయేనృపాణాంజిగాయ నై కాన్నృపతీబలాధ్యాత్॥
పంచాలదేశాః ప్రధమం ప్రపన్నస్తా సాంత్యయిత్వా వివిధైరుపాయైః
తతోవిదేహానపి గండకాంశ్చదేశా దశార్ష నజయ ద్భలీనః॥ 2
- దేశాణాదేశాధిపతి స్సధర్మానిరాయణో మారుతినాయయోధ
తదాస్యవీర్యోద్భుతకారివీర్యంసేనాపతిం తం విదధేప్రహృష్టః॥ 3
- తతోశ్వమేధేశ్వరమేత్య భీమోవిజిత్య వీర్యేణతు రోచమానం
పులిందపుర్యాం సుకుమారభూషణాంజిత్వాసుమిత్రించ వశేచకార॥ 4
- సంగమ్య పశ్చాత్ శిశుపాలనామ్నాచేదీశ్వరేణ ప్రతినందితశ్చ
విశాశ్చకాశ్చిన్నగరే తదీయే పుష్కర్యాధిత సఖ్యముదారవీర్యః॥ 5
- కుమారదేశాధిపతిం నరేంద్రం సక్రేణీమంతంచ విజిత్యసైన్యైః
బృహద్భలం కోసలదేశనాథం తత స్త్వయోధ్యాధిపతిం ప్రయూతః॥ 6

బృహద్బలం తం విజిగాయ దీఘే | యజ్ఞాతతః పాండుసుతో బ్రాహ్మః
దేశానవాపా త్తరకోసలాఖ్యా | మల్లాధిపం తత్ర జిగాయ వీరం || 7

హిమాద్రిపార్శ్వం సముపేత్య తత్ర దేశాననేకా సవిజత్య భీమః
భల్లాటమభ్యేత్యచ శుక్తిమంతం | గిరిం విజిగ్యే బలినాం నిధానం || 8

కాశీపతించాపి సుబాహుసంజ్ఞం | సుపార్శ్వనాథం క్రథమేవ జిత్వా
మత్స్యాంశ్చదేశా మలదాంశ్చ జిత్వా | గిరింద్రమాగా న్మదధారసంజ్ఞం ||
జిత్వా ధదేశానపిసోమధేయా | వత్సాంశ్చ భర్గాధిపతిం నిషాదం
నృపాననేకాన్మణిమన్ముఖాంశ్చ | మహీధరంప్రాప్యచ భోగవంతం || 10

జిత్వా తత శ్వర్ణకవర్మకాఖ్యా | దేశాన్విదేహాధిపతించ వీరం
శకాఖ్యదేశానపి బభువరాంశ్చ | జిగాయ వీర్యేణ కురుప్రవీరః || 11

అధేంద్రశైలాంతిచరా కిరాతా | విజిత్వ సప్తానుగతో బలేన
సింహేప్రసింహానతిలంఘ్య దేశాన్ | సమాగతో మాగధదేశమిద్ధం || 12

దండాభిధం భూపతిమేత్య దండ | ధారంచ జిత్వా కురువంశవీరః
గిరిప్రజం ప్రాప్య పురం చజారా | సంధిక రేఫాపయదాత్మశక్త్యా || 13

తత సృకర్ణంచ విజిత్వయుద్ధే | మోదాగిరిశంచ నిహత్యభూపం
పుండ్రాధిపంచైవ విజిత్వవాసు | దేవం తతో వంగనృపం జిగామ || 14

సముద్రసేనంచ విజిత్వ చంద్ర | సేనాభిధానం కిలతామ్రలిప్తం
జిత్వా బలాత్కర్వటదేశనాథం | సుహృద్ధిపంచైవ జిగాయ భూపం || 15

సముద్రవేలానిలయాననేకా | విజిత్వ భూపానపి భీమసేనః
ఆదాయ తేభ్యో వసునైకరూపం | నృవేదయ ధర్మసుతాయ భక్త్యా || 16

• అధసహదేవ కృతవిజయః •

సహదే వోపి భాతృశాసన మవలంబ్య ససైన్యోదక్షిణాందిశంప్రాప్తిష్ఠత ||
సప్రధమం శూరసేన విషయాన్ విజిత్వ మత్స్యరాజ మవ్యజయత్ ||

అథాధి రాజాధిపతిందంతవక్త్రం విజిత్వచ
సుకుమారం సుమిత్రించ | నృపౌ వ్యజయ దాత్మవాన్ || 19

తదన్వపరమత్స్యాన్ పట చ్చురా నపి విషయాన్ విజిత్వ గోశృంగ
మచలం ప్రాప్తః శ్రేణిమంతం చ నృపతి మభిభూయ నవరాష్ట్రాభి
ధం నీవృణం జిత్వా కుంతిభోజం నరాధిప ముపాసరత్ || 20

తేన చ ప్రియపూర్వం సంగత స్సహదేవ శ్చర్మతీకూలస్థితేన జంభ
కాత్మజేన కేన చి న్నృపతినాచిరం విరచిత సంగ్రామస్తం చ కరవ్ర
దం విధాయ తతోపి దక్షిణాం దిశ ముపయా తస్సేనకానపరసేవకాం
శ్చవిషయాన్ విజిత్య సర్కదా మభిగతో విందానువిందా భిధా వపం
తీనాధా జిత్వా తాభ్యాం ప్రదత్తం నానావసుసముపాదాయభోజక
టం పురముపాయయా॥ 21

తత్ర చ భీష్మకేన నృపతినా దినద్వయం కృత సంయుగస్తం వశే
విధాయ పా క్కోసలాన్ విషయాన్ ప్రవిప్రుః వేణ్యాతీరనాథం కం
చనరాజానం విజిత్య కాంతారకాన్ నాటకేయూంశ్చ హేరంబకా నపి
దేశానభిభూయ మారుధం ముంజగ్రామంచ గ్రామద్వయం విజిత్యనా
చీనాన్ అర్హ్యకాన్ శూరాన ప్యాటవికాన్ దేశా నజయత్॥ 22

వాత్సాధిపం చ కౌరవ్యో వశేకృత్వా తతో బలీ
పుశ్చిందాశ్చ విజిత్యాజౌ పాండ్రాజేన సంగతః॥ 23

తే నైకదివసంక్లృప్తసంగ్రామః కురునందనః
కిష్కింధా మాససాదాశుగుహాం స్లవగ సేవితాం॥ 24

తత్ర చ మైంద ద్వివిదాభ్యాం వానరవీరాభ్యాం సప్తదినానివి హిత
సమరస్వ బలపరాక్రమ తుష్టాభ్యాం తాభ్యాం సంక్లాఘిత స్తత్ప్రది
ప్తం నానావిధ రత్న జాత ముపాదాయ మాహిష్మతీం పురీ ముపా
యయా॥ 25

తత్రేద మద్భుతం చరితం పురావృత్త ముపవర్ణ్యతే॥ 26

సిలాఖ్యస్య నృపస్య రూపలలితా మాహిష్మతీపూః పతేః
పుత్రీ కాచన యజ్వనోను దివసం శిశూష మాణానలం
కాతే కుత్రోచిద ప్రభం వ్యజనతోదో ధూయమానంచతం
దృష్ట్వా చారుపుటోష్ఠ రంధ్రమరుతా దధ్నో పితృప్రీతిదా॥ 27

దృష్ట్వా తత్ర సురూపిణీం నృపనుతాం సందీప్తకామజ్వరోవహ్ని
ర్విప్రతను స్తయూను దివసం రేమేమనః కాంతయా
రాజావీర్య తతంకదాచి దనలం విప్రాకృతిం శిషీతుం
చక్రే బుద్ధిమథో భవిభుస్సగవా చుక్రోధ జజ్వాల్చ॥ 28

భీత స్తత్రస్మహో ధనంజయ కృతాద్వాహా ధరామూం నత
స్తస్యై హవ్యభుజేగ్ర జాకృతియుజే ప్రీత్యా దదాతాం సుతాం
వహ్నిశ్చ ఓతిసే ప్రసన్నహృదయో దత్తా భయ శ్శత్రుతః
స్త్రీణాం స్వైరవిహార మవ్యనుమతం చక్రే పురే తత్రసః॥ 29

యేతత్రరిపవః పుర్యాం ప్రవిశంతి రణాధిపః
తాదహత్య నలః ప్రీత్యానీలేరాజనిత్యదా॥ 30

యదాతు సహదేవో మాహిష్మతీం పురీం ప్రవిష్ట స్తదైవ స్వ
స్వైన్యం దహసజ్వాలా సంతప్తం నిశ్చేష్టం విక్షమాణ స్వయమపి
తాదృశీమ వస్థా మనుభవత్ తత్సర్వం విభానసు విహితం విదిత్వా
వీరచిత శౌచస్తంచ ప్రణతో యథామతి తుష్టావ॥ 31

నమో నమో హవ్య భుజేనలాయ ముఖాయ సర్వప్రిదివేశ్వరాణాం
శ్రుతి స్మృతి ప్రోదిత సర్వకర్మాసర్వగ్న కామూచ్యతప్యూమూర్తయే॥
భిత్వాదిస్తుతి సంప్రణితో భగవాన్ వహ్ని
స్సహదేవ నీలయో స్సఖ్యం వ్యరచయత్॥ 33

అథ సహదేవో నీల వీరచితాం సవర్యాం పృతిగృహ్య త్రైపు
రంచ రాజానం పౌరవేశ్వరం కౌశికాచార్య మాకృ త్యభిఖ్యం సు
రాష్ట్రరాజం చ వ్యజయత్॥ 34

సురాష్ట్రదేశే నివసన్ సహదేవః ప్రతాపవాన్
దూతం భోజకటస్థాయ రుక్మిణే ప్రాహిణోద్ధృతం॥ 35

నచదూశో భోజకటం నగరం ప్రవిష్ట స్సహదేవ
శాసనం రుక్మిణే సపితే వ్యవేదయత్॥ 36

సాక్షా ద్విద్యసఖోరాజా భీష్మక స్ససుతోహరేః
సంబంధేన తదాదేశం శిరసోవాహ హమితః॥ 37

తదను సహదేవో రుక్మిణా సపిత్రా సంగత స్సమచితశ్చ య
థాహాం తన్ని వేదితం సకలవిధం రత్నజాతం పృతిగృహ్యతస్మాన్ని
గత శ్శూపాకరకం తాలాకటం చ విషయద్వయం జిగాయ॥ 38

దండకానధసంప్రాప్య సాగర ద్వీపవాసినః
మైచ్ఛాది యుద్యస్మసతీ నజయ త్తేజసా నిధిః॥ 39

కోలం గిరి మతిత్వాధతామ్రాఖ్యం ద్వీపమాశ్రితః
రామాకాద్గిస్థితం భూపం తీమింగిల సమాహ్వాయం॥ 40

- విజత్య కేరకాఖ్యానాః | పురుషా త ద్వసస్థితాః
అభిభూయపురీం ప్రాప్తాస్సంజయంతీ సమాహ్వయాం || 41
- పాపండాఖ్యంచ నిజిత్యవిషయం కరహాటకం
దూతై రేవత త శ్చోర్భాః | ద్రావిడా కేరళా నపి || 42
- కళింగాంశ్చ వినిజిత్యయననానాం పురంమహత్
అటవ్యభిఖ్య మాసీదత్ | జగ్రహేచ కరం తతః || 43
- అథాం బుధేః కచ్చముపగత స్సహదేవో విభీషణాయ
రాక్షసేంద్రాయ లంకానివాసినే దూత మప్రేషయత్ || 44
- రాక్షసేంద్ర స్తదీయాజ్ఞాం వహ్నా మూర్ధ్నా ప్రసన్నధీః
విచింత్య కాంస్య గతిం రత్నా న్యప్రేషయన్ముదా || 45
- అన్యాంశ్చ సాగరానూపనిలయాః క్షత్రియాః బహూః
జత్వా నివృత్తో నగరీం సప్తైవ్య సోపహరకః || 46
- భౌతరం పౌష్కత త్సర్వం నివేద్య కృతశాసనః
హరే రనుగ్రహ త్సర్వం సిద్ధమిత్యవదన్ముదా || 47

అథ నకుల కృత విజయః

- నకులోపి కులోత్తంసః | భౌతు రాజ్ఞా మనుస్మరన్
ప్రతీచీం దిశమాత్మిషాదింద్రప్రస్థాద్వినిగతః || 48
- సరధౌ స్తురగై నాగై ర్యోధై శైచివ మహింతదా
కంపయా సంపదా శక్తైర్గర్జిత శ్శర్వసన్నిధిః || 49
- రోహితకాఖ్యం వివినంధనధాన్య సమాచితం
మహాసేనప్రియం సైన్యైర్వివేశ ప్రథమం త్వరన్ || 50
- తతః చ శూరై ర్మత్తమయూరై ర్విరచిత సంగరస్తాం మరుభూమి
మతీత్య బహుధాన్యకం శైరీషకం మౌహూత్థంచ విషయా వశే
విధాయ తత్రిత్య మాకోశనామానం రాజానం విజిత్య తతోపి ప్రతీ
చీం దిశం ప్రసన్నో దశాణా శిబీత్రిగర్తాః | అంబష్టా మాళవాః
పంచకర్పటా మధ్యమకేయా వాటధానానపిదేశాః జత్వా పున
ర్వినివృత్తః పుష్కరారణ్యవాసినో గణానుత్సవ సంజ్ఞికాసప్యజయత్ || 51
- తత స్సింధు సరస్వతీతీర నివాసిన శూద్రానాభీరగణా న్సృత్యాశినో
విజిత్య పంచనదమమ రవర్వత ముత్తరజ్యోతిషం దివ్యకటంచ నగరాణ్య
భ్యజయత్ || 52

రామకాఁ హరహూణాఖ్యాఁ ప్రతీచీ నృపతీఁ బహూఁ
వశేకృత్వా కురూత్తంసోద్వారకా ప్రాహిణో న్నరం॥ 53

అథా జ్ఞావలంబిని వాసుదేవే సంప్రేషి తోపహారే
సహదేవో మద్యాఁ విషయాఁ పృవిష్ట శ్శృకలం
పురం పాప్తో మాతులేన శత్రేన సమాజగామ॥ 54

తేన చ మానిత స్సమర్పితోపహార స్సాగర కుష్మిన్ధితాఁ
మేచ్ఛప పఁర బర్బర కిరాత యవన శకప్రముఖాఁ అఖిలానపి
జనాఁ బరోత్తరానభి భూయ తైరుపసిత నానావసుగణ స్తత్సర్వం
ప్రతిగృహ్య పున నివవృతే॥ 55

య దర్పితం దిగ్విజయే నకులాయ నృపాత్తమైః
దశసహస్ర కరబైరూఢం తత్ కృచ్ఛితోఽఖలం॥ 56

ఇంద్రప్రస్థం పునఃపాప్తో నకులః కులనర్థనః
దృష్ట్వా యుధిష్ఠిరం భక్త్యా త త్సర్వం వ్యనివేదయత్॥ 57

అథ రాజసూయా ధ్వారంభః

ఏవం విజత్వా హరి తోనుజేషు సమాగతే ఘాద్యత రాజసూయః
యుధిష్ఠర శ్శౌరి ముదీత్యసద్య స్సమాగతం మోద ముపాజగామ॥ 58
అనుజ్ఞయాధానుజ కేశవానాంద్రైపాయనం ధౌమ్య మపి ప్రణమ్య
విజ్ఞాప్య యజ్ఞాను విధానకామంసంభార సంపాదన మాదిదేశ॥ 59
అథాశ్వినే యోగిజ శాసనేనదూతాఁ నృపేభ్య స్త్వరియాద్వితీయః
సంపాహిణోదావనధాన్వతేషాంరమ్యాఁ వితేనే బహుస ని వేశాఁ ॥
త తోల్పకాలేన ధరాసురేంద్రా స్సమస్తశాస్త్రాంబుధి తత్సవిజ్ఞాః
రాజాజ్ఞయా సాత్మజదాగభృత్యా స్తత్రా యయు ర్యజ్ఞ నిరీక్షణోత్తాః॥
త తోనుశిష్టే నకు లోగ్నిజేన హృష్టః పృవిష్టో నగరం కురూణాం
ప్రణమ్య భీష్మాదిమ పూజ్యబంధూఁ ఆకారయత్తా మఖవీక్షణాయ॥
తే పీతచిత్తా మనుజుషాధిస్య సమృద్ధి ముదీత్య యుధిష్ఠిరస్య
ఆదృత్యతా తేన సహైవశక్రప్రస్థం సమాజ గురుపేత భృత్యా॥ 63
రాజాంబికే య స్ససుతశ్చ భీష్మోద్రోణ స్ససూను ర్విమరీమహాత్మా
గాంధార రాజానుబల స్సపుత్రః కర్ణశ్చ శత్రోఽపిచ బాహ్లికోఽపి॥ 64
జయద్రథ సింధుపతిశ్చ సాల్వఃపాన్జ్యోతి షేంద్రో భగదత్త సంజ్ఞః
భూరిశ్రీ వాశ్చైవన సోమదత్తఃసృవా స్తథాన్య పృథితా జగత్యాం

బృహద్యలః పాండ్యక వాసుదేవః

కళింగవంగాధిపతీచ భూపా

నద్యది సింహూపచరాశ్చ భూపా

మైచ్చాదయోన్యేచ నృపాః ప్రయాతాః॥

66

రామ స్సకాష్ఠిర్గద సాంబముఖ్యా

య దూతమా స్సంచిత నూపహారాః

దృష్టుం సమాజ గ్మరతీ వహృష్టాః

కృతూత్తమం సంభృత సర్వకార్యం॥

67

తై రాజభిః క్లృప్త నవీనవస్త్రావిభూషణైరా వసథా నిరేజః

అధిష్ఠితానీ వసురేంద్రపుత్రైర్ద్విమానరత్నా న్యుడుభి ర్యథాఖం॥ 68

పితామహాంతంచ పితృవర్యంప్రణమ్యరాజా గురుమేవహృషం

జగామ బంధూ సఖిలాం శ్చేవీక్ష్యమేనే కృతప్రాయ మివా ధర్మరంతం॥

తతో యజ్ఞేయకార్యేషు న్యయుజ్జ కురునందనః

దుశ్శాసనముఖా బంధూక్లృప్త సంభార సంచయః॥

70

తదిత్యం॥

దుర్యోధనం రాజ గణోపనీ యోపహార సంగ్రాహకరం న్యయుజ్జ

కృతాకృతా ధాన్యనిరూపణేషు దోణంచ భీష్మంచ సమానిదేశ॥71

దుశ్శాసనంచా న్నదానేద్రాణిం విహృత్తమాచనే

సంజయం రాజపూజాయాం కృపంచ ద్వి క్షమచ నే॥

72

అథాను జ్ఞాన్యతా బంధూ దీక్షితః పాండునందనః

ద్వైపాయనదేశేనచకార ద్విగ్వృతిం ముదా॥

73

అధ్వర్యు ర్వాఙ్మయపల్కేభూత్ ఘోమ్యః పైలశ్చ హతాత్రికం

చకృతుశ్చతథోద్ధాతా సుసామా సామగోభవత్ ॥

74

ద్వైపాయన స్వయంబ్రహ్మ బభూవమునిస త్తమః

సన్యాసం నాథకం కించి త్తత్ర సర్వ మచుష్ఠితం॥

75

మత్తైశ్శిఖాస్వరోపాతైరాహూ యసురపుంగవాః

హవీషిన్యతాస్తత్రీదమస్తైమునయోనవే॥

76

దేవాశ్చ మనుజా సర్వేగతా స్తప్తపింహాధ్వరే

హవి భిరన్నపానైశ్చముదారాజానమూషిణే॥

77

అథాభిషేచనీయమాని సర్వేష్వహాణీయే మ్మగ్రిజ బాహుజే
ష్వంతర్వేది మధ్యమధ్యాసీనేషు వారదేచ దేవసిక్ సత్తమే సమను
సంహిత భగవద్గుణగణే సబహుమానం రాజా నమవే తుమాణేతిష్ట
తి పరావర ధర్మ కుశలో భీష్మరాజ్ఞామహాణాయ యుధిష్ఠిర మా
దిదేశ|| 78

తేనచధర్మజేన యుధిష్ఠిరేణ భవన్నిదేశేనైవా గ్ర్యాహాణముపని
నీషురితివిజ్ఞప్తా భీష్మో వాసుదేవ మేవ ప్రథమమహాణీయమహోచత్ |
తదను భీష్మో నుజ్ఞాత స్సహదేవః కృష్ణాయ
వృష్ణినందనాయ తదహాణ ముపజహార|| 80

తిష్ఠ త్సువిద్యాధా నయఃకులాదైః
వృద్ధేషు భూషేషు గుణోత్తరేషు
సమచక్షమానం తముదీక్ష్య కృష్ణం
చుక్రోధచైద్యః కుమతి స్తదానం|| 81

తత్త త్రైజల్పత్య సురానుయాయిన్యధోక్షజే చైద్యపతౌ సపాధాః
విగహితం చాత్మనికత్థమానేసంసాంత్యయామాస సమీపమాప్త|| 82
కృష్ణేన వక్తవ్య మిదంనుచాత్మాన్యక్రోధే సత్యనిధౌ సమచేక్ష్య
అంగీకృతో నృద్ధతమై ర్యదీయాధునా సమచా భవతోపిరాజః|| 83
తదా శాంతనవః కోపదీప్తితౌష్ఠ శ్శిశుపాల మాశ్వాసయంతం యుధిష్ఠిరం
నివార్య భగవతో వాసుదేవస్య మహిమానం ప్రకటిచకార|| 84

తత స్సహదేవో భీష్మోనుజ్ఞాతో రాజమండలమధ్యముపగతో భ
గవత స్సనుహాణ మాదదానః యేతుభగవదహాణ మననుజానంతి
తేషాం మూర్ఖిణపదమిదం నిభాస్యామిత్యుక్త్వాదదముద్దధార|| 85
పతి తేధప్రసూనానాంవషేత సురకరాపితే

శీషేతు సహదేవస్యసర్వేవిస్మయ మాయయుః|| 86

నార దోపి ప్రహషేణావ్రాశంస ద్యదుప్రంగవం
తదచామేవ సర్వార్థ్యాంకధయ ని వసంసది|| 87

తత స్సహదేవ శ్శిశుపాలేతరాన్ సర్వా సపిరాజ్ఞోనుమాన్యస
బహుమానాదరం కృష్ణమానచః|| 88

తదను శిశుపా లోనుస్య తాసురజన్మాభగవ తోహాణ మనహ
మాన స్వానుయాయినః కాంక్షేన నృపతీ నుత్సాహ్యా యజ్ఞోపరోధా
యసాగ్రభత॥ 89

యుధిష్ఠి రోపి యజ్ఞోపరోన్ముఖం రుప్తంరాజమంశలము ద్వీక్ష్య
భీతి ముపేనో భీష్మేణ కృష్ణప్రభావ విదాసంశమితభయో బభూవ॥90

తత శ్చేదిరాజన్వ నిందాపూర్వకం కృష్ణమేవ తత్కృతాపదానకధన
పూర్వకం శ్లాఘమానం శాంతనవం బహుధావిననింద॥ 91

త చ్చుత్వా ప్యస్తమితకోధే భీష్మే కిమప్యనుచ్ఛరత్యతిమాత్రం
సంకుద్ధోభీమః దంతా విదశశశిశుపాలం నిహంతు ముత్పతితస్త
ద్వరబలవిదా భీష్మేణ నివారిత స్తమపాస్తకోహో బభూవ॥ 92

అథాహ మారుతిం భీష్మ శ్శిశుపాలేతు శృణ్వతి
జన్మరీతిం మరణం కృష్ణాదేవ వినిశ్చితం॥ 93

ఏతం జాయమాన మేవ త్రిణేత్రం చతుర్భుజం రాసభవ న్నదంత
ముద్వీక్ష్య పితరా వభిభ్యతాం॥ 94

తదైవౌ త్సన్నా ఛతోగ్రి మంపాహి శిశుమిత్య సరీరిణ్యావాణ్య
నివేదితరుద్ధం నిశమ్యకోవాస్య మృత్యురితి మాతాపప్రచ్ఛ॥ 95

తతః॥ * యస్య త్సంగేస్థితస్యాస్యభుజయుగ్మం పతివ్యతి
యం పశ్యతోస్య నయసంతృప్తీయం మగ్నతాం గతం॥ 96

స ఎవ మృత్యురస్యేతివాగువాచా శరీరణీ
అథాసీ యాఖిలస్పృహఃపరీక్షామకరో త్ప్రీనూః॥ 97

కృష్ణో త్సంగే యదాతిష్ఠత్సోయం భుజయుగంతదా
పతితం చతురధికం మగ్నంచాభూ దధాహసా॥ 98

భీతా పితృష్వసాకృష్ణంపాహిపుత్ర మితిప్రభో
అపరాధశతంతృప్త్యక్షమ ఇ త్యచ్యుతో బ్రవీత్॥ 99

తదిమం కృష్ణఎవాద్యమారయిష్యతి దుర్మదం
పశ్యతాం రాజవీరాణాం పశ్యకించి ద్వృకోదర॥ 100

ఇతి శాంతన వ్రాదిత మాకర్ణ్యశిశుపాల స్సరుష్టోరోషయంశ్చ
సర్వా న్నృపతీ త త్త ద్విగర్హ్యం పచన మువాచ॥ 101

- త నిశమ్య కురుశ్రేష్ఠ విగహ్వాం వచనం పునః
ఉవాచ చేదిరాజానం అన్యోన్మ నృపతీ బహూః॥ 102
- కిం మే విగహ్వాణా ద్వోద్య కేశవేతివతి పృథా
యోహివ స్సమరశ్లాఘీ ససమాహ్వయతాం హరిం॥ 103
- తత స్త ద్వచనమసహమాన శ్శిశుపాలోర్భుడి
త్యుత్పతితః కృష్ణం సమరాయా హ్వయత॥ 104
- తస్యదుర్మద ముద్వీక్యజన్మసిద్ధమథోక్షజః
అగాంసి తేన రచితాన్యజ్జగా రాజసన్నిధౌ॥ 105
- ప్రాజ్ఞోతిష పురీయాత్ప్రావసరేద్వారకాపురః
దాహాదికం తేనకృతమాగశ్శతముదైరయత్॥ 106
- తథాపి తౌమ్యతాఘానిప్రాధికే న పితౄ ప్షసుః
అతౌమ్యమిదమిత్యాహ భగవాన్ భక్తవత్సలః॥ 107
- త నిశమ్యై వచై ద్వేంద్రస్వాగః పృత్యేవకం వచః
తత ద్భహుజ జల్పౌచ్చైః గహితోపి నరాధిపైః॥ 108
- తత స్సస్మార భగవాన్ సుదశన మరిందమం
సంఛిన్న మస్తకస్తేన నైద్యస్తస్మిన్ లయంగతః॥ 109
- యుష్మిన్ రోనుజై శ్చైచద్యదేహం సంస్కృత్యశాస్త్రతః
అభ్యషించ త్సుతం తస్యచేదిరా జ్యేమ్యతాజ్ఞయా॥ 110
- భగవాన్ రాజసూయం తం సమాప్య విఘ్నబాధితం
చకేవభృథ సంస్నాతం ధర్మసూనుం యథావిధి॥ 111
- అథ తేనాచితా భూపా స్స ర్వేనుజ్ఞాప్య పాండవం
రాష్ట్రాణిస్వా న్యుపాజన్మకథయం త స్తమచ్ఛ్రియం॥ 112
- తదా ధర్మరా జానుశిష్టో దృష్టద్యుమ్నో విరాటరాజ మనుజగామ॥
అజానో దుగ్రీవదం భీష్మంధృతరాష్ట్రంచ మారుతిః
సహదే వోన్యగాద్దోణం నకుల స్సబలంనృపం॥ 114
- సుభద్రా చౌపదీ పుత్రా నృపానన్యా ననుదుతాః
పృశంసంతో హరిం పాథం స్వానిరాష్ట్రాణి తే విశే॥ 115

ఇంద్రప్రస్థం పునస్తేషుప్రవిష్టే ష్వజ్జనాదిషు
భగవాన్ తమనుజ్ఞాప్యయయా ద్వారవతీం పురీం॥ 116

ద్వైపాయన స్సశిష్యోధనిర్వృతికృత మహాకృతుః
ఆప్రీష్టుం ధర్మతనయం యాతుకామ స్సభాంగతః॥ 117

త మఘాన్యసన పాద్యాద్వైరభ్యచన్య కురునందనః
పప్రచ్ఛ నారదోక్తానాముత్పాతానాం ఫలం కిము॥ 118

లథ నిధ్యాయయోగీం ద్రోవద దుత్పాదజం ఫలం
ఇతో త్రయోదశాబ్దానామంతేత్వా మధికృత్యవై॥ 119

దుర్గోధనస్య దుర్మత్వానర్వపాథివ సంక్షయః
భవిష్యతి భవాన్నైతత్కృతే సంతాప మాప్నుయాత్॥ 120

ఉత్పాతమేకం చైద్య స్యశిరశ్చే దోధ్వరోత్తమే
కించాన్యచ్ఛుక్త పాంతేత్వంస్వప్నం ద్రక్ష్యసిదారుణం॥ 121

స్వప్నైశివం వృషారూఢం ద్రష్టాయామ్య దిశాముఖం
య ద్భావిత ద్భవిత్యేవనాన్యథా చవిశాం పతే॥ 122

ఇత్యేవం నివేద్య ధర్మరాజ మాపుష్య ద్వైపాయనే భగవతి
మహాహిమర్యై కైలాసమచల ముపగతే త ద్వచనచితాపరీత మనా
యుధిష్ఠిర స్సృహేతుకం నిఖిలనరపతిసంక్షయ ముదీక్షమాణః పరిమ
త్సయ న్నాత్మానం ప్రాణత్యాగవినిశ్చితమనాః ధనంజయేన పునః స్థా
పితధైర్య స్తదేవమహాహిమచన మనుచింతయ న్నువాస॥ 123

యాతే ష్వఖిలభూపేషు ధృతరాష్ట్రాత్మజో బలీ
తత్రైవస్యవస త్కంచి త్కాలం శకునినాసహ॥ 124

కదాచి త్తత్ర దివ్యాయాం సభాయాం ధర్మనందనః
సానుజోమంత్రిభి ర్భృత్యై రుపా స్తేధిష్ఠితాసనః॥ 125

తదా దుర్గోధన శ్శకునినాసహస త్సభారామణీయకం దృష్టుమ
నాస్త స్యాంసర్వత సుంచరణజలేశలవిభ్రమం స్థలేచజలవిభ్రమ
మకరోత్॥ 126

త దాపహసితః కుర్ధో భీమాద్వై నమితాననః
వీడితో హస్తినగరంగోహృచ్ఛల్య ముద్వహాత్॥ 127

దోగ్ధస్వభావతః పార్థేష్వ వధూతస్య సంసది
సమృద్ధే దక్షణా త్రైమాంవవృధే తజ్జ్వరోమహాన్ 128

అథ స సుబలనూను ధాన్తరాష్ట్రస్యచిత్త
జ్వర మపగత తేజోవీక్ష్యప ప్రచ్ఛహేతుం
విజయ బలసమృద్ధాం సంపదం ధర్మనూనో
నిజహృదయవికారప్రత్యయం నోప్యవచః॥ 129

నిఖిల మపి చ భూమిం నిర్జితాం వీక్ష్యపార్థైః
సకలనృపతివంశ్యాన్ వీక్ష్యతే మాంచనశ్యాన్
స్వమపిగతసహాయం ధాన్తరాష్ట్ర స్పదుఃఖాత్
అనునిగమనమైచ్ఛ త్పానకో ధృఢనాద్యైః॥ 130

శకుని రథసఖాయం దుఃఖితం ప్రాణహాని
త్వరితమనసమైక్ష్యప్రాహసం సాంత్యయన్ తం
కిమిద ముదిత మద్యతౌత్రితేజో విరుద్ధం
యుధిజయతు భవాన్ తాన్ పాండవాన్ చండపీర్వాన్॥ 131

తనచ బహుసహాయా స్సంతిహిత్రాత్మవీరా
గురురపి సహపుత్రో గౌతమోహం తథాన్య
రణభవిసహిత స్త్వం వీరవత్త్వరిమైస్తాన్
జహినిగదిత కీర్తిముంచ సంతాపమేతం॥ 132

ద్యూతప్రియః ఖిలు స పాంశుతనూభవ్రాగ్ర్యః
ద్యూతం నవేత్తితు సఖేతదహం త్రిలోక్యాం
ద్యూతేతుల స్సదసితం పణబంధనేన జత్వాది
శామితవత స్యసరాం సమృద్ధిం॥ 133

ఆకణ్ణ్య తద్వచో ధాన్తరాష్ట్రస్సుప్తోనివేదితుం
పితృత్రత్యేరయామాస తమేచస్వయమక్షమః॥ 134

అథ శకుని వచోభిదీక్షమాశ్వాసహీనం
హరిణవపుషమాత్మావత్యముద్వీక్ష్యరాజా
రహసి శకునిధుర్యాహూయతం సాంత్యపూర్వం
హృదయ వికృతిహేతుం బ్రూహిచేత్యహుదీనః॥ 135

సతుపితురనుమత్యా ధార్తరాష్ట్రో దురాత్మా

వ్యసన ముపగతం స్వం పాండవ శ్రీసమృద్ధేః

అకథయ దభిలాషా తత్రచైవాత్మనాథో

శకుని రవదదేవం కౌరవం గౌరవేణ॥

136

యాము ద్వీక్ష్యహిసం పదం తన విభోపుత్రస్య జాశో జ్వరః

చేతస్యద్య సమాప్రియేయ మతులాం తాం పాండవానామహం

త్వ త్పత్నీయ తమక్షదేవనపరం తతానభిజ్ఞం స్వయం

జిత్వాధర్మసుతం జఘానన్మపతే లభ్యా తవాజ్ఞాయది॥

137

ఇత్యుక్తపతిగాంధారే ధృతరాష్ట్రో సుయోధనః

తదేవపీఠయామాస యదుక్తం తేన దేవనం॥

138

చోద్యమానః తనూజేన సౌబలేనాప్యభీక్ష్యశః

ప్రజ్ఞాచక్షుఃపదం నూను మువాచో దక్షచింతయా॥

139

విదురోహి మయాకార్య సంకటేషు నిరూపితః

మంత్రితేన సహలోచ్య బ్రహ్మత్రయ దుత్తరం॥

140

• అథ దుర్యోధనఃఖన్నమనా రాజాసమిద మువాచ •

విదురః పాండవుత్రాణాం పక్ష్యోహ్యేత స్సమృష్యతి

నివర్తయిష్యతిత్వాంచ తతోమే మరణం ధృవం॥

141

ఇత్యుక్తం సుతవచనం నిశమ్యధృతరాష్ట్రః కర్తవ్యసమ్మూఢహృ

దయః పుత్రశ్వాసనకామః సభానిర్మాణాయ కృతాభ్యనుజ్ఞరహసి

విదురే త త్కార్యసంకటమాలోచయితుం తస్మైదూతం ప్రాహిణోత్॥

అహూతశ్చ విదురోరాజసన్నిధిమాగతః ప్రణమ్యరాజానం తేనావేదిత

దూతప్రస్తావః కలహద్వారముపస్థితం మన్యమానస్త న్నాభ్యనందత్॥

నివారితే నాపిపునః పునస్త్విసరాజ్ఞా కర్తవ్య

తయైవసశ్చితం ద్యూతం విజ్ఞాయ విదురః ప్రావదదేవం॥

144

మిథ స్తవతసూజానాం భిదానస్యా ద్యధావిభో

తథా ప్రవర్తతాం ద్యూతం యదిశేయో న్వవేక్ష్యసి॥

145

ఎవ ముక్తవంతం విదుర మువాచ ధృతరాష్ట్రః॥

146

భీష్మ ద్రోణ కృపైః త్వయాపిచమయా క్షత్త సము ద్వీక్షితే

నాధర్మస్పదసహదేవనకృతే మాభూత్ త్వమ ద్వైవతత్

ఇంద్రప్రస్థ ముపేత్య ధర్మతనయం సభ్రాతృదారానుగం
పుష్ట్యానామయమానయస్వనగరీమేతాం మమాజ్ఞాగిరా॥ 147

క్షత్త్రబాధవిమోహితం తనయవిభ్రాంత్యామరీహశ్రియం
బుధ్వాతం సుబలాశ్మజం కపటనం విజ్ఞాప్య భీష్మాయతత్
మంత్రేస్వస్యచ నిష్ఫలే విధిబలం సుచింత్యదీనోవరంప్రా
యా దాసుగవాజనం రథమధిష్ఠాయ షీతీశాజ్ఞయా॥ 148

ప్రవిశ్యభూడనప్రస్థం । దృష్ట్యాధర్మతనూభవం
రాజ్ఞోవచన సర్వస్వం । పుష్ట్యానామయ మబ్రవీత్॥ 149

రాజా కాచననిర్మితాతపసభా తుల్యాసభా హస్తినే
రాజ్ఞాతాం సముదీక్షితుం నరపతే రాజ్ఞానా తానుజః
ద్రాపద్యాచ సహోపయా హిధావితా తత్రాక్షులీలామహా
త్యాస్తాతా శకుని ర్వివింశతిముఖాః స్వప్తాః తత్రాపరే 150

శుత్రేష్టతం విదురస్య వాచమనిదం పూర్వేణదై న్యేనతా
ముక్తాం ద్యూతవిధించ నిందితమం స ద్భిక్షిచార్యాత్మనా
తత్రాప్రదృట్కైతవానధిక్రతా జ్ఞాత్వాశకున్యాదిమాన్
రాజాజ్ఞానుమతిలంఘితుం నచ శశాకాహ్వనదుప్తోద్విషాం॥ 151

బాహ్లికోపనతం రథం తదనుశోధిష్ఠాయ సభ్రాతృకో
ద్రాపద్యాసహ హస్తినం పురవరం గత్వా గృహం భూపతేః
భీష్మదోగముఖాన్ ప్రేణమ్యచ గురూన్ రాజా నమస్యాదరాత్
భ్రాతృపౌత్రాశ్చాపి నిరీక్ష్య రాజమహిషీం దద్ధిష్టుం గ త్సంతఃపురం॥ 152

దృష్ట్యా తత్ర వధూగణేన సహితం గాంధారపుత్రీం నృపః
కృత్వాచప్రేణతిం సదార సహజశ్చ శాసితో భావుకం
కృత్వా దైవికమాహ్నికం ప్రేణయతః క్లప్తం సుమృష్టాదనం
భుక్తాతామనయ ని శాంసుశయనే శృణ్వశ్చ గీతీర్వరాః॥ 153

అథ నిశివిగతాయాం పాండవాః క్లప్త సంధ్యాపిధి మపినియతం స్వం
సంవిధాయాశుహృష్టాః । ఉపయయరభిగమ్యైః దోగభీష్మాదిభిస్తాం నృప
తినమితిమిథ్యామస్తమదిం యథాకాః॥ 154

భీష్మదోగకృపేషు తత్ర నృపతౌ చాన్వేషుచన్వాసనా
న్యాయాధేషు యుధిష్ఠిరం సమవదత్ గాంధార రాజాత్మజః

సర్వేత్వాం వయముత్సుకానరపతే దృష్టుంతదత్తై స్వయాదీవ్యామ
స్సమయం కురుష్వతదనుప్రవాచధర్మాత్మజః॥ 155

ద్యూతం నిందిత మిత్యశంతిమునయోరాజన్ నికృత్యాలయం
చాహూతోపి తథాహమధ్యసమితౌ శక్తోన చోల్లంఘతుం
త త్కోవా ప్రతిదేవితా మమపణః కశ్చుత్తక్ప్రప్నోవదే
త్యాహానం తరమేవ ధర్మతనయం హృష్టస్స దుర్యోధనః॥ 156

రాజ స్నేష మదధామేవ శకునికర్తాత్వయా దేవనం
సర్వం మేవనుతత్రహేమరజతంచాన్యత్ప్రదద్యాం పణం
ఇత్యుక్త్వా విరతేన్మపస్యతసయే ధర్మాత్మజోత్సాహ్యధాత్
తా జగ్రాహపురాశుకైతవపథా గాంధార రాజాత్మజః॥ 157

తతోరుషాకై తవచాపలేనయ్యధిష్ఠిరోనిష్క్ర సహస్రరుక్మం
దిదేవకృత్యాపణమాజహరః॥ ఛద్మాశ్శీతస్త చ్చకునిస్తదాత్మైః 158

అథాప్యభిశ్వేతహయైరువోధం॥ రథంచ నైకా వివిధాశ్చదాసీః
ఉక్త్వాశ్చనాగా వివిధాంశ్చకృత్వాపణం కృమేణాక్షగణానువాప॥ 159

తదాశకుని నికృతిమాశ్రితస్త త్సర్వంజితమి త్యువాచ॥ 160

యుధిష్ఠిరస్తదనుపురా చిత్రరథేన గంధర్వేణాజ్ఞానాయ దత్తా
నశ్వానన్యాంశ్చ రథశకటాదీన్ నానారత్నపరిపూర్ణా నిధిగణాంశ్చప
ణం విధాయదిదేవతదపి సర్వం నికృత్యైవ శకునివిజగాయ॥ 161

తతో విదురేణ నికృతిదేవననిరీక్షణరుష్టేన దేవననిపతానాశయా
పాండవమహిమాప్రకాశకతయాచఫణితం హితవచనమసహమానో దు
ర్యోధనస్తం బహుధా వినినిద॥ 162

విదురేధకాల దైవబల ముపచింత్యహూష్టీం భూతే శకునినా పున
దేవనపణకృతే సంఘోదితో ధర్మరాజః అయుత్రప్రయుతాది పరాంత
సంఖ్యాతం సర్వం చ ధనం పణతయా నిక్షిప్యదిదేవతదపి శకుని
నికృత్యైవ జిగాయ॥ 163

పురం జనపదా భూమిం సదేవబ్రహ్మణాలయా
పణం చకారకౌంతేయఃజితం త చ్చుతతోనుజాన్॥ 164

నకులం సహదేవచ భీమం ఘనసమేవచ
కృమేణదేవనస్యారేణ పాండవో విదధేపణం॥ 165

జితేచ తస్మిన్ సుబలస్యసూనునా యుధిష్ఠిరస్వం పణమాతతానచ
తదాహ పాంచాలసుతా తవప్రియాపణంవిధేహీతి దురధ్వసంశ్రితః
అధరుష్టో యుధిష్ఠిరో విజయాశయా ద్రాపదీమేవపణతయావస్థా
ప్యాతౌనపాతయత్ ॥ 167

తదా॥ ధిగితిధిగితివాచసద్భిరుక్తాస్సభాసా
జలనిధిరివసర్వ ణ్యుద్భటంతోభమాప
నిఖిలనృపతివీరాశ్శోకమాపుదురంతం
కిమిదమభవదిత్యాగూర్యనిభిన్నచిత్తైః॥ 168

సస్వేదవేపధుతనూషుచ భీష్మభారద్వాజాది
మేషువిదురేపిచమూఢితాభే
హృష్టేచరాజనికిమాసచేత్యాకార
గుప్తిరహితే విహితప్రిలాపే॥ 169

గాంధారరాజతసయో నికృతిప్రధానో
జగ్రాహతానపి యుధిష్ఠిరపాతితాతౌ
దుశ్శాసనపృథ్వితి భీష్మహతతృకణో
హృష్టోజహ సపరిశోచతీసాధునగే॥ 170

ద్రాపద్యానయనే తత స్ససమితో క్షత్తయ్యపామంత్రితే
రాజ్ఞోజ్యేష్ఠతనూభవేన సమదం రోషేణ తన్నిందతి
నూతం కించన త త్సదేశమనయ త్సప్రాతికామ్యాహ్వాయం
సోపూచే దుప్రపాత్సజా ముపగతో దుర్యోధన స్యాజ్ఞయా॥ 171

అయి భగవతి రాజ్ఞా ధర్మపుత్రేణ
భద్రే కితవ బలజితే నత్వం సణత్వేతుక్లప్తా
అజయ దనుచితజ్ఞో ధార్తరాష్ట్రోగ్రజస్త్యాం
భజ భవన మిదాసీం కర్మణే కౌరవాణాం ॥ 172

ఆకర్ణ్య తద్వాక్య మువాచసాతం కింకైతవం నాన్యద ముష్యకించిత
కోవాపి కుర్యా ద్దృహిణీం పణత్వే ధర్మం విజా నన్నితి నోపదత్తాం
సర్వం సువర్ణం రజతం దిపాశ్వ రథాదికం నస్వవసీచరాజ్ఞా

కృతాః పణత్యే సహ జాస్త ధాత్వా త్వంచాక్షు లీలా బల నిజితేన॥
తతః॥ పురాపణత్యే విహితాహ

మేవ వా కిముస్వయం వేత్సుప గమ్య పాధివం

గిరా మమా పృచ్ఛ్య తతో నయ

స్వమాంత దింగిత జ్ఞ స్త్వితీ సాతమూచే

175

తత స్సభాయ మథ సూతజేన సమీరితం పాండుసుతో గృహిణ్యాః

నిశమ్య కించిన్నత దుత్త రోక్తిం ఊచేథ హృష్టస్తు సభార్తరాష్ట్రః॥

ఇహాగతా ప్రశ్నమిమం విదధ్యాత్ పాంచాలపుత్రీ పతిమస్యవోక్తిం

తదుత్తరాదార మిహానయస్వే త్యువాచ ద్యూతంవ్యధిత స్సభాయః॥

ప్రాప్తో నివాసం ద్రుపదాత్మజాయా స్సభాసదస్తామధునాహ్వయంతి

ఇత్యాహసాధాహపురోక్తమేవ నివేద్యతేహం యదుశం సితేసి॥ 178

ప్రబ్రూహితద్యామి విచిత్రపశ్చాత్ ఇత్యేత్యతా నాహవచోధతత్సః

తూష్టింస్థితాస్తేతు నిశమ్యసభ్యా స్తదాహపార్థోన్య ముదీక్ష్యనూతం॥

త్వమద్యపుస్సిణ్య పిచైకవస్తాసభాముపేహిశ్వశురంతికస్థా

ఇతిప్రవిశ్యాశుగృహం సతస్యాన్యవేదయత్తద్వచన నృపస్య॥ 180

త దాజ్ఞానాదీనృతపాశబద్ధాః విలోక్యదీర్ఘాధృతరాష్ట్రసూనుః

సూతం తమూచేపునరే వహృష్టోసమానయేహ ద్రుపదస్యపుత్రీం॥ 181

ప్రత్యక్షమస్వా వచనంతదేత ద్భ్రవీతు పాథా స్సదసీతినాసి

భీతశ్చ తస్యాః పునర బ్రవీత్తా సభ్యాః కిమేవం కథనీయ మస్యాః॥

ఇత్యేవం స్వాను శాసనేపి సభ్యాను జ్ఞామా కాంక్షమాణం ప్రా

తికామి నమ వలోక్యాతి రుష్టో దుర్యోధనో దుశ్శాసనం భ్రాతర మి

ద మువాచ॥ 183

దుశ్శాసనైష చకితః కిల భీరుసేనాత్

తస్మా త్వమేవ సద ఆనయ యాజ్ఞసేనీం

సా సమ్ముఖేద్య సకల క్షితిపాలకానాం

దాసీత్వ మేతు పణితా మమపాండవేన॥

184

ఇతి భ్రాతుర్వచన మాకిర్ణ్య దుశ్శాసనః ప్రహృష్టో

రుష్టశ్చ ద్రౌపద్యా నిలయం ప్రవిశ్య తా మిద మువాచ॥

185

ఎహ్యేవా పాంచాల సుతే సదస్త్యం దురోదశే వైపణితాసిభర్తా
గరోష్ఠి సర్వా వినాశ పాండో స్తమాజనీనాం భవ దాశ్రయోత్థః॥

తదను ద్రాపదీచ దుశ్శాసన వచనం నిశమ్యాతి చకితా
వివణ వదనా బాహ్మవిల నయనా శ్వశ్రూ నిలయం దుత్రావ॥

తావద్దుశ్శాసనో దుష్ట స్తా మనుద్యుత్య మూఢః
కరేణ కేశానాకృప్య విచకషణ బలా ద్భువి॥ 188

దుశ్శాసన స్సచవిరోదనదీనవక్త్రాం
తాం భర్షయన్ సదఉపానయ దార్యనింద్యః
చుకోశ కృష్ణ మపి జిష్ణు ముదారపీశ్యా
త్రాణాయ సా బహునినింద తమేవ మూచే॥ 189

సభ్యః కివేమే విదితాఖిలాధాః భీష్మ స్తథాహ్యంగిరసః కృపశ్చ
ఉదాసతే యామవలోక్య ధర్మ పుత్రస్యపత్నీ మహా సీయమానాం॥ 190

ఇత్యాదిభి స్తద్వచనై స్సభాయాం
పాండోస్సుతేషు జ్వలితేషు రోహిత్
సీతాహి దాసీత్యివాసత్సశబ్దం
కర్ణాదయస్తచ్చ ముదా శశంసుః॥ 191

భీష్మ స్తదా ప్రశ్న మపేక్ష్య తస్యాః
ప్రాహేదమార్యే ఖలు ధర్మసాక్ష్యం
దుజ్జేయ మన్వః మణితుం పరస్వం
శక్తే నపత్నీకిల భర్తృవశ్యా॥ 192

జితశ్చ పూర్వం సుబలాత్మజేన పశేస్వయం ధర్మసుతోత్రకించిత్
వేత్తుం నశక్యో మ్యహమథాతిత్వం తదుత్తరం తేన వదామి కింవా॥

తదను భీమసీనో యాజ్ఞసేన్యాస్యకరుణం విలాపంప్రలాపంచదుశ్శాసనా
దీనా మాకర్ణయన్ ఆపతితకోధః పరమార్తః ప్రోవాచేదం వచనం॥

కాశ్యాదిక్షీతి ప్రైర్వదపితమభూద్ద్రవ్యం సువర్ణాదికం
తత్సర్వం విజితం పశేవయమపి త్కాంతం తదేతస్మయా
నాహోయం ఖలు కేతవేదుప్రదజారుత్తత్రమేజాయతే
దగ్ధాహంసహదేవధర్మజభుజేదాసీయతాం సావకః॥ 195

తమేవం రోషితం భీమం న్యవారీర్థులునస్తదా
అహూతేన వరైరాజ్ఞాబోధయన్ ద్యూత మాహితం॥ 193

అసీనేషు తతో జోషం పాండవేష్వధరాననం
దుఃఖతాం ద్రావదీం దృష్ట్వా వికణ్ఠా ధృతరాష్ట్రజః॥ 197

❀ ద్రావదీప్రశ్నమాక్షిప్యసభ్యానాపేధర్థ భుజం ❀
యదపృచ్ఛద్యాజ్ఞసేసితత్పత్న్యక్తం నకించన
అన్యాయ్యః కౌరవై స్సర్వైకృతోస్యాః పరికషణాత్॥ 198

చత్వారి వ్యసనాని వైక్షితిభృతామతౌశ్చసానం మృగం
సక్తిః గామ్యసుఖైరదర్శిలులిఖో ధర్తాచ్యుతస్యాన్నృపః
రాజాక్ష వ్యసనోయ మద్యగీతవైరాహూయ శార్యాజ్ఞతః
పూర్వం సాబలమోహితస్తు గృహిణీం నిక్షిప్తవాక్ కైతవే॥ 199

తదయం దుఃపదాత్మజా శుభాపణితానేతి మతిర్నమేదృశీ
అనయశ్చననః కులక్షయంతమతే ధర్మవరై ర్విగహితః॥ 200

తదనుసభ్యేషు సర్వేషు హృష్టేషు వికణ్ఠం న్నవత్సు శకునింవినింద
త్సు చకణ్ఠో వికర్ణ వచనశ్రీవణరుప్తస్తం బహుధావి నిందన్నిదము
వాచ॥ 201

కించినో చురిమేముహూర్ద్రుపదజా పృష్టాశ్చ సభ్యాస్తతో
మన్యేహం విజితాంపణేనతు భవా బాల్యేన జానాసికిం
సాభ్యేకంపతిమాశ్రితే యమనుగాఘ్రసోబహూ బంధకీ
విఖ్యాతా తదిదంక్షుమం హిసదసస్సం ప్రాప్తిరస్యాః కిము॥ 202

ఇత్యాదిదుస్సహవచో బుధతానుశిష్టో
దుశ్శాసనో రవిసుతేన పటోపహారే
తేషా మధోనదసి తే న్వయము త్తరీయా
ణ్యముచ్య పాంశులనయావ్యధితా వినమా॥ 203

దుశ్శాసనే వసనమాక్షిపతి ప్రహృష్టే
స్వీయం తదా దుఃపదజా వమదేవనూనుం
దధ్యో శరణ్య మవగమ్య వసిష్ఠవాక్యాత్
త్రాణం మహాపది హరిం ధృతధైర్యసారా॥ 204

సద్వారకాయామవరోధగేహే, స్థిత స్తదానిం హరి రంబుజాతుః
తదీయభూకోశరవనిశస్య తస్య మసారాంకరుణాం చకార॥ 205

అక్షిప్యమాణే వసనే ధతస్య దుశ్శాసనేన త్వరితేనతూణాం
తద్యామస్య ద్భహువస్త్రజాతం అవిబాభూవాచ్యతపీక్షణేన॥ 206

తత్పాతివృత్తశక్తి ప్రముదితసభికశ్లాఘితాయాంచ తస్యాం
భీమక్రోధోద్వలోష్ఠాకరయుగ మసక్మత్పీడయా క్లప్తసంధః
దుష్టస్యాస్యాజరంగే హృదయవిదళనాదాశుచాస్యామిరక్తం
నోచేన్నస్యద్గతి మేషితృభి రధగతా పూర్వకైరిత్యువాచ॥ 207

తదా పృథాయత్సవిగహ్యమాణో
దుశ్శాసన స్సాదుభి రంశుకానాం
రాశిం నిరీక్ష్య దుష్పదస్యపుత్ర్యాహీత
స్సభాయాం వినతాన నోభూత్॥ 208

అకోశపూర్వం పరినింద్యమానే సభ్యై స్తదానిం ధృతరాష్ట్రభూష
ఉత్తిష్ట్యబాహూ విదురో నివార్య తానేన మూచేనభికా మహత్తా
యత్పుష్ట మత్ర దుష్పదస్యపుత్ర్యాయారోరవీచ భృశం వ్యాసాధా
సభ్యేషు కేనాపిచ దత్తమస్యనదుత్తరం తత్ప్రసృతోవ్యాధర్మః॥ 210

ఆరేనపుంసాసమితింగతే పృష్టసుశక్తోనవివక్తియోర్ధం
తేనాన్యత్కారం ఫలమాప్యతే తత్ప్రాక్తం వికరేన యథా స్వబుద్ధి॥

భవద్భి రప్యత్ర సభాధిరూఢైః ప్రశోషయమస్యాః ప్రతిబోధనీయః
నహ్యంజసానేన కులం కురుణాంనశ్యేద ధర్మేణ సదఃకృతేన॥ 212

ఇత్యాదివిదురవచనమాకర్ణ్య నకించిద్బ్రువతి సభాజనే దుశ్శాసనః
కర్ణేన ద్వాపద్యావికర్షణేనయ్యుక్తస్తాం సదసి విచకర్ష॥ 213

తదైవం దుశ్శాసనేన బలాద్వికృష్టాపరిభూతా ద్వాపదీ సభ్యా నుద్దిశ్య
కృతప్రణామా బహుధావిలంప॥ 214

అహే న్యధర్మోయముపేత్య మాణాయాహంసభా సైరపి ధర్మవిజ్ఞైః
స్నుమాచ పాండోర్వసుదేవనూనో భక్తౌనదః ప్రాప్య మహిషతీనాం॥

దుశ్శాసనోయం కురువంశసీచః క్లిశ్నాతి మానాగసమేవ ధర్మాన్యం
కింబ్రాతదాసీం కిముమామదాసీం సభ్యాశ్చఽహ్యమి తథాయథోక్తం

భీష్మ స్తతః పాహ శుభే భవత్యాః
ప్రశ్నోయముక్తోహి మయా పురైవ
ధర్మస్యకాత్యై దహమత్రినజ్ఞ
దోగో న చాన్యేచ విగోవిదంతి॥

217

యుధిష్ఠిరస్తేష్వగిరో భవత్యావిబుధ్యతీతిప్రతిభాతిదేవి
తూష్ణీం తతస్థాయినీ సభ్యనగై దుర్యోధనో గర్వితమేవ మూచే॥218

ప్రశ్న స్వయం తిష్ఠతు యాజ్ఞసన్యాః
భీమోజ్ఞానో వాయమజౌచవాన్యాః
యుధిష్ఠిరం బ్రూయిరసీశమత్ర
ముచ్యేతదాన్యాత్ దుష్పదస్యప్రతీ॥

219

సభ్యా స్తచో ధర్మసుతస్య జ్ఞాః భీమస్య మూద్రీసుతయో గ్మఖాని
నిరీక్షమాణా ధృతరాష్ట్రజ్ఞోక్తేఃప్రత్యుత్తరాకణానదత్తకర్ణాః॥ 220

కేచి త్రప్తశంసంతి సుయోధనంతు కేచిచ్ఛదీనా స్సముదీక్ష్య పాండోః
సుతాంశ్చ తాం తద్దృహిణీం రుదంతీంఽరై వినేదుస్సస్థత బాష్పనేత్రాః॥

భీమం తతో బాహుబలప్రకాశం
కుర్వంత ముద్రీక్తవిలోలనేత్రం
న్యవారయన్ భీష్మముఖాః ప్రవృద్ధా
కర్ణో ధ. పాంచాలసుతాం బభాషే॥

222

ద్రావిపద్యయితవేమేవై జితాః కురుభి రీశ్వరాః
విహాయ పాండవాన్ తత్స్వంభజకౌరవదానతాం॥

223

ఇత్యాదికణావచనాహిత రోషహేలి
భీమాగ్నిరగ్రిజ మువాచ నరేంద్రదాసాః
సత్యం త్వయా ద్య విహీతాః పణతః
కురూణాం నబ్రూయురేవ మనయానపణోక్షపాతే॥

224

దుర్యోధన స్తదను ధర్మ మువాచ హృష్టః
కర్ణాననేక్షణసముల్లమహాప్రహసః

భీమాజ్ఞానాచ యమశౌ తవశాసనస్థా
కింబ్రాహి భూపనజితాదుపదస్యపుత్రీ॥

225

ఇత్యుస్మయ స్స సముదీత్య నరేంద్రపుత్రీ
ముక్తిస్య నైజవసనం మదమోహితాత్మా
మధ్యే సథం నిజమధవయదూరుమేత
ద్వప్యో భృశం త మవదత్॥

226

యద్యాహ వేస్యగదయానభింద్యామూరుముగ్ధుటం
నస్యాన్యై పితృసాలోక్యం తదేతద్దీక్ష్యథా చిరాత్॥

227

ఇతి వదతి వృకోదరే కుక్రిధారై
విదురవచః ప్రస్ఫుతం నిబద్ధధర్మం
భయమిదమముతోభవే త్కురూణాం
తదిహ సుతాం ప్రపదస్యముంచతేతి॥

228

పునరపి ధృతరాష్ట్రజి స్సమూచే ద్ద్రుపదసుతా పరిముచ్యతే మయాద్య
యది చయమావిజయశ్చ భీమసేనః నృపతి మసిశముదా హరేయరేనం॥

తతోజ్ఞానః ప్రాహ రాజాయదిపూర్వం జితః పశ్యే
నస్యాత్ ఈశః పశ్యేముష్యాః జిత్రోయంప్రభవేత్కిము॥

230

తదాంబికే యస్యగృహే సుఖైరగోమాయు రువైచ్చి రరువత్తరాశ్చ
భీష్మాదయ ప్రచ్ఛ నిశమ్య భీతాః స్వస్తీత్యప్రాచా పరిబుద్ధతత్వాః॥ 231

గాంధారపుత్రీ విదరశ్చభీతౌ నిశమ్య తం ప్రాహతు రాంబికేయం
స చాత్తతంకః స్వకులస్యనాశేన్యవారయ త్వరే మసత్ప్రలాపాత్॥ 232

తాం సాంత్యయిత్వా బహుశోనరేంద్రః
సాంచాలపుత్రీ మహినోద్వరాయ
దాసత్వముక్తి విజితస్య భర్తు
ర్యుధిష్ఠిరస్యాస్తుమమేతిసోచే॥

233

తతోద్విలీయాయ వరాయ పృష్టా
రాజ్ఞా పునస్సాశ్వశురంతమాహ
భీమాజ్ఞానా చాపి యమానదాసాః

ధను ధరాంశ్చాపి వృణేన్వతంత్రాః॥

234

తథేతిచోక్త్వా నృపతిస్తుమాం తాం పున స్తృతీయం వర మాబభాషే
సా తన్నచైచ్చ నృపతి స్త్రియాస్తువరద్వయం ధర్మ్యతమం బుధంః॥
రాజన్ని మేమత్పరయోద్య కష్టా త్తీర్ణాహి పుణ్యేన నిజేన భూయః
భద్రాణి పశ్యంత్యితి బాధకర్ణో రుమా మానా తత్రగిరంజజల్ప॥ 236

మహాబలాః పాండుసుతాః కృతాస్త్రాః కష్టాద్విముక్తాహి వధూప్రసాదాత్
తూష్ణేభవత్స్వద్య కురూ త్తమేషు తద్వ స్సదస్యా విదితంహి వీర్యం॥
వచ స్తదాకర్ణ్య భృశం రుమా ర్తఃసగ్ధి ద్వితిగ్భాశుపరీతనేత్రః
వధోద్యమం తత్ర తదైవ భీమః చకేః రిపూణా మనుజైశ్చ సాకం॥

నివార్య తం భీమ మజాతశత్రుః కృతపగ్గామో ధృతరాష్ట్రమేత్య
కిం కార్య మస్తాక మితిబ్రువాణో వ్యతిష్ఠత ద్రోణపురస్సరాగ్నే॥ 239

అజాతశత్రో తవభద్రమస్తు మయానుశిష్ట స్సహజై స్సదారః
ధనై స్సహభ్యేత్య పురం ప్రశాధి రాజ్యం పునశ్చేతి తమాహ రాజా॥

తతః పగ్గామ్య షీతిపం సదారంభీష్మాదిబంధూనపి పాండునూనుః
స్వస్త్వహితేనై స్స గణస్తదింద్రోప్రిష్ఠం సమభ్యేత్య ముమోద శాసన్॥

దుర్యోధన స్తత్తువిబుధ్యభూయో దుఃఖాకుల స్సౌబలశాసనస్థః
పితు స్సమీపం పునరేత్య కర్ణదుశ్శాసనాభ్యామపి చోద్యమానః॥ 242

త మాహమే బాహుబలేన రాజన్ సమాగతాశ్త్రిభవతా రిపూణాం
వినాశితావై పునరేవ తేషిప్రస్థాపితాః దత్తసమస్తరత్నాః॥ 243

తేహ్యద్యనో విప్రకృతాః పురస్తాత్ కుర్ధ్ధావానిష్యంతి రణాయ యాతాః
తతఃపునర్దేవ సమస్తు రాజన్ తత్రేవ్యవస్థేయ ముదాహ్రియేత్॥ 244

తేవావయం వా యది నిజతామ్యః తేద్వాదశాబ్దా వనవాసినమ్యః
అజ్ఞాతచారా స్తతపకవర్షంజ్ఞాతాభవేయ ర్యదితత్ర భూయః 245

వానోవనే ద్వాదశవత్సరేషు భవే త్తదాహ్వన మజాతశత్రోః
విధేహిరాజన్ యదిజీవతో నో నిరీక్షనేనో యది నో మృతిన్యాత్॥ 246

తథేతి రాజా పరిముప్తబుద్ధిః నివార్యమాణోపి ముహు స్సదస్యైః
ద్రోణేన భీష్మేణ కృపేణచావైః ఆకారయామాస పృథాతనూజం॥ 247

పునశ్చ తాం దేవ నసంప్రీప్సత్ప్రినిశమ్య గాంధారమతాహభూషం
మాద్యూదమ స్వద్య పునః కులస్యక్షయస్యహేతు ర్విభుధైశ్చనింద్యః
నివారితేనాపిచ ధర్మపత్న్యా రాజ్ఞా సుతప్రేమవశీకృతేన
ఆకారితో భౌత్యయతస్తదైవపాండోస్సుతః పాప పురం కురూణాం

మహాజనారూఢవరాసనాయాంతిత స్సభాయాం పునరేవ పార్థః
ఉపావిశం తా శకునిః ప్రతిజ్ఞామఖాదయ త్సోపి తథే త్యువాచ॥ 250

పునః ప్రవృత్తే కులనాశకాః ణ్యక్షప్రపాతే శకునినికృత్యా
సర్వం ధనం పాండుసుత స్యహృత్వా మేనేకృతార్థంస్వమపేతబుద్ధిః॥ 251

పార్థ స్తత శ్శత్రుజిహ్వి ధీరః వనప్రవాసే విహితాప్రతిజ్ఞాం
అనుస్మరన్ వల్కలమాదదానోజనంచ తైరభ్రాతృభిరుద్యతోఽభూత్ ।

దుశ్శాసనశ్రావితమప్తవాక్యం భీమ స్సదస్యాహ రుషా పరీతః
యద్యస్య వత్సాన భిషేమి సంఘే గతిః పిశుణాం నభవేత్ పునశ్చ॥

మర్యోధనం హన్యహమేవ కణణం

ధనంజయాయం సహదేవహస్తే

మృతిం ప్రపద్యేత్ శకునిః ప్రతిజ్ఞాం

తన్వంత్విమాం దేవగణాః కృతార్థాం॥

254

ఇతి వదతి వృకోదరేతి రుప్తేశపథ మకుర్వత క్షేణాశ్వినేయాః
రవిసుతసుబలాత్మజా ద్యరీణాం వధ ముపలక్ష్య రణే నరేంద్రసంఘే॥

అథ నృపతిముపేత్య చాంబికేయం

వనగమనాయ ధృతాః పృథాతనూజాః

ప్రణతి మకుర్వత భీష్మముఖ్యవృద్ధాః

గురుమపి సాత్మజ మంగిరః కులీనం॥

256

అపృష్టావనవాసాయ భీష్మాద్యాస్తే సభాసదః

పాండవై జ్యోషమాసీనా ప్రీతా శ్చింతిత మంగళాః॥

257

తదను విదురచాక్యా తద్వశేనాపయిత్యా

ప్రసువముదితదుఃఖాం ధర్మనూనుర్మహాత్మా

సహసహజనిజాయో ద్రోణభీష్మ ప్రణమ్య

ప్రతిగతపురవాంభో నిర్గతో రాజగేహత్ ।

258

పుత్రా వీర్య పృథాపురా త్రవసతః కృష్ణాంచ దుఃఖాకులా
తత్ర దృవ్యాతులం శుశోచ విదురస్తాం సాంత్వయిత్వా
శనైః! కిం చిత్తాననుసృత్య కేహ మగమ త్తత్సర్వమాకర్ణ్యతా
వధ్యోరాజగృహే చిరం ప్రకురుమ దుఃఖేన మూఢా భృశం॥ 259

రాజాచానయమాత్మజై ర్విరచితం ధ్యాయ విగహ్యం తదా
భీతాత్మా విదురం స్వకం నిలయనం ప్రాపయ్యప్రసచ్ఛతం
శ్రోతుం పాండవచేష్టితం వనగతౌ సోప్యాహ తస్యోద్భటాం
భీతిం సంజనయన్ స్వపుత్రవిషయే తద్వీర్యసంక్లాఘనాత్॥ 260

రాజ ధర్మసుతోశుకేన వదనంప్రావృత్య యాతిప్రభుః
పశ్యన్ బాహుయుగం ప్రయాతి మరుతస్సాను స్తథా ఫల్గునః
అన్వేతి క్షితిపం వపంశ్చ శికతాః మ్రాద్యాశ్చ పుత్రోవర
స్త్యాలింశ్చ ముఖేతి యాతి నకులః పాంసూపలిప్తాకృతిః॥ 261

క్రాపద్యప్యనుయాతి ధర్మతనయం కేతై నిఃసూధాననా
ధౌమ్యశ్చానుగతః పతన్ మునివరో యామ్యాని రాద్రాగ్రిచ
సామాన్యధ్వనిపాణినాధృతకుశో నాశం కురూణాంరణే
పుత్రైః పాండునృపస్య నూచయతి తే దోషాదిదం వైకృతం॥ 262

క్షత్తుర్వాక్యం తదాకర్ణ్య రాజాతం పునరబ్రవీత్
కిమర్థ మేవం గచ్ఛంతి పాండవా స్తద్వదాధునా॥ 263

తమాహ విదురోధీమాన్ రాజానం భీతమానసం
బోధయన్ పాండుపుత్రాణాం తత్తదాకారజం ఫలం॥ 264

రాజన్ తే తనయై దుఃఖరధ్వనిరతైః వ్యాజేన విభ్రంశితః
రాజ్యా ధర్మసుతో ఘృణీతు నయనే నోస్మిలయ త్యంజసా
నాశః క్రోధిరపిక్షణేన జగతో మాభూదితిప్రాప్తతే
తేనైవా ననమంశుకేన స్పృహతి ధర్మో యథా మూర్తిమాన్॥ 265

బాహ్వో ర్మేసదృశో బలేన భువనే కశ్చిచ్ఛనానాస్తిహీ
త్యేపం సం కథయన్ స్వబాహుయుగళం భీమోపి పశ్యన్ గతః
బాణాన్ శత్రుతనూషు చైవ సికతాసంపాతితుల్యం రణే
క్షేప్తాస్త్రితి విబోధయన్ హరిసుతః క్రుద్ధోయయా త్యగిజం॥ 266

కచ్చి నృముఖ మీక్షితానచ సర స్త్విత్యాననంపాణినా
లింపగ గచ్చతి మద్రరాజతసయానూను స్తద్దైవా పరః
ముహ్యేర్థ మమరూపవైంశ్యులలనా నాద్యేతి పాంసూత్కరై
రాలింప్యంగ ముపైతి తత్ర సకులో ధర్మస్య నూనుం వనః॥ 267

పాంచాలీ దుదతీ చ ముక్త కబరా పుష్పిణ్య వాదీదిదం
పుర్యామత్ర హతాత్మజా హతధవాః నార్యోశుపూర్ణాననాః
ప్రాప్తేజ్జేతు చతుర్దశే కృతజలాం జ్యోత్యో భవే యుక్థివం
యైరేవం వ్యసనం గతాహ మనిదం పూర్వం మహా త్తత్కురే॥ 268

ధౌమ్యశ్చాప్య చిరం కురోః కుల మిదం నశ్యేత్ తదాసామనీ
యామ్యం రాద్రీ మపి ప్రగాంతి గురవ స్తిత్యే తదా నూచయన్
అన్వేతిక్షితి పంతదాపురవరే ప్రాదు ర్భూవా శుభం
యేనా శంకిత మార్యక్తః కురుకులె నాశో రణే దారుణః॥ 269

ఇత్యాది వదతి విదురే నారద స్తత్రాగ త్యేద మువాచ॥ 270

నదంతి కౌరవా సుర్వేశీఘ్రిం దుర్యోధనాగపా
శక్త్యాచ భీ మాజ్ఞానయోధామేణచ పృథా భువః॥ 271

తదను దుర్యోధనశ్చుత నారదవాక్యః కర్ణశకునిభ్యా
మన్వితస్వకం రాజ్యం దోణా యస్య వేదయత్॥ 272

సచ తమిదమవాచీత్॥

త్వ ద్దుర్మంత్రిణకేతవేన విజతాః పాండో స్సుతాధార్మికాః
ప్రాప్తేజ్జేతుచతుర్దశే పునరిదం ప్రాప్తాః పురం సంయుగే
హంతానో భవతో ధునివం సచ బలీ నృప్తా వధాయాత్మనో
ధృష్టద్యుమ్న సమాహ్వయే స్తదధునా రాజ్యశ్చియం భోక్త్యధ॥ 273

ఇతి దోణవచ శ్చుత్వాధృతరాష్ట్రోమహీపతిః
చింతామవాపమహాత్మాస్థిరః పుత్రీకృతానయం॥ 274

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే
పాండవచరితాను వర్ణనే సభాపర్వ
కథానువర్ణనం పద్మదశ స్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే.

ఉత్తరభాగేన ప్రదక్షిన్యే.

❀ అధారణ్యపర్వవృత్తాంతః ❀

❀❀❀ డవా అపి పురా ద్వీవిర్గతాః
❀ పాం ❀ కృష్ణయా సహ పురోధసానమం
❀ అన్వయుః పురజనా స్సయోషితః
❀❀❀ స్తావియోమః శృచాకులాః॥

1

తేషు కాంశ్చ ననివర్త్య భూషణముభి స్స్వసమ దుఃఖభాగినః
అస్తమేతి విహారే సురాజ్ఞానా పురధి రూఢచం కురాః॥ 2

తతః ప్రమాణాఖ్య వటే నివాసంచ కూరిరజన్యాం సలిలం నిషీయ
ప్రభాతకాలేతు వసం వసంతే! యియాసవః కైశ్చి దనుప్రియారాః॥ 3

తదా నివర్తనే తేషాంధర్మరాజో మహామతిః
వ్యాజహర గిరో బహ్విః! ననివృత్తా స్తదాపితే॥ 4

అథ తత్ప్రపణ ద్రవ్యరాహిత్యా త్పాండునందనః!
తా విహతు మశక్త్యాచ! మహాంతం శోకమే యివాన్॥ 5

తదా శౌనకసంక్షేప విప్రేణ వివిధం నృపః
బోధి శోభాత్మ సంవత్సరపసా సిద్ధిరస్తితి॥ 6

అథోపదిష్టం ధౌమ్యేన! సూర్య స్వాప్తోత్తరం శతం
నామ్నాంజజాప వియతో! ధర్మసూను రకల్మషః॥ 7

తతః ప్రసన్నేన దివాకరేణ పాత్రం మహా త్రామృమయం ప్రదత్తం
పక్వం యదత్రాక్షి యమేతి యాజ్ఞసే న్యేతిచోక్వాం తరథాదగ్నిస్తం॥ 8

ప్రణమ్య ధౌమ్యం తదనుక్షిప్తశో దత్వాసపాలం ద్రుపదాత్మజాయై
డినేడినే తత్రేతు పక్వ మన్నం ద్విజావశేషం స్వయమ పుష్పాస్తే॥ 9

తతః కామ్యకమాసే దుర్వనంసహ పురోహితాః
అమయారాశ్చ విప్రైస్తే పాండవాః విహితాశిషః॥ 10

తదా ధృతరాష్ట్రః పాండవాః కామ్యకననం ప్రవిష్టాః
విజ్ఞాయ భృశం పరితప్తచేతా విదుర మిద మవదత్॥ 11

మహామతేత్వం ధిషణేన తుల్య స్సమ స్వభావః కురుపాండవేషు
యదత్రేపథ్యం మమదాశతస్య తద్రూఢహితేనైవ పథాద్యయామి॥ 12

ఇ త్యాంబికేయ నచనం విదురో నిశమ్య తం ప్రాహ పథ్యమిదమ
త్రపరత్రవ్యాప్తః॥ రాజ్ సనూను రుపవాహ్యాతు పాంశుపుత్రా తైరై
కరాజ్య ముపయామి హితం తదేతత్॥ 13

నిగృహ్య దుర్యోధన మాధరాశ్చ సుతం స్థాపయ సర్వ
మిత్రానితే స్యధా న్వాస్య మ్మపై చేతః సత్యం బ్రవీమ్యే తదహం
హితాయ॥ 14

తదేత స్మిశమ్య ధృతరాష్ట్రో మహీపతిః పుత్రేన్నహపరీతమనా విదుర
మప్రాచత్॥ 15

కస్త్యజే దాత్మనోమూర్తింపుత్రే మన్యాధలంపటః
తత్యజేయం కథం పుత్రంపాండవానాం హితేచ్ఛయా॥ 16

త్వాం తుల్య మనుబుధ్యాహం పాండవేషు కురుష్వపి
లపృచ్ఛం హితమన్యేషుపక్షిపాతీ వదృశ్యసే॥ 17

త త్వయాధో సమేకశ్చిత్తేతిష్టవా గచ్ఛవాన్యతః
ఇత్యేవం ధృతరాష్ట్రేణవిదుర స్సనిరాకృతః॥ 18

వాసం తత్రాసహా ధీమా విహాయ గజనాహ్వయం
కామ్యకం వనమాసీదత్॥ పాండవాయత్ర తస్థితం॥ 19

దూరా నిరీక్ష్య విదురిమాగచ్ఛం తం యుధిష్ఠిరః
శశంకే పునరాయాం తం దేవనాహ్వాన కారిణాత్॥ 20

విదురః పాండవాః దృష్ట్వా తైర్విధా యథమచితః
శశంస రాజ్ఞి శ్చురితంసర్వమాత్మ నియత్కృతం॥ 21

- క్షత్తా తత్రోపసన్ నీతిముత్తమాం పాండునూనవే
బోధయా మాసనీతిజ్ఞాన్తస్యశ్రేయః ప్రదాంభృశం॥ 22
- విదురే ధిక్కృతే రాజాధృతరాష్ట్రోగతే వనం
తతాపతద్వియోగేనాభృశ మాకులచేతనః॥ 23
- ప్రేషితో ధృతరాష్ట్రేణసంజయో విదురాంతికం
తమానినాయనగరంప్రసః పాండవసంమతే॥ 24
- త మాగతం సాంత్వయిత్వాధృతరాష్ట్రో యథాయథం
స్వాస్థ్యమాపత దుద్వీక్ష్యురుష్టౌ దుర్యోధనో భృశం॥ 25
- భ్రాత్రా దుశ్శాసనే నాథాసంమంత్ర్య సృషనందనః
సౌబలే నచ కర్ణేనానిశ్చికాయేదమైక్యతః॥ 26
- గతోయం విదురోభూయస్సమాసీతః కుబుద్ధినా
రాజ్ఞా పాండవపక్షాధీమదధన్ పరిరోధకః॥ 27
- పున ర్విదురమంత్రేణపిత్రాయది కుబుద్ధినా
అనీతః పాండుతనయాస్తతోమే మరణం ధృవం॥ 28
- త ద్వయం కామ్యకంగత్వానాయుధా స్సపరి చ్ఛదాః
హత్వా పాండుసుతా యుద్ధేజయం ప్రాప్త్యా మనిర్వృతాః॥ 29
- ఇతి నిశ్చిత్వ దుష్టాత్మాధృతరాష్ట్ర సుత స్తదా
కర్ణ సౌబల సంయుక్తఃప్రతస్థే కామ్యకం వనం॥ 30
- కృష్ణద్వైపాయనో వ్యాసఃజ్ఞత్వా తద్దీప్య చక్షుషా
ఆగతో హస్తినపురం తా నివార్యయియాసతః॥ 31
- ధృతరాష్ట్ర ముపాగమ్యరహసి ప్రతిపూజితః
పుత్రం దుర్యోధనం!దుష్టం శిక్షయేత్వాహసాదరం॥ 32
- సశృణోతి వచ స్సూనుర్మమమూఢో దురధ్వగః
త్వమస్తే శ్రావయహితంత్వితి రాజాత మబ్రవీత్॥ 33
- వ్యాసః పున స్మృపం ప్రాహ!మైత్రేయో మునిసత్తమః
అభునై వాగతో రాజన్!హితంవక్ష్యతివః ప్రియం॥ 34
- ఇత్యుక్త్వాం తహిణే వ్యాసే!మైత్రేయోపి సమాగతః
కామ్యకాదేవ విపినాత్!దృష్ట్వా పాండుసుతా మునిః॥ 35

ప్రణతే నాచిన్తో రాజ్ఞాపృష్టశ్చ కుశలం మునిః
ఇదమాహ సభామధ్యేభీష్మదోగ్ధాది సన్నిధౌ॥ 36

తీర్థయాత్రా వశోగచ్ఛ కురు జాంగలమాశ్రితః
కామ్యకే విపినే వశ్యం పాండవా కృష్ణయా సహ॥ 37

అశ్రౌషం తత్ర పుత్రాగ్నా మనయం తవ భూపతే
వంచితా యేన కాంతేయాహృత రాజ్యా వివాసితాః॥ 38

తత్రే కల్యాణమన్విచ్ఛ పుత్రాగ్నా మాగతోధునా
నై రిజ్జీవతి వృద్ధేత్వ య్యుపపన్నం కురూత్తమ॥ 39

ఇత్యుక్త్వా నృపతిం ధీమాదుర్యోధన ముపస్థితం
ఉవాచ శ్లక్ష్యయావాచాసాంత్యయన్ మునిసత్తమః॥ 40

వైరం నోచిత మేవ పాంశుతనయై స్సౌభ్రాత్రీ మాలంబ్యతాం
యేజఘ్నహింబకం హిండింబ మసురం కిమ్మీర రక్షోపిచ
యేనా హన్యత సంయుగే యుతగజప్రఖ్యో జరాయాస్సతం
కోవాత స్వరణాగ్రతస్థితి మియాత్ ప్రిణావనేచ్ఛునరః॥ 41

మైత్రేయస్య వచోనిశమ్య కుమతిః కించి ద్విధాయస్మితం
హస్తేనాభి ఒఘాన సక్థి చరణే నోల్లిఖ్య భూమిం తదా
తూష్ణింభావ ముపాగతో నత ముఖః పుత్రోబికాజన్మనః
దృష్ట్వా త త్కుపితో ముని స్తమశపత్ స్పృహ్యదక స్తత్తుణే॥ 42

యత్త్వం మాం హితవాదినం తవసదా నాదృత్య తిష్ఠన్యతః
త్వద్గుర్మంత్రేణ తోచిరా త్ప్రభవితా యుద్ధం కులోచ్ఛేదకం
భీమ స్తత్రితవోరుమేత మమతే భింద్యాత్ గదాఘాతనై
సర్వే పాండవకౌరవా ననుగతా నజ్ఞ్యంతి చత్కౌభృతః॥ 43

నిశమ్య శాపం మునినాతిస్పృష్టంప్రసాదయా మాసతమాంబికేయః
సచాహభూషం యదిపాండవేషుశాంత స్తనూజ స్తవనైషశాపః॥ 44

అ ధాంభికేయేన ముని స్సపృష్టఃకిమ్మీరహత్యాం ప్రతివిస్మితేన
వచోన శుశ్రూషతి మే సుతేతేతతో నవత్యైమ్యహమేషసర్వం॥ 45
క్షుత్తా ప్రవక్తా నిఖలం తదే రదిత్యాచివా నాశ్రీమమేయివాస్వం
దుర్యోధన స్త్వస్య వధంనిశమ్యయాతోబహిభీతమనా స్సదస్తః॥

తతో నరేంద్రో విదురం జగాదాకథంనుకిమ్మిరమహా సభీమః
వదేతిసోప్యాహ మరుత్తనూజరక్ష స్సమావేశమతుల్యపూర్వం॥ 47

రాజా కామ్యకమాశ్రితేషు విపినం పాండో స్సతేష్వేకదా
రాత్రౌకశ్చ సరాక్షసోతి బలవాః కిమ్మిరనామాగతః
బాహుభ్యాం తురుగోధవర్తనినదా తేషాం తము ద్వీక్ష్యసా
కృష్ణాభీతి ముపేత్యముగ్ధహృదయా సమ్మిలితాక్షీభృశం॥ 48

మాయా తేన కృతా తదాతిమహతీ భీమాభవ న్నాశితా
ధౌమ్యేనాశుతతస్తమాహ ధృతిమా ధర్మాత్మజో భీషణం
కస్త్యంకే నగతోత్రచేతినభృశం కుర్ధోబ్రవీద్భూపతిం
భ్రాతాహం బకరక్షసోత్రవసతిఃకిమ్మిరమాహు హిమాం॥ 49

సోహం మానుషమాంసభక్షణపరోదిప్త్యా మయావీక్షితా
యూయంవ స్సమరే విజిత్య ముదిత స్సంభక్షయిష్యేభృశం
ఇ త్యాకర్ణ్య వచస్తమాహ స్పృహతిః పాండోస్సశోహం
వనే వస్తుం త్వత్ర సమాగతో హృతధనో భీమాదిభి భ్రాతృభిః॥

కిమ్మి రోపి నిశమ్య తస్య వచనం హృష్టో బభాషే విభుం
దిప్త్యామేక్షిపథం గతో రిపురయం భీమోనుజస్తే బలీ
యోమేభ్రాతరమా జఘానహి బకం మిత్రం హిడింబాసురం
తం హత్వా మిష తస్తవాద్య దుధిరం పాశ్యా మ్యభీష్టం చిరాత్॥

ఇత్యుక్త్యాభిముఖం ప్రయాంత మసురం ధర్మాత్మ జోభర్షయత్
గాండివం ధనురాచకషా విజయ స్సజ్యం విధాయద్రుతం
భీమస్తం వినివార్య రోషవివశస్తా న్మూల్యవృక్షం దశ
వ్యామం రాక్షస మభ్యధావదగమం తన్మూర్ఖిణ్ చాపాతయత్॥ 52

రక్షస్తేన హతం సచాప్య వికృతం చిక్షేవ దీప్తా ల్ముకం
సవ్యేనైవ పతాక్షివ స్సృపసుతస్త స్మృత్యుదండోపమం
పశ్చాత్త తరుభి శ్శిలాభి రభయా వన్యోన్య మాయోధనం
చకాతే బలివానవా వివపురా సంపాదేయంతౌ జయం॥ 53

శాంతం తిం సముదీక్ష్య మారుతసుశో దోర్భ్యాం పగ్నహ్యసనా
క్షిప్త్వా తస్యకటుం నిషీడ్య చరణే నోద్వృత్య దోభ్యాంశిరః

భామయ్యార్య సుముత్ససజ్ఞా ధరణౌ త ద్వీత్యతం భాతర
స్సంహృష్టాః ప్రశశం సురధ్వని మయాదృష్టోమృతోరాక్షసః॥ 54

ఇత్యుదీరిత మాకర్ణ్యక్రిమీరస్య వధం నృపః
భీతఃపుత్రవశస్వాస్థ్యంనోపలేభే విమూఢః॥ 55

తతః॥తిష్ఠ త్సుకామ్యకవనే కురుపుంగవేషు
పాంచాలరాజతనయప్రముఖానరేంద్రాః
శౌరిశ్చ వీక్షీతు ముపా యయురార్తి మాస్తా
శ్రుత్వావిదత్తిమతులామనయా దుపేతాం॥ 56

తత్రాభివాద్యస్పృహతిం భగవా నహోచత్
దుర్యోధనంస సహజం శకునించ కర్ణం
వాత్సరణే తదనుగా నపి చాధునాభి
షించామికౌరవపదేతుభవంతమీశం॥ 57

ఏన మతిమాత్రే మాపతితరుషం భగవంతమాలోక్య ధనంజయస్తం
బహుధా సమాశ్వాసయత్॥ 58

తత్రాసీనం కమలనయనం మాధవం ద్రౌపదీనా
కుర్ధావా దీదితి కలుషితా ప్రేమశోమృత తశ్చ
స్వామిన్ సౌప్తా భవసి భగవన్ సర్వలోకస్య సాక్షాత్
సాతాహంతే త్యపిమునివరా దేవలాద్య వదంతి॥ 59

సర్వం చేదం జగదుపగతం త్వ త్పదాంభోజయుగ్మం
బ్రహ్మేశాద్యా లపి సురవరా స్త్వ ద్విస్పృష్టాః
లీవేయంతే మనుజవపుష స్వీకృతి లోకరక్షా
హేతుస్తత్త్వాం ప్రణయవివశా దేవవిజ్ఞానయామి॥ 60

సాహం పుత్రీ ద్రుపదనృపణేః పాండవానాం ద్వితీయా
పుష్పిణ్యేకాం శుకపరివృతాత్వ త్సఖీకృష్ణరాజ్ఞాం
క్రష్టం యోగ్యా నఖిలుసమితిం ధార్తరాష్ట్రే దుర్దరీహైః
దాసీం కర్తుం మధుహకురవౌ మామభీషుహిదృప్తాః॥ 61

ఏతే దుర్విషహః పరై రణముఖే పాండో స్సుతామాం తదా
దృష్ట్వా జోషముపాగతాః కిమభవద్వీర్యం తదేషాం శ్రుతం

శ్రీత్వైతా ప్రధితా బలేన రిపుభిస్త్యా కృష్టకేశా కథం
జీవామిత్వయిచాపి జీవతివిభో జాతాచ సభ్యకులే॥

62

త న్నేచేతోదహతినియతం ప్రాహసద్యత్ర కర్ణః
దృష్ట్వా మధ్యే సదసిరజసాభిప్లుతాం మాంగురూణాం
భర్తారోమే నచ నచ పితా భృతరత్నైవపుత్రాః
నైవాసిత్వం యదహమతులం క్లేశితాధార్తరాష్ట్రైః॥

63

సంబంధా త్సఖ్యభావా దపి చ విభుతయా గౌరవా చ్ఛాప్యహంతే
రత్యోనాథ త్వమసి శరణం దుర్గతానామమోఘం
ఇ త్యార్తా సాధురినరభృతాం స్నాపయం త్యశుపూర్తై
స్తస్థాకృష్ణాకుచయుగ మభూదావిలాతా చ భూయః॥

64

తామాహ శౌరి స్సుభగేన శోకం
కురుష్వయే వైరిపశౌ భవత్యాః
శోచంతే తేహం పనితా యథాత్వం
ధనంజయస్తానచిరాన్నిహంతా॥

65

పతే న్నుభశ్శీర్యతు శీతశైలః|శుష్యే త్సముద్ర శృకలీ భవేత్ త్క్వా
నమే వచోఽమోఘ మిదం భవేత్త్రేకల్యాణి శోకంత్యజ యాజ్ఞసేని॥
ఆకర్ణ్య వాక్యం మధుసూదనస్యభీభత్సు మాలోకతసాచిక్ష్వా
విజ్ఞాయతస్యా హృదయం సచోచే యథాహ శౌరి స్తవత త్రథేతి॥

తత స్త్వసారం సమువాచ
ధృష్ట్యద్భ్యు మ్నోహ మాంగీర మేవహన్ద్రి
భీష్మం శిఖండీ విజయ స్తుకర్ణం
దుర్యోధనం హంతు వృకోదరోపి॥

68

తతో హరి ధ్ధమతనూజమూచే
యద్ద్వారకాయా మవస త్రదాసీం
ద్యూతం యదాతే శకునేశ్చ వృత్తం
నైవం భవా కృచ్ఛ్ర మపారమీయాత్॥

69

నాహూ తోపి కురూత్తమై రుపగతో దోషా బహూ దశ్శయే
ద్యూతేహం వినివారయే యమసత స్సేవ్యా త్రతో దుర్జనైః॥

సాల్యం హంతు మహం తదాతు గతవానా నర్తదేశం విభో
శేనేదం వికృతం ప్రియాత నుతులం ద్యూతేన జాతం త్వయా॥ 70

హత్వా సాల్య ముపేత్య చైవ సగరీ శ్రుత్వాచమః కశ్యపం
దృష్టుం తూణా ముపాగ-శోస్మి నృస-శే త్వామ ద్యశోకాకులః
కిన్నస్యా త్సుకృతా మమూద్యసమయోక్తాస్మి సాహ్యం తవే
త్యుక్త్వాతం మధుసూదనః పురమగా త్సమ్మూసితః పాండవైః॥ 71

స్వసారమాదాయసుశేనసాకం హరౌఽహ్మయాతే ద్రుపదాత్మజోపి
స్వసుస్సుజైస్సాస్త్వా కశ్యప ప్రియాతఃభూవా స్తథాన్యేచ పురోభిజగ్ముః॥
తదను ధర్మరాజన్వాసు మాయిన కాంశ్చైవవిజాతినంఘ్రా శ్రమేణహ-
స్తిసపురం ప్రితిసన్నినర్త్యసమధరూపేంద్ర సానుజోద్వైతవనం ప్రా-
విశత్॥ 73

తతావసన్నరపతి ర్యశోభితుమూఖ్యా సభ్యచక్షయన్ మునివరానతి
ధీం స్తథాన్యార్థాధౌమ్యేనకారిత విధశ్చ పురోహితేన రాష్ట్రప్రవాస
జనితాం శుచముజ్జహశాతాం॥ 74

తతాగతం సమభిగమ్య మృకింఽనునం
రాజా మహషి మభివాదన పూజనాద్వైః
ఆనచక్షోపి సముదీత్య ముని ర్విపన్నాన్
తాన్ సాంత్యయన్నిద మువాచ విచింత్యరామం॥ 75

రాజన్ మాకురుశోకమత్రీ విపినేవాసేన వహ్నిన్ బహూన్
రామో దాశరథిశ్చ పూర్వమనస త్సోమిత్రీణా భార్యయా
సాకం శాసనతః పితృస్వనగరీ హిత్యాననే దారుణే
రాజానశ్చతథాపరే బహువిధాః క్లేశానవాపుః పురా॥ 76

త్వం చైవ వినినర్త్యవాస మనుజై స్సాకం చపత్త్యైతయా
జిత్వా జౌధృతరాష్ట్రాజా సహ సుహృద్వగాన్ స్తథాన్యార్థ రిపూన్
రాజ్యం ప్రాప్స్యసిహస్తినే పురవరే పితృన్ ప్రజారంజయన్
ఇత్యేవం సముదీర్యతాపసవరః ప్రాయా ద్విశాముత్తరాం॥ 77

తస్మిన్ గతే మునివరేత మువాచ భూపం
దాలోభ్య బకో బహువిధం ద్విజపుంగవానాం

సిద్ధం ప్రమాణ ముఖతో మహిమాసమిద్దం

అన్యేత దగ్రజవరాః ప్రశశంసురార్యాః॥

78

తతః కదాచి ద్వివసేతు సాయంపార్థేషు దుఃఖాకులితేషు తేషు

ఉపాపవిష్టేషు కథావద త్సుకృష్టావద ధర్మసుతంశుచార్తా॥ 79

సవై మహారాజసుయోధనస్యఘృణాధునాస్మా స్వపికించ నాస్తి

కింత్యాయసంతస్య మనోయతస్త్వా మశ్రావయ ధర్మపరం సురూక్షం॥80

వనం ప్రయాంతం ధృతశల్కలంత్యాం నిరీక్ష్య సర్వే ముముచుహి

బాష్పంకించి చ్చుత ద్దుష్టచతుష్టయస్య నై వాసత ద్భాష్ప ముదా

రబుధే॥ 81

య శ్చాసనం రత్నమయం పురాత్వ మధిష్టతస్త్వా మధునాసరేంద్ర

నిరీక్ష్య సీదామి కుశాసనస్థంత్యక్తం సరేంద్రే) ద్విపినేచరం తం॥82

లిప్తం యదంగంత వచం దనేన

దివ్యేన త త్పంకిలమధ్యదృష్ట్యా

శోచామి రాజ న్నజినానృతంజే

వన్యాద నాప్యాయిత మాత్తకార్యం॥

83

యదుక్తిపాతై) ద్విజపుంగవేభ్యో

దత్తం పురాన్నం భవతాసుమృష్టం

తంత్యా మిహస్థం కృతజీవనాథం

వన్యైః ఫలాద్యై సముదీక్ష్య ఖన్నా॥

84

రాజ నిర్మాణ ఏక్ష్య జఘన్యజాన్స్తే క్లేశాసహా క్లేశమిమం ప్ర

యాతాః మాంచాపి కిన్నా స్త్యధునాపి మన్య విచింత్యపీడం విహి

తాం సప్తత్రైః॥ 85

క్షమాంచ తేజశ్చవిభజ్యరాజా సేవేతకాలే సముదీక్ష్య కార్యం

అతో న్యథా సీదతి సర్వభూతై స్త్రిరస్కృతిం చానుభవే న్నరేంద్రః॥

తత స్తవభేత మువాచకృష్ణా ప్రహ్లాద వై రోచని సంప్రవాదం

కాలానుసారేణతు యత్రతేజః క్షమాంచసేవ్యే ఉదితే నృపాణాం॥ 87

రాజ నిదానీం ధృతరాష్ట్రపుత్రై సభాత్మకే ద్రోహిణి తుక్షమేత్తం

తత్రేషు తేజ స్సముదీరయత్వం పృతే యథా జిష్ణు రుదారవీర్యః॥

తామాకర్ణ్యగిరం నరేంద్రతనయః ప్రోవాచకృష్ణాం వునః
క్రోధ శత్రు రుదీరితో హిబలవా త్తాంతైవతం శామయేత్
భీష్మ ద్రోణ కృపా హరిశ్చవిదురః త్తాంతిం త్రశంసం త్యహే
శేనాహాశమమేవ యామి రిపుభి స్సంవీడి తోఽప్రిప్రియే॥ 89

కించాయం శమకాల ఎవ సమయః ప్రాప్తోయతో దారుణః
నాశాయైవ సహనుజస్య విధినా దుర్యోధనస్యాధునా
ఇత్యేత త్సముదీత్య శాంతమసకృత్ దుష్టేషు తేషుప్రియే
సిద్ధ్యే త్సర్వఫలం త్తమాగుణవతాం ఇత్యాహురా ర్యాజనాః॥ 90

ఎవం తయో బహువిధ మవలంబ్యత్తమారుషే
మిధ స్సంవదతోభీమస్త మువాచ రుషాజ్వలః॥ 91

కిం త్వమేవం త్తమాం రాజ్ అవలంబసి దుబళః
సహిదృశః కులేస్మాకం జాతశ్చ నజనివ్యతి॥ 92

విద స్సప్యత్మనోవీర్య మస్మాకం చ మహామతే
కిమద త్తమసేధార్తరాష్ట్రా నస్య త్కృతాగసః॥ 93

తవ ప్రమాదేన నరేంద్రరాజ్యం హృతం సప్తత్యైః ఇహభుజ్యతేనః
యథాశశేన ద్విరదేంద్ర భిక్ష్యంతత్రాస్తి కిం తేనశుగద్యరాజ్॥ 94

ధర్మోవలంబ్యో యదిరాజధర్మం రాజ న్నుపాధత్స్వపురుధ్ హేతుం
నియుంజ్య సస్త్వ ద్వశగా రిపూణాంవధేమహారాజ శుశీక్షేతాస్త్రాః
ఇత్యాది వాగ్వ్రజ సవీడితాత్మాభీమస్య రాజా పునరాచివా తం
కిమేవ మథాన రుషాత్య దైవంశుభాశుభప్రాప్తి నిమిత్తమస్తి॥ 96

దేవోపసితం మమసాబలేనద్యూతం ప్రవృత్తం సతుకామకారాత్
సత్యం మయాతత్రచ సంగృహీతంతన్నఃపదం శత్రుభిరాత్త మాసీత్॥

సనై సులభ్యో విజయశ్చసంఖ్యైదై వావలంబం పరిహాయవత్స
సుమంత్రితే కర్మణసిద్ధిమాహునయానయజ్ఞా స్సమయోఽక్ష్మే॥ 98

సరోషమేవాను విధాయమాద్యవిగహితం యుక్తమిదం శ్రుణుత్వం
దుర్యోధనాద్యా ధృతరాష్ట్రపుత్రామహాబలా రంజితరాష్ట్రమర్త్యాః॥

ద్రోణశ్చ భీష్మణః కుషకర్ణముఖ్యాస్తానేవ సంశ్రిత్య వసంతి వీరాః
భూపాస్తథాన్వే బహవశ్చయేనః! పురారయస్తేచ సమాశ్రితాస్తాః॥

భీష్మాది మాంస్తా నవిజిత్యయుద్ధేదుర్యోధనోస్సాభిరువోధసైన్యః
వధ్యః కథంచాహమిదం సదైవవిచింతయన్ నైమిశ మంచనిద్రాం॥

త దాగతో మునిర్య్వాసోధర్మపుత్రేణ సత్కృతః
ఇదమాహ కృపాసింధుస్తం దీనమనసా నృపం॥ 102

భీష్మాదిభ్యో భయంయత్రేనశ్యేత్త్రభుణుమ ద్వచః
రాజ్యంప్రాప్యసిభూయస్త్వామచిరాత్ హాస్తినేపురే॥ 103

ఇత్యుక్త్వా రహసిప్రీతఃప్రహేవాచమునిస త్తమః
విద్యాం ప్రతిస్మృతిం నానుశ్చత్తుసంతయ కాశీం॥ 104

ఉవాచచ పున భూపమజ్ఞానోయం మహామతిః
ఆరాద్యతుభవం శక్రవరుణాదీంశ్చ తాపనః॥ 105

త యుగ్రహలభ్యా స్త్రోహనిష్కతిరిపూన్ మృతే
చిరాశిత మిమంవా సంత్యక్త్వా న్యత్పరిగృహ్యతాం॥ 106

ఇత్యుక్త్వాం తహితే వ్యాసేప్రహృష్టో ధర్మనందనః
ద్వైతారణ్యం విహయాశుకామ్యకం పునరాయయా॥ 107

త్రిషా తత్రవనే మహాషినివహా నారాధయః పాండవః
ప్రాప్తాచ త్కృచి దజ్ఞానం మునివచ స్మృత్వా వధార్థీ ద్విషాం
ఆరాధ్యేంద్రో హరాధిమాన్ సుతపసావ్యాసాజ్ఞయాజ్ఞయాస్త్రో
ణితై దక్షతాన్యాస్య రణే జయారినివహాన్ సుకేశితా యైర్వయం॥

ఇత్యుక్త్వా ధర్మరాజస్తంవిద్యాం శాల్యవశానా
పారాశర్యోపదిష్టాం తాంప్రతిస్మృతి ముపాదిశత్॥ 109

విద్యాం ప్రాప్యత తోజ్ఞానో రిపువధా కాంక్షీరుమాభిజ్వల్
గాండివాంచిత పాణిరగ్రిజవర్తై రాశాశిఖో భావుకం
ద్రావద్యావరహా సహిష్ణుమనసా స్వాలింగిత స్సాదరం
నత్వా ధౌమ్య మగార్థిమాలవధా పశ్యత్తుభా స్తీవృతః॥ 110

హిత్వా కామ్యక మజ్ఞానో దురైతగతి శీతాద్రి మేకాహాఘో
గత్వా తద్వసంతీ మహాషినివహాన్ సునేన్య శైలాత్తతః
గతోన్వల్లంఘ్యచ గంధమాదనగిరి ప్రాప్యేద్రకీలాచలం
కంచి త్రత్ర నరం దదశళఖగిరాసాలస్య మూలేసితం॥ 111

పుంసాతేన ధనంజయోద్భ జటనాపృష్టో భవతో-భవా
ఆయాశోత్ర ధను శ్చరాసిలసిగోనా త్రాయధానాం గతిః
శాంతానామయమూలయోత్ర నరణ స్తన్నిక్షిపైత ధను
స్విత్వక్వా తమచాలయ న్నకిమపి ప్రీతః పునశ్చావదీత్ ॥ 112

శక్రోహం వరదోహమస్మి రిపుహాసంప్రాధా యేష్టంవరం
తుష్టోధప్రణతః కృతాంజలిపుటో వాసి త్కిరీటీహరిం
త శ్చోత్త్రం పరిలబ్ధ మత్రగతవా నిత్యబ్రహ్మేత్తం హరిః
ద్రష్టా యత్రహరం తహాహ మపితే దాన్యా మ్యభీష్టం వరం ॥ 113

ఇత్యుక్త్వాం తహి తే శక్రోవిజయో జయమధాయా
తప శోగేణ తతాద్రాశోషయామాస శంకరం ॥ 114

త త్తపః వీడితై దేవై ర్మపిభిశ్చభయాకులైః
ప్రసాదితో హరిస్తేహాదత్వాభయ మువాచచ ॥ 115

నసౌభయం సాధా తపోభి రుగైః
పదం నవోవాంఛతి పాండవౌయం
యదస్య హర్షం తదహం ప్రతద్యాం
స్వస్థా భవంతః ప్రతియాంతు సర్వే ॥ 116

యాతేషు తేషు గిరిశ స్తప సాజ్ఞానస్య
తుష్టః కిరాత వపుషా తపనీయ భాసా
కోదండపాణ సమలంకృత పాణిరాగా
దేవ్యా స్వతుల్యవపు షానుగతో గృణైస్వైః ॥ 117

తత్రైవ సమయే మూక,నామాదనుసు శోజ్ఞానం
వరాహరూప ధృద్ధాతు మభ్యాగా త్తపసిద్ధితం ॥ 118

దృష్ట్వాతం వినిహంతు మిచ్ఛతి శరైః పార్థేకిరాతాంగ ధృత్
శక్రో వారయ దిజ్ఞానోపి తమనా దృత్యైవతం ప్రాహరత్
భూతే శోపిత తత్రా బాణ మనల ప్లఖ్యం తశోపాయత్
తాభ్యాం విధతను ర్మూరిసి కిటీ రక్షోవపు ద్వియతయ ॥ 119

దృష్ట్వా జిష్ణు రథాగ్రిత శ్శితి గళం కై రాతరూపావృతం
ప్రావాదీ దితికోత్రకానన భువి స్త్రీయు క్షరస్యేషమే

లక్ష్మ్యం పాక్ కిటరాశుగేన భవతా విద్ధఃకిమ స్మాదహం
హంతా త్వామిహధర్మమార్గవిధురం జీవన్నమేయాన్యసి॥ 120

తమాహ గిరిశో స్కాకమియం భూమి స్సదాలయః
త్వమత్రే వసతిం కృత్వాగత భీరసి నిజనే॥ 121

అ ధాజ్ఞాన స్తమాహేదం గాండీవం ధను రుత్తమం
కృత్వా సహాయ మత్రాహం నివసామి గతజ్వరః॥ 122

అయం వరాహే మమలక్ష్మ్యభూతో
విద్ధో మృతో భూదిషునాధునామాం
హంతం గతోరాక్షసరూప ధారీ
త్వయాత్రేవిధం కిముత ద్వదారే॥ 123

తతః కిరాత స్తమువాచ జిష్ణుం మమాయ మగ్రే కిలలక్ష్మ్య భూతః
మమాశుగేనైవ హతోమృతోభూ నైవన్యదోషం కలయేః పరస్మిన్
ఇత్యుక్త్వా ప్రాహరత్ కుద్ధః కిరాతః పార్థ మాశుగైః
కృతప్రతికృతం చక్రే పార్థోప్యాహిత విగ్రహః॥ 125

గాండీవప్రహితం తదా శరమయం వర్షం కిరాతోగ్రహీత్
కించి న్నవ్యధితో తత స్తమతులస్థామాన మాలోచయన్
క్షీణే బాణగణే చ కించి దుపయన్ భీతిం ధనుష్కృతః
తం ప్రాకృప్య సమీపదేశే మహనత్ ముష్టిస్రహ రైరుషా॥ 126

విధస్తస్య ధనుష్కృత్యా కిరాతో ధనుర గ్రహీత్
త తోజ్ఞాన శ్శీతం ఖడ్గం తస్య మూఢస్య పాతయత్॥ 127

భిన్నే ఛాల నిపాతి తేహ్యసి వరే వృక్ష శిలాభి స్తయోరాసీ
ద్యుద్ధమ భూత పూర్వమథతో సంశ్లిష్ట ముష్టిరణం
చక్రాతే బలివాసవా వివరదా ముష్టిప్రహరై ర్ముహుః భిన్నాంగో
విముమోహ పాండురసయ శ్శరస్య గర్వం త్యజన్॥ 128

సంజ్ఞాం పునః ప్రాప్య సపాండునూనుః
భవం సమానచన్ సుమై ధర్మరణ్యం
దృష్ట్వాద మాల్యాని కిరాతశీషే
మేనే తమిశం గిరిజాధినాథం॥ 129

త తోంఘ్రిపద్మ ప్రణతం భవనా పతి నిఁకీఁడ్వేద మువాచపార్థం
త్వ ద్వీర్య సందశన కాతుకేన మయేదమార్భ మపారవీర్య 130

ప్రీతోస్మి వీర్యేణ తవాజ్ఞానాహ
మృషిః పురాణోహిభవా భవేగ్యే
అస్త్రం ప్రదాస్యామి రణేరివీరా
యతో విజేష్య స్యమరై రవభ్యాః 131

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ హరో నిజ వపుస్సౌ దశయిత్వా పృథా
పుత్రాయప్రణతేన తేన వినుత స్తుప్తోగృహీతం పురా
గాంధీవం ధనురక్షయాచ శరణ్ దత్వాపునః ప్రార్థనా
దస్త్రం పాశుపతం ప్రదాయగతవాన్ దేవ్యాసహ స్వాలయన్ 132

తతః కుబేర వరుణ యమాః 131
యిత్వా నిజంరూపం 132
అస్త్రాణిస్త్వా న్యుపాదిశన్ 133

ఇంద్ర స్సమాగ త్యతః 134
నరేంద్ర మూచేభిగంతాహి రథోయదా
త్వాంతదోష దేత్వామృతామస్తవిద్యా మిత్యభ్యుదీర్య ప్రయయా
సహస్రైః 135

అథ కదాచి దుపాగత మూస్థితోరథ ముదగ్రమధిష్ఠితమాతలిం
సమభియాయ పురందరపట్టణం సితహ యోస్త్ర పరిగ్రహకౌతికీ 136

దృష్ట్వాతం ముదిత స్సతం సురపతిసంస్థాప్య నైజాసనే
మత్వాతేనచ భావికృత్య మతులం భూభార నిర్వూహనే
ద త్వాస్త్రాణి వరాణి మర్త్యవిషయైదృష్టానిత స్తైముదా
గాంధర్వం చ సచిత్ర సేనముఖతః ప్రాగ్రాహయతైనవై 137

తదా కదాచి త్సభాయా మూర్వశీం నృత్యంతీం సాదరమవలోకితవతి
ధనంజయే తస్య తస్యా మాశయం జ్ఞాతవతా పురందరేణ సంఛోది
తేన చిత్రసేనేన ప్రేషితా మూర్వశీం సాభిలాష ముపగతాం రతిమ
పేక్షమాణ ముద్వీక్ష్య పాండుతనయ స్తస్యాం మాతృభావం మన్య
మానః ప్రణమ్య తత్ప్రార్థితం నానుమేనే 138

సాచ విఫలాశయా రోషవశముపగతా పాండుతనయం పంజో భవ
వ్య సీత్యశపత్ 139

శస్త్రాతస్యాం గతాయా మితి కురుతనయ శ్చిత్రసేనాయసర్వం
సంతాప్యేంద్రేణ తేనాధిగత నిజమనోదాహర్యభావేన సీతః
అశ్వాస్యాభ్యుదయదేశం రహసి నిగదితశ్లాఘితస్తాతభూయాత్
శాపస్తేకార్యకారిత్యభవదుపగతస్తాప మజ్జాతవాసే॥

139

నివసతి సురలోకే పాండ వేస్త్రాణి శక్యా
దుపగతవతి విద్యాం చిత్రసేనాచ్చ శాంతేః
ఋషి రగమ దమర్తస్వామినం ద్రష్టుకామః
విచరతు దివసేస్వ ద్విప్రపం రోమశాఖ్యః॥

140

శక్యా ధానసనసంస్థితం నృపసుతం తం వీక్ష్యతస్మిన్ మునౌ
కోయం మర్త్యవపు ద్విభాతి కిమిదం చేతీవశం కాన్వితే
శక్రః పాహితమేష పాండుతనయః పూర్వానతారేనరః
మత్తోస్త్రాణ్యధిగంతు మత్రగతవా శత్రుక్షయార్థీ మునే॥

141

యోభూమ్యాం ఎనుదేవస ద్ధనిజగద్భారాయ మాణాన్
నృపవ్యాజాన్ హంతు మవాతర ద్రుధిరపా తస్యైష పాథా స్సఖా
త త్సాహాయ్య ముపేయుషోస్య సమరే కార్యంమహచ్ఛర్మదం
కర్తవ్యం జగత స్తతోత్రనభవా కుర్యా స్మృశంకాం మునే॥

142

భ్రాతరోస్య విపినేతు కామ్యకే! సంతిధర్మతేనయాదిమామునే
తా నుదీక్ష్య కుశలం కిరీటినో! బ్రాహ్మివాసమిహ చాశ్రులంభనం॥

143

రోమ శోధ విజయేనచాచితః ప్రాప్య దేవపతిశాసనం మునిః
కామ్యకంవస ముపేత్య తత్ర తం ధర్మరాజమనుజై స్సహైతు॥

144

సర్వం తడేతత్తు నిశమ్య కృష్ణద్వైపాయనా దజానచేష్టితం సః
రాజా కురూణాం వృధితాంతరాత్సమక్షమాతప్యత సంజయస్య॥

145

ప్రాప్తే సురేంద్రభవనం విజ యేశ్రుహేతు
ద్విశ్లేషదూఖ మురుతస్య తదాసహంతః
భీమాదయోరు రుదురస్సవిదిగ్ధనేత్రాః
కృష్ణాచ తత్రస్మృతం సమువాచభీమః॥

146

ధర్మోపగూఢసరప్రహృతే రిపూణాం
అజ్ఞానతః పరిహృతం భవ తాధిరాజ్యం
సర్వేవయంచ నిహతాయ దువాచరూక్షం
దుర్యోధన స్సదసి పాపతరాజపుత్రీం॥ 147

ఇత్యాది శోకవచనై ర్మృదాత్మజస్య
ధర్మాత్మజే లులితచేతసిశోకదీనే
ఆయాదృషి స్సపదివై బృహదశ్వనామాతం
వీక్ష్యసాదరమపూజయ దర్శ్యమభ్యైః॥ 148

ఉపవిశతి మునీంద్రే స్వాసనంధర్మరాజః
కృపణమపదదాంతం చాత్మనామేనదఃఖం
అథ నశనృపకష్టం బోధయన్ తాపసేంద్ర
విలులితమనసం తం మందమాశ్వాసయత్సః॥ 149

బృహదశ్వేమునివరే ప్రితియా తే స్వచూశ్చిమం
నారదః పాండుతనయా నాజగామ నిరీక్షితుం॥ 150

త మఘ్నాసనపాదావ్యై రుపచారై నకరాధిపః
అభ్యచన్య పుణ్యతీర్థానాం అపృచ్ఛ వైవభవం ముదా॥ 151

సమునిః ధర్మరాజస్య ప్రశ్నేన పీతమానసః
ఉవాచ పుణ్యతీర్థానాం మహిమాన మకల్మషం॥ 152

భీష్మాయ యత్పురోవాచ పులస్త్యః తీర్థేనైవభవం
శ్రుత్వా త త్తీర్థసేవాయా మౌత్సుక్యం ప్రాప్తవాన్ నృపః॥ 153

నారదే చ గతే ధౌమ్యాద ప్యాకర్ణ్యమహీపతిః
చతు దిక్ తీర్థవిభవం యాత్రాయా మాతనో నృతిం॥ 154

త దాగతో రోమశోపిముని దేవపతే ర్గుహత్
ప్రా హజ్జానం కుశలినం లభాస్త్రించ మరుత్స్వతః॥ 155

అజ్ఞాన తేమవృత్తాంతాశ్చైవణా న్ముదితోభృశం
త త్వరేతీర్థయాత్రాయాం రోమశే నాపి చోదితః॥ 156

వ్యాసాదయోమునివరాస్తత్రాగత్య మహీభృతే
ఉపాదిశన్ పతం తీర్థయాత్రాయాం శుద్ధిదం హృదః॥ 157

- అథ తైర భ్యనుజ్ఞాతః|విసృజ్య పురమగ్రజాన్
స్వస్థై రనుగతోవిప్రైరోమశేన యతోన్మపః|| 158
- థౌమ్యేన సాకం తీర్థానిద్రీప్తుం పాయీ త్సహనుజః||
ప్రస్థాయ కామ్యకా త్తస్మా ద్విపినా త్సాండునందనః
పంథానం నారదాదిప్తం ప్రపేదే సాగ్రజానుజః|| 159
- నైమిశారణ్య ముఖ్యేషు|తీర్థేషు ర్భూమిపః
కృ త్యాభిషేకం విధినా తర్పయత్ పితృదేవతాః|| 160
- క్రమేణ నారదోక్తాని|తీర్థాని కురునందనః
సేవమానః ప్రభాసాఖ్యం|తీర్థం ప్రాపసహనుగః|| 161
- తత్ర కంచి ద్వస్క కాలం|ధర్మరాజో మహాత్మపః
చచార పరమాత్మానం ప్రీణయత్ దుష్కరంపరైః|| 162
- త దుదంత ముపశ్రుత్య|కృష్ణరామాచశాత్యః
అన్యేచ వృష్ణయో ద్రష్టుం|పాండవానా యయు ర్ముదా|| 163
- ఆశ్వాస్య వాసుదేవస్తం తప్యం తం పాండునందనం
దుర్యోధనస్య నిధనం|ప్రతి శుశ్రావసంగరే|| 164
- యాతేషు కృష్ణాదిమవృష్ణివీరేష్వభ్యుతితః
పాండుసుతః ప్రహృష్టః
తీర్థాత్ ప్రభాసా దగమ త్వయోష్ణీం
చక్రేఽభిషేకం విధినాచ తస్యాం|| 165
- తత స్తీర్థాన్యనేకాని|సేవమానః కురూద్వహః
గంధమాదన మాసీద ద్గిరిం సురనిషేవితం|| 166
- తదోదభూ న్మహావాత శ్చండపాంసు ప్రవర్షణం
మహత్యాసారవృష్టిశ్చ సాశ్మసాతా వ్యజృంభత|| 167
- త న్మహావాతవిక్షీప్తసాగరాంభ స్తరంగకైః
వారిభి జలదో ఢ్భిన్నైఃపూర్ణాభూమి నకదృశ్యతే|| 168
- తస్మి స్వపేమహాఘోరే|వృక్షమూలేతు కుత్రచిత్
ధన్వీ వృకోదర స్తస్థా|కృష్ణయా సహితో బలీ|| 169

- అన్యేచ త త్త ద్వృక్షాణాం మూలా న్యాశీత్యతస్థిరే
శాంతేప్రహితే వక్షేవప్రసరేవ ప్రతస్థిరే॥ 170
- గంతుం పద్భ్యం తదాకృష్టామశక్తాం వీక్ష్యదుఃఖతాం
వ్యాకులే ధర్మతనయోభీమ స్సన్మారనందనం॥ 171
- స్మృతో ఘటోత్కచః పిత్రాసపద్యేవ సమాగతః
ససహాయ శ్శుచంతేషాం జహార బలినాం వరః॥ 172
- ఘటోత్కచేన కృష్ణాయా మూఢాయామం సయోస్తతః
అన్యేచరాక్షసా ధర్మరాజా ద్యానూహురధ్వని॥ 173
- రోమశస్త్ర తపోయోగాత్ సిద్ధానామగమత్పథా
సర్వేతెరాక్షసైరూథాబదర్యాశ్రమ మాయయుః॥ 174
- తత్ర నారాయణం దేవం దృష్ట్వా నరసఖం విభుం
మహాక్షీ శ్చాపి తత్రిత్యాహ్లాప్తాపుస్తోమం కురూద్వహః॥ 175
- పశ్యం తస్త్ర త్ర దేవానాం కీడాస్థానా న్యనేకశః
రేమిరే కృష్ణయాసాకం షడ్రిత్రం సహితా ద్విజైః॥ 176
- తదారాత సముత్క్లిప్తం సహస్రదశపంకజం
కృష్ణానిరీక్ష్య భీమం తదాహర్తుం సమచోదయత్॥ 177
- ఆహృతేచ తతఃపద్మే తస్మిన్ భీమేన సార్వతీ
ఈదృశాని బహూన్యజ్ఞాన్యాహరేతి తమాదిశత్॥ 178
- అథా దేశేన కృష్ణాయా యశోగంధో వినిస్కృతః
పథాతేనైవ దుదాప్రవభీమోద్భుత శరాసనః॥ 179
- గంధమాదనశైలస్య పంథానం ప్రతిపద్యసః
త్రాసయన్ సింహశాడూలకుంజరా ద్మృతమవజిత్॥ 180
- ఆయాంతం తమభిజ్ఞాయ హనుమాన్ భ్రాతృవత్సలః
స్వర్గద్వారంతు తత్రత్యం రుద్ధ్యాశేత మహావపుః॥ 181
- తం దృష్ట్వా రుద్ధవర్తానం ప్రబోధయిషురుబ్బణం
సనాదనం ప్రబుద్ధోధస్యయన్నిద మువాచతం॥ 182
- కస్త్యం సరుక్ ప్రసుప్తాహంకింత్యయా ప్రతిబోధితః
పంథా త్రివిప్రపన్యాయం నివర్తస్వ యథాగతం॥ 183

- తతః పాహ హనూమంతంభీమసేన స్సగర్వితం
పాండవౌ భీమసేనోహంకౌ తేయోవాయునందనః॥ 184
- కస్త్యం కపి తనుర్వీరరద్రుధ్వాధ్వానం తుత్తిష్ఠసి
అధాహ హనుమాన్ భీమస్త్యయ స్సంత ర్కుదాన్వితః॥ 185
- అహంతు వానరోమార్గంనదాస్యామ్యధునాపథా
గతశ్చేద్వైశనం తేస్యాత్సాధుగచ్ఛ యథాగతం॥ 186
- వైశనంవాస్తుమిమావా మార్గం దేహీత్యధాహనః
ఉల్లంఘ్యాశక్తముత్థానేగచ్ఛేతికపిరాహతం॥ 187
- సలంఘ్యః పరమాత్మాతేదేహస్థోవిదుషామయా
నో చెల్లంఘే యముదధింహనుమాన్ వేత్యధాహనః॥ 188
- పృష్టోధ హనుమాన్ కోయమితితైన వృకోదరః
మహిమానంవదన్ తస్యవర్తాయాచ త్సగర్వితం॥ 189
- దర్పం తస్యస్మయన్వీక్ష్య హనుమాన్ భీమమూచివాన్
పుచ్చము త్సార్వవీరేంద్రగచ్ఛేత్థానా క్షమస్యసా॥ 190
- దోర్భ్యం పుచ్చం ప్రగృహ్యధకపే భీమోసచాశకత్
ఉత్సారయితుమాతిష్ఠత్సాశ్వేతస్య విలజ్జితః॥ 191
- తత స్తంప్రేక్ష్యహనుమాన్ప్రాంజలిం ప్రణతం స్థితం
పుచ్చంతం మృదులంకస్త్యమిత్యాహాత్మాహ్వయాదికం॥ 192
- రామావతారవృత్తాంత ముక్త్వా తేనాభియాచితః
సముద్రలంఘనేరూప మాత్మనోదశయ త్కపిః॥ 193
- సౌగంధికవనాధ్వానమాఖ్యాయాధ హనూమతి
అంతథానం గతే భీమఃపథాతే నాగమద్భుతం॥ 194
- గత్వా బహుళమధ్వానంపశ్యన్ తత్పర్వతశ్శియం
కస్యాం చిదైక్షతాబ్జిన్యాం సౌగంధికవనం మహత్॥ 195
- తాన్యాహర్తు మనాభీమరక్షోభి ర్వనరక్షిభిః
రుద్ధః కోధవశాభిఘ్నై హాత్వానా నజయ ద్గిణే॥ 196

- తై రథశ్రావిణోదంతః కుబేర స్త్వన్వమన్వత
భీమో విగాహ్య తత్తీర్థం విజహార యథాసుఖం॥ 197
- తదా సముత్థితం చండవాయుం వీక్ష్యం యుధిష్ఠిరః
మన్వానో యుద్ధమాసన్నం భీమం పప్రచ్ఛపార్షతీం॥ 198
- శ్రుత్వా తస్యా గిరాభీమం సౌగంధికసుమాహృతౌ
గతం యుధిష్ఠిర స్తస్య పంథానం ప్రత్యపద్యత॥ 199
- ఘటాత్కచాద్వైరక్షోభి రూఢ సప్రభాహ్మణానుజః
సపురోధాయ మాహురాజా గంధమాదన వర్తమా॥ 200
- సౌగంధికనరః ప్రాప్య విహరం తంతదంజని
దదశః భీమం సమరే రాక్షసా నిహతా నపి॥ 201
- తత్రైవ విపినే కంచితక్రాలం సుఖముపేయివాన్
పున బహుదరికారణ్యం గతవాన్ నభసో గిరా॥ 202
- తదా జటాసురః కశ్చిత్ ప్రాపద్యాం సక్తమానసః
విప్రరూపధరో విప్రైః సహ పార్థాననుద్రుతః॥ 203
- కదాచి ద్విపినం యాతే భీమే ధౌమ్యే చ సద్విజే
నిజరూపేణ రాజానం యమా కృష్ణాంజహరసః॥ 204
- సహదేవ స్తుతస్మాత్స్వః సోచయిత్వా సహాసినా
ఆక్రంద్య భీమం దూరస్థం తస్థౌ తమ సురన్ క్షీపన్॥ 205
- అథాగతేన భీమేన యుద్ధా యాకాశిణోసురః
ఉత్సృజ్య తాన్ రుషాక్రాంతో భీమమభ్యుద్రవ ద్యుధే॥ 206
- సాహాయ్యా యాగతౌ భీమో వినిచార్య యమా తదా
ఎక ఎవా భయోయుధైః సంగతః కుణపాశినా॥ 207
- బాహుభి ర్ద్రిమపాషాణైః స్పందిరంతౌ రయుధ్యతాం
అరత్నినా నార తస్య శిరోభీమో స్తోరుషా॥ 208
- తస్మిన్ హతే సురే రాజాహృష్టః స్వాశ్రమమాగతః
కంచితక్రాలంతు తత్రైవ న్యవస త్సద్విజ సుఖం॥ 209

చతుర్వజ్జేషు యాతేషువిజయే తపసేగతే
తం ద్రష్టుముత్సుకోరాజాప్రతస్థే బదరీవనాత్॥ 210

స్మృతమాత్రై స్తదాయాత్రైరూహ్యమానశ్చ రాక్షసైః
థౌమ్యేన రోమశేనాపిరక్షితోనిరగా స్మృపః॥ 211

పశ్యత్ నానావిధాన్ శైలాన్వనాని సరసీనఃదీః
హిమాద్రిస్థం మునింరాజావృషవర్వాణమైతుత్॥ 212

తం ప్రణమ్య మునింరాజాతేనచాశాసితోముదా
అశ్రమే తస్య సప్తాహంస్యవస త్ప్రీతమానసః॥ 213

నిక్షిప్య స్వానుగాన్ విప్రాన్తత్రాశ్రమపదే నృపః
పత్న్యానుజైశ్చ థౌమ్యేన రోమసేనాత్తరాం యయా॥ 214

హిమవంత మతిక్రమ్యగంధమాదనభూభృతః
అవేక్షమాణ స్సృషమామార్షిషే శాశ్రమం యయా॥ 215

నత్వాతం తపసాం రాశింధర్మరాజ స్సహానుజః
తత్రైవవాసం విదధేసం శృణ్వత్ వివిధాః కథాః॥ 216

కదా చిత్ ద్విరేర్ముధాన్ప్రహదస్థాహిజ్జహీర్ముణా
ఉద్ధాతేన సుపర్ణేనవాయునా కంపితాద్రుమాః॥ 217

తేభ్యస్తరుభ్యః పుష్పాణిపంచవణాని పార్వతీ
పతితాని సముద్వీక్ష్యముతి తాశ్వరథా తపే॥ 218

త ద్భంగవీక్షణౌ త్సుక్యావణాయంతీచ దోబలం
భీమస్య భర్తుస్సాస్వపేక్షాందశ్శయా మాసభూయసీం॥ 219

తత స్సచోదితః పత్న్యాత్ర చైల్లలిఖిరం గతః
దృష్ట్వా కుబేరభవనమాదత్థౌ శంఖముత్తమం॥ 220

త చ్చంఖ నాదాకులితాన్ఆగతాన్రాక్షసాన్సహూన్
జఘాన గదయాభీమఃదైత్యాని వశత క్రతుః॥ 221

తతో మణిమతా సఖ్యాకుబేరస్యాభి సంగతః
తంచాహన ద్గదాపాత్రైశ్శేషాస్తవిముఖా యయుః॥ 222

- తతః కైలాసశిఖరమారుహ్య విపులోచ్ఛ్రియం
తత్రత్యాం సుఖమాం పశ్యన్ప్రీతిమాపమరు త్సుతః॥ 223
- అపశ్యం త స్తదాభీమంధర్మరాజ స్సహానుజః
ఆషేషేణస్య సవిధేనిక్షిప్య ద్రుపదాత్మజాం॥ 224
- ఆరుహ్యశిఖరం భీమమపశ్య త్సపురోహితః
కుబేరోపి నిజాభృత్యా శ్రుత్వా భీమేన నిజేతా॥ 225
- ప్రేషయిత్వా పర్యా యత్తోబలినోజితకాశినః
ఆస్థాయరథమాదిత్యద్యుతిమ త్పాష దైర్వృతః॥ 226
- భీమ స్యాభీముఖం ప్రాయా త్సభ్రాతు జయశాలినః
పాండవా అపి యత్క్షేశందృష్ట్వా విస్మితమానసః॥ 227
- ప్రణేము స్సచత్వా ప్రీత్యా సుగాఢం పరిషస్వజే॥
శక్రలోకస్థితం పార్థంకృతాశ్రు శీఘ్రగామినం
నివేద్యధనదః ప్రాయాదనుమాన్య సృపాత్మజా॥ 228
- అవరుహ్య తతః పాండో స్తనయా శ్శిఖరాద్గిరేః
ఆర్షిషే గాశ్రమేకంచ త్కాలమూషు రవిక్లబాః॥ 229
- ధౌమ్యేన కథితా దివ్యా ససంశృణ్వ వివిధాః కథాః॥ 230
- తతో మందరశైలేంద్రంవర్ణయన్ రుచిరాలయం
ధౌమ్యః పాండుసుతానాస్తేరంజయ స్సజ్జనోత్సుకా॥ 231
- అథ మేరుంగిరిం ప్రాప్యపాండవాస్సపురోహితాః
పశ్యంతో వైభవం తస్యతత్రైవ న్యవన సుఖం॥ 232

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవ మహాకావ్యే
పాండవచరితాను వర్ణనే సభాపర్వ
కథానువర్ణనం సప్తదశ స్కంధః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

శ్రీ శోభనాద్రిశవైభవేమహాకావ్యే.

ఉత్తరభాగే అష్టదశస్కంధే.

అధారణ్యపర్వవృత్తాంతః.

దేంద్రబోకా ద్విజయోధిరూఢ శ్శివం
రథం మాతలినా ప్రణీతం
సుమేరుమాసాద్యగిరిం దదశే
యుధిష్ఠిరం సానుజసిం సధౌమ్యం॥

1

ప్రణమ్య ధౌమ్యం ప్రథమం కిరీటీ
త తోగ్ర జౌచాభిగతో యమాభ్యాం
అఖ్యాయశక్రాదిసురప్రసాదం
ప్రహషయామాసభృశంసగభావ్యం॥

2

తతో పరేహ్ని త్రిదివా త్సురేంద్ర సైతాగతో ధర్మసుతం నిరీక్ష్య
ధనంజయ న్యాస్త్రబలం నివేద్య విజేష్య సీత్యాహరిపూర్ణ సమీక్షే॥ 3

ప్రయాహిభూయ స్సహజై స్సహత్వం
త త్కామ్యకంనామవనంసుపుణ్యం
ఇత్యే తదుక్త్వా శతమన్యురాగా
ద్దివంత రః ప్రాహన్యపశ్య కృష్ణం॥

4

య ధాస్త్రలాభో భవతో భవత్త త్సర్వం
సమాచక్ష్యమమాద్యవత్స
తతోజాన సర్వ మువాచవృత్తం
య ధాస్త్రలాభో మఘవ త్ప్రసాదాత్॥

5

శక్రస్యలోకే వసతాత్కనంద్ర నిదేశ వశ్యేన కృతోరణాయః
సముద్ర కుక్షిస్థితదైత్యసంఘై నివాతవర్మాభిధమూప్రసిద్ధైః॥ 6

హిరణ్యపుర్యా మపి వర్తమానై దైత్యై రనేకై శ్చిత్రమాహరాజై
శ్చిత్రాచ దైత్యేంద్ర వధం వరాస్త్రలాభంచ హృష్టోనుజమాలిలింగ॥

ద్రష్టుం త తోస్త్రాణి సముత్సుకాయన్యదశయ ధర్మసుతాయ పార్థః
యానీంద్ర వైవస్వత శంభురాక్ష రాజోపలభ్యాని మహాత్తపోభిః॥ 8

దృష్ట్వా ప్రహృష్టేస్త్రపతీ సురూపాధర్మాత్మజే నారదచోదనేన
కృత్వాపసంహారముపాత్తమోఽస్సభాంతృక స్తత్రవనే న్యవాత్పీత్॥ 9

వస త్సుతత్రైవ ముదాప్తిషేణాశ్రమే సురమ్యైస్సపనందనేషు
ఏకాదశోద్భోగతర్వా తతశ్చ భీమ స్సజమ్భ నృపతిం సమూచే॥ 10

కాలోహితభూయిష్ఠో యోస్మాకమవధిః కృతః
వసవాసన్య రాజేంద్ర సౌబలేనదురాత్మనా॥ 11

త దృవా సహితోస్తాభి ర్వాసుదేవసహాయవాన్
ధార్తరాష్ట్రవధేరాజ త్వరస్వకరుణాంత్యజ॥ 12

ఇతి భ్రాతృభ్యం సంచోదితో ధర్మరాజో యథాగతే నైవపథాప్ర
స్థితో వృషపర్వాశ్రమ మాగత స్తేన యథానదచిత స్తత్రై కరా
త్రముషితాత్వతః ప్రస్థిత స్సుబాహుపురం ప్రయాత స్తేన రాజ్ఞానా
దరమారాధిత స్తత్రా ప్యేకరాత్రం కృతనివాసో యామునాఖ్యమద్ర
రాజమాససాద॥ 13

తస్మిన్ విహరితా మద్రా తేత్రేచైత్రరథోపమే
విశాఖాయూహభిఖ్యానే తేషాం సంవత్సరో గతః॥ 14

తతా కదాచి ద్భీమసేన స్తద్వనమ్మగయాం సంచరన్ కందరాంత
నివాసిना అజగతేణ మహాహీనాసంగ్ర స్తభుజయుగన్వందితుమక్షమో
భీతి ముపేత స్తమిద మువాచ॥ 15

కస్త్వం మహాహేతవకింమయాద్యపాండోస్సుశోహం కిల భీమసేనః
కథంచ వశోస్మయ్యతేభిశ్చ క్తిః బిభేతిమత్త స్సకలోహిజంతుః॥ 16

అథాహిరూచేనహుమః పురాహంలగస్త్య శావా దహిరూపమాప్తః
విధే విధానేనతుబంధుభూతంభూతం కరోమ్యద్య భవంతమార్యం॥

శావావసానం ప్రిదదామహత్మాసం

ప్రాధీతః కారుణికోమయాసః

ప్రశ్నా త్వయా యః ప్రతివక్తు

మీష్టే తేనైవముక్తి భవతితేతి శావాత్ ।

18

తశ్చింతయ సత్వీవసామివాచంమునేరిదం ప్రాప్యభుజంగరూపం

సింహం మృగంవా గజమేవవాన్యంగ్రిసామిమాంలంఘితుమక్షమోసి॥

ఇత్యాకర్ణ్యగరంతస్య భీమసేనో భయాకులః

భాగ్యైర్విశ్లేష సంతప్తావిలలాప సుదుఃఖతః॥

20

తదా దుశ్శకునం వీక్ష్యనావేక్ష్యచ వృకోదరం

పాంచాల్యావచనాత్ శ్రుత్వామృగయాదైగతం చిరాత్॥

21

చకిత్సో నృపతిః ప్రార్థేనివేశ్య ద్రావదీం ప్రియాం

యమా విప్రీణితాక్రేసభామ్యః ప్రావిశ ద్వనం॥

22

త త్పదాంకిత మార్గేణప్రవిష్టః కందరం గిరేః

తతాహిగ్రస్తదోదకండురాజా పశ్య ద్వృకోదరం॥

23

యుధిష్ఠిర మథోద్భవ్యా జగరో నహుషో నృపః

ప్రశ్నాంశ్చ కాంశ్చిత్ పప్రచ్ఛతేషాం రాజోత్తరం దదౌ॥

24

త్యక్తాహిదేహే నహుషేధయాతే దివం నరేంద్ర సుహజం నిరీక్ష్య

తుష్టస్స భామ్యః పునరేవగత్వాశ్రమం నృనైషీ ద్దీవనాంశ్చ కాంశ్చిత్॥

ప్రస్థాయయామునగిరేస్తు సరస్వతీం తాం

సంప్రాప్య తత్ర సృపతి స్సగణః ప్రహృష్టః

వమాని శాశ్వరదమప్యతిలంఘ్యరమ్యే

ద్వేతేనసే పునరుపాస్తచ కామ్యకంతత్॥

26

తస్మిన్ పుణ్యతమే వనేవిహారతాం తేషాం నిశమ్యాగతిః

శౌరి ద్దోష్టుమనాస్సఖి నుపగత స్సత్యాయుత స్తద్వనం

తం దృష్ట్వా సుచిరా దదృష్ట మవసీపాలాత్మజా హామితాః
 తైః క్లప్తాహాణ ఆస్థిత స్సభగవాన్ ఆనందయం స్తాన్ భృశం॥
 తత్రై వాగతవాన్ మృకండుతనయో భక్తోమునిశ్శ్రీపతే
 దేవమీశ్వ తదై వపాంశుతనయ శ్చేయోధి భావాద్యయా
 తావభ్యుచ యుధిష్ఠిరస్సహ హరిః పాద్యాఘ్న ముఖ్యాహాణైః
 ఆసీన స్తదహగతి పృముదితో ధన్యం స్వమాలోకయన్॥ 28

తత్ర పేరణయా మృకండుతనయః పుత్రస్య ధాతు మునిః
 పృష్ట శ్చాంతకనూనునా సమవద ధర్మాననేకాన్ వరాన్
 సత్యాచ దుష్పదాత్మజాం సమవద త్సాధ్వీచరిత్రం మహత్
 సాచాన్యైవ్యనివేదయ త్వహృదయం వశ్యాయతః పాండవాః॥ 29

తదను భగవతిద్వారకా ముపయాతే మార్కండేయేచస నారదే దివ
 మువగతే పాండవేషు కామ్యకేవన ఏవ వస త్సుకేన చిత్తీర్థవాసి
 నా నిగదితాం పాండవదుర్దశా మజ్జాన స్సేంద్రలోకవాపాది
 కంచాకర్ణ్య విలులితమనసి ధృతరాష్ట్రేపుత్రావరాధవిచింతనవిదీర్ణ హృద
 యే విలపతితం విలాపం శ్రుతవతాసాబలేన బోధిత పాండవ దుర్దశా
 శావలోకన కుతుకో దుర్యోధన స్వాభిమతమథం వైకర్తనాదిభ్యో
 విబోధ్య తైరవ్యనుమతో ద్వైతవనం పృవేష్టు మనాః పితౄజ్ఞానంత
 రేణ పృస్థాతు మక్షమః ఘోషయాతావదేశేన తత్ర ప్రియాణాం
 పిత్రే నివేద్యతే నచ విదిత పాండవతేజసా అకామ తోనుమతః
 ప్రహామిత స్సదార స్సానుజ సపరివారశ్చ తురంగసేనయాసహితః
 ప్రస్థితః తేషు తేషు ఘోషేషు సవత్సాగావః సంపశ్యత్ కృమేణ
 ద్వైతవనం ప్రవిష్ట స్త్రతత్యంకంచనసర స్తటమాససాద॥ 30

ప్రవిశ స్నేవ తత్ర దుర్యోధనః పూర్వమేవ తత్ర విహారకామ్యయా
 ప్రవిష్టస్య చిత్రసేవాఖ్య గంధర్వరాజస్య భృత్యై నివాసితః స్తాన్
 భుజవీర్యదంపతో నాదృత్య సగణ స్తత్ర ప్రవిష్టః విదిత వృత్తాం
 తేన చిత్రసేనేన ప్రేషితై ర్గంధర్వ వర్తైస్త్వా భృత్యా సయో
 ధయత్॥ 31

తతా భగ్నేషు సర్వేషుచ యోధే ష్వనుజేషుచ పరాఙ్ముఖేషు
 దుర్యోధనః కర్ణదుశ్శాసనసాబలేయాదిభిః కైశ్చనసహితో యుద్ధాయా
 భిరసే॥ 32

కణాస్తు చిత్రసేనేన సంగత స్సుచిరం యుద్ధాగంధర్వైః ప్రభగ్న
రథో రణాత్ ప్రదుద్రావ॥ 33

తదను దుర్యోధనః క్రోధమాపన్న శ్చిత్రసేన మభిగత స్తద్భ్రుత్యైరేవ
విమధిత రథోధరణ్యానిపతిత శ్చిత్రసేనేన జీవగ్రాహ మగ్రహ్యత॥

దుశ్శసనాదిమాన్ సర్వాః బద్ధాజహుః స్సురోత్తమాః
సైన్యంసర్వం తదస్వస్థశరణం పాండవం యయా॥ 35

తదా తదా క్షిప్తేకస్మింశ్చ దృష్టే దీక్షిణో ధర్మరాజః కౌరవసేన
యా శరణముపగతః కరుణితమానసో గంధర్వనిగ్రహేణ ధార్తరా
ష్ట్రమోచనే భ్రాతృనాదిదేశ॥ 36

తే చ భీమాజ్ఞాన యమారాజశాసన మవలంబ్య సాయుధా రథా
నారూఢాః కౌరవసేన యానుగతా గంధర్వాన స్వద్రవ॥ 37

త దాజ్ఞనేన ధార్తరాష్ట్రాదివిమోచనే సామపూర్వం ప్రాధికతా
గంధర్వాస్తం న్నాభ్యనంద॥ 38

తతో ధనంజయో రథమధిరూఢ శ్శరసంపాజై ర్గంధర్వా విముఖచ
కార॥ 39

భీమశ్చ గంధర్వరాజా ననుద్రుత యుంయువాత ఇవజీమూతాః
వృధానయత్॥ 40

యమోచ రథమారుహ్య ప్రక్షిపంతౌ శరాబహూః
గంధర్వరాజా సంకుఙ్ఢాజఘ్నతు ర్వీర్యదర్శితౌ॥ 41

యమ భీమ ధనంజ యాశుస్తలశశ్చిన్నరథేషు తేషుసః
రుషిత స్సరగాయకేశితాస గదా పాదా మభిద్రుణో బలీ॥ 42

తస్యాభిద్రవతః పాదాః గదాంతా మాయసీం శరైః
సంఘద్యబహుభిస్తంచజఘానవిశిఖై శ్చితైః॥ 43

తదా త ద్వీర్య విస్మితో ముదితశ్చ చిత్రసేనః పాదాయ
స్వంరూపం దశైయిత్వా సఖిత్వం జ్ఞాపయా మాస॥ 44

దుర్యోధనోయం భవతాగ్రహీతః కేన హేతునా
ఇత్యుక్తవంతం విజయం ప్రాప్తవాగంధర్వ స త్తమః॥ 45

దుష్టోయం వనవాసిన్ విమనసో దృష్టుంహివోగాదిహ.

జ్ఞాత్వాభావముమువ్యధేవవిభునా సంప్రేషిణో హంసఘ్న
బద్ధాతం నయమ త్సమీపమితితత్ శక్త్యాజ్ఞయేదం కృతం
బద్ధాముం సగణం నయామి సవిధం జిహ్వో రనుజ్ఞాం దిశః॥ 46

ఎవము క్తవాక్ చిత్రసేనో ధనంజయేనయుధిష్ఠిరాజ్ఞయా ధార్తరాష్ట్ర
విమోచనాయా గత మాత్మానం నివేద్య తదే త ధర్మరాజాయ ని
బోధ్యతేన య ధోచ్యతే తథా కురుష్వే త్యుక్తస్తథే త్యంగీకృత్య
ధర్మర జస్తం దేశమాగత స్తేనచ సబహుమానమాద్యుతో ధార్తరా
ష్ట్రవిమోచనాయానుసీతస్తా విముచ్యయథాగతం జగామ॥ 47

గతేచ తస్మిన్ దుర్యోధన స్సపరివారోదయాభునా ధార్మికేన యుధి
ష్ఠిరేణ నైవం విధం సాహసం కదాపి కుర్యాది సీతి బోధిణో హః
స్తినపురగమనా యానుమత స్సవీశ స్తమభివాద్య పరితప్తమనా స్సా
నుయాత్తో సగర ముపగతవాక్॥ 48

పాండవా అపి తస్మైవస్యవసన్ విమలేవనే

కదాకదాత్య భీష్మంశో! వనవాసావధిం బుధాః॥ 49

దుర్యోధనశ్చ సపరివారః పు రోపకంఠ ముపగతస్త త్పూర్వం గంధ
ర్వ విద్రావణభీతేన పురంప్రవిష్టేన కణేన ప్రత్యుగతః పృష్ఠశ్చ
గంధర్వవిజయః ప్రీడానతవదనో గంధర్వైరాత్మన స్సపరివారస్యగ్ర
హణం యుధిష్ఠిరేణ మోచనంచ కణాయ నివేద్య శత్రుకృతా
మవమతి మనహమానః ప్రాణత్యాగ నిశ్చితమనాః కణాసాబల
దుశ్శాననాదిభి బాహువిధం నివారితోపి జీవితాశాం సంత్యజ్య దు
శ్శాసనమాధిపత్యే నియుజ్య కణాసాబలాద్యాన్ తదనుయాయినో
నియమ్య తస్మి స్తేవ పురోపవనే ప్రాయోపవేశ సమకరోత్॥ 50
నిశితస్యాం పాతాళతలవాసిభిః పూర్వం దేవవిజితై స్త ద్భయాదేవ
తత్రనిలీనై ర్దుర్యోధనప్రాయోపవేశా త్వపక్షత్రయం శంకమానై
దానవై మంత్రోహుతా దనలాదుత్థాపితయా కృత్యయా దుర్యో
ధన స్త త్సవిధముపసీగో దానవై స్తైరు ద్బోధితో త్సాహేభా
యః పురోపవనం సీగో దుర్యోధనః నైత త్వజనేభ్యో నివేదయన్
రాత్యంతే కణేన సాబలేనచ పురప్రవేశాయ సంప్రార్థితో

దుశ్శాసనేనచ దుఃఖతేన పృణయ సాధ్యసవివశేన పృగృహిత పాదో
దానవమాయయానువిష్టః ప్రాయోపవేశం విహాయ శత్రుమదాన
కృతోత్సాహ మహతావైభవేన పురంపావితత్ || 51

అథ సభాయా మాస్థితే దుర్యోధనే కురువృద్ధ శ్శాంతనవ స్సంధిమ
న్విచ్ఛమానః గంధర్వగ్రహం పాండవేభ్యోమోక్షనంచో ద్ధాటయన్
కణాః సౌబలాదీనాం దౌబల్యం పాండవానాం త్రిలోకవిదితం
శౌర్యవీర్యాదిప్రాబల్యంచో పవణయన్ తై సహధార్తరాష్ట్రాణాం
సంధిరేవకృతాహితమావహతీ త్యుపదిదేశ || 52

తన్నిశమ్య దుర్యోధనేన కించి త్ప్రతివదత్సపహసపూర్వం సభా
యాం నిర్గతే కణాది వ్యపితమేనానుగతేషు భీష్మోఽపి లజ్జితమావ
సానిర్యయా || 53

తదను దుర్యోధనః కణాః సౌబల దుశ్శాసనసహితో భీష్మవచనశ్చ
వణ విలులితచిత్తః కిం కర్తవ్యమితి విచార్య నైవ కర్తవ్యం భీష్మ
వచనం సతునిత్యం పాండవేష్వేవ పక్షపాతీ సదాయుష్మాభిః షోషే
తోఽపి తస్య కించి దపిన యుష్మాసుపక్షపాతః తథాపి మయ్యపి
సదా విద్వేష ఎవ తస్య పాండవానేవ ప్రబలాన్ అస్మాంస్తు దుబ్
లాన్ మనుతే తదేత త్ప్రేత్యక్షం దశేయిష్యామి మమబలం యద్య
నుజ్ఞాదీయత ఇత్యాదికణావచన మాకణ్యే ప్రహృష్టమానస స్తథే
త్యురరీచకార || 54

కణోపి దుర్యోధనాజ్ఞా మనుసృత్య నగరా నిర్గతః ప్రాచ్య ప్రతీ చ్యో
దీత్య దాక్షిణ్యైర్నిఖిలాన్ భూపాలా నిజిత్యైః కరం దా
పయిత్వా పున హాస్తిసపురీ మాగత్య రాజ్ఞా సాత్మజే నానుమోది
తః కిం తవ మనస్యభీష్మమితి దుర్యోధనమా పృచ్ఛ రాజనూయ
మాహర్తు మిచ్ఛామితి తేనోక్తేతథే త్యుక్త్వా యజ్ఞసంభాసంపాదనే
ప్రాయతత || 55

అథ దుర్యోధనే నాహూతో రాజపురోహితో రాజనూయాధ్వర ని
ర్వహణాయ నియుక్తో జ్యేష్ఠేయధిష్ఠిరే శిథిలచ జీవతినత్వయా రాజ
నూ యోనుష్ఠేయః కింతు తత్తుల్యమహిమావైష్ణవః కశ్చిన్ యాగ
విశే షోనుష్ఠితామితివ్యజ్ఞిపత్ || 56

తథా త్యంగీకృతే తేన కణా సాబలసంమతే
దుశ్శాసన నియోగేన విప్రానానయితం యయుః॥ 57

ఆగతేషు విప్రేషు క్షుత్రియేషుచ సర్వోపకరణసంపూర్ణో దుర్యోధ
నే నానుష్ఠితో వైష్ణవోయాగ విశేష స్సమాపితః॥ 58

అథావబృధవాః క్షిన్నశీషేః దుర్యోధనే సఖాం
ఆస్థితే మూలజః పాథావధాయ ప్రతిజ్ఞవాః॥ 59

మహారాజ యావ దజ్ఞానో మయానిహతస్తావదహం సపాదా ధావ
యే నైవ మాంసాదిక మశ్నామి యెన కేనాపి యాచితోఽపి నై
వాస్తీతి పదామి సత్యమే త త్ప్రతిజ్ఞాయతే మయామహారణే సవ్య
సాచినం తదనుస్మృతా ధర్మరాజాదీన్ వినిహత్య తవ రాజనాయ
మహాధ్వరమాహరిష్యామి సకాపితే భీతిః పాండవేభ్యః స్వాస్థ్య మా
స్థిత స్సఖమేధతాం భవానితి॥ 60

తత స్తోషముపేయుషి దుర్యోధ నేయుధిష్ఠిరోపి కణాప్రతిజ్ఞాం నిశ
మ్య తస్యాభేద్య కవచత్వాదిక విచిత్ర్య భీతి ముపగతః ద్వైతార
ణ్య ఏవ సానుజో వర్తమానః కదాచి నిశ్యం తే త్వష్టేహత
శిష్టే కైశ్చన భీతే ర్మృగై రాశ్రమాంతరగమనాయచోదితః ప్రబు
ద్ధ స్వప్నవృత్తాంతం భ్రాతృభ్యో నివేద్యతై రప్యనుమతః కామ్య
కంపనమా వివేశ॥ 61

తతః పస త్సుపాండవేషు కదాచిద్దుర్వాసామునిరయుత శిష్యసమేతో
దుర్యోధన ముపేత్య తేన విధిపదచితస్త స్సగతే కానిచి
దహన్యాస్థితస్త త్పరిచర్యతోషితో నానావిధైస్త్రియపంచనై నచ
లితమానసే తస్మిన్ సుప్రీతో వరం గృహణేత్యభాషత॥ 62

త త్పూర్వమేవ కర్ణసాబలాదిభిః విరచిత మంత్రణేన దుర్యోధనేన
ముని ర్విజ్ఞప్తః స్వామిన్ కామ్యకంపనమేత్య పాండవేషు కృష్ణా
యాంచ భుక్తవ త్సుసశిష్యేన భవతాభోజనమధానియం యద్యను
గ్రహేమయ్యస్తేషా ఏవ మమాభీష్టోవర ఇతి॥ 63

తత స్తథేతి రాజానమామంత్యై దుర్వాసామునిరయుత శిష్యజనా
వృతః కామ్యక ముపేత్య పాండవాన్ దృష్ట్వాతై ర్యథావిధ్యారా
ధితో నియుక్తశ్చ భోజనాయ సశిష్యస్సాతుం సనీ మభ్యగచ్ఛత్॥

తదా నిర్వర్తితభోజనా కృష్ణా తద్వృత్తాంతం నిశమ్య కిం కర్తవ్య
విమూఢా మునేశ్చ పరమకోపన త్వేనాతిభీతామహత్యాపదిసంప్రాప్తే
స్మర్తవ్యో భగవాన్ హరిరితి వశిష్టవచన మనుస్మృత్య భగవంతం
వాసుదేవం పురా దుశ్శాసనకృతాప నిస్తారణ విశ్వాస నిశ్చల మన
సాస మనుస్మరత్ || 65

తత స్సభగవాన్ ప్రణత పరతంత్రః పార్శ్వస్థా మపి రుక్మిణీం పర్యం
తైసంత్యజ్య ద్దాసద్యా దశణ ముపగతో విజ్ఞప్తశ్చ మునే రాగమ
నం యుధితోస్మి కల్యాణి భోజనం ప్రదేహి భుక్త్వానంతరం త్వయో
క్త మాచరిష్యామి త్యపూచత్ || 66

కృష్ణాచ సంలజ్జిత మానసానైవాస్త్యన్నం పాత్య్విం మద్యోజనా
వధ్యేపతత్రాక్షియమన్నం విధత్సద్య కింకరిష్యా మిత్యుక్త్వాభగవ
తాప్యయికల్యాణి ననర్కణః కాలోయం పాత్రే కించి దసి విద్య
తేచే త్వ్రసేహిపాత్రంచ పశ్యేతిపునః పున నిబంధితాపాత్ర మాని
యత్ || 67

త త స్తత్కంతమూలస్థితం కించిత్ శాక లేశ ముదీక్ష్య తమపభుజ్య
భగవాన్ సంతృప్తమనా మునిరాహూయతాం దుర్వాసా సుశిష్యో
భోజనాయేతి భీమ మచోదయత్ || 68

సతు ముని దుర్వాసా సుశిష్యః కృతావగాహన స్తీర మారుహ్య
న్నరసాను ద్గిర్క్ కిమిద ముపాగతం పాండవః పరమధార్మికో ధర్మ
రా జోఽస్మత్ప్రేణయాపాచయిష్యతి యుధాహీనావయం కిమన్నా
మః తత్ర గతాన కృతభోజనా సన్మాక్ పాండవా స్సంక్రుధాదహే
యు నామతదనైవైవాధ్వనా గచ్ఛామ ఇత్యాలోచ్య సశిష్యస్తేనైవ
పథానిరగాత్ || 69

భీమోపి కృష్ణాజయా దుర్వాసస ఆహ్వనాయ తీరమాగత స్తత్ర
తమదృష్ట్వాపరిత స్సంచర్క్ తత్ర త్వై ర్మునిభి ర్దుర్వాసా సుశి
ష్యో నిరగాది తిగదిత మాకర్ణ్య నివృత్త స్తదుదంత మగ్రజా
యస్యవేదయత్ || 70

త చ్ఛ్చుత్వాపి యుధిష్ఠిరే తస్య మునే ర్వంచకతయా కదావా
గత్యాన్నం యాచతీతి భీతే భగవాన్ నైవ భయమల్పం తస్మాత్
మునే రిత్యా శ్వాస్యతా నామంత్రి ద్వారకా ముపగతః || 71

తదను కామ్యక వనాశితేషు తేషు తేష్వాశ్రమేషు విరచితవిహారేషు
 పాండుసుతేషుపంచసు కదాచిత్ తృణబిందో రాశ్రమే ధౌమ్యస్యచ
 సన్నిధానే ద్రాపదీం నివేశ్య మృగయావిహారాధః మేకదైవచ
 తస్రాదిశః ప్రయాతేషు తదైవ వివాహాధః సాల్యాః ప్రతి
 గచ్ఛన్ సింధుసావీరాధిపతిః వృద్ధశ్రుతసూను జయద్రథోనామ
 నృపతి ర్గౌగవశా తదాశ్రమపదముపగత స్తద్వార్యకామాస్థితా
 మతిదేవమానుషసుషమాం ద్రాపదీం నిరీక్ష్య స్మరపరవశహృదయః
 స్వసుహృదం సురధపుత్రం కోటకాస్యం ద్రాపద్యంతికం సంప్రేష్యతే
 నచ పునరాగతేన నివేదితే నృత్యాంతే తాం ద్రాపదీం పాండవపత్నిం
 విజ్ఞాయాపి స్వసహాయైః శైబ్యైశ్చైకైశ్చైగర్తాదిభి శ్శౌర్యవీర్యదర్శితై
 స్సంప్రేరిత స్వయంచ తస్యా మంత్రకామః ప్రేరితశ్చ మృత్యునా
 ద్ద్రాపద్యంతిక ముపేత్యతయానుమోదితోనామకులం చాత్మీయ మా
 ఖ్యాయ స్వరథాగోవాణాయతాం సంపేర్యతయాతిక్రూరయా విశు
 ద్ధభావయా భయాస్కండితయా ధౌమ్య మాక్రండిత వత్యా ప్రకటి
 తేపి పాండవప్రతాపే కించి దప్యగణయన్ ధౌమ్యాదిభి ర్విప్రవర్త్యై
 ర్గామాసాహసమితి నివార్యమాణోపి మదాంధ్యేనా దృష్ట సన్మార్గో
 హతా ద్రాపదీం రథమారోఽప్య జహారి॥ 72

తతః పాండుసుతా అపి ప్రత్యేకంచ తస్యషు దిక్షు మృగయామ
 తిత్వా పునరప్యేకకంఠ్యమాపన్నా స్సాష్ట్రశ్రమాయనిగ్గతా స్తదాసీం
 ప్రవృత్తాని దుశ్శకునాని నిరీక్షమాణాశ్చ కితిమానసాః ప్రవి ప్తాశ్చ
 మాః తత్ర తాం పాంచాలీమపశ్యం త స్తత్ర త్యయాతాముద్దిశ్యై
 వరుదంత్యా ధాత్రేయికయా ఇంద్రసేనేన హతా దృఢాదవరువ్యాపృ
 వ్యయా జయద్రథేన బలాదపహృతా ద్రాపద్యదూరేయుష్మాభి రుప
 లభ్య త్యుదీరితే ధృతమానసాదం శితాధను శ్శిరాశిప్రముఖనానావిధ
 ప్రహరణా న్యాదాయ రథానధనూథా సైన్ధవపదవీ మనుయాతాః
 కించి దధాన్వనమతీత్వా విదూరే గచ్ఛంతీం సైన్ధవచమూ ముపస్మ
 త్య రోషసందప్తదశనచ్ఛదాః పదాతిమధ్యే గచ్ఛంతం భీమమాకో
 శంతం ధౌమ్యంచ పురోధ సంజయద్రథరథస్థాం ద్రాపదీంచ నిరీ
 ష్యాతి ప్రచండతేజసస్సింహః ఇవ ద్విరదా తాన న్వద్రవన్॥ 73

త్రైగర్తైబ్య ముఖరాజవరేషు పాండు

పుత్రప్రచోదిత మహాశరవిత్తతేషు

భీతస్స సింధుపతి రస్యవనాయ శీఘ్రం

కృష్ణాం రథాశ్చమవరోప్య యయాజవేన॥

74

తా మారోప్య రథం తతో నకుల తః ధామ్యేన సాకం నృపః

నిఘ్నంతౌ పృతనాం తదాపి విజయం భీమంచ రుద్ధాశ్చనైః

ప్రాయాదాశ్చమ మజునోపి కుమతీం భీమోను యాతౌరిపుం

సోప్యతస్సృజ్యరథం హతాశ్వ మగమద్వన్యాధ్వనా సంత్వరః॥ 75

తం ద్రవంత మనుద్రుత్యకేశాః సంగృహ్యచోత్తి పః

నిష్పిప్యత చ్చిరోమహ్యం ఉత్పతం తం తథాపిత్తం॥ 76

పదానిపత్య శీఘ్రేచాజానునా ప్రహరన్ భృశం

నివారితః ఘల్గలేనదుశ్శలా సముదీక్షణాత్॥ 77

బద్ధ్యరుదంతం తం భీతం రథమారోప్య మూఢితం

రాజే దశకయితుం నిస్యస్వాశ్రమం కురునందనః॥ 78

అథ తం సీత్య నిబద్ధం నిశ్చేష్టం కరుణంచ విలపం తం కరుణిత

మానసేన యుధిష్ఠిరేణ ద్రాపద్యాచ దయాళు స్వభావయా ముచ్య

తా మయం సైంధవాపశదో దుర్మతిదాశ్శలా ముద్వీక్ష్యేతి నియు

క్తేన భీమేన భ్రాతృగౌరవా ద్విముక్తో జయద్రథో లజ్జాననతనదనో

యుధిష్ఠిగం శనైస్సప్రదక్షిణా ప్రణమ్యనైవం కదాచిదతి వర్తివ్య

మిత్యాది హితముపదిష్టస్తదా శ్రమపదాన్నిష్క్రాంతో బలంచ నిఖ

లం పురగమనాయ నియుజ్యతేనైవ పథా గంగాద్వారం ప్రతిగతస్త

త్ర తీవ్రేణ తపసా పశుపతి మారాధ్యతుష్టేన తేన వరం వృణీష్యేతి

నియుక్తో యుధిదుజ్జయాశాం పాండుసుతానా మాత్మనావధమేవ

వరతయానం ప్రార్థ్యతేనన చైతత్వయా కదాపి నలప్యతే యతో

జాన స్సర్వేషాం సురసరాదీనాం సుదుజ్జయః కింత్వజాన విరహి

తో చతురోపి పాండవాః సహపరివారానేకస్మిన్నహనిత్వమేక ఏ

వ జేష్యసీతి ప్రత్యవరే తస్మిన్నంతహితే తావతైవ పరితోష

మాపన్న స్వపురముపాయయా॥

79

ఏవం ద్రాప ద్యానుభూతం క్షేమనుసంధాయ సంక్లిష్టమానసే
 యుధిష్ఠిరే కామ్యకమేవనమధ్యాసీనే సానుజే ద్వాదశ మపి వత్స
 రం గమయతి పరావర సకల ధర్మజ్ఞ శ్చిరజీవీమార్కండేయోముని
 వరో ద్రాపదీహరణసమయ ఏవత్రతాగఃో యుధిష్ఠిరేణ కంచి
 త్కాలం తత్ర నివాసాయ సప్రార్థా త స్తత్రైవాన్వై గ్మనివర్త్య
 స్సహనివసత్ కదాచిద్రాపదీపరిభవాను ధ్యాన సంక్లిష్టమానసం
 యుధిష్ఠిరమాలోక్య విధిశివ సురపతిప్రముఖదేవగణప్రార్థనయా
 నిఖిలలోకకంటక భూతరావణ నిబహణార్థ మవతీర్ణస్య భగవతా
 దాశరథినా రామభద్రేణాప్యనుభూతం రాజ్యభ్రంశ వననివాస సీతా
 హరణాదికం దృష్ట్వాంత తయాకథయత్ త త్ప్రసంగేన తదియం
 సర్వంచచరిత మవతారాది శ్రీనైకుంత గమనావధి సవిస్తర ముప
 వణ్యం తం బహుధా సమాశ్వాసయత్ ॥ 80

తదను సమాశ్వస్తమనసి యుధిష్ఠిరే స్వామేవ పత్నీం ద్రాపదీం పతి
 వ్రతామభిమున్యమానే మార్కండేయోముని రన్యాసాం సావిత్రీ
 ప్రభృతీనా మపి పాతివ్రత్య ముపవర్ణయత్ త త్ప్రసంగే న చా
 న్యాః కథాః కథయిత్వా భో మహారాజ యుస్మాకమనయైవపత్నీన్
 విపదుత్తరణమచిరా ద్భవిష్యతీ త్యువాచ రాజా చ మార్కండేయో
 పదేశేన విసప్తశోకోహర్షితమనాః కామ్యక ఎవా వాత్సవత్ ॥ 81

గతప్రాయే ఏవం ద్వాదశేవషే పాండవేషు దయావతి మఘనతి
 కణాస్య కవచకుండలభిక్షార్థం కృతోద్యమే త ద్యుత్తాంత విదా
 కణాపక్షపాతినా సూర్యేణవేద విద్యాబ్రాహ్మణరూపధారిణా కదాచి
 నిశ్యంతే స్వప్నేదృష్టః కర్ణో భవంతం వంచయితు మింద్రః పాండ
 వపక్షపాతీ కవచంకుండలేచ వాంఛతి సర్వధాపి త న్నప్రదాత
 వ్యమిత్యక్తః సాక్షౌ దింద్ర ఎవాగత్యమాం భిక్షతా యది తథా
 కథమహం నప్రదద్యాం కవచకుండలమస్తువా యథా తథామయా
 పృస్తాన్యనేకాని పరశురామాద్యనుగ్రహేణలభ్యాని ఖలుతెనైవ బలేన
 పాండవ్యానిహన్యాం కవచకుండల త్వింద్రేణభిక్షతం ప్రదద్యామే
 వేతి విరచిత శ్లోకై స్తథాచేత్ శక్రస్య కాచి దమోఘాశక్తి
 రాయుధమస్త్రతాం వినిమయతయా సంప్రార్థ్యాపి కవచకుండలం

దేయమితి నిరుద్ధస్తథే త్యంగీకృత్య తతస్తస్మిన్నంతర్హితే
ప్రతిబుద్ధస్సాన్నిషముదంతం సంస్కృత్య సంజాతవిస్మయః కృతా
హ్నికో భానుం దేవం ప్రణమ్య తస్మై తదుదంత యథావన్నివే
ద్యతే నచ తత్వమేవై తదితి ప్రత్యుక్తేత దేవేంద్రగమనం సమీ
క్షిమాణోవతస్థే॥ 32

తదా కదాచి త్పదనమాగతేన బ్రాహ్మణరూపిణా శక్రేణ సప్రద
క్షిణం ప్రణతేన కింతేదద్యాంభితౌమిత్యధిశతేన సకుండలం కవచం
భితౌత్వేన యాచితః కణోక్ మణికనకాదికం సర్వంచ వస్తుజాతాం
మత్పరిపాలితాం స్వీతామవనించ పరిగృహ్ణీచ్ఛ విస్మజ్య కవచకుండల
మితి ప్రసాదయన్ నైతై ర్మమ కించిదప్రిప్రయోజనం తదేవసకుం
డలం కవచం దేహీతితస్య నిబంధేన స్వప్నదృష్టస్యరవే ర్వచనం
సంస్కృత్య తమింద్రమేవపాక్ష పక్షపాతిన మాత్మానం వంచయితు
మాగతం విజ్ఞాయాపికేవలాం కీర్తిమేవాభిలషత్ తస్మై కవచకుం
డలం దాతుం నిశ్చితమానసస్తద్వినిమయతయాం దీయాం శక్తి
మాయుధమాచకాంక్షే॥ 33

తతస్తథేత్యంగీకృత్యరాజా ఆనయైవశక్త్యాసర్వా రిపూర్ హనివ్య
సీత్యుక్తః కణోక్ నానయా మబహూనాం హాసనమపేక్షితం యోగో
మమభయముపలబ్ధం తమేక మేవ రిపుమనయా జేహ్యామిత్యుక్త్వా
యాథా త వాభిరుచిస్తథైవా స్వీతి ప్రత్యుక్త్వా వాసవేనప్రదత్తాం
శక్తిమమోఘామాదాయ స్వశరీరా దుత్కృత్య కవచం కుండలేచ
తస్మైప్రదాయన కించి దపి వైవర్ణ్య ముపగత స్థిరమితి రేవావతస్థే॥
ఎవ మింద్రేణవచించితం హృతకవచకుండలం వితేజ సంకర్ణ మాలోక్య
ధార్తరాష్ట్రేషు దైన్యముపగతేషు యధిష్ఠి రోఽపి సానుజశ్చితక
ణవృత్తాంతః ప్రమోద ముపగతవా॥ 35

తతః కతిపయేషుదినేషుగతేషు కామ్యకంవన ముత్సృజ్యపునర్దైవతవనం
పృవిష్టేషు పాంశుసుతేషు తత్రైవకృతనివాసేషు కదాచి త్కేనచిన్ము
నినాథషి తో భయేనద్రవితాకేన చిన్ముగేణ తదీయో మంధోరణీ
సహితో విమాణలగ్న స్సహౌవాసీయత్॥ 36

తదు ద్వీత్యాగ్నిష్ఠవినాశమాకులితమానసేన తేన మునినాగ్నిహానయ
నాయనియక్తాః పంచైవపాండనాస్తదాజ్ఞాంశిరసావహం తస్సప్రహర

ణాః పృస్థితా మృగపదవీ మనుస్సృతాః యత్ర కుత్రాపి మృగం
వాత్యక్తం మంథం వానపశ్యంతో వ్యాకులహృదయ స్తృష్ణయాత్సు
ధాచపరీతాః కుత్రాపి జలమపశ్యంతః కస్త్సింశ్చి ద్వృక్షమూలై
వ్యతిషంతః॥ 87

తదా తత్రత్య వృక్షరామణీయకం దృష్టవతాసమీపే జలస ద్భావం
శంకమానేన యుధ్ధిష్ఠిరేణ వృక్షారోహణేన జలనిరీక్షణా యనియుక్తో
నకులో వృక్షమారుహ్య సమీపస్థితం జలంచనిరీక్ష్య ధర్మరాజాయ
విజ్ఞాప్యతే నాతితుష్టేన తూణైః పానీయానయనాయప్రేషిత స్సతూ
ణస్త జ్జలాంతికం గత్వా పాతు ముద్యుక్తః కేన చిదదృశ్యేన యక్షే
ణైవముక్తః॥ 88

మాలాతసాహసం కాషీర్మమపూర్వ పరిగ్రహః
ప్రశ్నానుక్త్వాతు మాద్రేయతతః పిబహరస్వచ॥ 89

ఇత్యుక్తం తదనాదృత్యైవ తత్ర నివీతపానీయో నకుల స్సహసా
నిపపాత॥ 90

తత శ్చిరాద్రతేష్యనాగచ్ఛతి నకులెవిషణ్ణేన రాజ్ఞా ప్రేషిత స్సహదే
ప్రాపి తాదృశీమేవావస్థామభజత్॥ 91

అథాజ్ఞానః ప్రేషిత స్సరసీరంగభోయక్షవచః పూర్వోక్త మేవనిశ
మ్య అదృశ్యమపి తం నిహంతు మనాః బహుశరవ్యయం విధాయా
పినైతావతాతవకార్యం సేత్యతిమదీయప్రశ్నా ప్రత్యుక్త్యేవభో
యం పెయమిత్యక్త స్తదనాదృత్యైవపానీయం నివీయమృతప్రాయో
న్యపతత్ తదనుభీమోపితా దృశీమేవ దళామ న్వభవత్॥ 92

అథ ధర్మరాజ శ్చతుర్షవి భ్రాతృష్వ నాగతేషు తేషు పాపమా
శంకమానస్వయమేవ తత్ర గతస్సరస్తీరేమృతకల్పా శయానా
భ్రాతృ న్నిరీక్ష్య నిర్విణ్ణస్త గృణచేష్టితా నిస్సృత్వా బహువిలప్య
తృషమహాహితుం జలమవగాహమానస్తదైవాదృశ్యేనతేనైవ యక్షే
ణబకోహమత్రత్యో మత్యశ్చైవల భక్షోమయైవ తప భ్రాతరో నిహ
తా మదీయ ప్రశ్నా ప్రత్యుక్త్వా పానీయమాహరేతి పూర్వోక్తరీ
త్యైవ నివారిత స్తమదృశ్యమిదమువాచ॥ 93

కిమథం భవానిమాత్మిషసి కిమథం మదీయాభ్రాతర స్త్వయాని
హతాః ఇతి॥ 94

ఇతి పృష్టానైవ బకోహం కింతుయతః మామనాదృత్యైతేపాతుము
ద్యుక్తో మయానిహతాః త్వంచైవ విదిశోమయా పాండునూను
ర్యుధిష్ఠిరః మమప్రశ్నానాం ప్రతివచనముక్త్యాధాకామం జలము
పయం జ్వే త్యువాచ॥ 95

తత స్తథే త్వంగీకృతవతియుధిష్ఠిరే సయత్నోమహాభీషణ వపుషా
కస్మింశ్చి ద్వృక్షేవిష్ఠితః ప్రశ్నాన స్వక్రమతః॥ 96

కిం స్విదాదిత్యము న్నయతి తేచతస్యాభితశ్చరాః
కల్యే సమస్తం నయతికస్మింశ్చ ప్రతితిష్ఠతి॥ ప్రతివచనం॥

బ్రహ్మాదిత్యము న్నయతి దేవా స్తస్యాభి తశ్చరాః
ధర్మశ్చస్తంనయతిన త్యేచప్రతితిష్ఠతి॥ 97

ఎవంప్రకారేణ కృతానాం బహూనాం ప్రశ్నానాం యుధిష్ఠిరేణ ద
త్తాని ప్రతివచనాని నిశమ్య సయతః ప్రహృష్టో మహారాజకమేషాం
భ్రాతృణాం జీవం తమిచ్ఛసీతి పప్రచ్ఛ॥ 98

అథ యుధిష్ఠిరేణ నకులో జీవతా దిత్తుక్తే కిం భీమాజ్ఞానాననా
దృత్య నకులం వాంఛసీతియతః ప్రోవాచ॥ 99

తతః మాద్రాః కుంత్యాశ్చపుత్రాథేనామ్యమిచ్ఛన్ సురోత్తమ
వాంఛామి నకులంసూను మాన్యశంశ్య పరోయతః ఇత్తుక్తంయుధి
ష్ఠిరం వచనం నిశమ్య తస్యా నృశంస్య ప్రాధాన్యమాలోక్యసంతుప్త
మనాస్తాం శ్చతురోవ్యజీవయత్॥ 100

తేషూర్ధితేషు సుప్తప్రబుద్ధోపమేషు తదనుగ్రహేణైవ విగతశ్రమేష్యే
కాంక్షిణాక్రాంత సరసం తము ద్వీత్యుతస్మిన్ యతుత్వం సందిహ్య
పునరపి యుధిష్ఠిరేణ కోసీతి పృష్టోయతః ఇదమవాదీత్॥ 101

ధర్మోహ మస్మి జనక స్తవరాజవర్య
జిజ్ఞాసయా తవ సమాగతవా నిహస్మి
తుష్టోస్మి వీత్య తవ రాజవరాన్యశంస్యం
కామ్యంవరం కృణుదదామియదప్యలభ్యం॥ 102

అథ యుధిష్ఠిరేణ మునే రరణీసహితం మృగాపహృతం మంధం ప్ర
దేహీతీతి ప్రధమంవరం యాచితోహమేవత్వ ద్వీర్య జిజ్ఞాసు ర్మృగ
రూపేణాగ్నిష్ఠ మపహృతనా నిత్యుక్త్యా తదగ్నిం ప్రదాయ భగ
వాన్ ధర్మోద్వితీయాయవరాయపాహిణోత్॥ 103

యుధిష్ఠిరోపేవమవృణతే

గతోనోద్వాదశోవషః-1వసవాసే సురోత్తమ
త్రయోదశాబ్దే త్వజ్జాతవాసోనః కుత్రకల్పితామ్॥ 104

విధాటనగ రేజ్జాతవాసం కురుసహానుగః
ఇత్యుక్త్వాన పునర్థర్మస్త్రీతీయం దాతుముద్యతః॥ 105

తతో యుధిష్ఠిరః క్రోధలోభమోహజయం నిజే
ధర్మే సత్యేచ దానేచస్థిరాం స్థితిమయాచత॥ 106

తథే త్యుక్త్వాతి రోధానః॥గతే ధర్మే కురూత్తమః
సానుజో మునిమాసాద్యతిస్మైమంధం దదాముదా॥ 107

ఇతి శ్రీమద్భీష్మపర్వనామోద్దేశవైభవే మహాకావ్యే

పాండవచరితాను వర్ణనే సభాపర్వ

కథానువర్ణనం అష్టదశ స్కంఠః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశవైభవేమహాకావ్యే.

ఉత్తరభాగే నవదశస్సగే.

* అధవిరాటపర్వవృత్తాంతః *

తత్ర ప్రయోదశేచవత్సరే ప్రాప్తవ త్యజ్ఞతవానా
యోద్యతాః పాండుసుతాః ధర్మదేవతావచవమనుస్మ
రంతో విరాటనగరేనివస్తుం నిశ్చిత్యాజ్ఞతవాసోప
యుక్తం నామాంతరవేషాంతరాదిగ మపి స్వావలం
బ్యం నిజీయ సాగ్నిహేత్రం ధౌమ్యం పాంచాలాః ప్రస్థాప్యసా
నుగా నింద్రసేనాదీంశ్చ ద్వారకాం సంప్రేష్యతేషు చయథోద్దిష్టం
గతేషు సహ ద్రౌపద్యా ద్వైతవనా త్పృతస్థిరేః 1

మార్గే వ్యతీత్య నగరాణి వరాణి నానా
సింధూ స్సరాంసిచగిరీశ్వరతే స్తనూజాః
ప్రాప్తు విరాటనగరీనికటంబిశాయాం
సుప్తేజనేతువిదితాః పురుషై నక్తకైశ్చిత్ ॥ 2

స్వాన్యాయుధానిసథనుః ప్రేముఖానిసద్యః
పుర్యాశ్చ శానభువిశమ్యగమే నిధాయ
గూఢం నిబధ్యశరదిం చభయాయతత్ర
వేషాంతరాణిపరిగృహ్యపురీం ప్రవిష్టాః 3

తదా యుధిష్ఠిరేణసంస్తుతా దుర్గాపంచానామపిపాండవానా మాశిష
మాశాస్త్ర 4

తతో ధర్మరాజో విప్రరూపమవలంబ్య కంకాఖ్యానందధానః కాంచ
నానక్షౌకశ్చేనిదాయనదసిస్థితం విరాటరాజాన ముపేత్య తేన
నిజవైలక్షణ్య దశాన జనితవిస్మయేన సాదరమచింతః కోసీతివృష్ట

అత్మానం యుధిష్ఠిరసఖాయం కంకనామానం దేవనవిశారదం వ్యాఘ్రే
ఘృపాదగోత్రీణం విప్రజన్మాన మాఖ్యాయతేన చ రాజ్ఞాదేవస్త్రి
యేణస్వసన్నిధౌ నివాసాయ నియుక్తో నితరాం తస్యాభిమతో న్య
వనత్ ॥ 5

భీమోపి నూదవేషమవలంబ్య దర్శిపాణి స్సభాముపగతో రాజ్ఞా
దృష్టః పృష్టశ్చ కోసీ త్యాత్మానం నూదవిద్యావిశారదం వల్లవ
నామాన మన్వేష్వపి నియుద్ధాదికృత్యేషు నిపుణమాఖ్యాయతే నాతి
తుష్టేన మహానసే సియుక్త స్తేషు తేష్వవసరేషు కార్యాంతరే
ప్ర్యధికృతో నిగూఢ మువాస ॥ 6

తదను జౌహద్యపి పరిగృత సైరంధ్రీవేషాపరిహితమల్పినైకవసనా విరా
టపురరాజపథంప్రవిష్టా త ద్దూషలావణ్యదశశన విస్మితై స్సర్వై రపి
జనై స్సాదరమీశ్వరమాణా ప్రాసాదమారూఢాయారాజమహిష్వాసు
ధేష్టయాచ దృష్టా సవిధ మాహూతా పృష్టాచ కాసిత్వ మమరిగం
ధర్మీ యక్షీ కిన్నరీ లక్ష్మీ రింద్రాణీ శర్వాణీ వాణ్యన్యాహసర్వా
ఉన్మాదయసీత్యా త్మానం మాఖ్యాయసైరంధ్రీం పాండవపత్నీః
పాంచాల్యాస్సఖీం కేశప్రసాదనాదిప్రతినిపుణాం పంచభిః పతిభి ర్గంధ
ర్వైః ప్రచ్ఛన్నం సంరక్ష్యమాణాం తయాచాదిపీతయా నిజసదనని
వాసాయనియుక్తా తథే త్యంగీకృ త్యోచ్చిష్టాశనపాదప్రధావనవజ్రం
సర్వాణి శిల్పాని రాజ్ఞాని యుక్తాని కర్తుం కృతసంకల్పా అయి సై
రంధ్రీ త్వదీయంరూపమాలోక్య రాజావాన్యోవాత్వాం కామతయత
త్రీకింకరోష్ఠీతుక్తా రాజ్ఞానాహం ప్రలోభయనీయాయ ద్యన్యోమా
మభిలష్యే త్సతస్యామేవ నిశిమ త్పతిభి ర్గంధర్వై నిహన్యత ఇత్యు
దీర్య రాజ్ఞా సమాదృతా త్త్రవ వ్యతనుత నివాసం ॥ 7

తత స్సహదేవో విధృతగోపాలవేషభాషో విరాటగోష్ఠంప్రవిష్ట
స్తత్ర యదృచ్ఛాగతేన తేన రాజ్ఞాదృష్టః పృష్టశ్చ కో సీత్యా
త్మానం పాంచభూపతిసుతస్య ధర్మరాజస్య గోపాలనాధికృతమరిష్ట
నేమినామానం వైశ్యమాఖ్యాయస్వీయం గోవృషభలక్షణాదిపరితౌ
చాతుర్యంచ నివేద్య తత్ర నివాసాపేక్షాం విజ్ఞాప్యతేనచ త ధేత్యం
గీకృతవతా సబహుమాం మూఢృతోగోపాలనాధికృతో న్యవనత్ ॥ 8

అ ధాజునో వనితాలంకార మవలంబ్య రాజ్యస్సభాం ప్రవిశ్య పృష్ట
శ్చ తే నాత్మానం బ్రహ్మభాఖ్యాం సృతగీతవాదననిపుణాం పితృ
మాతృవిహీనాం స్త్రీపురుషావరహితా ముత్తరామధ్యాపయితుమా
గతాం విజ్ఞాప్యతథేతి రాజ్ఞాంగీకృత స్తస్యైవ భవనేకృతవసతి రుత్త
రాం శిక్షయ స్సవతస్థే॥ 9

నకులశ్చ తత స్సాదిరూపధరో రాజ్య స్తురగశాలాం ప్రవిశ్య తురగా
పరీక్షమాణో యదృచ్ఛయా తతా గతేన రాజ్ఞాదృష్టః పృష్టశ్చ
కోసీ త్యాత్మానం పురా యుధిష్ఠిరసాదినం గ్రంథికనామక మశ్వశా
స్త్రువిత్తమమాఖ్యాయ స్వప్రజ్ఞా పరీక్షణ హృష్టేన రాజ్ఞాత్త్రైవ సగరే
నివసే త్యాజ్ఞప్త స్తదీయా వశ్వా శిక్షయన్ అతీవ రాజ్ఞః ప్రియ
స్తత్త్రైవ వ్యవసత్॥ 10

ఎవ నూకారాంతర పరిగ్రహేణ కైశ్చి దప్యజ్ఞత తయావిరాటనగరే
నివస త్సుతేషు మానచతుర్థే సంప్రాప్తే ప్రాప్తే చ బ్రహ్మణో మహా
తిముహూరాజదశకణకామ్యయా సమాగతేషు బహుషు మల్లేషు
జీమూతనామాక శ్చ స మల్లప్రవరో నిజభుజవీర్యదపిత రాజ్ఞాదృష్టో నిసృ
ష్టశ్చ నూదవేషధారిణా భీమశేనేన నియుద్ధాయ తేనసంగతో రంగం
ప్రవిష్ట స్వీయం నియుద్ధకౌశలం సర్వమపి ప్రదశకయన్ భీమేనచ
నిజాం శక్తిమఖిలాం ప్రదశకయితాలబ్ధాంతరేణ భుజదండనిష్పేషణ
వివశః పతితో మృతిమవాప॥ 11

తుష్టేతు పాండుసుతనైపుణవీక్షణేన
మత్స్యేశ్వరేకృతిషు తై ర్విహితాసుభూయః
తానాదర త్యనుదినం ప్రసరై రభీష్టైః
వషణ్మచాప్య భవదాశు నివృత్తకల్పః॥ 12

తదా కదాచి త్కించకనామకో రాజ్యస్యాటః సేనాపతిః కశ్చన శుద్ధాం
తం ప్రవిష్ట స్సుధేష్ఠాం పరిచరంతీం ద్రావదీ ముద్వీక్ష్వ తస్యా మాన
క్తమనాః కామశరదిగ్ధో రాజమహిష్యాం శృణ్వంత్యాం తాం సంగ
మాయ బహుధాసంప్రాధ్యతయాచ ప్రత్యాఖ్యాతోపిరస్యా మేవ
దృఢం మనోనివేశ్యతాం స్వాభీనయితుం రాజమహిషీం నియుజ్య నిజ
గేహ మగమత్॥ 13

అథ సుదేష్టయా కీచకగృహ త్సురాదికమానయితం నియుక్తా దౌ
పదీ తదగారం ప్రవిశ్యతేన నిరీక్షితా నిజమనోరథసాఫల్యం మన్యమా
నేన బహుప్రకారై రధితాప్య నిచ్చంతి బలాత్ గృహీతోత్త
యాతచ్చగ్రహణంవిధూయ సహసారాజ్ఞస్సభాం ప్రావిశత్ ॥ 14
కీచకోఽపి దౌపదీమనుమృతః గృహీతకేశపాశోరాజ్ఞ స్సమక్షం తాం
నిపాత్యపదానిజఘాన॥ 15

దౌపద్యాస్తాదృశాంవస్థాంవీక్ష్యుష్టం వృకోదరం
న్యవారయ ధర్మనూనురంగుష్ఠద్వయ మదనాత్ ॥ 16

కృష్ణాచ తూష్ణీమాసీనామూత్మానం వీక్ష్యధర్మితాం
వ్యనింద దృఢుధామాత్స్యమస్మైరావిలలోచనా॥ 17

జ్ఞాత్వాసదస్యాస్త త్సర్వంకీచకస్య దురాశయం
కృష్ణామపూజయన్ తంచనిందుః కీచకం ముహుః॥ 18

కీచకే ధగతే గేహంకృష్ణాచాంతః పురంగతా
న్యవేదయ త్సుఖేష్టయైసర్వం త త్కించకే హితః॥ 19

శ్రుత్వా సుధేష్టా త త్సర్వంతం ఘాతయిత ముద్యతా
కృష్ణా మాశ్వాసయామానాపరిభూతా మస త్కృతైః॥ 20

తస్యాం నిశ్యఖిలప్య కీచకవధం సుప్తేజనే ద్రాపదీ
భీమస్యావసథం ప్రవిశ్యశయితం తం బోధయిత్వాశ్వనైః
సర్వం త నిజగాద కీచకకృతం సంస్కారయంతీశుచా
క్లేశాస్వా సనుభూతపూర్వబహుభా అప్రేరయ త్త ద్వధే॥ 21

శ్రుత్వా తద్భీమసేనేనారోషదూషితచక్షుషా
ప్రతిశ్రుతః కీచకస్యవధ స్త్రీనర్తనాలయే॥ 22

తతః ప్రహృష్టా దౌపదీపునః స్వాలయం ప్రవిష్టా ప్రభాతే కీచకేన
పునరప్యధితా యథాత్వయా సంగతాం మామన్యేనజానంతి తథాకు
ర్వితిప్రత్యుక్త్వా స్త్రీనర్తనశాలా మాగచ్ఛాస్యాం రాత్ర్యా మిత్యవదత్ ॥

తతః కీచకః ప్రహృష్ట మానసస్సాతోభూషి తోనులిప్తః పరాధేన్యన
చందనేన కృతాభ్యవహారో ధృతమహంబరః ప్రదోషే నివృత్తే
నిగూఢే చ తమసి తాం శాలా మభినసార॥ 24

భీమసేనశ్చ ద్రాపద్యా నివేదిత కీచకాగమనః స్వయమపికృత్యం నివ
ర్తయిత్వా ద్రాపద్యాసహ కీచకాగమనాత్ ప్రాగేవ కన్యానర్తన
శాలాం ప్రవిష్టో రహస్యవతస్థే॥ 25

కీచకోపి ప్రవిశ స్నేవతాం శాలాం సైరంద్రీ మాహ్వాయ్ హతా
దుత్కుత్య భీమసేనేషు గృహీ తస్త్వా విమోచయిత్వా బాహుభ్యాం
సంగతోయుధ్వా చచిరం గళేగృహీతః పాతితో నిష్పిష్టశ్చ భువిపశు
మారం మారితః ప్రజ్వాల్యాగ్నిం దశేతతశ్చ కృష్ణాయై తయాతితు
ప్తయాశాలా రక్షిభ్యో నివేదితస్తైశ్చోల్కుకపాణిభి స్సవిస్మయం నిరీ
క్షితో రాజ్ఞేచ నివేదితో బభూవ॥ 26

నిహత్య కీచకం భీమోమహానసముపావిశత్
తత్రైవతస్థాపాంచాలీరుద్ధాశాలా సురక్షిభిః॥ 27

తదను రాజ్ఞాశ్శ్రిత కీచకవధేన తస్య సంస్కారేసమాజ్ఞప్తై త ద్భ్రా
తరణపకీచకాః కీచకహననహేతుభూతాం కృష్ణామపి కీచకేనసహని
బధ్యదగ్ధమాజ్ఞాం సంప్రార్థ్య రాజ్ఞాచతథే త్యుక్తే కీచకేన సహతా
మపి నిబధ్య శ్మశా నాభిముఖాయయః॥ 28

తదా కృష్ణాభయవిహ్వలాజయ జయంత విజయ జయత్యేన జయ
ద్బలనామభిస్వాత్ పతిసాహ్వయంతీ రుదంతీ చ సాక్రకోశం పరిత్రాణా
మయాచత॥ 29

తత స్త ద్రోదనఘోషం మహానసస్థో భీమోనిశమ్యాయై సైరంద్రీ
మాభీష్టే సూతపుత్రే భ్యస్త్య ద్వాక్యమహంశ్మణో మ్యాగమిష్యా
మిచ తవ సన్నిధి మిత్యుక్త్వా వేహంతరం పరిగృహ్య ద్వారేణలం
ఘితప్రాకారః పూర్వమేవ శ్మశానవాటికాం ప్రవిష్ట స్తత్రత్యం కం
చనదశవ్యామప్రమాణం మహాతరుముత్పాట్యభౌమయిత్వాచ భుజా
భ్యాం తానభ్యధావత్॥ 30

తేహోపకీచకా స్త ముద్వీత్య విధృతమహాద్రుమం పాతయంత మూ
రువేగేనమహతో మహీరుహాత్ ప్రవేపమాన సైరంద్రీరక్షణాయ
సమాగతం గంధర్వవరం మన్యమానా స్సహలోచ్యకృష్ణామమో
చాయ్॥ 31

భీమోతిక్రోధమాపన్నశ్శతంపంచాధికం రిపూఁ
హత్వాతే నైవతరుణాసాంత్యయ ద్దుపదాత్మజాం॥ 32

ప్రేమయత్వా పురీం భీమఃకృష్ణాంస ద్వారవర్తనా
స్వయ మన్యేనమాగేణాసమాపేదే మహానసః॥ 33

తతః ప్రాతశ్రు తోపకీచకవధో విరాటపతి ర్విజృప్తశ్చ త ద్బంధుభి
సైరంధ్రీయం నిర్వాస్యతాం సగరా దన్యధాతస్యాః పతిభి ర్గంధ
ర్వైః క్రమేణ తవ రాష్ట్రమపి నశిక్మ్యతీతి త దాకర్ణ్య భయ
చకీ తోంతఃపురం పృవిప్య సుధేష్టాయై తమేవార్థం న్యవేదయత్॥

సాచత ధేత్యంగీకృత్య పునరాగతాం సైరంధ్రీ ముద్వీక్ష్యాయ
సైరంధ్రీత్యమద్యైవనిర్వాహిమదీయా న్నగరాత్ త్వాంతు రూప
వతీం నిరీక్మ్య సర్వోపిపుమాఁ ముహ్యతి తవ పతయశ్చ గంధ
ర్వాః కోపనాః అతోత్రనస్థతస్యమి త్యువాచ॥ 35

సైరంధ్రీచేదం విజ్ఞాపయామాస॥ 36

త్రయోదశాహమేవత్రావత్సామినగరేశుభే
తతోమా ముపనేవ్యంతిగంధర్వాః పతయోమమేతి॥ 37

❀ రాజ్ఞీచతధేత్యంగీచకార॥ ❀ 38

ఎవం వేహంతరమాపన్నేషు పాండుతనయేషు విరాటనగరే నివస
త్సుత ద్విదాశ కాముకేన దుర్యోధనేన త దన్వేషణాయాదిష్టా
శ్చారా స్సర్వేషు దేశేషు సంచరంతః కుత్రాపి త త్రవృత్తి మజా
నానావిరాటనగర మపి ప్రపన్నా స్తత్రత్యైః సమాశ్రావిత కీచకవధ
వృత్తాంతాః వ్యారకామపి పురీప్రాప్య పాండవాఁ విపినేవిహాయ
సమాగతా నింద్రసేనాదీ నిరీక్మ్య పునశ్చ హస్తినంపుర ముపేతా
స్త త్సర్వం సదసి నివిష్టాయ రాజ్ఞే సపుత్రాయ సామాత్యాయ య
థావ న్న్యవేదయత్॥ 39

దుర్యోధనస్తు తత్సర్వంశ్రు త్వామంత్ర మమంత్రయత్
కర్ణ దుశ్శాసన ద్రోణకృప శాంతన వాదిమైః॥ 40

తత్ర త్రయోదశం వషణంగతప్రాయం విచింత్యచ
అశంకమానమాయానంపాండవానామహేజసాం॥ 41

అజ్ఞాతతదుదం తేషు ప్రణిధిష్వాహసూర్యజః

కిం కర్తవ్య విమోఢ్యేనాధ్యాయం తంతం సుయోధనం॥

42

ప్రత్యాయితాః ప్రణిధయః పునరేవ రాజన్

యాస్యంతు సర్వవిషయాన్ మృగణాథకమేషాం

మన్యేచతే విపినభూమిషు లబ్ధకప్తాః

వ్యాఘ్రై హాతా స్వయముత్తైవ శుచావినష్టాః॥

43

ద్రోణ స్వతః ప్రాహసయాంతినాశనం

శూరాకృతాస్తాశ్చహిపాండుపుత్రాః

యద్యద్యశక్యం మృగయంతు భూయః

ప్రచ్ఛన్నవేషాన్ సమయాధిశస్తాన్॥

44

తథయివ భీష్మేణ కృపేణ చోక్తే త్రిగతరాజావ్యవద త్సుశర్మా

ఆకర్ణ్యచారై గృదితంసభాయాం విరాటసేనాధిపతే ర్వివాశం॥

45

రాష్ట్రం మే బహుశో విరాటవతినా శంభాధితం కీచకం

శేనేశం పురతోవిధాయబలినం సోద్యాహతశ్రూయతే

గంధర్వైస్తదిహైత్య మత్స్యనగరం జిత్వా నిరుత్సాహినం

రాజానం స్వవశేకరోమియదితం కర్ణాదయోమన్వతే॥

46

కిం పాండవైరద్యనిహీనసారైః విసప్తచారైశ్చపరేతకలైః

ఆయాంతియద్య ప్యవనీశజిత్వాత్వమేవ భోక్తృస్యవనీం సమృద్ధాం॥

47

తత స్తథేతి దుర్యోధన స్సుశర్మకవచన మంగీకృత్య కర్ణాదిభిస్సహ

సమంత్యనిశ్చిత్వచ కర్తవ్యాంశం సుశర్మాణం సహసైనికం పాక్ష్ప

స్థావ్య తదనంతరే దివసే స్వయమపి భీష్మ ద్రోణ కృప కర్ణాదిసహి

తో నిరగాత్ ॥

48

ప్రసితస్స త్రిగర్తేశ స్సప్తమ్యా మసితచ్ఛదే

విరాటనగరోపాంతే రాజ్ఞో గోధనమగ్రహీత్ ॥

49

గోపాలా దధ స నిశమ్య సృపతి స్త్రైగర్తరాజ్ఞాహృతం

సర్వంగోధన మిత్కుసిర్ణ రుషితం సుంచోదయిత్వాచమూం

పుత్రభృతృభిరాత్తవర్కభిరగా ద్యుద్ధాయతైః పాండవై

రాత్నప్రత్యతనుప్రధన్వవిశితైః కంకాదినామాన్వితైః॥

50

తతః పృథ్వీం త్రైగర్తరాజ మత్యేంద్రసేనయోః

ప్రథసామధి తేభేంద్రాతురంగ రథ భీషణం॥

51

ఖురనేమి సముత్థితం రజోశమయ త్రైనికరక్తనిర్ఘోరః

నిహతై ర్గజవాజచం కురై రణభూమి ద్వితతాపదాతిభిః॥

52

తదా శతాసీక సమాహ్వయేన బ్రాత్రామహీశస్యశతే విభిన్నే

అన్యోనుజన్మామదిరాక్షనామాచతుశ్శతం సైన్యవర్గా జఘాన॥ 53

రాజానిహత్యయుధిపంచశతం రథానాం

అష్టౌచ సైంధవ శతానిచరన్ రథేన

త్రైగర్తదేశపతి నాభిముఖం సమేత

శృంగేద్భుతం రణ ముదంచిత భిన్నమాగ్నం॥

54

రథస్థిత స్సానుజని సుశర్మాశరాసమంచ దృఢుశోవిదీప్తాన్

తానచ్చిన స్మృత్యుపశిచ్చతావచ్చరై రసంభ్రాంతమనాః కృతాత్రుః॥ 55

రథాదనల్లత్య గదా ధరన్పత్రిగర్తరాజా సహజేనసాకం

హత్వాంచమూం మత్స్యపతేష్చ సూతంజగ్రహతం చాపి రథేనహీనం॥

హీయమాణం త ముద్యీక్ష్యత్రైగర్తేన తరస్వినా

చోదితో ధర్మరాజేనసంపతస్థే వృకోదరః॥

57

గ్రహీతుకామం తం వృక్షాన్యవారీ ధర్మసందనః

మాజానీర నిమం భీమాత్రియుద్ధ గతజనాః॥

58

తతోధను గ్రృహ్యశర్గా విముంచన్

భీమ సుశర్మాణ మనుద్రుశోభూత్

త ఘోష మాకర్ణ్య పున ర్నివృత్త

స్సహానుజ సత్ర రణంవ్యతాసీత్॥

59

మధితగజరథాశ్వస్తేనవీర సుశర్మా

ధృతధనురిషువషణం సం ముమోచార్నివైవై

అధసకృరభియాతా శిచ్చదయం త స్తురంగాన్

కురున్యపకులపీరా సోపి మత్యేంద్రపుత్రః॥

60

యుధిష్ఠిర సత్ర సహస్రసైన్యంభీమీవధీ త్సప్తసహస్రసైన్యాన్

మాద్రీసుతౌ సప్తతానిచైవత్రీణ్యవ్యకారాం క్రమశః పరేతాన్॥61

ధర్మాత్మజేన నిహతో విశిఖై నితాంతం
 క్రుద్ధస్త్రిగర్తనృపతి నవభిః పృషత్కైః
 హత్వాతమాశుచతుగోపి హయూచతుర్భి
 ర్వివ్యాధనైజమఖిలం ప్రణయే ప్రకషణం॥ 62

భీమస్తమాసాద్య తథారథాశ్వాః।నిపాత్య పాక్షిణంశ్చ నిహత్యనూతం
 అపాతయత్ స్వందనతో ధభీతోరథాత్సృశర్మానిపపాతమహ్యం॥ 63

భ్రాతావిరాటస్య తదావధీత్తం।త్రిగర్తభూపం మదిరాక్షనామా
 విరాటభూపోపి గదాధరస్తా మభ్యుద్రవచ్ఛత్రుమథావరూఢః॥ 64

తాభ్యామభిదుత ముపేతభయం త్రిగర్తనాథం వలాయనపరం సము
 దీప్త్య భీమః ఉత్ప్లుత్యవాహనవరా త్సహసానుయాతః కేశగ్రహేణ
 వినిపాత్య పదాచశీషే॥ 65

హత్వా విలాపకృపణం రుషితోఽప్యరత్ని
 జానుప్రహార విగత స్మృతి మప్రకాశం
 ఆగోప్యతం రథమధోవినివర్త్యగాస్తా
 దాసోయ మిత్యనయ దంతిక మగ్రజస్య॥ 66

మృతపశురివనీతస్స త్రిగర్తాధినాథః
 కరుణిత మనసాభూన్మోచితః పాండవేన
 తదను ముదితచిత్తో మత్స్యభూప స్ససైన్యః
 పుర మవిశ దుపేతం మంగళాలంక్రియాభిః॥ 67

యాతే విరాటక్షితిపే త్రిగర్తరాజానముద్దిశ్యహృతోస్రసంఘం
 దుర్యోధనః కర్ణముఖై రమాత్యై ర్యయా విరాటం సురభీ జేహీర్షుః॥

సప్రాప్యోత్తరతః పుర్యాః।ఘోషానుత్సార్వగోగణం
 షష్టిసాహస్రసంఖ్యాతం।జహరబలసంయుతః॥ 68

తదా గృహీతాసు సుయోధనేనఃసకణః శ ల్యాంగిరపేనగోషు
 గోపోదుతం రాజగృహం ప్రవిష్టాన్యవేదయ త్త నృపతేస్సతాయ॥ 70

భూమింజయాఖ్యస్స నృపన్యనూను నిశమ్య త ద్గోగ్రహణం ద్విషద్భిః
 సగల్లాఘితశ్చైవ పశూద్వహేనతమంపామధ్యేవనితాగణస్య॥ 71

యద్యద్యమెసారధిరశ్వనేతాతదాజయిమ్యామ్యపిదేవరాజం
సుయోధనం ద్రోణ కృపాచ భీష్మం వైకర్తనం వాకిముతాస్య శత్రూఁ
వికత్తనం తస్య తదా ద్యనేకం కిరీటనా కర్ణయతా నిస్సృష్టా
కృష్ణారహ స్మృతరమాహపంఞోబృహన్న శాఖ్యం భవితేతియంతౌ 73

నిశమ్యతం ఫల్గునసారధి త్వేత్సవస్థితం ఖండవదాహకాలే
బృహన్న శామానయితుంస్యయుం జ్ఞుతదో త్రరాఖ్యాంభగిసింకుమారః॥

తదైవనృత్యాలయమాప్తయా తయా
ప్రచోదిత సారధితాం బృహన్న శా
యయా కుమారస్యసమీపమూచివాఁ
బృహన్న శా ముత్తరముత్తరాహ్వయః॥

75

త్వ మజానస్యాసి రిధోనయం తేత్స్య క్తంహి సైరంధికయాధునామే
సంయోత్యమానస్య కురుప్రవీరై భూత్వానియంతౌ తురగాన్ననియచ్చ

పునఃపునః ప్రార్థనయా బృహన్న శా
నియంతృతాం తస్య తథేత్సభాపత
తతః ప్రహృష్టోధృతవారివాణకః
మృగేంద్రకేతుం రథమారు రోహసః॥

77

బృహన్న శాసాపినిబధ్యవర్మప్రచోదయామాసరథస్యవాహాఁ
శమీంసమాసేదతురంతికేతోశ్మశానభూమేః కురుసన్నిధానే॥

78

దృష్ట్వా కురూణాం పృతనాం సుగుప్తాం
మహారథయి భీష్మముఖై ర్విభీతః
తదోత్తరోనాలమహంరణయే
త్యుక్త్వా రథాదనుగ్రవదస్తచాపః॥

79

తత్రాజానః పదశతం సమనుద్రుతస్తం
కేశాన్నిగృహ్యవిలపం తమనద్యవాచం
ఆనీయవాహనసమీప మువాచసత్రూఁ
శేష్యామ్యహం రథగత స్తురగాన్నియచ్చ॥

80

ఆరోప్యోత్తరమాభీముఖ్యగమనంక్లీబాకృతిం స్యందనే
దృష్ట్వా భీష్మముఖాస్తమజానధియాభీతిం యయుః కౌరవాః

ఆదిష్టోధ కిరీటినాన్మపనుత స్వాదుహ్యతాముచ్చమిం
గాండివాది ధనూంషిసాసివిశిఖా తూణీరవారోపయత్ || 81

త త్రేజః ప్రసమీత్య విస్మితధియా పృష్టశ్చతేనాజ్ఞానః
కేహమేత ఇతి ప్రతీతమహానాం పాండోస్సుతా నామినే
ఇత్యుక్తా ప్రథితౌజసోద్యవనగాస్తే పాండవావై శ్రుతా
వర్తంతే క్వనువేతి తేన పునరపూర్వచే న రేంద్రాత్మజం || 82

కంకాఖ్యవిప్రస్తు యుధిష్ఠిరోభూత్ భీమో భవ ద్వల్లవనామధేయః
ధనంజయోహం నకు లోశ్వసాదీ గోపాలకోభూత్సహదేవ ఏవ || 83

యా ద్రౌపదీసాన రపాలగేహేంద్రాధికా కీచకనాశహేతుః
ఇత్యుక్త మాకర్ణ్యసమాత్స్యసూనుః ప్రచ్ఛనామాన్యపరాణితస్య || 84
త త్తోజ్ఞాన స్వీయాన్యజ్ఞాన ఫాల్గున జష్ణు కిరీట శ్వేతనాహన
బీభత్సు విజయ కృష్ణ సవ్యసాది ధనంజయ ఇత్యేతాని దశనామా
న్యాచఖ్యా || 85

అథోత్తరైశ్చైతాని నామాని తతకుత ఆగతాసీతి పృష్టోజ్ఞానః పునరపి
తమిద మువాచ || 86

లోకేవదాతకర్మత్వాదనమత్వాచ్చవణాతః
అజ్ఞానః ఫాల్గునశ్చక్షేః ఫల్గున్యోః పురయోజనః || 87

దేవసురవిశేత్వత్వాత్ జష్ణునామమమగతం
ఇంద్రదత్తకిరీటత్వాత్ కిరీటినముశంతిమాం || 88

శ్వేతాశ్వయుక్స్యందనత్వాత్ స్వేతవాహనసంజ్ఞకః
బీభత్సకర్మరాహిత్యాత్ బీభత్సహంభువిశ్రుతః || 89

నిత్యంజయితేయాయుధే విజయాహ్వయవానహం
కృష్ణావదాతవర్ణత్వాత్ పిత్రాకృష్ణ ఇతీరితః || 90

కరద్వయాస్త బాణత్వాత్ సవ్యసాచ్యహమీరితః
నానాదిక్ధనశేత్వత్వాత్ ధనంజయసమాహ్వయః || 91

అథోత్తరస్తదాకర్ణ్యధృతాత్మాప్రీతమానసః
సారధ్యమురరీచక్రే ప్రశంసన్నజ్ఞానం ముహూః || 92

తతోబద్ధశిఖఃపాదఃప్రాజ్ఞుభో నియత శ్శుచిః
దధ్యావస్త్రాణిసర్వాణితాన్యప్యాజగురంతికం॥ 93

వానిప్రణమ్యసంస్పృశ్యపాణినాహృష్టమానసః
సహాయాఃకార్యకాలేమేభవతేత్యబ్రవీద్విభుః॥ 94

తతోధిజ్యేసమాకృప్తేగాండివేనవ్యసాచినా
శుశ్రువేతస్య బిర్హోషఃకంపయన్నివరోదసి॥ 95

సింహద్వజం సమాకృష్టశమీమూలే నివేశ్యసః
దధ్యా కపిద్వజం వహ్నేఃప్రసాద మపి ఛాల్గునః॥ 96

తతఃఖా త్పతితం దృష్త్వాస్యందనం కపిలక్షణం
పరిక్రమ్య సమాస్థాయపార్థోభి ద్రుతవాక్ కురూత్॥ 97

ధ్యాతేతేన తదా శంఖేజానుస్పృష్టభువోహయాః
ఉత్తరశ్చ రథోపస్థేన్యపత మ్నూఛే తోభియా॥ 98

స్వయమేవ తతః పార్థోనియన్యూ భీషుభి హయాత్
ఉత్తరంచ సమాశ్వాస్యప్రస శ్శంఖ మపూరయత్॥ 99

నాదేన దేవదత్తస్యగాండివస్యచకర్షణాత్
ఉత్తరశ్చక్రితోలీనోరథోపస్థే గతస్మృతిః॥ 100

చకంపేసకలాభూమిగ్గాండివాకర్షణద్వనేః
వైరాటిఃపునరాశ్వస్తైరశ్శ్రీః జగ్రాహవాజినాం॥ 101

ఘోషేణతేన తం పార్థంగురుణాజానతా తదా
దునిమిత్తా న్యుదీక్ష్యహదశితాని సుయోధసః॥ 102

హేభీష్మనైత స్మన్త్యేహంయద్బద్ధపాండవైః పణః
వహ్నేత్రయోదశేవాసమజ్ఞాతంతు విధేమహి॥ 103

యద్యజ్ఞాన స్సమాయాత స్తథాపిహినభీర్మమ
మహారథేషుయుష్మాసుస్థితేషు సమరాంగణే॥ 104

తదాచకత్థేరవిసూనురిత్థంకానాజ్ఞానాద్భీర్మయితుస్థితేవః
ఎకోహ మేవాజి ముపేత్యపార్థంసంఛాదయిష్యే విశిఖై శ్శితాన్తైః॥ 105

కృపస్తతః పార్థబలం వివృణ్వత్|ఉవాచతం పడ్రధినో వయంతం
యోత్సామభీష్టం గిరసాభవాంశ్చదుర్యోధనోహంగురుపుత్ర ఎవ|| 108

ద్రాణిశ్చ పార్థస్యబలం జగత్త్వాం
శ్రుతంపురాఖండవదాహముఖ్యం
సంశ్లాఘమానస్తమువాచయోధా
యుధ్యంతు సర్వేయదినాజ్ఞానోయం|| 107

భీష్మోపి సమ్యక్ కృధయః తదేవ|సంధితదాక్షేమకరీమువాచ
దుర్యోధనస్తత్ర మనోవిముచ్య కర్తవ్యమూచే రణమే వరుష్టః|| 108

అథాహ భీష్మోనునయన్ సరేంద్రం|తుర్యాంశయుగ్యాహిపురంబలస్య
ఆదాయగా గచ్ఛతు తుర్యభాగః|వయంతుయోత్సామతరుర్ధచమ్వా||

ఉరీకృత్య తథేతి భీష్మవచనం దుర్యోధనః ప్రాగ్యయా
పశ్చాద్భాతితుగోధనం పరివృతంచమ్వాకురుక్షౌభుజాం
భీష్మోహ్యూహమథాకరోత్ గురురభూ స్పృధ్యే భవత్త త్సుత
స్సవ్యేదక్షిణతః కృపో రవిమిత స్త్వక్రేస్వయం పృష్టతః|| 110

తత్రాగా ద్విజయోరధస్య ధనుషోఘోషేణదిక్ ఘో యన్
సృత్య ద్వానరకేతుర పితనమస్కారేషు రాగీరసే
సైన్యత్రసలక్షయన్ సృపసుతం దృష్ట్వాచయాంతం పురో
గోభిస్సాకమమషిణో గురుముఖాః త్యక్త్వాతమే వాన్వయాత్|| 111

గోరక్షాధిక్యతాంచమూమిషుగణై హత్యానివర్త్యాజ్ఞానీః
పార్థోభ్యద్రవ దంబికాత్మజసుతం తం వీక్ష్యభీష్మాదయః
అభ్యాగుర్మహతాబలేనవిధమన్ సైన్యం తదర్పతురైః
వైరాటి విజయంరథేనజవిన్సైన్యవహ ద్వైరిణాం|| 112

తం చిత్రసేనజయశత్రుసహస్సమేతా
స్సంగ్రామజి ద్విజయమభ్యయురాత్తచాపః
సైన్యం తదజ్ఞానశరై ర్మధితం సవీరం
తత్రాభ్యగాద్దృఢధనూరుషిణో వికర్ణః|| 113

పార్థస్తేన విపాటవమహనిహతః క్రోధేన తత్కూర్మకం
కేతుంచాపి నిపాత్యతేనతు పునః వృష్ట శ్చరై భీషణైః

విధ్యాపంచభి రాశునైస్త మురుభిః సూతంచ తస్యావధీత్
బాణాన్యై దక్షశభి ర్వ్యసున్నిపతిత స్సర్వేచ తే విద్రుతాః॥ 114

సంగ్రామజిత్త దనుపాధకముపేత్యకణా
భ్రాతాశరేణవినికృత్త శిరాబభూవ
కన్యోధలబ్ధసమయోజానమభ్యుధావ
ద్దంతి యథా మృగపతిం దహనం పతంగః॥ 115

పార్థో ద్వాదశభి శ్చరైరభిహతః కణేసతం సాయకా
సారేణాపి దధేనవాహనబలం భీష్మాదిచూనప్యరం
తంవ్యాధూయ వినిగతశ్శరవనైరభ్యదక్షయన్ పాండవం
కణోహహముదైరయ త్కురుభువాం సంపశ్యతాముల్బణం॥ 116

పార్థేనాధవికృప్యగాండివధను ర్ముక్తశ్చిత్తైస్సాయతైః
కణాశ్చ స్మరథోవిభిన్నకవచ స్సంపీడితాం గోభృశం
త్యక్త్వాతత్సమరాంగణంచ కితధీమద్రావణోత్రాడిణో
దంతివాధవిచక్రశుః కురువరాః ప్రాణావనేలోలుపాః॥ 117

తతః ప్రవిశ్యపృతనామ్మృగయన్ రవిసందనం
వివ్యాధయోథా సఖిలాన్పాదణః పత్రిభి రాశునైః॥ 118

ద్రోణం త్రిసప్తశిరై రభిహత్యభీష్మం
షష్ఠ్యైత్రయేణచ కృపం విజయ శ్చరాణాం
ద్రాణిం తథాస్తభి రుపేత్యతుమస్సహంచ
విధ్వాద శాశుగవరై ర్విజయించకాశే॥ 119

దుశ్శాసనం ద్వాదశభి శ్చ తేనదుర్యోధనం తత్ర నీపీష్య పార్థః
తం కణినాకర్ణమహంశ్చ కర్ణేభగ్నం తదాసీ దఖిలం బభౌఘం॥

వైరాటిరథ పార్థేనాచోదితశ్చోదయన్ హయార్
ప్రావేళయ ద్విధం సైన్యంకురూణా మణా ప్రాపమం॥ 121

పదక్షిణీకృత్యరథంకృపస్యవై రాటిరగోస్వరథం స్యబధ్మాత్
పాథాన్సదధ్మావధదేవదత్తం శారధ్వశోధాభ్యగమత్రణాయ॥ 122

హోమావృత్తికుతూహలేన సుమనోబృందేమిషు త్యజానం
శంఖస్వానవినాది తాఖిలదిశ శారదృతిఃకారుకం

ఆకర్ణంతు వికృప్యపత్రిదశ కేనాహా పృథానందనం
సోప్యాకృవ్యతు గాండివం శరవరా చిత్తేపమర్కాతిగా ॥ 123

సంఛిన్నేషు గణః కృపేణ విజయో విధ్యచ్ఛతైస్తం శరైః
వ్యావిధ్య త్సచతం సహస్రదశ కేనాధాజ్ఞోరోషితః
వివ్యాధాశ్వరవరా చతుర్భిరిషుభి స్సర్వే సకృత్తేన
భస్యతేతుస్సదాచ్ఛచాలచతదానాహా గురుత్వాత్ కృపం ॥ 124

భూయోలబ్ధపదే కృపేదశశరై ర్యేద్ధ ర్యుదాతైః పృథా
నూను స్తస్యసిపాత్యధన్వకవచం చాపాతయద్భూతలే
ఛిన్నేవ్యస్యధనుష్టుచాపి కుపితశ్శక్తిం కృపః ప్రాహిణోత్
ఛిన్నానా దశభిః ఖివదశధాభలైః పృథానూనూనా ॥ 125

శారద్వతేన దశభి ర్విశిఖై ర్విభిన్నః
పార్థస్థ తత్ర్యధిక కాదశసంజహర
ఎకేనచైవయుగమశ్వవరా చతుభిః
విధ్యాపరేణ చశిరోచ్ఛినదస్యయంతః ॥ 126

త్రిభిస్తే వేణుంతు విభిద్యచాక్షుద్వాభ్యాం ధ్వజం చైవతథాపరేణ
త్రయోదశేనోరసికాతమస్య వివ్యాధపార్థః ప్రహసన్నివాజౌ ॥ 127

తతో గదాపాణిరవప్లహోరథాత్ గదాంప్రచిత్తేపకృపః కిరీటినే
శరైస్తునున్నా పునరేవసాగదాపృథానుతేనాభిముఖం గతాకృపం ॥ 128

త ద్రక్షణాయ పరితోధభటాః పరీతాః
పార్థంశరైః సమకిరక్ సకృదేవసర్వే
తావారయై రధవరం పరివీయసవ్యం
మత్స్యేంద్రనూనురకరో ద్విఫలప్రయానా ॥ 129

తతోపసితేనమరాంగణా త్కృపే
గురూత్తమ శ్శోణతురంగమం రథం
అధిష్ఠితో వేదివిలాసి కేతనం
ధనుర్గుహీ త్వాజ్ఞానమభ్యయూద్ధ్రుశం ॥ 130

ఆయాంతముద్వీక్ష్యతమజ్ఞానోశ్వాన్
ప్రచోదయేత్వాహరణాయసూతం

తతః ప్రణున్నాస్తరగానియంత్రా
క్షణాద్రథం తస్యపురోవితేనుః॥

181

దృష్ట్వారథం పాండుసుతస్య విప్రః
ప్రాధ్గాయశంఖం సమయాద్రణాయ
పాదః ప్రణమ్య ప్రథమప్రహారం
యయాచతం విస్మితమాస తత్ర॥

132

ద్రోణప్రయుక్తానధపాండునూను
స్సమచ్చిన ద్విశతిమాశుగానః
పునశ్చశీఘ్రాస్త్రముదీక్షమాణ
శ్శరాణ్ సహస్త్రంవ్యకిరద్ద్విజేంద్రః॥

133

ఎంప్రవృత్తైగురుపాండునూ న్యో
ర్యుద్దేవియద్వ్యప్తమభూత్ పృష్ఠాః
శీఘ్రాస్త్రమాసాద్యశరై రసంఖ్యై
రాచ్ఛాది తస్తత్ర గురు నితాంతం॥

134

కృతేచహహానినదేజనౌషైః|ద్రోణేచతస్యప్రతికారఃసూక్ష్మే
నివర్త్యతంద్రాణి రుదీణకోపః|సమభ్యధాన ద్విమంకృతాస్త్రం॥
అశ్వతామ కిరీటిన్ రథ మహా దృఢం ప్రవృత్తం తదా
శ్శ్రోమాచ్ఛాదిత నూసనప్తమిహిరం తాభ్యాం ప్రయుక్తై శ్శరైః
ద్రాణి ర్వీక్ష్యహమాణ్ పాతాన్ప్రకుపితః జ్యోమచ్చిన త్థాల్గునిం
అన్యోసోపి పున నివేశ్య విజయః ప్రాచోదయ త్సాయకా॥ 136

యుధ్యతోశ్చిరముదారివీర్యయో రజానస్యచగురోస్తనూజనేః
విస్మితాదివిసురావితస్థితే ఛన్నమభ్రమిషుభిస్సభాస్కరం॥

137

అస్యత శ్శరవరాలయంతతాః|ద్రోణజస్య సమరేతరస్వినః
అక్షయేషుధియజః పృథాభువః|వర్ధతేస్మశరవృష్టిరాతతా॥

138

కణాస్తత్ర వికృష్టకాయకవరః ప్రత్యుద్గతః పాండవం
భిన్నాం గోవిశిఖై శ్శితైశ్శరవరానన్యంశ్చ తేనాసకృత్
ఛిన్నేధన్వనిశ క్తిమాయధమపిక్షిప్త్వాచతస్వాంతథా
భూతాయాం హతస్తైంధవశ్చధ తనుత్రాణాద్రవ త్ప్రీడితః॥

139

చోదిశోధపునరుత్తరః పృథానూనునా సమవగాహితం చమూం
ఆపగతనుజనే భేయాతురస్వామశక్తిమతనోద నుత్తరం॥ 140

ఆశ్వాసిశోధతమనాః పున రజానేన
వైరాటిరాత్మబలవణానత స్తదాదీం
భీష్మస్య సైన్యమవగాహ్య మహారథాఘ్రిం
తేనా భవ త్ప్రతిహతాశ్వగతిః పృషత్కైః॥ 141

అథ జష్టు రుదీత్య తద్రుమాభువితాశధ్వజమస్యమూలతః
విశితై నిశితై రపాతయ త్తదభూద్విస్మయదాయపశ్యతాం॥ 142

తతః వికణా దుశ్శాసన చుస్సహస్తం
వివింశతి శ్చాజానమభ్యుపేతాః
భల్లెన విధ్వోత్తర మజానంచ
దుశ్శాసనోన్మేన జఘాన వత్సే 143

చి త్వాజాన స్తస్య తత శ్శరాసంపంచాశుగై ర్వక్షుసితం జఘాన
సపీడితః పార్థశరై రపాయాత్ తతో విక ర్ణోజాననూ జఘాన॥ 144

విద్ధోలలాట విజయేన భీమశరేణ దూర్ణం రథతః పతాత
వివింశతి దుశ్సహాయుక్ తత స్తమవాకిర త్ప్రతిభిరా త్రసారైః॥ 145

తావ్రభౌ యుగప దజాన శ్శరద్వంద్వ విధవపుషావిధాయసః
వాజినోఽనమనూదయ త్ర తస్తౌ రణా దపగతో భయాతురా॥ 146

సర్వై స్తత్ర మహారథైః ప్రకుపితైః ప్రత్యుద్గతః ఘల్గనః
సంచి న్నోరు క రాంఘ్రి పాణి శిరసో గాండివముక్తై శ్శరైః
కృత్వారక్తజలాంసదీం ప్రతిభయాం ప్రావర్తయ ద్దుస్తరాం
కోపం సర్వ మరణ్యవాస నియతం సందశేయం విద్విషాం॥ 147

దోణ స్సనూనురథకణవివింశతీచ
దుశ్శాసనః సపాశ్మప స్సచధార్తరాష్ట్రః
భూ యోజానం ప్రతిరణాయయయత్సరుష్టాః
వషణంచఘోర మస్మజ్ శరరూపమస్మిన్॥ 148

గాండివం సతతో వికృష్య బలవత్ హైరణ్యపృష్ఠం తదా
బాణైస్తా సమపిడయత్సరపతే రస్త్రేణ సంయోజితైః

సర్వేష్వాకులచేతనేషు సమరా న్ముఖేషు భీష్మో బలీ
ముంచత్ ఘోరశరానుపేత్యవిజయం దధ్ధౌచ శంఖోత్తమః॥ 149

భీష్మేణాప్తభిరాశుగైర్వినిహతే కేతౌ పృథానందనః
తస్యచ్ఛత్రమపిధ్వజం చతురగాః సూతంచ విధ్వాతతః
శస్త్రాస్త్రైస్సదృశం విధాయసమరం భీష్మేణత త్కర్ముకం
తూరప్రేణచకతఃసోపి ధనుషాన్యేనాశుగా నక్షిపత్॥ 150

తాః సర్వాః విధమయ్య సాంకుతనయః ప్రత్యాశుగైర్శీఘ్రైః
తద్ద్రోష్ట్రా శతమన్యనా సుమగ్నైర్వృష్టాది విధ్వానా
విధ్దేశాంతసవేన ఘోరవిశిఖై స్సవ్యేతు పార్శ్వేపునః
ఛిత్యాతస్యధను దేశాశుగవరైర్వక్షస్య విధ్వద్భ్రుశం॥ 151

సప్రగృహ్య రథకూబరం బలీమోహమాపచిర మాపగాసుతః
తం విసంజ్ఞ మనయత్ స్థలాంతరంసారథః పురత ఏవ చోదితః॥ 152

తతో దుర్యోధనో నాగధ్వజమారోప్యవాహన
ప్రత్యుద్గతః పృథానూనుంరథేనాశుగవాజినా॥ 153

అసహాయ ముదీక్యతం రవేస్తనయః స్వస్థతనూరథస్థితః
ఉదగస్యరక్షశంతనోస్తనయోదక్షిణరక్షణంవ్యధాత్॥ 154

దుశ్శాసన స్సహవివింశతిరస్వప్తుష్టం
ద్రోణః కృపశ్చ సముపేత్యరరత్నురాశు
సర్వై స్సకృత్ప్రీకుప్తైర్విశిఖా విస్ఫుష్టాః
పార్థో న్యవారయ దిపారశర ప్రవేగైః॥ 155

సంమోహనాస్త్రు పరిమంత్రణ సంప్రయుక్త
విద్రోహేషు తేషు విశిఖైర్భువిపాలి తేషు
మోహం గతేషు విజయోధముదాబ్జరత్నం
దోభాన్యం ప్రగృహ్య సమపూరయ దబ్ధినాదిం॥ 156

తత్రోత్తరాగిరమనుస్మర తాజ్ఞాపెన
సంచోదిత స్సపదిమాత్యసంశోంశుకాని
శుక్లేగురో స్సహ కృపస్యచ మేచకేతు
ద్రోణే ర్ముపస్యచ జహారి రథా వరూఢః॥ 157

కర్ణస్య పీఠ మపహృత్య పునశ్చమాత్స్య
సూతశ్చతాంగ మధిరుహ్య హయా శశాన
తేవీతయ స్థితహయస్వచ మామసారాం
తూర్ణంవ్యతీయరభిః పరియోధియోధాం॥

159

సతత్రమోహం గతహ్వా నదీజః|సంమోహనాత్మ ప్రతికారవేత్తా
నివారయామాస తతః పృథాయా|స్నానం శరై ర్భజయంప్రయాంతం॥

పార్థ స్సభాజై దేశభి నదీశం
నిహత్యనైన్య వరణా త్కురూణాం
సముద్ధిత స్సూర్యశివాభ బృందాత్
నివర్తయామాసచ గోసమూహం॥

160

తదా తముద్వీత్య జితప్రకాశంభీష్మాదయస్త్యక్తి సమీకియత్నాః
ప్రతిప్రయాణాయమనోవితేను|ననోద్యసవ్యానియతిభవత్రి॥

161

ప్రణమ్యపార్థః కురు వృద్ధమార్యం
మూర్ధ్నా కృపం ద్రాణి మపి ప్రతీతః
ఛిత్వా కిరీటంచ సుయోధనస్యా
పూర్వాంబుజం మత్సపురం నివృత్తః॥

162

ప్రశస్య దేవేషు పయం కిరీటినః|పునః ప్రయాతేషు దివం మరుత్వతా
ధనంజయస్తా ముపగమ్యతస్థివా|శమీంసమీకశ్రమవారణం వ్యధాత్॥

కపిధ్వజే భూతగణేన సాకందివం తద్దేవో త్పతితే కిరీటీ
సంహద్వజం తత్ర నివేశ్యశమ్యాం|సమక్షిపత్తానివరాయధాని॥

164

వేణీం విధాయచపునః ప్రగృహీత రశ్మిః
పార్థో విరాటనగరి మవిశ త్రవృష్టః
తాప స్నృపాపి సవిజత్య రిపున్ త్రిగర్తాన్
పాండవో స్సృజై స్సహ చతుభి ర్భూ స్సేవృత్తః॥

165

వైరాగ్యేనగరిం ప్రవేశ్యతనయం స్రుత్యోత్తరం శౌరవాన్
జేతుం ప్రస్థతమజ్జాసేన సహితం బుద్ధాకురూణాం బలం
దుఃఖో ద్విగ్నమనాశ్చశాసప్తతనాం జ్ఞాతుంచ తజ్జీవనం
సాధతున్ శ్చిరసా ప్రగృహ్యవచనం సంప్రప్థితా నీకినీ॥

166

కంక స్తదా నృపమువాచ బృహన్నశా నీద్వంతా సజేష్యతి రిపూ
తనయః కురూ తే దేవాసురానపి విజేష్యతి తేనయంత్రా యక్తస్స
త స్తవ కురూ కిముతక్షితీశః 167

దూతా స్తదా నృపముపే త్యజయం కురూణా
మాచఖ్యురు త్రరక్యతం తదనుక్షితీశః
ఆజ్ఞాప్యపట్టణవిభూషణముఖ్యకార్యం
అత్తై దిదేవ సహకంకడివారమోదః 168

దేవనే తత్ర పుత్రస్య కురూణాం జయమూచివా
విరాటనృపతి స్తస్య కంకః ప్రత్యుత్తరం దదా 169

బృహన్నశాయస్య సూతస్సతే దేవాసురానపి
విజేష్యతి రణే రాజః తనయః కిముతాపరా 170

తతః పంచనసాకం తనయస్య సామ్యం
శ్రోతుం నశక్త స్తమువాచగహ్వం
రాజావిరాటస్య వయస్యదోషమాద్యం
క్షమేతే నపున ర్వదైతత్ 171

ద్విజః పునః పాహనచేత్ బృహన్నశా
కథం జయేత్ భీష్మముఖా మహారథా
సురేశ్వరోవా సహాణిక నాయకః
బృహన్నశాయా నసమో భవేదితి 172

తత స్త ద్వచనశ్రవణజనితరుషా విరాటభూభుజా నిహతస్యాక్షేణ
ముఖే యుధిష్ఠిరస్య సస్త శ్శోణిత ముదభూత్ 173

తచ్చతేన మహిమప్రాప్తమేవ పాణిగృహీతం పార్శ్వతయా చాప
ద్యా సమానీతే కుంభే నిరథాయి 174

తదైవోత్తరో బృహన్నశాసహాయః పార్శ్వైః కుసుమైరవకీర్యమాణః
రాజగృహద్వారమాసాద్య పితే స్వాగమనం న్యవేదయత్ 175

రాజాచ ప్రవేశ్యతా ముత్తరః కుమారో బృహన్నశాయాసహేత్యాజ్ఞ
పంక్షితార మిద మువాచ కంకః 176

ఉత్తర స్తేక ఏవాత్రిప్రవిశేన్న బృహన్నఱా
తస్యాః కోపోభవేద్భూయాత్ మమశోభితదశన్ || 177

తస్యవ్రత మిదం యస్తుకుర్యా దంగే మమవ్రణం
హవిష్యామితి త ద్రాజ్ఞోవినాశ సంభవేదితి || 178

శ్చత్తా తత శస్పేత్తరమానినాయప్రణమ్యపాదౌ సపితు ద్విజంతం
సంసేవ్య దృష్ట్వాప్రణీతం తదాస్యప్రవచ్ఛతాతంక ఇమం జఘాన || 179

తతః మయైవతాడితః కంకః త్వమనాదృత్యమండకం
శ్లాఘమానోనచైవేదమలమస్యేతిసావదీత్ || 180

అ ధోత్తరోవ దత్తాతంకకార్యంతే కృతం విభో
ప్రసాద్యతాం ద్విజాగ్ర్యాయం ననోమూల హరోభవేత్ || 181

నిశ్చేషం నిస్తుతే రక్తేకంకస్య ఘ్రణరంధ్రతః
బృహన్న ఖాపి రాజానానత్వాకంకముపాసరత్ || 182

పిత్రాధ పృష్టోవిజయం కురూణాం
వైరాటి రాలింగ్య కథం స్త్వయేతి
నయివా జయంతా నచగావ్యనయిషం
చకార త స్కోపితు దేవ పుత్రః || 183

ఇత్యాహ వీరః క్వసదేవపుత్రఇత్యుత్తర స్తేన పునశ్చ పృషః
శోవాపరశ్వస్స పుననిరీక్ష్య స్త్రిరోహితో ద్యేతి నరేంద్రమూచే || 184

దృష్ట్వానీతానివస్త్రాణిగోణాదీనాం తదోత్తరా
హృష్టా బృహన్నఱాం శశ్వత్ ప్రశశంసాగ్రతః పితుః || 185

తత స్తృతీయేహ్నితు పాండుపుత్రాః
పంచాపివేషాంతరముజ్జహానాః
న్నాత్వాసు భూషాంబరభూషితాంగా
స్సదస్య పీదన్ ఓతిపాసనేషు || 186

తదను విరాటభూప సభామాగతః పూర్వమేవ తత్ర ప్రవిష్టం సభా
తరమాసన మధితిష్ఠం తర కంకము ద్వీత్యోతిరుష్టః కించేత్ ధ్యాత్వా
అరే సభాస్థార కథం తవా రాజాసనమధితిష్ఠతీ త్యువాచ || 187

త దాజ్ఞానః ప్రాహసరేశ్వరోయమింద్రస్య చార్ధాసన సేవనాహః
యుధిష్ఠిరః పాండుసుతోయమాస్తేసంశ్లాఘిత స్సర్వనరేంద్రవక్షః॥188

విరాటభూషేన తతోయదేవకుంతీసుతఃక్వాస్య ధనంజయూద్యాః
సహేదరాః క్వాపిచ యజ్ఞసేనీత్యుక్తోజ్ఞానస్తం పునరా బభాషే॥

యశ్చైషమ నూద స్తవ భీమసేనః యశ్చాశ్వబంధో నకుల స్సరాజ్ఞా
యో గోవవేష స్సహదేవ మాముసైరంగ్రి కైషా ద్రుపదస్యపుత్రీ॥190

దనంజయోహం వయమత్రసర్వేప్యజ్ఞాతనాసం న్యమసామపుర్యాం
అ ధోత్తరః ఘాల్గునవీర్యసారంగిప్రతేనమానం ప్రకటిచకార॥ 191

తతో నరేంద్రశుతపూర్వ పీర్వా
ప్రత్యక్ష ముద్యోక్త్య పృథాతనూజ్ఞా
విశేషత ప్రేమచకార తేషు
స్వస్యాత్మజస్యాపి చరక్షకత్వాత్ ॥ 192

అ ధోత్తరాంది తృతిఘాల్గునాయ
రాజ్యత్తరస్త న్ముదితోన్వమంస్త
సంశ్రావితో ధర్మసుత స్తదిచ్ఛాం
అవైక్షతభ్రాతర మాదరేణ ॥ 193

అథాహ మత్యేశ్వర మజ్ఞానస్య
స్నుషామిమాం తే తనయాంగ్రహిష్యే
అచార్యభావం మయిసావితేనే
తతో నగృహ్ణామికరం తదీయం॥ 194

పుత్రోభిమన్య ర్గమ వాసుదేవస్వసు స్సతస్యాద్దయితోవరస్తే
బాలోపి సర్వాస్త్ర విశారదోయంకులప్రతిష్ఠాసకరో స్తవస్యాత్॥
ఇతి బుద్ధివతి భీభత్సేవన్వమోద తత స్సృపః
తతో యుధిష్ఠిరో దూతంప్రాహిణో త్కేశవాంతికం॥ 196

వాసుదేవ స్తదాకర్ణ్యసాభిమన్య స్సబాంధవః
ఉపప్లవ్యపురంప్రాయాత్ముదితో మత్స్యభూషతే॥ 197

కాశీ శశౌజ్యా ద్రుపద స్సనూనుః
ద్రుపద్యపత్యానితధై వచాన్యే

రామాదయో వృష్టివరా స్ససైన్యా
స్తత్రాయయుః కౌతుక వీక్షణోత్కాః॥

198

తతో ముహూర్తే శుభదేభి మన్యురద్భిః ప్రదత్తాం వరభూషణాఢ్యాం
మత్యేంద్రపుత్రీ ముదువాహవహ్నేస్సమక్షమాలంబితపాణికోశః॥ 199

విరాటభూపశ్చ యుధిష్ఠిరశ్చ
పుత్రోత్సవే తత్ర దిగంతగీతే

విప్రాః ప్రణమ్యూచయతా మనఃప్యే
భూషాం బరాధైః ముదితౌ సదస్యాః॥

200

యథావిధి స్వీకృతపాణిరుత్త రాభిమన్యునారాజతవేదికాతలే
యథానిశాశారదికీనిశాపరాప్రకాశలిప్తాఖిలది గ్వధూముఖా॥

201

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవ మహాకావ్యే
పాండవచరితానువర్ణనే విరాటపర్వ
కథానువర్ణనం నవదశ స్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశ్వరభవమహాకావ్యే

ఉత్తరభాగేవింశస్కంఠః.

అగోచ్యోగపర్వవృత్తాంతః.

— ❦ —

శ్లో ౧౧౯౯

ర్వృష్టే పరిణమంగ వేనిశాయాం
వ్యష్టాయాం సదసి విరాటనాయకస్య
ఆసినానారిహాలినౌచపాంశుపుత్రాః
ప్రియ్యన్ను దుగ్రీవద విరాటభూప సాంబాః॥

1

శైవేయ మ్రుపదనుతానుతాస్తథా
స్యేనైచిత్రా స్పహజగదుః కథారసాఘాః
తేజేనాపరిష దధిష్ఠితా సనాతేః
చంద్రాద్రిగ్రహభగ శైరివానులాక్యాః॥

2

తశోచే నిఖిలస్యపేషు వాసుదేవ
శ్శృణ్వ త్సుప్రశేహితధీషు పాండవాధకం
కాంక్షేయః పున రభిషద్యతాం కురూణాం
రాజ్యార్థం సహసహశో యుధ్ధస్మిరోయం॥

3

ద్యౌతేవై శకునికృతేజశోపసృత్యా
సత్యం స్వామిశలనుమంస్త పాండునూనుః
తేనాద్వాః త్యధికదశావ్యతిత్యవన్యః
భూయస్స్వం జగమిషురేష రాజ్యమృద్ధం॥

4

గాంధారీతనుజ నిరత్రీ సమ్మతిం చే
న్నోకుర్యా త్సపదియుధిష్ఠిరోతిరుప్తుః

- హన్యాత్తం సహసహజం సమిత్రబంధుం
సద్వేషామపివిదితంహిపాథకవీర్యం॥ 5
- ద్యూహోహా స్సపదిసమాయకౌరవాణాం
రాజ్యార్థ ప్రణయకృతేచ పాండునూనోః
ఆదిప్రోవజతు సుయోధనస్యభావం
జ్ఞాత్వాత త్సమయహితంచరేమపశ్చాత్॥ 6
- తతోచే ముసలధరో నచేదమాగో
గాంధారేర్యదయ మనఃకువిత్ పృథాజః
త్యక్త్వాన్యా సుహృదభి వాఙ్మోహ్యదీప్యతే
తేనైస్వయ మమునాపసియతశ్రీః॥ 7
- తత్సామ్నా ప్రణిపతినేనచాబి కేయో
యాచ్యస్యైత్ నృపతిపదార్థదాపనాయ
నో యుద్ధే కురుత మనోద్యనాగసాహ్వం
కౌంతేయో వ్రజతు పురం సహనుజన్మా॥ 8
- తైనేయ స్తదను జగాద నైవసామ్న
స్సాధ్యో దుర్మతి రథమ స్సధార్తరాష్ట్రః
కింబ్రాతే ముసలధరో విహీనపుస్త్ర
కింవాస్యచ్యుత మధునా యుధిష్ఠిరస్య॥ 9
- యుధ్యేవ ప్రతియత తా ముదారవీర్యై
రస్మాభి స్సహ పృతిన్తైః పృథాతనూజః
కస్సోధా యుధి విజయం యమాచ భీమం
కృష్ణం మామపిచ విరాటయజ్ఞ సేనా॥ 10
- తత్రాహ దుఃపదవృష శ్శినేస్తనూజం
సత్యం తేవచసమధాపి దూతమస్తై
ప్రేష్యామోబలమపి సమ్యగాహరేమ
క్షోణీశాం రథగజవాజిపద్మపూణం॥ 11
- దద్యాచ్చే స్మృదువచసైవ ధార్తరాష్ట్రః
రాజ్యార్థం కలిరథునాననో విధేయః

నోచేత్తం సహసహజం యుధై వసశ్వే
కుర్యామస్వనశచరం మతం మమేదం॥ 12

తచ్ఛ్రుత్వా దుఃపదమువాచ వాసుదేవః
త్వయ్యేతత్ సదృగుః సమమార్యవాక్యం
వృద్ధోసి త్వమునయసాశ్రుతేన రాజ్ఞాం
ప్రేష్యాస్తే నయమిహ శిష్యవ ద్విధేయాః॥ 13

దోషస్య త్వమసి సఖా కృపస్యచాస్మాత్
త్వాం సమ్యగ్భూషణమనుతే సచాచికేయః
శాంతిం త్వం యదివితనోషి కౌరవాణాం
పార్థానామపి సభవేత్ క్షయోఽపాణా॥ 14

దర్పాద్యద్యనుమనుతేన తేనదేశం
ప్రజ్ఞాదృక్పదనునివేద్య చాన్యరాజ్ఞాం
సచాచిన్న సమరకృతే సమాహ్వయేథాః
జ్ఞుస్తం యుగళమయేద్ధి ధాటిరాష్ట్రం॥ 15

ఇత్యుక్త్వా హరిరిగమత్పరీం స్వకీయాం
వై రాటక్షితిః తి సత్క్రియాప్రహృష్టః
ఆజగ్ము స్తదనునృపాశ్చనార్యదేశ్యా
స్వాహూతా ద్రుపదవిరాటభూపతిభ్యాం॥ 16

తచ్ఛ్రుత్వా నయతస్మచాన్నిజానుకూలాం
గాంధారీతను జనిరప్యవద్యవృత్తః
పాంచాలః ప్రవయసమూహినోత్ ప్రబుద్ధం
ప్రజ్ఞాదృక్సవిధిమథోపురోహితంస్త్వం॥ 17

సర్వం తత్ ప్రణిధివరై ర్విబుధ్యపాహ్నిః
పుత్రాణాం వ్యవసితమాశు ధార్తరాష్ట్రః
అభ్యాగాతతిమహతాబలేన కృష్ణం
తత్రైవాహనిసమగా ధనంజయోపి॥ 18

తం సుప్తం హరిమభిషిక్ష్వ ధార్తరాష్ట్రస్త
త్పూర్వం కిలనిషసాదమూర్ధదేశే

- బీభత్సు శ్చరణసమీపగో న్యషీదత్
 కృష్ణోగ్రేవిజయముదై తుతప్రబుధః॥ 19
- తం పృష్ట్యా కుశలమదీక్ష్య ధార్తరాష్ట్రం
 సత్కృత్యప్రభురథతౌ కి మాగతౌవా
 ఇత్యుచే సమరసహాయతాం త్వయీచ్ఛన్
 యాహోహం త్వీతి తమువాచ కౌరవేంద్రః॥ 20
- పార్థోపి ప్రణిపతిత స్తమేవమూచే త్వమిచ్ఛ
 నుపగతవాః రణేసహాయం
 శ్రుత్వాతాం గిరముభయోః పరావరజ్ఞ
 స్తాపూచేమధుమధనః ప్రణామవశ్యః॥ 21
- సంబంధ స్తవవిజయస్యమేసమానః
 పూర్వంమా మభిగతవాః భవాన్ మయాయం
 దృష్టః ప్రాక్తదిహసహాయతాం
 ద్వయోర్ద్వాంకుర్వేహం శ్రుణుతమిదం వచోమదీయం॥ 22
- సంత్యక్తప్రహరణవాన్ కిమేకహం
 తే నారాయణవిదితాశ్చవల్లవేంద్రాః
 ఏకత్రాబుదగణితాభవేయరత్రప్రార్థ్యం
 వామిహవదతం తథాకరిష్యే॥ 23
- ఇత్యుక్తే వృణుతనిరాయుధం సహాయం
 కౌంతేయో మధుమధసంతు ధార్తరాష్ట్రః
 తాం నారాయణపుత్రాం ప్రగృహ్యతుష్ట
 స్సంప్రాప్తో హలిన మువాచ కార్యతత్త్వం॥ 24
- ఊచేతం ముసలధరోహరిం త్వదధేన్
 ప్రాహోచం కఠినమథాపినా శృణోత్సః
 సత్యకుంతమలమహంతతోన తేహ
 పాథన్యాప్య పక్వతీమాలనోమిరాజన్॥ 25
- త చ్ఛ్చిత్వా ముదితమనా స్సయోధనోపి
 ప్రాత్తోభూ త్కిల కృతవర్కణ స్సమీపం

అక్షౌహి ణ్యవనిభృతా చమూః పదత్రై
తేనాస్మై తదనుముదాయశూ సవీరః॥ 26

కౌరవ్యే సహపృతనే పురం ప్రియాతే
కాంతేయం హరి రవదత్స్మితో ద్యదాన్యః
కస్మాత్త్వం యుధివృతవాన్నిరాయుధం
మాంసోపూచేవిదితతదీయశక్తినిర్యః॥ 27

శక్తోరీక్ యుధి భగవత్ నిరాయుధస్త్యం
హంతుం తానహమపి శక్తిమాన్ క్షిప్తకః
సారధ్యం చిరపరికాంక్షితం మయాత్వం
కృత్వామాం జితపరిపంథినం విధేహి॥ 28

ఓమిత్యచ్యుతవచనం నిశమ్యపార్థ
స్సంహృష్టో భృశమభిపూజితశ్చ తేన
ఆగత్యాగ్రజ సవిధం ప్రణమ్య తస్మై
సర్వం తచ్చరిత మువాచసాపి హృష్టః॥ 29

దూతేభ్య శ్శ్చుత వచన స్సమద్రీరాజః
నిర్యాత స్సహపృతన స్సపాంశుపుత్రాన్
అక్షౌహిణ్యపతి రస్యసైన్యచారో
హ్యద్యధాం పసితం యోజనం నివేశే॥ 30

తస్మాద్వశ్యతనుత కౌరవౌ నివేశాన్
దేవానామివ హసత స్సభౌం మనోజ్ఞాన్
విశ్రిగిత స్సహపృతన స్స తేషు శల్యః
మేనేతత్పరుషకృతం యుధిష్ఠిరస్య॥ 31

తాం దృష్ట్వా భవనరమాం ప్రహషితం
తంప్రాణానప్యఖిలఫలం దిదిత్సుమేభ్యః
ఆకర్ణాభ్యుపగతవాన్ నిగూఢవేషః
గాంధారితనయవరోధతత్పరాత్మా॥ 32

తం దృష్ట్వా హృదయ మముష్య చాపి బుధ్వా
శల్యస్తం హృదయగతం వదేత్యవాదీత్

సామ్యచే మమతు భవేశ్చమూ పృణేతే
త్యేవం స్యాదితి తమువాచ మదగ్రరాజః॥ 33

శల్యస్యానుమతి మవాప్య ధార్తరాష్ట్రః
సామ్యాయాత్మ్యం పురమధసోపి సాంకునూనూన్
దృష్ట్వాహం పునరుపయామి తేంతికం
త్విత్సుత్స్వాగా త్కరమభి మత్స్యభూ భృత స్తత్॥ 34

కాంతేయానధనయ మానిరీక్ష్య పృష్ట్వా
భద్రంతైః కృతవినతిర్వరాననన్ధః
తై సాకం వ్యసన మవాప్త మాధిరాజ్య
భంశాద్యం ప్రతిసమసాం త్వయన్న రేంద్రం॥ 35

గాంధారి తనుజ నినాధ్వనోతరేయత్
దుష్కృత్యం విహితసు భూత్తదప్యవాచ
శ్రుత్వా తద్భృత విప్రీతి ర్యుధిష్ఠిరస్తం
ప్రవాదీ దరివిహిత పృతిక్రియేచ్ఛః॥ 36

యత్సత్యం భవతు సుయోధనేత్వయోక్తం
శ్రుణ్వేకం మమవచనం కృపాం కురుష్వ
సామ్యేద్వైరధనమరే రవీంద్రసూన్యోః
సారథ్యం కురురవిజస్య నాపి కృత్యం॥ 37

తత్రీత్యం యుధి పరిపాహిశక్రనూనం
కర్తవ్యై రవిజని తేజసశ్చనాశః
మన్యేత్వాంసృపవరవాసుదేవతుల్యం
తేనేదంప్రణయముపేత్యవచ్చికార్యం॥ 38

శ్రుత్వా తన్ముదితమనా ససమద్రరాజః
ప్రత్యుక్త్వా భవతు తథేతి ధార్తరాష్ట్రం
అభ్యాగా త్సహస్రతనః పురం కురూణాం
ఆమృత్య ప్రణిహితధీ స్తుపాండవార్ధే॥ 39

అక్షౌహిణ్యధిపతి రాప్తవాన్ పృథాజం
సైన్యై సై సహ యయుధాననామధేయః

తాదృశ్యాః పరిరగమ చ్చ ధృష్టకేతుః
సేనాయా స్సహపృతన స్సచేదిరాజః॥

40

ఆయాహో మగధపతిశ్చ తాదృశైవా
నీకిన్యా సహ వివిధై బలై రుపేతః
పాండ్యశో ద్రుపదనృపశ్చ మత్స్యరాజా
ప్రాపుస్తం సమరకృతోద్యమం నరేంద్రం॥

41

సాసేనా వివిధమహారణై రుపేతా
జాత్యశ్వద్విరదరథపివేకపూర్ణా
సంఖ్యాతాధగతరణోపసంగ్రహాత్సా
హిణ్యో భూదితిచ హి సప్తపాండవానాం॥

42

గాంధారీతనయమధాభ్యయు నరేంద్రాః
మద్రేంద్ర స్సచ భగదత్తభూమిపాలః
హర్దిక్య స్సచ కృతవర్మనామధేయః
మాహిష్మత్యభిధపురేశ్వరశ్చ నీలః॥

43

సింధూనామపి నృపతి జయద్రథాఖ్యః
కాంభోజాభిధ విషయేహ సుదక్షిణాఖ్యః
ఆవంత్యావపి నృపతీచ కేకయాస్తే
పంచైకోదరజననా మహాబలాధ్యాయః॥

44

భూక్తి ర్యుధిచ సభూరివిశ్రవాస్తే
ప్రత్యేకం నరపతయో రణోత్కచితైః
అత్రాహిణ్యధిపతయో దశాపిసాత్సా
హిణ్యోభూ ద్దశపుతనా నరేశ్వరాణాం॥

45

అన్యేషామపి పుతనా సమేత్యసాత్సా
హిణ్యే కాసమభనదాతతాచమూస్సా
అప్రాప్తస్థితిరిభసాహ్వయే న్యవాత్స
దన్యతాపిచ కురుజాంగలాదిమేషు॥

46

పాంచాలప్రభునరచోదితః పురోధానంప్రాప్తః కురునగరం నిరీక్ష్య తేషాం
వీరాణాం సదసి విచిత్రవీర్యనూనుం ప్రాచద్యుపదవచోయథానిదేశం॥

బ్రాతు స్తే తనయవరాః యుధిష్ఠిరాద్యాః
పంచైవాహితవనవానక్లప్తదీతౌః
త్వత్పుత్రై శృకునిసఖై జితాః కుస్మత్యా
వైరాటం పురమధిశేరతేద్యరాజః॥

48

తానద్య ప్రికటితవిక్రమాన్ పురేవా
నాయ్యత్వం కురు బహుమానమాదరేణ
నోచే త్తేనమరముఖే కురూన్నిహన్యః
స్యాదేవక్షితిపతిసంక్షయోపి భూయాత్॥

49

అక్షౌహిణ్యగణే యుధిష్ఠిరస్యసేనా
ధౌరేయై ర్యుధిన్యవసప్తధా విభక్తా
అక్షౌహిణ్యపవిత్రసాత్యకిశ్చ భీమో
భీభత్సు హారినిపి తౌ యవకా ప్రసిద్ధాః॥

50

యూయంవై విరచితసేతినూగఽచారాః
పాథఽస్యాపిచ యుధివీర్యతత్వవిజ్ఞాః
సంమంత్యై ప్రకరుత దేశకాలయుక్తం
రాజ్యాం శంప్రదిశత ధర్మనందనస్య॥

51

తచ్ఛ్చ్రుత్వా ప్రికటిత పాండుసూనువీర్యం
సంధింతైః కుశలకరీంతదావదంతం
గాంగేయం ప్రతిసరుహో నిరీక్ష్యకన్ఠో
గాంధారీతనయమువాచ దర్పమత్తైః॥

52

ద్యూతేత్యైజిత విభవస్సుయోధనాథే
గాంధారక్షితిపతినా యుధిష్ఠిరస్యః
సంప్రాయా ద్విపినభువం కృతప్రతిజ్ఞో
రాజ్యాంశం కథమభివష్టితాం వ్యతీత్య॥

53

యద్యంశం పునరపివష్టి ధర్మరాజః
భూయశ్చ త్రిదశ సమావసేవసేత్సః
ధర్మేణక్షితిమఖిలాం సుయోధనోయం
శత్రూణామపి నదిశేదధర్మతోల్పం॥

54

పాంచాలపృథుమపి మత్స్యభూపతించ
ప్రాప్యన్యాసపి నృపతే రణేనహాయాన్
రాజ్యాంశం యద యమధర్మతోభివాంఛన్
యుద్ధేచ్ఛుర్యదికురుభీష్మరేద్యచోమే॥

55

భీష్మధావదదరుణాత్మజం నవాచా
శూరస్వం యుధిజితవాన్ సవికవిన
పాథోనస్తది హనకుర్మహేగ్నిజ్ఞోక్తం
యద్యథాన్ యుధినిహతాశ్చరేమపాంసూన్॥

56

భీష్మంతం గురుమనుమాన్యసప్రసాదం
సంభర్త్యాపి చరవిజిత దాంబికేయః
కాంతేయ కుంభుషిమాయ సంజయంత
తాన్నిధ్యం ప్రతిసమచోద యద్విసితం॥

57

సోనుజ్ఞాం కురు నృపతే రవాప్యశ్రీమాన్
వైరాటం సముపగతశ్చ పాండుసూనియాన్
దృష్ట్వాతాన్ కృతవినతిః పితౄని దేశా
దారోగ్యం సశినమప్పచ్ఛ దప్రమాదం॥

58

తంప్రాచేత దను యుధిష్ఠిరః పితాన
స్తత్పుత్రా లపి సుబలాత్మజ స్సకణః
దోణోనస్సకృపసుతో గురుశ్చ భీష్మః
క్షుత్తాచాసి చకుశితేతద్దైవచాన్యే॥

59

సర్వేసామపి కుశలం తతః కురూణా
ముక్తాతం సదసితుసంజయోభ్యవాదీత్
శాంతిస్యాదిహ భవతాంచ కౌరవాణాం
మావో భూత్కలహకృతే నరేంద్రనాశః॥

60

కోవలాన్ యుధివిషహేత ధార్తరాష్ట్రాన్
భీష్మంపా గురుమపి కర్ణ మప్యదారాన్
యుష్మాన్వా ప్రకటిత విక్రమాన్ విరాటం
పాంచాలం హరిమపి వాసహేత యుద్ధే॥

61

తచ్చాంతిం కురు కురుభి స్సహనుజన్మా
భీష్మాద్యైహిత మిదమేవ నిశ్చతం తైః
రాజ్ త్వా మహమపి సప్రణామ మేవం
యాచేత త్కురువచనం మమప్రియోసి॥ 62

తచ్చుత్వా స్మృత ధృతరాష్ట్ర జాపరాధః
కాంతేయో వదదితి సంజయం మహాత్మా
రాజానో గురురపి మాన్యతా మవాప్తః
శోతవ్యం కిలవచనం మయాతదీయం॥ 63

దత్తం చే స్మృపతిపదం యథాపురంమే
శక్తిప్రస్థపురి సమృద్ధి మన్నపేణ
శాంతోహం సహసహజో భవామి రోహత్
సాభార్యం భవతు చనస్తదాత్మజాతైః॥ 64

రాజ్యైకాంశ మపిదదాతు నాధరాజా
గ్రామావా ప్రిదిశతు పంచసోదరాణాం
పంచానామపి యది సంభవేత్ ప్రశాంతి
స్తేవంచే ద్భవతి రణోన్యథా మహీయా॥ 65

మాకం దీమపిచ కుశస్థలావసానే
తద్దివ్యం పురమపి వారణావతంచ
గ్రామాన్నోది శత్రువృకస్థలంచ రాజా
శామ్యామోవయ మపి నక్షయో స్తురాజ్ఞా॥ 66

ఇత్యుక్తం మృదుచహితం యుధిష్ఠిరేణ
శుత్రావత త్పనరపి సంజయః ప్రణమ్య
సంప్రాప్తః కురునగరం యథావదూ
చేతస్యోక్తిం కృతవివతి నరేశ్వరాయ॥ 67

ఆకర్ణ్య ప్రికటిత సామ సంజయోక్తం
ప్రజ్ఞా దృక్ రహసి పృథాతనూజ వాణీం
తం ఖన్నం రథరయోగో గృహానవాత్మం
స్వప్తంచా దిశదవసీపతి నిశ్చయా॥ 68

అనీత్వా విమర మథాంబికా తనూజః
తద్వాక్యం సకలమువాచ పాంశుసూనోః
సోపూచే కుశలకరం తదేవ నిత్యం
రాజాచావిల హృదయ స్సతప్రీతిః॥ 69

జాగర్యా పరమ నిమిలసం నిశాయాం
తస్యాంతంస మనునయన్ నృపం వచోభిః
ధర్మాధన్ ప్రకటన తత్పరై రబోధిన్
తత్త్వార్థం కిల విదురోను శాస్త్రమగ్రః॥ 70

ఆధ్యాత స్సపది సనత్సుజాత నామాక్షతాః
జాత్య జనిరుపేత్య యోగివర్యః
సద్ధర్మాన్ సముప దిదేశ తన్ని శాయాం
యేనాత్మా కుశలకరీ మలిం సమీయాత్॥ 71

వృష్టాయాం నిశేన సభా ముపేత్యరాజా
గాంగేయ ద్విపకృపముఖ్య మంత్రిపూర్ణాం
పుత్రాణామపి శతయుక్ రరాజచంద్రో
సక్షత్రైన్సభాసి యథాపరీత పార్శ్వః॥ 72

ఆయాతో రధమధిరుహ్య తత్ర రాజానుజాత
స్సదసి ససంజయః ప్రవిష్టః
పృష్టస్త ద్వచన మువాచ పాంశుసూనోః
సభాతు బల మభివర్ణయన్ ప్రసిద్ధం॥ 73

భీష్మాంగీరస విదురైః కృపేణచాశ్వత్థామ్న
వైరపి సదసి స్థితై న్నరేంద్రైః
సందిష్టం యదుహచ సంజయే నపాంశోః
పుత్రేణా శుత మభవత్త దేవభూయః॥ 74

తచ్ఛ్రోత్వారుష ముపయన్ రవే స్సృజో
నిర్మర్యాదాం కృతకరపీడనో బభాషే
స్వాస్థ్యంవో భవత కిరీటినో రణస్థాత్
భీతానామయ ముపయాతు మద్వినాశం॥ 75

కస్సోధాయుధి మఘవ త్పదత్రశక్తిం
మామైవం భవత విహీన వీర్యసారాః
సన్నద్ధేమయి యుధిభాగవస్యశిష్యే
కింశిష్టం భవతి చమూఘవిద్విషాంసః॥

76

శాస్త్రైక స్సకలమహీం మమ ప్రభావాత్
గాంధారీతనుజ నిరేవశాంత శత్రుః.
ప్రాణానప్యహమవనీపతేః ప్రియేథేత్వత్యక్త్యా
మిస్మృత తదుప కీయోప్యనాశ్యాత్॥

77

భీష్మస్తం వివిధవిధం వికల్పమానం
నిందిత్వా వద దితి నూతకల్పనేకిం
భీభత్స జితవతి తత్ర ఘోషయాత్రా
యుద్ధేగాః క్వనుయథహో ద్యజల్పసిత్వం॥

78

య ద్భీష్మోదితమనుమాన్యతాం తదేవ
త్రిష్వ ప్యజూన సదృశో జగ త్సునీరః
నాస్యన్యోహిత మిదమేవ నాముతోన్యత్
ప్రావాదీదితిగురురప్యదారబోధః॥

79

పుత్రాణా మథ వివశస్సతా నరేంద్రో
నాదృత్యావద దితి సంజయః సుదీనం
శ్రుత్వేమాస్సముపగతాశ్చ మూస్సపాంఘో
స్సూనుః కాంభజతిదశాంకి ఎనమాప్తాః॥

80

తత్రాహ స్మృత విజయోక్తి రాంబికేయం
నూతస్తం రణకుతుకోహ్యజాతశత్రుః
పాంచాల స్తమనుస్మృతశ్చ కేకయాస్తే
మత్స్యేశశ్శిని తనయశ్చ వాసుదేవః॥

81

అన్యేచ క్షితిపతయో ప్యజాతశశ్రోః
ప్రేక్షంతే వదనమనీక బద్ధతపాః
అశాస్త్రేకురున్యపరీ సపవధృష్ట
ద్యుమాఖ్యో దుపదసుతో నిహంతుమేకః॥

82

సంపృష్టః పునరపి సంజయ స్తదాసీం
పార్థానాం సమరసముద్యమంప్రసక్తుం
రాజ్ఞాగాత్ స్తృతిబలవికృమశ్చ తేషాం
సంమోహం తదువిదురో జగాద రాజ్ఞే॥ 83

ఆశ్వస్తః పునరపి సంసదిషీతీశం
ప్రొహోచ త్సమరసముద్యమం పరేషాం
కుర్ధానాం ద్విపదమతాపకర్షణాద్యైః
దుర్దాగైః సమరకృతే సముద్యతానాం॥ 84

నూతోక్తిం కుగున్మపతి ర్నిశమ్మదీనః
స్మృత్వాపి తిషు భువనేషు విశ్రుతం తత్
భౌతృవ్య ద్విపద విరాట శౌరిముఖ్య
క్షోణీశద్రవిణ మశంకతాత్మహం తం॥ 85

నూతస్తం పునరపిగాండివేననాశః
సర్వేషామపి భవితా నరేశ్వరాణాం
సంజల్ప నితచయయాచనిగ్రహార్థం
గాజానంసపది సుయోధనస్యధీరః॥ 86

త చ్ఛ్చత్వా కుపిత సురక్తచక్షురూచే
రాజానం విలులితమానసం సుభీతం
గాంధారీతనుజనిరార్య భీనతేస్యాత్
యోద్ధాహంయుధినకలౌ రిపూ ప్రిమత్తౌ॥ 87

శౌరిస్తా నుపి విదురంవిహాయరాజ్ఞే
సర్వా న్నేయుధివినిహత్యచైకరాజ్యం
కౌంజేయే సహసహ జేనిధాతుకామః
తత్కుర్యాంసమరమనూ విహాయవాహం॥ 88

భీష్మాంగీరస కృప కణ సైంధవాద్యైః
రాజానో మమ సమరే సహాయభూతాః
త ద్భీత స్సమమబలాత్ పృథాతనూజః
గామీణాం కలయతి పంచకం నరాజ్యం॥ 89

యేవోక్తా ద్దుపద విరాటముఖ్యభూషాస్తే
పంచాపిచ మధుహా ససాత్యకిశ్చ
భీష్మాగీరస కృప కణా శల్యముఖ్యైః
స్సేనై శైవకమమసమా ఇతీవమస్తే॥

90

సూత స్తస్మపనుతజల్పితం నిశమ్య
ప్రాప్తాప్తీ త్సనరవివిక్రమం పరేషాం
భీష్మోధక్షితిపతి రాత్మజం యయాచే
మాయుధం కురుబలిభిః పృథాతనూజైః॥

91

ఇత్యాదేః పితృవచనా నిరూఢకోహా
విద్వేషం పర ముపలభ్య ధాతృరాష్ట్రైః
మేనే తద్ధిత తమ మాత్మనో నదైవాత్
ఉత్తస్థు స్తదను సభా నదశ్చ సర్వే॥

92

ఎకాంతే త్వధన్యపతే నిదేశవశ్యః
గాంధార్యా అపిచ పరాశ రాత్మజస్య
పృత్యక్షం మధుమధనస్యచాజ్ఞానస్య
ప్రవాచాప్రతిభటవిక్రమం ససూతః॥

93

భూభారావతరణలబ్ధ మర్త్యదేహాతౌ
నారాయణ ఇతి యశాన కోమహాషీః
విజ్ఞాయ క్షితిపతి రుక్తిత స్ససౌతేః
కృష్ణేన్వాం మతిమతనోత్ స్థిరామనంతే॥

94

తన్నామ్నామధగదితాం నిరుక్తిమార్త్యైః
ఆరణ్య శ్రుతిశిరసాం ప్రధానవాచ్యే
భక్తిం స్వామకమతయోగివర్యసేవ్యే
లక్ష్మీశేపురుషవరే తదాంబికేయః॥

95

నిర్యాతే పునరపి సంజయేకురూణామాస్థానం శమసమతఃకురుప్రవీరైః
సంధిం స్వేతరహితకారణీం విదిత్వాప్రవాచాంబుజనయనంప్రణీతచిత్తః

స్వామి న్న స్తస్మసి సుహృద్గతిశ్చబంధు
స్తస్య య్యేవప్రణిహిత మస్మదధా తత్సం

కాలోయం తవ సఖతాఫలిత్య హేతు
స్సంప్రాప్త శ్రుణుతదిదం వచో మదీయం॥ 97

విద్యేష్టాసఖలునదాసుయోధనోస్మాన్వాజన్మస్ఫుటతమమేతదీశత త్రైతాంత
స్సకలమభూన్మయా తదాగఃసత్యోపాసనకుతు కేన సత్సమక్షం॥ 98

రాజ్యంమే సకలసమృద్ధిమత్సృక
స్త్యాతిష్ఠన్ సహసహజస్సుయోధనోయం
గ్రామూన్ మేప్రదిశతు పంచవే త్యభీష్టం
సభాతు ర్మమమతమేత దంబుజాక్ష॥ 99

తత్రాపి ద్రవతి మనోస్యదృష్టబుద్ధే
సభాతు ర్విధిబలవంచితాత్మవృత్తేః
భీతస్త త్కురుకులనాశశంకయాహం
కర్తవ్యం కిమపి విభో హరే నజానే॥ 100

సంధిస్యా త్కథమిహనః పరస్పరేణక్షత్రంచో
భయపృతనాశితం బలాభ్యం
నోనశ్యే త్కథమపి కార్యమస్మదీయం
సిద్ధం న్యాత్తదనుగుణం పిచింతనీయం॥ 101

ఇత్యాది ఊతిపవచో విభోధితాత్మా
ప్రాహేళః కృతవినతి స్తదంఘ్రియుగ్మే
దాసేమయ్యుపహిత యుష్మదధన్ తత్వే
సిద్ధే సత్యుపశమ మేతు తేధాచింతా॥ 102

యాత్వాహం కురునగరం త్వదధన్సిధ్యై
రాజానం ససుతసుహృద్గురుం జరంతం
సందృష్టాతవతు మతం యథా వదన్తై
వత్యామి స్వమపిచ భావము ద్దృణానః॥ 103

యద్యేష్టా సతు భవతానుమోదితార్థే
సర్వేతే వయమపి సంగతాభవామ
యన్నైష్టా సతవచస్తదాహమాశౌ
ధత్యామిజ్వలనభవేం ధనాన్యరీంస్తే॥ 104

ఇత్యుక్త్వా కురునగరం యియాసురీశో

నుజ్జాత శ్శమనసు తేన సానుజేన

ద్రాపద్యావిగళదమందబాష్పయాపి

ప్రస్థానం సమదిశదాసుదారుకాయ॥

105

తద్రాత్యా మథ కథయన్ కథాసుపుణ్యాః

గోవింద స్సఖిభిరుష సుపాసితాకః

అభ్యుచ్యద్విజనివహంశ్చ మంగళార్థాన్

సందృష్ట్వా రథవరమారురోహసిద్ధం॥

106

వైయాఘ్రాజినవృతతియ్యధైరనేతైః

సంపూర్ణే మణిగణభూషితే శతాంగే

చక్రాబ్జావసి మపితాం గదాంచచాపం

సంస్థాప్య త్వరితరం జగామకృష్ణః॥

107

మంగళ్యద్విజమ్బుగనూచితాధానిధిః

పాద్మాద్యై ర్మృపతిభిరాపురాంతమీశః

విశ్లేషాదనుగతపద్ధతి స్సశోకైః

హిత్యాతాన్ సమగమదాశుశేఘ్రవాహాః॥

108

సంపశ్యన్ పథినగరాణి దృష్టిరమ్యా

ణ్యారణ్యానపి విషయాన్ సుపుష్పితద్రూన్

సంశృణ్వ న్నపి చ కథానిజాజనౌషై

సంగీతాస్మిత విలసన్మృణోజగామ॥

109

ఆయాంతిం మధుమధనం నిశమ్యమాగేన్

విశ్రాంత్యై కురునృపతి శ్చకారవాసాన్

సర్వాన్ తా నవిగణయన్ ప్రచోదితాశ్వః

సాయాహ్నో హరిరవిశత్ వృకస్థలాఖ్యం॥

110

తద్రాత్యాం కృతవసతి ర్వృకస్థలే

శ్రీకృష్ణస్త ద్వసతిభిర చిత్తో ద్విజేంద్రైః

సాఖ్యాత్తామనయతరాత్రిమాత్మకార్యం

నిధ్యాయన్ విరచిత వాహవర్యరక్షః॥

111

తత్రస్థం మధుమధనం నిశమ్యరాజా
ప్రాయాంతం స్వపరహితాయపుత్రమూచే
భీష్మాంగీరస కృపముఖ్య సత్సమక్షం
సంధిం తైః కురుశుభదాం పితృవ్యపుత్రైః॥ 112

శ్రుత్వాత త్పితృవచనం సుయోధనోఽపి
వ్యామోహః ద్విధిబలచోదితా ద్దురాత్మా
సంధిం తైః కథమపినైచ్చురాహతాస్తాః
నశ్రావ్యాభగవతి పాండవేషు చాపి॥ 113

భీష్మాద్యా అపి హిత కర్ణమాసనేభ్యో
ప్యత్రాయద్రుతమగమన్ బహిస్తథాన్యే
రాజాచానయమభివీక్ష్యపాత్రమాత్మ
న్యాధత్రవ్యసన ముదగ్రమ ప్రశాంతః॥ 114

కృష్ణస్తూపసి కృత దైవకర్మయోగః
ప్రస్థాయ ప్రణిహితధీః వృకస్థలాత్సః
విప్రేంద్రైర్విహిత జయాశిషాం నిధానం
సంప్రాయా త్కురునగరీం ప్రహృష్టరథ్యాం॥ 115

భీష్మద్వైః పురబహిరేవసోభియాతః
నత్వాతాన్ స్వమభినయన్ మనుష్యభావం
సంపృష్టా కుశలమపి ప్రహర్షితైః
ప్రసాదం సమవిశ దంభికాసుతస్య॥ 116

తేనా త్మాగమన కృతప్రహర్షణ భాజాభ్యుద్యాతః
ప్రణివతి తస్త దంఢ్రియైశ్చ
అసీనః కనకమయే మహాసనేశ్వ
కల్యాణైః విహిత సమహాణోహాణార్హైః॥ 117

సంబంధానుగుణ తమం కురుప్రవీరై
సంజల్పన్ హరిరథ తత్పరాజ శేషే
స్థిత్యాగా ద్విదురగృహం సచైనమీశం
మత్వాస్వైరుపకరణై ర్ముదాపుపూజ॥ 118

సంప్రాప్త స్తదను పృథాగృహం యదూనా

మీశస్తాం ప్రతివినతస్తయా సుతానాం

సంపృప్తః కుశల ముదూఢశోకయాతా

మాశ్వాస్యప్రియ వచనైశ్చ కారధీరాం॥

119

తామా మంత్ర్య కృతప్రదక్షిణ విధిమర్వోధన స్వాలయం

ప్రాప్తా యాదవనందన స్సహసుహృ ద్వర్గేణతే నాదరాత్

ప్రీత్యుద్యాయ కృతాహణో గృహవరం సంప్రాప్తిః కాంచనే

పర్యంకే రచితాస నోఽఖల జనానానందయన్ రాజతే॥

120

భుక్త్యేతేన నిమంత్రితో యదుపతి నైశ్చచ్చత్తదుక్తం తతః

కిం కేఘం తవభోజనం మమగృహే కృష్ణేతితం సోవదీత్

దూతం మాం కృతకార్య మాశయనభే ధర్మోయమే వోత్తమ

స్తిత్యుక్తో హరిణాధతం పునరపి ప్రాప్తాద మత్యాగ్రహీ॥

121

కర్తవ్యా భవతాన పూజనవిధి ర్మోఘామయాభీప్సితః

తం త్వం పూజయితుం కృతార్థ మకృతార్థం వాప్యహం ప్రార్థమే

కింతత్కారణ మాత్మనా విరచితాం పూజాం నగృహ్యోస్యహే

వైరంనో భవతానచా ఫితిదిమాం గృహ్నిష్ఠస్వ పూజాంవిభో॥

122

కృష్ణోధ ప్రహసన్ తమాహస్మపతే శృణ్వేత్తదుక్తం మయా

లోకేన్నం హ్యుపభుజ్యతేచ సకలైః ప్రీత్యాస్యథా వాపదా

నప్రీతిర్మయితేనచా పదపినః కించత్వమాజన్మతః

ద్వేష్టా పాంశుసుతా గుణైః ప్రకథితా ధర్మానుగా నిత్యశః॥123

ఐకాత్మ్యం సముపాగతోస్మి నృపతేతైఃపాండుపుత్రై రహం

యస్తా ద్వేష్టిసమో రిపునిగదితస్త న్నాశ్యమన్నం తవ

శతోనాన్న ముపాదదీత రిపవేదద్యాన్నచాన్నం యతః

సాగ్రాః పాండునుతాహితేషుచ భవా ద్వేష్టారిపు మేషిచ॥ 124

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ రుషం ప్రకటయ నిర్యాయతస్మాద్గుహాత్

క్షుత్తుః ప్రావేశదాలయం తదనుతం భీష్మోభ్యయాద్బహిర్యః

దోణశ్చాపి కృపాహరిం బహువిధం భుక్త్యర్థ మప్రార్థయన్

తాన్ సర్వాన్ సవిసృజ్య తత్ర బుభుజే క్షత్రాహృతం భోజనం॥125

భుక్తేషు ద్విజపుంగవేషు భగవాన్ పూర్వం నిషణ్ణ శ్శుభే
వీరే కాంచననిర్మితే బహుగుణా భుక్త్వాన్నమత్యాదృతః
క్షుత్రానాధ్వసకంపితే నమృదులం సంపీడితాంఘ్రి ర్ముదా
తాస్తాః పృస్తుతకార్యసాధనహితా శ్చ క్షేకథాః ప్రీణాయః ॥ 126

రాత్రిం తత్రోవినీయతాం మధురిపుః కించిత్ప్రసుప్త శ్శ్రీమాత్
ప్రత్యుత్థాయ విభోధిత స్వకయశస్సంగాత్మభి ర్వందిభిః
కృత్వా కర్మచ దైవికం శకునినా దుర్యోధనే నాజ్ఞయా
రాజ్ఞశ్శాశిత శాసన సుహనుహృత్ప్రసన్నభాం భూపతేః ॥ 127

భీష్మద్రోణకృపాదిభి ర్మృపతినా ప్రత్యుద్గతై స్సాదరం
ద్వానే తత్సమితే స్సవర్ణ లలితం త్యక్త్వా రథం మాధవః
ఆసీనః పరమాసనే మణిమయే పాద్యాఘ్రిక ముఖ్యాహణైః
క్షేప్తాచాః విధిరాబభౌ కురుగణే తారాం తరస్థా బ్రవత్ ॥ 128

తత్రాకాశ ముపాశ్రితా మధురిపుః దృష్ట్వాముసీన్ సంవిదా
తానానీయ నదీసుతేన సమితిం దత్త్వా సనాన్యహణైః
అభ్యుచ్యాసన మాస్థితస్త దనుతే సర్వే స్పృహాలాయధా
మర్యాదం సముపాసతాసన వరేష్వారాధితా భూభృతా ॥ 129

శైలేయ స్సమధిష్ఠితోఽపి త మధో దుశ్శాసనే నాసనం
ప్రదాత్తత్రో వివింశతిశ్చ కృతపర్మాఖ్యాయ వీరం తతః
గాంధారశ్చ తథాసనే మణిమయే తస్థాతదా ప్రేమతః
గోవిందే విదుర స్తదాసన ముపస్పృశ్యాస్త వీరేవృధక్ ॥ 130

కణః శ్చాపినుయోధనోమధురిపార భ్యాశక్తై కాసనే
తిష్ఠంతౌ భగవ త్సమృద్ధిమధికాం నతౌమ్యశోకారణాత్
తూష్ణింభావ మితేషు తత్రోనిఖలే మ్హార్యేషుగంభీరయా
వాచాభాష్యమహీపతిం యదుపతిః ప్రాహేదమారాధయత్ ॥ 131

రాజన్ కౌరవపాండవక్షీతిభృతాం శాంతి ర్మమేష్టాధునా
రాజ్యాధిరేకలహం విహాయకులవిచ్ఛేదావహం నిశ్చయాత్
తాత్త్వం చాప్యనుమాన్యసాంత్యయసుతా పాండోస్సుతాశ్చాప్యహం
నైవంచే న్మృపతిక్షయోద్యభవితా సంతాపదస్తే నిశం ॥ 132

కస్తా తాజానవీక్షితం యుధియమా భీమంచ కోపీక్షితా
 భీష్మాదీనపి కస్సహేతసమరే కణాంచ కోయోధయేత్
 వైనేయశ్చ తథేతరే నృపతయః కేనేక్షిణీయామృధే
 తస్మాచ్ఛామయరాజ్యచాపలమదోన్మత్తాః సుతా భూపతే॥ 133

పుత్రా వైకిలతే సుయోధనముఖాః పాండో స్సుతాశ్చత్వయా
 బాల్యాదేవపితృ ర్వియోగచకితాః పుష్టాయధైవాత్మజాః
 తుల్యం తేన విధాయ వృత్తిమనఘాంతేష్వాత్మజేష్వాదరాత్
 తేభ్యః పితృ్యపదం ప్రదాయసుఖతః పుత్రై శ్చిరంసర్తయ॥ 134

శుక్తియై తద్వచనం హరే ర్మృదుహితం సభ్యేషు తూష్ణిన్ధితే
 మ్వాహూ భాగవరామముఖ్యమనయ స్సాధుప్రవాదం ముదా
 రాజాత ద్విదుషాం మతం హరివచశ్రుత్వాత్వనీనం హరిం
 ప్రోవాచేదముదారధీస్తనుజనే దౌష్ప్యం విచింత్యాకులః॥ 135

స్వామి యత్కథితం త్వయాద్యముసిభిర్య చ్ఛాఘ్నితం సత్తమైః
 తస్మైప్రియమేవకింతు తదిదం నేష్టం సుతస్య ప్రభో
 నైవాస్మ ద్వచనం శృణోతి సఖభి ర్దుష్టై ర్వృతస్సాధమః
 తం త్వం శాధిసుయోధనం తవయథాతిష్ఠే ద్వశేసానుజః॥ 136

తచ్చుత్వా హరి రాంబికేయతనయం దుర్యోధనేదంపచో
 మత్త శుక్తిహవాచాప్యముత్రసుఖదం హిత్యాస్మయం నిందితం
 సంధిం కుర్వమరేంద్రతుల్యవిభనైః శూరైః పితృవ్యాత్మజైః
 రాజశ్శాసనఆస్థితో దిశముదారాజ్యార్థమేషాంస్వకం॥ 137

ఆపాత్యధ్యాహరః

యానేతా యుధిమన్యసేసఖతయాకర్ణాదిమాణ్డధతా
 నై తేలంయుధిఫల్గునస్యహిమయాసంసీపితాత్మజసః
 యద్యేషాంహితమాత్మనశ్చభవతాప్రార్థ్యం తతః పాండవై
 స్సంగత్యప్రదిశార్థమృద్ధిమదిదంరాజ్యస్యతేభ్యోధునా॥ 138

భీష్మోధావాగురుశ్చతం యదుహరిబూజితేతథాస్థీయతాం
 మన్యేతధితకారి తేనృపసుత శ్శాంతోభవాస్మద్గిరా
 రాజాచాపినుతం తతో బహువిధం సంప్రార్థయన్ పాండవై
 శ్శాంతిం కుర్వితితస్యవీక్ష్యకుమరిం తూష్ణిన్ధితో వ్యాకులః॥ 139

దోణస్యాపి పితామహస్యచ పితుః శ్రుత్వైకమత్యాశ్రయం
వాక్యం ప్రాహహరింసుధీరధిషణోదుర్యోధనోంతః కురీఢా
గహణంతే కి ముమాం భవా నపి గురుః తాతశ్చభీష్మధికం
సంత్యక్తక్షుజితైస్సయం నృపవదేతైరేవపాండో స్సతైః॥ 140

కిం మాం భీషయనేద్విషద్గజహరిం పాండోస్తుతానాశ్శితః
ద్యేష్టస్మానుసదాభవాహి కిమతః నాథోఽణురవ్యాద్దిదః
నాహాస్తేహ్యధునామహింసమవితుం మయ్యాస్థితేహాస్తిసం
నూచీవిద్ధమితామపిత్వకలుషం యన్మాంద్విషం త్యాశయా॥ 141

యద్యస్మాన్ విగతాగసోపి బలవ త్పత్యాశ్రయాస్తేక్రుధా
ద్విష్యుస్తత్రవయంచ సంగరమహేకుర్క స్సమేతాబతైః
ప్రాప్స్విమోనిహతాః పరైర్యదిమృధేస్వర్గంవిభింద్యారుణం
నోచేదత్ర సపుత్రపౌత్ర సహజాః సామ్రాజ్యమితామహే॥ 142

కృష్ణాధప్రహసన్ను వాచకుమతిం దుర్యోధనం సక్రుధః
కిం బ్రూషేవిహితాపరాధనికరః పాండోస్తుతేష్వ న్వహం
నజ్ఞతృ మమ కిం సదస్యృతుమతీ మాకషయ త్పాషాతీం
దుర్మత్యాయదనాగనం తదిహ తే కిం నస్మృతం నిందితం॥ 143

సత్త్వం కాలవశత్రుప్రావిరహితస్సంత్యక్తబంధుర్మృధే
త్యక్తాసు నిహతః పరై వలయుతై రైవనస్వతం ద్రక్ష్యసి
తుల్యహం త్వయి పాండవేషు భవతాం శ్రేయోధామత్రాగమం
తై స్సంధ త్వనిరాకుల స్త్వితరథానంజ్యస్త్యపార్థోనుజైః॥ 144

శ్రుత్వై త ద్విమనా స్తదైవకుమతి దుఃశ్శాసనే నీరితః
త్వాం దాస్యంతి బలాత్ప్రమధ్య కురవః కుంతీమతాయాధునా
యత్సంధం నకరోషి తైరితి తతః స్సంప్రస్థిత స్సానుజః
తం భీష్మః పునరాహ నైవహిరుషాకార్యం కినుష్ఠ్యస్థితే॥ 145

భూయస్త త్రహరి ర్మృపానిదమహూపాహముకందుర్మతిం
బధాయచ్చత పాండవాయ శకునిం కర్ణంచ దుశ్శాసనం
నోచేతై భవితా నరేంద్ర మనస శ్శాంతి ర్విनाశం నృపా
స్సర్వేయాంతి తదే తదప్రతిహతం మన్యస్వనాక్యం మమ॥ 146

గాంధార్యవ్యధశాసనే నన్మపతే భీతస్యవాక్యాధరే
 నీతాతాం సమితిం సుతం పునరపి ప్రావేశ్యసంప్రసితం
 ప్రాహదంసగురుఃపితా వదతియతేనాధ్వనాగమ్యతాం
 సంధిం వత్సవిధాయ పాండుతనయై శ్రేయాలభ స్వాత్మమమ్॥ 147

తచ్ఛ్రుత్వా పితరౌ గురుం చ సరుమానాద్యత్య దుర్యోధనః
 నిగత్యైవ బహి స్సహాయ సహితో బద్ధుం తమైచ్ఛ ద్ధరిం
 జ్ఞాత్వా దుష్టచతుష్టయేహితమథో నైపుత్యాతస్సాత్మకీః
 హాదిక్యం న్యనియుంజ్ఞుసంగరవిధౌసేనాసముద్యోజనే॥ 148

స్మేరాస్య సమితిం ప్రవిశ్యన్మపతౌ శృణ్వత్యపిక్షిత్తరిప్రావోచ
 న్మధునూదనాయసతత స్తచ్చేష్టితం విద్విషాం
 క్షత్తాకర్ణ్యతదాహభూపతిమిమే పుత్రాస్తవార్యాచ్యుత
 ద్వేషాద్వ్యధహ్మాదోధునాహిసభవిష్యం త్యేవదుష్కారిణః॥ 149

కృష్ణోధాహ నరేశ్వరం తవసుతా మాం బద్ధముద్యోగినః
 బధ్వా పాండవపుంగవాయన్మపతే దాస్యామినోచేత్తువా
 గృప్టీయా దపి మాంసుత స్తవయథా రుచ్యస్తుమోక్తుం రుషం
 శక్తోహం తవసన్నిధౌ నహి తతో జల్పంతి తే సూనవః॥ 150

అథ పున ర్విదురోన్మపశాసనాత్ సమితిమానయదేవ సుయోధనం
 ససహజోజనకస్య నియోగతస్సఖియతః ప్రివివేశసభాం పునః॥ 151

రాజాతమాహతనయం త్వమవద్యబుద్ధి
 దుశ్శాస నాకాసుత సౌబలపంచితాత్మా
 బద్ధుం కిలేచ్ఛసి హరిం పురుషంపురాణం
 శక్యం న తే తదిదముత్సృజవైరమస్మిన్॥ 152

విదు గోపి తదాహరే బలంకథయన్ కంసనిశారణాదికం
 మృతిరేవ భవేదతిక్రమాద సురారేరితి తం సమబ్రీహిత్॥ 153

తత ఆహ సుయోధనం హరి నేతుమామేక ఇతిప్రతారణాం
 కురురాజ సుతాద్యపాండవాః ఇహతిష్ఠంతిచ సర్వసైనికాః॥ 154

ఇత్యుక్త్వా విశ్వరూపం వపుషి యదుపతి దేశయామాసభీమం
 నానాపాణ్యక్షిహస్తాదరముఖచరణానేకదివ్యాయుధాభ్యం

బ్రహ్మశాదిత్యదైత్యప్రముఖనిలయనం తత్ర సర్వంజగత్తే
దృష్ట్వా భీతానృపాలా ముకుళితనయనాః స్పందితుం నప్రశేకుః॥ 155

ద్రోణో భీష్మశ్చ రాజా సచ శుభధిషణ స్సంజయక్షుషిణవర్యాః
క్షుత్తాచప్రీత దివ్యేక్షణ విభవపరిజ్ఞాత కృష్ణప్రభావాః
కృష్ణం సర్వప్రకృష్టం నపదిమధురిపు తుష్టపు ర్వేదశీరైః
రాజ్ఞేచాదాయచక్షు ర్యుగమపిహరిణాస్వేక్షణాహం తదాది॥ 156

సంహృత్య తద్రూపమథాసురారిః|తదేవరూపం పునరస్య వాప్య
రాజ్ఞేనుమత్యా నదసకురూణాం|నిర్గత్య కుంతీనిలయం ప్రయాతః॥157

తదా తమన్వయుః కృష్ణం| ద్రోణో భీష్మశ్చ సంజయః
కణాశ్వత్థామముఖ్యాస్తే| సమాయాంతం పృథాగృహం॥ 158

ప్రణమ్యతాం శౌరిరుహాధబాష్పాం
తయాకృతస్వస్త్వయనస్సభాయాం
వృత్తం తదూచే కురుపుంగవానాం
వినాశభీజం వృధయన్ నరేంద్రాన్॥ 159

కుంతీ చిరా దప్యనుభూతదుఃఖానిశమ్య
తత్కైరవ దుర్విసీతం
భూయోపిదుఃఖాకులి తాజ్ఞానస్య
సందేశమూచే మఘనూదనాగే॥ 160

వత్సత్వం సహసోదరై రిహచిరంజీవాహితాన్ కౌరవాన్
జత్వాశు ప్రధనేక దధ్వవివశాన్ రాజ్యం పితుః పాలయ
నూత్వాత్వా మహమాదిపూరుషసఖం దీనాపరా న్నాదిసి
జీవేయం కథమేవ ముజ్జ్వలయతే సుప్తంబలం పౌరుషం॥ 161

ఇతి సందిశ్య విదులః| నూనుసంవాదమద్భుతం
బోధయామాసకృష్ణాయ| పుత్రోత్సాహ వివృద్ధయే॥ 162

తాం ప్రణమ్యాధ భగవాన్, పరిక్రిమ్య గృహోత్తతః
విస్మజ్య భీష్మప్రముఖాన్
రథమారోప్య సూతజం
త మువాచరహస్యేవం పాండవాధాన్ వివృద్ధయే॥ 163

కాసీన స్తనయో భవాహివిదితః కుత్యా స్వమర్కపితుః
పాంశుస్తాం యదువాహతస్యతనయై స్సాభాత్ర కంతేభవేత్
నిర్యాశోద్యమయానహైవసుమతేపక్షం తదీయం శీతః
రాజ్యంపాహి యుధిష్ఠిరోహమపితేపశ్యాభవేమధువం॥

164

కర్ణోభాహహరిం యతాత్థభగవత్ సత్యతదేత త్తథా
ప్యాజన్మాత్రపనన్ సుయోధనకులే తస్యాన్నప్రుఃఘనా
తం విశ్వస్య రణేజ్జనేన బలినా యోతస్యామిచే త్యల్పవత్
తం త్యక్త్వా శపథం కథం నృపయశః ప్రాప్స్యామి పార్థాశ్రితః॥165

రాజాసోస్తు యుధిష్ఠిర శ్చిరతరంస్యామి త్వయాపాలితః
గాంఢీవంతు త దజ్జనేరిత మరీత్త్వత్తేజసాబృంహితం
యుద్ధేకౌరవపుంగవాన్ నయతితాన్ యామ్యం జగత్సానుగాన్
హాహాకారవిజృంభితం కురుపురం నూనం భవే న్నాథవ॥

163

పార్థో మాంభగవత్ రణాహ్వయమభే గాంఢీవధన్వాశరా
సారాన్నాసతుహోష్యతిస్మ భవత స్సాహాయ్యయక్సానుగం
భిష్మదోణకృపాదయ శ్చ సమరేశాంతౌ జనస్తద్బలాత్
సోపిక్షీణబలోప్యసుహిం భవితా భీమేన దుర్యోధనః॥

167

తదహం త త్ప్రీతీకారకాముకస్సమరాంగణే
అజ్జనపృతియోధాస్యామితి మేనిశ్చితా మతిః॥

168

తచ్ఛ్రీఘ్నమానయ కిరీటిన మంబుజాక్ష
త్వ త్సన్నిధాన పరిజృంభిత శౌర్యధౌర్యం
స్యామి స్సమాదృశజనా విహితోపకారం
నోవిస్మరంతి తనుపోషణ చాపలేప॥

169

ఎతానిపశ్య శకునానిహరేకురూణాం
నాశావహాని విజయాయచ పాండవానాం
సర్వం తదద్యకురుపాండవసైన్యమృద్ధం
గాంఢీవపావకముభేనిప తేద్ధినునం॥

170

తతః కృష్ణేన రాధేయఃస్థితశోభిరదాళినా
అనుజ్ఞానో రథాత్తస్మాదవదూఢో యయాపురీం॥

171

కృష్ణ స్సాత్యకినాసార్థంచోదయత్తురగా నరం
ఉపప్లావ్యం పురంప్రాయాత్ త్వరమాణోరణాశయా॥ 172

భీష్మ దోశౌచ భగవ ద్విస్మయేహః స్తినంపురం
ప్రాప్యకృష్ణస్య కుంత్యాశ్చసంవాదం తమథోచతుః॥ 173

తం నిశమ్యతు సంవాదం ధార్తరాష్ట్రస్సయోధనః
వైమనస్యం జగామాశుశ్రూణాం బలవణనాత్॥ 174

తదైవరాజ్ఞా పృష్టశ్చసంజయఃకృతినాంవరః
కృష్ణరాధేయ సంవాదమపిస్సప్తతరం జగ్మా॥ 175

సౌభాత్రం పాండవైవీరై రవలంబేత్యభీష్మశః
చోద్యమానోపిభిష్కేణద్రోణేనచ సుయోధనః॥ 176

సత స్మనసి కించిత్తు చక్రేకాలబలానుగః
వినివృత్తైహరాకుంటీం విదురస్సమభోధయత్
వినాశం కౌరవేంద్రాణాం దైవ న్యాపాది తాత్మనాం॥ 177

సా నిశమ్య మహాఘోరంబంధుమారణ మాస్థితం
కర్ణం సాంత్యయితుం ప్రాయాత్ గంగాయా స్సరిత స్తటం॥ 178

రాధేయ స్తుతదాజప్యంకుర్వత్ గంగాజలాప్లవః
ధ్యాయత్ బ్రహ్మపరం తస్మాద్రోధౌబాహు రుదజ్ముఖః॥ 179

జప్యం యథావిధి సమాప్య సమాతపుత్రః
కుంటీం నిరీక్ష్యభయకంపితనుం సమక్షం
రాధేయ ఇత్యభి తథ త్వకనామధేయం
భక్త్యాననామపదయోః కురుధర్మపత్న్యైః॥ 180

ప్రేమస్సౌత స్తనయుగాథ పృథానుతం
తమాశాన్యజీవచిరమిత్యవద త్సుభీతా
కుంటీసుతాసిహిభవా స్సతురాధికాయాః
కానీన ఇత్యపి వదంతి భవంతమార్యాః॥ 181

సౌభాత్ర ముత్తమ మవాప్య యుధిష్ఠిరేణ
భుంజ్విశ్రియం త దనుగాం కురుపాండవానాం

ప్రీతిం కురుష్వ మమకర్ణ సమాగత స్వై
సోదర్యకైః జయసఖో యుధి పాండవానాం॥ 182

కుంత్యాం వదంత్యామితి భాస్కరస్త
దనూద్య కుంతీవచనం తమాహ
మాతాహ సత్యం తవకర్ణతస్యాః
కురుప్రియం పాండునుతై స్సమేతః॥ 183

కణోఽవదత్త దనుమాతర మాదరేణ
సత్యం వచస్త వహిమాతరిదం తథాపి
దుర్యోధనానుసరణే మమహేతు మేతం
వత్స్యామి సంశ్రుణు రుపంచ జహీ హి మాతః॥ 184

జాతోపి మాతరుదరాత్తవ రాధయాహం
సంపాషితః కురుపురే ధృతరాష్ట్ర పుత్రైః
సఖ్యం సమేత్య సమధీత్య చతైస్సహోస్తు
విద్యాం తదీయవశగోస్మి సహానుభిస్సైన్వః॥ 185

మాతనకమాదృశనైః కథమప్యదారైః
విస్మర్తమహాతివరై ర్విహితోపకార
దుర్యోధనేన వివిధం బహుమానితోహం
యుధ్యజానస్య విహితః ప్రతియోధ్య భూతః॥ 186

శయ నాసన భోజనాది కార్యేస్వహ మత్యంత మభీష్టవస్తుదానైః
కురుభూపతినాంతరంగభావా దభిరాధః కథమస్య విస్మరేయం॥ 187

భవతీ మమదైవతం తథాపి త్వహ
మత్రాజాన మేవయుధ్యమోమైః
విశిఖై ర్ధృతరాష్ట్రభూపనూనోః అభిహంతాస్మిగిరాక్షమస్య తత్త్వం॥ 188

సహితేసుతపంచకస్య హాని భజావితావాప్యహ మజ్ఞానే వినష్టే
మయివాధ ధనంజ యోవశిష్ట స్తదిదంమద్వచనం త్మమస్వమాతః॥ 189

ఇతి కర్ణ వచశ్రుత్వానాతిహృష్టమనాఃపృథా
న్యవర్తత యథాస్థానంకణోఽపి స్వగృహం యయా॥ 190

కృష్ణశ్చ హస్తినపురా త్వనరేత్య ధర్మరాజ్ఞ
స్సమీపమ వద త్కురుభూపతీనాం
గోష్ఠ్యాం యదుక్త మథవ త్కురుపాండవానాం
మైత్ర్యాం స్వయం సవినయం వివిధై రుపాయైః॥ 191

తత్రాహ యత్కురుపతి ర్వయసాచ జీర్ణః
భీష్మాదయశ్చ కురుపాండవ బంధుభూతాః
దుర్యోధనశ్చ యదువాచ రుషాత్ర-కృష్ణ
స్సర్వంత దాహజనయన్ రణసంప్రహషణం॥ 192

పాండో స్సతాస్తదను కౌరవ నిశ్చయంతా
కించిన్న దే యమితి రాజ్యపదం పరేషాం
ఆకర్ణ్య కృష్ణముఖత స్సమరం విధాతుం
సం మంత్ర్యతేన హరిణా సమయం విలేనుః॥ 193

ఆదేశా దధమాధవస్య పృతనాధీశం విధాయ ప్రభుః
ధృష్టద్యుమ్న నృపంవిశాటనృపతిప్రఖ్యై స్సమేతోన్మయైః
ప్రీష్ణా యాంతకసూను రచ్యుతసఖోవస్లవ్యత స్సానుజః
సంపా్రియా చ్చతురంగసైన్యసహితః శీఘ్రం కురూణాం పురం॥ 194

దేశే తత్ర సమేవిధాయశిచిరం రాజాహరేరాజ్యయా
సైన్యం తత్ర నివేశ్యతస్య పరితఃకృత్వాంబుగుగ్గం మహత్
సమ్యక్తాం ప్రవిభజ్య ధర్మతనయః సేనాపతీనాం వశే
కృత్వాసంగరకామ్యయా కురుపతే నిర్రాణమాలోకతే॥ 195

దుర్యోధనోవ్యధనిశమ్యరణోద్యతంతం
పాండో స్సతం ససహజం సహరిం ససైన్యం
భీష్మం విధాయపృతనాధిపతింససైన్యః
ప్రాతిష్ఠతాహవకృతేనగరా త్సనూనుః॥ 196

రాజా యత్ర కురుక్షేత్రేచమ్యా శ్చక్రే నివేశనం
దుర్యోధనశ్చ తత్రైవః చక్రేసేనా నివేశనం॥ 197

శ్రుత్వాసేనోద్యమం రామఃకురుపాండవ భూభృతాం
ఆజగామ కురుక్షేత్రందదశచ యుధిష్ఠిరం॥ 198

- సమతామాత్మనోబంధుఃప్రభులేషు విబోధయన్
దుర్యోధనంచ భీమంచతుల్యప్రేమాస్పదం సదా॥ 199
- ఉపస్థితేచ సమరేస్వాసీహం సముదాహరన్
కృష్ణంచ పాండవాధీనంఉల్లంఘ్యస్థాతు మక్షమః॥ 200
- సర్వంచ భారతం సైన్యంభువోభారాయితం ప్రభుః
వినాశాభిముఖం వీక్ష్యస్థాతుం తత్ర సచాక్షమః॥ 201
- యుధిష్ఠిర మనుజ్ఞాప్యసానుజం మధునూదనం
తీర్థయాత్రాభిలాషేణచేనతీ రమణో యయా॥ 202
- అథ రుక్మీసమాయాతఃపాథమాహ బలాన్వితః
భీతోస్మీతి యద్విబూషేనహయస్యాం మృధేతవ॥ 203
- పాథస్తో బలం స్వీయంఖండవ స్తోషణాదికం
వివృణ్వన్ భీతికథనంనాభ్యసం దద్భులోత్తరః॥ 204
- గుక్మీ విస్మయతం ధార్తరాష్ట్రం ప్రాప్య తథావదత్
నిరాకృతిశ్చ తేనాపిజగమ పురమాత్మనః॥ 205
- రుక్మిణం బలరామంచవిహయాన్యే నృపోత్తమాః
పాండో స్సంతాన్ కౌరవాన్చైయధారుచి సమాశ్రితాః॥ 206
- ఎవం కురుక్షేత్ర ముపేత్య పుణ్యంహిరణ్యతీ రోధసి భూభృతస్తాన్
దుర్యోధనోపిక్ష్య నివిష్టసేనానమంత్రయత్సే బలకణాయుక్తః॥ 207
- అథ కిరవములూకం ప్రేషయామాస కురీ
తనయ మభిమదుష్టో ధార్తరాష్ట్రోతి మాసి
సచ నిలయ ముపేతస్తస్య దుర్యోధనోక్తీ
ర్మృపతివర సమక్షం శ్రావయామాసతాస్తాః॥ 208
- జిత్యాభవంతం సహజైస్సమేతంమయోపభుక్తం తవరాజ్యమృధం
ఇతశ్చపాత్యా భవతోతివృత్తాఃసుఖీభవిష్యామి హతాహితోహం॥
యద్గాంధీవ ముదీక్ష్యగజాతి ధనుః పార్థస్తదేతద్గురో
భీష్మస్యాపి శరైశ్చిత్రైహి తిఃశోభగ్నం భవేద్విగ్రహే
యద్భీమేన వికత్థితం మహిభృతాం సంశ్రుణ్వతాం సాంప్రతం
తథ్యం తక్మీయతాం యద్విప్రయతమం దుశ్శాసనా ప్రాదనం॥ 210

ఇత్యాది తాస్తాబహు నిష్ఠురోక్తి నిశశమ్యరాజా విజయశ్చ భీమః
యమాచ కృష్ణానన మీక్షమాణాః క్రుద్ధాస్సము త్త స్థురుదీణమానాః॥

తిత్రోవాచ ధనంజయః ప్రతివచో దుర్యోధనోక్తేః క్రుధా
యత్రోక్తం హినుయోధనేన ధనుషాశ్వస్త్ర స్యగాండివతః
వత్సోమిప్రతిభాషితం త్వితితత్రుత్వా వచస్తన్నపాః
సర్వేతం ప్రశశం సురానా తదనూలూకం కిరీటీపునః॥

212

మాన్యామాన్యనృపాలసీచనికరై దూమకంఠ్రయన్ సాహసాత్
మాయుద్ధాయపృథానుతై సమగమా స్త్వం కేవలం రోషతః
సక్ష్యంత్యద్యతవాపరాధవివశా స్సర్వేషిపృథ్వీశ్వరాః
తత్త్వంతిష్ఠ సదధ్వనిస్వముచితం కుర్వన్ అనూన్ పాలయన్॥

213

తచ్ఛాత్వో లూకదూతః పునరపినిలయం ధార్తరాష్ట్రస్యగత్వా
ప్రావాదీత్తద్యథోక్తం తదనుకురుపతిః క్రోధతామ్రాక్షియగ్మః
యుద్ధాయాచోదయత్తాన్ సుబలసుతముఖాన్ సైన్యపాన్ ద్రోణభీష్మ
ప్రస్థానాయోద్యతాస్తే రథగజతురగీ సంయుతా స్సర్వశస్త్రైః॥

214

భీష్మో ధాతిరథాన్ రథానపిన్యపాన్ ప్రత్యేకశోవణయః
కర్ణంత్యథరథం విముక్తకవచం రామేణశస్త్రం పురా
ప్రావోచత్కుపి తస్త్యోరవినుతో భీష్మజగహేధికం
దుష్టంతంచ సుయోధనో మృదుపదై రాశ్వాన యత్సాదరి॥

215

సేనాయామపి పాండవస్యకథయన్ పాంచాల మఖ్యేశ్వర
ప్రఖ్యాన్ రాజవరాన్ రథానతిరథాన్ ప్రత్యేకశోవణయన్
సర్వైస్తైరపినంయుగే ప్రతిభైర్యో తస్యమిచేతిబ్రువన్
తంచైకంతు శిఖండినం ద్రుపదజనోద్వీక్ష్య మహాహవే॥

216

రాత్ర్యాంగతాయామథ ధార్తరాష్ట్రః
పప్రచ్ఛ భీష్మాంగిరసౌ కృపంచ
ద్రాణించ కణంకి యతాభవంతః
కాలేన జేష్యంతి పృథానుతాన్తాన్॥

217

తత్రాహ భీష్మో రథినస్సహస్రం
యోథాన్ సహస్రాణి దశేతిభాగం

జేష్ఠామిక్మత్వా ప్రతివారమేవం

మాసేన పాండో స్తవయా రిపూ తే॥

218

ద్రోణోపి నూసేన జయేరిపూణాం తతః ప్రతిజ్ఞామకరోత్ కృపశ్చ

మాసద్వయేనాథ గురోసుతశ్చ ద్వివైసురుప్తో దశభిజ్ గాద॥ 219

కణేస పశ్చుద్విస పంచకేన ప్రతిశ్రుతే శత్రుజయేనదీజః

హసన్నిదం ప్రాహన యావదగ్రే గాంఢవధన్వా నముపాత్రశంఖం॥ 220

కపిధ్వజోల్లాసి రథాధిరూఢః మాయాంత మగ్రస్థిత వాసుదేవం

సమీక్షితాతావదితీవకణః కరోషిదుర్గానమనాకులాత్మా॥ 221

నృత్తం విదేతత్తు నిశమ్యకుంతీసుశోభానం సానుజనింబభాషే

భీష్మాదయోనోవిజయాయకాలావధి సమూచుహి నరేంద్రప్రప్తః

శ్రోతుం మమచ్ఛాత్వమపి ద్విపస్తాః గాలేనజేతాకయతేతిదృష్టా

పాథః స్తతః హిహనభీస్తనస్యాత్ రాజా విజేష్ఠామ్యఖిలా రిపూంస్తే॥

గాంఢీవధన్వా నసుదేవసూనోస్సహాయతావధిత వైజతేజః

అస్త్రేణ దస్తేన శినాకినాహంసమేషతోహ స్మిజగ త్నమస్తం॥ 224

భీమోయమా పాషటతమత్స్య భూష

ముఖానరేంద్రా స్త్వమపి ద్విఖోమూః

జేష్యంత్యవశ్యం సమరే యదూనాం

పతిర్యతస్తత్రకుతోవసాదః॥

225

ఇతి శ్రీశోభనాదీశవైభవ మహాకావ్యే

పాండవచరితాను వర్ణన ఉద్యోగపర్వ

కథానువర్ణనం విగ్రహస్సర్గః

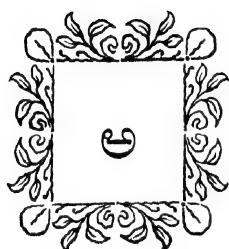
శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవానమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశ వైభవమహాకావ్యే

ఉత్తరభాగే ఏకవింశస్కం.

— శీఘ్రపర్య వృత్తాంతారంభః —

ధ సుయోధన నిదేశ చోదితః ।
 సర్వంత త్కౌరవం సైన్యం రథగజతురగవచాతి
 సంకులం విధృత వివిధ శస్త్రాస్త్రం
 పాండవానభి జగామ॥

1.

తద్దృష్ట్వా పాండవం సైన్యం ధృష్టద్యుమ్నేన చోదితం
 వాసుదేవానుమోదేన కౌరవానభిశోయయా॥

2

తతః ప్రవృత్తే సమరే కురుపాండవ సేనయోః
 ధృతరాష్ట్రో న్వశోచత్తా మృత్యుపాశావపాశితాః॥

3

త దాగత సృత్యవతీతనూజః తంసాం త్వయామాససుచావిముగ్ధం
 స్రుత్వాస దైవస్యగతిం దురంతాం ధైర్యంగతో వ్యాసమునే ర్విచోభిః॥
 వరప్రసాదా నృమ సంజయోయం సర్వం తదాయోధనచేష్టితం తే
 వక్ష్యత్యతశ్శృకమపస్యధైర్య మాంబువశ్య నియతే విపాకం॥

5

ఇత్యుక్త్వా నిర్గతే వ్యాసే సంజయ స్సంప్రచోదితః
 ధృతరాష్ట్రేణ సర్వంత దబిపీ ద్యుద్ధచేష్టితం॥

6

సంజయః॥

పూర్వే కౌరవపార్థ సైన్యయుగళే యుద్ధోన్ముఖే తేసుతః
 ద్రోణం ప్రహజయాయనోద్యయత తాం సైన్యై భవానా సాయుధః

ఎమాభ్యేతిచమూ నఁరోత్తమయుతాశిష్యేణతే చోదితా
పాంచాలేన తతోవత్తైన మభిశో భీష్మం భవంతో ఖిలాః॥ 7

నిశమ్య దుర్యోధన వాక్యమేతత్ భీష్మ స్తదానంద విధాన కామః
శంఖం పృథక్నా తతఏవ సర్వేదధ్ముః స్వశంఖాః పణవాం శ్చభేరిః॥ 8

ఆరూఢా వధమాధవశ్చ విజయశ్చే తైహామై స్సంయుతం
దివ్యం స్యందన మాత్మనో ర్విజయదం శంఖద్వయం దధ్ముతుః
భీమః పాండ్రామధాప్య నంతవిజయం రాజా సుఘోషాభిదం
శంఖంతో ముఖిపుష్పకంచ జలజం మాద్రీసుతో దధ్ముతుః॥ 9

అన్యేకాశ్చ శిఖండిపాషాత ముఖాదధ్ము స్వశంఖాః పృథక్
ఘోషస్సత్వ వనిం దివంచ నిఖిలం దిబ్బండలం వ్యానశే
తతోద్విక్త్య పురస్సుయోధనముఖాః యుద్ధోన్ముఖాః ఫల్గునః
భ్రాతృత్వాః బంధుగణాః శుచాకుల మనాః ప్రాపేద మజ్జేక్షణం॥

పశ్యేమం స్వజనం యుయుత్సుమభితస్సం పశ్యేశో మే తను
స్సీదత్యేవ ధనుః కరాచ్చ గళతి త్వక్చైవ మేదహ్యతే
కింవా బంధువధేన మే ఫలమముం నింద్యం హి బంధుక్షయం
బ్రూయుస్సత్పురుషాః స్తతోద్య సమరాత్ కాంతే నివృత్తిం సఖే॥

ఇత్యస్థాన స్నేహకారుణ్య వశ్యం పార్థం బంధుష్వాహ కృష్ణస్సఖాయం
విస్రస్తా గం స్యందనోపసృజేతే హస్తాచ్చాపి స్రస్తగాండివ చాపం॥

కుత ఇదముపసీతం పార్థకారుణ్య మేవం
సమితి నియమితాయాం సేనయోః భారతానాం
అయసిచపదమే తద్గహితం శ్మిత్రయైశ్చ
త్యధధృతమనసాత్వం శత్రునాశాత్తచేతాః॥ 13

అథాహ కుంతీతనయో మురారిం
హన్యాం కథం భీష్మగురూ తథాన్యాః
ఎతానహత్వా భువిభ్రక్ష భోగో
ప్యలంకుమేత్యస్తి నుతిర్మహాత్మకా॥ 14

యుద్ధేజయోవా పజయోపివా నోన నిశ్చిత స్తేన విషణ్ణచేతాః
కింభోక్తు మీప్తేకుజనోపి రక్షప్రదిగ్ధమన్నం వినిహత్య బంధూః॥ 15

అహం త్వదాసీం పరిమూఢచిత్తః కృత్యేషు బంధువ్యతి మోహవశ్యః
శ్రేయోన పశ్యామి తదేతదధ్ధాశిష్యాయమే బ్రూహికృపాం కురుష్వ!

కులక్షయోయం నమయా విధేయః! కులేచ నష్టే కులధర్మనాశః
తతస్త్య ధర్మోభి భవేత్కులంతు! దుష్టాస్త్రియస్తేనభవే యురేవ॥ 17

తతః ప్రవృత్తా దధవణసంకరాత్ కులం కులఘ్నా అపినారకాలయాః
భవేయరేతేన నివృత్త సంగరాస్సభేభవిష్యామి వినిర్వృతాత్మకః॥ 18

ఇత్యాదికారుణ్య వచాంసి నానా విధాన్యుదీర్యైవ శుచాకులాత్మా
పాఠోరథోపస్థ గతస్సహస్తా ద్విస్రస్థధన్వావిము మోహభూయః॥ 19

తతస్తమేవం పరితాపదీనం! విముగ్ధమాశ్వాస్య పృథాతనూజం
శుశ్రీత్సంతసిద్ధం వపురాత్మభేద మబోధయ ద్విస్తరశో మురారిః॥ 20

శోచస్య శోచ్యానధునా కిరీటిః! జల్పస్యతి ప్రాజ్ఞఇవాపి భూయః
శుశ్రీష్వతశ్చేదముపాహితాత్కామయోచ్యమానం హితకామినాతే॥

అహం త్వమేతే నిఖిలాభవిష్యా! భూతాశ్చ దేహంతర యోగసిద్ధాః
దశాంతరస్రాప్తి నివాన్యదేహ! ప్రాప్తినఃచైషాం నకరోతినాశం॥ 22

నిత్యోహ్యత్కాచేతనః కర్మకర్తాభోక్తా దేహస్యాభిమాసీ పరాహః
ఛేద్యత్వా దేరప్యనహః స్తభోయం! హంతస్యత్వే శోచసీయో నచాతః॥

దేహస్త్యనిత్యః పరిణామరూపః
శోచ్యోహ్య నశ్యం నచనాశయోగ్యః
తస్మాద్భృతాత్కా విజయే రిపూణాం

యుద్ధాయనిర్యాహి గతాత్మశోకః॥ 24

ధర్మోహ్యాయం బాహుజ పుంగవానాం
వధోరిపూణాం యదనీకమూర్ఖిణ
స్వగఃస్య కీర్తేరపి హేతురేష

త్యాజ్యోనచాహో భవతా హవోద్య॥ 25

నిరీక్ష్యత్వా నిరుత్సాహం! శత్రవస్తే మహాబలాః
భయాదు పరతం యుద్ధా! నృన్వతే తద్యశః క్షయః॥ 26

స్వధర్మో విగుణశ్రేయాః పరధర్మాద్గుణోత్తరాత్
తత్స్వధర్మేణ యుద్ధేన! మహీం భోక్ష్యసి శత్రుహః॥ 27

హానో యదిదివం సార్థ! భోక్తృస్య క్షయముజ్వలం
అన్యథా నరకం ప్రాప్య! దుర్యశో భాగ్యవిప్లవః॥ 28

సర్వం కర్మస్వజాత్యహం! మపి నానాఫలాన్వయి
వినా ఫలానుసంధానం! శ్రేయసే మహతే భవేత్॥ 29

శ్రేయస్సిధ్యతి కర్మణాపి నియతం జ్ఞానేనవా కర్మ తత్
నానాధాన్యభవం త్రయీనిగదితం త్యక్తోద్దితం తత్ఫలం
కృత్వా కర్మతు తేన నష్టకలుషో జ్ఞానేన తజ్జన్మనా
సాక్షాత్కృత్య సుఖం ప్రయాహి విమలంస్వాత్మాన మవ్యాకులః॥ 30

శ్రేష్ఠో యత్తనుతే తదేవ నకలః కుర్యాన్నర శ్రేష్ఠయా
సార్థాహంచ కరోమి కర్మ జగతః క్షోభో నచ స్వాదితి
తస్మాత్త్వం చ కులోచితం రణమిమం కృత్వా నభీచ్ఛక్ ఫలం
తజ్జ్ఞానవిదగ్ధకల్మషగణః ప్రాప్తాసి తత్త్వం పరం॥ 31

సృష్టం కర్మపురైవ దైవతగణై స్సాకం ప్రజాభిః పృథక్
దేవారాధనరూపతా స్యవిహితా తేనాత్రసంప్రీణితాః
యచ్ఛం త్యేవ నృణా మభిప్త మనకృద్దేవాః ఫలం తత్ర యః
నిస్సంగ స్సఖమేధతే త్వమపి తత్ కృత్వా పునరాశ్శాశ్వతం॥ 32

జ్ఞానీచాపి నరః సదాశ్రుతిశిర స్తత్త్వంప్రపిత్సుః ఫలం
త్యక్త్వానుష్టితకర్మణైవ లభతే స్వప్రాప్యమవ్యాకులః
తదానంచ సుదులభం నిగదితం కర్మా విధాతుః సఫే
యత్స్వాదిండియనిజాయేన నియతం సిద్ధం సచాప్యక్రియః॥ 33

యజ్ఞానేన పదం ప్రయాతిహి పుమాప్రాప్నోతి తత్కర్మణా
త్వంచాతః కులధర్మమాజి మనభిప్రేతాధా మద్యాదరాత్
కుర్వత్ జ్ఞానవిదగ్ధపాపనికరః జిత్యేండియాణ్యాత్మనా
సాకం ప్రాప్నుహి శుద్ధ మక్షయ మనావృత్తం పరం నిర్వృతః॥ 34

యోగం పురే మంచవివస్యతేహం
సంప్రోక్తవా తన్ముఖతోమనుశ్చ
జగ్రాహతస్మాదపి తస్యనూన
ఽక్ష్యాకురూర్ధ్వం భువనే తతోయం॥

బహుని జన్మాని మమోదితాని తవాపి సర్వాణ్యహమేవ వేద్మి
తాన్యద్యపి శ్చాపిమమప్రకృత్యా స్వయాత్మసంకల్పవశజ్జగత్త్వాం॥

సతాం పరిత్రాణకృతేచదుష్కృద్విదాశః

నాధానంచ మమావతారః

స్థిత్యైచ ధర్మస్య యుగేయుగేస్యాత్

ఇచ్ఛావశ స్సన్మర్త్యభవ ప్రమోక్షః॥

37

వినష్ట రాగాభయకోపదూరా స్పిద్ధిం క్రియాయాః పరికాంక్షమాణాః

ఉపాసతే యే మనసామలేనా మాం తే మదాకారయుజో విముక్తాః॥38

సర్వే జగత్త్వాం మనుజామదీయం

వర్తమాను గచ్ఛంతి యథాచరేయం

స్మృప్తం యథాకర్మగుణం మయైవ

జగచ్ఛత్రుర్వణమయం విభక్తం॥

39

సర్వస్య కర్తాపి నకర్మదోషై

రహం నలిప్తః ఫలశోష్య సంగః

జ్ఞాత్వైవ మారోప్యచ కర్తృభావం

మయ్యేవ పూర్వేకృతకర్మ యోగాః॥

40

సర్వంచ కర్మక్రియమాణ మామైవః సంకల్పకామైవ యుతంతదేవ

జ్ఞానాకృతిం ప్రాప్య విదగ్ధదోషం కర్తారమారోప యతి ప్రకవణం॥

పరిగ్రహే నప్యఖిలా విముచ్య యాదృచ్ఛికార్థానుభవే నతుప్తః

తపః క్రియాద్రవ్యమ యైర్వితానైః జ్ఞానీభవ న్నైష్ఠవికర్మ బంధః॥ 42

జ్ఞానం యదేతత్ ప్రవినష్ట బంధం

బ్రహ్మస్తి హేతు స్తదిదం విబుధ్య

సద్భ్యః ప్రసన్నేంద్రియ మానసేభ్య

శ్శృత్యాతఃస్వ స్వఘమాత్త తత్త్వః॥

43

యదే తదజ్ఞాన ముదూఃసమద్య జ్ఞానాసి నాచ్ఛిద్య నిరూఃసయోగః

ఉత్థాయ నిష్పాదిత యుద్ధకృత్యః ప్రయాహి పార్థస్వపదం సుదృష్టం॥44

ఇతీవ కథయన్ హరిశ్చిదచిత్తో స్వరూపం గుణం

తథాచ చిదచిత్ ప్రభో రతిశయం పరస్యాత్మనః

జరామరణ మోక్షగా ద్విమల శుద్ధ జీవాత్మనః
పరేణ పురుషేణ వై సదృశతాంచ తత్ప్రవదీతో॥

45

ఇత్యంచోవాచ॥

లోకేత్రమా మనుభజంతి చతుః ప్రకారాః
జిజ్ఞాసురార్త ఇతినూతన సంపదధీన్
జ్ఞానీతితే వ్యతితరాం మమ సంప్రీయోసా
జ్ఞానీయతో మయితనో త్యతిమాత్ర భక్తిం॥

46

లభ్యోహమే వహిసతాం పరయా శుభక్త్యా
మామీదృశం శ్రుతివిదః ప్రవదంతి సంతః
భక్తాశ్చమే ప్రకృతితః పరిముక్త రూపాః
ధామా ప్నవంతి మమనిత్య మవోఽహదోషం॥

47

మత్స్మృత్య పాస్తకలివేన హృదా సదామాం
ధ్యాత్వా విభిద్యచ శతాధిక యాశిరస్వం
నాద్యా నుషున్నపదయా బహిరాత్త మార్గః
హృదానుచింతన నివృత్తగుణ ప్రవాహాః॥

బంధం విముచ్య నిఖలంచ తవినచాచిరాద్యధ్వనా
మమవదం నముపైతి ధీమాన్॥

48

లోకేహమేవ విసృజామ్యఖిలాన్ పదార్థాన్
భూమ్యంబు పావక సమీర సభో వికారాన్
యద్యన్మహ జగతివ స్త్వహమేవ తత్త్వాం
యస్మా త్తదీయ మహిమా మదన్మగహాత్తః॥

49

యోమా మనాది మజమక్షర మాత్మేతంత్రం
వేత్త్యక్షయం పదముపైతి మదీయ మిద్ధం
సాపాశ్చ మచ్ఛరణ పరికజసేవనేన
యాం త్యేవ మాంకిముత పుణ్యయుతాః పుమాంసః॥

50

తస్మాత్త్వమ ప్యుపనిబద్ధ మనామదంక్షణ
సర్వేషు కర్మసుచమాం మనసాచలేన

ధ్యాయో ఫలంచ మయినీషిష పార్థతస్మా
న్మృతః పదం మమసమేష్యసి సంస్కృతాత్మా॥ 51

భూయః శృణుష్య మమ సర్వవిభూతి యోగ
మన్యాదృశం నిగమ మస్తక ఘృష్యమాణం
యచ్ఛ్రవ్యతో భువి కరస్థితి మీయుషీస్యాత్
సర్వోత్తమా గతిరహం నిఖిలామరేడ్యా॥ 52

సర్వస్యాది ర్గర్భమం తస్తథాత
ర్యామీ నిత్యం యోగినాం ధ్యానోన్ముః
లోకేత్వస్మిన్ విశ్రుతామే విభూతీః
ప్రసాదాన్యాత్తే వచ్చిమద్భూతామ మాన్యాః॥ 53

విష్ణుస్త్వాదిత్య మధ్యే రవిరపిమహసాం మారుతానాం మరీచిః
సక్షత్రాణాం చసోమశ్శృతిషుచ మహిత స్సామవేదోహమస్మి
దేవానాం దేవరాజో మనఃకృతి చతథా హింద్రియాణాంచ బుద్ధి
భూతానాం శంకరోహంమృడగణమహిలోయక్ష రాక్షసుహ్యకోహం॥

సావకశ్చ వసురద్విరాడహం మేరురస్మిచ గురుః పురోధసాం
నైస్యపేషుచ వడానన సురస్వభి రస్త్వస్త్రిషిగణే భృగుర్మునిః॥ 55

ఏకమక్షరమహం గిరాంతధాస్థావకేషుచ హిమాద్వి రుత్తమః
విప్లవో మహిరుహంచ నారదః పిజ్జరషిజ్జేషుచ మద్గుణాదరః॥ 56

ఉచ్చైశ్చివాశ్చ తురగేషు తథాగజానా
మైరావతో సరపతిశ్చ నృణాం ప్రితీతః
వజ్రం తథాయుధగణ సురభిశ్చ ధేనుః
కామోహమస్మి భుజగేషు తువాసుకిశ్చ॥ 57

యజ్ఞేషు చాహం జపయజ్ఞ సంజ్ఞః
నాగేషు చానంత ముశంతివైమాం
యాదస్సచాహం వరుణః పితౄణాం
తథార్యమా సంయమతాం యమోహం॥ 58

ప్రహ్లాదోస్మి దితేస్సతేషుచ తథాకాలోస్మి గంధర్వరాట్
విత్తశ్చిత్రీ రథోస్మి పక్షిషుత ధాతాక్ష్యస్మి నాగాంతకః

రామశ్శత్రుభృతాం తథాచ పవతాం వాయుస్తథా జాహ్నువీ
సోతస్వస్మి ఝషేషుచాస్మిమకరః సగ్గాది మధ్యాంతకృత్॥ 59

విద్యాస్వధ్యాత్మ విద్యాస్మిహి జగతి తథాచాక్షరాణా మకారః
గాయత్రీ ఛందసాం చాథవమపిచ బృహత్సామ సామ్నాం కీరీటికా
మాసానాం మార్గశీర్షః సురభి రపి తథాచర్తుషు ద్యూతమస్మి
చ్ఛద్మిష్యష్యస్మి కీర్తిధృక్పాతరపి వనితా సంశ్రయాశీ స్మృతిశ్చ॥ 60

జయోస్మ్యహం సత్వ వతాంచ సత్వం
వృష్టిష్యపి శీ వసుదేవ నూనుః
పాండో స్సతానాంచ ధనంజయోహం
చ్యాసో మునీనా ముశనాః కవీనాం॥ 61

దండోస్మి నిత్యం దమయత్సు నీతి జిగీషతా మస్మిచ మానమస్మి
యచ్చాపబీజం నిఖలేషు భూతే వ్యహంత దేవాస్మి పృథాతనూజ॥ 62

యదూభత మత్ర జగతి స్థిర జంగమాఖ్యం
కించిచ్చ తత్ర నవినాస్తి మయాకీరీటికా
యద్య ద్విభూతి మదిశాస్తితదేవ సర్వం
మత్తేజ్జ్వల సమవేహి పరేణజాతం॥ 63

నాంతో విభూతే మ౯మపిస్తరస్య
ప్రోక్తస్య సంగృహ్య మయాతవాయం
విప్లభ్య సర్వం జగదేతదేక
శ్శక్త్యం శలేశేన సఖేస్సోస్మి॥ 64

శ్రుత్యైవ ముక్తం విభవ విభూతేః
కృష్ణస్య పాద౯స్మయ మానచేతాః
ద్రుష్టుం నిజేచ్ఛాం ప్రకటిచకార
సర్వాం విభూతిం గదితాం యద్భవ॥ 65

తతో హరిస్త త్రోక్తతానుకంపా
దత్వాఙ్మీ దివ్యం ప్రణతాయ తస్మై
స్వగాత్రీ సంస్థాం నిఖలాం విభూతి
మదశ్శయత్ స్థావర జంగ మాఖ్యాం॥ 66

పాదః స్తతః కృష్ణ సమపితేన | దివ్యేన చాత్మ నిఖిలాంతదంకే
దదశః తేజ స్వినితాం విభూతిం | నానా విచిత్రా స్పదమాత్త భీః || 67

అనేక వక్త్రా త్తమనంత దివ్యవి భూషణ సృగ్వ సనానుతేఽం
నానాయుధం విశ్వముఖం విచిత్రాదదశః రూపం ఎరమైశ్వరం తత్ ||

దివ్యేక కాలోత్థ సహస్ర భాను
తుల్య ద్యుతౌ తత్ర త నామురారేః
కృత్సం జగత్సంఘ సుతో విభక్తా
మనేకధాప శ్యదనంత రూపం ||

69

దేహా దేవకనందినీ తనుజనే సత్రాజిత్ నేత్రేతో
బ్రహ్మబ్రాహ్మన సంస్థితశ్చ గిరిజానాథ స్సురాస్పేశ్వరాః
భూతాన్యస్యఖిలాని దేవపితరో మన్వో రగాస్సానుగాః
తత్రేదం ప్రణతో ముకుందమపదత్ పృథోభయవ్యాకులః ||

70

భీతస్త్యాం సముదీక్ష్యనాథ బహుపాత్పాత్య క్షీనక్తోదరం
దీప్య చ్చక్రగదాధరంచ మకుటద్యోతచ్ఛిరోమండలం
తేజోవ్యాప్తదిశం నిధాను తపనస్పర్థిద్యుతిం సర్వతః
దుర్విజేయబలం విభో చరణయోనః మ్రోస్మివిశ్వాత్మనః ||

71

సస్వాదిత్య మరుద్గిరిశ పితరస్సాధ్యాశ్వి విశ్వామరాః
గంధర్వా సురయక్షరాక్షసగణా భూతాని సర్వాణిచ
దృష్ట్వా తేవ పురిద్భుతం భయ సమాక్రాంతాశ్చభక్త్యా విలా
త్తానస్త్యాం సముదాహరంతి నుతిభిః స్వస్త్వధికన స్సంతతం ||

72

ద్యుస్పృశూపమిదం నిరీక్ష్య భవతో వ్యాత్తాననం భీతహృత్
జాతః సప్రదిశోదిశశ్చ నలభేతర్మాద్య పద్మేక్షణ
ద్రోణశ్శాంత నవస్తథా రవిసుతో యోధాశ్చనస్తే ముఖా
శ్యేతాన్యద్యవిశంతి దీప్తనయన జ్వాలావిలాని ప్రభో ||

73

ఎతేహాపి సహానుగా భగవతో వక్త్రాణి భీత్యాకులా
ః శ్వలీసవిసపిత స్పృక్వీయుగళా వ్యావిశ్య భూమిశ్వరాః
మత్స్యేశ ద్రుపదాదిమాశ్చ ధృతరాష్ట్రా త్కౌద్భవాస్తేఘః
ఏక్ష్యం తేద్యమయా విఃస్వవపుషో వహ్నిం పఠంగాశివ ||

74

భానస్తేవిత తా స్సహస్రీకరణజ్వాలా సహస్రీపమా
వ్యాప్తాఃఖంచ దిశోధరాంచ భగవత్ సంతాపయంతేభృశం
కస్త్యందేవకి మర్ధమీదృశతయాభా స్యద్యతస్మేవిభో
బ్రూహిత్యాం ప్రణమామిభక్త వివశం స్వామి ప్రసన్నోభవ 75

అథాహభగవాత్ పార్థం భీష్మోత్పల కితాంగకం
తద్రూపవిభవం భూయః కథయన్నిదమాదరాత్ 76

కాలోస్మి సర్వజగతాం హయకృత్ప్రవృద్ధ
స్సంహర్తుమేవజగతీ మిహమర్త్వవృత్తిః
ఎతేహి సర్వ సరపాభవతా వినాద్య
పైస్యద్వయే నుపదమేవ వినాశమీయుః 77

ఉత్థాయత స్మాద్విజితారిసంఘః
భుంక్ష్వోత్తమం రాజ్యమిదం యశస్వీ
హతామయైతే కిలసవ్యసాచిన్
నిమిత్తమాత్రంతు భవాని హస్యాత్ 78

భీష్మద్రోణ జయద్రథాకౌజముఖా మత్తేజసైవక్షతాన్
హత్యాక్రీర్తిముపాహరస్వ విమలాం మత్తేజసాప్యాయితః
మాభైషీర్మ మరూపవీక్షణవశాత్ ప్రేష్ణామయాపార్థతే
దుదేశకం పపురీదృశం ప్రకటితం దేవైశ్చిరాకాంక్షితం 79

తతోనమస్కృత్య హరింకిరీటీ తుష్టావభక్త్యానతకంధరాంగః
సర్వాత్మకత్వ ప్రముఖైస్తదీయైగుణైశ్చనానావిధబంధవాదీ 80

సఖత్వతః పూర్వముదీరితానాం హేలాగిరాంక్షామణముద్భవానః
రహః ప్రకాశంచతతో నతాంగః ప్రసాదయా మాససమాహితాత్మా

అథతద్విశ్వరూపస్య దశకనేనాతిభీరుణా,
ప్రాధితః పూర్వరూపస్య దశకనాయపృథాభువా 82

దశకయిత్వాయధాపూర్వం చతుర్భుజధరంవపుః
ఆశ్వాసయద్భయూక్రాంతం సౌమ్యదశకనతర్పితం 83

సమాహితాత్మనతస్మై పార్థాయభగవాత్ హరిః
భక్తియోగోదేశేన ముక్తైర్మదశకయత్ 84

తేత్రతేత్రజ్జయోభేదం తత్స్వరూప గుణాదికం
మీరామరవిభూతీస్వాం పురుషోత్తమతామపి॥ 85

ముముక్షో నియతాం వృత్తిం కథ యత్వాధ మాధవః
సులభంచ రమోపాయ మపి ముక్తే శ్రుతిరితం
శరణాగతి సంజ్ఞంత దుపాదిత దరిందమః॥ 86

స్థితోధ గత సందేహః॥ పార్థోయుద్ధా యనిశ్చితః
శోకం వ్యనైషీ ద్భంధూనాం వధకారుణ్య మూలకం॥ 87

ఇత్యేవ మష్టాదశభి రిధ్యామైకృష్ణ పార్థయోః
సంవాద ముజ్జగౌ వృత్తంధృత రాష్ట్రాయ సంజయః॥ 88

ఎతేవ్యాప్తా దశాధ్యాయాః॥ గీతా శాస్త్ర మితీరితాః
యత్రాఖిలాగ మాంతానాంతత్వం మురభి దుజ్జగౌ॥ 89

అధోర్ధితం రధోపస్థాత్॥ గాంఢీవ విలసత్కరం
ఏక్య పాండవ సేనాసాభూయః ప్రీతి ముపాయయా॥ 90

తదా యుధిష్ఠిరఃపాదాచరః కౌరవ వాహినీం
అభ్యయాత్ మనుదుర్వృత్తాచత్వారో భ్రాతరో యయుః॥ 91

కిమేవ మధునా రాజః॥ శత్రూ నభిగత స్త్వితి
పృజ్ఞాపితై రదత్తోక్తిః॥ క్షానీ ధర్మ సుశోయయా॥ 92

కృష్ణశ్చ తా ననుగతః॥ భావంతస్యా రిసేవనే
స్యవేద యద్గుహ వాసీ॥ భూతానాంచ రతస్సుమాం॥ 93

భీష్మ ద్రోణ ముఖామాన్య ననుమంతు మయంస్వపః
యుద్ధాయాద్య సమభ్యేతితదిదం విజయాయనః॥ 94

యుధిష్ఠిరోధ గాంగేయం॥ ప్రణిపత్యారిసైన్యగః
యయాచేను మతింయుద్ధేనోపేదం వ్యాజహారతం॥ 95

యద్య నాపృచ్ఛ్యమాం రాజః॥ యుద్ధాయ సముపైవ్యసి
శసేయం నైవతే రాజః॥ జయోవై జగదధికతః॥ 96

వర దానాయ భీష్మేణచోద్యోధర్మనందనః
కథయత్స్వ ద్వధోపాయమితిభీష్మం వ్యజిజ్ఞవత్॥ 97

- తేనాథ పునరాయాహీతుక్తో భీష్మేణ పాండవః
సత్వాతం ద్రోణమభ్యేత్సయథాపూర్వం వ్యజ్ఞిపత్ ॥ 98
- సచాపి జయమాశాస్య ప్రణతాయ పృథాభువే
అమంగళ వచశ్శుత్వా యుధ్యత స్సమరాంగణే
స్వస్యప్రాయోప విప్లస్య జయ మాహాభి యాతిభిః ॥ 99
- తతః ప్రణమ్య తంరాజా శారద్వత ముపాగతః
అభివాద్య యథాపూర్వం వ్యజ్ఞి పదరిందమః ॥ 100
- ఆశాస్యతస్మై సజయం స్వస్యావధ్య త్వమబ్రవీత్
అథ మదేశ మాసాద్య ప్రణమ్యేదం వ్యజ్ఞిపత్ ॥ 101
- సారధ్యే వస్థిణో రాజన్ రాధేయస్య భవాన్రణే
కరోతు తేజసోహానిం మమశ్రేయసి నిష్ఠితః ॥ 102
- అథేన శత్రుబద్ధత్వ మాత్మన స్సముదాహరన్
అంగీచ కారతద్వాక్యం మదేశః పాండవప్రియః ॥ 103
- తత స్సప్రభాతృకోరాజా శత్రుసైన్య వినిగ్రతః
ఆససాదచ మూం స్వీయాం యథేందు శ్చారదం నభః ॥ 104
- కృష్ణోపి కర్ణమాసాద్య ప్రాహేదం సమరాంగణే
త్వత్ప్రతిజ్ఞా శ్శుతా భీష్మే నయోత్స్య ఇతిజీవతి ॥ 105
- యావజ్జీవతి గాంగేయ స్తావదస్మా నుపాశ్రయ
హతేతు భీష్మే భూయ స్త్వం దుర్యోధన ముపైష్యసి ॥ 106
- అథ కర్ణో హరింప్రహా భీష్మోజీవతు వానవా
సమయా ధార్తరాష్ట్రస్య కార్యం విప్రియ మణ్వసి ॥ 107
- తతో వినిగ్రత శ్శౌరిః పాండవైస్సహ సంగతః
యుయుత్సు ధార్తరాష్ట్రస్త్వ పాండవానా శ్రితోభవత్ ॥ 108
- బహుమాన్య యుయుత్సుంతం వాసుదేవాను మోదతః
యుధిష్ఠిరో వారవాణ మాముంచ త్కనకోజ్వలం ॥ 109
- తా మారూఢ రథం దృష్ట్వా భ్రాతరో విజయాదయః
ఘోష్టద్యుమ్నా దయశ్చైచ రథా నారుహ్యదం శితాః ॥ 110

శకునిః ప్రతివింధ్యేనాయుధ్యద్ధర్మతనూభువా
తథా విందానువిందాభ్యాంకుంతిభోజోపి సంకతః॥ 122

గాంధారైః పంచక్షేయైః పంచభిర్వ్యయుధుః కృధా
ధృతరాష్ట్రసుతో వీరబాహు వైరాటినాపిచ॥ 123

ఎవం ప్రవృత్తే తుములే సమీకేగజేన దంతీ తురగేణ వాజీ
రథీచ యుక్తో రథికేన పద్మపదాతినాయుధ్యదుదగ్రోహః॥ 124

ఎవం ప్రవర్తతి తుములే సమరే దుర్ముఖకృతవర్మశల్యకృపవివింశతిభిః
పంచభిర్మహారథై రభిరక్షిత శ్శాంతనవః పాండవసేనాం విగాహ్య
బహుశస్త్రాం విమమమాధ॥ 125

తదస్వభిమన్యురాజుణి రభికుగ్రద్ధః విశంగైస్తురంగై రూహ్యమానం
రథమధిష్ఠితో భీష్మరథ మభిగతస్తదగ్రవిరాజమానం తాపస్వజమా
హత్యకృతవర్మాణమేకేన శ్శ్యం పంచభిః నవభిభీష్మంచ సమా
హత్య తదీయం కేతుం చ రథాగ్రాదపాతయత్॥ 126

దుర్ముఖస్యరథసారథే శ్శిరస్సన్నికృత్యచ ధనుః కృపస్యచ
తోషమాహరదధాస్త్రాలాఘవాదాజుణి దివిషదాం విపశ్యతాం॥

అథాజునే శ్శాంతనవస్యఘోరఃరణః ప్రవృత్తో విశిఖై రనేక్షైః
పరస్పరం తౌ రథకేతునూతావివిధ్యతు ద్రక్ష్యువిచిత్రదాయ॥ 128

అజునిం సపదివీత్య శంతనో స్సూనునాదితమమోఘసాయకైః
అధ్యయు దక్షమహారథేశ్వరాభీమపాషాతముఖాః ప్రతస్థిరే॥ 129

తదాశాంతనవస్తేష్వభిగతేషు మహారథేషు ధృష్టద్యుమ్నమేకేన
సాత్యకించ నవభిశ్శరై రాహత్య భీమస్యధ్వజమేకేన స్యపాతయత్॥

తదస్వతిరుష్టేన భీమేన భీష్మేతిభి రేకేన కృపే కృతవర్మాణి చాప్తభి
నిహతేషు విరాటసూను గుత్తరో మతంగజమధిష్ఠిత శ్శల్య మభి
దుదావ॥ 131

ఉత్తరాధిష్ఠితో నాగరాజస్తేనప్రచోదితః
శల్యస్యయుగమాక్రమ్యపదాశ్వా చతురోవధీత్॥ 132

తతస్తస్మిన్నేవ హతాశ్వే రథే తిష్ఠతామద్రేశ్వరేణ ప్రేరితయా

శక్త్యా నుగాఢమురస్యహితయా విశేణకవచో వై రాటి స్త్యక్తాంకుశో
గజస్కంధా నిపతితః పితృలోకాగంతుకతా మవాప|| 133

వారణస్సపి శత్యేన సన్నికృతమహాకరః
స్యవత ద్విసదృభీమం దశామపి విభో ర్యయా|| 134

తథో విరాటసూను రపరశ్వేతాభిధో మహారథో భ్రాతు నిధన
కోపిణో జయకాశినమధిష్ఠితరథమాయాం తం మద్రధిపతిం తాంశ్చ
సర్వా మహారథా సభిద్రవతో నిరీక్ష్య విధృతకార్ముక స్సమరసము
ద్యోగ మతాసీత్|| 135

తేచ మహారథా స్సప్తదుర్ముఖ కృతవర్మరుక్మరథప్రముఖాశ్వేతమభి
దుద్రువు|| 136

నిహతేషు తదా తేషు మహారథేషు పునః పున నివృత్తకార్ముకేషు
పరాజ్ఞుభేషు విరాటసూనునాభి ద్రుతం మద్రరాజం సభీష్ణ స్సుయో
ధనో వ్యసూచయత్|| 137

తథో దుర్యోధనప్రేతశ్శాంతనమ్రా ద్విగుణితసమరకోప స్సాభద్రభీమ
సేనసాత్యకికేకయవిరాటధృష్టద్యుమ్న చేదిరాజప్రముఖా మహారథా
బహుభి శ్శరై రవకిరణ అన్యాయంశ్చ బహూక్ యూధపతీక్ సగజ
తురగరథా విద్రావయక్ మహాగిరిరివాకంప్య శ్వేతాభిముఖమా
సాద్య మహతాశరజాలేన తమవాకిరత్|| 138

శ్వేతస్యాధనదీసుతస్యచరణో భీమారవద్వైరధః
భీష్మం తత్రచరై శ్చకారవిముఖం శ్వేతో విరాటాత్మజః
శ్వేతో యద్యవితాశరైర్నపుతనాం సాంఘోస్సుతానాం
మృధే భీష్మేజైకదినేన దగ్ధముఖం సైన్యం తదీయం భవేత్|| 139

గాంగేయే విముఖే విషణ్ణహృదయో భూపై రనేకైర్యుతః
శ్వేతాసిక ముపాద్రవత్ ప్రకుపిణో దుర్యోధన స్సానుజః
భూయస్తా ననకీర్యసాయకవరై ర్విద్రావయిత్వా ముహూర్తై
రాటిః పవనో యథా మహిరుహా భీష్మం తమేవాభ్యయాత్|| 140

విధస్సప్తభిరా పగాతనుజ నిశ్వేతేన తంత్ర్యుత్తరై
ర్విధ్వాతేనచ పంచవింశతి శరైర్భూయో దిత స్తీక్షణైః

సంచిన్న ధ్వజకార్ముక స్వధపృథా పుత్రేషు సానువ్రజే
ష్వాధ్మాతాబ్జవరేషు కోపమమితం దుర్యోధనః ప్రాప్తవాన్॥ 141

సాష్టికంచ జరాసుతస్య తనయం శల్యం వికణాది మా
నన్యాం శ్వాపి మహారథానభిగతాన్ దుర్యోధన స్వాజ్ఞయా
శ్వేతోవృష్ట మహాశరా నురసితాన్ బాణై నివార్యోత్తమైః
భీష్మస్యాచ్ఛిన దేవకార్ముకవరం సందశ్శయన్ లాఘవం॥ 142

అస్యచ్ఛాధ ధనుః ప్రగృహ్య విపులం శ్వేతం నిహత్యా పా
నూను స్తేనచ విక్షతోబహుశరైః భూయస్ససజ్జాశుగాన్
శ్వేతస్తాన్ వినివార్య కార్ముకవరం భల్లెన తస్యాచ్ఛినత్
సోమ్యస్యధనుమా ససజ్జ విపులాన్ శ్వేతాయ సప్తాశుగాన్॥ 143

సాత్వాశ్వాన్ చతురశ్చ తుభిరిషుభిః ద్వాభ్యాం ధ్వజం సారథేః
శీఘ్రంచా చ్ఛినదేకకేన సరిత స్సూనుస్తతో భూపతేః
తస్మాదాశు రథాదవప్లుతిమిత శ్వేతస్తవాప్యాశురైః
భీష్మేణ తుతవిగ్రహేపి రుషితశ్శక్తిం వరామగ్రహీత్॥ 144

ఉత్పృష్టా మథతాం నృపేణ మహతీం చిచ్ఛేద భీష్మోవృష్టభిః
శ్వేతోధా మహతీం గదా మనుపమాం జగ్రాహతం హింసితుం
భీష్మేత నృహి మావబోధిని రథం త్యక్త్వా మహీమాస్థితే
క్షిప్తాతేనగదాదహ ద్రధవరం తస్యాశు సోపస్కరం॥ 145

ఆస్థాయాన్యం రథమభిగతః కౌరవశ్వేతరాజం
శుగ్ర్యన్ వాచీం నభసిగదితామస్యకాలోయమేవ
శ్వేతంత్రాతుం సవదివి రథం సంప్రయాతా న్నరేంద్రాన్
సౌభద్రాదీన్ బహుభిరిషుభిర్వారయామాస వీరః॥ 146

తానాధూయ శరైర్గత స్తభిముఖం శ్వేతస్య దేవప్రతః
చిన్నే తేనపునధానుష్యపి ధనుస్సజ్యం విధాయావరం
శ్వేతం భీముముఖై రనుద్రుతమభి ద్రుత్యాశుగాన్ విక్షరన్
భీమేనేషు భిరాహతశ్చ తముఖైష్టప్త్యాభృశం కోపితః॥ 147

తదాసీమ సంభ్రాంతో భీష్మఃప్రహసన్ముఖో భీముమనేక్షై శ్శరైరా
వార్య సౌభద్ర సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్ను ప్రముఖానన్యానపి మహార
థాన్ బహుభిశ్శరవరై ర్విధమన్ శ్వేత మేవాభిదుద్రావ॥ 148

సంధాయ కార్ముకవరే శరమాపగేయః

బ్రహ్మస్త్ర సంహిత మనం కుశమోక్షపాతం

చిక్షేప మత్స్యతనయా య సతేనభిన్న

వర్మా పపాత నిహతశ్చ్యుత జీవబంధః॥

149

ఎవంహ తే యుధివిరాటసుతేతివీరే

దుర్యోధనో ముదమవాప సయాధనాథః

పాండోస్సతా విమనసస్సహసా - బభూవః

సంశ్లాఘితో దివిసురై స్సరిత స్తనూజః॥

150

తదను నై రాటి రపరశ్చంఖాభీధానో నరపతి భ్రాతృర్వధ పరిసంతప్తాః

మద్రాధిపతి మభిద్రుతస్త ద్రక్షణాథి నాభీష్ఠేణ ప్రత్యుద్ధతాః

బభూవ॥

151

తత్రాజ్ఞానస్య శంఖత్రాణాథి నస్తత్పరస్సరస్య భీష్మస్యచ ప్రవృత్తే

మహతి సమరే మద్రాధిపతినా రథాదవతీర్ణే నిహతవాహా ద్రథాదవ

తీర్య శంఖోగదాపాణిః పాథ రథమారుహ్య యుద్ధాద్విరరామ॥ 152

భీష్మోపి మహతాశరవక్షేణ పాంచాల మత్స్యకేకయ ప్రముఖా

మహారథానవకిరీ ద్రుపద మభిద్రుతస్తంచ బహుభిశ్చై రదణయ

నిఖిలామపి పాండవీం చమూం వ్యాకులీచకార॥

153

తతశ్చా స్తముపగతవతి దివాకరే యోధేషు సర్వేషు శిబిర ముప

యాతేషు యుధిష్ఠిరోపి సానుజ శ్శిబిరముపేత్య భీష్మస్యాతి బలంవిచిం

తయ మహతీం భీతిమవాప్తో భీష్మస్యాస్య శమనం కథం స్యాదితి

విచారయ తదధం వాసుదేవేనా మంత్ర్యతేన సమాహితో

బభూవ॥

154

ఉదితేచ పునర్దివాకరే వాసుదేవ నియక్తో ధృష్టద్యుమ్నుః క్రౌంచా

రుణ సంజ్ఞకం హ్యహం నిర్మాయతస్య శిరసి ద్రుపదమాస్థాప్య

అన్యైశ్చ మహారథా యథాయోగ మన్యాప్య కౌరవసేనా మభ్య

ద్రవత్॥

155

ఎవం ధృష్టద్యుమ్నానుగతాం అసామహమిక యాయు యుత్సుభి

మహారథై రభియాంతీం పాండవసేనాం నిరీక్ష్యతి చకితేన సన్నద్ధేన

సుయోధసేన సబహుమానం ప్రాధికత స్త్వరాంచ సంప్రాపిత శ్శాం

తనమౌ ద్రోణకృపశల్యాదిభి స్సహిత స్వామపినేనాం యధారిపహాన
ప్రవిసేయు స్తథాసం పూహ్యహమహం తమతి పవన జవనాశ్వ వాహి
తం రథమధిష్ఠితః పాండవసేనా మభిద్రుతః సాభద్ర భీమసేనాజాన
కేకయ విరాట ధృష్టద్యుమ్న చేదిరాజప్రముఖా మహారథాన మితై
శ్చితై శ్శరశతై బహుధా విధ్యోక్ స్యాచుపి పుత్రనాం సాశంకం
ప్రకంపయామాస॥

156

భీష్మమేవ మరివాహినీం నిదకహంతం యథాకతౌ నగ్నిమివా
నివార్య వీర్యతేజ సముదీక్షమాణో ధనంజయో భీష్మవధాయ నిజాగ
మిషు శౌరిణాచానుమోదితస్తేనైవ నిబద్ధాశ్వం రథవరమధిష్ఠితః
పితామహ మభ్యుపేత స్సైన్యంధవ ప్రముఖై ర్మహావీరై రనుగ తేనతేన
ప్రద్యుద్గతః సర్వేషాం దివి భువి చ పశ్యతాం జనిమతాం శ్లాఘావిషయ
తామవాప॥

157

తదాజానో భీష్మేణ సప్తసప్తత్యా ద్రోణేన పంచవింశతిభిః కృపేణ
పంచశతైః దుర్యోధనేన చతుష్షష్టిభిః శత్యేన నవభిః అశ్వత్థామ్నా
షష్ట్యా వికణేనచ త్రిభిర్మహాశరై రాతాకాయని నాత్రిభిర్జ్వలైరితి
విద్యః కించిదపి నచలితో భీష్మం పంచవింశతిభిః కృపంచ నవభిః
ద్రోణంచ షష్ట్యాత్రిభి ర్వికణామూర్తాయనించ త్రిభిశ్శరైః పంచభి
స్సుయోధనంచ వివ్యాధ॥

158

ఎవం సాత్యకి విరాట ధృష్టద్యుమ్నాభిమన్యు ప్రముఖైః మహారథైః
ఁరివృతే ధనంజయే మహాంతం సమరం వితన్వతి సమావృతేచ సభ
స్యభయో బాణగణైః ద్రోణధృష్టద్యుమ్నయో రపిమిథో మహీ
యా సమరో బభూవ॥

159

తదా ద్రోణో ధృష్టద్యుమ్నం బహుభిర్బాణై ర్విధ్వాసారధించ
తస్య రథసింహాన్నిపాత్యతురగాంశ్చ చతురశ్చతు భినిఁపిష్య తదను
కుపితేన పాంచాలేన సవత్యాశితై శ్శరైరభిహతః కించిదపివ్యధాం నోప
గతస్తం నిహంతుచునాః కంచనాప్రతిమం శరం ప్రయుజ్యతస్మిన్తే
నప్రతిశరైశ్చిన్నే తేనైవప్రయుక్తాం శక్తిం త్రిభాశ్చిత్వా తతస్తత్ప్ర
యుక్తం శరవషణంచ ప్రతిహత్య తదీయం ధనుశ్చ మధ్యే నికృత్య
పశ్చాత్పాంచాల్యేన ప్రయుక్తాం గదాం మహతీం ధ్వంసయిత్వాబహు

భిభత్సై స్తస్యకవచం విభద్య పునరప్యస్యేన ధనుషాపంచభి శ్చరై
రభి హతస్తచ్చ నికృత్య తదీయం సారథిం తురగాంశ్చ నిపాత్యత
దనుగదాపాణినా రథాదవరూఢేన తేనక్షిప్తాం గదాంచ బహుభిశ్చ
రైభం జ్వాలితః ఖడ్గధర మభిద్రుతం పాంచాలం శరౌమైర్వా
కులీచకార|| 160

తదా ధృష్టద్యుమ్న పరిత్రాణాధా మాగతో భీమసేనస్త మన్యస్మిన్
రథే సమస్థాయత్|| 161

తముదీక్ష్య దుర్యోధనో ద్రోణ పరిత్రాణాశయా భీమసేనస్య ప్రతి
యోద్ధృతయాకాలింగా ప్రాహిణోత్|| 162

తతో భానుమత్ కేతుమత్ శ్రుతాయుశ్చక్రదేవ ప్రముఖాః కాలిం
గా మహారథా దుర్యోధన నిదిష్టా మహాత్యా చతుర్థానాం పుత
సయో మృతా భీమసేన మభిద్రుతాస్తేన చిరం యుద్ధ్యతః పరా
జితా నిహతాశ్చ బహుధా దుద్రువుః|| 163

తదన్వతిమాత్ర ప్రహసన్ పూరితేన సేనాపతినా పాంచాల్యేన చోది
తేషు శిఖంషి ప్రముఖేషు మహారథేషు భీష్మ మభియాతేషు భీమ
సేన స్సమాధాత శంఖ సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్న సంరక్షిత పాష్టిక
రన్యం రథమాస్థాయ భీష్మ మభిద్రుతో నిసదంశ్చ బహుధాస్వ
నినద శ్రవణరుషి తేనాభ్యుపగతేన భీష్మేణ బహుధాయుధ్యతేన
వినిహతాశ్వోగదాం తత్రప్రయుక్తా ముదీప్త్య రథాదవరూఢో ధృష్ట
ద్యుమ్నేన రణాదపవాహితో బభూవ|| 164

సాత్యకిశ్చభీమస్య ప్రియమన్విచ్ఛక్ భీష్మస్య సారథిం నిజఘాన|| 165

భీమసేనోపి సర్వాసపి కాలింగా వినిహత్య సాత్యకిప్రముఖై స్సం
క్లాఘితో ధృష్టద్యుమ్నేన గాఢం పరిష్వక్తో బభూవ|| 166

తదా ధృష్టద్యుమ్న శ్చల్య కృ పాశ్వత్థామభిస్త్రిభి రేకైదైవ ససక్తి
స్తురగా నశ్వత్థామ్నో బహుభిశ్చరై ర్వినిహత్యశల్య రథమాస్థితేన
ప్రాణినాభి ద్రుతశ్చిరంతేన యయోధ|| 167

పాంచాలరక్షణకృతే సహసాభిమన్య
స్తత్రాగత శ్చిరశరవ్యయమాశుకుర్వత్

వివ్యాధ శల్య కృపపూజ్యసుతా తతస్తం
తేచాశుగై బహు భిరాత్తరుషం వితేనుః॥ 168

తదా నుర్యోధన తనయో లక్ష్మణాభిధాన సాభద్రేణ సంగతస్తం
బహుభిశ్చరై నిహత్యసేవచ పంచశత శరైరదితగాత్రస్తస్య ధను
శ్చిత్వ ధనుస్యద్గ్రహతాభిమన్యునా నిపీడితోబభూవ॥ 169

దుర్యోధనశ్చాభిమన్యు నాపీడితం పుత్రం నిరీక్ష్య సర్వైర్మహారథై
స్సమేత సౌభద్రం పర్యవారయత్॥ 170

పార్థస్తదా బహుభిరాత్మజ మావృతంస్వం
వీక్ష్యచ్యుతేన సహిశో రణభూమిమేత్య
సర్వాస్మహారధవరా వినిహత్యసేనా
మద్రావయచ్చిత శ్శరోత్తమ పీడితాంగాం॥ 170

భీష్మస్తదో ద్వీక్ష్యధనంజయస్య వీర్యంవిచిత్రం యుధిదునివార్యం
అస్తంచయాతే మిహిరేవహరం చమ్రా స్సమాజ్ఞాపయ దదితాయాః॥

నివృత్తాం కౌరవీంసేనామస్తం యాతిదివాకరే
పాండవానాంచ పృతనాన్యవర్తత రణజిరాత్॥ 173

భానావధోద యతిశాంతనవానుశిష్టాం
పూర్వాం సుపణావపుషా కురువీరసేనాం
యుద్ధోద్యతాం విజయపాషాత శాసనేన
దుద్రావపాండవ చమూరపి బద్ధహమా॥ 174

పూర్వా మధేందువపుషాపాండవానాం వరూధినీం
అధాయామాస గాంగేయస్సహిత సైర్మహారథైః॥ 175

పాథోః వీక్ష్య కురూద్వహస్య పృతనాం భీష్మేణ సంపాలితాం
దుర్భేద్యా జలధిం మహర్షుష ఇవా విశ్వాశుగై స్తీక్ష్ణగైః
విధ్యక్ వ్యాకులయక్ నుహారధమనాం స్యావారయతైస్తదా
మక్తాశ్శక్తిగదాసి శూల పరశు ప్రఖ్యాయుధా న్యుద్యతః॥ 176

భీష్మద్రోణ జయద్రథాశ్చ శకునిః కౌరవ్య సేనాశ్రితాః
భీష్మశ్చైవ ఘటోత్కచో ద్రుపదరాట్ పార్థశ్చినే నకందనః

కుర్వంత స్సమరం మిథశ్చరశః సృంక్తత గాత్రాభృశం
తత్రోత్పేతు రుదీణారోష వికటాశ్చిన్నా ముహూః కంధరాః॥ 177

తదా దుర్యోధనే ఘటోత్కచేన సంయుక్తే భీష్మద్రోణాభ్యాం ద్రా
పదీనుతేషు ధనంజయేచ సర్వతశ్చరతి సాత్యకి రభిమన్యుశ్చ సౌబలం
బలమభిన్నద్రువతుః॥ 178

గాంధారై స్సహసౌబలై శ్శిబినుశో రుధశ్చైతై స్సాయుక్తై
స్సంఘిన్నై తిలశోరధేచ సహసా ప్రాప్త్యాజానే స్యందనం
సర్వాంస్తాన్ వ్యనివారయ త్సపదితాం యోధిష్ఠిరీం వాహినీం
గాంగేయ స్సగురూరురోధసచతో దుద్రావ మాద్రీసుతో॥ 179

ఘటోత్కచేన సంయుక్తాభీమసేన స్సయోధనం
వివ్యాధ హృదిబాణేనామూఢిత స్సోషద్రధే॥ 180

తస్మిన్నపవాహితే దుర్యోధనే రణరంగా ధర్మసూను ధృష్టద్యు
మ్నేన సహితః కౌరవం సైన్యం బహుశో వ్యద్రావయత్॥ 181

సాత్యకి రభిమన్యురప్యేకమేవ రథమారూఢౌ సౌబలస్య సేనాం వివి
ధై శ్చైతై శ్చరసహస్రై ర్వ్యద్రావయతాం॥ 182

పార్థోపి యథా ధారాధరో మహీధరేషు ధారాసార మివమహా
రథేషు తేషు నిఖలేషు శరాసారిం విముంచన్ నిఖిలామపి పృతనాం
వ్యాకులయన్ విద్రావయంశ్చ బహూన్ యోధాన్ అంతకథివాభి
క్రుద్ధోవిచచార॥ 183

తదా భీష్మద్రోణౌ దుర్యోధన హితకారినౌ మహాంతం యత్నమా
స్థితావపిచైరదికాంతం విద్రుతంస్వకంసైన్యం నివర్తయితుంనాశక్నువతాం॥

తత స్సయోధనేన విదురీతం నిఖిలమపి సైన్యం నిరీక్ష్య వ్యాకులా
త్సనాన్యాయనిష్ఠురమనుసీతః ప్రాధికతశ్చ శాంతనవః పాండవవిజ
యాయ విహితప్రతిష్ఠా వినాదిత భేరిపటహః కోధం మహాంత
మాహారయన్ ధార్తరాష్ట్రై రన్వైశ్చ మహారథై రభిగుప్తః పాండ
వం సైన్యం విగాహ్య మహర్ముషో మహాజలధిమివ పాండవపక్షయా
నఖిలానపి మహారథాన్ దిశోవ్యద్రావయత్॥ 185

భీష్మాగ్నిం పాండుపుత్రాణాం సైన్యారణ్య విహారిణం
నిర్వాపయితు కామస్తంహరిః పార్థమ చోదయత్ || 186

సంచోదితాశ్వే హరిణా శతాంగే
పార్థోపితిష్ఠ్ఠ ధృత గాంజీవస్తం
భీష్మం ప్రదుద్రావ యథేభరాజః
సింహ శ్శితా సంవిసృజ్ పృషత్కా || 187

భీష్మేణ బాణైరభిశో వికీణం
హరి స్తురంగా అహినో ధృతాత్మా
పార్థోచ్చిన తస్య ధనుస్తథానిం
సోష్యన్యదాదాయ శరా ముమోచ || 188

చిన్నేచ తస్మిన్ లఘుతాం తదీయాం
నిరీక్ష్య భీష్మో ముదితస్తథాన్యం
చాపం సమాదాయ శరై శ్శితాగ్రై
జఘాన కృష్ణే ధృఢసన్నిపాతం || 189

భీష్మాశుక్తై రదిత సర్వగాత్రేభిః సజయే ముహ్యతి కృత్యతత్వే
దోణాది వీరేష్వభిః ద్రోహతనైః సైన్యేనాత్ విశ్చైరవారీత్ || 190

తదా హరిభీష్మ పరాక్రమంతం
వీర్యజ్ఞాన స్యాహవ మాదవంచ
విశశ్యతః పాండు సుతా విచార్య
భీష్మాగ్నినా శక్యనివారణేన || 191

స్వయం నిహంతుం కురువృద్ధ మిచ్ఛత్
సుదశేనం బిభ్రదభి జ్వలంతం
అవప్లతస్యం దనతః పదైః ఘాతం
వికంపయత్ భీష్మమభిదుతోభూత్ || 192

తం కుద్ధమాయాంత ముదీక్ష్య భీష్మస్తువక్ వధాయానుమతించకార
పార్థో వరూఢశ్చ రథాద్రమేశం నివర్తయానూస పదేప్రగృహ్య || 193

సంస్మృత్యసంధాం విజయానుసీతేహరా పునస్యందన మాప్నువానే
విష్పారయమాస ధనుః కిరీటీనివాదయత్ ఖంచిదిశో మహీంచ || 194

గాండివ ఘోషేణ సజాతరోషః|నుయోధన శ్శాంతనవేన సాకం
భూరిశ్రవః ప్రఖ్యమహారథేంద్రైః|పార్థం ప్రదుద్రావన వాసుదేవం॥195
తదాజుణో భూరిశ్రవసా ప్రయుక్తాః సప్తభినిఖాః సప్తభినివాన్య
దుర్యోధన క్షిప్తః|తోమరం క్షురేణోన్మద్య భీష్మేణ విసృష్టా
శక్తిం శలేన్య ప్రహోదితాం గదాంచ ద్వాభ్యాం సాయకాభ్యాం
వినికృత్య మాహేంద్రీ మస్త్రం ధనుషి సందధే॥ 196

మాహేంద్రాస్త్ర సమాహితేన ధనుషా ముక్తేశ్శితై స్సాయకైః
పార్థే నాభిహతా మహారథవరా విద్రావితా స్సర్వతః
సేనాం తత్రనిషీతాం హతబలాం దృష్ట్వా విషణ్ణాం రవా
వస్తం యాతినివేశనం విదధిరే భీష్మాదయో యూధపాః॥ 197

తతః పృథాతే కురువీరసేనా
భీష్మానుశిష్టాభి యయకారణాయ
తాం వీక్ష్య పార్థ స్సమచో దయత్స్వం
రథం రుషాయం తీతమచ్యు తేన॥ 198

రణే తతః కౌరవపాండవానాం|మిధః ప్రవృత్తే జయకాముకానాం
రథాశ్వ నాకాః నిహతాశ్చ సద్గానిపేశురస్సై వ్విధా ముధైశ్చ॥ 199

గాండివముక్తాశుగవీశితాం స్వాంవిద్రావితాం వీక్ష్యచమూం నదీజః
నివారయన్ సాయక వేగముగ్గిం|అభ్యుద్యతః పాండవ మిద్ధకేతుం॥

తదాజుణే సంవృతపార్శ్వపుష్టే మదేశ దుర్యోధన గౌతమాద్యైః
స్వకాత్స ముత్పత్యజవేన సైన్యాదభ్యద్రవత్తాన్ కుపితోభిమన్యుః॥

సర్వేషు వీరేష్వభిమన్యుబాణ కృశానునా దగ్ధతనూషు సద్యః
భీష్మస్త ముల్లంఘ్యురురోధపార్థం|గాండివ విద్రోవిత శత్రుస్సైన్యం॥202

భీష్మజుణసన్యా శుగభల్లవృష్ట్యా|పరీవృతే భిన్నత నౌవిషణ్ణే
ద్రోణాత్మజో మద్రపచిత్రీసేనా|భూరిశ్శ్రీవాస్సాం యమనేన్సుతశ్చ॥

అభ్యద్రవన్నజుణస పుత్రీమాజౌ|పార్థస్తదో ద్వీక్ష్యజ హాషణపుత్రీం
సపంచభిర్వీరవరై స్సుభద్రా|సుతో వృతోలాఘవ మాస్థితోభూత్॥

ఎకేన విధ్వా గురుపుత్రీ మాజీ|పంచాశుగై ర్మద్రోవతించ రుధ్వా
ఆపాతయత్సాం యమనేన్సుతస్య|జ్వం శరైః ప్లభిరుగ్గిపాతైః॥ 205

స సామదత్తి ప్రహితాంచ శక్తిం
నిభిద్య మద్రేంద్రశరాంశ్చరుధ్వా
వాహా తదీయా చతురోజఘాన
తేతస్యవేగం సనిరోద్ధా మహాః॥

206

తతశ్చ దుర్యోధన శాసనేనతిగర్త మద్రేషు సకేకయేషు
పార్థ సపుత్రం పరితశ్చరత్సుతమభ్యయా త్పాపత రాజసూనుః॥
సగాతమం జతుగి తీక్షణబాణై స్త్రిభిస్సమావిధ్యతథాచనుదాన్
నిభిద్యతా సాం యమసేన్సతేనతిరంభిరభ్యేత్య హతశ్చితాన్తైః॥
సపాపతచ్చిన్నరథోహతాశ్వస్సృక్పత్త ధన్వాసిధరః పదాతిః
అభిద్రుత స్సంగదయావిభిన్నశిరామృతో భూన్మితాం సృపాణాం॥ 209

అభిద్రుతస్సాం యమనిస్తతస్తం
క్రుద్ధో జఘాన ద్రుపదస్య సూనుం
శల్యోధనుస్తస్య నికృత్యతంచ
నిపీడయాస శరై శ్చితాన్తైః॥

210

తదాళిమన్యుః కుపితోభ్యధావత్
మద్రేష్వరం తత్రసుయోధనాద్యాః
మద్రాధపం తం పరివప్రరారాత్
భీమోభ్యయాత్తా సయమోరుషార్తః॥

211

తతః ప్రవృత్తై సమరేతిభీమే! దుర్యోధనాద్యైదశశిస్సగభ్యైః
పాంచాల పుత్రస్య తదాళిమన్యుః! చక్రేద్భుతం యుద్ధ మసహ్యవీర్యః॥

దుర్యోధనా ద్యాదశ ధార్తరాష్ట్రాః
పాంచాలపుత్రం విశిఖైనిజఘ్నుః
తా ప్రత్యవిధ్య ద్ద్రుపదస్య సూను
స్సౌభద్ర యుక్తః బహుభిః పృషత్తైః॥

213

స్వసుస్సృతాభ్యా మధమద్రరాజ! సంమదితో మర్కణితౌజఘాన
జగ్రాహభీమోపిగదాం జఘాంసు! దుర్యోధనం రోషవిదూషితాత్మః॥

దుర్యోధనో మాగధ మగ్రసంస్థం
కృత్వాగజానీక యుత్యోభ్యయాత్తం

భీమశ్చతం వీర్య రథావరూఢో

గజేంద్రసంఘం గదయాజఘాన॥

215

తదాభీమన్యు ద్ద్రిపదస్యసూనుః | రాగ్రాదీసుతౌ భీమముపాశ్రయంతః
మతంగజాన్ మాగధపాలితాం | స్తానపాతయచ్చైల సమానరూపాన్ ॥

తదా సుభద్రా తనయేన భిన్నశిరస్య పేతేమగధాధినాథే
సుయోధన ప్రేతమభ్యధావద్భీమో మహత్సైన్య ముదాయుధాశ్శం |

నిపాత్యమానే గదయాబాహుః | భీమేనతః శాంతనవోభ్యధావత్
శినేస్సుతశ్చో షగజోనదీజం | సేనాంతదీయాం విముఢచకార ॥ 218

అలంబు సంతతశినేస్తసూజః | కృతప్రహారం దశభిః పృష్ఠః
నిశాచరం పత్రివర్తస్సత్తుభః | నిశాచర్య దుద్రావ తథాపిచాన్యాన్ ॥

శైనేయ భూరిశినోః ప్రవృత్తౌ
రణోమహాన్ తత్త్రిసుయోధనాద్యాః
పాండోస్సుతాశ్చాపిచతోరరతుః

భీమస్తు దుర్యోధన మభ్యధావత్ ॥ 220

తంవీర్య భీమ స్వ్వరధంసమేతః | ప్రచోదయమాస రణాయసూతం
మహత్ప్రివృత్తం ప్రథనం తదానిం | సుయోధన స్యాపి వృకోదరస్య ॥

పరస్పరం తౌ విశిఖై శ్చితాగ్నినికపీడితాంశౌ | వినిక్యత్తచాపౌ
అన్యేగృహీత్వా ధనుషీ రణగ్రేవిచేరతు దంండధరా వివాన్యా ॥

శరేణ తత్రోరసి కౌరవేణ |

భీమోతిగాఢం నిహతోవిషణ్ణః
మూఢాణాం తతః ప్రాప్యపునశ్చ సంజ్ఞాం
తంప్రత్యవిధ్య త్సహమద్రరాజ్ఞా ॥

223

మద్రేశ్వరే తత్ర రణాత్ ప్రయాతే
భీమో మహాంతం సముపేత్యరోషం
చతుర్దశాభీద్రవతస్తు ధార్త

రాష్ట్రాః సుతా సభ్యసర త్సరుష్టః ॥ 224

సులోచనాద్యేషు హతేషు తేషు | గజేంద్రనామోపాధగదత్తరాజా
అభిదుఃఖో భీమ ముదీణవేగం | జఘానవక్ష్యమ్యురూణా శరేణా ॥ 225

మూఢాం గతం వీక్ష్యన్మకోదరం తం

మాయామయైరావతమూఢాసంస్థః

ఘటోత్క చోభిద్రుతవా న్న రేంద్రం

తాదృ గ్నిరాశాకరిభిః పరితః॥

226

సతై శ్చతుర్భు శ్చతురంతసంస్థైఃచతురదై దిక్కరిభి ర్విషాణైః

నివీడితోఽరం భగదత్తనాగోననాదశక్రాశని సన్నికాశం॥

227

శ్రుత్వా నినాదం కరిపుంగవస్యస్యపంచతంవీక్ష్య నిశాచరేణ

ఉపద్రుతం శాంతనవ్రాస్తగేకేనివారయామాస మహారథాం స్తాత్॥

ద్రోణః కృపశ్చాస్యసరాధిపాస్తే

భీష్మానుశిష్టా శ్శిబిరాణిజగ్ముః

తాన్ వీక్ష్య పాండో స్తనయాశ్చ సార్థం

మహారథైస్సానిపదా న్యుపాయత్॥

229

అథోదితే భాస్వతి కౌరవాణాంచమూ నిదేశేనసరి త్సుతస్య

అభిద్రుతాపాండుతనూజసేనాంభీష్మస్తద్రగేభిజగామవీరః॥

230

వ్యూహం రిపూణాం మకరాకృతీంతం

నిరీక్ష్య పాండో స్తనయా స్వసైన్యం

శ్యేనాకృతీం వ్యూహ్యరుషాభిజగ్ముః

పాంచాలనూనుం ప్రముఖేనిధాయ॥

231

భీష్మాదితంవ్యూహ ముదీక్ష్యవైజం భీభత్సురాలోక్యత మభ్యుపేతః

నివార్యతస్యాత్రుగణం మహాంతం శరైరవిద్యత్తమ నేకరూపైః॥

232

ద్రోణశ్చ దుర్యోధనశాసనేన భిభేదసేనాం ద్విషతాం తదాసిం

తస్యాభవ త్తత శినేశ్చనూనోః యుద్ధం మహావీరమనః ప్రతోషం॥

ద్రోణేన శైనేయ ముదీక్ష్యజత్రుః

ణ్యుద్విధమూర్తం మరుత స్తనూజః

తమభ్యయాత్సాపిచ భీష్మశత్రౌ

భీమంనిజఘ్న ద్యుగప త్స్పృశత్రైః॥

234

సద్రాపదేయస్తు త దాభిమన్య

ర్వివ్యాధనర్వాపితా శరౌఘైః

ద్రోణం సభీష్ఠంతు తదా శిఖండి
ప్రత్యుద్ధతోస్త్రాణి ముమోచభూయః॥ 234

స్త్రీత్వేన తస్యాప సృతేనదీజే ద్రోణేనరోషే ప్రముఖేచసంస్థే
భయా చ్ఛిఖండితముదీక్ష్మయ్యుద్ధాదపా సరతోస్సీగితోధభీష్ఠం॥ 236

భీమాత్త్రాతు మధేచ్ఛయారణముఖే దుర్యోధ నోత్సాహితే
భీష్మేతిష్ఠతిసాయకై శ్శితమువై రాచ్ఛాదయత్యంబరం
భీమేచప్రతివిధ్యతిస్మృతదిషూక్ గాండివధార్యజానః
భీమస్యాచుచరక్ దిశోపివిదిశ స్తస్తారఖం చాశుకైః॥ 237

సావీరైశ్చ కళింగమద్రపతిభి సైగర్త గాంధారక ప్రఖ్యై
స్సర్వమహారకై రనుగతం భీష్ఠం సదుర్యోధనం
పాథోభ్యేత్యయుయోధ తత్ర మహతా యత్నేనమాత్రైస్య
ర్ముపైః పాంచాలైశ్చ సవృష్టిభిః పరివృత స్సీదర్యపుత్రానుగః॥ 237

తదేత్థం ద్వంద్వంయుద్ధం ప్రవవృత్తే॥

భీమేన జయద్రథః! అవంత్యః కాశీపతీనా శత్యేనయుధిష్ఠిరః
వికణ్ఠ స్సహదేవేన శిఖండినాచిత్రసేనః దుర్యోధన స్సహశకునిర్జాతైస్యః
సపుత్రింగోణం ద్రుపద సాత్యకి చేకితానాస్త్రయః
సకృపః కృతవర్మా ధృష్టద్యుష్మేన
ఎవం సర్వే మహారథా స్సంకులం యుద్ధ మకుర్వత్॥ 239

తత్ర భీష్మేణనిహతో భీమశ్శక్తి మవాసృజత్
తయాసహ ధనుస్తస్యాచ్ఛిన ద్భల్లద్వయేనసః॥ 240

వై నేయేన తతో భీష్మ స్సవిధస్తస్య సారథిం
రథాదపాతయ త్రుద్ధస్తతోశ్వాఃప్రద్రుతాదిశః॥ 241

తతో హ హ కృతే సర్వాజనేధావతి తద్రథం
సమయే తత్ర గాంగేయోజఘాన రిపువాహినిం॥ 242

విరాటేన తతో భీష్మ స్సవాజీనిహత శ్శరైః
తిభిస్త్రీభిరహా తంతుదశభి ర్మర్మభేదిభిః॥ 243

ద్రాణి ర్వక్షసిష ష్ఠిరజాన మధోవిధ్వాశితై రాశుకైః
చిన్నై తేన నిజేధనువ్యతి రుషావిధశ్శరైః పంచభిః

అన్యం చాపముదూహ్యపార్థమవధీత్ స్తీక్ష్ణ ర్నవత్వావశరైః
కృష్ణం సప్తతిపత్తిభి స్తదనుతరోపం మహాంతం గతౌ॥ 244

ద్రాణిం పాండుసుత్రోవిభిన్నకవచం కృత్వా తతో గౌరవా
ద్ధిత్యాతం సమయుధ్యదన్యసరపైః కౌరవ్యపతౌశ్రయైః
భీమ స్తత్ర సుయోధనశ్చమిశ్రితో సజఘ్నుతుః క్రోధితౌ
సౌభద్రః పురుమిత్రలక్ష్మణమఖాన్ వివ్యాధయుధ్యై శరైః॥ 245

షడ్భి లక్ష్యణసాయకై రభిహత స్సూతంచ తస్యార్వత
స్సౌభద్రదోనిజఘానసోసినిపుణ స్త్రిష్టక్ హతాశ్వైరధే
శక్తింభీమరహింస సజతదను చ్ఛిన్నాభిచున్యో శ్వరైశ్శక్తి
స్సాసచ గౌతమేనరధమారోప్యౌపనీతోరణాత్॥ 246

భీష్మే తత్ర శరాగ్నినారిపుచమూం ఘోరాం దహ త్యుద్యతాం
తై సేయశ్చ శరవ్యయం బహుతరం కుర్వౌ కురూణాం బలే
హత్వాచై వరధాయితం సరథికం దుర్యోధనపేషితం
సంయుక్త స్సమయుధ్యదుద్ధతమదోభూరిశ్రవో భూభుజా॥ 247

భూరిశ్రవ స్సౌత్యకిసంగమేన
శరా స్సధూమాఃఖముపస్తృణానాః
పుత్రాశ్చ భూరిశ్రవసాతదీయాః
హతానిపేతు జ్వాలింతైః పృష్ఠైః॥ 248

తా వన్యోన్య మద్రుభితావధ రథానశ్వాంశ్చ హత్వామిధః
ఖడ్గం చమచవిష్ఠితౌ భువిరుషా సంగృహ్య సంచేరతుః
తౌభీమశ్చ సుయోధనో నిజరథావారోప్య బద్ధత్వరా
యుధ్ధాన్నిన్యతు రజానోపి విదధేయుద్ధం మహా త్తత్రనే॥ 249

పంచవింశతి సహస్రసమ్మితాః ఫల్గున స్సమవధీ నృహరథాన్
భాస్కరేస్తముపయాతి భూమిపా స్సర్వ ఎవ శిబిరాణ్యుపావిశన్॥

ప్రాప్తే యుద్ధదినేచ భాస్వతిసమాయాహోదయ త్కౌఠరే
ధృష్టద్యుమ్ననిదేశ బద్ధమకరవ్యూహచమూః పాండవీ
క్రౌంచవ్యూహ సచాశ్రితాం కురుచమూం భీష్మాజ్ఞయాభిద్రుతా
మభ్యేత్యాదిత భేరికా సమతనోద్యుద్ధం యథాపౌరుషం॥ 251

శీమోహ్యహ ముఖస్థితస్తు గురుణా హ్యహస్య సంస్థాయినా
 గాఢం మర్మసుపీఠిత శ్శితశరై స్తస్యావధీ త్సారధిం .
 ద్రోణస్తత నిగృహ్యచస్వయ ముపాథావ తురంగా రిపూ
 సర్వా వ్యాకులయాంచకార సృపతే మత్స్యే సపాచాలకాః॥
 శీమస్తత నిరీత్య యుద్ధచపలా దుర్యోధన స్యానుజా
 స్వస్యాశుగ్రహణే కృతప్రయతనా జ్ఞాత్వాచ నిఖేర్మధే
 తానభ్యేత్య రథే భవాజమహతీం హత్వాతదీయా చమూం
 హంతుంతా సమవతరద్రధవరాత్ ధృత్వాతు శీమాం గదాం॥253

గదాధరే తత్ర వృకోదరే
 చమూందవాత్యభీష్మం ధృతరాష్ట్ర సంతతేః
 చమూం ప్రవిప్త స్సుబలాత్మ జన్మనః
 జఘానవీరా చుపదస్యనందనః॥ 254

తత్రాగతో ద్రుపదసూను గుదారవీర్యో
 యత్రాద యత్యరిగణా మరుతస్తనూజః
 శూన్యం నిరీత్యతు రథం విమనా విశోకం
 ప్రప్రచ్ఛసూత మగమత్ క్వనుశీమసేనః॥ 255

హచావిశోకస్య నియంతు రారాత్
 చమూం ప్రవిప్తం ధృతరాష్ట్ర జనాం
 జ్ఞాత్వాగతస్తత్రగదాధరం తం
 దృష్ట్వాజ హామారిగణా దహంతం॥ 256

సవిత్తతాంగః పరితస్థితైస్తై దుశ్శాసనాద్యై నిశితైః పృషత్యైః
 కృతోవిశల్యో ద్రుపదాత్మజేన ప్రాపయ్య నైజం రథమాద్యుశోభూత్॥
 క్రుద్ధైస్తతస్తై ద్రుపదస్యసూనుః! దుశ్శాసనాద్యై నిశాతశ్శరామైః
 ప్రమోహనాస్తేణ రిపూ సమస్తా నమోహయ త్తేచవిషాదమాయ॥

ద్రోణేన ద్ద్రుపదస్తదా వినిహతో బాణై స్త్రైభిర్మర్శనై
 ర్భీతః పూర్వవిరోధ సంస్మరణతో యుద్ధాదపాయాత్ శనైః
 ప్రజ్ఞాస్త్రేణచ మోహనే ప్రతిహతే ద్రోణేన దుశ్శాసన
 ప్రఖ్యా వీత్య సముత్థితా ద్రుపదజో శీమశ్చ యుద్ధోద్యతౌ॥259

తత్రాదిష్టా ధర్మపుత్రేణ వీరా
స్సాభద్రాద్యా భీమసేనస్య సాహ్యై
నూచీవక్త్రం పూహమాబధ్య సేనాం
ఛిత్వాగీణాం సంగతా మారుతేన॥

260

తాన్ వీర్యపాంచాలను తేన సాకంభిమః ప్రహృష్టాని జఘానశత్రూన్
ద్రోణశ్చ తా నభ్యసరత్సరోషః।తం వీర్య పాంచాలనునో భ్యధావత్॥
ఆరోష్య కేకయరథే మరుత స్తనూజ
మభ్యాయతో ద్రుపదజస్య ధనునికృత్య
భల్లనతంచ నిజఘానశరై రనేకైః
ద్రోణస్సయోధన హితా యకృతప్రయత్నః॥

262

అదాయాస్య ధనుర్వైతదనుగురువరః పార్షతేనాతివిధ
స్సప్తత్యాతీక్ష్ణబాణైః తదపిచన పునస్సన్నికృత్యావృతశ్చ
హత్వా భల్లన నూతం సమనయదతిధిం మృత్యవేసాభిమన్యో
రారూఢస్యందనంచా ద్రవదధ పృతనా కౌరవాణాం ప్రహృష్టా॥263

పునశ్చ దుర్యోధన ముద్యతాస్త్రం।సహానుజం మారుతిరాజఘాన
శరై రనేకైశ్చ తదాభిమన్యః।స్సేనాం వ్యవస్థాప్యచ సంగతస్తే॥ 264

త శోపరాష్ట్రే కురుపాండవానాం
రణో మహాన్ ప్రాదురభూత్సు ఘోరః
సదావికణ్ణత్వభిమన్యబాణై
వికధః పరిత్యజ్యరథం హతాశ్వం॥

265

ఆరుహ్యతూర్ణం యుధిచిత్రసేన।రథం సుభద్రాతనయాయభూయః
ససజ్జాబాణాన్ సహదుజ్జయేనాకాష్టేర్విభిన్నాన కరోచ్ఛరాంస్తాన్॥

దుశ్శాసనే కేకయసంగతేతు।దుర్యోధన స్సంమిళితస్తనూజైః
పాంచాలపుత్ర్యా విశిఖై స్తదీయైః విధోతి వివ్యాధచతాన్ సురుష్టః॥267

భాస్వత్యధారుణకరే మరుత స్తనూజం
దుర్యోధనం స్వనిధనాధాన్ మభిద్రవంతం
ఉదీప్యరోషచకిత ప్రయుయోజతస్తే
షట్ప్రింశ్ దాశుగవరాన్ వినిహంతు కామః॥

268

ధ్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం కార్కుకంచాపినూతం
హత్వా వాహంశ్చాపి బాణైశ్చతుభిః
ద్వాభ్యాం ఛత్రం పాతయిత్వాచకేతుం
చిత్వా హమాః క్షీమసేనోననాద॥ 269

భీమేన భూయోదశభిః పృష్ఠత్యైః విద్ధాంగముద్వీక్ష్య సుయోధనంతం
సగతమ సింధుపతి స్సరుష్టేత్రతాగతౌ రక్షితు మాత్మనాథం॥ 270

తతో ముహూర్తం కురుపాండవానాం
ప్రవృత్తమాసీ త్వధనం సుభీమం
తత్రాభిమన్యు ద్రుపదస్య నూనుః
భీమశ్చకర్మా ద్భుతమేవ చక్రం॥ 271

తత్రాతతాస్తే ధృతరాష్ట్రపుత్రా గాఢంహతాంగాః విశిఖైరిపూణాం
యుద్ధాన్ని వృత్తతపనేస్తమాస్తే పాండవోస్తనూజాశ్చ రణాన్నివృత్తాః॥

సంస్కృత్య తస్యాం నిశిభీమవీర్యం
స్వంచాతివిద్ధం సహజై స్సమేతం
ధ్యాయంతమాలోక్య సుయోధనంతం
ఆశ్వాసయచ్ఛాం తనవస్ససామ॥ 273

ఉదితే మిహిరేధకౌరవీ పృతనా శాంతనవేన చోదితా
సమయాత్కిలమండలాకృతిః రథవాజీచ పదాతిసంకులా॥ 274

సేనామచోదయత్ । స్వీయామపి కుంతీసుతస్తతః
వజ్రాఖ్య పూహసంయతౌ చమూ ముద్వీక్ష్యకౌరవీ॥ 276

తత్రద్రోణో విరాటేన ద్రాణిశ్చాపి శిఖండినా
దుర్యోధనః పాషాతేన మద్రేంద్రేణ యమావపి॥ 276

ఇరావతాపిచావంత్యో హాదికేన్యచ మారుతిః
చిత్రసేన వికణాభ్యాం తథా దుర్మరూజేనచ॥ 277

అభిమన్యు హిండింబశ్చ ప్రాగ్జ్యోతిష మహీభుజా
అలంబుసేన శైనేయః యుయుధుర్యుధ్య దుర్మదాః॥ 278

భూరిశ్రవనమావన్నో ధృష్టకేతు ర్యుధిష్ఠిరః
శ్రుతాయుషం చేకితానః కృపమస్యేతు మారుతిం॥ 279

తదారాజ సహస్రేణ పార్థః పరివృతోముదా
వాహినీం కౌరవేంద్రస్య బిభేద శతశశ్వరైః॥

280

అథ దుర్యోధనేనాజౌ పశ్యతా పాథవిక్రమం
చోదితశ్శంతనోస్సూను రాససాద ధనంజయం॥

281

సంగతావధ గాంగేయః ఫల్గునా శ్వేతవాహనా
మహారథై రనుగతో మధ్యాహ్న కోపమాంగతో॥

282

తదా విరాటభూపతి ర్ద్రోణేన విద్ధః కృత్తద్వజచాపః కార్ముకమన్యం
ప్రగృహ్యద్రోణా త్రిభిశ్చ తుభివాజినో ధ్వజమేకేన సారథిం పంచ
భిధానుశ్చైకేన విధ్వజదన్వతి రుషమితేన గురుణా వినిహత రథ
సూతాశ్వ స్వపుత్రస్య శంఖస్య రథమారూఢః పుత్రేణసాకం ద్రోణాయ
మహతీం శరవృష్టిం ప్రేరయన్ పుత్రేచ ద్రోణప్రహార విలుప్తజీవనే
రథాన్నిపతితే తముద్వీక్ష్య భయాత్సమద్రవత్॥

283

శిఖండీచ ద్రాణిం భుషార్కధ్యే త్రిభిర్విధ్వజేనాతి రుష్టేనాథ
నిమేషాన్నిహత సూతద్వజ తురగాయుధో రథాదవప్లుతో నిశితం
ఖడ్గం ప్రగృహ్య ద్రాణిప్రయుక్తాం శరవృష్టిం వారయన్ కృపాణ
పాణినాతే నవిచ్ఛిన్న ఖడ్గో విద్ధశ్చ బహుశశ్వరై ర్థాదవస్య రథ
మారురోహ॥

284

సాత్యకి రప్యలంబుసం ఖహుభిశ్శరై ర్విధ్వజే నచ్చిన్న ధనురథ
చంద్రేణ నిహతస్తేన సృష్టాం మాయాముద్వీత్యై సంభ్రాంత స్స నైం
ద్రేణాస్త్రేణతాం మాయాం వినిహత్యతంచానేకై శ్వరైః నిపీడ్య
భయాత్తస్మిన్ విద్రుతేన్యాసపి కౌరవయోధాన్ సుబహూ నిజఘన॥
దుర్యోధనశ్చ ధృష్టద్యుమ్నేన బహుభి శ్శరై రాచ్ఛన్న స్తంచనవత్వా
శరణాం విధ్వజేన నికృత్త ధనుస్తరగో రథాదవప్లుతః ఖడ్గపాణి
స్తమభిద్రవన్ సాబలేన నిజరథమారోపిత్తో జగామ॥

286

భీమూపి హుడిక్యేన కృతవర్మణా బహుభి శ్శరై రదిత స్తదీయా
నశ్వాన్ సారథిం ధనుశ్చ నిపాత్యతంచ నిశితై ర్విశితై శ్వకలీకృత
తనుం విధాయతస్మిన్ సుభీతే వృషకస్య రథమాస్థాయాపయాతే
బహూనన్యాన్ మహారథానపి విజిత్యశ్రియం మహతీమవాప॥

287

ఇరావానపి విందానువిందాభ్యాం సంకతస్తా బహుభిస్సాయకై
రదక్షయో అనువిందస్య తురగాఢ ధనుః ధ్వజమసి నిపాత్యతేన వింద
రథమాస్థితే నవిందే నచైక దైవమహతాశరవక్షేణ నివీడ్యమానో
విందస్యాపి రథసారథిం నిపాత్య తత స్సముద్ర్యాంతహయే తదీయే
రథేదిశః ప్రద్రుతే స్వీయం పౌరుషం ప్రఖ్యాపయామానః॥ 288

హైడింబో ఘటోత్కచో భగదత్త మభిదుితో బహుభి శ్శరైర
దక్షయోతే నచ మర్మసుగాఢమపితశరైః స్త త్ప్రియైకాఢ చతు
దక్షతోమరాంశ్చ నికృత్యతంచ సప్తత్యా నిశితానాం నిశిఖానాం
విధ్వాహతేషు తేన చతుర్ముశ్వేషు తస్మిన్నేవరథేతిష్ఠ్య శస్త్రైశ్చ
మాయుధం వ్రయుజ్యతస్యాంచతిధాతే నచ్చిన్నాయాం భయా
దగ్ధా త్ప్రద్రుద్రావ॥ 289

శల్యోపి భాగినేయాభ్యాం సంకతస్తత్రీ సహదేవేన బహుభి శ్శరై
శ్శేమైరక్షిణివావారితస్తాః బలాత్ప్రీనహ్య నకులస్య చతురోహయాః
చతుభిఃసాయకై హత్యాతేన స్వరథాదవతీర్ణేన భ్రాతుస్యందన
మారూఢేన భ్రాత్రాసహితేన గాఢం మర్మణ్యుడితో రథోపసేపతితో
మూఢితస్సారథినారణా దపవాహితో బభూవ॥ 290

శ్రుతాయు రపి యుధిష్ఠిర మభిదుితో తస్సాయకై నకవభి నిశితై
స్తేన విదధస్తంచ కవచభేదిభి స్సప్తభి స్సప్రపై శ్శరై నివీడ్యతేనచ
వరాహ కర్ణేన శరేణ హృదివిద్వోభజ్జేన నికృత్యకేతుః పునశ్చ యుధి
ష్ఠిరం సప్తభి ర్విధ్వాతతోయగాం తాగ్ని సేవాతిక్రుద్ధేన ముష్టిదేశే
ఛిన్నశరాసవః నారాచేనస్తనాంతరేగాఢం విభిన్నోవినిహతతురగసా
రథిరప్రమేయం తత్పౌరుషమూలోక్య భయా త్ప్రద్రుద్రావ॥ 291

చేకితానః కృపశ్శాపిపరస్పర మభిదుితౌ
మిథోహత్యాహయాః సూతౌఖడ్గాభ్యాంచ పరిక్షతౌ॥ 292

మూఢితౌ తత్రీరాజానంకరకషాభిధ స్సహృత్
అపాహారణా త్వీయాద్రిధా ద్విప్రీంతు సౌబలః॥ 293

భూరిశ్రవ్రాహతనియంతృహయశ్చ ధృష్టకేతో
మహావిశిఖవషణ నివీడ్యమానః

ఉత్సృజ్యనైజరథ మన్యరథాధిరూఢో
దుద్రావపశ్యతిజనే తదిదం విచిత్రం॥

294

అభిమన్యు రపి వికణ్ణ దుర్మహణ చిత్రసేనైస్త్రిభి ర్ధృతరాష్ట్రసు
తై రభిద్దుతస్తావిరధీచకార॥

295

తదా సుశమప్రముఖై ర్మహారథై రనుగతే భీష్మే ధార్తరాష్ట్రపరి
త్రాతు కామ్య యాభిమన్యు మఖిదుతే సతిత ముద్వీక్య ధనంజయ
స్వసారధిం వాసుదేవం చోదయన్ తదంతికం గత స్సుశర్మణానంగత
స్సృపారుషం ప్రఖ్యాపయన్ తేనచ మానినా సర్వత శ్శరై రావారి
తోత్తిక్రుద్ధ స్త్రిగతప్రముఖై ర్మహారథైః పృష్ఠతః పార్శ్వతశ్చాభి
యాతస్తాన్ సర్వాన్ బహుభి శ్శరై ర్విధూ యాతిలంఘయన్ భిష్మ
మేవాభ్యుద్రవత్॥

296

తదా సభ్రాతృకేణాజ్ఞానేన భీష్మే సమభిదుతే తత్రప్రయుక్తై బ
హుభి ర్విశిఖైరదితగ్రాతేపి కించిన్నవ్యధా ముపయతి జయద్రథేచ
తస్మిన్ సమయే బహూనాం మహారథానాం శిరాంసిపాతయతిదు
ర్యోధనేన కృపేణ శత్ర్యేన చిత్రసేనప్రముఖై శ్శరై రతివిఘ్నోభీమం
యమా ద్రుపదజంచస్వపమానదశానుద్వీక్యశిఖండినంచభీష్మేణనికృత్త
చాపమాలోక్యతస్యపారుషమవధన్యత్॥

297

తత శ్శిఖండి ధర్మరాజ వధితపారుషో భీష్మమభిద్దుతశ్శత్ర్యే నవా
రితత్రుత్రప్రయుక్త మాగ్నేయమస్త్రం వారుణాస్త్రేణాభాదత॥

298

తదా భీష్మేణ యుధిష్ఠిరేఛిన్నధనుర్ధ్వజేథయాక్రాంతే భీమః పదాతి
ర్గదాధరో జయద్రదమభిదుతస్తేన పంచశతైర్ఘోరై శ్శరై రదితస్తది
యాన్ వాహన్ గదయానిజఘాన॥

299

అద భీమగదానిపాతమసహత్సు సర్వేషు రాజవరేష్వప్రకాంతేషుఃవిక
ణ్ణో ధార్తరాష్ట్రస్తాం గదామాయంతీ మాలోక్యసాసిన్యం దనాద
వప్లుగో భ్రాత్రావికణ్ణేన రథమాగోపిశోభవత్॥

300

యుధిష్ఠిరశ్చ శనైస్సంశాంతభయోయమాభ్యా మనుగతో భీష్మ మభి
యాత స్తస్మిన్ శరసహస్రాణి ప్రముచ్యతేన చాతిశక్తిమతావ్రతిహత
శరోనిహతహయం రథం విహాయ నకులస్యరథమారూఢస్తాచ యమా

భీష్మశరపీఠితా వాలోక్యభీష్మస్యనిధనేమహతీం చింతాముషగత స్సర్వా
నావంత్యప్రముఖాన్ భీష్మవధా యస్యయుంజ్ఞః 301

భీష్మ శ్శిఖండినం త్యక్త్వాభీదుతం ప్రీత్యశంకయా
స్పంజయాన్ సుబహూన్నిఘ్నన్ చచారాంతక సన్నిభః 302

ప్రావర్తత తదాభీమ! స్సార్వస్యాస్తమయం ప్రతి
సమర స్సర్వభూషానాం కాశరాత్రిరివాపరా 303

జత్వా తత్ర రిపూన్ సర్వే! సూర్యేచా స్తముషాగతే
శిబిరాణి యయు భూషాః! కౌరవాః పాండవా అపి 304

అష్టమేహని తత స్సరిత్సుతా! దేశతః కురునరేంద్రవాహిని
పాండుపుత్ర పుతనాముషాద్రవ! ద్దుష్ప్రధృవ్యబహుయోధరక్షితా 305

సాగరప్రూహ సన్నధాం! తాం దృష్ట్వా కురువాహినిం
కృత్వా శృంగాటకం పూహం! ధృష్టద్యుమ్నో వినిర్యయా 306

తతః ప్రవృత్తే సమరే! రోమహఃఖణకారిణి
వ్యదావయ స్నదీనూను! పాండవానాం ఐరూధినిం 307

తమధృవ్య ముదీత్యైవై! భీష్మం దుర్యోధనానుగం
అభ్యేత్య భీమ స్సంక్రుద్ధో! న్యవధీ త్రస్యసారథిం 308

విద్రుతే సరథేభిష్టే! సునాభస్యక్షుర ప్రతః
శిరోదుర్యోధనభ్రాతుశ్చ! కర్తమరుత స్సుతః 309

ఆదిత్యగేతు ప్రముఖా స్తతో దుర్యోధనానుజాః
భీమమభ్యేత్య తేనాజా! నిహతామృతిమాయయుః 310

భ్రాతుక్షణసతప్తేన! ధార్తరాష్ట్రేణ చోదితః
భీష్మో మధ్యాహ్నాసమయే! పాండవోః పుత్రానుషాద్రవత్ 311

శాసనా ధర్మపుత్రస్య! భీష్మమభ్యాయయు ర్మృధే
పాషాణో ద్రుపదో మాత్స్యః! శైనేయాద్యా స్సకైకయాః 312

మిథోయుధ్యత్సు కురుషు! పాండవేషుచ సాగ్రహం
ద్రోణస్సమనయద్వీరౌ! క్షత్రియాన్ సుబహూన్ తదా 313

భీమ స్తత్ర గజానీకం! యహాచ హయవాహినిం
అజానో రథినో నేకాన్ నిజఘ్న జాయకాంక్షిణః 314

భీష్మోద్రోణస్తథాద్రాణిః హరికృష్ణ సగతమః
పాండవానాం చమూం క్రుద్ధానిజఘ్ను బహుభి శ్శరైః॥ 315

శకునిశ్చ తదా క్రుద్ధః పాండవానభ్యయాద్ద్రితం
ఇరావా నాజ్ఞానిః ప్రాయాత్త ముద్వీక్యైభిరాయినం॥ 316

సౌబలస్యానుజ్ఞా తత్రగవాక్షప్రముఖా మృధే
ఇరావాత్ ప్రాపయ స్మృత్యుంసర్వానేవాసిభి శ్శితైః॥ 317

దుర్యోధనేన క్రుద్ధేన రాక్షస స్సంప్రచోదితః
అపశ్యత్సంగభీభోభీమవై రీయుద్ధాయ నిర్యయా॥ 318

ఇరావాత్ తేన సంగమ్య తస్య మాయా సముత్థితా
ద్విసహస్రం జఘానాశ్వాత్ రాక్షసాధిష్ఠితా ద్రుతం॥ 319

చిత్రాధనూ రాక్షసస్య తస్య ఖంవిశతోజవాత్
స్వయంచోత్పత్య గాత్రాణి తస్యాచ్ఛినదధాజ్ఞానిః॥ 320

చిన్నగాత్రోపి మాయావీనవంపపురుషాగతః
అప్రథమ్యత్వమాపేదే రాక్షస శ్చండవిక్రమః॥ 321

తతస్త్విరావతామాయాః సృష్ట్యా నాగవరా బహూ
రక్షోమాయా సముత్పన్నాః బభూవూ గరూడద్విజాః॥ 322

ఇరావతస్తతో ధ్యాతుః స్వవధం రాక్షసోత్తమః
శిర స్సకుండలం భూహా పాతయామానపత్రిభిః॥ 323

అథ ఘటోత్కచ ముద్ధితమాహవేజ్వలితశూలధరంతు సుయోధనః
అనుయయా సశరం ధనురుద్వహాః సపదివంగపతిశ్చరమభ్యయాత్॥

తదా ఘటోత్కచ స్వాఙ్గావశ్యా రాక్షసపుంగవాః
జఘ్ను ర్వంగేంద్ర దంతింద్రాః సహస్రాణి దశాయుధైః॥ 325

గాంధారీతనయ స్తతోరుషమితస్తా విద్రవ రాక్షసా
విద్యుజ్జ్వాలముఖా జఘాన తదనుక్రుద్ధో హిడింజానుతః
విధ్వాతం శరవషా తోతి మహతస్తేనాపి విధ్ధోభృశం
శక్తింతస్య వధాయ దేవరచితాం సంప్రాహిణో ధృధకారాం॥ 326

తాం వీక్ష్యవంగపతినా త్వరతానియుక్తో
రక్ష స్తదగ్ర భువికుంజర నామతస్థా
శక్త్యాహత స్సచ మమారఘటోత్కచస్య
దుద్రావవంగపతిరప్యవరూఢహస్తీ॥

327

తతోభియాతేన సుయోధనేనశరం విముక్తం పరిహావ్యభీమం
సనాదభూమోజలదోయధాఘోఘటోత్కచస్త్రాసిత సర్వసైన్యః॥ 328

సంశృణ్వతాతస్యరవంసుఘారంభిష్టేణ దుర్యోధనరక్షణాయ
సంప్రేషితాద్రోణకృపాచశల్యజయద్రథ ద్రాణిముఖాస్స మీయుః॥ 329

తతః ప్రవృత్తైతై భీమేనమరే భీమపందసః
అధఃచంద్రేణబాణేనాద్రోణస్య ధనురచ్ఛినత్॥ 330

అథ ఘటోత్కచో యుగపైః పరివృత సోమదత్తస్యధ్వజం భల్లెనో
స్సృధ్యబాష్ణికం త్రిభిః కృపమేకేనచిత్రసేనం త్రిభిః వికణామేకేన
భూర్నిశ్రవసం పంచదశభిః విధ్వావి వింశతే రశ్వత్సాముశ్చసారథీ విని
హత్య జయద్రథస్య వరాహమేకేన విధ్వాన్వీతీయేనచతస్య ధను
నికృత్య చతుర్భిరావంత్యస్యహయార్హ హత్వా బృహద్బలమేకేన
నిభిఃద్య శల్యంచ బహుభిశ్శరైర దయామాస॥ 331

సుయోధన మభిద్రుతే తదను భీమసేనాత్మజే
మహారథవరాః క్రుధాత మభిజగ్మురాజ్ఞాపితాః
సతైః పరివృతోపిసంవ్యసదదంబరేభైరవం
చరఖగపతి ర్యథాసమవధీచ్ఛతా నిభయః॥ 332

తతో యుధిష్ఠిరాజ్ఞప్తోభీమః పుత్రస్యరక్షిణే
అభిమన్యుముఖై ర్యుక్తఃపర్యవారయదాత్మజం॥ 333

షట్సహస్రగజయూధరక్షితో భీమసేనముఖయోధపావృతః
నాదయోద్యుధరణీ ఘటోత్కచో మదకయ త్కురునరేంద్ర)వాహినీం॥

వీక్ష్య మదిత మథో సుయోధనస్స్వం
బలం సమభియాయ మారుతిం
సంకిరణ శరగణం ధనుమహ
త్తస్యచాచ్ఛినదుదగ్రిముత్కృఢః॥

335

అథేందుసాయకనికృతశరాసనస్స
దుర్యోధనేన నిశితేనచ వక్షసిస్వే
విద్ధోవ్యథా ముపగతో ధ్వజదండలంబీ
మోహం జగామ సహసా పవమానసూనుః॥

336

తదా ఘటోత్కచేన భీమవృథాజ్వలితే నాభిమన్యుసహితేన సమభి
దుతే నుయోధనే తస్యరక్షణాయ దోణాచార్య నిదేశేన కృపా
చార్యప్రముఖామహారథా దుర్యోధనం పర్యవారయః॥

337

అథ భారద్వాజో భీమమభ్యేత్య వడ్వింశతిశరైః స్తంతాదయిత్వాతేన
చాతికుపితేన నుగాధవిధ్వంసవృషాశ్చోర్ధ్వ రథోపస్థముపాససాద॥

338

తతో భీమసేనోపిహంతు మాత్మాన మభిదుతైః దోణమయోధన
ప్రముఖై రేకదైవవివిధై రాయుధైరురస్యభిహతో బభూవ॥

339

తదైకం భీమమనేకై ర్మహారథైః పీడితమాలో క్యాభిమన్యుప్రభృ
తిషు తమావృణ్యత్సరదీయ సఖాకశ్చిదనూపాధిపతి సేలోనామరాజ
వరోదాగ్ని మభిదుతో మహతానిశితేన శరేణతం విధ్వజేనాతి
రుప్తేన చతుర్భి భక్తైః సేవత తురగోనికృతధ్వజశ్చగాఢం వక్షసి
విద్ధోరథోపస్థ ఉపావిశత్॥

340

తదను ఘటోత్కచో దాగ్నిమభిదుతస్తేననిహతా స్వీయా సగే
సరా రాక్షసా స్విత్యైతి రుక్మోమాయాం కాంచిద్భిషణాముత్పద్య
తయాదాగ్నిం విమోహయత్తదానీం స్వీయ పరకీయ విభాగజ్ఞాన
విధురేషు తేష్వన్యోన్యం ప్రహృత్య పతితేషు దోణ దుర్యోధన
శల్యప్రముఖేషుచ మోహితేషు సర్వం కారవంబలం విద్రావ్యజయ
శ్చియ మలభత॥

341

తతో మఃఖతేన దుర్యోధనేన సంప్రాధికత శ్శాంతనవో భగదత్తం
భీమవదాయ స్యయింజు॥

342

సచతస్యాదేశం శిరసావహా మహతా గజయూధేన సంవృతోమహా
ధైరనేకైః పరివృతః ప్రభిన్న మప్రభృష్యం ద్విరదేంద్రమధిష్ఠితో
భీమమభి ద్మదావ॥

343

తతః ప్రవృత్తే సమరేకురుపాండవసైన్యయోః

భగదత్తః స్వకంనాగంభీమాయాచోదయదుఃసాః |

344

తదా భీమాభిమన్యు కేకయ గ్రాహదేయదశాణాధిప ప్రముఖై
స్సనాగవరః ప్రభిన్న మస్తకోయుగపదేవ విద్ధోమహతీం పీడా ముప
యయా ||

345

దశాణాధిపతిశ్చ స్వకం ద్విరదవర మధిష్ఠిత స్తమభిదుఃత్వ బహు
భిః కవచభేదిభి శ్శరై రాహత్య సమద్రావయత్ ||

346

అథ భగదత్తో నిజం నాగేంద్రమధిష్ఠితః పాండవసేనాం బహుభి
శ్శరై ర్విధ్వాసుతోత్కచేన గజవధాయప్రియుక్తం శూలమధఃచం
దేణ ఛిత్వాస్తేనచప్రియుక్తాయాం శక్త్యాం తేన జానున్యాగోప్యప్రి
భగ్నాయాం మహంతం శరవహ ముపాసృజన్ భీమమేకేనఘటో
త్కచం నవభిః అభిమన్యుంతిభిః కేకయోః పంచభిరాహత్య భీమసే
నస్య తురగాః ధ్వజంచ నిపాత్యపారధించ రథోపస్థాదపాతియత్ ||
భీమసేనశ్చ గదాప్రగృహ్య రథాదవరూఢః కౌరవంబల మద్రావ
యత్ ||

348

శుత్వా పుత్రీవధం తదాసి తహయః కృష్ణేన సాకం మహా
రోషం పాప్యసుతోత్కచేనసహితో యత్రస్థితో మారుతిః
తత్రాగత్యచమూం కురుక్షేతిభృతాం గాంధీవముక్తైశ్శరైః
భీష్మ ద్రోణ సుశర్మ గాతమముఖాః చక్రే నిరుత్సాహినః ||

349

వ్యూహో రస్కాదయః కేచిత్ | ధృతరాష్ట్రతనూభవాః

భీమేనప్రాపితాయామ్యం | లోకం విస్తృతవిక్రమాః ||

350

అంబష్టాభ్య నృపః కశ్చిత్ | అభిమన్యుమభిదుఃతః

విరథశ్చ కృతస్తేన | దుద్రావానరథాస్థితః ||

351

తత్రాసీ త్సమరో జగంతిసకలాన్యుద్భిషయన్ దారుణః

ఛన్నాభూరభవద్ధతై నిఘటితై రశ్వైర్గజై స్త్యందనైః

యోధై శ్శస్త్ర పరిక్షతై రసి గదా శూలై ధనుస్సాయకైః

రాజ్ఞాం తత్ర శిరోభిరంచితముఖై స్సశ్శశుభి భీషణైః ||

352

నష్టే తత్రాబలే తదాబహువిధే సైన్యద్వయేత్రుక్షతై

శ్శాంతేష్యప్యపరేషు చిక్షుతమసా వ్యాప్తా సునూత్యైస్తగే

సర్వేతే కురుపాండవా విరమితానీకాః మిధః సైర్యతా
స్వానిస్వాని సమేత్య చైవ శిబిరాణ్యశ్వాసమాపు భృశం॥ 353

రాత్ర్యాం తత్రసుయోధనస్స శకునిదుఃశ్శాసనే నీరితః
కణం ప్రాహనచైవ పాండుతనయా భీష్మో గురుగౌతమః
అన్యే చాపి స శక్నువంతి సమరేజేతుం బలం మే మహా
ద్భగ్నంతైరగతక్షయైః కథమహం జేష్యామి శత్రూనితి॥ 354

కణస్తమాహనహి శాంతనవో విజేతుం
శక్నోతి పాండుతనయా సహిషక్షపాతీ
తేషుత్వమద్య శిబిరం సమవాప్య శస్త్ర
న్యాసా యయాచ ధనుషస్త్ర మభీష్టయుద్ధం॥ 355

శస్త్రన్యాసే కృతేతేనరాజ్ఞా పాండుతనూభవా
ఎకోహ మేవసానీకాహనిష్యామి ససంశయః॥ 356

ఇత్యుక్తో రవినందనేన ముద్దిహో దుర్యోధనస్సానుజో
ధిష్ఠాయాశ్చ ముపేత్య భీష్మనికటంసత్వా చతత్పదయోః
ప్రాహేదం యధిపాండవేషు భగవన్ యద్యస్తితే సుగ్రహః
నుజ్ఞాం దేహిరవే స్సౌతాయబలినే సన్యస్త శస్త్రోధునా॥ 357

శుత్వా తస్యవచోతి యాక్షమసకృత్ప్రీక్తం నవినందనః
దధ్ధే వాఖిలనీవృతా ముపగతో రోషం మహాంతం తదా
ధ్యాత్వా చైవదిరం నివర్త్యచరుషం సామూహ దుర్యోధనం
సంతోనైవహి విక్రియా ముపగతాస్తా దశశయం త్యభక్తే॥ 358

రాజ్ఞ త్వదధ్ధ పరివృద్ధి కృతేచరంతం
మామద్యవీడయ సివాగ్నిశితైః కిమేతైః
పాథోహి కైరపి మృథే సకథం విజేయః
యస్యాపదా సమభవ ద్వితతం త్రిలోక్యాం॥ 359

కించ

గోష్ఠాయస్య జనాదనస్త్రిజగతాం గోష్ఠా సపాథోధునా
జయ్యనైవహి సంగతైరపి సురైః త్వం త్వద్యమోహం గతః
ద్విష్టా పాండుసుతా గమిష్యసి మహత్కృష్టం తతోహం మృథే

శ్వస్తా హన్తి శిఖండినం నతు యతస్సస్త్రీతి పూర్వం శుతః॥ 360
శ్రుత్వాదుర్యోధనో భీష్మభాషితం వ్యక్తపారుషం

ముదిత స్సానుజః ప్రియాత్ శిబిరం స్వకమృద్ధిమత్॥ 361

తచ్చింత యతిభీష్మస్యవచనం రాజనందనే
ఉదయాచల మారూఢో భానుభాసిత దిక్తటః॥ 362

ప్రత్యూషేధ నివృత్త వైదికవిధిః దుర్యోధన స్సానుజః
హృష్టశ్శాంతనవం నిధాయ పురతస్సైన్యస్య బద్ధత్వరః
శల్యాంగీరస సైంధవై శృకునినా భూరిశ్రీప్రా గౌతమ
ద్రాణ్యవంత్వ సుదక్షిణాద్యనుగతః పాండోస్సతా నభ్యయాత్॥ 363

పూర్వాసా నర్వతోభద్రానంజయౌ కురువాహినీ
భీష్మేణ చోదితాభ్యాగాత్ పాండవానాం వరూధినీ॥ 364

తాం దృష్ట్వా ధర్మశూనుశ్చధృష్టమృష్మేన పాలితాం
చోదయామాస యుద్ధాయస్వాంచమూం దుష్ప్రదర్శణాం॥ 365

ఉత్పాతేషు సముత్థితేషు బహుషుక్షోణ్యంచఫే సంకులే
యుద్ధే తత్రచ వత్కతి ప్రతిభయే చమోర్వ్యయోరాగ్రహాత్
సాభద్రో వికిరణ బహూ శరగణానదావయత్ కౌరవీం
సౌనాం తూలమివానిలో మృగపతిః తుదాగ్నివామర్షితః॥ 366

శ్రుత్వాతక్షణేన మజానాత్మజనినా విద్రావితా యాస్తదా
సేనాయాస్తు సుయోధనస్సమదిశద్రక్షః కుర్రాలంబుసం
సప్రాప్యజాన నందనం ప్రకృపితస్యేనాం తదీయాం
సరైర్విద్రావ్య దుప్రదాత్మజా సుతవరా నభ్యద్రవద్రాక్షసః॥ 367

ప్రతివింద్య ముఖైర్భిన్నకవచః పంచభిస్తదా
అతివిద్ధో ముహూర్తంతుముగ్ధః పునరుపద్రవత్॥ 368

వంచానామపితేషాం సారాక్షసోహయ సారథీ
హత్వా రథాంశ్చతా గాఢమవిధ్య ద్భహుభిశ్శరైః॥ 369

అధాభిమన్యోరపి రాక్షసస్యబభూవఘోర స్సమరో మహీయా
యత్రాభ్య మన్యంతరణేభిమన్యుః పార్థో ద్వితీయో యమితప్రవేశాః॥

సాధద్రస్యచరతున శ్వరవరై భీమైః పవృత్తై రణే
రక్షో మర్కసుగాఢమఖిత శరం మాయాం వ్యతాసీత్స్వకాం
గాఢం తత్రోతమోదిశశ్చ విదిశో వ్యాప్నోత్త దైవాజ్ఞాని
స్సారాస్త్రేణ నిహత్య తత్తమపిచవ్యద్రావ యద్రాక్షనం॥ 371

తదనుభీష్మాదిషు బహుషు మహారథేష్వేకమభిమన్యు మావృణ్వత్స్య
విద్యత్సద బహుభిశ్శరైః తదైవాజ్ఞానం పుత్రోపరిత్రాణాధం తత్రా
భిదుతం భీష్మాభిముఖ్యేస్థితం గౌతమః పంచవింశతిభి శ్వరైరద
యామాస॥ 372

సాత్యకిశ్చతం గౌతమం ప్రత్యుద్గమ్య విధ్వాతం బహుభిశ్శరైః తేనచ
నవభిః హృదివిద్ధస్తం నిహంతు మనాః కంచనాపతిమం శరం గౌత
మవధాయ ప్రియుజ్యతస్త్రి అశ్వతామ్నా ద్విధాచిన్నే గౌతమం
విసృజ్య ద్రాణిమేవాభి దుతస్తేన ద్విధాచ్ఛిన్న శరాసనో ధనురస్య
దవలంబ్యపప్త్యా శరైస్తం నిపీడ్యతేన నారాచేన విభిన్నవక్షా భలేన
నికృతధ్వజో మహాంతం రోషముపగతో బహుభిర్విశితై స్తమాచాచా
దయామాస॥ 373

తదా ద్రోణశ్చ పుత్రోస్యైరక్షణాయ సముద్యతః
వివ్యాధ సాత్యకింసాపిద్రోణం బహుభిరాదాయత్॥ 374

తదంతరే ద్రోణముపేత్య పార్థోగరుంచ శిష్యోపిచ బాహుజానాం
ధర్మం పురస్కృత్య జఘానపత్రిత్రికేణతంసాపి శరైర్వ్యవారీత్॥ 375

ద్రోణస్య సాహాయ్యకృతే త్రిగర్తరాజా సుశర్మాచ సుయోధనేన
సంచోదితో ద్రోణమనుస్థితస్తంపార్థం శరైర్రాకిరదుగ్నిపాతైః॥ 376

భీభత్సరేకోహి తదా శరాణాంవృష్టం తదీయాం వినివార్యరుప్తః
త్రిగర్తనాశాయ ససజ్జవాయోరత్రం తతః ప్రాదురభూత్సమిహరః॥

నిసాత్యమానాః మరుతాధతేనస్వసైనికాః వీక్య విభగ్నపేగాః
తైలాత్ర ముత్సృజ్య జఘాన భారద్వాజో నిలంతంస శశామభగ్నః॥

తతో దుర్యోధన కృపాశ్వత్థాంసు శల్య సుదక్షిణ విందానువింద
బాహ్నికాః మహద్భీరధవంతైః పార్థమావారయత్॥ 379

శ్రుతాయుథాగద త్తశ్చగజానీకేన సంయుతో

అభిదుితౌ భీమసేనంస్థితం గిరిమివాపరం॥

380

భూరిశ్రవ స్సాబల మద్రాజాః

మాదీతనూజా రురుధుః పృష్ఠజైః

దుర్యోధనస్యా వరజైశ్చదేవ

ప్రితోపి ధర్మాత్మజనిన్యవారీత్॥

381

తదా భీమో రథాదవరూఢో గదాపాణి గజానీకం ప్రవిశ్యతత్సర్వం

విమమాధ॥

382

మధ్యందినే తత్ర నదీతనూజో

మమదక్షతాం పాండుతనూజసేనాం

గావో యథాధాన్యగణం తదాఘ్న

మాత్స్యస్సనూను ద్ద్రుపదశ్చ భీష్మం॥

383

తదా భీష్మో ధృష్టద్యుమ్నం విరాటంచ త్రిభిస్త్రిభిశ్చరైర్విధ్వా

ద్ద్రుపదమపినారాచేన నిబిక్షభేద॥

384

శిఖండినంతు విధ్యంతిభూతపూర్వస్త్రియంస్మరన్

పునన్పాప్రాహరద్భీష్మఃప్రితిజ్ఞాం స్వాంచచింతయన్॥

385

తతో ధృష్టద్యుమ్నేన త్రిభిరురసి ద్ద్రుపదేన పంచవింశత్యా విరా

టేన దశభిశ్శిఖండినాచ పంచవింశతి భిగాఢమర్దితో భీష్మశ్శిఖండి

వజ్రం తాన్ సర్వాన్ త్రిభిస్త్రిభిర్విధ్వా ద్రుపదస్య ధనుధాన్తే

నాచ్ఛినత్॥

386

ధనురన్యత్స సంగృహ్యపంచభి భీష్మమాదక్షయత్

త్రిభిస్సూతంచ వివ్యాధాద్ద్రుపదః కోగ్రధమూర్ఛితః॥

387

తదా భీమో నాప్రదేయాః కేకయాశ్చ పంచభాతర స్సాత్యకిశ్చ

సయుధిష్ఠిరో ధృష్టద్యుమ్నాదీన్ రిరక్షయిషమౌ భీష్మమభ్యద్రవన్॥

తత్రాభూత్సంకులం యుద్ధంరోమహపక్షణ కారణం

జన్యభూమిస్తదా ఘోరాబభూవపతితైశ్శరైః॥

389

తత్రాజానం సంగమ యంతమాజౌ

మహారథాన్ ప్రేతపథం శరౌఘయిః

విభానుశమా విశిఖైరనేకైః
హరించ వివ్యాధ రుమాపరీతః॥

390

నివార్యతా పాండుసుత స్వకీయైః
ర్వ్యద్రావయ త్రస్యచమూం పృషత్కైః
సుశమాణాతేపి నివార్యమాణా
గాండివభీతా స్సహసావ్యధావన్॥

391

భీష్మం పురస్కృత్య సుయోధనస్తు
పాతుం సుశమాణ ముదూఢధైర్యః
అభిద్రుతో భ్రాతృగణేన సాకం
పాథకం శరౌఘా వికిరన్ శితాగ్రాన్॥

392

శీమాదిభిః పరివృతం విజయం తదానీం
భీష్మో నిరీత్య విశిఖై నతపర్వభాగైః
ఆచ్ఛాదయ ధృహుభిరజానవాహినీం తాం
మధ్యం ప్రయాతితపనే గగనస్య తీర్ణే॥

393

తదా సాత్యకిః కృతవర్మాణం పంచభిరాశుగైర్విధ్వా విముఖంచ
కృత్వా భీష్మమాససాద॥

394

ద్రుపదశ్చ ద్రోణేన సంగతస్తం బహుభిశ్చరైర్విధ్వా సారథించ తస్య
పంచభిశ్చాత్వా ద్రోణేన భృశం పీడ్యమానస్త త్సమక్షం ఛాతుమాశ
క్నువన్ దుద్రావ॥

395

సాభద్రోపి చిత్రసేనేన బహుభిర్విధ్వస్తం త్రిభిరురసి నిపీడ్యతస్య చతు
రోస్వాన్ నూతంచ హత్వానసాద॥

396

సచరధాదవప్లహో దుర్ముఖస్య రథమారురోహ

397

తైనేయ స్సరిదాత్మజం శితముఖై స్సంపీడ్య వప్త్యాశుగైః
క్షిప్తాంతేనచ శక్తిమంతకనిభాం నైపుణ్యతో మోచయన్
శక్తింస్వాం వినసజహంతు మథతం భీష్మోద్విధాతాంశరై

శ్చిత్వా సాత్యకి మాజఘాన నవభిర్మర్మాత్మిగైః గోపితః॥

398

అభ్యుత్థితం హయానీకంతో దుర్యోధనాజ్ఞయా
యుధిష్ఠిర నిదేశేనమాద్రీపుత్రౌ నిజఘ్నతుః॥

399

సైన్యేభ్యో బహుశోదిశో వినిహతే దుర్యోధనో విద్రుతే
 మాద్రీపుత్రయుతేన ధర్మజనినాతా హంతు మాజ్ఞాపయత్
 శల్యంసోభి జగామ ధర్మతనయం బాణా కిరణైకశః
 మద్రే శోదశభిశ్చరై ర్వినిహతో ధర్మాత్మజే నోరసి॥ 400

యమాభ్యాంచ హతశ్యల్యసప్తభి ర్విశిఖైశ్చితైః
 వష్ట్యా యుధిష్ఠిరం విభ్వాద్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం యమావహా॥ 401
 భీమోపి మద్రేశ మభిద్రుతంతంయుధిష్ఠిరం ప్రత్యవపద్యతస్థా
 తతః ప్రవృత్తస్సమరస్సభీమస్తయోః ప్రతీచీం దిశమేతినూర్యే॥ 402

భీష్మస్తదా వృద్ధమహేగ్రతేజాఃపాండోస్తనూజా భృశమాజఘాన
 సాంచాలపుత్రంచ శినేస్తనూజం తేవైనమఘ్నై బహుభిః పృష్టతైః॥
 ద్రోణోపిభీమం శినినందనంచవిభ్వాతుతాభ్యాం భృశమదితోభూత్
 భీష్మోవికర్షణ దనురప్రమేయంసపజాబాణా యమదండకల్పాః॥

తైరదితా పాండుసుతస్యసేనావిభగ్ననాగాశ్వ శతాంగయోధా
 బభూవ జన్యక్షీతిరత్రుశస్త్రైఃసన్నాశ వైశ్చాపి భయంకరాసీత్॥
 తదాజానో వాసుదేవేన చోదితో భీష్మమభిద్రుత్యతేన బహుభిర్విశిఖై
 రాచ్ఛాదితో బభూవ॥ 406

కృష్ణే తత్రహయా నుదత్యవిహతం సార్థోధనుశ్చంతనో
 సురానోరచ్ఛిన దన్యజేత్య సమనస్సజ్యం చకారక్షణాత్
 చిన్నం తచ్చతునవిరీక్ష్య సరితస్సురామశ్చరై స్త్రీక్షుగైః
 వ్యాధిధ్యద్విజయం హరించ కువితః కాలాంతకోగ్రప్రభః॥ 407

తత్రాతి శాయిబలవీర్య ముదీక్ష్య భీష్మం
 హంతుం స్వయం మధురిపుః కువితో విస్మజ్య
 రశ్మి తురంగమయుజోపి రథావరూఢః
 పద్యామధావ దిధరాజమిష్టాగ్రసింహః॥ 408

తవారయామాసపదా ప్రగృహ్య
 సంస్కారయౌ పూర్వకృతాం ప్రతిజ్ఞాం
 పాథో హరిశ్చాపి నివృత్తభూయ
 స్సమారురోహశురధం మహాత్మా॥ 409

రథస్థితౌ తౌ హరిపాండుపుత్రౌ|వవహృవృష్ట్యా బహుశశ్వరాగాం
భీష్మః కిరీటీచతముద్యతా స్త్రింజఘాన గాంఢీవధనుర్విముక్తైః॥ 410

మధ్యాహ్నా భాస్వ త్రృతిమోగ్రతేజాదదాహభీష్మః పృతనాం పరేషాం
తేనాదితా పాండవవీరసేనాదుద్రావభీతా హరితోవిభగ్నా॥ 411

అస్తం ప్రయాతే మిహిరేతత స్తేనశ్వేవహారం విదధునరేంద్రదాః
పాండోస్సతాః కౌరవపుంగవాశ్చుగ్రశాంతాశ్చరైరదిత సర్వగ్రాతాః॥

రాత్ర్యాం తత్ర యుధిష్ఠిరస్స సహజో భీష్మస్యవీర్యం మహత్
ధ్యాత్వా సంక్షపితంచ తేన సమరే సైన్యం విభోక్యాత్మనః
ప్రప్రచ్ఛాచ్యుతమేవ మేషసమరేదు జ్ఞయ్యవీర్యోవిభో
జయ్యశ్మాంతనవః కథంనుభగవన్యత్తేనభీనః కృతా॥ 413

అథాహకృష్ణః కౌంతేయః|మధురాంగిరముచ్చరన్
నభయంతే మహారాజాయత్రేవిజయినోనుజాః॥ 414

దవం వినేష్యత్యను జస్తవాయం
ధనంజయ శ్శాంతనవస్యయుద్ధే
యద్వానియోగేనత వాహమేనం
మృధేవధిష్యామి భవస్థిరాత్మా॥ 415

తన్నిశమ్య మధువైరిణో వచః|పాండవస్ససహజః ప్రహషితః
ఇత్యవ్రాచ దృతమేవయద్విభో|వక్షీకించిదిదముచ్యతే మయా॥ 416

కృతాప్రతిజ్ఞా భవతాపురాయా|హ్యతీత్యతాం మేద్యవిధేహిసాహ్యం
త్వయాను జైరేభిరహంచ యుక్తః|జేష్యామి లోకానపికిన్నుభీష్మం॥ 417

కౌంతేయోధపురా యదుక్తమసకృత్ భీష్మేణ మంత్రం పరం
దాస్యామ్యాపదితేనచైవ సమరే సాహాయ్యకారీతిచ
స్మృత్వా తత్సహసోదరైః భగవతాసాకంచ భీష్మాంతికం
గత్వాతం ప్రణిపత్య తేన విహితాశీ రేవముక్తోముదా॥ 418

రాజన్ ధర్మతనూజ భీమ భగవన్ శ్రీవాసుదేవాజ్ఞానక్షేమం
వః కిముమేంశికం స్రతిగతాః కుర్యాం ప్రియం కింనువః
ఇత్యుక్తేతమువాచ ధర్మతనయో హత్వాభనంతం కథం
ప్రాస్సామో విజయం మృధేతదధునాబ్రూహి ప్రియోయన్మమ॥ 419

భీష్మస్తతో ధర్మతనూజమూచే! నమామ జిత్వావిజయస్తవస్యాత్
తతో వధేమే కురుహిప్రయత్నం! ససోదర స్సర్వవిధం నరేంద్ర॥420

అహం రణాగ్రే సముదగ్రధన్వా! పలాయమానం విముఖం విభగ్నం
భీతంచ వాయోపితమప్యదీక్ష్య! శస్త్రంస్యసేయం తదిదం వ్రతంమే॥

పాంచాలరాజస్య సుతశ్శిఖండి!

స్త్రీపూర్వ పూర్వో విద్యోహిలోకే

మృధే పురస్కృత్యతమజ్ఞానో!

మామభ్యేతు తత్రాస్త్ర మహంస్యసేయం॥

422

తదంతరం వీక్ష్య ధనంజయోమాం

శరైర్నిహంతాపరితః ప్రయుక్తైః

హంతుం నచాహం విజయాచ్ఛవాను!

దేవాచ్ఛవాన్యేన మృధేనరేంద్ర॥

423

ఇతితద్వచనం శ్రుత్వా ధర్మసూను స్సహానుజః

శిఖిరం స్వంసమాపేదే! సాచ్యతో హృష్టమానసః॥

424

తథావదతి గాంగేయే! స్వవభోపాయమాహవే

ఘల్గునశ్శోకసంతప్తః! ప్రోవాచేదం విలజ్జితః॥

425

యద్భాల్యే సికతా సుసంవిహరతా బాలైర్మయాసత్వరం

చాహూతః పితరిత్యుదీర్యనపితా తేహం పితుస్తేపితా

ఆరోప్యాంకమమాజ్ఞాన త్తనుగతం పాం సుంతమార్యంగురుం

హన్యాంవా కథమాహవే తదిహమే శ్రేయో వధస్తేనవా॥

426

కాతరాత్మనితదా ధనంజయే! హంతుమార్య మితిశోకదూషితే

సాంత్యయో హరిరువాచ భారతీంక్షత్రధర్మ మనుస్మత్యయాయినం॥

నైషదోష ఇహవీర శాశ్వతంక్షత్రధర్మ మనుయాయినాం సఖే

తన్నిహత్య గురుమస్యముం నదీ! సూను మావహజయం యుధిష్ఠిరే॥428

428

ఇతి సమాహితచేతసి ఫల్గునే! మధురిపోవచ నైనయ సంయుతైః

ముదమితో మహతీంచ యుధిష్ఠిర! స్సవితురాశు సముద్భవమీక్షతే!

దుర్యోధనశ్చ భీష్మస్య! వీర్యాతిశయ దశకసేన

తస్మిన్నిచ్ఛిత విజయో ముదితస్తాం రాత్రిం వ్యవైషీత్॥

430

ఉదితేషు దివాకరే పాండవా ధార్తరాష్ట్రాశ్చ మహతీరి పృతసార
నన్నహ్యశిఖండినం భీష్మంచ పురస్కృత్య యుద్ధాయప్రతస్థితే 431

అథః ప్రవృత్తే కురుపాండవానాం

మహారణే తత్రశిఖండిముఖ్యైః

తైశ్చనేయ భీమాజాన మాత్స్య ధమన

తనూజ పాంచాలయమై స్పసైన్యైః 432

నివారితా కౌరవపీఠసేనాహతాచగాఢం వివిధాస్త్రశస్త్రైః

భయాత్పదుద్రావ దిశస్తదాసీంచుకోపభీష్మ స్సభృశం మహాత్మా 433

సమండలీకృత్య ధనుర్విచిత్రంక్షిపణ శర్కా ఆయతతీక్షణపుంఖా

దదాహపాండో సనయస్య సేనాయథాటపి మగ్నిరనల్పవారః 434

పాండో స్సతా స్తత్రనిరీక్ష్య భీష్మం

నిపాతయంతం మహతీం చమూం స్వాం

నశేకురీషచ్చనిరోద్ధమాజౌ

వభ్యచయాయమాసు రుదారపీఠ్యం 435

శిఖండినా తత్ర ధృతాత్మనోరస్యభ్యాహత

శ్శాంతనవః పృష్ఠత్రైః

త్రిభిస్తమాహ ప్రమానః అహం

నయోత్సామి యత్త్వం పనితాపురాసీః 436

తతశ్శిఖండిచత మాహురుప్తః

శ్రుతోసి వీర్యాతిశయేన లోకే

తంత్యాం నిహత్యాద్య దదామిక్షీర్తిం

పాండోస్సతానాం శపథంచ కుర్యాం 437

ఇత్యుక్తురన్ పంచభిరాశుగైస్తం పునశ్చ వివ్యాధశరైశ్శిఖండి

తదాజానస్తస్య ధృతిం వితన్వన్ ఇత్యాహభీష్మస్య వధే ధృతాత్మా 438

రక్షా మహంతే విదధామియుద్ధే ధైర్యేణయుధ్యాద్య నదీనుతేన

ద్రోణం సప్రతిం కృపసింధురాజౌ దుర్యోధనాదీనహమేవచాన్యాన్ 439

నివారయిష్యామి శరైరనేకైః వధస్తు వృద్ధస్య భవత్సాధీనః

దుఃఖయ్యవీర్యస్సతు సర్వయోధైస్త్య మద్యతంసాధయ కౌరవేంద్రం 440

ఇత్యాదినానుధిత ధైర్యవీర్యః కుద్ధశ్శిఖండి సరిత స్తనూజం
అభిదుితస్త్ర మహత్స్వవీర్యం అపారమాజౌ ప్రకటిచకార॥ 441

భీష్మశ్చాపిదహంతనూత్మ పుతనాం భీతేన వీర్యజ్ఞానం
గాంధారి తనయేన దీనమనసా సంచోదిత స్సత్వరం
శక్తిం స్వామనుదశశయన్ ద్విపరధానశ్వాంశ్చ యోధాః
నిఘ్నన్నిక్షితు మప్యశక్య మహసారే జేంతకోవాపరః॥ 442

యథాజలం సూర్యశివాంశుభి
స్త్వైర్గుణాతి తద్వద్విషతాం నృపాణాం
తేజాంసి గృహ్లా సరిత స్తనూజో
మధ్యాహ్నభాస్వా నివరాజతేన్ద్ర॥ 443

దశసహస్రిగజాన యుతం హయాన్॥
శతసహస్రయుగంచ పదాతినః
అగమయద్దశమేహని శంతనో
స్తనుజ నిర్యమసన్నిధి మాహవే॥ 444

ఎవం దహంతం సకలాంచమూం స్వాం
సంపీరితస్తూణాతరం శిఖండి
అభ్యద్రవద్భీష్మ మసహ్యవీర్యం
తమన్వగచ్ఛ స్సభిమన్యముఖ్యాః॥ 445

విరాటదుప్రదా ధృష్టద్యుమ్నో మాద్రీసుతౌ తథా
యుధిష్ఠిరశ్చ గాంగేయః మభ్యధావన్ సముద్యతాః॥ 446

తదైవం సంకులం యుద్ధం ప్రవవృత్తే॥
చిత్రసేనేన చేకితానః కృతవర్మణా ధృష్టద్యుమ్నః
భూరిశ్రవసా భీమసేనః వికణేన సకులః
శారద్వతేన సహదేవః దుర్ముఖేన ఘటోత్కచః
దుర్యోధనేన సాత్యకిః సుదక్షిణేన సాభద్రః
అశ్వత్థామ్నా విరాట దుప్రదాద్రోణేన ధర్మనూనుః
దుశ్శాసనే నాజ్ఞానః॥

ఇత్యేవంమిళితా వీరాస్త్రై శత్రుభిరాహవే
సర్వేనిహంతుం గాంగేయం యుగపత్సంప్రతస్థిరే॥ 447

తదా దుశ్శాసనః ఫల్గునం త్రిభిర్వాసుదేవం వింశతిశరైర్విధ్వాతిమా
 త్రిం కుపిషే నాజ్ఞానేన నారాచై బహుభిరదితగ్రాహో బహ్వస్ప
 గ్వీక్షరణ పునశ్చాజ్ఞానం పంచభిర్విశిఖై లకలాటే విధ్వాతేనచ బహు
 భిర్మైరైః వీణితశ్చిన్న కాన్యుః కంచితకాలం భీష్మస్య రథమాస్థిత
 స్సమాశ్విన్నః పునఃపి యద్ధాయప్రవృత్తో యదాశక్తి యుయోధ॥
 సాత్యకిరలంబుసేన రాక్షసేన యుధ్యో మఖ్యే భగదత్తే నాభిద్రుగో
 రాక్షసం విహాయ భగదత్తాయ శరాణ్ ప్రయుజ్యతేన సంఛిన్న కా
 ర్ముకో ధనురపరంగృహీత్వా భగదత్తమతిమాత్రం విద్వాసుగాఢవిధేన
 రుష్టేన తేనప్రహితాం శక్తిం ద్విధాచ్ఛిత్వా తదాతద్వీర్య దశానజనిత
 భయేన దుర్యోధనేనా దిష్టైస్తస్య భ్రాతృభిః పరితః పరీతో

బభూవ

449

సాభద్రో భీష్మమభిద్రవణ కాంభోజేన ప్రత్యుగ్గతస్తం చతుష్పతి
 శరైర్విధ్వాతేన పంచభిరదితగ్రాహోవవభి నిహతసారధి రతివిస్మయకార్యా
 యోధనమకరుత॥

450

విరాటద్రుపదా భీష్మమేవాభిద్రుతో అశ్వత్థామ్నా నివారితో తేనసహ
 శ్చర్యావహ మాయోధనంచ క్రతుః॥

451

కృపేణ సహదేవోపిభీష్మాయాభిద్రుతో రణే
 పరితస్తం పృష్ఠాత్కానాన ప్రత్యాహత్యవక్షసి॥

452

ఛిత్వాతస్య ధనుశ్చన్యః ద్వుష్ణతా ధనురుత్తమం
 వక్షస్యభిహతస్తేన తంచావిధ్య ద్భ్రంశంరుషా॥

453

నకులేన వికణాశ్చ! దుర్ముఖేన ఘటోత్కచః
 ధృష్టద్యుమ్నేన హర్దిక్యః! ద్రోణేనచ యుధిష్ఠిరః॥

454

భూరిశ్రవాశ్చ భీమేన! యుయుధువైణ యథాబలం
 తథాచమూః కౌరవాణాం! విద్రుతో భయపీడితా॥

455

తదానిమిత్తై బహుభిస్సదుష్టై
 జాయం వినిశ్చేత్యపృథాసుతానాం
 వినాశ ముద్వీక్ష్యచ కౌరవాణాం
 ద్రోణ స్వసూనుం త్వరితోబభాషే॥

456

పశ్యాధునామూని బహూనివత్సా మలక్షణాని పశిత్రయోపమాని
పాండోస్సుతానాం విజయావహాని క్షయాయచా శేష మహిమతీనాం॥

ఇదం తదేవాహరుపేతమాసీత్ |

యత్రాజానో భీష్మవధం విదధ్యాత్

నప్తప్రభో కోద్యదిత స్తమోంధాః

శినాదయః కూరితరంనదంతి॥

458

పార్థః పురస్కృత్య శిఖండినంతం |

అభ్యేతి భీష్మంవికిరక్ పృషత్కాన్

భీష్మశ్చతస్త్రిన్ నకరోతి బాణ

వ్యయం యత స్త్రీసపురా శిఖండి॥

459

భీమోయమా ధర్మతనూభవశ్చ పాంచాలనూరు శ్చిహ్నందనోపి

కుర్వంతికర్మా ప్రతిమం సుభద్రా సుతశ్చ భీష్మస్య వధాయయత్నాః॥

అత్రోద్యయత్త స్వముదారబుద్ధే

యుధ్యప్రహృష్టో విజయాయభర్తుః

యోత్యస్మి ధర్మస్య సుతేనచాహం

సపాషణతం భీముముపేహివత్స॥

461

ఇత్యాకర్ణ్యద్రోణవచనం కృప శల్య భగదత్త కృతవర్మ విందాను

వింద జయద్రోణ చిత్రసేన వికర్ణ దుర్మరణా ద్విగుణసగధా

భీమసేన మధ్యద్రోణః ॥

462

శల్యః కృపశ్చ నవభీనకవభిః పృచ్ఛన్తేః

భీమం జఘాన కృతవర్మ జయద్రోణాచ

బాణైస్త్రీభిదకశభిరేవ వికర్ణ చిత్ర

సేనాచతంశితముఖై భగదత్తభూషః

463

దుర్మరణస్త్రు వింశత్యాశిరాణాం భీమమాదకయత్

పంచభిః పంచభిర్విందానువిందౌ జఘ్నుతుర్భృశం॥

464

భీమశ్చ సప్తభిశ్శల్యం కృతవర్మాణా చాప్తభిర్విధ్వా కృపస్య భగవన్

ధ్యే చిత్రాతంచ సప్తభిర్విధ్వా విందానువిందౌ ప్రసక్తభిర్మరణ

ణం వింశత్యా చిత్రసేనంచ పంచభిదకశభిర్వికర్ణాణాం పంచభిజ్జాయ

దధంచ వివ్యాధ॥

465

శాతమం పునరన్వేస ధనుషదశమాగణాన్ ధీప్తవంతం రుమాభి
మో విధ్యద్భహుభిరాశునైః॥ 466

సైంధవశ్చ భీమేన వినిహతాశ్వ సారథీ రథాదవస్థతో విశిఖాన్
విక్షిప్త్ భల్లద్వయేన మధ్యే విభగ్నకార్ముక శ్చిత్రసేవస్య రథమా
రురోహ॥ 467

ప్రాజ్ఞ్యోతిషాద్యై సకృదేన భీమస్సముద్యతై నైకవిధైః పృష్ఠత్రైః
గదాసిఖులై నిహతాస్త్రై శస్త్రైః ప్రాసేకవివాజి ముఖేరురోధ॥ 468

తత్రా జగామ విజయః పృష్ఠతస్య వంశ్య
మగ్రేనిధాయ నిధనాయ సరిత్సుతస్య
భీమప్రియాయ నిజఘాన కృపాదిమాంస్తాన్
గాంఢీవఘోష పరికంపితరోదనీకః॥ 469

తథా దుర్యోధనాదిప్రస్ఫుశర్మా భీమ ఫల్గునా
అధ్యయాత్ ప్రస్తతేశానఃపరోహో వివిధై బలైః॥ 470

భీమాజ్ఞానాభ్యాం నిహతే తదానీం
సైన్యే స్వకీయే కృపశల్య ముఖ్యాః
తౌ వివ్యధు స్తత్రస మద్రరాజ
స్సంభిన్నధన్వా భవదజ్ఞానేన॥ 471

ధను ర్గృహీత్వా పరమజ్ఞానం త్రిభి
జ్ఞాఘాన శల్యో హరిమేవ పంచభిః
వృకోదరం చోరసిద్ధో ర్యుగేచ
నిపీడయామాసహితాయభతుః॥ 472

అథ దుర్యోధనాదేశాద్ద్రోణో మాగధభూమిః
భీమాజ్ఞానా ప్రపేయాతానిహంతం విహితత్వరా॥ 473

తయో జ్ఞాయత్యేనాభిధో మాగధో భీమ మప్తభి బాణై ర్విధ్వా
తేనచ దశభిః పంచభిఃపద్వినారం విధ్వంసూతేచ రథనిడాత్పతితే
తురిగేషుచ భ్రాంతేషు విద్రవత్సు సర్వేషాం పశ్యతామేర యుద్ధాద
పాసరత్॥ 474

ద్రోణోపి ధీమ మప్తభిర్విశితై ర్విధ్వాతేనచ పంచభిష్పప్త్యాచ భక్తైర
తాడ్యత॥ 475

అజానశ్చ సుశర్మాణం బహుభీరాశుకై రర్దయిత్వా తత్రైస్సన్యంచా
ద్రావయత్॥ 476

తతస్సబృహద్బల మభిద్రవంతం శాంతనవం యుధిష్ఠిరాదయః పాం
డవా ధృష్టద్యుమ్న శిఖండినౌచాభ్యద్రవన్॥ 477

తస్మిన్నహి యథాతపేది నకరో భాత్యుగ్రశ్శిస్తథా
భీష్మః పాండవవాహినీం సమదహద్బాణాగ్నినా భూయసా
ప్రావోచచ్ఛ యుధిష్ఠిరం సుమహతా యుద్ధేన జీర్ణోహ్యహం
శ్రాంతస్తన్మమ యత్నమాతనువధే సంవోదయన్ ఫాల్గునం॥ 478

తచ్చుత్త్వా ముదితోంతకస్య తనయః పార్థం పురస్కృత్యతం
పాంచాలై స్సహస్పంజయైః ప్రముద్దితై రభ్యేత్య చక్రేరణం
గాంధారీతనయై సదా ససహజై స్సంచాలిత స్సర్వతః
సర్వా తానహితా మమదత్తరసాసింహే యథాకుంజరాన్॥ 479

తదా భవత్పునద్రోణి సాత్యకోన్యస్సమరోమహాన్
దుర్యోధన యథామన్యు మిభితౌసమయుధ్యతాం॥ 480

వీరాట సైంధవౌ మద్రాజ ధర్మతనూభవౌ
వృకోదర గజానీకౌద్రోణ పాంచాలభూపతి॥ 481

బృహద్బలోధిమన్యుశ్చమిథోహి సమయుధ్యతాం
నశిఖండిన మాయాంతంధాతరాస్థాః కిరీటీనం॥ 482

అత్రాథనే తత్రరథాహ్యసంఖ్యాగజాహయాశ్చాపి పదాతయశ్చ
నిపాతితాః కౌరవసాండవైస్తామావృణ్వతత్కౌం వివిధాయత్రుశస్త్రైః॥

దుర్యోధన మభిద్రుత్యసాభద్రః నవభిః శరైః
త్రిభిశ్చ విధస్తేనోరస్య తీపచ్ఛక్తి ముద్వలాం॥ 484

సాత్యురప్రేణ సంభిన్నాధృతరాష్ట్ర తనూభవా
దిభూవ సమరో ఘోరాస్తయో భీష్మకృతేమహాన్॥ 485

- శైలేనాఁజాణినా వక్షస్యతి విద్ధోనవానుగైః
మర్మస్వవిధ్యతం గాఢంఠయోః పునరభ్యుదయః॥ 486
- ధృష్టకేతుః పారవశ్చమిథోహత్వా హయాః రథా
ఛిత్వాచ ధనుషీఖడ్గోప్రగృహ్య భువిచేరతుః॥ 487
- మిథః ఖడ్గప్రహారేణనిహతేజ త్రుణోర్భృశం
నిపేతతుర్యధాభగ్నామహావాతేనపాదపా॥ 488
- తత్రజయత్యేనో ధాతరాష్ట్రః పారవమహావాహ॥ 489
- సహజేవస్తు ధృష్టకేతు మహావాహ॥ 490
- బృహద్బలశ్చ సాభద్రః మిథోవిచ్ఛిన్నకార్ముకౌ
అయుధ్యతాం తదావృత్రావాసవావివరోషితౌ॥ 491
- భీమేన మూలంఽగఞ్జేషు సద్యః శైలోపమేషు తుపితేషు భూమ్నా
మద్ర్దేశ్వరో ధర్మశుతం శరామై నిఃపీడయామాస శరాః కిరంతం॥
- జయద్రథం మాత్యుపతిః పృషత్యైః త్రింశద్భిరాహత్యచతేన బాణైః
సమదీతః పుష్పిత కింశుకాభోరరాజసోవ్య ద్రివివోత్థధాతుః॥ 493
- ద్రోణోపి పాంచాలతనూభవస్యఽఛిత్వాధనుస్తంచ విభేదరుప్తః
పంచాశతా ప్రతివరైస్తతస్సగదాం ప్రచితౌప సువర్ణ పట్టాం॥ 494
- పంచాశ దాశుగవరై నిఃహతాం గదాంస్త్వాం
ద్రోణేన వీర్యురుషితో ద్రుపదస్యనూనుః
శక్తిం ససజ్జనవభీష్ణ నిహత్యతాంచ
ద్రోణోన్యపీడయదముంచ శితైః పృషత్యైః॥ 495
- తదా భీష్మమభిదృతో ధనంజయో భగదత్రేన ప్రత్యుద్యత శ్చిఖం
షిసం భీష్మాయచోదయిత్వా భగదత్త వాహినం ద్వీరదవరమాయ
సైనిశితై బహుళిరాశుగై రవిధ్యత్॥ 496
- అథప్రాజ్ఞోతిష వతావాత్మానం విహాయ ద్విపదమభిదుగ్రే
ధనంజయః పురస్కృత శిఖండి భీష్మమభ్యద్రవత్॥ 497
- తత్ర పౌకటయన్తైజం వీర్యం శాంతనవోరుషా
దదాహజ్జన సైన్యాని వనాసీప విభావనుః॥ 498

ధృష్టద్యుమ్న శిఖండినాచ విజయం తత్ప్రాహవర్తే పుమాన్
కశ్చిచ్ఛాపి జజీవనప్రిథతో భీష్మస్య యోవాభవత్
కాశ్యాస్సమక స్సంజయాశ్చ బహవస్తేనాదితా స్సాయుధాః
ప్రాప్తుః పేతపురం చతుర్దశసహస్రాణ్య పగానూనునా॥ 499

తతశ్శిఖండినా దశభిర్భైరై దురసి విద్ధోభీష్టః తస్యస్త్రీత్వం స్మరన్
తం పుననాన్విధ్యత్॥ 500

శిఖండితుపునః పాథన్ చోదితస్సరిదాత్మజం
అవాకిరశ్చరా సారైః ధారాభిర్వా గిరంఘనః॥ 501

అచింతయంతాన్ విశిఖాన్ గంగాపుత్ర శ్శిఖండినః
విధ్వా సాంఘనుతంతస్య నిదాదాహచమూం భృశం॥ 502

దుశ్శాసనస్తదా భీష్మం పాలయన్ పార్థవాహినిం
అదహత్తం వినిజ్ఞేత్వా జూనో భీష్మమభిదురైః॥ 503

పునః పుననిజ్ఞేతోపి వీరో దుశ్శాసనో బలీ
భీష్మ బాహుబలాబంధీ దదాహన్యాన్ మహారథాన్॥ 504

శిఖండి ప్రహితానుగ్గానపి బాణా న్నదీనుతః
జగ్రాహాద్రి రివాసారాన్ విస్మయంజనయత్తదా॥ 505

తతో దుశ్శాసనా దేశా త్సర్వవివమహారథాః
సావీర బాహ్లికముఖా ధనంజయ మభిదురైః॥ 506

సర్వాసపితాన్ పార్థా నిదాగ్ధ్వా స్వాత్రుతేజసా
విధ్వా దుశ్శాసనంచాస్య సూతంచా శ్వాన్న్యపాతయత్॥ 507

తదా మధ్యాహ్నసమయే ప్రజ్వలన్ శ్వేతవాహనః
కృప శల్య వికర్ణాదీన్ బహూన్ విధ్వావ్యరాజత॥ 508

సాచమూధాన్ ర్తరాష్ట్రాణాం బహ్వశ్వేభ రథాకులా
నిమేషాది వనిదాగ్ధామిషత్స్వ నిమిషేషుభే॥ 509

తతః ప్రకుపితో భీష్మః పార్థాయాస్త్రం హవిభుజః
సమక్షిప చ్చిఖండితుతదాభిదురైర్వా ద్రుతం॥ 510

- సమాహృతే చతంద్రప్రస్థాభీష్టేణా స్త్రీహవిభుజః
పార్థశ్శుష్కాన్యరణ్యానిస్త్రిష్టేదవ ఇవాదహత్ ॥ 511
- తదా భీష్మః కృప శల్య వికణా దుశ్శాసన చిత్రసేనాది భిన్నహితః
పాండవ పుత్రనాం బహుశో వ్యధావయత్ ॥ 512
- లభిదుగ్రీతోపి బహుభిః భీష్మస్తత్రీ మహారథైః
సర్వాం స్తాన్నిజఘానైకః శిత్రుబల సమీరితః ॥ 513
- సాధదగ్రీ భీమ యమ కేకయ చేకీతాన
శైలేనయ పామత శిఖండి ఘటోత్కచాశ్చ
ద్రావ్యపత్యక విరాటముఖాశ్చ కుంతి
భోజో ధనంజయ సమీరిత శౌర్యశైర్యాః ॥ 514
- భీష్మం తదా పరమివాంతకముద్ధతం తం
జఘ్నుశ్చిత్రైః ప్రహరణై ర్వివిధైస్సమంతాత్
ఎకోపితా సచనివార్యశరా విముంచత్
చిక్రీడతై హారివరాభా ఇవద్విపేంద్రైః ॥ 515
- వినాశిఖండినం భీష్మస్సర్వానేవ మహారథాః
షీడయామాన విక్రాంత శ్శరైర్మర్మాతిభేదిభిః ॥ 516
- పార్థః పురోస్థాప్య శిఖండినంతామభిదుగ్రీతశ్శాంతనఖం తదాసిం
ధనుస్కృత్ తత్ప్రసభం తదీయందోణాదయస్సప్తసేహితేత్ ॥
- దోణ భూరిశ్రవశ్శల్యభగదత్త జయదగ్రీధాః
కృతవర్మ శతాచేతిన ప్తపాథా మభిదుగ్రీతాః ॥ 518
- తాన్ దృప్తావతతోభీమధృష్టద్యున్న ఘటోత్కచాః
సాధదగ్రీ ద్రావణామాత్స్యశైలేనయాచ మహారథాః ॥ 519
- సప్తైతే చిత్రాభిన్నానోభద్రవన్న ధత్తై ర్మహా
తేషాం బభూవసమరస్సంకులో రోమహర్షణాః ॥ 520
- పార్థే సచ్చిన్న ధన్వానం శిఖండి శంతనోస్సతం
విధ్వాతుదశభిన్నాతమపి తావ ద్భిరాదయత్ ॥ 521
- ధ్వజే చైకేనసంచిన్నే భీష్మాన్య ధనురగ్రహీత్
తతవ్యభీతోవిజయ స్త్రిభిరచ్చిన దాశుకైః ॥ 522

పునః పునః ర్మహీతేషాః ఛిన్నేషు బహుభవ్యసు
శక్తిం చిత్తేప గారగేయః॥ పార్థాయాద్రి విదారణే॥ 523

తామచ్చిన త్వవ్యసాదీ భల్లం పంచభి రాగతాం
తతో గంగానుతః కించిత్ ధ్యాత్వాత్మ న్యబ్రవీదితం 524

యద్యేష గోప్తానభవేత్ శ్రితార్తి హరిహరిః పాండుతనూభవానాం
ఎకేన హన్యాం ధనుషాఖలారీః ఇదం నిమిత్తద్వితయంచ భాతి॥ 525

అవధ్యభావాచ్చ పృథానుతానాం
శిఖండిన స్త్రీత్వముదీత్యచాపి
నాద్యోత్సహేయం వినిహంతుమాజౌ
పాండోస్సతా వీర్యవతోతి ఫీరాః॥ 526

స్వచ్ఛందతోమే మరణం పదత్తం విత్రాయజే తత్సమవాప్తకాలం
మన్యేతదేతత్తు నిశమ్యనాకే వస్వషిదేవాశ్చ తథేత్యవ్రాచః॥ 527

తదానవే భవ్యతమే ప్రవాతి నేదుశ్చఫేడుండుభయస్సభేర్యః
వృష్టిశ్చ పాష్టినిపపాత ధార్త రాష్ట్రా భయం తత్రవివేశభూయః॥

సభిద్యమానోపి ధనంజయేన శితై శ్వరైర్మర్మసుభిన్నవర్షా
శిఖండినాచాపి సచాపి కించిచ్ఛకంప భూకంప ఇవాచతేంద్రీః॥ 529

త్వరమాణోధ గాండివ ధన్వాతం తత్రోమర్మ సు
క్షుద్రాక్షైః పంచవింశత్యా వధీచ్ఛరశ తేనచ॥ 529

నివార్య పాథావిశిఖాః ప్రతిబాజై న్నదీసుతః
సకించిమృజమాపేదే శిఖండి ప్రహితై శ్వరైః 531

అథాజ్ఞానచ్చిన్న శరాసకేతుఃస్ఫూతేచ విధేదశభిః పృషత్తైః
జగ్రాహధన్వా పరమాపగాయాస్సతస్తదవ్య చ్ఛినదజ్ఞానస్తు॥ 532

ఛిత్వాతుసర్వాణి ధనూంష్యుపాత్తా
న్యూత్సాహవా పాండునుతో నదీజం
భూయోవ్య విధ్యద్వివిధైః పృషత్తైః
తదాహ దుశ్శాసన మాపగేయః॥ 533

జేతుం సశక్యోద్య ధనంజయోయంసురేశ్వరేణాపి రణే మహత్కా
రుజంతిమే నూనిషవః కిరీటిముక్తా శ్శిత్రాగ్రాః యమదండకల్పాః॥ 534

జేష్యామి సర్వాసపి వీరముఖ్యాన్విసాజ్ఞానంవా నరవీరకేతుం
కుర్వంతి కించిన్న శిఖండిబాణారుజం మమాద్యాజ్ఞానపీడితస్య॥ 535

ఇతి సంపదతాక్షిప్తాంశక్తిం గంగాతనూభువా
తిథాచ్చినత్తిభిబాణైరజానః కృష్ణచోదితం॥ 536

గృహీత్వా ధనచర్మాసింరథాత్త స్యావరోహతః
అపాతయచ్చరైః ఖడ్గోతదద్భుత మభూత్తదా॥ 537

తతో యుధిష్ఠిరా దిష్టా
స్సర్వేవ మహారథాః
తోమరపాస నిస్త్రింశగదా పరిఘసాయకైః
అన్యైశ్చ వివిధై శ్శస్త్రైజ్జఘ్ను భీష్మం సమంతతః॥ 538

సత్రైరేకః పరివృతోమహావీరో నదీనుతః
నచకంపాతి విద్ధోపిబ్రహ్మణ్యాధాయ మానసం॥ 539

తథాభిధానతాం రాజ్ఞాంసర్వేషాం శంతనోస్సతం
పునరేవా భవన్యుద్ధంసంకులం రోమహవణం॥ 540

తత్రాజాన శరైరుగ్రైనిహతాః కౌరవాశ్రియాః
సాశ్వతిగర్త సావీరకేకయ ప్రముఖాః సృపాః॥ 541

పాద్రివక్ భయసంత్రస్తాయథా సింహాదితా గజాః॥ 542

తదా శితాగ్రై వివిధైః పృష్ఠత్రైఃభీష్మాతి విద్ధో విజయేన వీరః
అవాక్పిరాస్త్వాదపతత్ శతాంగాత్కించిత్తువిద్యోతతితి గృరశ్శ్మా॥ 543

తమస్పృశంతం పతితం భువం శరైఃపరివృతాంగం సముదీక్ష్వ దివ్యాః
పుష్పాణ్య ముంచణజలతాశ్చ భేర్యోవినేదురుచ్చై నిహతా దివిష్టైః

అయం మహత్కా కురువీరవృద్ధోయామ్యాయనేవతేతిజీవితం స్వం
కథం జహావిత్యభిజల్పతాంభేస్థిరోహమిత్యాహ సహవణయ తా

ఉత్త రాయణ సమాగమం తదాశంతనో స్తనుజని విచింతయన్
ధారయన్సపతితోవ్యసూన్ యతఃస్వేచ్ఛయా మరణమాశ్రితోవరాత్

హంసా స్తదా విష్ణుపదీ నియుక్తాః
భీష్మంహ్య పృచ్ఛ్ కథమద్యధీమః
యామ్యాయనే సంస్థితవానితీవ
సోప్యాహసామ్యాయసమీక్షీ తేతి॥ 547

నిశమ్య తద్వచస్సత్వంశనిహంసేషు ప్రస్థితేషుసః
శరతల్పగతో శేతభీష్మో బ్రహ్మనుచింతయన్॥ 548

శుత్వాతం పతితం సరిత్రనుజనిం దోణాదయ సైస్సన్యపాః
త్వత్వాయుధముపాయయు ర్విమనసస్తత్సన్నిధిం సత్వరాః
దృష్ట్వాతాన్ ప్రణతానువాచ సరితస్సూను శ్శిరోమేన్యపాః
లంబత్వన్యవరోఽబహుమధునాదాస్యంతు వస్సన్యగతం॥ 549

తైరాహృతానివివిధాని మృదూనిచోప
ధానానివీక్ష్యనహసన్ సరితస్తనూజః
ప్రాహజ్జనం శయనమేతదుదీక్ష్యచాస్య
యోగ్యోపధాన మిహదేహి పృథాతనూజ॥ 550

జ్ఞత్వా భావం తస్యపాదః ప్రణమ్ర
స్తత్పాదాబ్జే బాష్ప విప్లావితాక్షః
సజ్యం కృత్వా గాండివం తత్ప్రియుక్తే
బాణై స్త్రిజైస్తచ్చిరః పర్యగృహ్లాత్॥ 551

దత్తేశరత్రయమయేన తథోపధానే
పాదేన శంతనుమతోముదితో నృపాలాన్
సర్వానువాచ శరతల్ప ముపైమిచై త
దా వర్తనందినకరస్య నిరీక్షమాణః॥ 552

తదా దుర్యోధనాసీతాన్ భిషజ శ్శంతనోస్సతః
ఉపేక్షతేస్మ సంసిద్ధయాతోబ్రహ్మపదాప్తయే॥ 553

భీష్మజ్ఞయాతాన్ భిషజో విస్మజ్యదుర్యోధనోభ్యచ్ఛతమభ్యుదీప్య
తతాపభూయోహృదిసంపరేత కల్పం విచింత్యాపి చ పార్థవీర్యం॥

నశ్వే మహారథా స్తత్ర పాండవాః గౌరవా అపి
సంరక్షణాయ భీష్మస్య వ్యాదిశే పురుషాబహూన్॥ 555

శిబిరాణి సమావిశ్య భీష్మం నత్వాధనిగతాః
యుద్ధశ్రమావసయనం చక్రు స్సర్వేనరాధిపాః॥ 556

ఉపసి పునరుపేతాస్సన్నిధిం తస్య సర్వే
కురువరసరపాలాః పాండవాశ్చన్యభూపాః
రచిత వినతయస్త త్పాదరాజీవయుగ్మే
శతమఖ మిందేవాస్తంస్యసేనంతభక్త్యా॥ 557

శరాభితప్తో గాంగేయః! విత్వీతాః క్షతీయమభాః
పాతుకామః పయోభీష్మ! స్తానిత్యాహ ధృతాత్మనా॥ 558
పయః పాన్యామిగోపాలాః! గోమయం నతు గోమయం
గోమయేనాగ్నివర్ణేన! గోమయం నతుగోమయం॥ 559

తద్వాక్య శ్రుతిసమనంతరం
నరేంద్రైరాసిలేపయసిసుశీతలేనభిష్యే
నిదంస్తాన్విజయ మువాచసన్నిధిం
స్వం సంప్రప్తం ప్రాణతముదూఢహస్తబంధం॥ 560

పాసీయం పాతుమిచ్ఛామి! తప్తగాత్ర శ్శరైస్తవ
తదాహరమహాబుద్ధే! తృప్త్యయం యేనఫాల్గున॥ 561

తథేత్య దీర్యాధ ధనంజయస్తం! రథంసమాగుహ్య ధనుస్వక్తీయం
అభిజ్యమాధాయబిభేద పృథ్వీం! ప్రాచేతనాస్త్రాన్వితసాయకేన॥ 562

భీష్మస్య దక్షిణేపాశ్వే! దారితాయాభవస్తదా
శీతలావారిధారాశూ త్పపాతామృతసన్నిభా॥ 563

నిపీయతం కురూత్తంసః! ఫాల్గునం ప్రశశంసచ
దృష్ట్వా త త్కమభూపాలాస్సర్వేవిస్మయమా యయుః॥ 564

శ్రుణ్వ త్సుసర్వేషు నృపేషు భీష్మభీభత్సమాహేతి తదాప్రహృష్టః
ధను ధరాణామృషభ స్త్వమేకః! ఖ్యాతో యథాపక్షీషువై నతేయః॥

త్వం వాసుదేవం సుహృదం సహాయం
కృత్వామహ త్కమకరిష్యసేహి

దుర్యోధనోయం హితమస్మదుక్తం
నైవాశృణోతే నవినాశమీయాత్॥

566

ఇత్యుక్త మాతృనాశ్చిత్వా వై మనస్య ముపాగతం
గంగాయాస్తనయఃప్రాహాదుర్యోధన మవాబ్జుఖం॥

567

దృష్టంహిదుర్యోధనపార్థవీర్యగియథాధరాయా జవితాంబుధారా
సర్వాణ్యయంవేత్తి వరాత్రుజాగమనేనతుల్యోభువికోపినాస్తి॥

568

కృష్ణశృణోయం పురుషః పురాణాయమజాన స్సారధిమేవచక్రే
నారాయణశ్చాపినరః పురాణావృషీహికృష్ణాజాననామధేయా॥

569

యావద్ధరిః పాండవపక్షసంస్థస్తావజ్జయస్తే సమరే నలభ్యః
సంధిం తతః పాండుసుతైః కురుష్వశామ్యే ద్రోణోమన్నిధనాంత ఎవ॥

ఆదాయ రాజ్యార్థ మదూఢ మింద్రీ
ప్రస్థం ప్రయాత్వద్యతు ధర్మరాజః
సర్వేచయూయం సకశత్రీ పుత్రీ
మిత్రా శ్చిరంజీవితమాప్నువంతు॥

571

ఇత్యుక్తే హితకామేనాభీష్మేణ సనుయోధనః
జోషమాస్తే ముమూషూణాంభేషజం నహిరోచతే॥

572

అథాభ్యేత్య రవేస్సూనుఃపతిత్వాతత్పదాబ్జయోః
రాధేయోహం తవద్వేష్యస్సర్వదేత్వాహ దుఃఖతః॥

573

సబ్రహ్మ సంప్రకృత మనాస్తదాసీంనిమిలితాక్షోపి కురుప్రవీరః
ఉన్మీల్యచక్షుశ్శనకైరుదీత్యసన్నేహమూచే రవిజగదయాభుః॥

574

కాంతేయోహి భవాన్నచాతి రధీజః నైవాసిరాధాసుతః
వ్యాసాత్సంశ్రితమేత దస్తినమమద్వేషస్త్యయిశీమతి
త్వం త్యాగస్మికవిగ్రహం సమతనోః పాండోస్సశేష్వస్వహం
తం త్యక్త్వా తవసోదరైఃకురుపరాం సంధి యశస్కరిణీం॥

575

కణః ప్రాహ తత స్సరి త్తనుజనింశౌరి ర్యథాదేవకీ
సూనుః పాండవపక్షమాశ్రయతి తద్వచ్చాహ మవ్యాశ్రితః
గాంధార్యాస్తనయం రణేజానమహం జేతుంచ తే నాధిపతః
జేష్యామీతిచ నిశ్చయోస్తిమమత ద్వైరంనశామ్యే త్కథం॥

576

అనుజ్ఞా తస్త్వయాపీరాయుధంకర్తు మిహోద్యతః
తత్త్వమస్వదురుక్తంమేదేహ్యానుజ్ఞాం రణాయచ॥

577

దత్వానుజ్ఞా మధరవిభవే కర్తుమాయోధసంత
దీప్తస్మృతస్మిన్ సహసరవతౌ నిర్గతేనిశ్చలాత్మా
బ్రహ్మధ్యాయో విమలసుగుణం కాంక్షమానస్తదీయం
స్థానంనిత్యం సమయముచితం చింతయన్నైవతస్థా॥

578

ఇతి శ్రీ శోభనాదీశ వైభవే మహాకావ్యే భారతవృత్తాంతవర్ణనే
భీష్మపర్వ కథానువర్ణనం నామ ఏకవింశస్సర్గః.

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశవైభవేమహాకావ్యే.

. దోగపర్వ పుత్రాంతరంభః. .

కణ్ణ భీష్మం హత మాంబికేయ
శ్శుశోచభూయః పితరం వరేణ్యం
పార్థాః ప్రహృష్టా లపి దుఃఖిమీయః
సంచింత్య త ద్వీర్య మసహ్యమనైవ్యః॥

1

అథ రాజవరై స్సరైవ్యః! జేతుం పాండుతనూభవాన్
కణ్ణ స్సంప్రధాతః ప్రీత్యాతథే త్యంగీచకారతత్॥

2

ఆరూఢో రథమథవాజి భిర్మహద్భిః
సంయుక్తం రవితనయో దధత్తనుశ్రం
భీష్మస్యాంతిక ముపగమ్యతంచనత్వా
సోనుజ్ఞామలభతతస్య సంయుగాయ॥

3

కణ్ణః ప్రహృష్టోధ బలం స్వకీయం
ప్రహషయామాస రణోత్సుకాత్మా
దుర్యోధనః ప్రాహత మద్యనోను
కూలం చమూనాయక మప్యయేతి॥

4

దోగచార్యం తతః కర్ణ సర్వయోధానుగం గురుం
ప్రాహసేనాపతిం తత్తునర్వేషా మభవద్ధితం॥

5

దుర్యోధనో దోగ ముపేత్యనత్వా సేనాధిపత్యేచకమే విధాతుం
అంగీకృతే తేన గురుం సరేంద్రా ముదాభ్యషించన్ న్నమరా గుహంవా॥
తదనుకదన సముత్సుకమాససో ద్రోణశ్శాణో ల్లిఖితో మణిరివతేజ
సాజ్వలన్ కృప కృతవర్మ జయద్రథ వికణ్ణ శకుని కళింగప్రముఖై
ర్మహారధై రభిరక్షిత చతుః పాశ్వాః పుతనాం శకటాకృతిం పూ
హ్య యుద్ధాయ నిరగాత్॥

7

కణోఽపి సహదుర్యోధన స్సర్వేషామపి ధనుర్ధరాణా మగ్రేజగామః॥

దృష్ట్వాతం కౌరవాస్సర్వేకణం సేనాగ్రియామనం

విజహుభీష్మ నిర్యాణజనితాం శుచముత్సకాః॥

9

దృష్ట్వాసేనాం రిపూణాం తాంశకటవ్యూహమాస్థితాం

కణంచ ధునినిర్యాంతంనకృష్ణః పాంశునందనః॥

10

వ్యూహ్యాస్త్రీయాం చమూం కౌంచా కృత్యా తస్యాగ్రిత స్థితః॥

10

కురుపాండవ సేనాగ్రి సంస్థితౌ కర్ణఫాల్గునౌ

పరస్పర వధాయత్తైరణౌన్ముఖ్యమవాపతుః॥

11

ద్రోణే మహారథవరేనుగతే నరేంద్రేః

పాండవో న్సుతస్య పుతనాం సమభి ప్రయాతే

ఉత్పాతజాల ముదభూద్వ్యభుప్రౌ స్తదాసీం

రాజ్ఞాం కులక్షయకరం వివిధంసమంతాత్॥

12

తదా దుర్యోధనేన యుధిష్ఠిరగ్రిహణాయ సంప్రీధితో భారద్వాజ

స్తమిద మువాచ॥

13

ధన్య స్సరాజా జీవంతంయం గృహీతుం త్వమిచ్ఛసి

యస్మా దజాతశత్రుత్వంతస్య త త్సదృశం త్వదం॥

14

జత్వా పాండుసుతా నన్యాధర్మరాజాయ భూపతే

దాతుమిచ్ఛసికింరాజ్యంయంత్వం జీవంత మిచ్ఛసి॥

15

తతో దుర్యోధనో నైజంభావం గోప్రమశక్తో గురుమిద మవదత్॥

అజాతశత్రో నిహతే ధనంజయః॥రణేఖలాన్నోగమయే ద్యమాంతికం

తతోగృహీత్వై నమజాతవైరిణంపున ర్విజేష్యామిచక్రైతవేస॥

17

సభ్రాతరి పునర్ద్యూతవిజితేతరణ్య మాశ్రితే

భవిష్యామి సుఖచేతితస్య గ్రహణ మర్థయే॥

18

యద్యజ్ఞానో ధర్మసుతస్య గోప్తాభవేన్నతత్రైనమహం నరేంద్ర

నిగృహ్యతుభ్యం ప్రదేశామి యుద్ధేనాతోన్నధేత్యాహ తతో గురుస్సః

తదస్య ఘోషయత్సర్వపుతనాసు సుయోధనః

ద్రోణేన ధర్మరాజస్యగ్రిహణం సంప్రహాషితః॥

20

నిశమ్య తద్ధర్మసుతోపి పార్థ

మువాచభావోహి సుయోధనస్య

ఖ్యాతస్తతో మామను సంస్థితస్తం
యుధ్యాహవే వైరివధాయ యత్రః॥ 21

అధాజ్ఞానో జ్యేష్ఠమువాచరాజ్
సమయ్యన్మా ధారయతిత్వ యేదం
నావాప్యతే దోణవశత్వ మద్ధా
శక్నాదయో యద్యపి తత్సహాయాః॥ 22

కురుపాండవ పత్యౌణాంనృపాణాం వీర్యశాలినాం
తతః ప్రవవృతే యుద్ధంశ్రీస్తాస్తైర్వివిధైరపి॥ 23

ద్రోణో మమర్షపృతనాం వివిధాశ్రు శస్త్రైః
పాండవో స్సృతస్య సమహారధవీతపార్శ్వః
ప్రావర్తయద్రుధిర వాహినదీగజేంద్ర
కూలాశ్చ కంకముఖపక్షిభి రీడ్యమానాః॥ 24

నిదాహంతమరివాహినం గురుం ధర్మరాజ యమ భీమ పార్వతాః
అభ్యయుధ్వాత మహాయుధాస్తదా సాత్యకి ప్రముఖవీర పాలితాః॥
తదా॥

శకుని స్సహదేవేన ద్రోణో ద్రుపదభూభుజా
వివింశతిశ్చ భీమేన మద్రేశో నకులేనచ॥ 26

ధృష్టకేతుః కృపేణాపి సాత్యకిః కృతవర్మణా
సుశర్మణాచ పాంచాలః విరాటో రవిమానునాః॥ 27

అపరైరపరేష్వేవం సంగతే ష్వభిమన్యునా
పారవస్సంగతో యుద్ధే తం శక్నామైరవాకిరత్ ॥ 28

సౌభద్రీస్తుహయా ధ్వజంచ ధరణౌ ఛత్రంచ తస్య స్త్రుతం
బాణౌమై ర్వినిపాత్య సారథి మపిప్రోన్మధ్య సింహధ్వనిం
కృత్వాతంచ నిహంతు మాశుగవరంజగ్రహ యావద్రుషా
ద్వాభ్యాం తస్యధనుః పృషత్కనహితం చిచ్ఛేదవై పారవః॥ 29

ఖడ్గం గృహీత్వాధ సుశోజ్ఞానస్య తస్యాస్థిత స్వందనమాత్తరోపః
నూతంచ హత్వా ప్రవదేనతస్య కరేణజగ్రహచ కేశపాశం॥ 30

యధేభరాజం హరిణాగృహీతం నిపాత్యమానం తముదీక్ష్యతేన
అమర్షిత స్పింధుపతీ రథాత్ స్వాత్ ఉదప్లవత్సాసిరుదూధరావః॥

జయద్రోభమన్యశ్చ తతః ఖడ్గధరాపుభౌ
చరంతే మండలం చిత్రం దృష్ట్వా సర్వేపి విస్మితాః॥ 32

విక్షిప్తజ్ఞాన నూనునా నునిశితే ఖడ్గేతదా చర్మణా
భగ్నే సింధుపతేః పదానిసపడప్యత్సుల్యకాష్టికా ద్రుతం
భూయస్వం రథమాస్థిభో భవదధో శల్యస్తు సర్వాయసీం
శక్తిం వ్యక్షిపదాజ్ఞానింప్రతి యథాదీప్తాం శిఖాం పావకీం॥ 33

అవప్తత స్తామభిమన్య రారాదాదాయతాం పక్షివరో యథాహిం
ముమోచ శల్యాయచ సాతదీయం నిహత్యనూతం తమపాతయచ్చ॥

ధృత్వా గదామధరథాభిముఖే రుషారే
మజ్జేశ్వరేజ్ఞాన సుతోపిగదాం ప్రగృహ్య
తం ప్రత్యవైక్షితనివార్య తదాతు భీమః
కాష్టికం గదాంచిత కరస్వయ ముత్థితోభూత్॥ 35

గదాధరా మద్రీపతిశ్చ భీమః పరస్పరం జఘ్నుతురాత్మరోషా
నిపేతతుశ్చాపి సమంధరణ్యాం గదాప్రహారాభిపాతే భృశాత్॥ 36

తతోపసితే కృతవర్మణాః రంగాధరంమద్రీపతౌచ భీమః
క్షణత్సముత్థాయగదాం ప్రగృహ్య రేజేవిభూమోగ్ని రివప్రహృష్టః॥

వికంఠితాం వీక్ష్యతతస్వసేనాం
కణ్వస్య పుతో వృషసేననామా
అవాకిరద్భాణ గజైశ్చితాగైః॥
పాండో స్సూతానాం పుత్రనాం మరుష్టః॥

తమభ్యధావన్నకులస్యనూనుః కుర్రీధశ్చతానీక సమాహ్వయశ్చ
జౌపద్య పత్వైరపరై స్సమేతః తయోస్తదాసీ త్సమరో విచిత్ర!

ధృతరాష్ట్ర తనూభవా స్తదా
వృషసేనా వసకామ్య యోద్యతాః
దుష్పదాత్మజనే స్తనూభవాః
వ్యకిరః ద్రోణపుర స్కృతాశ్శరైః॥

పాంచాల కేకయ ముఖై ధర్మరణిధరేంద్రైః
భగ్నంతదా భృశముదీక్ష్యవరూధినీం స్వాం

దోణో నివర్త్యసముపాద్రీవదంతకస్య
సూనుం చతురద ఇవద్విరదో మథాంధః॥ 41

సచక్రీరక్షేణ నివారితోపి నిఘ్న తమావిశ్యచ సైన్యమధ్యం
శిఖండి శైనేయ యమాంశ్చ ధర్మసూనుం విరాటంచ జఘానవీరః॥ 42

యుగంధరంచైవ రథాన్నిపాత్య పృత్యుగ్ధతశ్చాపి విరాటముఖ్యైః
ప్రమధ్యతా ధర్మసూతాంతికస్తా దోణో విశేషేంతకవత్తదాసి॥ 43

జహీర్ష ముద్వీక్ష్య తదాంతికస్థంధర్మాత్మజ స్వాంగిరస స్తనూజం
హతోద్య రాజాతనయః పృథాయాః ఇతీవయోధారురుపుభ్రాశారైః॥

తదాగతస్తత్రీ ధనంజయస్వాం నిరీక్ష్యభగ్నాం గురుణాచమూంతాం
అభ్యాదయ దోణాచమూం విచిత్రై శ్చరై రస్తేకైః కుపితాహికలైః॥

శరాంధకారేణ తతేంతరిక్షే సూర్యేచ పాశ్చాత్యగిరిం ప్రయాతే
చమ్యాపుభేతే శిబిరం ప్రవన్నేయథాపదం శాంతిమధోవ్యనైష్టాం॥

తస్యాం నిశాయా ముపతస్థివాంసం
దుర్యోధనం పాహ గురుజ్ఞయేచ్ఛుం
రణేహ్యజయ్యో విజయోస్య రాజా
సమక్ష మగ్రాహ్య ఇతీవమన్యే॥ 47

తద్యేన కేన మాగేణాదూరమాకృష్యతేయది
అజాన స్తహిణసద్యోమేనిగ్రాహ్యస్యా ద్యుధిష్ఠిరః॥ 48

తిగతానాధై రథ సవ్యసాచినాసదావిరుద్ధైశ్చపధేన యంత్రితైః
కిరీటినస్తత్యరథాదిమైరుషావధో రణేచాపనయశ్చ వేదితః॥ 49

తేగ్నే సమక్షం శపథం వధాయ
వధాయ పాథాస్య రవౌ విదీప్తే
సైన్యై సమేతా వివిధాస్త్ర యుక్తై రాకా
రయన్ పాండుసుతం రణాయ॥ 50

అథాజాన స్సత్యజితం యుధిష్ఠిరా
వనాయ సంస్థాప్యరుషాకషాయితః
తిగతానాథా వినిహంతు ముద్యుగో
యయా గజేంద్రా మృగరాడివ్రాధతః॥ 51

తతస్సశర్మ సురథ సుధర్మ సుధను స్సబాహుప్రయతై స్త్రిగతః
పతిభి స్సంగ తేధసంజయే విప్రులమాయోధనమాతస్వతి దోణశ్చ
దుర్యోధనప్రియ కామస్సాన్వం చమూం సుపణాకృతినాఘ్యాహ్య
యాధిష్ఠిరం బలమభిదుదావ॥ 52

యుధిష్ఠిరశ్చ సేనాం స్వామధఃమండలరూపతః
పూర్వభిత్తస్థాపితనాంధార్తరాష్ట్రీం రణోద్ధతః॥ 53

భృష్టద్యుమ్న స్తదారాజ్ఞాచోదితో దోణమభ్యయాత్
వికీర్ణ శతశోబాణాః సజఃస్య ఇవభూధరే॥ 54

విషణ్ణం దశనాత్తస్యద్రోణముద్వీక్ష్య దుర్ముఖః
గురోః ప్రియాయతేనైవాయుయోధ స్వయముద్ధతః॥ 55

నివార్యతాశరై ధృష్టద్యుమ్నా ద్రోణముపాద్రీవత్
తయోస్సమభవద్ధోరంకదనం కృతవైరయోః॥ 56

విద్రావ్య పాండవీ సేనాంద్రోణో వితతకార్యుకః
యుధిష్ఠిర మభిన్నత్యశిరవస్తైః రవాకిరణే॥ 57

తతస్సత్యజితా ద్రోణః పాంచాల్యం నృసం త్తమం
రక్షణాయ పృథానూనోరభ్యేత్య కృతసంగయుగం॥ 58

హత్వా తతశ్చతాసకంవిరాటస్య సహాదరం
సనూతం సహాయం కుద్ధః ప్రాపయిమాస పంచతాం॥ 59

ద్రోణేన విద్రావితమాత్మపైన్యోనదీం క్షురంతీ మన్యుజాంచపూరైః
సరిక్ష్యతై నయ శిఖండీ ముఖ్యాదోణం నిజఘ్న స్సహసైవసర్వే॥ 60

ఎకం నిరుద్ధం బహుభిరాలాభ్యైర్గురు తముద్వీక్ష్యచ ధార్తరాష్ట్రాః
ఆవారయంతో ద్విపతస్సగోపాః కర్ణానుమత్యా గురుమభ్యుపేతాః॥ 61

ద్వంద్వే పృష్ఠతై ధరణే కురూణాం పాండోస్సతానామపి ఘోరరూపే
దుర్యోధనో నాగశతై రుపేతః దుద్రావభీమం ప్రితిభీమనాదం॥ 62

భీమస్తు సర్వధ్య గజేంద్రియాధం దుర్యోధనంచాపి నిషీడ్యగాఢం
అంగేస్వరస్య ద్విపతో భియాతుః చిచ్ఛేదశీషణం ద్విరదం నిపాత్య॥ 63

ప్రాజ్ఞోత్తిహేధ ద్విపరాజ సంస్థః భీమం సమభ్యేత్యరథం తదీయం
అచూణాయత్సాన్వముదూఢరోషః పద్భ్యామథావత్సచశత్రుసైన్యే॥ 64

సమృత్య కల్పా భగదత్తనాగోభీను సమావేప్త్య గతేకరేణ
అపాతయజ్ఞానుయుగేన భూమాల్లికోభవశ్శోపి గతేంద్రదేహే॥ 65

భీమో హాసో భూదితిచక్రుశుస్తే
తస్మిన్నదృష్టే యధిష్ఠిరేణ
సహాభ్యధావ ద్ద్రుపదస్యనూనుః
ప్రాగ్జోతిషేత వికీర్ణ శరాఘాః॥ 66

సచవృద్ధతమోపి వీర్యవాన్ భగదంతో నిపుభివోవారితః
వ్యధమద్గమూర్ధాధిష్ఠితః పుత్రనాం పాంశుతస్య నైకభా॥ 67
దశాణరాజ శైనేయప్రముఖాన్ వికీర్ణ శరైః
చచారద్విపమారూఢో భగదత్త ఇవాంతకః॥ 68

సంశస్త కాఖ్యాన్ విజయప్రిగర్తనాథాన్ సుశర్మ ప్రియుబాన్ సుపాత్య
ప్రాగ్జ్యోతిషో యతీకరోతి యుద్ధాకృష్టాచునుత్యా త్వరియాజగామ॥
ప్రాగ్జ్యోతిషోధవిజయే భిగతేరణాయ
కృష్ణంజఘాన విశిఖైః ప్రశయాన్ని కత్తైః
కుగ్రోధోజాన స్తదనుతస్య ధనుర్వికృత్య
నాగస్యవర్మచ బిభేదశరైర్న నేకైః॥ 70

ప్రహితానుధశక్తిమజానో భగదత్తేన యదూద్వహేరుషా
విశిఖై స్సపదిద్విధాచ్ఛినద్గమప్యాదాయదాశునైర్వరైః॥ 71

భిన్నఛత్రధ్వజోరాజా భగదత్తః కిరీటినా
శోమరై స్తస్యమకులంపర్యావర్తయదద్భుతం॥ 72

అథాన్య ధనురాదాయావషంతం శరసంహతిః
భగదత్తం సముద్వీక్ష్యక్రోధమాహర యద్భుతం॥ 73

పునరన్య ధనుశ్చిత్వాద్విసప్తత్యాజఘానతం
అజానః పరమామషేన్ కేశవేనప్రచోదితః॥ 74

అథహరి భగదత్త సమీరితం మహితమస్త్రముదీక్ష్యచ వైష్ణవం
విదధదజానమాదధదాత్మనస్సపదినక్షసి సంశ్రేత రక్షకః॥ 75

అథకేశవచోదిశోజానః భగదత్త ద్విరదంతు కుంభకే
నిజఘానశి తేనప్రతిణా నపపాతవ్యసుర్రుదిరాజివ॥ 76

తతోధా చంద్రాకృతినాశరేణ ప్రాగ్జోతిషేతం హృదిసంజఘాన

సభిన్నమర్కానిపపాతభూమా| సంపశ్యతాంభేస్థయతం స్ఫురాణాం|| 77

వృషకాచల సంజ్ఞితౌ తతః| శకునేస్తా నమాజౌధనంజయః
పరలోకముపానయన్మృధే శకుని స్తత్రుపం వ్యథాధృశం|| 78

శకునేర్మాయయాస్పష్ట| మధశస్త్రాస్త్రసంచయం
దివ్యాస్త్రేణ పృత్యవారీ| ద్విజయో హరిచోదితః|| 79

తమస్తు జ్యోతిమాస్త్రేణ| వారుణం చాపి సారతః
ఎవం బహువిధానస్త్రాః| పృత్యస్త్రైః పృత్యవారయత్|| 80

అథ భయాత్ శకునా హరితోదుగ్రే
సితహయేన హతాః కురుసైన్యగాః
శరణమీయురుపేత్య గురుంతత
స్సచచకార మహారణ మద్భుతం|| 81

ద్రోణాస్త్ర సంవీడిత మాత్మసైన్యం
దృష్ట్వా తదా పాషాత రాజసూనుః
తమభ్యధావత్సతయో ర్విచిత్రీ
స్సమాగమోభూదుపమా విహీనః|| 82

యుద్ధే తత్రద్రోణపుత్రేణ నీలః|
శీఘ్రచ్ఛేదం ప్రాప్యపంచత్వమాప
తన్నత్రామ్యో బాహ్లికం పప్తిబాణైః
పంచ్క్యైకణం భీమసేనో జఘాన|| 83

భీమో విద్ధస్తతోద్రోణ| కణ్ణాణి సుయోధనైః
తాన్ పృత్యవిధ్యదభ్రాంత| స్త్వేకోపివ్యధయో బహూన్|| 84

తదా భీమస్య సాహాయ్య ధర్మరాజేన చోదితాః
యమాచ యయుధానాద్యాః| సంగ్రామం విజగాహిరే|| 85

సంకులే సమరే తత్రప్రవృత్తే భీషణారవేద్రోణః
పాండవసేనాం తాం వ్యధునోత్ బహుశోరుషా|| 86

తదాజునో ద్రోణశరావధూతాం|
స్వాం వీక్ష్యసేనాం ప్రళయాకే తేజాః|
దదాహసర్వాన్ శరవహ్నిపాతైః కురూన్|
యథాశుష్కవనం కృశానుః|| 87

భీతైరజ్ఞానబాణవేగనిహతైః యోధైస్తదా సత్వరః।
 పాక్కుప్త స్సముపాద్రవత్సురుషితః కణః పృథానందనం
 ఆగ్నేయాస్త్ర మథోస్పర్జశరగణా జిహ్మర్ముమోచాశని
 పృఖ్యాతా రవినందనః పృతిశరై స్సద్వ్యోరురోథాంతరే॥ 88

శై నేయ భీమ దుఃప్రదాత్మజాతై విధధస్తదై వాకానుతోతిరుప్తః।
 తేహం శరాసా వినికృత్యపార్థం సమావృణో త్పత్తిభిరుగ్రీపాతైః॥ 89

జిహ్మస్తు కణశరపాత మసహ్యవేగం।
 వ్యాహత్య తస్య సహజానవధీద్యుధిశ్రిః
 భీమశ్చ తత్ర రథతోదివమాప్లువోసి
 పాతైజ్జఘాన రవిజస్య సహాయ భూతాః॥ 90

ప్రనారధస్థో దశభిః పృషత్కైః భీమారవేనాందన మాజఘాన
 వాహా ససూతానపి పంచబాణై ర్విధ్వాజగజ్జద్విరదారితుల్యం॥ 91

ధృష్టద్యుమ్నోసినా తత్ర రథాదుత్సుత్యవేగితః
 చంద్రవర్మ బృహత్క్షత్రో హత్వా భూయస్థిశోరధే॥ 92

వివ్యాధ కణాం బాణానాం త్రిసప్తత్యాగ్నివచాసాం
 తతస్సాత్యకినావిధం కర్ణం ఛిన్నశరాసనం
 ద్రోణ దుర్యోధనో సింధు రాజాచాపన్నమాయయుః॥ 93

భీమ సౌభద్ర పాంచాల తనయాశ్చ యమకారణే
 శై నేయస్యావనంచ క్రు ర్విధృతాసి శరాసనాః॥ 94

రాద్రే రణేవర్తంతి పక్షయుగ్మ సంస్థాగజావాజివరాశ్చ యోధాః
 పేతుర్ధరణ్యాం బహుహతాంగాః ప్రసుస్సుప్తశ్శిశిరనిర్మురాశ్చ

శ్రాంతం తదాబలయుగం కురుపాండవానాం
 సూర్యేస్తమీయుషిరణా ద్వినివృత్తమాసీత్
 ఆశ్వాస యద్బలపతి బలమాత్మసీనం
 సూర్యోదయం ప్రతినిరైక్షత యుద్ధహేతోః॥ 96

భూయోరవా వృదయపర్వతశేఖరస్థే
 సంశప్తకై స్సిరసాయో నిహతా వశిష్టైః
 ఆకారితస్స సమరాయదిశం ప్రయాతో
 యామ్యాం యుయోధ సహతై స్తపనూర్యకల్పః॥ 97

దోణాశ్చ పద్మాకృతిశో! పూహ్యసేనా నిజంతతః
మధ్యే దుర్యోధనం న్యస్య! బభావస్వ యమగృతః॥ 98

అభిద్రవ త్రత్కురురాజ సైన్యం! వీర్యో భిదుద్రానచ పాండవానాం
నిదేశో ధర్మసుతస్య సైన్యం! భీమాభిమన్యు ప్రిముఖా త్త రక్షం॥ 99

అభ్యాగతా సాత్యకి చేకితాన! పాంచాల తత్సత్ర విరాటముఖ్యాన్
మహారథా నాంగిరస శ్శరాఘ్నే రపాతయద్వాయురివాభ బృందం॥ 100

అథ ధర్మసుతస్య చోదనా దభిమన్యుః పరిపశ్యశో గురోః
ద్విపతాం బలమబ్జరూపితం! విజగాహే దళయన్ సచంకురః॥ 101

సకణికార ధ్వజభూషితోరథ
స్సమిత్రీనూతోత్తమ బద్ధసైంధవః
ముంచన్ సుభద్రాత్పజ చోదితేషూన్
చచార సైన్యే ద్విపతాం కురూణాం॥ 102

అభిమన్యు నిపీఠితాం చమూం సముదీప్త్యై వరుషా సుయోధనః
సమధావదుదూఢవాహనో! వికిరన్ తం విశిఖాననేకశః॥ 103

దోణాజ్ఞయాథ కృప కణ్ కబూద్బలాద్యా
స్సభద్రీ మాహవగతం వినివార్యశస్త్రైః
దుర్యోధనం వ్యపసయన్న ధకారిరుగ్రనాదం
విధాయ విముఖానకరో ద్విపత్నౌ॥ 104

వీర్యో శ్రకస్య తనయం నిహతం సుభద్రా
పుత్రేణ కణ్ కృప శల్య ముఖాస్సరోమాః
అభ్యద్రవంత మిషుభినిశితై ర్విదీప్తైః
కణ్ కాయ కాష్ఠైరపి వర్మభిదం ముమోచ॥ 105

భిన్నేతు కవచేతేన కణ్ విహ్వలతాం గతః
స్వస్థః పునః క్షణాత్ కాష్ఠ్ణం శరవస్తై రవాకిరత్॥ 106

కణ్ కేన ద్రాణినాచాపి తద్దైవ వక్తృతవర్మణా
శరైరాచిత సర్వాంగ! స్సభద్రీః కోపమాహరత్॥ 107

మద్రీశే కాష్ఠ్ణాణావిధే ముగ్ధేతస్యానుజోబలీ
అభ్యయాత్సోపితేనైవ! ఛిన్నమూఢాపతస్మృతః॥ 108

ఉత్పాహవానధ కిరీటిసులో విచిత్రాణ్యస్తాః

తత్రవిస్మజ్జన్ ద్విచతాం బలౌఘం

అంగీర సేమిషతి యామ్యపథం నినాయ

కణాదిమానపికిరన్ శతశశ్వరాఘైః॥

109

సంశ్లాఘితేజానసుతే గురుణా తదాసం

దుర్యోధనస్త మనుచింత్య విమూఢచిత్తః

తస్మిన్ కృపాప్రణయ యుక్త ముదీర్ణరోషః

తద్వ్యాజహర దినకృత్తనయాదిమేభ్యః॥

110

దుశ్శాసనోగ్రిజవచ స్తునిశమ్యకాష్టిన్

మభ్యేత్యతేన సుచిరం సమరం విధాయ

విద్ధోప తచ్ఛరవశేణ సజత్ప్రదేశే

తం మూఢాఞ్చితం రణతలాదన యన్వియంతా॥

111

కర్ణస్యకాష్టేన్ రథసంప్రహరోబభూవ తత్త్రాజ్ఞానిరకన్సూనోః

చిచ్ఛేదకేతుంచ ధనుశ్చ తత్ర కర్ణానుజోభ్యేత్యముమోచ బాణాన్॥

ఛిన్నధ్వజస్తేన తదాభిమన్యుఃకణానుజప్యచ్చిన్న దుత్తమాంగం

కుంధస్తోథావ దుదగ్గిధన్వా కణః పునః కాష్టిన్ మమోఘవీర్యం॥

ద్యావాపృథివ్యా ర్వితతై ర్మయాఖైర్యధారవేశాణాన్తై శ్చితాన్తైః

నిరుద్ధమర్మా విజయాత్మజేన పరచ్ఛుభో ధానదధాన్సూనుః॥ 114

మహారథాస్తత్ర నికృత్తగాత్రానిపేతురుర్వాన్యం బహుప్రాజానన్య

పుత్రేణ విత్తేన జగత్సువీర్యేక్షురఘరాసోదక రుద్ధమాగాః॥ 115

సాహాయ్యాయ తదాజానే రభిముఖాన్ పాంచాల భీమాదిమాన్

దృష్త్వాతే కురుపైన్యగాన్యపతయో భీతాః పరాంచో భవన్

సింధూనామధిపో బలీతు నిఖిలాన్ రాజ్ఞో నివర్త్యక్షణాత్

భూయోప్రహ మపూరయత్ప్రశిధిలం యత్కాష్టినా విదురీతం॥

శ్చైనేయం ద్రిపదం శిఖండిన మథోభీమంచ మాత్స్యేన్వరం

ధృష్టద్యుమ్న మజాతశత్రు మపిసవ్యాప్నోచ్చితాన్తైశ్చరైః

త్యక్త్వా ధర్మసుతేన కార్ముక మథోచ్చిన్నం పునశ్చాపరం

సంగృహ్యరిషు సాయకాన్ సమకిరత్ కుంధస్తదా సైంధవః॥ 117

భీమన భల్లై స్త్రిభిరాశుభూమానిపాతితచ్ఛత్రేశరాసకేతుః

అన్యేన చాపేన తదీయకేతుః|హయధ్వజాః సింధుపతిజః హరః॥ 118

స్తైనేయస్య రథం ప్రయాతివిరథే భీమ కురూణాం వరాః
హృష్టా సింధుపతిం తుతుష్టువురథో పాథాత్మజో రోషితః
తతైస్సన్యం ప్రవిగాహ్య భీమవిపులం గ్రాహేయధాంభోనిధిం
సర్వం వ్యాకులయన్ చ చారరణభువ్యంతే యధైవాంతకః॥ 119

వృషసేన స్తదాచ్ఛిన్నధన్వానిహతసారథిః
పాథాత్మజేన సమరాదపలాయత సాధ్వసాత్॥ 120

వసాతీయశ్చ సౌభద్రం విధ్యావప్తిశరైశ్చైతైః
నికృత హృదయస్తేనఃపపాత ధరణౌవ్యసుః॥ 121

కాష్ఠిస్తత్రీవిలోళయన్ రిపుబలం వీరం నిపాత్యావనా
తం సత్యశ్రేవసం మహారథవరం శల్యాత్మజేనాహవం
చక్రే తత్రోనిరీక్ష్య శల్యతనయం చిన్నధ్వజాశ్వాదికం
తన్మిత్రాణి శరాః బహూః సమకిరన్ సర్వే సుభద్రాసుతే॥ 122

గాంధర్వం సవిస్మజ్యపాథాతనయ స్సంమోహయన్ సర్వశో
భూపాలాన్ దదృశే హ్యనేక విధయామూర్త్యాకిరన్ సాయకాః-
కోధాదంతక సన్నిభేన సరపాస్సర్వేసహశ్యద్విపా
భిన్నాంగా బహుప్రానిపేతురవనా దుర్యోధనో ధాభ్యయాత్॥ 123

ద్రోణ ద్రోణి బృహద్భ లార్కజ కృపై దుర్వ్యోధన న్యానుగై
రన్యైశ్చాపి సృపై స్తదాజ్ఞానసుతో రుద్ధోఽహోః కింపతే
తత్రాభేత్యచ లక్ష్మణ శృంగణాః విక్షిప్య పాథాత్మజే
తే సచ్ఛిన్నశిరాః పపాతసమరే సంపశ్యతాం సర్వతః॥ 124

అథ జయద్రథస్య సేనాం ప్రవిశంతమభిమున్యం సకాళిం గ్రాధ
పుత్రోరుదోధ॥ 125

తాన్ సర్వా నిమిముఖీకృత్వా కాలింగాన్ పార్థశృంధనః
హత్వా చక్రాధపుత్రస్య శిరోహర దుపాంశునా॥ 126

కర్ణాంగీరస తత్సుతై రథకృపాచార్యేణ పార్థాత్మజః
సంవృష్టః కృతవర్మణాచ విశిఖాసారేణ వీరోత్తమః

కణం కణేశరేణ కర్ణసవిధే విధ్యాగురోన్వదనం
 బాణాన్యైర్దేశభిః కృష్ణస్య తురగాన్ సంపాత్యతంచావధీత్ || 127

పంచాశతాంగీరసమేన విధ్యా! బృహద్బలంచైవ దశేషు ముఖ్యైః
 అశీతిబాణైః కృతవర్మణోంగం తేచాభవన్ విహ్వలితాదాసిం || 128

బృందారకాఖ్యం కురువంశవీరం హతం నిరీత్యౌజాన నందనేన
 ద్రాణి స్తమాహత్యచ పంచవింశత్య జిహ్వానైస్తేన సుగాఢవిధ్ధః || 129

బృహద్బలేనాథ కిరీటినూనుః! కర్ణాఖ్య బాణేన హృద్విప్రవిధ్ధః
 ధ్వజాశ్వసూతాన్ ధనురస్యవిధ్యా! తంచావధీత్సోపతదుద్గతానుః || 130

కణేశం భూయశ్చ సమేత్యహత్యా! రథం ససూతధ్వజవాహమస్య
 అపాతయ న్నాగధరాజసూనుం తమశ్వకేతుం సరథాశ్వసూతం || 131

మాతికావతిక కుంజరధ్వజా! పున్నదంతమభిమధ్యసాయకైః
 పార్థనందన మథాభ్యయాద్భి! దుశ్శాసనస్య తన మోరుషాకులః || 132

దుశ్శాసనస్యతనయేన తదాభివిధ్ధ
 నూతేచ వాఙ్మ కృతప్రహతేషు కాష్ఠిః
 నారాచమేకమస్పృజద్వినిహంతు మేనం
 ద్రాణి స్తమచ్ఛినదిషు త్రితయేనసద్యః || 133

తంవజ్జయిత్వాధచ మద్రరాజం త్రిభిజ్జః ఘనైవ శరైశ్చితాన్యైః
 సగాఢవత్త్రైన్వనభిః పృష్ఠత్కైర్వివాధ వక్షస్యనిదంతిసింహం || 134

ఛిత్వా ధనుస్తస్యచ పాష్టిసూతే! నిహత్యశత్రుంజయ చంద్రకేతూ
 నూర్యప్రథంచైవ సువచనం మహామేధంచ విన్యాధశరై శ్చితాన్యైః ||

తస్యాదృశతం వీర్యముదీక్ష్యరుష్టా! దుర్యోధనస్సా బలకర్ణముఖ్యాః
 మిధస్తు సంమంత్రిత్య తదైకిమాజౌ! బాలం నిజఘ్ను స్సకృదేవసర్వే ||

తదాస్యతస్తస్య శరాసనేకాన్! కర్ణోచ్చినచ్చాప మధార్యతశ్చ
 భోజః కృష్ణపాష్టినియంతృయగ్ధం! శేషాశ్శరైస్తం వ్యకిరన్ సమంతాత్

తస్యాంతరిక్షేచరణోసిధర్తుః! చిచ్ఛేదముష్టే కరవాలమార్యైః
 చక్రం సముద్యమ్యతతః క్షీతిస్తం! తమభ్యధావత్ భృకుటీ సుభీమః ||

భిన్నేతుచక్రే రిపుభిన్నకాష్టిః | గదాధరోభ్యద్రవదార్యపుత్రం
హత్వా తురంగా గదయాతదీయా | నూతనసపాష్టిం నిజఘనగాఢం ||

దుశ్శాసనేశ్చాపి రధంసనూతం | నిపాత్యతేనాథ గదాధరేణ
మిధస్సమాగమ్యచచారపార్థ | సుజ్జోబరే రుద్రయుతోంతకోవా || 140

గతేర్విశేషేణ గదాధరాతే | నభశ్చరంతౌ సముద్రగళోపా
మిథోభిహత్వైవధరాం ప్రవిష్టే | ఇంద్రధ్వజా వాశ్వయుజే విముక్తా ||
సముత్పతంతం పునరేవ భూమే ద్దుశ్శాసన శ్చిద్రగతం ప్రహృష్టః
కీరీటినూనుం గదయోత్తమాంగే | జఘనసోభా త్పితితోరతానుః || 142

ఎవం నిశమ్య నిహతం రిపుభిశ్చరైస్తం

పాథాత్కృజం వ్యలపదంతకనూనురీతం

హపుత్రకాద్య బహుళా వినిపాత్యవీరా

క్షుద్రేణ కిం వినిహతోసి శుచంవితన్వ ||

143

వ్యాసస్తదాగత్య శుచాకులంతం | ఆశ్వాసయామాస నిబోధ్యతత్వం
హృష్టాః కురూణాం ప్రవరాస్తతస్త్వ | మవాప్యసర్వే శిబిరం హ్యతిష్ఠత్ ||

ధర్మాత్మజోపి మునివర్య కృతోపదేశాత్

స్వాస్థ్యం సమేత్య వినివర్త్యబలం స్వకీయం

యావత్ప్రయాతి శిబిరం విజయోపిహత్వా

సంశస్త్రకాన్నివవృతే సకలా సకృష్టః ||

145

అధ్యన్యదీత్యై వశుచోనిమిత్తం | అస్వస్థచేతా హరిణాసమాధిం

సంప్రాపిత స్సాయముపాస్య సంధ్యాం | అవాపనైజం శిబిరం కీరీటీ || 146

సౌభద్రమేకం నిహతం సృపాతైః | జయద్రోణాద్యైర్బహుభిః కుస్మత్యా
శోకాకులో సౌనుచిరంరుదిత్వా | సఖ్యా సమాశ్వస్తమనా బభూవ ||

జయద్రోణస్యైవవధాయ సంధాం | చక్రేజ్ఞాన స్తత్రస్సపాలమధ్యే
శ్వస్తం రవేరాస్తమయాన్నహంతాతదా | పృవేక్ష్యౌమి కృపీటయోనిః ||

పృతిసుతే తేనవధేతు సింధుపతే ర్హరిశ్శంఖరవంచకార

పశ్చాచ్ఛవాద్యాని వినేదురన్యా | న్యాపోత్సశబ్దో భువిచాంతరిక్షే ||

తం ఘోషం వితతం దిశాసుసకలా స్వాకర్ణ్య సింధ్వీశ్వరః

పార్థేనాపి కృతాం నిశమ్యసమరే సంధాం వధాయాత్మనః

పాణానాం చపరీష్పయాలులితధీః గంతుం గృహం నిశ్చితః
స్వాశ్వస్తా ధృతరాష్ట్రజేన సభయం స్వాత్మేజ్జనాదిత్యభూత్ ॥ 150

కణా శల్య కృప భోజ స్థాబలై రక్షితస్య సమరేతవాజ్జనాత్
భిభావేన్నహిరణే తతోజ్జనం యాహిచేత్యకథయ త్సుయోధనః॥

ఆశ్వస్తాపి సుయోధనేన బహుశోరాత్త్వాం తదాసైంధవః
దోణస్యాంతిక మభ్యుపేత్యచరణౌ సత్వా తదీయాముహుః
వీర్యహం కిమువాజ్జనోధికతరః బ్రూహ్యవయోరంతరం
త్విత్యాహాధగురు స్తమాహ భవతః పార్థోతి శేతేన్వతి॥ 152

అథాపిరాజ్ తవరక్షితస్య
మయాచ దుర్యోధన ముఖ్యవీరైః
భయం సపాండోస్తనయా దతస్త్వం
మాంద్యం విధూన్వ్య సమరాయయాహి॥ 153

గురుణాథ సుదూరదశినాత్వితిసంధుక్షిత ధీర తాబలః
సమరాయమనోదధేధమస్సితవాహే సముదా జయద్రీధః॥ 154

తదా సుభద్రా వధమాత్మజస్యశ్రుత్వాశుచాతావిలలాపభూయః
తాం శౌరిరాశ్వాస్య తథోత్తరాంచ జగామనైజం శిబిరం ప్రహృష్టః॥
పార్థశ్చ తస్యాం నిశితర్వమీశం అభ్యుచ్యోసర్వైః బహిభిస్సశౌరిః
విచింతయన్నేవనిజాం ప్రతిజ్ఞా మశేతరమ్యేశయనేనుగంధే॥ 156

కృష్ణోపి సఖ్యువిజయస్యనైశం నిత్యోపహారం శశిభూషణస్య
సమాపయిత్వా సముపేత్యధామ స్వకం సుఖేనా స్వపదావతాత్త॥

పార్థస్తత్ర నిశిప్రసన్నమనసా స్వప్నే పునర్విస్మృతే
వ్యాస్త్రే పాశుపతే హిమాద్రిశిఖరే శర్వేణదత్తే ముదా
సద్యోబాధ ముపేత్యతచ్చసకలం సంస్మృత్యకృష్ణః క్రియాం
నిర్వర్త్యోవసి ధర్మరాజసవిధం సంప్రాప సన్నాహవాన్॥ 158

కృష్ణోపి నిర్వర్త్య నిశావసానేదైవం విధానం నియమేనసాకం
అభ్యేత్య ధర్మాత్మజ సన్నిధానం ననామతం శక్రకావ్యబాహుసం॥ 159

తత్రాజ్జన స్వప్ననిరీక్షితంతాచ్ఛిత్రం మహాదేవ కృపాపలబ్ధం
విజ్ఞాపయామాస సరేంద్రమధ్యే కృష్ణాయ ధర్మాత్మజనే స్సమక్షం॥ 160

అజాతశత్రు హామూర్త్యవశ్యం సంస్తుత్య వేదాంతవచస్సరళ్యా
హన్యాద్యధాస్థైర్యమజ్ఞానోద్యతధాయతేధా ఇతిసంజగాద॥ 161

కృష్ణాపి రాజాన మువాచపాథ్వాతుల్వోస్తికశ్చి ద్భువనేశరాసీ
మాశోకమీయా స్సమరేజ్ఞానోద్యజయద్రధం సేవ్యనియామ్యలోకం॥

శ్రుత్వా తద్వచనం హరేనృపతయస్సర్వేముతం ప్రాప్నువన్
కృష్ణశ్చాజ్ఞాన సంయుతోంతకసుత స్యానుజ్ఞయాప్రసృతః
ఆయాతో యయుధానమప్యనునయన్ పార్థస్య వేశ్మక్షణా
ద్దివ్యం భాస్కరసన్నిభం రథవరం సజ్జం చకారస్వయం॥ 162

పరీత్యతంవా సరవీరకేతుంకృతాహ్నికన్యందన మింద్రనూనుః
పృథ్విర్దివైస్సాదర మాహితాశీస్సమారురోహః పథ్యతస్వకార్యః॥ 164

యుయుధానానుగః కృష్ణస్తమన్వారుహ్యవాజినాం
జగ్రహరశ్మీ నింద్రస్యతురంగా నివమాతలిః॥ 165

తథా పృథానందన శాసనేనసంరక్షణాయాంతక నందనస్య
శినేస్తనూజ స్సజగామపాథ్వాస్తతోరిసైన్యం ప్రవివేశభిష్కం॥ 166

ద్రోణః కురూణాం పృతనాం విభాతే
దుర్యోధనాథే శకటాకృతిం తాం
చక్రాబజూచ్యంతరభేదయుక్తాం
సంపూర్వా యుద్ధాయ నమాజగామ॥ 167

పాథేనసైంధవవధే విహితాం ప్రతిజ్ఞాం
శ్రుత్వా విచార్యతమమోఘబలం సరేంద్రాః
సర్వేసుయోధనముఖాః పరిపాతుమేనం
పూర్వహం బుజస్య దళపాశ్వే మసినయోతం॥ 168

దుశ్శాసనాద్యాంశ్చ జయద్రధస్య సంరక్షణాథం పరితోనిధాయ
స్థిత్యాన్వయం పూర్వాముఖే సభారద్వాజః ప్రతీగ్ధివితాం వధాయ॥
గాంధీనముక్తై రిషుభిః కిరీటీవధేదృతాత్మాధ జయద్రధస్య
విక్షేపయామాసచమూం కురూణాంగ్రాహేయాధాత్థేహరింప్రహృష్టః॥
విభేత్తుకామ శ్శకటాకృతిం తాంపాథశ్చమూ మాంగిరసాం వరేణ్యం
సేనాముఖిన్తం వకిరచ్ఛరామైఃపాద్రామాసారఝైస్తటిత్వా॥ 171

సేనాముఖే సాయకవృష్టికీరే
యోధాగ్రణీ ప్వప్యస కృద్ధతేషు
దుశ్శాసనః క్రోధయుతోభ్యధావత్
పాండోస్సతం దుర్విషహం రిపూణాం॥ 172

తస్యానుగం మహదిభేంద్రబలం నిపాత్య
యోధా హయాంశ్చ రథినస్స బహునిహత్య
తంచాపిసాయకవరై ర్విముఖచకార
సంవతకాగ్నిరివదుర్విషహః కిరీటీ॥ 173

దుశ్శాసనోజ్జ్వల శరైరసకృత్ప్రవిధో
భీషో గురుం శరణమాపసతత్రదీనః
పాథశ్చ మాధవమతేంగిరసాం వరేణ్యం
బద్ధాంజలిస్త్రీదమువాచ చమూముఖస్థం॥ 174

బ్రహ్మ పృథేహిభవ్రకంప్రణతాయమహ్యం
పూజ్యోసిమే పితృసమోగురురేవవిద్వత్
ఆవిశ్యశాత్రవబలం భవతః ప్రసాదాత్
హంతుం జయద్రథమవైమిదిశాయనంతత్॥ 175

సమామజిత్వా ద్విషతాంబలంత్యయా
ప్రవేష్టు మద్యాలమిత్తితాన్వితః
పృథాసుతస్త ప్రాహ గురుస్తతస్తయో
బభూవయుద్ధం ధృతయోజయేమిధః॥ 176

ద్రోణప్రయుక్తా న్విశిఖాన్నివార్య
పృథాసుతస్త త్పదయోః పురస్తాత్
ఎకంసమప్యేషు మధోవిజేన
ధర్మేణ భూయోవిససజ్జాన్యా॥ 177

ఛిత్వాశరా తస్యశరైస్సృక్తియైః
తస్మిన్ ధనుః ఛేత్తుమథేచ్ఛతిస్వం
మూర్ఖ్యం నికృత్యా స్యహయాన్ భవజంస
నూతంచ విధ్వాంగిరసాం వరేణ్యః॥ 178

అవాకిరత్తంచ శరైరనేకైస్తప్తోజ్జ్వల సృజ్యమరం విధాయ
శరానిపట్ సప్తతథా సహస్రమథా యుతంచాపి శరా ముమోచ॥

తైస్సాయతై దుఃఖిషహైస్తదానీం
హతేషు వీరేషు బహువ్యవన్యాం
పతత్సుపాధాం గురురప్యభిక్షు
మాచ్ఛాదయ ద్బాణగజై నిమేషాత్॥

180

నారాచేన పృథానుశోగురుణా సంతాడితోవక్షసి
వ్యూధే ధైర్యముపాశ్రితో విచలితో ప్యావిధ్యదాంగీరసం
బాజైస్సపిచ పంచభిర్మధురిపుం విభావశరైరజానం
సప్తత్యాత్రిభిరప్యముష్య విశిఖైః పశ్చాత్రిభిః కేతనం॥

181

చక్రే నిమేషాత్త మదృశ్యరూపం ద్రోణశృరాసార ముదీరయానః
తౌత్రతతుల్యా గురుశిష్యభూతౌచక్రుశ్చిరంజన్య ముదీర్ణరోషే॥

182

తయోరుదీత్యౌ దృఢమేవవీర్యం కార్యాత్యయేన త్వరయాయుతేన
సంచోదితో యాదవసందనేన ప్రదక్షిణంతంచ గురుంపరీత్య॥

183

జగామపాథోఽవిస్మజ్జశరౌఘాః విస్పజ్యతం సైంధవమదకనాయ
తదా గురుః ప్రాహాథనంజయత్స్వం కుత్రాద్యగంతాసినమాం విజత్య॥

భవా గురుర్మే తనయేనతుల్య! స్తవాస్మియుద్ధే సహితేవిజేత
ఇతిబ్రువన్ సంతర్వరయంశ్చ కృష్ణం దుద్ద్రావపాథోధ జయద్రథాధాం॥

అన్వపద్యత పృథానుశో యథా మన్యునాథ సతథోత్తమాజసా
అససాదసచమూ ద్విషాం రుషా కేసరీవగజసంహతింవనే॥

186

లలితమావెల్లక కేకయాశ్చ గోపాల నారాయణ శూరసేనాః
వసాతయస్తం శిబయశ్చ భారద్వాజం పురస్కృత్య తదాభ్యథావన్॥

జయః శ్రితాయుః కృతవర్మణాచ
కాంభోజరాజా విజయం తదానీం

స్యవారయన్ పుత్రవథాభితప్తం
విగాహమానం పుత్రనాం విదీర్య॥

188

తా సజానో బాణగజై ర్విధూయ|

ద్రోణాభిముఖ్యం సముపేత్యధీరః

అశాతయత్తస్యచమాముపారాం

నికృతగాత్రా శ్వరచేభ యోథాం॥

189

ద్రోణాబస్పష్టం శరవర్ణముగ్రిం
బ్రహ్మత్రువాతేన విధూయపాఢః
విధూమవై శ్వానరతుల్యతేజా
స్తదాబభాసే సద్భశోంతకేన॥

190

ద్రోణశ్చ విస్మితమనావిజయస్యవీర్యం
దృష్ట్వాచ్యుతం భుజయుగేచతతాపవత్సే
సప్తత్యజంహగవరై ర్విజయంచ సంచ
వింశచ్ఛరై స్సచచకారపరం ప్రయత్నం॥

191

వినివార్యశరాః ధనంజయః ప్రతిబాణై ర్దురుణా సమీరితాః
కృతవర్మ చమూం వ్యదారయత్ | దశభిస్సౌజ్ఞావ మావధీచ్ఛయైః॥
శతేనవిద్ధో విశిఖైః పృథాయాః | పుత్రేణభోజః కృతవర్మరాజా
తమచ్యుతంచైవ శరైరవిధ్య | దేక్షైకశో దిగ్వియపంచసంభైః॥
అథాజ్ఞాన చ్ఛిన్నశరాసనస్స | భోజోవ్యదాదాయ ధనుస్సరుప్తః
అభ్యదయామాసత యోస్తదానీం | దిరంబభూవా ద్భుతమేవయుద్ధం॥

కాలాత్యయత్వరిత మాధవచోదనేన
భోజం పృథాతనుజ నిస్సవిమోహయిత్యా
కాంభోజసైన్య మగమజ్జవనై స్తురంగైః
భోజోపి చకృపరిపాలక సంగ్రహోభూత్॥

195

యుధా మనూయేత్తమోజోభ్యాం | కృతవర్మణి యుధ్యతి
శుత్రాయుధం పృథానూను | రభ్యగా ద్వరుణాత్మజం॥

196

తదా శుత్రాయుధ స్త్రిభి రజ్ఞానం నవత్యచహరిం
విధ్వాధ్వజం చాజ్ఞానస్య యురప్రేణాతాడయత్॥

197

తతో నవత్యా విజయశ్శరాణా మాజఘానతం
శుత్రాయుధశ్చ తంసప్తసప్తత్యాదాయ దజ్ఞానం॥

198

అథాజ్ఞాన చ్ఛిన్నశరాసయాణానస్తాశుగైశ్చైవ హృదిప్రవిద్ధః
శుత్రాయుధోన్యేన శరాసనేన | నవాశుగైర్వాన విమాజఘాన॥

199

తతో హతాశ్వం విజయేనరాజారధం విస్మజ్యంబుపతే స్తనూజః
గదాం పదైర్తాం జనకేన కృష్ణేముమోచతామం సతవేదధానః॥

200

గదాప్రదానే వరుణేన పూర్వం తస్మైవరోదాయిన యుధ్యతీయం
క్షిప్తాప్రతీపాహి భవేదితీవ వ్యతీత్యతం రాజనరో క్షిపజ్తాం॥ 201

శుక్రాతాయుధ స్సప్రతివృత్తయంతి
యామాణోమృతో భూత్పతితో ధరణ్యాం
కాగభోజపురోధ సుదక్షిణాఖ్యః
పార్థాభిముఖ్యేన జగామవీరః॥ 202

సవిధ్వాదశభిః పార్థం త్రిభిశ్శౌరిం ననాదచ
ఛిత్యాతస్యధ్వజం పార్థః॥ భల్లాభ్యాంచ శరాసనం॥ 203

శక్త్యాతి విద్ధోధ సుదక్షిణేన పార్థో రథస్థః క్షణమేవమూఢః
ససూతవాహం రథమన్యవిధ్వాబిభేదతంచో రసితీక్షణశత్రైః॥ 204

హతే సుదక్షిణేతస్మిన్ పార్థ స్సమరదుర్జయం
శుక్రాతాయురచ్యుతాయుభ్యాం సంగతస్తా జఘానచ॥ 205

తయో నిహతయోః పుత్రానియతాయుస్సుకోపితే
దీర్ఘాయుశ్చాభిగత్వాతం హతే తేననిపేతతుః॥ 206

ప్రవిశతో రథపాండవకృష్ణయోః గురుముపేత్యజవేన సుయోధనః
ఇదమువాచ సుదక్షిణముఖ్య భూపతివధేన భృశాతురక్షానసః॥ 207

కిమద్యకుర్కో విజయోజయద్రీధం
నిహంతుకామం పుత్రనాం సమాధవః

అపద్యతాపాం మకరోయధానిధిం
నిహత్యవీరాంశ్చ సుదక్షిణాదిమూ॥ 208

యథానహన్యా ద్విజయోజయద్రీధం
యథాచహన్యేత సేవపాండవః

తథా విధానం క్రియతాం త్వయాగురో
త్సదాశ్రయోస్స్యద్వ్యభవా హిమేగతిః॥ 209

తపశశ్చైత ఎవపాండవో వ్యతీలం మ్రైవభవం తమజ్ఞానః
అవిశత్పుత్రనాం యమణోమమత్వమతః పాండవపక్షపాతవాక్॥ 210

నయుక్తమే తత్తనభూరిశోమయా
కృతోపచారస్య గురోమహాత్మనః

వరాత్తవాహం సమరం జయద్రీధం
వ్యసీనయం పాండవతో భయాతుర॥ 211

ద్రోణ స్సుయోధన మథాహ నరేంద్రపుత్ర
తుల్యోసిమేనతు పృథాతనయో హరిశ్చ
లభ్యాల్పమంతర మపిక్షణత స్సదూరం
సంప్రాప్నుత స్తదిదమీక్షితమేవ సర్వైః॥ 212

వ మోతిగోహం పృతనాముఖేచస్థితోస్త్రిపార్థస్య బలం నిరోద్ధం
కృతాచసంధా గ్రహణేంతకస్యఃసూనోర్మయా సర్వనరేంద్రమధ్యే॥ 213

తదద్యహిత్యా పృతనాముఖంతంకథం నిరుంధ్యాం విజయం బలాశ్చం
త్వమేకమేనం బహుభిస్సహయైఃతుల్యాన్వయ శ్రీజహిమాన్యధిష్ఠా॥
సుయోధనోధాహగురుం కథం పృథా!
సుతంజయేయం ప్రవరం ధనుర్భూతాం
సుదక్షిణాద్యా నిహతా మహాబలా
యదస్త్రపిర్యేణ మరుత్వతాసమాః॥ 215

మన్యసేయది కిరీటినామమాయో ధనంతదధునాగురూత్తమ
యెనతద్బలమహంసహే తథా రక్షమాం కురుయశస్వినంరణే॥ 216

లథాహ దుర్యోధనమేవ మాంగీరసో గురుస్సత్వమిదం త్వయోక్తం
పాథోఽవిషహ్యస్త్ర బలోహిసర్వైఃస్తథాపితంత్వం సమరే సహేధాః॥

ఇత్యుదీర్య కవచంబబంధ తద్వమ్మణి ప్రథిత మంత్రీపూర్వకం
యేనవృత్రీమజయచ్చతక్రితూరక్షితో యుధిగిరీశచారిణౌ॥ 218

బద్ధవర్మణి సుయోధనేతతోనుదుితే హరిధనంజయాధ్వనా
సేనయో రథవదుద్భటోద్వయోరాహవ స్సపదిబద్ధరోషయోః॥ 219

ద్రోణాగ్నిణా పాండవపైన్యవన్యాంతదావిదగ్ధాం సముదీక్ష్యవీరః
సయాజ్ఞసేని స్తమశామయత్స్వేషతైర్యథా దావమివాంబుజాహః॥

వివింశతి ర్వికర్ణశ్చుచిత్రీసేనశ్చ తేత్రీయః
విందేన చానువిందేనానున్రుతాః క్షేమధూర్తినా
తదాయుధ్య భీమసేనంమృగేంద్ర మివదంతినః॥ 221

బాహ్లికరాజో ద్రాపద్యావారయామాసనందనాన్
దుశ్శాసన స్సాత్యకించశత్యో ధర్మసుతంతథా॥ 222

మాదీనుతౌ సాబలేన|వారితౌ విశిఖైశ్చితైః
తథాస్యేన్ద్రైః మహావీర్యైః స్సంగతాశ్చ కుర్రాహవం॥ 223

యుద్ధే ప్రవర్తతదాకురుపాండవానా
మాంగీరసస్య తురగాన్ సతుయాజ్ఞ సేనిః
వ్యామిశ్రియత్సచగురు స్తముసానసాద
త్యక్త్వా ధనుస్తదను ఖడ్గమసాదధార॥ 224

ద్రోణశ్చ తేన విశిఖైః విజనిహత్యచర్మ
ఖడ్గం దశేషు భిరథోతురగాంశ్చషష్ట్యై
విధ్వాచతుభిరపి కేతనమాతపత్రం
భల్లద్వయేన నిజఘానచ యాజ్ఞ సేనేః॥ 225

ధృష్టద్యుమ్ను వధాయాధద్రోణముక్తం శనోత్తమం
ఛిత్వా సాత్యకిరాచార్యా త్రమమీచ యదాత్మవా॥ 226

ప్రవృత్త మథవద్యుద్ధం ద్రోణ శైవేయయౌ స్తతః
శ్వేతారుణాశ్చ యోర్వ్యోమ్నీ వషతో రివమేఘయౌః॥ 227

సంపశ్యతాం దివిషదాం భృశవిస్మితానాం
వ్యాప్తాదిశ శ్శరగణై విజవిధై స్తదీయైః
సద్యశ్చసు సుప్రసృగ్మర పూర్వమాణా
యోభాశ్చదంతిషు హతేషు బహువ్యపారాః॥ 228

ధర్మాత్మజ స్సహాయమ స్సవిరాటభూషో
భీమశ్చ సాత్యకి ముపేత్య తదా హ్యతిష్ఠన్
దుశ్శాసన ప్రముఖయోధ పరక్షితోభూత్
ద్రోణశ్చ సాత్యకి వధాయ కృతప్రయత్నః॥ 229

అత్రుంతు సాత్యకి ద్రోణా విప్రీయ క్తం దాతవేదసః
దారుణాస్త్రేణ వెగేన శమయత్స్వస్థ మానసః॥ 230

నిర్మర్యాద మసారమాపావముభౌ వ్యాప్తంతరం సాయతైః
చక్రాతే పుతనాతదా సమభవద్భీతాతయౌ రోహితా
తత్రైవం సతిఘ్నన స్సహహరిః హంతుం కుషాసైంధవం
సాయాత్సైన్య మమీఘశాస నివహే ద్విద్రావయన్ విద్విషాం॥ 231

విందానువిందా తుతదాభిముఖ్యం కిరీటిశః ప్రాప్యచిరం సమీకం
విధాయ తేనా ప్రతిమేనవీరా హతౌ ప్రసుప్తౌ భువిదీక్షుః నిద్రా॥ 232

సైన్యాః వం బహుశమాశువిలంఘ్య పాదః
దూరే నిరీత్యచ జయద్రగ మా త్తమోదః
శ్రాంతేషు వాజిషు నిదేశవశేన శౌరేః
ఉత్సార్జ్యసైన్య మకరోద్భువి తత్రభేయం॥ 233

కృష్ణశ్చ విస్మితమనా విజయస్యశక్తిం
తాం వీత్యవాహన వరాత్తురగాః విముచ్య
పీతోదకేషుచ విజగ్ధతృణేషు తేషు
భూయోనిబధ్య విజయస్య సమీపమాప॥ 234

తదంతరే గాండివధృత్కిరీటీ పదాతిరేవ వ్యతనోత్సమీకం
స్యద్రావయ త్సైంధవరక్షణాథాః సేనాం కురుణాం నిశితైః పృష్ఠతైః॥
రథం సమారుహ్య పునస్సితాశ్వం పాదః స్సశౌరిః ప్రియయా ప్రహృష్టః
దుర్యోధనస్తం నిరురోధధీరః ద్రోణేన మంత్రైర్బలతబద్ధవర్షా॥ 236

దుర్యోధనేన విజయ స్త్రిభిరేవవిద్యః
విధేషు వాజిషు చతుర్భిరుదీర్ణవేగైః
కృష్ణేచ సాయకవరై దశశభిః ప్రోతోదే
భల్లన్వయేన దళితే పతితేచభూమా॥ 237

బాణై శ్చతుదశభిరేన మమోఘవేగై
ర్వాన్యవిధ్యదాశు విఫలా అభవన్ తదీయే
తేవర్షణి ప్రబలరోష యుతోధపాదః
స్సర్వప్రియత్న మకరోన్నిధనేతుతస్య॥ 238

అభేద్యం కవచం తస్య జ్ఞాత్వా ద్రోణేన ధారితం
భేత్తుం పాక్షిపదత్రంతత్ స్వయమింద్రేణ లంభితం॥ 239

ద్రోణిస్తదూరతో దృష్ట్వా చిచ్ఛేదా ప్రితిమం శరైః
తతో దుర్యోధనో హృష్టః సపాదం కృష్ణమావధీత్॥ 240

తస్మాంగం సకలం నిరీత్య విజయః స్తద్వర్మణారక్షితం
భిత్వా చాపమముష్య నూతతురగాః కృత్వా విదేహానపి

- భజ్జ్వ స్యందనమేన ముఖ్యుతరథం దుర్యోధనం పాండవో
విధ్యద్ధస్తలద్వయే సచపరాం పాపాపదం దుస్తరాం॥ 241
- తస్మై సీదతి పాథాబాణనిహతే భూరిశ్రీవా మదగ్రాట్
ద్రోణిః కణ శతా శృపశ్చ బలవాః పాండోస్తుతిం ఘట్నం
రక్షాధంతు జయద్రథస్య విశిఖై రభ్యాయయుదం శితాః
తై శ్చకేద్భుత మాహవం విఫలయ తేషాం శరానాయతాః 242
- తదా ద్రోణస్సపాంచాలైః మత్స్యైరన్యైశ్చకోపితః
సర్వా స్విద్రావయామాసః దిశస్తా విశ్రుతాః బలే॥ 243
- ధృష్టకేతు బృహత్తత్రా ప్రిముఖైః పరివారితః
ద్రోణం న్యవారయద్రాజా ధర్మస్యతనయస్తదా॥ 244
- ద్రోణస్తదానవతి పత్రిభిరాహసోభాత్
రాజ్ఞానచాన్యగురుశ్వ నియంతృకేతూః
విధ్యాచతంచ నిజఘన శరైరనేకైః
తాః ధర్మనూనురకరోద్విఫలాః స్వబాణైః॥ 245
- ఛన్దధన్వాతతస్తేన శరైశ్చ నిహతో భృశం అన్యేన
ధనుమాతస్యః శరా సర్వావ్యవాధునోత్॥ 246
- అదశ క్రింసముత్సృష్టాద్రోణో ధర్మతనూభువా
నిహంతుకామస్తాం శీఘ్రంబ్రహ్మస్త్రం సముదైరయత్॥ 247
- త చ్చక్రిం భస్మసా త్కృత్వానిజం స్యందనమాగతం
బ్రహ్మస్తేనైవ నృపతి ర్వారయామాస పాండవః॥ 248
- క్షురప్రేణ పునశ్చిన్నధన్వారాజ్ఞాం గిరోవరః
గదాం చిత్తేపరాజాపిగదామేవా షీపద్ధృతం॥ 249
- మిథో నిహతయో భాస్త్రిభూతయో గదయోస్తయోః
రాజ్ఞోశ్వా గురురాహత్యకేతనం ధన్వచాచ్ఛినత్॥ 250
- త దోర్ధ్వబాహు ద్విరథోవ్రాయుథో ధర్మనందనః
అభిద్రుతో బ్రాహ్మణేనసహదేవ రథాస్థితః
యుద్ధాదపా సరద్భితఃగ్రహణా తస్యసత్వరం॥ 251
- బృహత్త తేణసమరేక్షేమధూర్తి హాతోమృతః
వీరధన్వాచశక్త్యాభూత్ నిహతో ధృష్టకేతునా॥ 252

- దుర్ముఖ స్సహదేవేనపీడితో హతసారథిః
త్రైగర్తస్య రథంప్రాపనిరమిత్రస్య భావతేః॥ 253
- నిరమిత్ర స్సభల్లేనహతో మాద్రీతనూభవా
నకులేన జితస్తూణంవికణ్ణో ధృతరాష్ట్రజః॥ 254
- మాగధస్య సుతం వ్యాఘ్నిదత్తం సాత్యకి రుద్యతః
నిసాత్య మాగధాన్సర్వాననయ ద్యమసాదనం॥ 255
- శ్రావదీతనయాః పంచసామదత్తి న్యకపీడయత్
సహదేవసుత స్తస్యక్షురప్రేణ శిరోచ్ఛినత్॥ 256
- భీమేన సంగతశ్శ్రేష్ఠమాశ్శ్యశ్రంగి రలంబుసః
విధ్వతం తేన విధశ్చవిజితోవిద్యుతో భవత్॥ 257
- ఘటోత్కచేన సపునస్సంగతశ్చ రమాహవం
విధాయ వివిధం తేననిష్పృష్టో భువ్యభూత్వ్యనుః॥ 258
- సాత్యకి ర్మాగధాన్ హత్వాద్రోణాచార్యేణ సంగతః
పీడితశ్చవిషణ్ణోభూత్విద్ధో వివిధసాయకైః॥ 259
- సాత్యకే రథరక్షాధం ఆగతాన్ ధర్మశాసనాత్
పాంచాల స్సంజయాన్ రాజ్ఞఃద్రోణోవ్యద్రావయచ్ఛరైః॥ 260
- పంచవింశతి పాంచాలాన్కేకయాంశ్చ శతంతదా
నిహత్యతోషయా మాసద్రోణో వీర్యేణ నిజరాన్॥ 261
- తత్రైవం భీషణే యుద్ధేవర్తమానేంత కాత్మజః
శుశ్రావ పాంచజన్యస్యఘోషంచన్న రవాంతరం॥ 262
- గాంధీవఘోషా శ్రవణాత్పాంచజన్యస్య ఘోషతః
స్వస్యధ్యే ధర్మజోభ్రాతుఃవ్యాకులాత్కాశినేస్సుతం॥ 263
- ప్రేషయామాససాహ్యార్థంఫాల్గునస్య మహాజనం
సనిబంధేన నృపతేఃతస్యకక్షుణ కర్మణి॥ 264
- ధృష్టద్యుమ్నముఖాన్వీరానియుజ్యాన్యాన్మహాజవాన్
వివేశైస్సైన్యం ద్రోణస్యసాత్యకిః హతుమజానం॥ 265
- తదనుద్దుత్త్య పాంచాలప్రముఖాః యయురుద్యతాః
సవిద్రావ్య శినేన్మానుఃకురూణాం పృతనాం శరైః
ప్రవేష్టు కామోద్గోణేనవారితాధ్వా భవద్భృశం॥ 266

- తతః ప్రదక్షిణం కృత్వాద్రోణం తస్యైవ శాసనాత్
యథాజ్ఞానస్తథాగచ్ఛత్ | తైనేయో నన్యసర్తతః || 267
- కణాస్య పుతనాం విధ్వాప్రవిష్టోభారతీం చమూం
వారిణో విశిఖై రుగ్రైః సాత్యకేః కృతవర్మణా || 268
- తేనకృత్వాచిరం యుద్ధం సూతం తస్య విపాత్యచ
కాంభోజానాం చమూంభీమామావిశెద్గతసాధ్వసః || 269
- ద్రోణస్తు కృతవర్మాణం సంస్థాప్యైవ చమూముఖే
అన్వద్రవత్ శినేన్సూనుం విధ్వంతం కౌరవీం చమూం || 270
- ధృష్టద్యుమ్న శ్శిఖండిచభీమోరాజాయమానపి
పీడితావివిధై ర్బాణైః | రయుధ్యక్ కృతవర్మణాః || 271
- సాత్యకే ర్ఘృష్ణివీరస్యజలసంధస్యవాహినీం
ప్రవిశ్యయుధ్యక్ తచ్ఛిషణ్ | త్సురప్రేరణశమచ్ఛినత్ || 272
- దోణో దుర్యోధనప్రభైః | ధృతరాష్ట్రతనూభవైః
అన్వితోన్వగమస్తూణాం | సాత్యకిం జితకాశినం || 373
- తత్ర దుర్యోధనస్యాభూత్ | సాత్యకేశ్చమహాహవః
హతాశ్వసూతో విచ్ఛిన్నధనుః కేతనవా తదా || 274
- దుర్యోధన శ్చిత్రసేన | రథమారుహ్య సత్వరం
అపాయాదథ తచ్ఛ్చిత్వా హర్దిక్యస్త మనుదుతః || 275
- ప్రవృత్తం పునరేవాభూత్ | సాత్యకేః కృతవర్మణాః
యుద్ధం పురాయ ఛేంద్రస్య | వృత్సేవనుభీషణం || 276
- హర్దిక్యస్తత్ర తైనేయపీడితో మూర్ఖిణో పశత్
తమధోవ్యాకిరద్దోణ త్తైనేయం మృత్యుసన్నిభం || 277
- దోణస్య సాత్యకే ఘోరః | ప్రవృత్తః కలహేమహా
వ్యధీకృతాః దోణముక్తాః | శరశక్త్యా దయస్తదా || 278
- సూతం హత్వా శినేన్సూనుః | ద్రావయామాసచార్వతః
సదోణస్య రథోవాస్తై | రభ్రామ్యత సమంతతః || 279
- మహారథాస్తదాహిత్యా సర్వేతం శివినందనం
అన్వయు దోణమాచార్యం | సచవ్రాహ్మముఖం శ్శితః || 280

- అథ సాత్యకిరవ్యగోవిగాహ్య రిపువాహిసీం
సుదశ్శేనస్యనృపతేః తురపేణ శిరోచ్ఛినత్ || 281
- కాంభోజా యవనా హత్యాబలకరాంశ్చ శకా నపి
చార శామర గంధర్వమనాంస్యప్రీణయ ద్భృశం || 282
- యాంత మజాన సాన్నిధ్యం సాత్యకిం ధృతరాష్ట్రజాః
సర్వేచా న్యద్రీవన్ శల్యసాబలాద్యైః కృతోద్వయైః || 283
- తేషా మస్త్రాణి శస్త్రాణి సాత్యకి ర్వారయన్ శరైః
గజ వాహ రథాన్ యోధాన్ అనయ త్సుబహూన్ మృతిం || 284
- దుశ్శాసన స్తత్ర యుద్ధే విదురోనిహతో భృశం
శైవేయేన గురోః ప్రామూదంతికం సరథోభియా || 285
- సర్వాన్ సాత్యకినా విధాన్ దృష్ట్వా దుశ్శాసనం చతం
ద్రోణః ప్రాహ కురుష్వేతి సాధిం పాంశుతనూభవైః || 286
- శృణ్వ న్నిపి సచాశృణ్వన్ని వతస్య వచశ్శృభం
దుశ్శాసనః పునః ప్రాయాత్సాత్యకిం స్వబలాదకనం || 287
- ద్రోణస్సేనా ముఖస్థాయామత్స్వపాంచాల కేకయైః
అభిమత శ్శరవాన్జైః చకార విముఖాన్ సతాన్ || 288
- పాంచాలం వీర కేత్వాఖ్యం హత్యాతస్యానుజానపి
చిత్రకేతు సుధన్వానా చిత్రనర్మ రథావపి || 289
- కురీడేన తేషాం నిధనాత్ ధృష్టమ్యక్షేన పశ్చిణాం
నవత్యానిహతో వత్సస్య గమత్కశ్మలం మహత్ || 290
- యానత్సరథముత్సృజ్య సాసిధృక్స్వరథాస్థితః
చేతమైచ్చ చ్చిరస్వీయంతావద్ద్రోణ స్సమాశ్వసత్ || 291
- అథవైత స్తైకై బాణైః ద్రోణో వివ్యాధ పాశుకతా
సచతస్య రిధం హిత్యాస్వరథం సముపాశ్రితః
ధనురేవ గృహీత్వా తామవిధ్య ద్విశిఖైశ్చైః || 292
- ధృష్టద్యుమ్నస్య విప్రేద్యో సారథేశ్వరక మచ్ఛినత్
న్యద్రీవన్ తురగా స్సస్య చ సూతో దురప నాత్మజం || 293
- తస్మిన్ భగ్నేతు పాంచాలేనోస్త తైస్సముద్భటం

- విద్యావ్య పునరవ్యగ్నిః॥ పూహస్యాపదనాకులం॥ 294
- దుశ్శాసనః పునః ప్రాప్తస్సాత్యకిం వ్యకిర చ్చరైః
తత్రాభూ దుభయో ర్యుద్ధః॥ మహా న్నానావి ఖాయుధైః॥ 295
- తత్ర దుశ్శాసనో భగ్న శ్చేనేయేన పతన్రథాత్
తిగ ర్తసైన్యసేనాభూ దపనీతోరణాజిరాత్॥ 296
- తదా సాత్యకిరాసన్న మపిదుశ్శాసనం నిపుం
భీమసేన వచస్సృత్యా॥ నావధీ త్ప్రాపచాఙ్గానం॥ 297
- దుర్యోధన స్తదాభీమ విరాటా దుప్రదాత్యజౌ
విధ్యో శితై శ్చరై ర్వీరో యుధిష్ఠిర ముపాద్రీవత్॥ 298
- తేన విచ్ఛిన్న ధన్వాచ విధశ్చైవ దశాశుకైః
అశ్వేన ధనుషాభూయో ప్యద్రీవ త్పాండునందనః॥ 299
- యుధ్యతో ధార్తరాష్ట్రస్య పాండుపుత్రస్య చాగ్రహత్
దుర్యోధనసహాయార్థే॥ ద్రోణోప్యద్రావయ ద్రిహూ॥ 300
- తదా ద్రోణో బృహత్తత్ర వారితస్తచ్చిరోచ్చినత్
తైశుపాలించ సమరే॥ ధృష్టకేతు మమారయత్॥ 301
- తదా కేకయ పాగచాల కోసలాః కాశి చేదయః
వీడితాః ద్రోణబాణౌషైః॥ ఆక్రోశ శరణాధిః॥ 302
- తేషాం సంరక్షణాధాయ పిత్ర ధర్మాణ మాగతం
నిహత్య చేకితానంచ॥ ద్రావయామాస భూపతిం॥ 303
- వర్తత్యేవం రణేభీష్మే హస్యమానేషు భూరిశః
వీరేషు చింతయామాస ధర్మనూను జయేధృతః॥ 304
- అజానన్ కృష్ణ భీభత్సు సాత్యకీనాం గతిం తదా
గాండివధ్వని మశ్రుత్వా పరం దైన్య ముపాగతః॥ 305
- తేషాం వేత్తుం గతింభీమం॥ పేషయామాస దుస్సహం
సత్వగ్విజస్య రక్షయే॥ నిడిశ్య దుప్రదాత్యజం॥ 306
- వీరపాణం నిషీయాపి ద్విగుణ ద్రవిణాశ్రయః
ప్రణమ్యాగ్రజమావిత్॥ ద్విషతాం పుత్రానాం రుషా॥ 307
- సమంతా దాప్యతో భీమో ధృతరాష్ట్రతనూభవైః
భిత్వా తాన్ అభ్రమ కోవా ద్రోణాంతిక ముపాగమత్॥ 308

- వారితాధ్యా శరై స్తేనః భీమస్తం ప్రతిరోషితః
గదాం చిత్తేష బాహుభ్యాం వ్యావర్త్యంతక సన్నిభాం॥ 309
- రథా దవప్రుతో ద్రోణః స్తాముద్వీక్ష్యభిః గదాం
గదాచసారధంతస్య సాశ్వనూతమపాదయత్॥ 310
- రథ మన్యం సమాస్థాయ ద్రోణేసేనాముఖం గతే
దుశ్శాసనేన ప్రహితా శక్తిం భీమో వ్యథా ద్విధా॥ 311
- కుండభేది సుషేణౌచ దీఘునేత్రం తథా భయం
దుర్యోధనస్య సహజా తథా బృందారకాభిధః॥ 312
- రాద్రోకర్మాహ్వయం చాపి దుర్విమోచన నామకం
సువర్మాణంచ విందాను విందౌ చాపి సుదర్శనం॥ 313
- హత్వా మహారథా నన్యా సపి వివ్యాధ పాండవః
పున ద్రోణేన విదధే రణ మద్భుతదశకం॥ 314
- తదా శరై శ్చితై శ్చిప్తైః గురుణానిహతాం చమూం
స్వీయాం వీక్ష్య రథా ద్భీమః స్సమవాతరదాత్మనా॥ 315
- మస్సహంత ఛరసారం నిమిల్వాక్షియుగం తదా
గృహ్యన్నేవ రథం తస్య గృహీత్వేషాం వ్యపాహయత్॥ 316
- ద్రోణేత్వస్య రథారూఢే సేనాముఖ ముపాశ్రితే
తదంతరే చమూం తస్య వ్యతీయాయజవేనసః॥ 317
- భోజ కాంభోజ యవసః శక బభౌరవాహినీః
అతిక్రమ్య నిరీక్ష్యౌపి సాత్యకిం రిపు ఘాతినం॥ 318
- అజాన స్యాంతికం ప్రాప్తౌ ననదౌ బలవత్తరం
శ్రుత్వాతం కృష్ణపాథౌచ నేదతు మహతోరవా॥ 319
- తేషాం నినదమాకణాధర్మనూనుః ప్రహషితః
అజానేన వధంమేనేసింధురాజస్య నిశ్చితం॥ 320
- భీమం తదారిపుష్నుంతం రాధే యోధ్యద్రవద్భలీ
చిరం యుధ్వా శరైః కర్ణస్తేనమృత్యుపమాజసా॥ 321
- హతాశ్వనూతో విచ్ఛిన్నధన్వావ ప్లత్యవాహనాత్
వృషసేన రథారూఢః సమాశ్వస్తో బభూవహా॥ 322

- దుర్యోధనస్తదా దోణిశాసనా దైర్యమాశ్రితః
విధాయ విరథౌ వీరాయుధామ న్యూత్తమాజసౌ॥ 323
- తాభ్యాంచ హత సూతాశ్వః|మద్రేష్వర రథాస్థితః
అపాయాత్తైచ పాథాస్యసమీప ముపజగ్మతుః॥ 324
- కర్ణోపి పునరాక్రమ్యభీమం యుద్ధాయ రోషితః
చిరం యుయోధ వివిధైరస్త్రైస్తేన యయుత్సునా॥ 325
- ఛిన్నచాపో హతా శ్లోభూత్కర్ణో నిహత సారథిః
రథాంతర మధిష్ఠాయప్రత్యపాయాచ్చ సాధ్వసాత్॥ 326
- కించిదా శ్వస్తవాన్ కర్ణః|పునరన్యం రథంశ్రితః
అభిద్యుతో భీమసేనం|యుయోధ బహుభిశ్చరైః॥ 327
- సంఛిన్న కార్ముక స్తేనాహత సూతోర వేసుతః
చిక్షేపశక్తిం భీమాయసోచ్చినత్తాం శరైర్ద్విధా॥ 328
- వీడిత్యో భీమసేనశరైః కర్ణో ముమోహహ
దుజ్జయ స్తత్ప్రచాభ్యాయిద్భీమం దుర్యోధనాజ్ఞయా॥ 329
- ఛిన్నమర్కాస భీమేనసంప్రాప్త యమసాదనం
కణః పునస్సమారూఢోరథమన్య ముపాగతః॥ 330
- పరాజితం పునర్వీక్ష్యభీమేన రవినందనం
దుర్మహణో దుస్సహశ్చ|దుర్మదో దుధరోజయః
దుర్యోధనాజ్ఞయా పంచసోదరా భీమమభ్యయః॥ 331
- తాంశ్చ దృష్ట్వా హతాన్ ప్రేతాన్|భీమేన రవినందనః
వివ్యాధ పంచబాణైస్తంసప్రత్యాచ శితైశ్చరైః॥ 332
- ఛిన్నధన్వాధ భీమేన|విధ్తోమమనుచాసకృత్
రథావరూఢస్వ గదాంప్రాక్షిప త్సుతనందనః॥ 333
- తాం నివార్యశరైః భీమః|తత స్తేన నిపాతితే
స్వకేవర్మణితం గాం|అవిధ్య నిశితైశ్చరైః॥ 334
- కర్ణే పరాజ్ముఖే తత్ప్రదుర్యోధన నిదేశతః
చిత్తోపచిత చిత్రాక్ష|చారుచిత్ర శరాసనాః॥ 335
- చిత్రాయుధ శ్చిత్రవర్మా|సోదరాః భీమమభ్యయః
ఎకైకేన పృషత్తేన తానవిధ్యద్వ్యకోదరః॥ 336

- హతేషు తేషు రాధేయః। తన్నమృష్యకరుమాన్వితః
చకార భీమసేనః।రణ మద్భుతకారణం॥ 337
- రక్షణాయ తదాతస్య।దుర్యోధన నిదేశతః
శత్రుంజయాధ్యాసోదర్యాస్స ప్తభీముముపాదగివ॥ 338
- వికర్ణస్తేషుబలపాః।భౌతృభిస్సహసంగతః
యోధయామాసకౌంతేయః।మృగాశివమృగాధిపం॥ 339
- సకృత్ప్రియుక్తైర్విశిఖైః।భీమసేనేనసప్తసు
హతేషుపునరకకస్య సూనుస్తేనరణంవృథాత్॥ 340
- తయోర్మహాప్రవృత్తోభూత్సంగరోభీమకణయోః
తత్రకర్ణేనవిచ్ఛిన్న।ధనుశ్చ్యేషుధిరశ్మికః॥ 341
- భీమోయంతరిచోద్విద్ధేభీతేన్యంరథముద్రితే
శక్తిందిక్షేపకర్ణాయ।సాచచ్ఛిన్నాభవచ్ఛరైః॥ 342
- భీమోధచర్మణాసాధః।మసిమాదత్తరోపితః
కర్ణేనచర్మణీషీప్తే।వ్యాపీపత్తముసింరుషా॥ 343
- ఖడ్గప్రహారవిచ్ఛిన్న।ధన్వాన్యంధనురాశితః
వివ్యాధమరుతస్సూనుః।సక్షీణాస్త్రఃఖమాప్లుతః॥ 344
- హర్తుం సరథమకకస్య।సూనుం భీమో రథాగ్రిగః
తస్మా కర్ణోపిలీనోభూత్।రథోపస్థే ప్రతారయ॥ 345
- పునశ్చ కణే సమరాభిముఖే వాయునందనః
గజానశ్వాన్మృతాన్భగ్నాః।రథాంశ్చ వ్యాయుధోక్షిపత్॥ 346
- తాన్నిహత్య శరైః కర్ణః వ్యాయుధంతముదీక్ష్యచ
నినింద బహుధారోపం।జనయ తస్యదుర్మతిః॥ 347
- భీమో నమృష్యక కణస్య।కత్థనం శోత్రిదారణం
మల్లయుద్ధాయనిర్వాహీ।త్యువాచ నృపసంసది॥ 348
- విరళో ధరణాత్కణః।జ్ఞాత్వా భీమస్య తస్మతం
లగజత్ప్రిముఖే కృష్ణపాదయో భీమనిగ్రిహం॥ 349
- తదాపాదకస్య విశిఖైః।అతివిద్ధో రవేస్సృతః
తమేవాభిముఖం గత్వా।యధ్యత్తేన విహయతం॥ 350

- నారాచ మధకర్ణాయముక్తం గాండీవధన్వనా
క్రాంతిశ్చిత్వా చతుష్టప్త్యావిధః కుంతితనూభువా
అనీకమవిశత్కాణః-01రథాశ్వ ద్విపసంకులం॥ 351
- భీమః కర్ణం పరాజిత్యసాత్యకే రథమాస్థితః
పాథకమన్వగమత్తత్రాశినేన్మాను మలంబునః॥ 352
- వారయిత్వా శరైస్తీక్ష్ణైఃహతనూతహయో యుధి
భల్లన కృత్తశీఘ్రో భూత్పశ్యతాం ద్యుసదాం సృపః॥ 353
- దుశ్శాసనః పునః భ్రాతృగణేన పరివారితః
తైనేయం వారయామాసగచ్ఛంతం పాథక సన్నిధిం॥ 354
- తంచకృత్వా శినేన్మానుఃపరాజ్ఞుఖ పరాక్రమం
త్రిగర్తానేక పంచాశత్సంఖ్యాకా వినిహత్యచ॥ 355
- తీర్త్వానేనాం కళింగానాంఅజానేన సమాగతః
శ్లాఘితః కృష్ణపార్థాభ్యా మాశ్వస్తాభూత్ క్షణంతదా॥ 356
- అభిదుతస్తతో భూరిశ్రవసా శినిసందనః
యుయోధ పశ్యతోః పార్థకృష్ణయో ర్విస్మయావహః॥ 357
- యుద్ధమాగా ననేనాంస్తాదశయంతౌ పరస్పరం
హతవాహ రథౌ కృత్తకార్ముకౌ ఖడ్గధారిణౌ॥ 358
- చిన్నఖడ్గౌ మిథోబాహు యుద్ధం భీమంప్రచక్రతుః
క్షీయమాణ బలం దృష్ట్వాసాత్యకిం దేవకీసుతః॥ 359
- చాలనాయాస్య కౌతేయమాదిశ దృక్తవత్పులః
తదాఖడ్గం కరేధృత్వాసామదత్తి శ్శినేన్మతం 360
- కేశా గృహిత్యా పాదేనతాడయిత్వాచ వక్షసి॥
హంతుమారబ్ధవా తత్రాపార్థః కృష్ణప్రచోదితః
క్షురప్రేణ శితేనాస్యసఖడ్గం బాహుమచ్ఛినత్॥ 361
- తమదృశ్యం తదాపాథకంబాహేశ్చేత్తారమాత్మనః
జగసౌ సామదత్తస్యసూనుః విముఖహింసనాత్॥ 362
- పాథోసి మిత్రాణాం స్వస్యసాత్యకేః పరిబోధయత్
శాంతస్య తస్యహననోద్యోగం తద్దేతుమాదిశత్॥ 363

- పాథా పృథ్వీక్తితో భూరిశ్రీవా స్సంహృష్టమాచమః
సామోపవేశ మకరో ధృష్టాణః పదకామ్యయా॥ 364
- జనశ్చ తత్రారాజానంప్రశంసా కృష్ణపాండవో
నినింద ధార్తరాష్ట్రాణాంసేనాయాం సంస్థితోఽఖిలః॥ 365
- ఎకస్య బహుభిర్వీరైరభిమన్యోః కృతం వధం
తత్ర దృష్టాంతయామాసాపాథా శ్శృణ్వతిరాజని॥ 366
- అథ తేనైకహస్తేనప్రణతః పాండునందనః
కృష్ణేనానుమతస్తస్మైపుణ్యా లోకానదాన్ముదా॥ 367
- విముక్తోధ శివేస్సూనురుత్థితః క్రోధమూఢితః
కృష్ణాభ్యాం వార్యమాణోఽచిచ్ఛేదాస్య శిరోసినిః॥ 368
- పురాశిని శూరవంశ్యఃపమదేవాయ శౌరయే
విజిత్య పాథివా సర్వాదేవకీ మకరోత్సరీ॥ 369
- వసుదేవ రథస్థాంతాదేవకీం వీక్ష్యతత్రీతః
సోమదత్తో కరోద్ద్యుద్ధంశినినా రోషదూషితః॥ 370
- తతోద్యతాసి నాకేశగ్రహణేన ఏదాహతః
శినినా కృపయాజీవేత్సభవత్సవిసజితః॥ 371
- తపసారాధయామాసాసోమదత్తోధ శూరినం
వవ్రేవరం ప్రసన్నంతంశిన్యాత్మజహనంసుతం॥ 372
- తథేతి భగవానాహతతోసాభూరిదక్షిణః
సోమదత్తసుతోజజ్ఞయోజిగాయ శివేస్సంతం॥ 373
- అథ సైంధవసాత్యాయోసవ్యసాచి సముద్యతం
దుర్యోధనాజ్ఞయా కణఃవారయామాస పత్రిభిః॥ 374
- మిధః కర్ణాజ్ఞానా తత్రీశరా సస్పృశతుశ్శితాః
కణాస్య కార్ముకంఛిత్వాచిత్తేషచ శరంపరం॥ 375
- చిచ్ఛేదతం ద్రోణనూను రథకర్ణేపాండవః
అన్యేన ధన్వనాతీ ప్రైఃఛాతితో భూన్మహేషుభిః॥ 376
- హతనూతహయః కణాస్తతః పాథేన దుర్మనాః
అరోహిణో రథం నైజంఅశ్వత్థాక్షు తదైవసః॥ 377
- ద్రోణ శల్య కృపాస్తత్రీవృషసేనశ్చ సింధురాటో

- పృథక్పృథక్ కృష్ణపాథౌ వివ్యధునిశితై శ్వరైః॥ 378
- ప్రతివిధ్యచతా పార్థశ్వరై రగ్నిశిఖోపమైః
అత్త్రం వారుణమైంద్రంచప్రాదుశ్చక్రే భయావహం॥ 379
- నిపాత్యతు మహావీరా పాండవ సుమహారథా
దుర్గమామకరోద్యద్ధభూమంతాం శవసంకులాం॥ 380
- వ్యాకులీకృత్యతా ద్రాణిప్రముఖా వీరపుగవా
జయద్రీధం చతుష్టప్త్యావివ్యాధ నిశితై శ్వరైః॥ 381
- సవరాహధ్వజః కృష్ణం త్రిభుష్టద్భిః కిరీటినం
విధ్వాప్తాభిహయాన్ కేతుంజఘనై కేవ పత్రిణా॥ 382
- తస్యాజ్ఞానో ధ్వజంఛిత్వావరాహకార భూషితం
హృత్వాచ సారధేశ్వరేణ తమవిధ్యచ్ఛితై శ్వరైః॥ 383
- తదాయాతిరవావస్తంకేశవః పాండవప్రియః
తాంశ్చ ద్రాణిముఖా వీరా అజయ్యా వీర్యచదురీతం॥ 384
- మోహయథార్తరాష్ట్రాస్తాస్తైః సైంధవస్య వధాధిసం
తోపయంశ్చ పృథానూనుంచక్రేణాచ్ఛాదయద్రీవిం॥ 385
- తమస్యపారే దిగ్వాప్తే తత్ర ద్రాణి కృపాదయః
తుతుసుభానుమానస్తంకత ఇత్యూర్ధ్వ జాహవః॥ 386
- జయద్రథశ్చ సంతుష్టోదశ్చయన్నిజమస్తకం
దృష్త్వాతస్యశిరః కృష్ణచోదితస్తద్వధేజానః॥ 387
- నిరోధినో ధ్వనస్తత్రద్రాణి మద్రేశకాతర్మా
దుర్యోధనంచ కౌంతేయశ్శరవప్తై రవాకిరత్॥ 388
- రక్షకా సింధురాజస్య తాన్యవీడయదాశుగైః
పాథకః ప్రతిజ్ఞాం సఫలాంకర్తుకామః ప్రహమితః॥ 389
- అథోద్ధృత్య శరందీప్తంతూణీరా త్పాండునందనః
జయద్రథ వధాకాంక్షీచిత్తేవ హరిచోదితః॥ 390
- సనికృత్య శిరస్తస్య సంధ్యామాచరతస్తదా
వృద్ధక్షత్రాహ్వయస్యాంకే సాతయానూన తత్ప్రీతుః॥ 391
- సన్వశాపహతో వృద్ధక్షత్రోపి న్యపత ద్వ్యసుః
హతే జయద్రథే కృష్ణస్సంజహరచ తత్తమః॥ 392

- హరే క్షాయాం చతాం జ్ఞాత్వాహతం వీక్ష్యచ సైంధవం
కౌరవాః సేదిరేశోకంహపమాప యుధిష్ఠిరః॥ 393
- సైంధవే నిహతే చాణ్డిః గతమశ్చ పృథాసుతం
అభ్యయాతాం శరై స్తేష్టద్విధ్యతా వేకదైవతం॥ 394
- గురుత్వాత్ గురుపుత్రత్వాదజఘానుః పృథాసుతః
తావుభౌపీడయామాసశరై రగ్నిశిఖోపమైః॥ 395
- గౌతమః పీడితః పార్థశరైః మూర్ఛాచాంకృతో రథే
అపాహ్మతో భూత్సూతేన ద్రాక్ష్యే విముఖో యయా॥ 396
- మూర్ఛితం గౌతమం వీక్ష్యతదా శోచతీఘ్రాల్లనే
అభ్యద్రవ ద్రవేన్నూనుఃతంచపాంచాల నాత్యక్తి॥ 397
- భూరిశ్రవౌ వధా దుష్టాత్ కణ్ఠాదాలోచ్య సాత్యక్తిః
పాథో నథం తత్రగంతుఃచోదయామాస మాధవః॥ 398
- స్యషేధ తత్ర కౌంతేయంసర్వజ్ఞో దేవశీసుతః
ఎకోహ్యలమయం కణ్ఠం జేతుం శినిసుత స్త్వితీ॥ 399
- అథాపభ స్వరేణాబ్జేద్భాతే దైత్యప్రహారిణా
తత్సంకేతం విదన్మాశోదారుకో రథమానయత్॥ 400
- ఆరుహ్యతం తాక్ష్యకేతుందారుకానుజ సారథిం
అభ్యద్రవ ద్రవేన్నూనుఃసాత్యక్తిః కృష్ణచోదితః॥ 401
- కణ్ఠో మిత్రవధామషీసంగత శ్శినిసూనునా
చకార భీమం సమరంతత్ర నానావిధా యుధైః॥ 402
- సాత్యక్తి స్తస్యయంతారంనిపాత్య చతురోహయాః
హత్వా ఛిత్వా ధ్వజంచైవవిరథం వ్యతనో ద్రిపుః॥ 403
- వృషసేనంచ తత్పుత్రంశల్యంచ ద్రోణనందనం
స్యవారయచ్ఛరై స్తేష్టైఃసాత్యక్తిః పరితస్థితాః॥ 404
- విరథ సురవేన్నూనుఃదుర్యోధన రథంగతః
దుశ్శాసన ముఖా ధార్తరాష్ట్రా సాత్యక్తి రత్యజత్॥ 405
- భీమేనహి పృతిజ్ఞాతోనధస్తేషాం దురాత్మనాం
పాలయ తచ్చివేన్నూనుస్తా వశ్యాసపి నావధీత్॥ 406

- తత్రైవ భీమసేనః|శ్రావిరః కణభాషితం
యాతం ధైర్యయుతం సాధకః|కణమాసాద్య పీడితం॥ 407
- వృషసేనస్య తత్సూనోః|ప్రతిజ్ఞే వధం స్వయం
తాం శ్రుత్వా సాంధవీసేనా|ప్రజహం ననాదచ॥ 408
- తత్రాస్తముపయాతే|కే|ప్రశంసన్ సాండునందనం
గాఢమాలింగ్య తంప్రీత్యా|ధర్మరాజాంతికం యయా॥ 409
- వందిత్వా తస్యచరణా|తేనసాకం జనాదకః
హతం సైంధవమాచఖ్యా|వజ్రా నేన జయద్రథం॥ 410
- ధర్మరాజోపి తచ్ఛ్రుత్వా|హృష్టాత్మానుజమజ్ఞానం
పరిష్వజ్య హృషీ|కేశమస్తామీ త్కార్యసాధకం॥ 411
- భీమం ససాత్మకిం తత్ర|ప్రణతౌ ధర్మనందనః
దృష్ట్వాభ్యసం దచ్చత్రాణాం|వధేన ధృఢధన్వినాం॥ 412
- అథ దుర్యోధనో ద్రోణ|ముపనంగమ్య దుఃఖతః
జయద్రథస్య నిధనాగ|స్యేమాంచ బలీయసాం॥ 413
- ఇత్యువాచగురో విద్వజ్|సత్కృతోపి మయాభవాన్
పక్షపాత్యజానే శిష్యే|నూనమస్మానుపేక్షతే॥ 414
- కణ మేవాధునామ|స్యేజయకామినమాత్మనః
అహంచ శాంతిం గంతస్మి|తా హత్వాతై హతోదహ॥ 415
- ఇత్యాది వచనైః కూరైః|పీడిత స్తస్య దుర్మనాః
భారద్వాజ స్తమాహేదం|తస్యోత్సాహం వివర్ధయన్॥ 416
- హతా భీష్మాదయోరాజన్|తవైవా నయతోంజసా
అథాపిచ యథాప్రాణం|యోత్సాహ్యమ్యా వర్మమోక్షణం॥ 417
- అశ్వతామా మమనుతో|వక్తవ్యో వచనాన్మమ
ససామకాః ప్రమాత్త|వ్యాధ్యావజ్జీవిత సంక్షయః॥ 418
- త్వంచశక్తోసి రాజేంద్ర|సాంధవానాం చమూంవిశ
అవామప్యధునైవై|నాంప్రవేక్ష్యో మ్యరివాహిసిం॥ 419
- గురుజైవం సమాజ్ఞప్తః|కణమాహ సుయోధనః
పక్ష్యైవ మజానే పక్ష|సాతినం కార్యభూతినం॥ 420

- పూహభేదానుమత్యైషదదామార్గం కిరీటినే
తేనమే నిహతా స్సాహ్యకారిణో బహవో నృపాః॥ 421
- గురోర్దూషణ మిత్యాదినచనైస్తేనజల్పితం
అత్యోమ్యన్నిదమూచేతంరాధేయః పాండునందనం॥ 422
- నదూషయ గురుం నృధ్ధంతవైవ హితకారిణం
యదజానోయువా కృష్ణపారథి గాంఢివందధత్॥ 423
- అభేద్య కవచోయత్తంవృత్తిక్రమ్యావిశచ్ఛమూం
దైవమేన పరంమన్యేపారుపితు నిరధక్షః॥ 424
- యదస్మానపి కౌంతేయోదబలా న్యజయే మృధే
ఇత్యుక్తస్సానుజో ధార్తరాష్ట్ర కర్ణాది భీర్వుతః॥
విగాహ్య పాండవీం సేనాచకార కదసం మహత్॥ 425
- నిహతాం స్వాం చమూం శేనదృష్ట్వా భీమ యమాదయః
అభ్యుద్రవత్ విరాటశ్చిద్రుపదన్య సుతస్సమం॥ 426
- భీమం యమా విరాటంచద్రుపదంచ శిఖండినం
ధృష్టద్యుమ్నంచ కౌశేయంకేకయాః ప్రాసదీసుతాః॥ 427
- ఘటోత్కచంచ శతశోవివ్యాధాః సుయోధనః
యధిష్ఠిరోపి భల్లాభ్యాఃచిత్వా తస్య ధనుర్మహత్॥ 428
- బహుభి స్సంవృతో యోధైఃశరేణ నతపర్వణా
పాతయామాస గాంధార్వాఃసనయం సృందనోత్తమే॥ 429
- యావత్తత్ర సమాయాతఃద్రోణ స్తావత్సుయోధనః
ఆశ్వస్తో భ్యుద్రవత్క్షురం ధర్మనందన ముద్యతం॥ 430
- పార్థ శ్శినిసుతో భీమోమాద్రా్యఃశ్చతసయావ్రభౌ
విరాట ద్రుపదౌ ధృష్టద్యుమ్నశ్చైచ సహగ్రజః॥ 431
- ఘటోత్కచశ్చ పాంచాలాఃసృంజయాః కేకయా అపి
ద్రోణ మభ్యుద్రవత్ శూర్ణానిశితత్ర స్వకైబలాః॥ 432
- ద్రోణః ప్రవిష్టోఽచిమూంనశిసేమివ కుంజరః
నిపాతయామాస బహూఃపిరా స్విశ్వాస్య విక్రమాః॥ 433

ధృష్టద్యుమ్నస్య తనయాః కేకయాః శిబిమేవచ
నిహత్య విశిఖైః స్త్రీత్యైః ద్రోణోంతక సమోబభౌ॥ 434

తదా కళింగరాజస్యసుతం భీమస్తథాగ్రువం
జయరాతంచ రాజానామనయద్య మసాదనం॥ 435

శక్తిం కణేకాన విక్షిప్తాం మారుతి స్వజిహ్వాం సునా
గృహీత్వా ప్రాక్షిపత్తస్తైశ్చల్యస్తా మచ్ఛిన్మతం॥ 436

రథమాస్థాయ భీమంతామభిద్రుత మివాంతకం
దుర్మదాద్యా ధార్తరాష్ట్రా వారయామాసు రుద్యతాః॥ 437

దుర్మదో హతసూతాశ్చోదుష్కర్ణ రథమారుహత్
పశ్యతాం ద్రోణి ముఖ్యానాం భీమస్తం స్వందనం భువి॥ 438

నిహత్య చరణాఘాతైః న్యవధీత్ చముష్టినా
అపూజయ తదాభీమం సర్వేయోధామహాబలం॥ 439

సోమదత్తశ్చ పుత్రస్యవధేన భృశదుఃఖతః
సాత్యకిః ఛాదయామాసశరైరదిత్య సన్నిభైః॥ 440

దుర్యోధన స్సాబలశ్చ సోమదత్తం రరక్షతుః
ధృష్టద్యుమ్నశ్చ శైవేయం సమం తాత్పర్యపాలయత్॥ 441

శైవేయేన తదావిధ్ధో గాఢం నవభిరాశుకైః
సోమదత్తో రథేముగ్ధాయం తాపావాహ యదుతం॥ 442

అభిద్రవంత మాచార్యమధనాంతుం శినేస్సతం
దృష్ట్వా ధర్మతనూజాద్యాః పతితస్తస్య సంస్థితాః॥ 443

ద్రోణస్తు ధర్మతనయా యమా భీమంచ సాత్యకిం
శిఖండినం ద్రోపదేయా విరాట దుష్పదావపి॥ 444

ధృష్టద్యుమ్నంచ బహుభిర్వివ్యాధ నిశితైశ్చరైః॥ 444

అజానో వీర్యతా విధ్ధా గురుణా లఘుపాణినా
మండలీకృత్య చాపం స్వంచోదయ సారథిం హరిం॥ 445

ద్రోణస్య దక్షిణం పార్శ్వమభిదుద్రావరోషితః
భీమస్తస్యోత్తరం పార్శ్వం రథేనాభ్యద్రవత్కృధా॥ 446

- ధృష్టమృత్యుశ్చ తై నేయస్తమభ్యర్థవతాం గురుం
ద్రాణిస్తుసాత్యకిం ప్రాయాత్ కుర్థోభూరిశ్రీమౌ వధాత్ ॥ 447
- గృధ్రధ్వజ రథాయాథోభై మసేని స్తమద్రవత్
తముగ్రీతేజ సంవ్యాతాననంపీత్య ఘటోత్కచం ॥ 448
- కర్ణ దుర్యోధన ముఖాః | రణస్థా భీతిమాయయుః ॥
విహతా మాత్మనో మాయా | ద్రాణినా భీమనందనః
విధ్వాతం విశిఖై స్తీర్ణైః తేనవిధశ్చ రోషితః ॥ 449
- చక్రిం శతసహస్రారంచితైవ ద్రోణనూనవే
తత్పరాతశరైః క్షిప్తం | ద్రాణినా వీర్యశాలినా ॥ 550
- భీమజన్యాధ విఖిఖాననస్యో ద్రోణనందనః
ధ్వజ త్రివేణ కోదండం | ఛిత్వాసూతాఽవ్యో వధీత్ ॥ 451
- ఖడ్గంచ తద్ధస్తగతం | ద్విధా కృత్వా గురోస్తుతః
గదాం విభ్రామ్యచో త్క్లిప్తాం | శరైర్వాప్తపాదయద్భువి ॥ 452
- సృష్టాంచమాయయావృత్తో | మృశ్మితేనాధరక్షసా
అసం భ్రాంతో గురోః పుత్రో | వారయామాససాయకైః 453
- పునస్వ రథమారుహ్యవృష్టాంతేన శరా బహూ
ప్రత్యస్తైర్వారయామాస | ద్రాణిర్వియతివీర్యవా ॥ 454
- మాయానృప్తం గిరిం ద్రాణి స్తేనమాయావినాతతః
వజ్రాస్త్రేణస్మయో క్షిప్రం | నాశయామాస నిభయం ॥ 455
- తతో ఘటోత్కచ న్యాభూత్ | ద్రాణేశ్చ సమరోద్భుతః
తత్రావధీద్వహూ ఘోరా | రాక్షసాః ద్రోణనందనః ॥ 456
- రాక్షసాఘాభి వృత్తోని శూలానిముసలాన్యపి
ఆయుధానితథాన్యానిమోఘయామాసచద్రుతం ॥ 457
- ఘటోత్కచేనచోతి పామృష్టఘంటాం మహాశనిం
గృహీతోవృత్తుత్యచితైవ | ద్రాణి స్తస్మై రుషాన్వితః ॥ 458
- అవప్నతేరథా తస్మై | రాక్షసేనాశనిర్దృతం
భస్మీకృత్వార్థంసాశ్వసూతం ధరణిమావిశత్ ॥ 459
- ఘటోత్కచోధ పాంచాలా సూనో స్వ్యందన మాస్థితః
చితైవ ద్రోణపుత్రాయ | తిక్షణపుఖా శరోత్తమా ॥ 460

- ధృష్టద్యుమ్నశ్చ వివ్యాధ ద్రాణిం పత్రిభిరాశుకైః
తదాలాఘవ మాస్థాయః ద్రాణిస్తా మరివాహినీం॥ 461
- నదీమివ యథాసింధుః మనయద్య మసాదనం
భీమోపి తత్రపుత్రస్యః రక్షణా యస్యవస్థితః॥ 462
- త్రిభిర్ద్విరైరపి ద్రాణిః క్షిభాః యోయుష్య దుద్యతః
నిపాతయన్ బహూన్ యోధాన్ సనాహరథకుంజరాన్॥ 463
- తతస్సరథనామానం ద్రుపదస్య తనూభవం
శత్రుంజయం బలానీకం జయానీకం జయంతథా॥ 464
- పృష్ఠధ్రువ చంద్రసేనంచ జఘాన ద్రోణనందనః
కుంతిభోజస్య తనయాన్ రాజానంచ శ్రుతాయుషం॥ 465
- శత్రుంజయంచ నృపతిం అనయద్య మసాదనం
తతో ఘటోత్కచగ్రాణి శృరేణా కణా గామినా॥ 466
- వివ్యాధ హృదితీక్ష్ణేన మూఢితస్సోప తద్రథే
తమపావాహయత్తూర్ణం ధృష్టద్యుమ్నోపి దుర్మనాః॥ 467
- ద్రాణేః తత్కర్కసందృష్ట్యామోదందివిషదో యయుః
వైమనస్యం యయుః పాండవోః పుత్రాస్తస్మిన్ని పాతిశే॥ 468
- తతః పున శ్శినేనూసనో బాహ్లికతనయస్యచ
సమరోభిషణోజాతః శక్త్యాచ నిశితై శ్శరైః॥ 469
- సాహాయ్యకృ ద్భీమసేనః సాత్యకే స్తత్రనూధాని
ప్రాక్షిప శ్శోమదత్తస్యపరిఘాయుధ ముత్తమం॥ 470
- సాత్యకిశ్చ శరంఘోరం తస్యవక్షస్య పాతయత్
ఉభాభ్యాం నిహ కేపుతేఽపతితేచ విమోహితే॥ 471
- బాహ్లికోభ్యద్రవత్తూర్ణం శైవేయం విస్మజశరాన్
భీమే నచ శరైర్ద్విద్ధౌ బాహ్లిక స్తస్యవక్షసి॥ 472
- చిత్తేవశ క్తింభీమోపి మూఢితః పునరుత్థితః
గదయామూఢిన్ బాహ్లికః మనధీశో భవన్మృతః॥ 473
- భీమోధనాగదత్తాద్యాన్ ధృతరాష్ట్రసుతాన్ దశ
నిహత్య దశభి బాణైః కర్ణనూను మవీడయత్॥ 474

- తతో వృకరథం కణః భ్రాతరం జఘ్నివా రుషా
శతచంద్రిముఖా భ్రాతృశకునే రప్యపాధయత్ ॥ 475
- తదా యుధిష్ఠిరశ్చపిపశ్యతాం ద్విషతాం గురోః
తిగ్రతమాలవాంబష్ఠగణా స్మృత్య మసీనయత్ ॥ 476
- ద్రోణో యుధిష్ఠిరా యాధివాయవ్యాస్త్ర ముదైరయత్
వారుణా యామ్య మాగ్నేయంత్యాష్ట్రం చక్రమశోరుషా ॥ 477
- పౌత్యస్తైస్తానివిక్షిప్యధర్మసూను రమసీతః
పాజాపత్యం తధైంద్రించామోఘయామాస పాండవః ॥ 478
- బ్రహ్మస్త్రం గురుణాక్షిప్తం తేనైవ పాక్షిప స్పృశః
తముత్సృజ్య తతో ద్రోణః పాదన్ద్యపదంరుషా ॥ 479
- భీమః పాథశ్చవిక్రాంతౌ సవ్యదక్షిణపాశ్వగౌ
తస్యభ్యవషటాంబాణవృష్ట్యాసారైరివాచలం ॥ 480
- తమోనిద్రాభిభూతాస్తే యోధాః పాండవ సైన్యగాః
అది తాశ్చగురో బాణైః నాశక్యై స్థాతుమప్యలం ॥ 481
- దుర్యోధనేన రాధేయైస్తదా యుద్ధాయచోదితః
జగజ్జకత్థమానన్వాంశక్తిం పశ్యత్తీ గౌతమే ॥ 482
- నిశిమ్య గజఃసం తస్యక్రియయారహితం కృపః
నినిందపాండవైః పూర్వంకృతం పరిభవం వదత్ ॥ 483
- కృపః పునరథో పాండవోస్తనయానాం పరాక్రమం
నణాయత్ భీమయామాస తం గజఃసపరాయణం ॥ 484
- కుపితశ్చ రజేస్సూనుః పాండవానాం ప్రశంసనాత్
జిహ్వచ్ఛేదాదివచనైః కృపమభ్యక్షిప త్తదా ॥ 485
- కృపనిందాకరం కణః క్రాణిహంతుం సమభ్యయాత్
దుర్యోధనస్తంచ కృపం సాంత్యయామాస రోషితౌ ॥ 486
- తతః కణో మహాబాహుః ర్విధూన్యథను రుత్తమం
జఘాన పాండవీం సేనాం సాప్రకీర్ణానత ద్భువి ॥ 487
- కర్ణేనాకులితాం వీక్ష్య పార్థ సేనాం తనుభ్యయాత్
దుర్యోధనేన సందిప్తాః క్రాణ్యాద్యాః పార్థ మభ్యయైః ॥ 488

- ప్రవృత్తో భూతతః పార్థ కర్ణయో స్సమరో మహా-
హతనూత హయశ్చిన్నః ధన్వాకణః కిరీటినా॥ 489
- జీవితార్థమభిప్రేక్షుః కృపస్య రథమారుహత్
దుర్యోధన మథో పాథం నిహంతుం క్రోధమూఛితం॥
గౌతమో వారయామాసః ద్రాణిశ్చ మృదుభాషితైః॥ 490
- శాంతే నాథ గురోస్సూను శోచితస్తేనపాండవం
అభ్యయా త్రపతనాం ధృష్టా ద్యున్నస్తం ప్రత్యవారయత్॥ 491
- ప్రవృత్తే సమరే తత్రా ద్వయో ద్విజయమిచ్ఛతోః
సైనికావీత్య తద్యుద్ధం ప్రశశం సురుభావపి॥ 492
- తత్ర ద్రోణసుతో ధృష్టా ద్యున్నస్య ధ్వజకార్ముకే
ఛత్రం సారథి మశ్వాంశ్చ హత్వాతం చాదయద్భృశం॥ 493
- ద్రాణిం తతో భీమసేనో ధర్మనూను రభిదుిత్రో
ద్రోణో దుర్యోధనశ్చపి పాండవ సభ్యధావతాం॥ 494
- యుధిష్ఠిర స్తత్రబహూ మదయామాస వైరిణః
ద్రోణో వాయవ్యమాదాయ పాండవం వ్యధమచ్ఛమూం॥ 495
- పాథం భీమా గురోః పాశ్వే ద్వయ స్థావభ్యవపతాం
కౌరవసాచమూః పాథహతా వ్యాకులితాభవత్॥ 496
- తత్ర భూయః ప్రవృత్తో భూ శ్శోమదత్తస్య సాత్యకేః
హతనూతహయం కృత్వా సోమదత్తం శినేస్సుతః॥ 497
- హృదివివ్యాధ బలవచ్ఛరేణా సతవర్షణా
సపసాతమ్పత స్సోమ దత్తో భువిశరాహతః॥ 498
- యుధిష్ఠిరం తదా ద్రోణః ద్రావయంతం నిజాం చమూం
అభ్యేత్య నిశితై బాణైః ద్వివ్యాధ జయకాముకః॥ 499
- యుధిష్ఠిరోపితం విభావ తేనచ్ఛిన్న శరాసనః
అన్యేన ధనుమాబాణైః స్సహసేణాదయద్గురుం॥ 500
- మూఛిత స్సరథోపస్తే సంజ్ఞాం పునరుపేత్యచ
వాయవ్యం పాక్షిపత్తస్త్వై పౌత్యవిధ్య త్సతత్సృపః॥ 501
- ఛిత్వా పునర్దురో శ్చాపం గృహీతమపరం పునః
కృష్ణేణ వారితస్తస్మాత్ భీమాంతిక మయాన్మృపః॥ 502

- అపారే తత్రతమసి ఘోరే వర్తతి కారవాః
పాండవాశ్చ వ్యధుర్దీప్తిం దీపికాభి స్సమంతతః॥ 503
- ద్వంద్వయుద్ధ మభూద్భూయః సైనికానాం ధృతాత్మనాం
హర్దిక్య ధర్మసూన్వోశ్చభూః శైవేయయోరపి॥ 504
- సహదేవాకౌసూన్వోశ్చశ్రీభంశ కృపయో స్తథా
దుర్యోధనశ్చ భీమస్యశకునో నౌనులస్యచ॥ 505
- ద్రోణే ఘోటోత్కచస్వాపిమద్రశ్వగ విరాటయోః
చిత్రీసేన శతాసితౌవృషసేనశ్చ చామతః॥ 506
- అలంబసాజ్ఞానౌ ద్రోణాధృష్ట్యగృహ్నాచ సంగతౌ
దురదం వృషసేనశ్చవారయామాస కణజః॥ 507
- తదా యుధిష్ఠిరః విధ్వాహర్దిక్యం బహుభిశ్శరైః
సాచ్ఛిన్న ధన్వాతేనాభూత్ ప్రసరిశ్యేన ధన్వనా॥ 508
- బాహ్వో రురసి హర్దిక్యం అవిధ్య ధృతభిశ్శరైః
చిత్రాత్తచ్చ ధనుర్వర్షాపాతయామాస భూతలే॥ 509
- గృహీతాన్య శరాసేనతేనఃప్రస్థా హతశ్శరైః
సక్తిం తస్మై ప్రచిక్షేపతస్యసా దక్షిణం భుజం॥ 510
- బిభేదసోపి హర్దిక్యః చక్రే ధర్మతనూభవం
వ్యశ్యసూతరథం సోపిఖడ్గం జగ్రహ చర్మణా॥ 511
- భల్లస్తస్మిన్ సమాధూతేఖడ్గేచ కృతవర్మణా
తోమరం ప్రాక్షిపద్రాజాచిన్నస్తేన సచద్విధా॥ 512
- విశేణవర్మా హర్దిక్య విశితై ధృమకనందనః
యుద్ధాదపాసర తత్రాధార్తరాష్ట్రముదం యయుః॥ 513
- భూరి స్సాత్యకి నాశక్త్యావిధ్నో వక్షసిచం కురాత్
పపాత తత్రశైవేయమశ్వత్థామా సమద్రవత్ ॥ 514
- ఘోటోత్కచో గురోస్సరానుమభిద్దుత్య శరైశ్చితైః
జఘాన సోగమన్ముఛాణంధ్వజదండ ముపాశ్రితః॥ 515
- లద్భ్యా సజ్ఞాం పునద్రౌకణిః తస్య ఘోరేణ ప్రితిణా
బిభేదహృదయం మూఢం తం కూటో పానయద్ధృతం॥ 516

- దుర్యోధనస్తు భీమనః ఘోరం కృత్వా రణంసహ
గదయాహత సూతాశ్లో! రథేనాస్యేనచాద్రవత్ || 517
- సహదేవస్తు కణ్ణేన హతసూతాశ్వచం కురః
ఛిన్నఖడ్గో గదాం తస్మై ప్రాక్షిపతాం సచాచ్ఛినత్ || 518
- శక్తించ రథచక్రేషా! దండయోక్త యుగానిచ
క్షిప్తాని సహదేవేన! కణో వ్యధమదాశుగైః || 519
- సర్వథా వ్యధయత్నస్స! సహదేవోతి లజ్జతః
అధిక్షిప్తశ్చ కణేన! పాంచాల్య రథమాశ్రయత్ || 520
- కృత్వా విరాటం మద్యేశో! హతసూతాశ్వ వాహనం
శతానీకంచ సోదర్యంతస్యనిస్యేయ మక్షయం || 521
- పునర్విరాటం మద్యేశో! రథమస్య ముపాశ్రితం
విస్మజంతం శర్కా వక్షస్య విధ్యచ్ఛతపత్తిభిః || 522
- అజానోలంబుసం రక్షః! కృత్వా విరథసారథిం
ద్రావిడయామాస బాణౌమైః! ఝంఝావాత ఇవాంబుదం || 523
- నాకులిస్తు శతానీకః! చిత్రసేనేన సంగతః
ఛిత్వా తస్యధనుర్వాహా! సూతంచాపాత యద్రథాత్ || 524
- ద్రుపదో పృషసేనశ్చ! సంగతౌ చక్రీతూరణం
పృషసేన శ్చిన్నధన్వా! ద్రుపదేన సుకోపితః || 525
- భల్లనేన యజ్ఞసేనస్య! బిభేద హృదయం తతః
తం సారథిరపోవాహ! మూఛితం పతితం రథే || 526
- సకుల స్సుబలేనాపి! చిరం కృత్వా మహారణం
ఊర్వోరవిధ్యత్తం గాఢం! సవిసంజ్ఞోపతద్భువి || 527
- శిఖండి గాతమం వీరం! విధ్వా బహుభిరాశుగైః
విషాద మగమద్భురాయ! స్తేనచాత్యంత పీడితః || 528
- ద్రోణ ధృష్టద్యుమ్న యోశ్చ! సమరో రోమహవణాః
అభవత్తత్ర పాంచాల్య! ఘోరం విశిఖమక్షిపత్ || 529
- కణో ద్రోణాంతకం మత్వా! తం శరం ద్వాదశాశుగైః
ఛిత్వాతంచ సమావిధ్యత్! ద్రోణ త్రాణ పరాయణః || 530

- ధృష్టద్యుమ్న స్తదాద్రోణంతత్పత్రించ సుయోధనం
కణ్ణాం దుశ్శాసనంచాపివిధ్యహో విధ్యదాశుః॥ 531
- ద్రుమసేనస్య భల్లేషశిరశ్చిత్వాథ యుద్యతః
చిచ్ఛేద చాపం కణ్ణస్యసోప్యన్య ధనురాదదే॥ 532
- హన్యమానం శరాఘేణ మార్యపుత్రేణ పాపకతం
అభిద్భుత్య శినేస్సూనురభ్యవమై చ్ఛిత్రైశ్చరైః॥ 533
- వృషసేనంచ కణ్ణస్యసూనుం వివాద్యవక్షసి
తద్దలప్త్వా రోషితః కర్ణఃపిడయామాస సాత్యకిం॥ 534
- వర్తమానే తదారాద్రోకణ్ణశైవేయ యోర్మృధే
దుర్యోధనాజ్ఞయా పాథేఽపాబలో భ్యద్రవద్భుతం॥ 535
- సాత్యకిః కణ్ణ ముఖైశ్చ స్తైస్సకృద్విధో మహారథైః
మదయామాసతాం సేనాం కేసరీవ యథామృగాత్॥ 536
- దుర్యోధన శ్శినేస్సూనుమభిద్భుత్య తదారుషా
హతసూత హయోభీష్ఠహాదిక్య రథమాపతత్॥ 537
- శకుని స్ససుతః పాథేఽమభిద్భుత్య శరైశ్చిత్రైః
తం విధ్వాతేన విచ్ఛిన్నకార్యుకో హతనాహనః॥
అపయాతో రణ త్తత్త్రికృష్ణే శంఖౌ పదధృతుః॥ 538
- ద్రావయిత్వా గురోస్సేనాంధృష్టద్యుమ్న శిఖండినా
భీమా యమా సాత్యకిత్పుదఘ్నశ్శింఖా నిజాముదా॥ 539
- సంగతౌచ పునః కర్ణపాపకతౌ విజయేరతౌ
జిగాయ తత్త్రి విరథం కృత్వా పాంచాల్య మకజః॥ 540
- కణ్ణస్య వీర్యభీతేన చోదితో ధర్మసూనునా
పార్థోనిహంతుం రాధేయ ముద్యతః కృష్ణమైక్షత॥ 541
- తత్తో ఘటోత్కచం శౌరిః కర్ణాయా ప్రిప్రయత్స్వయం
సచకర్ణేన బలవా సయుధ్య ద్రాక్షసోత్తమః॥ 542
- జటాసురస్యతనయ స్తతీరక్షి స్వలంబునః
దుర్యోధనాజ్ఞయా భైమ సేని మభ్యద్రవదుమి॥ 543
- నానావిధాయుధైస్తేన కృత్వా యుద్ధం ఘటోత్కచః
ఖడ్గేనా పాహరత్తస్య శిరోజ్వలిత కుండలం॥ 544

- ఘటోత్కచస్య కర్ణస్య! పునరేవా భవద్రణః
తత్రమాయా బహువిధాః! పాదైశ్చక్రే ఘటోత్కచః॥ 545
- సర్వాస్తా రాక్షసేంద్రిన్య! మోఘాః కృత్వా రవేన్సృతః
దుర్యోధన హితాకాంక్షీ చకార రణమద్భుతం॥ 546
- రాక్షసస్తత్రీ దుర్మేధాః బకజ్ఞాతీ రలాయుధః
దుర్యోధన నిదేశేన ఘటోత్కచ మభిదుర్యతః॥ 547
- తయోః పృవృత్తే సమరే! కణోః భీమ మభిదుర్యతః
భీమోపి తమనాదుర్యత్యా! లాయుధాభిముఖం యయా॥ 548
- భీమాలాయుధయోస్తత్రీ! సమభూద్భీషణో రణః
ప్రహరై ర్వివిధై భీమ! రాక్షసా తౌవిధో వాతౌ॥ 549
- రక్షారం భీమసేనస్య! నిదేశేన మధుద్విషః
అలాయుధస్య ఖడ్గేన! హైడింబి శ్చీషణమచ్ఛినత్॥ 550
- అథ కర్ణోభృశం కుర్ధ్ధి! పృవిప్తః పాండవంచమూం
విధ్వంసయిత్వా విశిఖై! స్సంగతో భీమసూనునా॥ 551
- సతుమాయా బహువిధాః! చక్రేరాక్షసపుంగవః
నాశయామాసతాస్సర్వాః! కణోః ధైర్యం సమాశ్రితః॥ 552
- అధేంద్రిదత్తయా శక్యా! కణోః రాక్షసపుంగవం
జఘాన సవ్యసుభూషణా! పతితః పాతయన్ బహూన్॥ 553
- మత్వా కణం తతః కృష్ణః! సుజయ్యం రాక్షసే హతే
అస్ఫోట్య పాదం సంహోమ! దాలిలింగ జగత్పతిః॥ 554
- ఘటోత్కచస్య నిధనాత్! విషాదం పరమం గతః
యుధిష్ఠిర స్వయం కర్ణం! హంతుమభ్యుద్రవద్దుర్యతం॥ 555
- తదా వ్యాసస్సమాగత్వా! ధర్మరాజం సుదుఃఖతం
ఆశ్వాస్య వారయామాస! వైకర్తన వధాన్మునిః॥ 556
- తతో నియుక్తః పాంచాలో! ధర్మపుత్రేణ వైరిణాం
వధాయ దోషపృతనా! మభ్యయా దోషభూషితః॥ 557
- అభిదుర్యతస్తేన యోధా! నిద్రాంధ్యాత్ స్థలితాంఘ్రికాః
స్యవేదయ స్మ్యస్తత్రీ! నిద్రాపేక్షాం శ్రమాన్వితాః॥ 558

- అనుజ్ఞతాశ్చ పాధేనకించిత్స్వ పాయశైనికాః
కర్ణం దుర్యోధనంచైవాచుక్రు శుక్రీలితేక్షణాః॥ 559
- తయోరనుజ్ఞయా పాథకశాసనేనచసాచమూః
సుఖసుప్తాక్షణం భూయఃప్రబుద్ధా శశినాసహ॥ 560
- యథా చంద్రోదయో ధూతఃక్షీభిత్స్యాత్పరిత్పతిః
తథేందోరుదయసేనాభారతీ క్షుభితాభవత్ ॥ 561
- తస్యాం త్రిభాగ శేషాయాంరాత్యాం చంద్రీచ రాజతి
కురుపాండవసేనాసాయుద్ధాయా భూత్క్రూరోద్యమా॥ 562
- ద్రోణ స్తదా ధార్తరాష్ట్రాచోదితః ప్రయయా ద్రుతం
నిహంతుం పాండుతనయాజానన్నపిచ తద్బలం॥ 563
- భీమత్సరపి భీమేనకణ్ణవాక్చల్య పీడనాత్
చోదిత స్త్వరయామోద్ధంఅభ్యయా త్కౌరవీం చమూం॥ 564
- దుశ్శాసన స్సాబలశ్చతదా కణ్ణ సుయోధనా
అభ్యవప్సన్మితై బాణైఃపాథకం పరమదుజ్జయం॥ 565
- నివార్యతా శరైః శ్వీయైఃచక్రై దివి తమోజ్జనః
ద్రోణోపి ద్రావయామాసచమూం పార్థస్య సర్వతః॥ 566
- చేది కేకయ పాంచాలమత్స్య సృంజయ కోసలాః
విరాట ద్విపశౌచాపిద్రోణ మభ్యద్రీవ తదా॥ 567
- ద్రుపదస్య సుతా హత్వాద్రోణస్త్రీ చేది కేకయా
జిగాయ సృంజయాంశ్చైవశరైరంతక సన్నిభైః॥ 568
- తతో విరాటం ద్రుపదంచానయద్యమసాదనం
ధృష్టద్యుమ్న స్తతోద్రోణవధే శపథమాతనోత్ ॥ 569
- తయోరభూత్తతో భీమఃపాంచాల్య ద్రోణయో రణః
తదా రక్షద్వయో వృద్ధంద్రోణం దుష్టచతుష్టయం॥ 570
- భీమోపి ధృష్టద్యుమ్నస్యవధకాయ పౌరుషం బలం
స్వయంచ విశేభై స్సేనాంకౌరవీం వ్యధమచ్ఛితైః॥ 571
- పునస్సంకుల మెవాసీత్యుద్ధం తత్రాతి భీషణం
దుశ్శాసన స్తదాక్రుద్ధస్సహదేవ ముపాద్రీవత్ ॥ 572

- వీడితే సహదేవేనశరై దుశ్శాసనేకజః
'తద్రక్షణాయ సహసాభ్యుత్పాతతదగ్రతః॥ 573
- భీమః కణఁత మాయాంతఃప్రిభిభల్లై స్సమాహరత్
అవాకిరచ్ఛరైః కణఃభీమమత్వంత దుస్సహం॥ 574
- మిథశ్చిన్నేషు బాణేషుగదాయుధం తయోరభూత్
గదా భీమేన విక్షిప్తాకణఃస్య గదయాహతా॥ 575
- వ్యావృత్తా పతితా భీమరథే పాతిత కేతనా
గదాఘాతేన సూశోపిముమోహాత్యక్తరశ్మికః॥ 576
- తతః కణఃస్య కోదండధ్వజ తూణీ స్ప్రికోదరః
చిచ్ఛేద కణోఽప్యస్యేనధనుషా వికిరత్ శరాః॥ 577
- భీమస్య తురగాఽపాష్ణిం నూతమప్య నయన్మృతిం
భీమోఽరథమారూఢో నకులస్య యయాదుత్రం॥ 578
- దోణాజ్జనాచ విజయే బద్ధ శ్రద్ధావయుధ్యతాం
యద్యదైంద్రాది చిక్షేష దోణోస్త్రాణాం కదంబకం॥ 579
- త త్తచ్చిత్వాజ్జనో దోణా వ్యస్మాదయ దధోగురుః
బ్రహ్మత్రంప్రాక్షిపత్తచ్చ బ్రహ్మస్త్రేణైవ జఘ్నువాత్॥ 580
- తత్ర దుశ్శాసనో ధృష్ట ద్యుమ్నేన సహసంగతః
పరాజిత చతందోణా మధ్యయాద్యమశానుగః॥ 581
- దోణాభి ముఖమాయాంతం తం దుద్రావ సుయోధనః
అభ్యద్రవ త్సాత్యకింతం వికిరత్ నిశితా శరాః॥ 582
- అతివిద్ధే శినేస్సూనో గాఢై దురోయ్యధనేతదా
రథాంతరం ప్రత్యపేతే తం కణోభిదుశ్శోరుషా॥ 583
- తమభ్యయా ద్భీమసేనః కణఁత వ్యాయత కార్ముకః
'చిత్వాతస్య ధనుస్సూతం విధ్వాచ సశితైశ్శరైః॥ 584
- రథచక్రించ గదయా భిత్వా కేతుమపాతయత్
ఎకచక్రే రథేతిష్ఠత్ కణ్ఠో యుధ్యచ్ఛిరంబరీ॥ 585
- దోణే కాలాగ్నిసదృశే దగ్ధపాంచాల స్సంజయే
సాజ్జనా పాండవసేనా భీతా శర్మనవిందతి॥ 586

- సర్వజ్ఞోధ హరిర్మత్వా తమవధ్యం ధృతాయుధం
శత్రున్యాయ సంచిత్య ప్రిహోచదిదమజ్ఞానం॥ 587
- అవధ్యో ధృతశస్త్రీయం దేవైరపి సవాసవైః
స్యస్తశస్త్రహివధ్యస్యా త్త్రోహాయమిమంశృణు॥ 588
- శ్రుత్వాతు నిసాతం పుత్రా మశ్వత్థామాసమజ్ఞాన
శత్రుం స్యస్యత్యయం దోణస్తో వధ్యో భవిష్యతి॥ 589
- తదా భీమేన నిహతో శ్వత్థామాఖ్యో మంతంగజః
అశ్వత్థామా హతఇతిభీమచ్ఛక్తి తతోరవం॥ 590
- శ్రుత్వా తద్విమనాస్సోపిధైర్యమాలంబ్య పార్వతం
అవిధ్య నిశితై బాణైఃతదైవాన్యా స్మహారథాః॥ 591
- బ్రహ్మణోస్త్రం తతో ద్రోణఃప్రాదుష్కృత్య భయావహం
ఃరాంస్యపాత యద్రాజ్ఞాయథా తాశఫలానివై॥ 592
- హత్వా వింశతి సాహస్రాఃపాంచాలాః ఆంగిరోవరః
మత్స్య సంచశతంషశ్చసహస్రాణిచ స్పంజయాః॥ 593
- హస్తిసామయుతం హత్వాతదైవాశ్వా రుషాన్వితః
వసుధాసస్య భల్లీనశిరశ్చిచ్ఛేద భూపతేః॥ 594
- విశ్వామిత్రో భరద్వాజఃవశిష్ఠాత్రీ ముఖాస్తదా
మహాషయ స్సమభ్యేత్యద్రోణమూచు రిదంవచః॥ 595
- నయుక్తం బ్రహ్మణోస్త్రేణసర్వా హంతుమిమాన్ నృపాః
రిదద్యన్యస్త్రశస్త్రస్త్వంచిత్రం బ్రహ్మణి యోజయ॥ 596
- తేషాం నిశమ్య వచనంపాంచాల్యం వీత్యచాగ్రతః
ద్రోణో విషీదన్ కాంతేయంపప్రచ్ఛ సుతమాత్మనః॥ 597
- యుధిష్ఠిర హతోవామేతనయో సహోధవా
తతః కృష్ణస్య వచనాత్అనిచ్ఛన్నపి ధర్మజః॥ 598
- అశ్వత్థామాహతఇతిశబ్దముచ్చై స్తరంవ్యథాత్
అస్పష్ట మబ్రవీత్పశ్చాద్దజఇత్యగ్త తత్పరః॥ 599
- తచ్చుత్వా వచనంతస్యద్రోణ శ్లోక విమూఢభీః
త్యక్తోత్సాహే భవద్యుద్ధేమునివాక్యాని చింతయా॥ 600

- ధృష్టద్యుమ్న స్తమభ్యేత్య! దృఢజ్యంచ ధనుర్దధత్
శరం ఘోరంప్రచిక్షేప ద్రోణస్తం వ్యచ్ఛినద్భుతం॥ 601
- పాంచాల్యస్య శరాః ఘోరంధ్వజం సూతం హయానపి
నిపాతయామాస గురుః! బ్రహ్మస్త్రం సముదీరయన్॥ 602
- గదాం చర్మసఖిద్గంచ క్షీప్తం! పాంచాలసూనునా
ఛిత్వా ద్రోణో వధాయాస్య! శరం ఘోరమవాస్పజత్॥ 603
- ధృష్టద్యుమ్న వినాశాధః! ఆగచ్ఛంతం శరోత్తమం
సాత్యకి దఃశభిబాః! రచ్చినత్పశ్యతాం ద్విపాం॥ 604
- తత్కృత్యం సాత్యకేః కృష్ణః! దృష్ట్వాశోష ముపాగతః
ప్రశశం సచతం పాథః! సర్వే పాండవ సైన్యగాః॥ 605
- తదా సాత్యకి మాయత్తం! కర్ణో దుర్యోధనః కృపః
అభ్యయుస్తాః శినేస్సూనుః! వారయామాస సాయకైః॥ 606
- యుధిష్ఠిర సమాదిప్తాః! మత్స్య పాంచాల స్పృజయాన్
దదాహగ్ని రివారణ్యా! న్యాక్షిప నిశిఖాః గురుః॥ 607
- పాంచాల్యో గురుమభ్యేత్య! విరథో విహితోపినః
భీమస్య రథమాస్థాయ! చక్రే కర్మ సుదుష్కరం॥ 608
- తావృభా బ్రహ్మణోస్త్రేణ! విస్మంజంతౌ శరాః బహూః
ప్రచక్రతు నిఃసరాకాశ! మాకాశం గురుపాషణతౌ॥ 609
- ద్రోణేన మర్మసూద్విద్ధం! పరాం పీడా ముపాగతం
దుష్పదస్య సుతం దృష్ట్వా! భీమో నిందద్గురుం ముహుః॥ 610
- యమపేత్య సుతం విద్యుః! జీవంతిపితరోభువి
తస్మై హతేపికింకర్మ! గురుషే ప్రాణలంపటః॥ 611
- వచోపి ధర్మరాజస్య! మనుషే సత్యమిత్యుత
తదద్యయుక్తం విప్రేంద్ర! యోధ్యం నప్రాణధానినా॥ 612
- ఇతి భీమేన చాక్షిప్తః! ద్రోణో యుద్ధాన్ని వృత్తఫీః
నియుజ్య కర్ణ ప్రముఖాః! యుద్ధేనూ హతుమైహత॥ 613
- నివిశ్య సరథోపనే! పురుషం విష్ణుమవ్యయం
ధ్యాయన్ జహవసూన్! సద్యః! దివ్యంచ ఫానమాశ్రితః॥ 614

- సస్యైవగత దేహస్యధృష్టద్యుమ్న శ్శిరోచ్ఛినత్
వార్యమాణోపి పార్థేనాభీమే నై వాభిచందితః॥ 615
- తస్మిన్ దివ్యం పదం ప్రాప్తేముదం పాండవ సైనికాః
ప్రాపుభేరిమృదంగాద్యాన్ జఘ్నుః త్వేభాశ్చ చక్రీరే॥ 616
- యద్దోణ దేహత్ ప్రసృతంతేజస్తత్పరమం పదం
జగామ తద్ధరిః పార్థాః సంజయో ధర్మనందనః॥
శారద్వతశ్చ దదృశునాన్యేషాం విదితం తుతత్॥ 617
- ఏవం తస్మిన్ హతే ద్రోణేధృష్టద్యుమ్న సన్యుగే
శకునిః కర్ణ మద్రేశౌకృతవర్మా సుయోధనః॥ 618
- దుశ్శాసనః కృపాచార్యః సుశర్కాచ భయాన్వితాః
దుదృశు స్సహస్రైన్యాస్తేతిథాన్యేచ మహారిధాః॥ 619
- అథ శారద్వతాత్ శ్రుత్వాశ్వత్థామా పితరం హతం
నిహంతు కామః పాంచాల్యం పాండవాంశ్చ ససైనికాన్॥ 620
- నారాయణాహ్వయ మధోదివ్యమస్త్ర ముదైరయత్
నివర్తితాచ శేనా స్వాశ్వత్థామ్నా విద్రుతాభయాత్॥ 621
- నారాయణాస్త్రసంభూతేర్ఘుర్ఘావా తేవిసర్పతి
చక్షుభు స్సాగరానద్యః పృథివీచ సపర్వతా॥ 622
- వ్యధీ ర్యంతగిరేశ్శృంగాణ్యవిశ న్నిజకర్తా భయం
యోధాశ్చ వ్యధితాస్సేనాద్యయథాః కృత్యమోహితాః॥ 623
- ఆయాంతీం కౌరవీం సేనామశ్వత్థామ్నా ప్రచోదితాం
నిరీక్ష్య ధర్మతనయః ప్రాప్తౌచ దితి ఘల్గనం॥ 624
- ద్రోణోహి నిహతో ధృష్టద్యుమ్న సన్యుధివీర్యతః
విద్రుతాహ్వ భవ త్సేనాకౌరవీ జీవితాశయా॥ 625
- సేదానీక ముపాశ్రిత్యపునరభ్యేతి వాహినీ
కౌరవీ జగతీం సేంద్రాంగ్రస్తుకామేవ హషికతా॥ 626
- అ ధాజ్ఞానోపహజ్యేష్ఠరాజానంభీతమానసం
య స్త్వయా సత్యకథనాత్ న్యస్త్రైశ్చస్త్రా గురుహతః॥ 627
- ధృష్టద్యుమ్న స తస్యైవ పుత్రః పితృవధాదితః

- అశ్వత్థామా సమభ్యేతి నిహంతుం పితృనాశకం॥ 628
- మిథ్యావచన మాశ్వాప్య రాజ్యాధే యద్భవాఁ గురుం
అఘాతయన్న్యస్తశస్త్రం ధృష్టద్యమ్నీన వైరిణా॥ 629
- తత్సాను మధునాధృష్ట ద్యుమ్నం హంతు ముపస్థితం
యదిశక్నోషిపాహిత్యం సశక్తాహివయంస్వ॥ 630
- అక్రీర్తిస్తే చిరంతిష్టేత్ లోకేషు నిధనా ద్దురోః
యథా వాలి వధా దామే తచ్ఛ్రేయో మృతిరేవన॥ 631
- అజ్ఞానోక్తం వచశ్శ్రుత్వా సర్వేషుకిలరాజసు
తూష్ణిం భూతేషుభీమస్తు కుర్ధ్ధోధ్యక్షిప దజ్ఞానం॥ 632
- క్షుతి మోపి భవాఁ తేజః హిత్యేవారణ్యగోమునిః
భావతే ధర్మమ తాత్రం తస్మాదేవానయోమహాః॥ 633
- అపకారం రిపూణాం త్వంపాంచాలీ ధమణాదికం
విధాయ పృష్టతః పాథాధర్మిష ఇతి మన్యసే॥ 634
- కథం ద్రాణిః ప్రశస్యస్తే వాసుదేవేస్థితేజ్ఞాన
యోద్యమే గదయా భూమాశంకంప్యతిహతః ఖలః॥ 635
- ధృష్టద్యమ్నోపి విజయ మధాహమషిణోభృశం
పితామహే యథా భీష్మః ధగదత్తః పితృస్సఖా॥ 636
- హతే తథా మయాద్రోణోహతఃకోత్ర మమానయః
కులకర్మణ వైరీహిద్రోణోమే శిష్యఘాతకః॥ 637
- ఇత్యాది ధృష్టద్యమ్నస్యవచశ్శ్రుత్వాధనంజయః
నిరీక్ష్య కుటిలం ధిక్ధిక్ ఇత్యాహస్యేతు లజ్జితాః॥ 638
- సాత్యకిస్తు తదోవాచపాంచాల్యం రోషదూషితః
గురుం వినంద తస్తేద్యుకథం జహ్వ నశీర్యతి॥ 639
- ధర్మాత్మానం గురుం ద్రోణం గృహీత్వాకేశపక్షే
అవధీర్యత తస్సప్తపరేపూర్వే చపాతితాః॥ 640
- భీష్మస్యాపి తవ భ్రాతా హంతాసీ నైవఫాల్గునః
నైవేతః పరమీ దృగ్వా గ్వక్తవ్యా యది వత్ససీ॥ 641
- గదయా సాతయిష్యామి శిరస్తే బ్రహ్మఘాతినః॥

- ఇత్యాదిభి రధిక్షిప్తా వచోభి ద్ద్రిపదాత్మజః
శై నేయేన తమాపాదం స్వస్యాదోష ముదీరయన్॥ 642
- ప్రామోపవిష్టో య స్త్యక్తః యుద్ధో భూరిశ్రవాన్మపః
హతోయేనసమాంద్రోణి వధాద్దూషితవానసి॥ 643
- ఎవమాదిభిరాక్షిప్తా స్సాత్యకిః క్రోధమూఛితః
రథాదభ్యుద్రవ ధృష్టః ద్యుమ్నం హతుం గదాధరః॥ 644
- భీమోధ వాసుదేవేన చోదితో వప్లతో రథాత్
అనుద్రుతః పదేషష్టే నిజగ్రాహ శిశేస్సతం॥ 645
- సహదేవశ్చ శై నేయం సమాశ్వాసయద్గుద్రుపం
బంధు స్సర్వవిఘ్నో స్మాకం పాంచాలోత శ్శమంకురు॥ 646
- పాంచాలోధాహకౌంతేయం ముంచేమంశినినందనం
నాహం భూరిశ్రవాః కింతు మృత్యురస్మైవసంయుగే॥ 647
- ఇత్యాది వచనం శృణ్వన్ దృష్టద్యుమ్నస్య సాత్యకిః
భీమ బాహ్వాంతరే లిపఃక్రుద్ధ స్సపఃఇవాశ్వసత్॥ 648
- అథతౌ వీత్య రుషితౌవాసుదేవ యుధిష్ఠిరా
వారయామాసతుర్యత్నాత్ స్వపక్షిభంశ శంకితౌ॥ 649
- ఎతస్మి న్నంతరే శ్రాణిరప్రసారాయణాహ్వాయం
ప్రాదు శ్చక్రే తత స్సర్వాణ్యాయుధాని సముద్యయః॥ 650
- తదప్రనిగతోజ్వలామాల్లివహ్నిర్దిగాతతః
దందాహ పాండవీంసేనాం యథాగ్నిః కక్ష ముల్బణః॥ 651
- తదప్ర ముద్గతం దృష్ట్వాభీతోధర్మసుఖోభృతం
ధృష్టద్యుమ్నం పలాయస్వేత్యాహగచ్ఛేతి సాత్యకిం॥ 652
- ప్రవేష్టుకామం సోదరైస్సహగ్నిం తం యుధిష్ఠిరం
దృష్ట్వా సైన్యంచ బాహుభ్యానినివార్యాపాద మచ్యుతః॥ 653
- సర్వేయూయమిహస్యస్తశస్త్రా స్సంత్యక్తవాహనాః
భూమాతిష్ఠతనై వంచేద్యుష్మానప్రందపాదిదం॥ 654
- కృష్ణస్య వచనాత్ శత్రున్యాసాయోద్యతమానసాః
తా న్యాయిత్యా భీమస్తుప్రావోచ త్పౌరుషాశ్రియం॥ 655

నా వరోహతవాహేభ్యఃస్వర్వేయాయం స్థితోహ్యహం
ద్రాణ్యస్త్రమేత నిభంజయతో వోభయముత్థితం॥ 656

అజ్ఞానాజ్ఞానగాండివంనత్యజాద్యయతోభవాన్
అజయ్యస్సమరేదేవైరపి సేంద్రైస్సహసురైః॥ 657

ఇత్యుక్త్వాభి ముఖం యాంతంభీమం దృష్ట్వాగురో స్ఫురః।
ప్రహసన్నిజఘానోక్తశ్శరై రస్తాభిమంతి॥ 658

తస్మిన్నస్తానలజ్యోతిఃపుంశే కుంతితనూభవః
పతన్నాలక్ష్మ్యతజనైఃఖద్యోతో వాకన్తేజసి॥ 659

తమాలక్ష్మ్యచ కౌంతేయంద్రాణ్యస్తాగ్నిప్రదీపితం
భీతాస్తే నిఖలాయోధాః।వాహనా న్యాశుత త్యజః॥ 660

ద్రాణ్యస్త్రై తేజః శ్శాంత్యధన్పాథోవారుణమాతనోత్
తథాపి వర్ధతే తస్యతేజో భీమప్రతాపసం॥ 661

తతః కృష్ణాజ్ఞానాయత్తైవాహ స్వీయా దవప్లతౌ
భీమంచ కృపతు ర్వాహతోశశామాస్త్ర మథోత్తమం॥ 662

సాముక్తాస్త్ర భయా తేనాపాండవీయధదుర్మదా
తస్థౌ పునరసికాయభీమసేన ప్రచోదితా॥ 663

తదా దుర్యోధనే నాశ్వత్థామా సంచోదితః పునః
మోక్తు మస్త్రం తదేవేదంనద్వ్యోక్తవ్య మబ్రవీత్॥ 664

అథ ద్రాణి భృశం కుగ్రీధఃఘృష్టద్యమ్న ముపస్థితం
వ్యశ్వనూత రథం చక్రేషీడయచ్చ శితై శ్శరైః॥ 665

తై నేయా ద్రాణిమభ్యేత్యవిముఖ కృతసైనికం
విధ్వాశ నూత తురగస్యందవం కేతుముజ్వలం॥ 666

షీడయామాస హృదయేత్రింశతా పతీగాంతదా
అథ దుర్యోధనః కణాకృప దుశ్శాసనాదయః॥ 667

అభిద్రవంత త్సైనేయంక్షణేన విముఖ కృతాః
ద్రాణించ భూమోభిముఖంచకార విముఖంబలీ॥ 668

తదా సాత్యకి రవ్యగ్రః॥ప్రపసేనస్య చంకురాః
త్రీణ్యవధీ త్సహస్రాణి॥కాతమస్యాయతం ద్విపాః॥ 669

పంచాయుతాని శకునే॥రశ్వాంశ్చ విజయోత్సుకః
ద్రాణిః పునరుపారాధో॥రథమన్యం సురోషితః॥ 670

అభ్యేత్య సాత్యకిం ఘోరాపత్రిణా వ్యధమద్ధురం
సభిన్న కవచ స్త్యక్త్వా॥సాత్యకిస్సశరంధనుః॥ 671

పతితశ్చ రథోపస్థేనూతేనాపా హృత్తోభవత్
అథాన్యేన గురోస్సూనుః॥పత్రిణా ద్రుపదాత్మజం॥
నిజఘాన బ్రహ్మర్మధ్యే॥సోసీద స్మృచ్ఛితోరథే॥ 672

తతోన్యాయపి భీమాద్యానద్రవ ద్ద్రోణనందనః
విక్షిప్త వివిధాః బాణాః॥పితుర్వధ విదీపితః॥ 673

తదా భవద్రణౌ ద్రోణిభీమయోః క్రుద్ధరూపయోః
ద్రాణినా హతవాహః॥శ్వః॥భీమస్తత్ర పలాయితః॥ 674

పాథా మభ్యేత్య తదనుద్రాణి రాగ్నేయ ముత్తమం
అత్త్రం వ్యసృజదుగ్రేణ॥తేజసా చ్ఛాదితాంబరం॥ 675

అజానోపిచ సర్వాత్త్రం॥ప్రతిఘాతక వీర్యవత్
బ్రాహ్మమత్త్రం ససజాః॥శుతేనాగ్నేయ మశీశమత్॥ 676

లజ్జితోధ గురోస్సూనుః॥ధిక్ధిగిత్య భ్యుదీరయన్
కుశ్చయ న్నాత్మనోవీర్యం॥ద్రద్రావచ రణజరాత్॥ 677

పారాశర్య స్తదాభ్యేత్యకృష్ణదైవాయనో మునిః
ఉదీర్య కృష్ణయో శ్చక్తిం సరనారాయణాత్మనోః॥ 678

నారాయణాత్త్ర వీర్యంచ॥శాంత్యపాయంచ సంయుగే
కథయిత్వా మనస్తస్య సమాశ్వాస యదాతురం॥ 679

క్షుత్పిపాసా పరిశ్రాంతాస్సర్వే కౌరవ పాండవాః
సైనికా శ్శిబిరాణ్యాశుస్వాని స్వాన్యావిశేః పునః॥ 680

ఇతి ఋషోభనాదీశవైభవే మహాకావ్యే భారతకథావర్ణనే ద్రోణ
పర్వ పుత్రాంతానువర్ణనంనామ ద్వావింశస్సర్గః॥

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

త్రై లో భ నా దీ శ వై భ వె మ హా కా వ్యై

అథ కణపర్వ వృత్తాంతారంభః

త్రయోవింశస్కం.

వం దేయ బృందారక బృందవంద్యం
సందాత్మాజం నేత్రజితారవిందం
యోభూథరస్యాపహృతిం విధాతుం
ప్రాదుర్భూతాత్ర నతార్తిహరీ॥ 1

కణస్థో దోణసుతానుమత్యాదుర్యోధనేన త్వరయాభిషిక్తః
సేనాధిపశ్యేధృతవారవాణః॥ రేజేమరై స్కందవివాభిషిక్తః॥ 2

సవ్యూహ్యసేనాం మకరాకృతిం స్వాం
రథం చతుర్వాజియుతం సుకేతుం
ఆరుహ్యనానాయుధవర్ణపూర్ణం
అభ్యుద్యయా పాంశుతనూజసేనాం॥ 3

మకరస్య స్వయంతుండేతస్థా కణః ప్రతాపవాన్
అష్టో రుటూక శృకునిః॥ ద్రాణి శ్చిరసితస్థివాన్॥ 4

దుర్యోధనో మధ్యదేశేగ్రీవాయాం తస్యసోదరాః
త్రైనారాయణ గోపాలైః॥ హాదీక్యో వామపాదగః॥ 5

దక్షిణం పాదమాసీదత్ త్రిగర్తప్రముఖైః కృపః
సచిత్ర శ్చిత్రసేనస్తప్రచ్ఛమాసాద్య విష్టితః॥ 6

పూర్వామేవ మభిదుతాం కురుచమూం కణేన సంహృదితాం
దృష్ట్వా ధర్మతనూభవేన విజయః యుద్ధాయ సంప్రేరితః
స్వామర్థేందు సమాకృతించ పుత్రనాం సంపూర్ణా మధ్యేస్థితః
రాజ్ఞాసాక ముదీణరోషభరితో దుద్రావసేనాం రిహః॥ 7

వామేపాశ్చేవ భీమసేన స్థిరోభూత్
ధృష్టద్యుమ్న స్తస్య పాశ్చేవ తథాన్యం
పృష్ఠం మాద్రీనందనా చక్రరత్నైః
పాంచాత్యై తావ్రత్తమాజాస్తథాన్యః॥ 8

వ్యూః యోరేన ముద్వేలః రోషయో హైన్యయోర్మౌఢః
తయోస్సమ భవన్యన్ధం స్వశ్వశ్యా హృదయగమః॥ 9
భీమస్తతః గజేంద్ర మస్తక మధిష్ఠాయాహవే నైరిణం
సేనామంబుధిపూరవేగ సదృశీం నిద్రావయః సర్వతః
రాజానం ద్విషమాస్థితం సమభియక్తం తేమధూర్ధ్వాహ్వయం
చక్రేణేన రణం చిరాయ వివిధైరస్తైశ్చ శస్త్రై భృక్షం॥ 10

అవనుహ్య హతాన్నాగః స్నానుతిః తేమధూర్ధ్వా
గజంతస్య నిపాత్యాశుః జఘాన గదయాచతం॥ 11

సపపాతవ్యసుః తేమః సూర్తిః భీమగదాహతః
కర్ణోధ కోధమాసాన్యః న్యథ మత్పాండవీం శరైః॥ 12

నకులో భ్యదగ్రనత్కణః తత్ర భీమో గురోస్సుతం
విబానువిహస్తకేమా నాత్యకి స్సమచారయత్॥ 13

ధృష్టద్యుమ్నః కృపాచార్యః ధర్మపుత్రః సుయోధనః
శిఖాః కృతవర్షాణా అభ్యధావనుమాన్వితః॥ 14

త్రైవిందానువిహస్తా తౌ నాత్యకిం విశేషైశ్చిత్తైః
నివార్యణేన నిహతౌ విగతా నూనిపేతతుః॥ 15

శ్రుతకర్కా మహారాజః చిత్రసేనస్య మస్తకం
భల్లినా పాహరస్తాణాం యుధ్యత శ్చిత్రరీతిభిః॥ 16

ప్రతివింధ్యో ధర్మసూనుః చిత్రేణ సరమాశినా
యుధ్వాచిరంశోమరేణాచక్రేతం పతితంవ్యసుం ॥ 17

విధో ద్రోణాత్మజో భీమః నిహతౌ హైశ్చరవ్రజైః
శాగ్రితో యుద్ధేన సుచిరంబధయోః పతితావధః ॥ 18

పార్థస్య శస్త్రైశ్చైర్వ్యక్తా ఆహూయో ద్రాణినాజుః
త్యక్త్యాతా అధ్యయాత్ ద్రోణతనయంజయకాంక్షిణం ॥ 19

యుద్ధాచిరంతేన పృథాతనూజః॥నానాత్రుశస్త్రైర్గురునందనేన
శౌరేణిదేశేన భుజౌచవక్షఃశ్చిరస్తతతౌస్య శరైశ్చితాగైః॥ 20

చిన్నేషు రశ్మిషు గురోస్తనయోజానేన
భ్రాంతైహామై శ్వరహతై ర్విధృతే శ్రమేణ
వాహెస్థిశోజానమజయ్యబలం విచింత్య
క్షీణేషురేవ సవివేశచమూం స్వకీయాం॥ 21

ఎవం పరాజిత్య గురోస్తనూజంసంశప్తకానేవనిహంతు మిచ్ఛః
సాధకస్స శౌరిస్సహసా ప్రయాతః॥యథాపతంగా హుతభుగ్విదగ్ధం॥

తదా భగదత్తా దనవరో దండధారో
నామమూగధో మహీపతి రామూఢమతంగాజః
పాండవసేనాం ప్రవిశ్య సర్వతస్త్తాం వ్యాకులీచకార॥ 23

నిఘోషం పాండుసేనాయూదండధార నిషీడనాత్
శృంగ్యతా శౌరిణా పార్థః॥చోదితస్త్రజగ్నివాః॥ 24

సదండధారో ద్వీరదాభిరూఢః॥రథోత్తమాధిస్థితమజానంతం
శౌరించ వివ్యాధశరైః స్ఫుటీతైః॥సనాదభూయో మృగరాడివాజౌ॥ 25

పార్థోధ్వజంతస్య నికృత్యభల్లైః॥బాహూశిరైశ్చైవ లసత్కిరీటం
చిత్రాక్షురప్రైర్ద్విరదం పృవత్కృశైస్తైస్సయంతార మమారయచ్చ॥
భ్రాతుర్వధా దాపతితస్యదండనామ్నా నృపశ్యాపి శిరఃకిరీటి
చిత్రాధకః॥చంద్రేణ శిరేణచాన్యైః॥జఘాన సర్వాన పితస్వయోధాః॥

సంశప్తకానేవ పునః ప్రయాతః॥జఘాన సర్వాన పితాః కిరీటీ
తతః పునస్సంకుల యుద్ధమాసీత్॥ప్రాణాపహం కౌరవపాండవానాం॥

తత్ర పాండ్యాధిపా రాజామలయ ధ్వజనామకః
ద్రాణినా సుచిరం యుద్ధాత్తేనచ్ఛిన్న శిరామృతః॥ 29

తస్మిన్ హతేజానః కృష్ణః॥చోదితః కణవాహినీం
ద్రావయామాస కర్ణోపితత్ర మృత్యురివాపరః॥ 30

భీమే తత్ర మహాయోధాః॥కణాజాన సమాగమే
విరధావి గజావ్యశ్యాః॥చేతుభువిగతాసవః॥ 31

తదా ధృష్టద్యుమ్న మధాయ దుర్యోధనేన ప్రేషితా వంగాంః పుం
డ్రా మాగధ మేఖల కోసల మద్రా దశాణా నిషధ కశింగాది జన
పదేశ్వరా మహారథా ససమాచూఢ ద్విరదాశ్వ రథా వివిధై రాయు
ధైః పాండవీం సేనా మభ్యుద్రీవన్॥ 32

తా నభిద్రీనతో మాద్రీతనయా సాత్యకి స్తదా
శిఖండి చేకితానశ్చద్రాపదేయా న్యవారయన్॥ 33

అంగస్య సాత్యకినిభం విశితై నిఃసాత్య
నారాచతస్త మపినక్షిసి సంజఘాన
పుండ్రస్యచ ద్విపనర ససహదేవ భగ్నుః
భూమావ్యసున్యకపత దుశ్చలిత ధ్వజాగ్న్యః॥ 34

అంగేశ్వరం పునర్యాంత్రానసహదేవం నివార్యసః
నకులస్తేన యుధ్వాత చ్ఛిరశ్చిచ్ఛేదపత్రిణా॥ 35

అథాగ నృపతీ సర్వానకులం హంతుమాగతాన్
సహదేవ శ్శిఖండిచసాత్యకి శ్చాప్యనూదయన్॥ 36

దుశ్శాసనోధ సహదేవ మభిప్రీయాతః
విధ్వాచతం బహుభిరేవ శరై శ్శితాగైః
తేన ప్రభిన్నకవచో నిహతశ్చగాఢం
మూఛాంఃగతో రణతలాదప వాహితోభూత్॥ 37

కర్ణోపి నకులం తత్రాస్త్వేనసంగతమాహవే
కృత్వా విరథసూతాశ్చౌషన్వ్యద్రావ యద్రీణాత్॥ 38

ఉలూక శ్శికునే భ్రాతా యయుత్సుం సమరోన్ముఖం
కృత్వా విరథసూతాశ్చౌ నిషీడాద్రాద్రావయ చ్ఛరైః॥ 39

శతాసీ కోపి నృపతి ర్విజిత శుతకర్కణ
శకుని స్సతసోమంచ జగాయహతవాహనం॥ 40

కృపేణ ధృష్టద్యుమ్నోపి వీడితోనిశితైశ్చరైః
అజాన స్యాంతికం సీతః! యంత్రాకర్తవ్యకారిణా॥ 41

హర్దికేన శిఖండిచ విద్ధోమర్మసుమార్గజైః
మూఛాం జగామతత్రాస్తీత్ భ్రాంతా పాండవవాహినీ॥ 42

త్రైగర్తై విజయోధ సాల్వశిబిభిః సంశస్తైః కౌరవైః

శ్రీనారాయణోఽనామభిరభిదుః త్యాశుగైర్వాణతః

సర్వా తాః దివివాయురభ్రమివ సవ్యాధానయ త్సాయకైః

పాదః శ్వేరి సుశోఽబృంహిత బలోరాజ ద్వనాకోద్వజః॥ 43

తదా సత్యసేన చంద్రదేవమిత్రీ దేవసుతం జయసాశ్రుతీ చిత్రసేన

మిత్రీనర్మ సుశర్మ వసుధర్మ సువర్మా దయప్రిగర్తపతయోనానా

శస్త్రాస్త్ర విదీపితపాణయః పాండవసుత మభిద్దుఃతాగర్తైరివసృజిత

యశ్యమితబలావై తేజస్యమభజః॥ 44

సాశ్రుతించంద్రదేవంచ సత్యసేనంచ ఘోరః

పాపయ్యయామ్యసదనం రేజేహుతథివాసలః॥ 45

శిష్టైర్వీతవరైః సకృన్నిపతీతైః అభ్యుదితః ఘోరః

కుర్ధోనాగ ఇవశ్వసౌమరపతే రత్రుంప్రియజ్యోద్వతః

హత్వాతాః నిఖిలాః రిపూరధగజానీ కాశ్వయోధైర్మతాః

చకేజ్యభువంసు దుర్గమతలాం విస్మాపయన్నిజరాః॥ 46

అజాతశత్రు ర్భృతరాష్ట్రపుత్ర మభిద్దుఃశోవిధ్యకున్దర్ణరోషః

సచ్చిన్న ధన్వాహత సూతవాహః భూమావతీష్ఠద్విమనా భయాతకః॥

కణాః ద్రాణి కృపాదయః కురుపతే స్త్రాణాయ తత్రాగతాః

సోమ్యన్యం రథమాస్థి శోభి గతవాః దుర్యోధనస్సంత్వరః

ఆసీ త్రత్రీ పునశ్చ సంకులరణః పీఠిప్రదః పక్షిణా

ముగ్రాణాం పిశితాశినాం పృతనయోః ఘోరో ద్వయోః చిత్రదః॥ 48

గాంధీవం ధను రజాన సుపదిత ద్విష్కార్య సృత్య నివవ్రాతై

రంబరమాతతాన బహుభి ర్విక్షేపిణాం పత్రిణాం

వాహాః సూత రథాః గజాంశ్చ సుబహూః పత్తీంశ్చ విధ్వంసయన్

భేజే తత్రీ నిశాచ రేశ్వరపురీ హంతుః కపే ర్నైభవం॥ 49

కుర్ధం మృత్యు మివాజానం శితశరైః దుర్యోధ నోభ్యద్రీవత్

తం కృత్వా పర ధాశ్వ సారథి ధనుః కేతుం పృథానందనం

హంతుం తం శరమక్షిప త్ప్రీతపతే దక్షంఙ్గోపమంతం గురో

స్సూను సప్తభిరచ్చిన్నత్ శరవరైః స్తంపాతయన్ సప్తధా॥ 50

దాణే స్తత్ర కృపస్య పాండుతనయ శ్చిత్వా ధనూంవ్యర్వతో
హాదిశస్య నిహత్యచ ధ్వజవరం మశ్శాసనస్యాపిచ
రాధేయం సమభిద్రుతో గ్రుతమథోకణా శ్చినేనాందనం
త్యక్త్వా పాండుసుతం హరించ విశిఖై ర్విన్యాధతీక్ష్ణై ర్మహుః॥ 51

తదా రివేస్సూను రుదారపిర్యః॥

శివో స్తనూజేన శిఖంశినాచ

యుయుత్స మాద్రీసుత ధర్మరాజైః

క్రావద్యపహ్యశ్చ నివార్హిభూత్ ॥

2

మత్స్యః కేకయకారూశాః చేదయశ్చ బలోత్తరాః

యుథామ న్యూత్తమానిభ్యాం చేకితానశ్చ తంయయుః॥

53

సర్వాన్నివార్య రవిసూను రమోఘబాణైః

వ్యధ్వంసయచ్చ పృతనా ద్విషితా ముదీణాం

తద్విధ్యమాన మనివేన యధైవరమ్య

ముద్యాన కానన మభూత్ నిహతం బలాతత్ ॥

54

కిణ్కాస్త్రం వినీవార్య పాండుతనయః స్వానీక సంపీడనం

సర్వాన్ కౌరవస్సనికాన్ శరగజై ర్వ్యద్రావయ త్సర్వతః

భీతాస్తే రజనీరణస్య కురవస్వర్వేపయాతాస్తతః

పార్థాః ప్రాప్యజయం ప్రతీతమనసః భేజు నివాసాన్ నిజాన్ ॥

55

ఉదితేచ పున దివాకరేరవిసూను ర్విజయాహ్వాయం ధనుః

జమదగ్నిసుతేన చాత్మనేపిత ముద్యత్తటిదాభముద్ధరన్ ॥

56

అధిరుహ్యరథం మహాజవం ముదితస్థాపితశ్శల్యసారథిం

విజయస్య చమూం సముద్యతాం అభిదుద్రావమృగోయధాహరిం ॥

57

తం వీక్ష్యపాథోగ్విజశాసనేన నివారయామాస శ్శరై శ్చితాగైః

పునశ్చ త త్సంకులమాసయుద్ధం పాండోస్సతానా మపి కౌరవాణాం॥

కణ్కాః ప్రివిప్టః పృతనాం రిపూణాం

యధాభివీచిం మకరో ప్రధృష్టః

బిభేదతాం వాయురివాభ్రపంజ్ఞిం

శరై రమోహై నిశ్చితైస్సపుంభైః॥

59

- అవప్రుస్తం పంచపాంచాలపీఠాసేనాబిందు శ్చిత్రసేనశ్చవీరః
అన్యవీరోభానుదేవశ్చతూరసేనాభిష్యస్తాపనశ్చైవకణం॥ 60
- సుషేణ సుత్యసేనశ్చకణాపుతౌ సురోషితౌ
చక్రరక్షాతు తస్యారీజఘ్నుతు నిశితై శ్చరైః॥ 61
- తస్య జేష్ఠసుతః పృష్ఠంవృషసేనోహ్యపాలయత్
సతైః పరివృతః పుత్రైఃఽరిపూన్ వ్యాపాదయన్మదా॥ 62
- ధృష్టద్యుమ్న శ్శిఖండిచసాత్యకి ద్ద్రౌపదీసుతాః
భీమో యమాచ పాంచాలాచేదికేకయభద్రకైః॥
మతైస్త్వశ్చ సహితాః కణామభ్యధావన్ త్వరా నివృతాః॥ 63
- తదా సుషేణో రవిసూనుసూను భీమస్య చిచ్ఛేద ధనుర్ద్వశజ్యం
సచాన్యదాదాయధను జఘానతం చైవకణంచ శ్చరైశ్చితాన్తైః॥ 64
- కణాన్య చాన్యస్తనయోఽపి భానుసేనాభి ధోభీమమభిద్భ్రుతోభూత్
శిరః త్సురప్రేణతదీయమాశుజహరభీమోమిషతఃపితున్తు॥ 65
- హాడిక్య శారద్వతయో శ్చరాసేనికృత్య దుశ్శాసన ముగ్రవీర్యం
విధ్వా త్రిభిస్సాబలమప్యవిధ్యత్పఞ్చిశ్చరైరాయస పుంఖదీప్తైః॥ 66
- పత త్ర్యులూకౌవిరధౌ విధాయాహంతుం సుషేణం శరము త్సనజ్ఞా
తస్మిన్నికృతై రవిసందననపరం శరం వ్యాక్షిప దుగ్రమస్మై॥ 67
- కణాః పునస్తంచ నికృత్య భీమంత్రిసప్తతీషుప్రవర్తై జఘాన
అథో సుషేణ సుమియాయ మాద్రితనూజనిభ్యాం సమరేసుఘోరే॥
కణాన్య సూనుం వృషసేన సంజ్ఞంశినే స్సుతో భ్యేత్యవివాహసూతం
కృత్వాగృహీతంసహచర్మతేనఖడ్గం వరాహాశుతిభి బాధంజ॥ 69
- దుశ్శాసనేన స్వరధేధిరోప్యరణాజిరాత్ కర్ణసుతోపవితః
అన్యం సమాస్థాయరథం పునశ్చాభ్యేత్యాహవం కర్మతతానచిత్రం॥ 70
- ద్రౌపద్యపత్యాని శినేస్సుతంచభీమంచమాద్రితనయా నరేంద్రం
శిఖండినం చైవ శితైశ్చరామైఃజఘాన కణాన్యసుతో బలీయాన్॥
దుశ్శాసనంచైవ శినే స్తనూజఃకృత్వావినూతాశ్వ రథం లలాటే
త్రిభి జఘానేషుభి రుగ్రపుంఖైఃసోప్యన్యమాస్థాయరథప్రయాతః॥ 72
- కణంచ యుధ్యం తముదగ్ర వీర్యంద్రౌపద్యపత్యానిచ సాత్యకిశ్చ
భీమ శ్శిఖండినృపతిశ్చధృష్టద్యుమ్నశ్చ వివ్యాధ శైరైరిపారైః॥ 73

అజాతశత్రుశ్చ రవేస్సుతస్య తదాభవ ద్ధోరతగోరణోపై
తత్రాహతో ధర్మసుతేన కర్ణః శితేనమోహం గతవాః శరేణ ॥ 74

పునశ్చ సంజ్ఞాం సముపేత్య కణః సమాకిరత్తం నృపతిం శరౌషైః
త చ్చక్రకర్తౌచ జఘానచంద్రదేవం శితాస్త్రై రపి దండధారం ॥ 75

యుధిష్ఠి రో ప్యర్కసుతం సుపేణాత స్వాత్మజంచైవ ససత్యదేవం
శల్యం తథాన్యానపితస్యగోష్ఠ్యాత్రిభిస్త్రైః పతిభిరా జఘాన ॥ 76

కణః శృరాసంతు యుధిష్ఠిరస్య ఛిత్వాచక్షుష్ట్యా తమధో జఘాన
శినేస్తనూజ స్సహచేకితానః పాండ్యోయుయుత్సుశ్చ తథా శిఖండి ॥ 77

పాంచాలనూను జనమేజయశ్చ
భీమా యమా చైవచ శైశుపాలిః
కాయశమత్యై స్సహకోసలాస్తే
కణం నిజఘ్న స్సహసాతదాసీ ॥ 78

సతై రనేకై బలిభి ర్మహారథైః
పరీవృతో భానుసుతో బహోత్తరః
విధేరుపాహృత్య తదాస్త్ర సత్తమం
దదాహ కౌంతేయ చమూ మహాటపిం ॥ 79

ఛిత్వా ధనుర్ధర్మసుతస్య కర్ణః విభేదవర్కాపి శరైః వత్స
బ్రష్టం బభౌత త్త నుశోవియత్తః బ్రష్టం యథాధం సతటన్నిశీధే
శక్తిం తతో ధర్మసుతేన నున్నాం చిచ్ఛేద కర్ణోంబరవివశూరః
తం శోమరైరకనుతా పునస్స విధ్వాన దత్సింహ ఇవాద్రికుంజే ॥ 81

ఛిన్నధ్వజస్యందన తూణవాహః
కర్ణేన రాజారణతః పరాయాత్
గృహీతు కామస్త మనుద్రుశోదూత్
కణస్తదా సంస్మృత మాత్మవాక్యః ॥ 82

న్యవారిశలేనచ భీషితస్త ద్గ్రహేణ భస్మేభవితేతి చోక్త్యా
వాజ్మత్ర తస్తంతు విసంద్య భూయః విపృజ్య తంతస్యచమూం జఘాన ॥

ధర్మాత్మజోధ శ్రుతికీర్తి వాఙ్మో
రథం సమారుహ్య భయాదపాయాత్

తచ్చ సనాద్భీరు యుభాశ్చయోధాః

తదాభ్యుపేతాః కురువీర యోధాః॥

84

తైద్ద్రావితాం వీక్యచమూం స్వకీయాం

సంచోదయన్ మద్రపతిం సకణాః

భీమాభిముఖ్యే నజగామ భీమ

స్సచాపి తస్యాశు వథా యదధౌః॥

85

ససాత్యకిం పాషాత రాజపుత్రం సంగతుణాధేః సనియమ్యరాజ్ఞః

దగ్ధే వదృష్ట్యా ప్రళయాగ్నితుల్య నిపాత యాభ్యుద్రవదకాసూనుం॥

తతః ప్రవృత్త స్సమరోమహీయాన్ రవేస్సతస్యాపి వృకోదరస్య

పునఃపునః ఛిన్నశరాసయోర్నిధిః శరైరసంఖ్యైర్నిశితైర్మహాజవైః॥87

శరేణ భీమేన గిరిప్రభేతా సవిద్ధ వతూరవిజ స్సూగాఢం

రథేవిసంజ్ఞో నిపపాత మద్రపతీ రణాత్తం వ్యనయన్స్ శీఘ్రం॥ 88

వృకోదరోధ ద్విషతాం చమూం తాం

వ్యద్రావయన్ ఘోరతరైః పృషతైః॥

తతాద్దితాః కౌరవవీరసేనాః

శుచం సమాపు దితిజా స్సరైర్వా॥

89

కణేః పరాజితే కుంతితనయే నమశ్శాజసా

ప్రజ్ఞాదృక్తవయో జేష్ఠస్సోదర్యానాదిశద్యుధేః॥

90

శుతవద్దధరకాధివివిత్సవికటాదిమాః

అభ్యేత్య భీమంతే నానా విధై బాణైః స్తమీషీపన్॥

91

సర్వానాప తతోభీమస్తాన్ని న్యే యమసాదనం

అథ కణోన్య మాస్థాయారధం మారుతి మభ్యయాత్॥

92

శరై నానావిధై స్తత్రామిథోవృష్టేతయోరణే

పరిఘం భీమవిష్టిప్రంకణా శ్చిచ్ఛేదనైకథా॥

93

పునః పత్రిభిరావిద్ధో భీమః కణేన రోషిణా

చక్రేతం భిన్నవర్మాణానచచాల యథాచురీమః॥

94

అథ కర్ణేన నిహతానూతాశ్వ స్యందపధ్వజః

భూమిష్ఠ ఎవగదయాజఘాన ద్విరదాస్పహూన్॥

95

అత దాని

- రథా న్పంచశతాన్యాశుపునస్సప్త శతానిచ
సాదిన శ్శకునే భీమఃత్రిసహస్రాన్యామూరయత్ ॥ 96
- రథమన్య మధిష్ఠాయపునః కణం సమభ్యయాత్
తత్ర ఘోరతరో భూయస్సమరో భూత్తయోర్మిధః ॥ 97
- వర్తమానే రణే భీమ! కర్తయో రజానోపిచ
కృష్ణోప బృంహితబలః! త్రైగర్తానవధీ దృహమా ॥ 98
- సంశస్త్రకాంస్తా త్రైగర్తా! పాదః పాదేష్వబంధయత్
నాగాస్త్రేణ తతస్తే ని శ్చేష్టా శ్వస్త్రాణితత్యజః ॥ 99
- సుశర్మాధ త్రిగర్తేశః సాపణాత్త్రం సమషీపత్
గరుడైస్తత్రినాకేదా! దావితాశ్చపి భక్షితాః ॥ 100
- అస్త్రే పృథివాతే పాదః! త్రైగర్తానాం వరూధినం
శరాసారేణ మహతా! నిషీడ త్వరాన్వితః ॥ 101
- సుశర్మణా తతో గాధవిద్ధో మర్మణి ఫాల్గునః
విసంజ్ఞః పునరేవాశుసంజ్ఞాం ప్రాప్యజయేత్వరః ॥ 102
- ఐంద్రేణాస్త్రేణతా సర్వాజఘాన కురుసంధనః
శ్రీనారాయణ గోపాలా! త్రైగర్తా నపిదుధరా ॥ 103
- చతుర్దశాయుతా యోధా! త్రిసాహస్రాణి దంతినః
రథానామ యుతంచైవజఘాన విజయస్తదా ॥ 104
- మృతిర్వా విజయోవాస్యాదితినిశ్చిత్యసాచమూః
త్రైగర్తానాం పృథానూనామభ్యయుధ్య ధృతాయుధా ॥ 105
- కృతవర్మ కృప ద్రాణి! సాబ లోలూక సూర్యజాః
పాదః భీమ సమాధూతాం! సేనాం స్వాముద్దధుస్తదా ॥ 106
- శిఖండి కృపయోస్తత్రీ! సమభూత్సమరోమహా
శిఖండి విరథస్తేన! నిశ్చేష్టోకారిసాయకైః ॥ 107
- ధృష్టద్యుమ్నంచ రాజాన! మాయాతే గౌరిమం ప్రతి
హాదిక్యశ్చ గురోస్మానుః! ప్రత్యవారియతాం శరైః ॥ 108
- దుర్యోధనేన సకుల! స్సహదేవశ్చ వారితే
స్పంజయా కేకయా భీమ! కరూషాంశ్చ రవేస్సుతః ॥ 109

- శిఖండిన మథోచమః | భద్రధారిణ ముద్యతం
నిరీక్ష్య గౌతమ స్తస్య వ్యధమ చ్చర్మసాయకైః || 110
- చిత్రీకేతు సుత స్తత్రా | సుకేతునామ వీర్యవాన్
అభ్యేత్య గౌతమంతేన కృత్తశీషః త్సురపితః || 111
- ధృష్టద్యుమ్నేన హాదిక క్య | స్సంగః హతసారధిః
పరాజిహో భూద్భహుభి విధ్ధాంగ స్యాయకైః శ్శితైః || 112
- ద్రాణినా ధర్మరాజోపి | వీడితోత్యజదాహనం
భీమశ్చ కౌరవం సైన్యం | దదాహగ్నిర్యథాటవీం || 113
- దుర్యోధనేన మాద్రీజా | వీడితా వీక్ష్యమర్మసు
ధృష్టద్యుమ్ను స్త మభ్యేత్య | చక్రే విరధసారధిం || 114
- కర్ణః పృవిప్రుః పాంచాల | సేనాం వీరమహారథాం
జఘాన బహుభాన్ వీరాన్ | ధృష్టద్యుమ్నుస్య పశ్యతః || 115
- నిఘ్నుం తమజానం వీరం | సంశ్చప్తకగణాన్ బహూన్
ద్రాణిరభ్యేత్య తీక్ష్ణగ్రై | ర్వారయామాస సాయకైః || 116
- తం తదా వివిధాన్యస్త్రా | న్యతుస్సృజంతం గురోస్సతం
విధ్వాప్యమోహాయత్పథాన్ | స్వోపనితో రణాజిరాత్ || 117
- పునః కర్ణస్య పాంచాల | సుతస్యచ రణోధవత్
తత్రేకశ్చేన విక్షీప్తం | ధృష్టద్యుమ్ను పథార్థినా || 118
- చిచ్ఛేద సాత్యకి బాణం | మృత్యుదండోపమం శితం
తత శ్శినితనూజస్య | కర్ణస్యాప్యథవద్రణః || 119
- అశ్వత్థామాపిచా శ్వస్త్రః | దుర్యోధన సమక్షతః
పాండవానాం వినాశాయ | ప్రతిజ్ఞామ కరోద్రుషా || 120
- సధృష్టద్యుమ్ను మాసాద్య | ద్రాణిః కర్ణమభిదుత్రం
తస్మిన్ సాత్యకి నాయుక్తే | ముమోచ నిశితాన్ శరాన్ || 121
- విరధం తం విధాయాశు | ధావంతం ద్రాణి రన్వగాత్
తదా పార్థేన సంరుద్ధో | విశితై ర్మర్మసాతిభిః || 122
- విస్మజ్యతం పునస్తీయ | మారుహ్య రథమజానం
జఘాన వాసుదేవంచ | మార్గజై ర్భహుభిశ్శితైః || 123

అథాజ్ఞానేన దోషస్య| మతో విద్ధో మహేశుణా
వదనే మోహితోసీదత్| రథోపస్తే వివణ్ణదీః|| 124

అభ్యేత్యచ పునస్సంజ్ఞాం| దోషే రజ్జానమాద్రవత్
హతస్యందన మూతాశ్వః| పృత్యపాయా ద్గణాంగణాత్|| 125

పాథోపి తత్ర రవినందన బాణవిధం
శ్రుత్వాత మీక్షీతుమనా హరిశాసనేన
ధర్మాత్మజం సవిధచుస్య గతశ్చయానం
దృష్ట్వా తదంఘ్రియుగళే ప్రిణనామమూర్ధ్నా|| 126

తస్మై సకణవిహితం వ్యసనం త్వపారం
ప్రోవాచ ధర్మతనయ స్మృతతన్ని కారః
పాథోపి వీక్ష్య శుచమస్యచకణక్లప్తాం
సంధాం చకారహాసే రవినందనస్య|| 127

శ్రుత్వాపి సంధాంస ధనంజయస్సధర్మాత్మజః కణశశావభగ్నః
నినిందపార్థంచ రథం ధ్వజంచ| గాండివ మప్యచ్యుత సన్నిధానే|| 128

కణం నిహంతుం నభవాత్ సమధః
భీమాయ గాండివమిదం ప్రదేహి
సతం నిహన్యాదితి ధర్మజేన
ప్రోక్తోజ్ఞానోసిం జగృహే నిహంతుం|| 129

తదాచ్యుతో భ్రాతృవధేచ గోషం
మహంత ముద్వీక్ష్యనినిదపార్థం
సచప్రిజ్ఞాం వ్యనివేదయత్ స్వాం
దేహీతియోవక్తిధనుఃపరస్మై|| 130

నిహన్మితం త్విత్సథశౌరియాచేపార్థం నతాంఘ్రిం హితమాదిశేతి
బ్రువం తమార్యేషు హిమాసనీయేష్వమాననాస్యా ద్వధవపార్థ||
త్వంకారయైకై రథవాక్ ప్రపంచైః
గురుం జగహేవిజయో విగహైః
తయాచసంతప్త మనాస్స్వమేన
హంతుం కృపాణం పునరుజ్జహర|| 132

అథాచ్యుత స్వస్యగుణప్రశంసాస్వేనైవక్లప్తా యదిసత్సమత్తం
హతస్సవేతి తమాహపార్థం| నివర్తనార్థం స్వపథా ద్దురంతాత్||

తతోజానో శ్లాఘతపీర్వమాత్మసః! పినాకినేంద్రేణచ తుల్యతావదా
ప్రణమ్యపాదాచ యుధిష్ఠిరస్య! ప్రతస్థివా కణావధాయ రోషితః॥

ఆరుహ్యధ రథం ముక్తప్త తురగం పాదాస్స శౌరిధానుః
గాంధీవం సగుణం విధాయ నినదై దిగ్వాపిభి భీషణం
కణాసక ముపాద్రీవత్ సచరధి మద్రాధి పంచోదయక
పార్థస్యాభి ముఖం జగామ నినదా గాంధారముఖ్యాదిభిః॥ 135

తత్రా భూత్వనరేవ సలకులరణః చమ్పొస్తయో భీషణః
పుత్రం తత్ర రవేస్సతస్తు నిహతం దృష్ట్వా త్రమాజ శ్చరైః
విధ్వస్తం పతితం సుషేముపయక దైన్యం తదీయం రథం
వాహక కేతుమపిన్యకృంతదిషుభి స్తీక్ష్ణగ్రధారైః క్రుధా॥ 136

శారద్యతం చాధనతూత్రమాజా! కృత్వా కృపాణేన దళచ్ఛతాంగం
శిఖండిన స్యందనమాస్థితో భూద్భిమోపి తత్ర న్యదధత్స్వసీకం॥ 137

భీమే మదకయతిప్రభంజన ఇవారణ్యం రిపూణాం చమూం
గాంధార్యా స్సహజోనిదేశ వశశో దుర్యోధన స్వాభితః
స్థిత్యా మారుతనందనస్య వివిధాన్యస్త్రాణి తస్మిన్ షీపక
గాఢంతే నహతో పతద్భువిగతప్రజ్ఞో రథాన్మదిక తాత్॥ 138

దుశ్శాసనేన భీమోధ! సంగత స్సంగ రేమ్భుతే
యథావృత్రేణ మఘవా! అంధకేన తిలోచనః॥ 139

అస్త్రేషు శస్త్రేషుచ విక్షతేషు! దుశ్శాసనో భీమశరైస్స ఘోరైః
శక్తిం మాహవేగవతీం సుఘోరాం! చిక్షేవ భీమాయగదాధరాయ॥ 140

దృష్ట్వాగ్రీరూపా మనిలాత్మజస్తాం! శక్తిం గదాం స్వారింపవేన్యయుం జ్ఞు
హతస్తయాన్యందనతః పపాత! దుశ్శాసనోద్రష్టధను భ్రాతా॥ 141

అథావతీర్య స్వరథాత్ పృకోదరః
సుయోధనే పశ్యతి చాకానందనే
పదా సమాకర్మ్యగళేసినాపిబ
న్నికృత్య వత్సో సృగమువ్య కోష్ఠకం॥ 142

స్మరక తదా దుశ్చరితానితస్య! పాంచాలపుత్రీ పరికషణంచ
కృతాంచ సంధాం సరవీరగోష్ఠ్యాం! శిరోసినాతన్యజహారభీమః॥ 143

యథా హరిర్మత్తగజస్య తృప్య
త్యసృక్స మాస్వాద్య తథాసభీమః

దుశ్శాసనస్యాపి నిపీయమాధ్వ
మివాత్యత్వస్య ద్విగతజ్వరశ్చ॥

144

తస్యానుజాంశ్చాపి నిమంగిపాశః | ధనుర్గ్రహద్యాన్ దశభీమసేనః
కణ్ఠే మిషత్యాశు యమస్య పుర్యాం | నివాసయామాస తదైవభి త్తైః॥

కణన్ స్తదుద్వీత్యబలం రిపూణాం
భయప్రదం మారుతనందనస్య
విభీతచిహ్నోపి నిరూఢధైర్యః
రణాయ శిల్యం సహనాదిదేశః॥

146

కర్ణస్యనూనుః పృషసేననామా | పార్థం సమభ్యేత్య కిరన్ శరౌఘాన్
నిక్మత్తబాహూ రుశిరాశ్చతుభిః | త్సురై శ్శతాంకా దపతద్గతామః॥ 147
సపుత్ర శోకాగ్ని విదీపితాత్మా | కర్ణోజ్జ్వలం హంతుమనాః ప్రతప్తే
ఆయాం తముద్వీత్య చతం కిరీటీప్రా | ఘోషయ ద్ధాండివ ముగ్రనాదం॥

సంవశ్యతాం తత్ర | వియచ్చరాణాం
భ్రాహ్మో రభూద్వైరథ ముగ్రరూపం
యుద్ధం యథా రావణ దాశరథ్యోః
నానాయుధై దీక్షిత యోజయేన్మే॥

149

శరాంధకారేణ తయోర్వియదా త్తదా
సమావృతం నైవచ మండలం రవేః
విరాజతే మంగళతూర్యఘోష స్సరై
స్తదాకారి సపుష్పవృష్టిః॥

150

సర్వే భువిస్తాశ్చ దివిస్థితాశ్చ | కర్ణాజ్జ్వల ద్వైరథ సంప్రహారం
నిరీత్య పక్షద్వయ నిష్ఠచిత్తాః | జయంతదైచ్చ న్నుభయో రణాగ్రే॥
రవిదివిస్తో జయమాచకాంతే | కర్ణస్య శక్రోపి జయంతుతస్య
మహాన్ వివాద స్సతదాప్రవృత్తో | రవీంద్రయో స్వావధి కృత్యపుత్రై॥

విశ్వే సాఖ్యావసు పితృ మరుత్సిద్ధ గంధర్వ యతా
ప్ర్యామ్ని స్థిత్యా విజయ విజయం ప్రాధణయన్ శక్తిపత్యైః
రక్షః ప్రేతాసురపి శిలభృగుతలే తాళముఖ్యాః
కర్ణస్యా శీరవదిషురహే ధార్తరాష్ట్రై స్సమేతాః॥

153

కణాజ్జనా వీక్ష్య తదానమేతౌ |
 తయోజాయే సంశయితా ద్యువాసాః
 పప్రిచ్ఛురజ్జననమే తయోః కో
 నూనం విజేతా కథయేతి సత్యం ||

154

మరుత్వతా స్మారయతా పురోక్తం
 సంప్రార్థితోజః పదయోః ప్రాణం హృ
 స శంభురూచే విజయే జయస్యా
 న్నూనంచ కర్ణో గతిమేతు పుణ్యాం ||

155

ఇత్యుక్త్వాం తహిణో భూద్విధిరపి గిరిశః పుష్పవృష్టిశ్చ దివ్యా
 దేవైస్సృష్టా ప్రహృష్టైః ఉభయబల మహాయోధ వీరాశ్చ తూష్ణీం
 తస్థః పోత్రిష్ఠమానౌ రవిజని విజగూ వీక్ష్యయుద్ధా యదృష్టౌ
 బద్ధశ్చిద్ధౌ శతాంగౌసపది సమభితస్త స్థతుస్తా నకేనూ ||

156

జ్వలత్కరాళ భీషణ స్తదాజ్జన ధ్వజో హరిః
 జగజ్జనూతజ ధ్వజ ద్విపేంద్ర కక్ష్యకామభి
 శరాస్తయో రథో వరాశ్చరాసనేః తాముః
 దివంసమాకిరంస్తదా మహాభిపాలికాభవ ||

157

హయహయై స్తయోరయాత్సమే యురాత్తరశ్శికాః
 సారిశ్చమద్రనాయకో మిధః కుగ్రీధాత్వ పశ్యతాం
 హతే కిరీటినామయిత్వ మద్యకింకరిష్యసి
 త్యువాచ శల్య మర్కజస్సంయక్ తదా సచాహతం ||

158

యదికహించి దజ్జనోభవ ద్వధకర్తాతి రథే తదాత్వహం
 గమయామి యమన్య సన్నిధిం విజయంచైక రథేన మాధవం ||

159

తచ్ఛృణ్వతా వచన మర్కజ మదగ్రాజ్ఞోః
 పృష్టోజ్జనేనచ తదైవ హరిబంభాషే
 సింధుశ్చ శుష్యతుపతేచ్చ దివాకరః ఖాత్
 నత్వాం హనిష్యతి సఖే కథమప్యయంద్విత్ ||

160

ప్రహసన్నథ సోవదద్ధరిం యదనేనాపకృతంహినైకథా
 తమిమంసహ శల్యమాహవే గమయేయం యమసన్నిధిం ద్రుతం ||

161

ఇత్యుదీర్య విజయో జయాధీనం కణమభ్య పతిదుత్పతచ్ఛరః
చక్రీతుర్మహాదనీక మువ్యతే తో యథాన ముచివాసవౌపురా॥ 162

కర్ణరక్షణ పరాయణాస్తదా భోజ సాబల కృపా స్సయోధనః
జఘ్నురజాన ముదాయుథా రథస్యందనా ర్వదుపగూఢ సైనికాః॥

వినిపాత్యచతాం చమూం ఓతే విశిఖై రగ్నిశిఖోపమై శ్శితైః
విజయః కృప సాబలాదిమాణా లకరోచ్ఛిన్న ధనుర్ధ్వజాదికాః॥ 164

వైచిత్ర్య ఏర్వాత్మజ చిత్రీవీర్యం నిరీక్ష్య శారద్వత భాగినేయః
కణేచ వీర్యోప జయం తదాసిం గాంధారపుత్ర్యా స్సుతమేవమూచే॥

సంధిం కురుష్వ విజయేన నిరస్తవైరః
ధర్మాత్మజశ్చ లభతాం నిజరాజ్యభాగం

శిష్టాః పృజాశ్చ శివమాప్ను యురాత్మరాష్ట్రే
నోచేదగమిష్యసి మృతిం నిహతో ద్విషద్భిః॥ 166

లోకా విజేతా సహరిః కిరీటీ సైన్యం సహేరన్నపి లోకపాలాః
నివారయిష్యా మ్యహమేవకర్ణం కృష్ణోపి సంశామ్యతు మాధవశ్చ॥

చతుర్విధం మిత్రీముశెంతి సంతస్సా
మ్నాధనేనాపి సహప్రీతాపాత్

సాంఘోస్సతే వ్యస్తిహితా దృశీతే
మైత్రీతతశ్శాన్య శివం భవేన్నః॥ 168

గుర్వపత్యగిరమేవ మీరితాం నాన్వమోదతతదా సుయోధనః
కణేచ విజయం భయాతురంసాచ్యుతం శమయితేతి చావదీత్॥

ఇత్యుదీర్య ధృతరాష్ట్రీనందనః ద్రాణి మాత్మహితకామినం ముహూః
అన్వశానదపి సైనికాన్నిజాజిప్సమాసతకిమూద్యమంవినా॥ 170

తై స్సయోధన నిదేశ విద్రుతైః సాన్యయై రథ వికర్త నాత్మజః
చోదితోజాన ముపాద్రవన్మహేత్సాహ బాహు బల నిజలాహితః॥

సోమకా అపిచ స్పంజయాదిమాః పాథకమాజ గతమూచురిత్యహే
జన్మవైరిణ ఇదం శిరోజ్వలత్ ఛింది శీఘ్రమిహ నూతజన్మనః॥ 172

ఘోరమజాన ముఖం తదాంతకం క్రుద్ధమైక్య కురువీర సైనికాః
కల్పనంక్షయ మహేవ్యచింతయత్ కుంతదంతరకరాః పరాసవః॥ 173

కణేచ తత్ర ప్రహితా దశేర్మాణా వాద్భిరేవాచ్ఛిన్న దిండనూనుః
క్షురక్షుర ప్రాంజలికాధకచంద్రానాళీకముఖ్యాంశ్చ ససజాతసై॥ 174

ప్రత్యాశ్చైస్తా స్వివివార్య కర్ణః ససజ్జవై శ్వానర మస్త్రమిద్ధం
తద్వారుణే నాజ్జన కల్పితేన శాంతం పయోదై రుదితైః క్షరద్భిః॥

తస్మింశ్చ వాయవ్య నివారితేతు
కణేన పాండోస్తనయస్తధేంద్రం
అస్త్రం ప్రచితేన తతః ప్రవృత్తా
శ్శరామహంతో జ్వలితాహి కల్పాః॥

176

కణోపి సర్వాన్వినిహత్య పార్థశరాన్ స్వశక్తిం ప్రకటాం వితన్వన్
సమాన్యోత్ ఖం విదిశో దిశశ్చశరై ర్విచిత్రై ర్వివిధై రుదారైః॥

ససోమకాన్ స్పంజయ పాండవేయాన్
సమాహతాన్ కణా శరై స్సమంతాత్
భీమేన సంవధిత పౌరుషోభూత్
తస్యాజ్జన స్సంక్షుపణే త్వరావాన్॥

178

యుధిష్ఠిరశ్చపి నిరీక్షితుం తం
పాథకం వితన్వంత మథోబలం స్వం
సమాగత స్తత్రో నిరీక్ష్య పాథకః
తం భీమ కృష్ణాచ సముద్యోభూత్॥

179

శల్యం సకణం విశిఖై రనేకై
ర్విధ్వారథాన్ వాజిగజాంశ్చయోధాన్
సహస్రశోప్రేషయ దంతకాయ
ప్రాచ్ఛాదయచ్చైవ శరై ర్విపక్షం॥

180

ఉద్ధూయతా నకనుత స్తదైవచిచ్ఛేద మార్వీం మఘవత్సుతస్య
తం వాసుదేవంచ శరై రపారైః ధ్వజం జఘాన త్వరితో జయాయ॥

అన్యాయ మార్వీం వినిబధ్యధన్వ
న్యధాజ్జనో బాణగణై స్సుఖైరైః
న్యవీడియ స్మద్రపతిం సకణం
యథా శకుంతాన్ కరికై ఘనాభిః॥

182

సూర్యేంద్ర పాణ్యబ్జ విమృష్టఘర్మకణాననాతౌ విజయే ధృతాశౌ
తతక్షతుః క్షీభిరుగ్రబాణై ర్విధాంధకేశౌ బలిదేవరాజౌ॥

183

కణోజ్జన ప్రాణచారం శరాగ్ర్యం నాగేన సందీపిత ముత్సవజః
శరం తమాయంత ముదీత్య కృష్ణః గ్రీవాశరవ్యం పృతి ఫాల్గునస్య॥ 184
రథం పదాస్థాయ ధరాం మహాత్మా ప్రావేశయ న్మోచయితుం తమాశు
శచాపి నాగశ్చరరూపధారిః కిరీటినో పాతయదు త్క్రీరీటం॥ 185

యోగేన కృష్ణ ప్రహితేన తస్మిన్ వ్యధే నివృత్తై ముదితః కిరీటి
సంవేప్త్య శీషణం లనదంశుకేనః తమచ్చినత్ వడ్డిరహిం జ్వలంతం॥ 186
అధోధరంతం రథమచ్యుతం తం పాథణంచ కణోదశభిః పృష్ఠతైః
వివ్యాధ పాథోపి వరాహ కణాణసపాయ యద్వా దశకణారక్తం॥
జనాదజనం ద్వాదశభిన్వత్యా పార్థం తతో విధ్యదమాః పనూనుః
అథాజ్జన స్తీక్షణైః నవత్యాన్యపాతయత్కంచుకమన్య భూమ్యాం॥
వికంచుకోధాశుగమై స్సుతీక్షణైః కణ్ణోతివిధ స్సితవాహసేన

విమూఢచిహ్నో న్యపవిధధన్వారథ స్తపివాఘలదాత్మ కృత్యే ॥ 189
తదాచ్యుతేన త్వరితః కృతోజ్జనః
సమాస్తృణాత్తం సహాయం సరోత్తమైః
సవత్సదంతై నిహాశోకజనందనః
విరాజతే పుష్పితశాల్యలి ప్రభః ॥ 190

కణోపి పాథాశుగ విషితాంగః ధైర్యం సమాలంబ్య వివృద్ధకోపః
పార్థం సకృష్ణం వ్యధునోచ్చరాఘైః సుయోధనస్యైవ హితం చిక్రీడుః ॥
తతశ్శరం రాద్రమహాస్త్రం సంహితం విమోక్తుకామే విజయే మహామతౌ
రథస్య చక్రం ధరణీ మవీశత్ రవేస్సుతస్య ప్రసభం విచేతనః॥ 192

యద్భాగోహోస్మై ప్రదదా పురాత్రం
తద్విస్మృతం తేన సపద్యమాఘం
రథేచ మగ్నే తురగాశ్చ భగ్నా
స్సంచస్థలుస్సారధిరప్య సీదత్ ॥ 193

విధ్వా త్రిభివాస్తతే రథ కృష్ణం సప్తాశునైః పార్థమ సౌజఘన
పాథేన భూయోపి విభీన్నమర్కాసవివ్యధే సప్తదశేషముఖ్యైః॥ 194

శక్త్యాస విప్రభ్యతత స్వదేహం బ్రహ్మస్త్రమస్మై ప్రయుయోజకణః
పార్థస్య పారందర మవ్యదస్త్రజగ్రాహ దుగ్రాహ్యతరం పరాస్మైః॥

అధానుశిష్టో హరిణా కిరీటీబ్రహ్మత్రుమస్మై ప్రయుయోజభూయః
 మిధః ప్రశాంతా నధితౌ వరాప్తోఽరీత్య పార్థో నిజఘాన కణాం॥
 అనేకవారం విజయస్య మార్వీచిచ్ఛేద కణోఽనిశితైఃపుష్పత్రైః
 విమోక్తుమిచ్ఛం తమధోజగాదరాద్రాత్రు మూకేశ్చ రిధావరూఢః॥
 దైవాదిదం చక్రవచ ప్రసిష్టంరథస్య భూమి న్రుతముద్ధరేయం
 యావచ్ఛతావ త్పరిపాహికాలం నత్వా దృశోఽఘ్నంతి పరాజుఘ్నిహి॥
 ధర్మం బుగ్ధాణాం రవిసందనం తామేనాహరిస్తేన కృతాన ధర్మక
 ద్వాపద్యపాకషణ కుకైతవాద్యాః శిష్టాటయః తత్ర నినిందశస్వితే॥
 లజ్జావినద్రుః కుపితారుణౌష్ణఃకణాస్తతః పాండవసుతం జఘాన
 ఆగ్నేయమత్రం ప్రయయోజపార్థఃతద్వారుణేనా శమయత్సకణాః॥
 అథా పరేణాంతక సన్నిభేన కిణేన పార్థః ప్రవిభిన్నవయోః
 ముమోహ విశ్లేష్ట సబాణధన్వాచకింపభూయశ్చ యథా చ లేంద్రః॥
 సతత్రీకాలే రథచక్రిముద్యతో నిమగ్నముద్ధరు మహర్షతేస్తతః
 శశాకనో తుల్యబలోపి మేరుణాతతో విషాదం రమం సమాస్తవాన్
 సంజ్ఞాం సలబ్ధ్వా పునరేవ పార్థఃక్షురేణ చిచ్ఛేదచ వాస్తికత్యైః
 కణాస్యకేతుం సచిదశక్తయఃపాతభూమా వినశక్తికేతుః॥ 203
 త్వరన్నధో పాండవసుతోన్యతస్యసిదేశతః కణావధాయ గాండివే
 ప్రయజ్య పీరోంజలికాహ్వయం శిరంసమక్షిప ద్వజ్జనమం భయంకరం॥
 స్వస్యస్తులోకేభ్య ఇతిప్రజల్పామహామీసంఘస్య సురి సదాని
 బభ్రామ కణోఽపి సీత్యతచ్ఛుస్వమృత్యుమేవా మన్తై తదగ్రం॥
 కృత్తం తతోహ్యంజలికేన తేన శిరోఽతశ్చాతసుతస్య భూమ్యాం
 తతస్య శంఖౌ హరి పాడుపుత్రౌప్రదధ్మతుర్మోదిత సైన్యవగ్లౌ॥ 206
 ససోమకాః స్పంజయ పాండవేయాఃతస్మిన్ హతేమోద మవాపురుచ్చైః
 శలేన విజ్ఞాపిత కణానాశఃదుర్యోధనోప్యాసశుచం విచేతాః॥ 207
 భిందం కురుణాం హృదయాని భీమఃజగజ్జభూయో బలవద్యధాఢం
 తేనాపి కణాస్య వివాశతశ్చతేకౌరవాస్త్రత పలాయితాహి॥ 208
 దుర్యోధనః కణావధేన దుఃఖిపార్థం నిహంతుం సహరిం సముద్యత్
 నూతేన సంఛోదిత వేగివాహఃసమభ్యధావత్ ద్విషతాం చమూం తాం

తం భీమసేన స్సహపాశ్చాభిద్రుతో మహాయోధ పరీవృతాం తం
యోధాశ్చ తేభ్యో యయురుగ్రశస్త్రైః|భీమం మహాభీమ తరం నదంతం
రిధావరూఢో గదయాతుసర్వానపాదయత్తాః మరుత స్తనూజః
యమా శిఖండిచస చేకితానః|నిహత్యశిక్మాజ్ జలజాః పదద్భుః|| 211

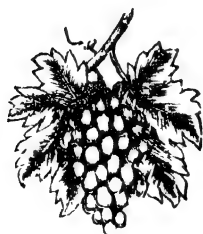
భీతాస్తతః శిష్టకురుప్రవీరాః|కుర్యోధనంతః పురతోనిధాయ
సనుద్గరాజా శ్శిబిరం ప్రయాతాః పార్థస్య వీర్యాచి ముహుస్సరంతః||
సాగి సుపార్థ స్సహయోధవీరః|సంపాప్తవాన్ స్వ శిబిరం ప్రవీతః
గాఢం సమూక్తిప్యై వృద్ధానఖామం|రాజైజగాదార్కివధం సుఘోరం||
పశ్యాను వహ్రావధ పాదయోస్తా|పుద్గాప్యరాజా దృఢమాలిలింగ
ప్రసృతప్యై కణాణచ నాతం నిశమ్య|శశం సభూయో హరి మజ్జానంచ||

వైచిత్రీప్రసో పినిశమ్యపుత్ర|క్షయంచ కణాన్య వధం సుఘోరం
సచా నిరుత్తి స్తమనాశ్శుశోచవిగహామాణస్య దురంతకృత్యం|| 215

క్షత్తాచ గాంధారసుతాం సరేంద్రం|గావల్గణిశ్చా శ్వసితౌ విమూఢా
ఆశ్వాసయామాస తురై హలోకగతిం దురంతాం పరిదశయంతౌ|| 216

ఇదం మహాభారత సీతముచ్చైః|కర్ణస్య పార్థస్యచ యుద్ధయజ్ఞం
శృణోతియః కృష్ణవిభూతియుక్తం|సర్వోపి వణాస్సభవే త్సకామః|| 217

ఇతి శ్రీశోభనాదీశవై భవే మహాకావ్యే భారతకథానువణానే
కణాపర్వ పుత్రాంతానువణానా నామత్రయోవింశ స్సర్గః||

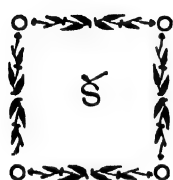
శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

ఓ శో భ నా ద్రీ శ వై భ వె మ హా కా వ్యే

అథ శల్యపర్వ స్మృతాంతరంభః

చతుర్వింశస్సర్గః.

కాశ్య నాశేన వినిశ్చసగతం
దుర్యోధనం దుఃఖతమేత్యవిజ్ఞః
పార్థస్య వీర్యం కథయన్నమోఘం
సందేహితేనేతి జగాదనామ్నా॥

1

స్వయంచజాన విజయం విశిష్టతేనోపదిష్టత్స ముహూః కృపేణ
అపాకృతీస్వేన కృతాస్తదధేఽదౌపద్యపాకషణ ముఖాస్సుఘోరాః॥2

రాజ్యం నిరాబాధ ముదీక్ష్యభుక్తం
స్వేనేదమంతం ధృతరాష్ట్ర నూనుః
సపాషణతైః పాండున్ముతై రశక్యాం
సంధిం సమేనే హరిణానువిధ్ధైః॥

3

అథా వదత్కైరవరాజనూనుః శారద్యతం స్వాత్మహితం వదంతం
హితేన మిత్రేణ యదద్యకాలే వక్తవ్యముక్తం తదహం ప్రిహృష్టః॥4

కథంనుసంధి ర్మమచాపరాధుః

దురక్ష విక్రీడన యావిజేతుః

దౌత్యాయ యాతంచ హరిం వివక్తుః

కృష్ణాం సభాయా మపకషణతశ్చ॥

5

కుద్ధోహి ధర్మాతిగతేన కృష్ణః వధేన గాఢం భగిసీసుతస్య
సంధాంచ భీమోప్య కరోన్మదధేఽ సదస్యమోఘం క్షీతిపాధిపానాం॥6

పాంచాలనూను స్సహస్సోదరోమే జన్మద్విడిహేత మయానసంధిం
దుశ్శాసన స్యాపకృతం సుఘోరం సంభావయత్యే వహిపాండుపుత్రాః॥

కించాహ మాపాత్యసుతాన్ సబంధూన్
మహీవతీం శ్చాపి బహూన్ శుగజ్ఞా
ప్రాణాశయా పాండుతనూజబీతః
కథంను భోక్త్యా మిమహిం తదాప్తామ్॥

8

అతోహ మప్యజగతో యథాస్యం
కుర్వన్ స్వశక్తే ర్యయమేభిర్హస్తైః
శ్రాణ్యాదిభిః పాండుసుతాన్ విజేష్యా
మ్యుతాహాశోనా యుధిష్ఠిరపాణాః॥ అపగతఋణః॥

9

ఇతీదమాకర్ణ్య సుయోధనస్యనచః కృపా భూద్వినునా విచక్షణః
వీరాశ్చ యోధా ముదమాపురుచ్చైర్యుధాయ హర్యాతు మధోధత్మిన్॥
దుర్యోధనోధ గురుపుత్ర సమీపమేత్య
నత్వాపరీత్య చతమేవమునాచభక్త్యా
సేనాపతిం మమవిధేహ్యధునామహత్కృన్
జేష్యామియేన యుధిష్ఠిరపాణాన్ ససైన్యాన్॥

11

సోవదగ్గురుసుత స్సయోధనశత్రు మేనహివిధేహిసైన్యపం
యోవిహాయ భగిసీసుతాన్ భవత్పృథివీమాశ్రయ దుపేంద్ర విక్రమః॥
తం ప్రణమ్య ముద్యోధ కౌరవఃశత్రుమేత్యరథమాస్థితం నృపః
ప్రాంజలి భుజనమధిష్ఠి నదత్ సైన్యపా భనమమాద్య శోచతః॥ 13
ఉద్ధరాపిచ పృథాసుతాం బుధౌమామివాప్లవ ఇనత్వమాపుత్రం
సోవదత్త మహామద్యసామ్యతాన్ పాండవాన్ యుధి వినాశయామిహి॥
అథాభ్యషించ త్కురురాజసూనుఃమద్రేవ్వరిం సైన్యపతిం సమక్షం
మహీభుజాం సోపితవాభీషి క్తఃజగజ్జేవీర్వం కథయన్ స్వకీయం॥ 15

సైన్యానాం నినిదం సశమ్యపితరం శిల్యాభిషేకాత్తదా
జ్యేష్ఠః పాండుశోచ్యత సనునదద్యుధాయ బద్ధాదరః
శిల్యాయం పుత్రనామిభే విజయతే ప్రత్యర్థనాం వీర్యవాన్
జ్ఞాత్వై తత్కురుయత్క్షమం మమ విభో గోప్తాహి సస్యం సదా॥
ఊచేచ్యుత స్తదనుధర్మసుతం సభీసే
శిల్యాయమున్నదతి సైన్యమిభే రపూణాం

భీష్మాంగిరస్సుతశిఖండి కిరీటి భీమ

సాంచాలపుత్ర హరి సౌబల సన్నిభోయం॥

17

సత్త్వా మృతేకోపి విజేతుమేనంశక్తోహి రాజన్ సముచియధేంద్రః

తీర్ణాంబుధే గ్రోష్పదతుల్యమేషజయోహి శల్యస్య తవాద్యజేతుః॥ 18

ఇతీరసుత్వా తనయం పృథాయాః|హరిశ్చతై హృష్టమనాశాంతాం
నినాయనా కౌరవవాహినీచ|హమాదనైషీత్ క్షణదాంక్షణేన॥ 19

విభాతకాలే కృతనిత్యకృశ్యోద్యుర్యోధనో మద్రపతిం పురోగం

నిధాయ శీఘ్రై శ్చతురంగసైన్యైః|అభ్యాయయా సాండవీరసేనాం॥20

తస్మిన్ రణే కౌరవ సాండవానామస్తాదశాహః ప్రమితే మఘోరే

కర్ణోహత స్సప్తదశేహ్ని తావత్|శిష్టా చమూశ్శల్య మనుద్రుతాభూత్॥

రథా సహస్రాణి దత్తైక మశ్వాః|లక్ష్మే త్రికోట్యశ్చ పదాతీవీరాః

గజాసహస్రాణి దశాపి సప్తశతానిశిష్టాః కురువర్యసైన్యే॥ 22

సహస్రేషుక్తుం రథకుంజరాణాం|అర్వత్సహస్రాణి దత్తైవయోధాః

కోటిశ్చ కుంతీసుత సైన్యశిష్టాశ్చేమా హతా స్సప్తదశాహరంతం॥ 23

అభిమృతాం కౌరవవాహినీం తాంశల్యం పురస్కృత్య రణాయ భీమాం

యుధిష్ఠిరోభీమ యమాజ్జనాద్యై|రభ్యద్రోవత్ శౌర్యసబృంహితౌజాః॥

ప్రవృత్త మాసీదథ కౌరవాణాం|ససాండవానాం ప్రధనం ప్రకృప్తం

రథా గజాశ్చ బహుశ్చయోధా|విభిన్న దేహ భువిశేర తేస్మి॥ 25

కుంతలీశులాసి పరశ్వధాది|నానాయుధైస్తత్రీ సమేత్యయోధాః

మిథో నిజఘ్నూ రథవాజిదంతే|వపూంషిచస్వాని భయం విముచ్య॥

కరోరుఖావ్యాంఘ్రి కటిశిరోభిః|పరిక్షతానాంచ నిపాతితానాం

యోధోత్తమాశ్వేంద్రగజాధిపానాం|సమావృణాఘోరతరాశవదృభాః॥

మహానదీంతామ సృఘాఘవాహం

తేరు ద్విపాశ్వేంద్రోద్రుతాం రథాంద్రిం

శిరోజ శైవాలయుతానుపారాం

యోధాః కథంచి ద్విజయాది సస్తే॥

28

హృదిక్య శారద్యత సాబలేంద్ర
దోణాత్మజా స్తతః నిరూపదైర్యాః
దుర్యోధన సైవహితాభికామాః
చక్రు స్తదా కర్మయథాత్మవీర్యం॥

29

తథాజ్ఞానో భీమ యమాచ ధృష్ట
ద్యుమ్న శ్శిఖిండి సహ చేకితానః
యుధిష్ఠిర స్తేశ్వరతా ముశంతః
వ్యద్రావయ న్నద్రావశే రసీకం॥

30

భగ్నం తదు ద్వీత్యబలం స్వకీయం
మదేశ్వర స్సారథిమీరయన్ స్వం
సేవర్తయం శ్వాపి చమూం వ్యధావత్
యుధిష్ఠిరం ద్యోతిసితాతపత్రం॥

31

శత్రేన సేనావివర్తితాసా తమేవ ధర్మాత్మజ మభ్యధావత్
తదా వ్రవృత్తో నకులస్య చిత్ర సేనస్యచాత్వంతసుఘోరయాపః॥ 32

* రణవిశేషః *

మాద్రీసుత సేన నికృత చాపా హతస్త్రైభిశ్చైవ శరైర్లలాటే
హత ధ్వజప్రాజితవీతిరుర్వాహ మవాతరత్ ఖడ్గధరశ్చతాంగాత్॥ 33
సచిత్రసేనా బుదముక్తబాణ వృష్టింగ్రీవన్ మద్రావతే స్సతాజః
చమ్రప్రభా తేనర దంతరేతః చ్ఛిరోజహరాసవరేణ చూణం॥ 34

కర్ణాత్మజోధాభి గుశ్చ సత్య సేనస్సషేణో నకులం కులాద్రిం
వ్యదారయన్మర్మ సుమార్గజౌఘై ర్యధాగుహః కౌంచమివాత్మశక్త్యా
రథంవి భేత్తుంచ రతోధసత్య సేనస్యవాహః చతురశ్చతుభిః
నిసాత్యకేతుంచ నికృత్యమాద్రీ సుతః క్షురప్రేణ శిరోవ్యకృంతత్॥

తతస్సషేణ స్సహజేపరాసా రథం రిపోన్మధ్వజ నూతవాహం
బభంజ మాద్రీ తనయోపియాజ్ఞ సేనీసుతస్యా స్థితవాన్ శతాంగం॥
సుతసోమ రథ స్థమద్రజా తనయో న్యధనురాశ్రవః కృష్ణ
వృషసేన సహోదరం శితై స్సుతసోమేన సహదాయచ్ఛరైః॥ 38

సచన్ద్రజ బలానుసారితః నకులం బాణగజైస్సమాచినోత్
నకులోపి శిరోధాచంద్ర తస్సమకృంతద్విషతః పతత్రిణా॥

39

సచిత్రీనే నాకజపుత్ర యుగ్మవధేనభీతాం పృతనాం స్వకీయాం
ఆశ్వాసయ న్మద్రీపతి స్త్వభీకఃజగ జహర్యక్ష ఇవాదీదర్యాం॥ 40

స దునిఃమిత్రాని భయానహనిఃరీక్షమాణోప్య విశంకమానః
మద్రాధిపః పాండవవీరసేనాంవ్యదారయ త్సరయ్యతైః పృషత్కైః॥

యుధిష్ఠిరం భీమ యమాచగ్ధస్త్వన్యమ్నంచ శైలేయ శిఖండినాచ
ద్రాపద్యపత్యానిచ మద్రాజోవివ్యాధనైకైర్విశితైః స్ససైన్యాః॥

పతంగ సంఘాత ఇవాపతత్స్వాసార శ్శరాణాం సతు మద్రాజ్ఞః
పాండోస్సతానాం పృతనా సుసోపిశుకోధకాలానల మృత్యుకల్పః॥

విద్రా వ్యయోధాః తమధో త్పతంతంయుధిష్ఠిరస్త్వంచ నిషీడయంతం
వివ్యాధతీక్షణేన శరేణభీమయమాచ కృష్ణాతనయాశ్చసాకం॥ 44

ద్రాణిస్స హదిఃకృ శకు న్యలూకః

రరక్ష మద్రేశ మభీవృతంతైః

ద్వంద్వంచ యుద్ధం సమభూ త్తదాసి

పాండో స్సతానా మపి కౌరవాణాం॥ 45

భోజాధిపా భీమమభిప్రియాతఃపాంచాలపుత్రగిచ కృపా భ్యధానత్
ద్రాణి ర్యమా సాబలరాజసూనుఃద్రాపద్యపత్యా నిరుమాభియాతౌ॥

ద్వంద్వంచ తస్మై సమరే పునశ్చత త్సంకులం ఘోర మభూత్సమీకం
శల్యస్యసూను సహదేవఖడ్గసికృత్తి మూధాఃసపపాత తతః॥ 47

భీమస్స కృ ద్భిరాజన్యపేణభిన్నరథః పునశ్చాన్య రథాధిరూఢః

కిరీ రిపూణాం పృతినాం పృషత్కైఃద్రాణిం జఘానేషుభిరుగ్రీవాతైః॥

స ద్రాపదేయాః ఏకిరీశరౌమైఃజఘానభీమస్య వాయూన్యజేంద్రః
రథాదవారుహ్య గదా ధరస్సత్రయైవ భీమో విమమర్ధ శత్రూః॥ 49

విమర్దయిత్వా కృతవర్మణోశ్వాఃరథంచ శల్యం నృపమదాయంతం
నిరీక్ష్య భీమోగదయాత్రయైవశల్యస్య వాహా చతురోమమాధ॥ 50

మద్రేశ్వరేణాధచ తోమరేణాపీనే హతో వక్షసి భీమసేనః

నిమగ్న ముత్కూప్యత మేవతేనశల్యస్య సూతంతరసా జఘాన॥ 51

తతోగదాంస్వామపి మద్రాజఃప్రగృహ్యమృత్యు ప్రతిమాన రూపాం
భీమాద్రీ మభ్యేత్య ననాదవశ్చాత్తయోర్గదా యుద్ధమభూత్సభీమం॥ 52

పరస్పరంతో నరుషా గదాభ్యాం చిరంచరంతో వివిధైశ్చమూర్తైః
అన్యోన్య మాహర్త్య నిపేతతువాశక్తిధ్వజా వాశ్వయుజే విముక్తౌ 53
కృపస్తుమదేశో మహనయత్స్వరథం సమాపరౌప్య తదా విభగ్నం
భీమః శ్మశ్శైవ సముత్థిత స్తంగదాధరౌఽఽఽ సముపాజహాన 54

నిశమ్య భీమస్య నినాద ముగ్రోవజస్యనిష్పేష సమం సమగ్రో
దుర్యోధనో భ్యేత్యతు చేకితానం ప్రాసేన వివ్యాధ హృదిక్షిలీశం 55
మృతం సమాలోక్యతు చేకితానం నుహారధాః పాండవసైన్య సంస్థాః
కల్పంతమృత్యుప్రతిమః కురూణాం చేరుశ్చమూష్యా తతశ్చక్రహస్తాః
హృదిక్య శారద్యత సాబలాశ్చ మదేశీతుః పౌరుష ముద్ధరంతః
అయోధయో ధర్మసుతం యథేంద్రం దైత్యాశ్చనాదిత్య వనూజయుద్ధే
దుర్యోధనే తత్ర సమేత్య ధృష్టద్యుష్మేనయుధ్య త్యమరేంద్రసూనుః
రథత్ర సాహస్రమయుధ్యదాశౌపురస్సృత ద్రోణమతం తతాశం 58

నామ స్వనాథ స్వతదోచ్చరంతః సైన్యాస్తదా కౌరవ పాండవానాం
రజః ప్రణున్నం ఖురచక్రపాతైః శామయా అభి సమైర స్ఫుల్భః 59

విద్ధ శ్చతు దశశభిరంతకపుత్ర బాణైః
శ్శల్కస్త ముగ్రలపనై ర్విశితై రవిధ్యత్
ధర్మాత్మజోపి నిశితైః పునరేవ విధ్వా
తం సారథించ నవభి నిజఘ్నాన బాణైః 60

దుఃసుసేన ముదీక్య మద్రరాట్ అతివిధ్ధం నిజచక్రరక్షకం
అథ చేదివ పంచవింశతిం వినిహత్యాంతక కిం కరీం వ్యథాత్ 61

శినిసూను యమానిలాత్మజానపి వివ్యాధ శితైర్మహేషుభిః
అథరౌప్యతో యుధిష్ఠిరస్సమకృంతత్ ధ్వజమస్య భల్లతః 62

ధ్వజభంగముదీక్యమద్రరాట్ కుపితోధర్మతనూజమావృణోత్
విశితై ర్యమభీమసాత్యకీనపీచై శకముదైచ్చపంచభిః 63

బలిమింద్రనిపీడితం యథాగ్రజనిమద్రపతీషుపీతం
యమ మాధవ వాయునందనానకృదేకం బహవోన్యపీడయా 64

భీమాష్టభిశ్చ నకులోపిత పంచబాణైః
రన్యశ్చ సప్తవిశిఖైః శ్చివిజశ్చ తేన
తం విన్యధుస్సచదృఢం వినికృప్యచాపం
ప్రత్యాజఘాన ధృతవాః విజయేనయేన॥

65

సంచవింశతిశ రాంశ్చ మాధివేమారుతస్య తనయేత్రినప్తతిం
పంచచై వనకులేఖనః శరాః అచ్చిన త్సనహదేవకార్ముకం॥

66

సోపి నూతులశరైః స్త్రి సప్తభిః పీడితోన్య ధనుషేషుపంచకం
మాతులేతు నిజఘానసారధిం తస్యచ త్రిభిరతాడయత్ శరైః॥

67

షష్ఠ్యా ధర్మతనూజసిశ్చనవభి ర్మదేశ్వరం సాత్యః
సప్తత్యాసలజో జఘానస తథా విద్ధస్త్వచోఽఞ్జితః
ఎకైకంచ మహేషుభి శ్చిరముత్తై స్సంపీడ్యతాః పంచభిః
భల్లనాచ్చినదంత కాత్యజ ధనుస్సజ్జీకృతం మద్యిరాట్॥

68

అధాన్యచాప ప్రహితైశ్చిరామైః శల్యం సనూతధ్వజవాజివాహం
విరత్య విద్ధోదశభి శ్చిత్వాగ్నేః యధిష్ఠిరో భూద్భుహుధా విభిన్నః॥

69

శ్రై న యేన నివారిత శ్మరశతై ర్మదేశ్వరస్తద్ధనుః
చిచ్ఛేదాధన తోమరం సమస్పృజ త్తస్మైమరు స్సందనః
నారాచం నకులశ్చ శక్తిమతులాం మోద్యా స్సతోన్యోగదాం
కాంతేయోవిశ్రతఘ్ని కాంసచ సమంతానక ఏవాస్త్రణోత్॥

70

భల్లస్తామ రకం నికృత్యచశరం నారాచసంజ్ఞం ద్విధా

చ్చిత్వాశక్తిగదే నివార్య విశిఖైః చిత్వాశ్రతఘ్ని మపి
దృష్ట్వా చాపి హతం యధిష్ఠిర శరైః చక్రేశ్వరం మద్యిరాట్
సర్వా మాకులితాం చకార పృతనాం పాండోస్సతానాం తదా॥

71

ఎవం వర్తతి భీషణాత్మని రణేపాథోపచిన్యానినా
త్తైగరైస్సహితేన యద్ధమతులం చక్రేశరైః నైకధా
తేనోగ్రం ప్రహితం నిపాత్యముసలం వ్యర్వద్రథేనాంతక
ప్రఖ్యం వైపరిఘంచతం త్రిభిరహో భల్లై జఘానాజఘానః॥

72

పాంచాలం మరథం నిపాత్యన్యపతిం తత్రాపతంతం శరైః

ఘ్నంతంచస్య ముదగ్రచాప విశిఖంనారాచతో భూతలే
ద్రాణి ర్భద్రగతే దివః ఖరకరే యుధ్యో పృథానూనూనా
తతాశ్చర్య మభూత్ మహన్నిమిషతాం నాకౌకసామాదిమమ్॥ 73

శిఖండి కృతవర్మణోరపి బభూవ యుద్ధం తదా
నుయోధన మయోధయత్ ధృఢశరాసనం పార్వతః
యమావపిచ మాతులాతులితమంతకే నాశుక్లేః
మరుత్తనయ మాధవౌ నృపతిరప్య విధ్యచ్ఛితైః॥ 74

వికీర్యమాణ శృరవృష్టిభిస్తైనికృత్యచాపం సకులస్య శల్మః
గృహీత చాపేన వ్రుణశ్చ తే వికీర్యమాణో భవదుగ్ధి బాణైః॥ 75

రాజ్ఞా పృషత్కై స్సహదేవతశ్చ సుదాధిరాజో దశభిర్విక్రీణః
భీమేన పిష్ట్యా దశభిశ్చవృష్టివీరేః జగ్ము సకృదేవశల్మః॥ 76

సప్తత్యా సవభిశ్చ సాత్వికి మథో శల్మః పౌవిధ్యో భవః
సేషుం తస్య నికృత్య ముష్టితలం హత్యాతురంగానపి
భూయో బాణశతం సమర్ప్య పశితం భీమం యమా ధర్మజా
విధ్యాచోగ్ర పతత్రివి స్సమతనోదాశ్చర్య ముత్పన్నతామ్॥ 77

అభాస్య మాస్థాయ రిషం ప్రయోతుశ్చివేస్సృతిన్యాపిచ మద్రపస్య
భూయ్యంతరిక్షే వివిధేషు బాణైర్విస్తాం శే మాత్తిమిరంచ ఘోరమ్॥ 78

వ్రుణరభూ త్కుసుమాండవయోధినాం సమితిరుగ్ధి విధాయుధసంకులా
విరుచచేహితదేమ సమీపత స్తమ ఇవాపతిర స్సతు మదగ్రాత్॥ 79

నివీడిత శ్మల్ల శరై ర్యుధిష్ఠిరః
ద్రవత్సపి స్వేచబలే భయూద్దిశః
అమషితః పౌరుష ధైర్య సంశ్రయః
జఘాన తం తుల్య పరాజయోజ్జయః॥ 80

పురస్కరం భీమ మథో విధాయుధసంజయం పృష్టగతి చ కృత్యా
పార్శ్వద్వయే నృష్టితరి చ ధృష్టాన్యమ్నం సచక్రే స్పృహతి స్సమీశమ్॥

స్వేనైవ శల్మస్య వధం సయద్వానధంచతేనైవ నిధాయ చిత్తే
నదత్సుభేరిపటహేషు రాజామదేశ మభ్యేత్య చకారయుద్ధమ్॥ 81

పాంచాల్య మాధవ యమాదిషు సౌబలాద్యై
ర్యుధ్య త్సధర్మతనయస్య పృషత్కవృష్టిం

సేవేదిరాడివ ఘనాత్మరకాంబువృష్టిం

మద్యాధిప సువివరంచ దదశతసత్సవః

83

తదాతు భీమస్య పురస్కరస్యమర్యోదనః శేతుశ్చో నికృత్య

క్షురేణ చాపంచ తదీయశక్త్యావిభిన్నవహః పతిశో ముమోహః 84

భీమేన నూతం నిహతిం తదీయం

నిరీక్ష్య హఃడిశ్య కృపార్య పుత్రా

అభ్యేత్య విద్రావిత నైజపైన్యాః

అవిధ్యదుగ్రై ద్విశిఖైః కిరీటీ

85

యుధిష్టిర శృల్య పురస్కరాంతాంసేనా రథే భాశ్వపదాతిపూర్ణాం

విధ్వంసయిత్వా సముదగ్గచాపాహంతుం ప్రయత్న వితతానశత్కుం॥

తదాసమేతౌ బుధ మంగళాభామిధశ్శరామై ద్వితలాంతరిక్షౌ

నిశ్చిక్యరేకత్ర జయంచవాన్యంప్రసర్పకా సిద్ధిమరా మరాస్తా 87

ॐ నిరీక్ష్యతిశేషః ॐ

ప్రదక్షిణే వర్తతి నన్నిమిత్తజావేధ కుంతితయే ప్రహృష్ట

శత్ర్యేన ముక్తం శతమాశుగానాక్షురేణ కృత్తంచ శరాసముగ్రం॥

యుధిష్టిరోధాన్య శరాససేవశల్యం నివీడ్యమ శత్రైస్త్రిభిస్తం

క్షురేణ చాపంచ నికృత్యవాహాపాష్టికం సమూతంచ జఘానశేతుం॥

అథాపనీశో గురునందనేనశత్రో ముహూర్తేన పునశ్చనుస్థః

అన్యం సమారుహ్యరథం సధన్వాకౌంతేయమధ్య ద్వివదంతకాథః॥

తతః పునర్మద్రీప ధర్మరాజౌదిగ్వాప్త భీమారవచాప పాణి

తతక్షతుశ్చైవ మిధశ్శరీరేనానాయుధవ్రాత పరిక్షుతైస్తా 91

శరేణ విధ్వంశితేన వక్షాన్యజాతశత్రూ రవివన్నిభేన

రంతాదృశేనాపి నిహత్యమోదంజగామ మోహంచ జగామశల్యః॥92

ముహూర్త లబ్ధ స్థృతివాధ శేనశత్రేన శత్ర్యేన శత్రై ర్నరేంద్రః

పర్మ ప్రభిత్యానవభి స్తదీయాంతంచాశుగై స్పృష్ఠిరవిధ్యదాశు 93

సంభిన్న చాపాధవ మద్రరాజ్ఞాయుధిష్టిరో న్యేన శరాససేన

వివ్యాధ శల్యం సముచిం యథేంద్రఃవధే ధృతాత్మాధృత రాష్ట్రీనూనః॥

శలోః పి భీమస్య యుధిష్ఠిరస్యతనుత్రీ యుగ్మం నవభిర్విభిద్య
క్షురేణ చిచ్ఛేదచ కేతుమస్యతదా కృపాభ్యేత్య జఘాన సూతం॥95

నిహత్య చాశ్వాత్ పునరేవ శల్యః యుధిష్ఠిరస్యాపి చమూషసీరాన్
భీమేన కృత్త ధ్వజ సూత శీఘ్రః॥విభిన్నవర్ణాన శరై హతాశ్వః॥

సచర్మ ధృత్వాసి మధోరథాత్ స్వాత్
అవప్లుతో మద్రీవతి స్పృధైర్యః
ఛిత్వా రిధేమాం నకులస్యతేన
సముత్పాతాశు వరేంద్రమానోః॥

97

భీమస్తదా తన్నవభిః పిభిద్య
చర్మాసి వర్యంచ చకర్తధత్తైః
కీర్ణశ్చ శలోః భవదుగ్రీవాణైః
సపాషాతైః భీమ ముఖైః పివీరైః॥

98

శలోః హతాశ్వః పతితాసిరాసీత్॥భీమాది మాధ్వాతి మహాబ్రరావైః
విభ్రాంత చిత్తస్త్వరితోభ్యధావన్యుధిష్ఠిరం సింహ ఇవేదరాజా॥ 99
తస్మై సశక్తిం మణిహేరుదండాంగత్వస్త్వాపురేశాన కృతేమక్ష్మప్తాం
రుద్రోంధక యేషుమిగోగ్రూపాన్యుధిష్ఠిగో భ్యక్షిపదాశువీరః॥
శల్యేన సాశక్తి రుదీణవేగకృతప్రయత్నా బలినాగృహీతుం
సర్వాసి మర్మాసి విభిద్యతస్యవిభేద చోరః పృథుతస్య శీఘ్రం॥ 101
తతో గతాసుః ప్రణవర్మభేదైరస్మక్తురన్ దానమివేధరాజః
సపాతభూమ్యాంధకో యథేంద్రధ్వజో యథా వజ్రహతోచలశ్చ॥
తస్మిన్ ప్రభిన్నే సుజయప్యూకాంతిస్యాభిమక్రిత్య శిరాన్ కిరంతం
యుధిష్ఠిగో పీత్య భనుశ్చ కేతుగతురద్యమే నాచ్చినదాశువీః॥ 103
భల్లన చిచ్ఛేద శిరశ్చతస్యనకుండలం వడ్డిభరథావతస్య
తస్మిన్ గతాసా పతితే శతాంగాత్॥శల్యస్యసైన్యాన్నిభుల్ ముమదన్॥
నిరీత్య విద్రావిత వీరవారాం
భోహధి పస్తాం పృతనా విశీణాం
శైలేయ మానన్న మభిదవంత
మభ్యామయాన్మృత ఇవామరేంద్రం॥

105

అయుధ్యతాం తావధ వీరవక్త్యాదితః కిరంతౌ వివిధైఃపుష్పత్రైః
భోజస్తదాతం దశభినిహత్యత్రిభినిహయా కాన్యక మవ్యక్తంతత్ ।

అదాయ కాన్యక మధావర ముగ్రీకోపః
శిన్యాత్మజో దశభరుగ్రిముఖైః కలంబైః
నిభిద్య వక్షసి రథంచ తథాయుగేషే
భల్లై నిశ్శిష్య తురగా నవధీ త్సనూతాః ।

107

శారద్యసేనాశు తదాపసితే
భోజే తదు ద్వీత్యుబలం విశీణం
దుర్యోధనో భ్యేత్స్వ సహపతాతా
నేకో న్యవారీతో కిల హంతువుత్సాః ।

108

భోజోపిభూయోస్య రథాధిరూఢః! పాండోస్తుతానభ్యగమత్ కృతాస్త్రః
తస్యాశుహత్యా చతురస్తురంగా! కృపంచ షడ్భినిజఘాన ధర్మః ।

తపోవసితే పునరేవభోజేద్రోణస్య పుత్రేణ కృపశ్చ ధగ్ధం
నిహత్య షడ్భిర్విశిఖై స్తురింగానప్రాభీరుగై నిజఘానమానీ । 10
దుర్యోధనోపి ద్వీరదాధిరూఢో

నివర్తయిత్వా విషలాయితాస్తాః
మద్రేంద్ర భృత్స్వా సహత్రైః కుగ్రధార్తః
యుధిష్ఠిరం హంతు మభిదుహో భూత్ ।

111

పాథకస్తమాలోక్య సహవృత్తత్రైః
సముత్తిప్త గాడిన ముగ్రీనీర్యం
మమదకసర్వా సహమదకకాతాః
దుర్యోధనస్యానుచరా జయాధీః ।

112

సాల్యస్త దారుణ్యా గజేంద్రముచ్చై
స్సహాయకృత్ కౌరవపుంగవస్య
కిరణ శరైః హంతుతనూజ సేనాం

మమదకవన్యామి నదంతి రాజః ।

113

తముద్రీంతం ద్రుపదస్యనూచురభ్యద్రీవః ద్వారణవర్యనాహం
విధిశ్చిత్రైః పంచభీరేషుకుంభే! గజః పరావర్తత సామతేన ।

114

పునశ్చ సాత్వేన గజేంద్రముచ్చైః
 శోభాంకుశపేరిత మభ్యుపేతం
 దృష్ట్వా భయాశోక ద్రుపదస్యనూనః
 అవాతరత్ స్వీయ రథాత్ గదాధృత్॥

115

శిఖండి శైవేయ నిరుద్ధవేగః। శరోతమైస్తం గదయా గజేంద్రం
 జఘానమూఢిన్ ప్రపదాత్మజన్మాసచవ్యసుః పాపధరాంసురీతాస్పక్
 సాల్యేశ్వరస్యాథ శిరోజహర।భల్లేన వృష్టి ప్రివరశ్చ తేన
 ప్రభగ్నమాసీ స్నిఖలా కురూణాంబలం వాతే తత్ర విముక్తశత్రుం॥

హాదికేన సేనారితే కురుబలే యుద్ధాయ నృజ్ఞే పునః
 శైవేయ స్తదభిదురీతః కురుబలం సజ్జేయ కీర్త్యావ్యాయం
 హత్వా సాత్వతపుంగవేన సమం చక్రే విచిత్రాస్పదం
 హాదికేన శ్చతురశ్చ తుభిరవధేత్ తత్రార్వత స్సాత్యకేః॥ 118

హత్వా సాత్యకి రష్టభి శ్చిరసరై భూజం త్రిభిస్తేనచా
 విద్దిశ్చిన్న శిరాసనాథనురథో సజ్యం చకారావరం
 భోజేంద్రో దశభిస్తో హతహయః కృతధ్వజప్రాజితా
 శూలం సాత్యకి నావిసృష్ట మనఘం వ్యాఘ్రాతయ త్పత్రిభిః॥ 119

భల్లేనాథ శినేస్తుతేన ప్వాదయ విధస్సభోజాధిపః
 ష్టాణి మాయత గౌరిమో ధరమహా వాహజితో నిజైతం
 సర్వం తద్విముఖం బలం సమభవ త్సంపీడితం కౌరవం
 తత్రైక స్సంబలాత్మజాతనుజ నిద్రుద్రావ సాంధోస్సుతాః॥ 120

దుర్యోధన స్తత్ర మహాప్రళాపశ్చతేన వివ్యాధ యుధిష్ఠిరంతు
 త్రింశద్విలుప్తే నచతేన భీమంసప్తాశుగైశ్చైవ యుదుద్వితీయం॥ 121

వప్త్య చతుర్భి నౌకులంచ ధృష్టద్యుమ్నంచ శైలై శ్చినిజంత్రిభిశ్చ
 ద్రావద్యవత్సానిచ సప్తబాణైః।చిచ్ఛేదచాపం యుయోః పరస్య॥
 సశరాసన మన్యదుద్ధరదశభిస్తం నిజఘన పత్రిభిః
 నవభినౌకులశ్చ పంచభిః।వ్యధమ త్సాత్యకి రేకపత్రిణా॥ 123
 ద్రావిదీనుతపరాస్త్రై సప్తతిండియైః।పవనజోవ్య శీతీకం
 ద్రాగ్నియూత కృప సాబలాదయస్తరీతాః పౌరినిజఘ్నరుద్యతా॥

ద్రాణి నాయునుతయోశ్చ యుధ్యతోఽధర్మజః శకునినా నివీడితః
మదితేషు చహయేషు తం భృశంసప్తభిస్స ననభిః వివీడహ॥ 15

ఉలూక సకులూపవివ్య తనుతాం తదాయోధనం
తద్దైవ కృతవర్మణా శినితనూజ విస్సంగతః
నుయోధన మవీడయత్ పృవతరాజపుత్రః కృప
శ్శరైః దుష్టదజానుతా స్మిశితపర్వభిశ్చనధీత్॥ 126

హయైరపి హయాగజై గజవరాస్త దాపత్తయః
పదాతిభి రథో రథారధవరైశ్చ సంమదితాః
రజశ్చ దివముత్థితం పిహితభానుబింబం మహత్
క్షురహృధిర విస్సృప్తైరివశ శామదాప్నోంబునా॥ 127

సురాసుర రణోపమం తదభవత్తదాయోధనం
విముక్త మఖిలై రనుష్ఠభిరుచిశ్చ యోధోత్తమైః
త్రిభిః కృపమజంహసై రభి నిహత్య ధర్మాత్మజః
చతుర్భిరవధీత్ హయా శితిముఖైశ్చ భోజశీతుః॥ 128

తస్మిన్నశ్వత్థామనిర్యాపితేష్టా
భిన్నిర్విద్ధం ప్రితిభిర్గాతమేన
ధర్మాపత్యం సప్తసంత్యై శ్శతైస్తం
గాంధారీజః ప్రావృణోత్సాయకానాం॥ 129

రిరక్ష యిషనస్తదా తమధిపం శిఖండ్వాదయః
వితేను రవిశంకితం రణమశంకితం చామరైః
బలం శకునిచోదితం ధృతవిచిత్రీ నానాయుధం
మమదణచ చమూం పృథాతనయ చోదితాం భీషణాం॥ 130

అథ ధర్మతనూజ శాసనాత్సహదేవ శ్శకునే శ్చమూం విశళ
విమమదణ యథాగజస్సరసచరుప్త స్సహదేవ వాహిసిం॥ 131

ధనంజయశ్చాపి చచోదయన్ హరించమూంపృవిష్ట శ్శకునేస్సముద్యతః
కబంధ సంఘాత విభీషణాం దివంచకార భూమించ సమాప్లుతాస్పృశం॥
భీమశ్చ తత్రైత్య గదాభిఘాతైర్మమదణాగ్గానుబలాత్మజస్య
సాంచాలపుత్రశ్చ జయేధృతాత్మాజఘాన దుర్యోధన సైన్యజాలం॥

దుర్యోధనో ద్రుపదరాజసుతేన వత్స
దంతాదిమై శ్శరవన్తై నిహత స్సగాఢం
ఛిన్నాశ్వసారథి రథ స్తురగాధిరూఢ
స్సైన్యాదపాక్రమద లక్ష్మ్యగతి స్సదూరం || 134

ద్రాణి భోజవర గౌతమాస్తదాలో
కృరాజరహితం నిజం బలం పీడితాశ్చ
పృషతాత్మజాశ్చైవ సాబలాంతిక ముపాగతాః దుతం || 135

భీమోపి తత్ర ధృతరాష్ట్రసుతా స్ప్రవీరా
దుర్మక్షణారిహముఖా అనయ ద్వివాశం
దుర్యోధనశ్చ కుపిత స్సహసా బలాచ్యైః
అన్యైశ్చ సోదరవన్తైః పునరుత్థితో భూత్ || 136

సుదశ్శతేన వృకోదరా యుయుధతుస్తదాసాబల
స్సుశర్మ సహిణోజ్జ్వలం ప్రతియయాచ దుర్యోధనః
తురంగ వరవాహనం సమభిగమ్య మాద్రీసుతం
ద్వితీయ మసినాశిరస్యథి జఘానరుప్తౌ భృశం || 137

మోహం గతస్స పునరేవ నిరూఢ సంజ్ఞః
దుర్యోధనం శరశ్చైతై స్సమవాకిరత్తం
భీభత్సనా వినిహత స్సమరే సుశర్మా
భీమ స్సదశ్శతేన శివో వారదుద్యతాసిః || 138

తస్మాద్రోహాక శ్శక్నునితనయ స్సంగతో మద్రపుత్ర్యః
పుత్రేణాజౌ విశిఖనికరై రదక్షయిత్వా ముహుస్తం
వీర్యం నైజం ప్రకటమతనో త్రైశ్చభీమ స్తదీయాన్
గజాన్ సైన్యాన్ అనయత యమస్యాంతికం దీప్తరోషః || 139

ప్రాసేన సహదేవోధాభీమసేనేన తాడితః
విహ్వలాంగో రథోఽపఘ్నేనివపాత విష్ణణ్ణధీః || 140

సంజ్ఞాం పునస్సప్రతిలభ్య మాద్రీసుత స్తురంగా శకునే ద్విభిద్య
దశాశ్చైవ ధాన్వనమచ్చినచ్చహసన్ స్వవీర్యం ప్రకటం వితస్త్వః ||
అథ శరాసన మన్యదుపాదదత్ శక్నుని రుదృఢపిర్య బలోత్తరః
సకుల నాయుసుతో వ్యధమచ్చితైరిషుభిరుగ్రముఖై రుధిరాశ్చనైః || 142

అ ధోలూకః పితృప్రీతిం కుర్వన్ సప్తతి సాయతైః
సహదేవం జఘానాశుపశ్యతః పితృరాత్మనః॥ 143

భీమో నవభిరాహత్యోలూకంచ సుబలాత్మజం
చతుష్షష్ట్యౌ పృషత్కాణామవిధ్యతైల పానునాం॥ 144

శకునే స్తనయస్య సాధచాప తతశ్శీర్షముదగ్గి కుండలం
అహర ద్వరభల్లవక్త్రస్సహదేవ స్సపసాతవాహనాత్॥ 145

శకునే రథ పుత్రమారణాత్సహదేవస్యచ శోచతో భృశం
సమర స్సమభూత్తదా గదాంసహదేవా యనునోద సౌబలః॥ 146

గదా మసిం శక్తిమపి ప్రతీతాం మాద్రీసుత స్సౌబల రాజనున్నాన్
భగ్నాన్ విధాయేషుభిరుగ్రరూపైర్వ్యదాగ్నివయచ్చాపిచతస్యసైన్యాన్॥
అధోపయాతం శకునిం సమాద్రీసుతోధి చిత్తేపచ తేనక్లప్తం
ఉద్ధాటయన్ దుర్లహ మాగ్నిహేణజఙ్వాల హర్యక్ష ఇవేభ యుద్ధే॥

సహదేవోధ శకునిం విధ్వా దశభిరాశునైః
చతుర్భిర్వాజినో విధ్వాఞ్నిన్ చ్చక్రంచ కేతనం॥ 149

నికృత్య కార్ముకంచాపిమర్మస్యాప యదాశుగాన్
తత శ్శకుని దుత్పత్యసప్రాసోభ్య పతద్విషం॥ 150

భల్లప్రీతిస్తదను మదగ్నిసుతా తనూజః
ప్రాసం నికృత్య శకుని ప్రహితం ప్రదీప్తం
అన్యేనతస్య నిచకర్త శిరోతి శీఘ్రం
భల్లేన దారుణముఖేన భయంకరేణ॥ 151

హృతోత్తమాంగే శకునా ధరణ్యాం
స్యస్తాంగకే స్పృగ్గరవిప్తగాత్రే
శంఖాన్ ప్రదధ్మ్యర్ముదితాః ప్రకామం
కౌంతేయ సైన్యాన్ముట సింహనాదాః॥ 152

నిరీక్ష్యనాథం సుబలాత్మజస్య
యోధాః పరిత్యక్త శరీరవాంఛాః
పాండోస్సతా సభ్యపతన్ ప్రహృష్టాః
మాద్రీసుతంహంతు ముదగ్రవీర్యాః॥ 153

తా నజానో గాండివ ధన్యఘోషవిభ్రాంతచిత్తా నఖలా విధాయ
శిరాంసి తేషాం నిషకర్తృభల్లవివేతుమిచ్ఛః సహజ ప్రయానం॥154

తత్రాద్భుతే దారుణశబ్దమిశ్రేణాశ్రిణో కృపం భోజపటించ హిత్వా
దుర్యోధనంచాపి రణేన కశ్చిత్ జీవ సర్వే నిశతా సరేంద్రాః॥155

గావల్గణిం తత్ర శినేస్తనూజ
స్సపాషణో హంతుమనా స్సఖః
జగ్రాహ తత్రైత్య తమాశు కృష్ణ
ద్వైపాయమనోమోచ య దాప్తబంధుం॥ 156

ముక్తోధ గావల్గణిరాజ రంగాత్ సంప్రస్థితః పట్టణమేకవివ
సాయం దదశాధ్వని దీనరూపం॥దుర్యోధనం ప్రస్థితమేకమేవ॥ 157

తస్మై సగావల్గనిరానా నైజగ్రహం విమోక్షించ మునేఃప్రసాదాత్
భ్రాతృ నశేషా నిహతాంశ్చ శిష్టాత్రినేవశారద్వత భోజవిహ్నిః॥

దుర్యోధన స్సహృద మాప్తుమాత్మబలక్షయాత్ ప్రస్థితవా నిరాశః
వక్తుం తచేత త్పితరం నియమ్యహృదం మహంతం ప్రవివేశ భీమం॥

తస్మిన్నదృట్వే ధృతరాష్ట్రపుత్రే హ్యస్వేషమాణా స్తముపేత్యదేశం
శ్రాణిః కృపావృష్టివరశ్చ దృష్ట్వాగావల్గణిం రాజసుతం త్వప్సచ్ఛ॥

తేతస్య వాక్యాత్ ధృతరాష్ట్రనూనుం
హృదం ప్రవిష్టుం విపులం నిశమ్య
తత్రైత్య దుఃఖాత్ రురుదుఃచిరేణ
రాజన్ను దేహి తిచనిధ్వనంతః॥ 161

పాండోస్సతాశ్చ యుధిసప్త ముదీక్ష్యశత్రుం
దుర్యోధనం సకృప వృష్టి వరాగ్రజైస్తం
అస్వేషుమే తమచలం హృదమభ్యుపాయ
తా వీక్ష్యభీతి మగమన్ కృప మాధనాద్యాః॥ 162

తే సంజయం నిజరథే త్వధిరోవ్యజగ్ము
స్సేనానివేశ మధపూషే తిరోహితాంగే
రాజ్ఞస్త్రయో నిహత బంధుజనారుదంత్యః
ప్రాప్తుః పురీం భటసురక్షిత యానవాహైః॥ 163

ధారణాప్యో యుయుత్సాహానుజ్ఞాతో ధర్మనూననా
ప్రవిష్టో హస్తినపురందదశక విదురం గురుం॥

164

ప్రణమ్యతం తేనపృష్టః కుశలం సైన్యసంక్షయం
దుర్యోధనం భయాన్నప్తమునాచ భ్రష్టమానసః॥

165

అన్విష్య పాండుతనయేషు పునర్గతేషు
సేనానివేశ మథ సౌతమ మాధవాద్యాః
భూయో హ్రదంత ముపగమ్య సుయోధనం త
ముత్తస్థమం భసితీ రోహితమేనమూచుః॥

166

ఉత్థిష్ఠరాజక వయమద్యవీర్యాత్
జయే మపాండ్వోస్తసయాన్ స్వసైన్యాః
నతేభయం సత్యమిదం వదామః
శపేమ ధర్మేణ సనాతనేన॥

167

సంవాదమేవంతు నిశమ్యతేహాగభీమస్య మాంసా నయనే నియుక్తాః
పిపాస వస్తద్రద విరమాప్తావ్యాధారహే భీమ సమీపమాపుః॥ 168
ధనాధిశస్తే శిబిరం సమేత్యనివేద్యమాంసంతు యథాపురస్తాన్
హ్రదేభిర స్తంభిర సీరమేభ్యోన్యవేదయత్తం విహితం నరేంద్ర॥ 169

నిశమ్యతేహం వచనం ప్రహృష్టాః
సహషతాః పాండు సుతా స్వసైన్యాః
హ్రదోప కంఠం సముపేత్యశంఖాన్
దధ్నుడిగంత ప్రతిధావిశబ్దం॥

170

ద్రాణిః కృపా భోజపతిశ్చ శబ్దశ్రుత్వాత్సనుజ్ఞాప్య సుయోధనంతం
అలక్ష్మితా దూరగతావటస్యమూలేనిషే దుర్మృష దుఃఖిఖన్నాః॥ 171

ధర్మాత్మజోధ హ్రదమేత్యతస్యమాయాబలాత్ స్తంభిత మేషుపుష్పం
సంచోదితో యాదవనందనేనదుర్యోధనంపాథ సిసుప్తమూచే॥ 172

కిమద్యవీర్యం క్వగతం నరేంద్ర
యస్త్యంభయాత్ తోయమనుప్రవిష్టః
నయుక్తమే తత్తవశూరమాసిన్
మహారథా హూతయితుః స్వసైన్యాన్॥

173

అవలంబ్యహి కణః సౌఖ్యతాక్రమేనాత్మమన ద్విగహితం
అనుభోక్తుమలం ఫలం నృపత్వ మిదానీమిత ఏహితస్యవై॥ 174

యదివీరతరోసివోరణేవినిహత్య ఖీతి మూర్ఖుహి ప్రియాం .
అధవానిహతః పృథానుతైఃఖీతిమేవాప్యసి తద్భహిర్వజ॥ 175

ఇతి మర్మనిషీడనం వచస్స శ మ్యాంతకనందనేరితిం
ధృతర్వాప్తతనూజ నిజలేస్థితవేద మువాచ ధర్మజం॥ 176

నానాం భీతః ప్రాణకామోస్మిరాజన్
కింత్యేకో స్మిధ్వస్తవాహే సహాయః
ఆశ్వాసాధానం సీరమేతత్ ప్రవిష్టః
వశ్యాశ్వస్తానుత్థితో వారయిష్యే॥ 177

అథోవాచ పునర్ధర్మాతనయో ధృతర్వాప్తజం
ఆశ్వాస్తా ఎవహివయంత్యమప్యత్తిష్ఠ యధ్యచ॥ 178

దుర్యోధన స్తదను ధర్మతనూజమూచే
వైకోహమే తదనుభోక్తుమలంస్వరాజ్యం
వత్సామి నల్లలధరో విపిసీశుచార్తః
నిష్కంతుకాం సమనుభుంక్త్విధరా త్వమేవ॥ 179

వదం తమేవం తమువాచధర్మ
సుత స్తవైతన్నహి యుక్తమద్య
ఆర్తప్రలాపా త్యజనత్వయాస్తాం
ధరాం ప్రలప్స్యే యమృతేద్య యుద్ధం॥ 180

ఈశోహిదాతుం ధరణీం సమహ్యం
పురామమప్రాధికత మత్యగాయత్
నూచ్యగ్ర మాత్రాపి ధరాపురాస్యాత్
దత్తాశమస్యాద్ధిత దై వశ్రావః॥ 181

అనేకరూపై భవంతాపకారైఃకృష్ణాం శుకాగషణ తశ్చపాప
నివీడితో హంసహసోదర స్తేమృత్యు స్సముత్తృప్తతతః పయస్తః॥ 182

వాక్చల్య విధ్ధోంతక నందనస్యదుర్యోధనో యోద్ధమభిప్రవృత్తః
వికార్ముక స్యందన సైంధవత్వాత్ తమేవమూచె సలిలశ్శవేవ॥ 183

ఎకోవి కార్ముక తురంగ రథోస్థి యూయం
పంచాయుధాశ్వ రథపత్తియతాః ప్రహృష్టాః
యష్మాస్వహం తదధునాన్యతమేనయోత్సాన్య
మ్యేకేన నైక సమరో నహిధర్మయుక్తః॥ 184

ఎకోవ్యహం విరథవాజి బలోపి సర్వా
నైకైకశో యుధినిహస్తి బలేన యష్మాక్
ఆన్యతామేవ గురు శల్య పితామహానాం
ప్రాప్స్యమిచానుజ జయద్రథ సౌబలానాం॥ 185

ధర్మాత్మజోధ ధృతరాష్ట్రతనూజమూచే
ధర్మం బ్రవీషి యదితహి త దాభిమన్యుః
ఎకోహతః కీము శిశుర్బహుభిభవన్భిః
ధర్మోఖిలై రనతిలంఘ్య తమోహిలోకే॥ 186

అథాపి దుర్యోధన సాం ప్రతంత్యాం
మన్యే ప్రవీరం యదిమాంగలోపి
దశాం రణోత్సాహాయుతో సితస్మాత్
తవానుమత్యై వచరామియుద్ధే॥ 187

తదాయుధం సమృత మాశుధృత్వానిహర్మ్యరాజా ధవనోపిచైకం
తదే తదాకర్ణ్య గదాధరస్స గజాన్ ప్రాదా దుత్థితవాన్ నరేంద్రః॥
తముత్థితం వీర్యస శృంగైలకల్పం పృథాయాన్తనయా స్ససైన్యాః
జఘ్నుస్తలాన్ సోప్యపహంసమేతం మత్వాతిగుప్తో దశగోష్ఠమాశు॥ 189

త్రిశిఖ భ్రుకుటీ భయానకః|దదృశే తత్ర సుయోధనోరిహ
ప్రళయాంతక సన్నిభోనదత్|పరిభింద స్నిహరోదసీ ముహుః॥ 190

అథ ధర్మజదత్త ముద్ధదత్|కవచంచాపి కిరీటముజ్వలం
గదయాఖిల పాండవతుతిం|బ్రతిజజ్ఞై బలమాత్మనోపదత్॥ 191

తమ ప్రతిభటం మత్వా|గదాయుద్ధే సుయోధనం
శ్రుత్వాచ గజాతం తస్యా|వద ధర్మసుతం హరిః॥ 192

కీముక్తం భవతా రాజా|ధృతరాష్ట్రసుతం ప్రతి
హత్యైక మేవనోరాజా|భవేతి గదయాయుధం॥ 193

గదయా యుధ్యతోమువ్యసహితుల్యోపి వజ్రధృత్
తమేనం వారయిష్యంతిభ్రాతరస్తే భవాంశ్చవా॥

194

కథమిత్యధ్యాహరః

సర్వథా పునరేవేదమశ్రియైతే హ్యుపస్థితం
కింకరో మృహనుజ్జ్వలంత్యైవానాదిని నిభేయం॥

195

భీమోఽథ కేశవ ముచాచ విపణ్ణచిత్తం
హన్యామహంహి గదయా ధృతిరాష్ట్రసూనుం
విప్రేక్షికా భగతయూయ ముదస్సభీకాః
వైరస్యపార మధునా వయముత్త రామః॥

196

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం భీనుసుకత్థతి ముదాహరిః
సాత్యకిః భ్రాతరస్సర్వే రాజాశ్చ సపాణతాః॥

197

తతః ప్రానర్థతయోః గాంధారిసుత భీమయోః
సాస్ఫాటిత త్వేలితకం గదాయుధం భయానకం॥

198

బలరామ స్సదాయాత స్తీర్థయాత్రాచరణ తయోః
శిష్యయోః ద్రష్టుమతులంగదాసమర కౌశలం॥

199

ప్రత్యుత్థాయన శైవేయసూరి పాండవ కౌరవైః
ప్రణామ సమ్రేవదనైరపూజ్యత యథోచితం॥

200

పృష్టాశ్చా కుశలం రామః స్వాసీన శ్శుభసంస్థలే
ద్రష్టుం తయోర్గదాయుధానుతిష్ఠ త్సహమాధవః॥

201

రామస్యవచనా కుంతితనయో ధహరేధుకరి
స్యమంత పంచకక్షేత్రాసుత్వా స్వగ్రద మాహుశే॥

202

జగామాభిముఖ సత్ప్రేతం పద్యా మనుజగ్నివాన్
చుర్యోధనోపి భీమశ్చుభ్రాతరోస్య హరిబలాః॥

203

సరస్వతీ దక్షిణసీమ్న తీర్థస్యాసన్న దేశేఠి పుణాహ్వయస్య
అరోచయ తత్ప్రేతం విధాతుం రామూదయస్తే విదితార్థ తత్త్వాః॥

అవబద్ధ కిరీటవర్మణోస్వగదే భ్రామయతో భుజాంచలైః
వపుషీ హితయోరరాజతామధభి తత్ప్రేతం గరుత్మణోనివ॥

205

మధుకైటభ రామరావణప్రతిమా భీమ సుయోధనాతదా
వివినే హరి దంతినావివప్రసథం ధీరతరం వ్యాగజ్జతాం॥ 206

తౌ వీక్షమాణో హరిరద్భుతశ్రీరిధిస్థిత స్వాస్తరిమాసనాగ్నిం
హలాయుధః పాషాత ధర్మపుత్రముఖాస్త మన్వాసతచాసనేషు॥ 207

పశ్యత్సుతేషు రుషితా నధతౌ గదాభ్యాం
ఆయోధనం వ్యకులాంహి యథోపదేశం
పార్శ్వేచ మూర్ధ్న యరసి శంఖతలేచ బాహ్వే
గ్రాహం మిథోపిత గదా రుధిరం స్రవంతౌ॥ 208

తౌ జానువిష్టం భిరభూమిభాగౌఖన్నా పునశ్చోత్పత్తితౌ గదాభ్యాం
తతక్షతు స్వేవప్రప్తే ధృతాశౌజయే మహాగజ్జత మాచరంతౌ॥ 209

తుల్యప్రచారా సముదీక్ష్య భీమదుర్యోధనా వింద్రీసుతస్తదాసీం
కోవావిజేతాహ్యసయోరిదానీమిత్యచ్యుతం సంశయిహోవ్య పృచ్ఛత్॥

న్యాయేన యుద్ధేధిక మేవశౌరిః
దుర్యోధనం సం కథయన్ అథాపి
సంధాంచ భీమస్య కృతాం పురస్తాత్
ఛేత్స్యమి శశోర్గదయేతిచోరూ॥ 211

ధగ్గోహి మాయావినిమాయయైవవధోన్యథా జేష్యతి ధార్తరాష్ట్రః
పరాజయశ్చాపిచ వోధుప్రసాదిత్యాహ పాదాం శ్రితపక్షపాతీ॥ 212

అథాజ్ఞానః పశ్యతి భీమసేనేతతాడకృష్టేపిచ సన్యమూరుం
విబుధ్యసంజ్ఞా మధతాంగదాంస్వామభ్రామయత్స జ్వలితాహి కల్పాం॥
విమోచయిత్వా విలనూను దత్తంగదాప్రహారం ధృతరాష్ట్రీనూనుః
జఘానగాఢం గదయాత్మి నస్తంముమూఛన్ భీమ స్సోతర క్త పూరః॥

ముహూర్త మాశ్వస్య నిరూఢ సంజ్ఞః
భీమః పునస్తస్యఖముత్పిపిత్సోః
వేగేన గాఢం జ్వలితా మధోర్వో
రపాతయత్స్వాతు గదాం ధృతాత్మా॥ 215

ధగ్గోరుయుగ్మే పతితే ధరాయాదుర్యోధనే పాదురభూద్విచిత్రం
ఉత్పతజాలం దివిసిద్ధముఖ్యాద్బహ్వాద్భుతం యుద్ధమగుః పదాని॥ 216

భీమోపి వామచరణేన సుయోధనస్య
 మూళిం నిపాత్యవిమమాధ శిర స్తదీయం
 ధర్మాతిలంఘన భయాత్తమథోనివార్య
 బంధుక్షయా ద్భహుశుశోచ యుద్ధస్థిరస్తు॥ 217

దుర్యోధనే నిపతితే హలధృత్సురుష్టః
 నాథే రథోహిగదయా హననం విజానన్
 ధర్మాతిగం జ్వలితనేత్రో యుగోనిహంతుం
 అధ్యద్రీవ త్పవనసూను మిథం హరిర్యా॥ 218

తముత్పతంతం వినివార్యశౌరిః
 ప్రయత్నతః పాణి నిషీడితాంఘ్రిః
 సంధాంచభీమస్య సుయోధనస్య
 మైత్రేయ శాపంచ జగాదతుల్యం॥ 219

శుత్వాతు కృష్ణస్య వచోధరామః|నప్రీతచిత్తో వినిరన్తకోపః
 ప్రశస్య దుర్యోధనమేవ పాండో|న్సానుం కృత్యాజయనం జగాద॥

రామో ద్వారవతీం గతేథ కుపితే పాంచాలముఖ్యా నృపాః
 శంఖాన్ దధ్మురుదీక్ష్యతం నిపతితం దుర్యోధనం వైరిణం
 జఘ్నుశ్చాపిచ నుందుభీన్ ప్రముదితా భీమం స్తువంతస్తదా
 కృష్ణం వీక్ష్య సుయోధనః ప్రకుపితః ప్రాహేద ముత్తేపిణం॥ 221

కిం లజ్జానహికం సదానతనయా ధర్మేణతే వర్తతః
 నజ్ఞాతం కిముమే యదజ్ఞానముఖా దూర్వో ర్మమచ్ఛేదనే
 సంకేతః ప్రహిత స్వయావి కరుణం భీమస్య భీష్మో గురు
 శ్చాన్యాయేన నిఘాతితాహి భవతాతద్విస్మృతం తేకిము॥ 222

ఇత్యాద్యగ్రివచాంసి భిన్నహృదయం జల్పంతమూచే హరిః
 త్వద్దమ్మృత్యుపథైవ భీష్మ ముఖత స్సర్వే హతాస్సైన్యపాః
 యత్ప్రీత్యం నహి కంచి దంశమపివాభాగం ప్రధానూనవే
 దాతుం వాంఛసి చోదితోపిచ మయాతస్యేద మాత్తం ఫలం॥ 223

త్వయాహ్య ధర్మా బహవో నిరూఢాః
 తేష్వేషకశ్చిన్నహి రూపణీయః

హతోసి పూర్వం నికృతైః పృథాయా
స్ఫుటేషు యుతైః గురులంఘనాచ్చ॥

224

అథాహ భూయో ధృతరాష్ట్రీనూనుః॥హరిం మయాస్వంతతరోద్యతుల్యః
శోన్వత్రలోకే యదహం సృపాలానధిష్ఠితో లబ్ధ సమస్త భోగః॥

దత్తం హ్యధీతం హితధేష్ట మాసీత్
పూర్తంచ పూర్ణం నిధనంచ యుద్ధే
ప్రాప్తం స్వధర్మేణ మయానుహృద్భి
స్వగోనుజై సాక ముపాస్య తేహి॥

226

దుర్యోధనే వదత్యేవం॥పుష్పవహ్నిప తద్వివః
జగుర్గంధర్వ పరయః॥కీర్తిం దుర్యోధనాజితాం॥

227

అదృశాని నిమిత్తానిశుభాన్యత్ప్రేక్ష్య వైతదా
వీడా ముపాగమా సర్వేహరి పాంచాల పాండవాః॥

228

తైర్నిమిత్తై స్తతో ద్భూతైః॥పాండవాస్సహ పాషాతాః
భీష్మాది మానధర్మేణాహతా మత్వావ్య చింతయా॥

229

చింతా వ్యాకులితా దృష్ట్వా॥పాండవా హరిరబ్రవీత్
ధార్తరాష్ట్రో యదాహైతత్సత్యమేవ సరాధిపా॥

230

దుర్యోధనో యమపివా గురు భీష్మ ముఖ్యా
స్తేవా మహారథవరాసహి ధర్మయుద్ధే
శక్త్యా విజేతుమిహ తద్భవతాం హితాయ
మాయాః ప్రయుజ్య హిమయా యుధిఘాతితాస్తే॥

231

జహ్నం నకుర్యా మహమాహవేచేత్
కుతో జయస్యాద్ధి పృథానుతానాం
ఎతన్న చింత్యంచ భవద్భిరద్యా
ధర్మోయమిత్యర్థపరై ర్వినింద్యః॥

232

ఇత్యుదీర్య భగవా న్నరాధిపా॥నిగత స్సమరభూమి తస్తతః
పాంచజన్య మధనాదయ ముదా॥తైస్సహప శిబిరం రిపాద్వ్రతం॥233
యుధిష్ఠిరాద్యేషు సపాషాతేషు॥రథావరూఢేషు తతో ముకుందః
రథాదవారోప య దజ్ఞానం స॥గాండీవతూణీర మధ స్వయంచ॥

రశ్మీన్ హయానాం ప్రవిముచ్య తస్మాత్
రథాదవారోహత వాసుదేవః

అంతఃకథేచా నుపదంకపిస్స
ధ్వజోఽథో దహ్యత చాధసాంగః ।

235

యః పూర్వమే వాత్రువరాగ్ని తేజో
హతోఽపి కృష్ణస్థితి వైభవేన
దగ్ధోనచానీత్ సరణావసానే
తస్యైవ సంకల్పనశేన దగ్ధః ।

236

తత్ర స్థితం శత్రుభనం గృహీత్వా
నువర్ణరూప్యాం శుకరాంకవాద్యం
నానావిధం పాండునుతానిదేశాత్
హరేః పురీం స్వామనయన్ ప్రహృష్టాః ॥

237

తాం రాత్రిమాసాద్యతు మంగళార్థం
సరస్వతీం పుణ్యజలప్రవాహం
బహిర్యతిష్ఠన్ శిబిరా త్సకృష్టా
స్సర్వేచతే పాండునుతాః ప్రహృష్టాః ॥

238

ఇతి శ్రీశోభనాద్వితీయవైభవే మహాకావ్యే భారతకథాను
వర్ణనే శల్యపర్వ వృత్తాంతాను వర్ణనం
చతుర్వింశస్సర్గః.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

ఓం శో భ నా ద్రీ శ వై భ వె మ హా కా వ్యే.

— ఆధ సా ప్తి కపర్వ పుత్రాంతారంభః క్ష—

పంచవింశస్సగ్గె.

*** న్యాయేన హతం విబుధ్యగదయా

*** దుర్యోధనం ధర్మజః

అ భీత స్సాబల నందనీమపితపో

*** దుర్ధర్షశక్తిం తదా

తన్యః కోపకృశానునా సుతవధాదన్యాయ్యోః భూష్టనా
జ్ఞాత్వాత్మానమువాచ శౌరితనయందంధత్వమాణం విభుం ||

1

యథాహి గాంధారసుతా తపస్వినీ

నిశమ్య ధర్మచ్యుత మాత్మజస్మనాం

వధం నధక్ష్యేత్ ఇహనస్తథా సఖే

ప్రశామయైవాం స్వయమేవ నిర్గతః ||

2

అథాజ్ఞయా ధర్మసుతస్య కృష్ణః

పురం ప్రవిష్టో గజసాహ్వయం ద్రుతం

రథావరూఢో నృపసన్నిధిం గతో

దదశ్శదీనం ధృతరాష్ట్రభూపం ||

3

ప్రణమ్య పూర్వాభిగతం మునీంద్రం

వ్యాసం నృపం చాపి సతీసమేతం

అలంబ్యపాణిం నృపతే ర్ముహూర్తం

రురోదసమ్యక్ తత ఎవమూచే ||

4

జ్ఞాతాహి దైవస్యగతి నరేంద్ర

త్వయాదురంతో నిఖలైరలంఘ్యా

నశోచ తస్మా దిహమృత నాశం

తవాగ సై పౌషగతం విదిత్వా ||

5

నాత్రావరాధః ఖలు పాండవానాం
యత్తే తనూజో మహతాం సమక్షం
నూచ్యగ్రి మాత్రం ప్రతియోచిహోపి
సచానుమేనే పిమయాని యుక్తః॥

6

తస్మాన్నకోపం కురుపాండ వేషుప్రసీదతా త్సేబల పుత్రికాపి
కులస్య పిండస్య చమూలభూతాః।వాహిప్రసన్న స్సహజస్య పుత్రాః॥
ఇత్యాదిభి స్సామ వచోభిరేవమాశ్వాసిత స్సక్షితిప స్సభార్యః
హిత్యాదుషం పాండవనందనేషుప్రసాదమాపద్యత బోధితార్థః॥ 8

ద్రాక్షే రభిప్రాయ మధావబుధ్య।పార్థేషు సాపం త్వరయోద తిష్ఠత్
అపృఛ్య భూపం మునిపుంగవంచ।ప్రాయా ధరిస్వం శిబిరం ప్రహృష్టః॥
యాతే హరా సత్యవతీ సుతోపిభూయస్సమాశ్వాస యదాత్మజంతం
కృష్ణాపిపాండో స్తనయాన్నిరీక్ష్య।నివేద్యతత్।హ్వాన్యమ వాపతైశ్చ॥

దుర్యోధనోపి నిహతో రురుదగ్గోకోప
విష్కారిలాక్షీ యుగళో మృదితా ధరోష్ఠః
నిందన్నధర్మ జయినం శమనస్యనూనం
ఆర్తోరురోద పితరాచ సతీం నిశాయాం॥

11

శారద్యత ద్రోణజ వృష్ణివీరాశ్రు యోవశిష్టః కురురాజసైన్యే
దుర్యోధనం భీమహతం నిశమ్య।త త్రాశ్వగచ్ఛత్ జపనై స్తురంకైః॥
నిరీక్ష్య భగ్నోరు యుగంధరణ్యం।దుర్యోధనంతే పతితం త్రయోపి
రథావరూఢాశుశుచుః భృశార్తాస్తతాన్నిరీక్ష్యాపి రురోదభూయః॥
విలాప మాకణ్య సతస్యపాణౌ।పాణిం వినిష్ఠ్విద్యరుషావిదీప్తః
ద్రాక్షి ర్యథాగ్నిః ప్రళయే తథేద।మువాచ దుర్యోధనమా త్తదైర్యం॥

హతః పితాసీ స్మమ యై నకరేంద్ర
తానద్య సర్వా నపి హన్మి నూనం
కృష్ణస్య సంపశ్యత ఎవతస్మాత్
ప్రదేహ్యనుజ్ఞాం నిధనే రిపూణాం॥

15

నిశమ్య వచనం ద్రాక్షేర్ముదితః కృపపాణితః
అభ్యసేచయ తద్రాణిం సేనాపత్యే సుయోధనః॥

16

సేనాధిపత్యే ముదితోభిషిక్తః | ద్రాణిజ్వలన్ కోధ మరుత్సభేన
రథాధిరూఢః కృపభోజయుక్తః | న్యగ్రోధమాసీ దదనంతశాఖం || 17

తే తత్ర సంధ్యాం సముపాస్య సూర్యే
త్వస్తం ప్రయాతే శుచయా పరీతాః
స్యగ్రోధ వృతాంతిక సన్నిపణ్ణాః
నిద్రాపరీతా భువిశేర తేస్మిన్ || 18

నిద్రాణయో గౌత మభోజపత్తోః
విచింత యంతం నృపతేః క్షయంతం
నిచావిశద్దోణనుతం తదాసీం
నిద్రామహా శోధ విదీప్తచిత్తం || 19

జాగ్రత్స తస్మిన్ బహుపాది సుప్తాన్
కాకాన్ సహస్రీం సముదగ్గిరూపం
ఉటాకకం కంచన మారయంతం
నానావిధం మోదమనాపదృష్టాన్ || 20

తద్వత్ప్ర సుప్తాన్ ద్విషణో నిహంతం
నిశ్చిత్వతే మాతుల భోజవీరా
ప్రబోధ్య నిరీత మమ్రాచదధన్
ధర్మాతిగం ఘోరతరం ద్విజేంద్రీః || 21

అనిచ్ఛతో స్తత్ర తయోస్త మధన్
నిబంధ తస్మా సనుమాన్య ధీరః
ద్రాణి స్సమాస్థాయ రథం రిపూణాం
జగామ శీఘ్రం శివరం ప్రసిష్టం || 22

భోజః కృపశ్చపిత మన్వయాతాం ద్వారం సగత్వా శివరస్య విప్రో
భూతం మహత్తత్ర దదశ్శభీమం | వైయాఘ్రచర్మావృతమూర్తిమిధం ||

అభీష్ట దుద్యోత్య గురోత్తనూజః | ససర్జ తస్మిన్నిశితాన్ శకాఘ్నాన్
తానగ్రనత్త దృఢకాగ్నిరంబుసింధో ర్యథాఘోరశిఖావిదీప్తం || 24

శక్తిం చ ఖడ్గం చ గదామనేకాన్ | న్యుత్థిప్య తస్మిన్ వివిధాయుధాని
వ్యర్థేషు సర్వేషు చ తేషు తస్మాజ్జయాయ రుద్రీం శరణం జగామ || 25

వేద్యాం ప్రతిష్ఠాప్య కృపీటయోని
మూర్త్యానమే వాత్ర హవిజ్జాహవ
ద్రాణిజ్జాహవ రాద్రమనూ తదాసీం
భవః ప్రసన్న స్తమువాచ దృశ్యః॥

26

వీర్యం తవజ్ఞాతు మహం ద్విజేంద్రద్వారే స్థితస్థ చ్ఛిభిరస్య భీమే
అద్య ప్రసన్న స్తయితేచకాలవశ్యా విసశ్యే యురిహైవసర్వే॥ 27

ఇతీరయిత్వా గిరిశో ద్విజేంద్రామావిశ్యతస్మై విమలం కృపాణం
వధాయదత్వాం తరథా ద్రిపూణాంసోపి ప్రయాత శ్శిభిరం రయేణ॥

ద్వారే పృతిష్ఠాప్య కృపం నభోజంరుమాజ్యుల మృత్యురివాపరస్య
పృతిష్ఠాచాం తశ్శిభిరస్యధృష్టదుష్టమృంపృష్టం సమవైత్తతాగే॥ 29

ఉత్థాప్యసాదేన తముత్పతంతంకేశేషసంగృహ్య నిసాత్యభూమా
ఆకీమ్యసాదేన గళేచ వత్సేహ్యమారయత్తం పశుమారమార్యః॥30

నిద్రావశాచ్చేష్టితు మప్యశక్తః॥నద స్సత్తైర్విత్తతసర్వగాత్రః
పాంచాలపుత్రశ్చ కమేతదాసీంవధంతు శస్త్రేణ తమాహ విప్రః॥31

ఆచార్య హంతు నహిపుణ్యలోకః స్తతోసిశస్త్రేణ వధాయనాహః
ఇతీ రయిత్వామృగరాడివేధామమారయ స్మర్మనుపాదఘాతైః॥ 32

తదాస్త్రియోరక్షిగణాశ్చతస్యశబ్దేన బుధ్వా తముదీత్య భీమం
మత్వా మహద్భూతముపస్థితం నాప్రవ్యాహరకం కించనభీతియుక్తాః॥ 33

తస్మిన్ వినిర్యాతి రథేన భారద్వాజేస్త్రియస్తారురుదు భృశారాః
సంరక్షిణశ్చాపి తతో నరేంద్రాస్సర్వేసముత్థాయ సమన్వగుస్తం॥34

సర్వాంస్తా నివినిసాత్యసాయకవరై రొద్రాస్త్ర సంయోజితైః
తద్యత్సుప్తమ ధోత్తమాజ సమపి వ్యాపాద్యకూజ ద్గళం
ద్రాణి ర్వత్స తాడి తోధగదయా వేగా ద్యుధామమ్యవా
తంచా మారయదాశుతద్దదవనాసంచాత్య వీరాగ్రణీః॥ 35

ఆదాయ నిస్త్రింశ మధోగ్రదత్తంసుప్తా ననేకా నిజఘావవీరాః
మహారథా యోధ రథాశ్వనాగాహర్వాచచా రాంతకవత్సకల్పే॥

శ్రుత్వా ధను ఘోష ముదగ్రరూపం
ద్రాణి హతం మాతుల మప్యవేక్ష్య

శిఖండినా సాకమవాకిర తం

దాగ్రీపద్య పత్యాని విహాయభీతిం॥

37

నిరీక్ష్య తాః ప్రాణిరుదూఢ రోమానభిద్రుతో భుక్తురవాలహస్తః
కుక్షౌ జఘాన ప్రతివింధ్య మాశుహతోపతన్తోఽనితలే సకూజః॥ 38

ప్రాసేన విధ్వాసుత సోమమాశుతేనాసిహస్తేన రుషాభియాతః
ప్రాసేనభూయఃకిలతస్యపార్శ్వేజఘాన సప్రాప భువం గతానుః॥ 39

రథస్య చక్రీణ తతో హతోరాద్రాణి శ్చతానీక నిపాతితేన
నిపాత్య బాణై భుజవి విష్వాలస్యతస్యాచ్ఛినత్ శీఘ్ర మద్రభశోభం॥

సమాహ తోధ శ్చుతకర్మణాంసేనవ్యే సరోషః పరిఘేణ విప్రః
వరాసిహస్త్య నిజఘాన తంతుపపాత భూమాస గతానుబంధః॥ 41

అథాభియాత శ్చుతికీర్తి రశ్వతామానమాసాద్యశరై జఘాన
సచర్మణాతా నివివార్య శీఘ్రంసకుండలం తస్య శిరోజహర॥ 42

శిఖండినం చాపి గురోస్తనూజః

ద్విధానికృత్యాసి వరేణవీరం

శిష్టాంశ్చ యోధాన్నిజఘాన మత్స్య

పాంచాలరాజ్ఞస్స రథాశ్వనాగాః॥ 43

తత్ర క్షితిశాః భయమూఢచిత్తాః

ప్రాణాశయాత చ్ఛిబిరా దనేకాః

నిర్గంతు కామాః సహగతమేన

జఘాన భోజాధిపతి దుర్జరాత్మా॥ 44

హితేచ్ఛయా తస్య గురోస్తతస్యత్రిషుప్రదేశేషు నృపస్సభోజః

దదాహుతాశం శిబిరస్యపశ్చాత్చచచార త త్రాంతకవత్సవీరః॥ 45

ప్రకాశ సందశిత యాపదవ్యాచరణ గురోన్మాను రుదీణకోపః

చకత్ బాహూ రు శిరఃకరోరూః॥ మహారథోష్ఠాశ్వ హరిద్విపానాం॥

ఆక్రీడతుల్యం తదభూద్ధరస్యగతానువీరం శిబిరం తదాసం

ప్రాణిః కృతార్థో నిరగా త్ప్రీహృష్టస్తతస్స శారద్యతభోజవీరః॥ 47

దుర్యోధన స్యాంతిక మేత్యతస్త్వైశశంస సర్వ క్షితిపక్షయంతం

సప్తైవ పాండ్వాత్మజ సైన్యశిష్టాత్రింస్త్యైత్వ సైన్యేథ గురోస్తనూజః॥

శ్రుత్వాతదిష్టం ద్విషతాం వినాశం
దుర్యోధనో హృష్టమనాః కథంచిత్
వాంతా సృగాసీ త్పతితోగతానుః
తం వీక్ష్యతే భిన్నహృదోవ్యశోచక్షః॥

49

కావ్యేధ సాంచాలతనూజ సూతః
యుధిష్ఠిరం ప్రాప్య జగాదదీనః
రాజ్ త్వదీయం శిబిరం ప్రసుప్తం
గురోస్తనూజే నహతం నిశాయాం॥

50

హర్షిక్య గౌతమ సఖ స్సగురోస్తనూజః
పుత్రాన్ సఖీశ్చైత వనిశ్యహసత్ప్రసుప్తాన్
ఎకోహమేవ నిరగామధునా కథంచిత్
తస్రోచితం సమనుచింతయ ధర్మరాజ॥

51

ఇతి నిశమ్య మఘోరతరం వచః|నరపతి ర్విలపన్ పతిశో భువి
నకులమాశ్వాహినోత్ ద్రుపదాత్మజాంతికమ దభ్రశు గగ్ని విదీపితః॥ 52

సమాగతానా నకులేన చోపస్తావ్యాత్సహగత్య తనూజనాశం
భ్రాతుర్వధాచాపి విదీణః|చిత్తాభృశం రుదంతి నిపసాతభూమాః॥ 53

ఆశ్వాసితానాథ వృకోదరేణ|యుధిష్ఠిరం శ్వేవ మువాచరుష్టా
ద్రాణి ర్మమభ్రాత్మ తనూజ హంతా|నహస్యతేచేత్ భవతాద్యరాజ్ః॥

అత్రైవశేష్య భవతస్సమక్షాప్రాయ సదేతత్ శ్రుణుసత్యమేవ
ద్రాణేర్ద్రాణిం శీర్షగ తనరేంద్ర|నమాహరైసం వినిహత్యశీఘ్రం 55

భీమోపిపత్న్యః రుదితంనిశమ్య|ద్రాణేర్వధార్థం నిరగాత్తదైవ
రథంచిచిత్రం నకులంతు సూతంకృత్వాసమాస్థాయ వికృష్టధన్వా॥ 56

తదాచ్యుతో బ్రహ్మశిరోస్త్రుకోవిదం
విచింత్యతా ద్రాణి ముదగ్రపౌరుషం
తదప్యమోఘం భగవాన్ వృకోదరం
యుధిష్ఠిరం రక్షితు మేవ మబ్రవీత్॥

57

పితృపురా బ్రహ్మ శిరస్సమాఖ్యే|దత్తేవరాస్తే విజయాయ రాజ్
స్వయంచ సంప్రార్థ్య తదేషభేజే|పితృప్రదత్తం నసమాహిషేన॥ 58

దుష్టం స్వభావం తనయస్య బుధ్వా
తథప్రయోజ్యం మనుజేష్య వోచత్
లభ్యావ్యయం బ్రహ్మ శిరోశ్రుముగ్రం
పితూః ప్రకోచా ద్విమనా బభూవ॥

59

మామవ్యయం ప్రాధికతవా నునాథం
చక్రం మదేకా యుధముద్యతాచిః
క్షిప్తం మయా తన్నశశాకధర్తుం
తతో నిరాశో నిరగా ద్దురాత్మా॥

60

సోయం ప్రయోక్తాద్య వృకోదరాయ
ప్రాణేచ్ఛయా బ్రహ్మ శిరోశ్రుమిధం
తమద్యభీమం పరిపాహిక్ష్మప్ర
గతం ప్రియస్తేహి వృకోదరోయం॥

61

ఇత్యుక్త్వా శైబ్యసుగ్రీవమేషు పుష్ప వలాహతైః
చతుర్భిః స్తురగై ర్దివ్యం యుయోజ రథమచ్యుతః॥

62

రరాజతస్యో పరివైనతేయః॥ రథస్యసూర్యోద యతుల్యకాంతేః
తమచ్యుత స్వాజ్ఞానధర్మనూను॥ రారుహ్యాభీమం త్వరితోన్వగచ్ఛత్॥ 63

భాగరథీతీర ముపేత్యభీమః॥ జలాంతికే వ్యాస మునేస్సమీపే
ద్రాణిం ఘృతా క్తం కుశచీరక్లప్తం॥ దృష్ట్వాభ్యధావ న్నిపతోచ్యుతస్య॥

తం తిష్ఠతిష్ఠేతివదం తముగ్రం॥ వికషమాణం ధనురాత్తబాణం
నిరీత్యభీమం తమనుద్రుతౌతౌ॥ ధర్మాజ్ఞానా వచ్యుత వాహనస్థా॥ 65

భయాదితో ద్రాణి రమోఘవీర్యః

స్మరన్నిషీకాం పరిగృహ్యధీరః

సమంత్ర్యతాం బ్రహ్మశిరోశ్రు మంత్రైః

చిక్షేప భీమాయ సముద్యతాయ॥

66

అపాండవాస్యా ధరణీతి జల్పః॥ ససజ్జత ద్రాణి రుదారవీర్యం

తస్మా దుదాసీత్ జ్వలనోమహీయా॥ ధత్యన్నివతీ నపితత్రీలోకా॥

ద్రాక్షే రత్నప్రాయ విదాతదాసిం॥ పంచోదిశో మధ్యమ పాండునూనుః
కృష్ణేన తత్ బ్రహ్మశిరోశ్రుమేవస్పృశేతిహమా దురరీచకార॥ 68

రథావరూఢః స్పృశరం పృగృహ్య
పార్థో ధనుర్దోణమతాయపూర్వం
దేవద్విజాచార్య సహేదరేభ్యః
కృత్వా సమస్వస్తి వదన్ స్వకీయం॥

69

ఆస్త్రీణశాంతం భవతాత్తదస్త్ర మిత్యుచ్చరన్ అస్త్రమధోత్ససజన్
దదస్త్రీయుగ్మ ప్రాధనఃకృశానుఃజిజ్ఞాసకల్పా సలవత్తదానీం॥

70

నిఘాత బాహుభ్య యుతం తదోల్కా
శతం సశబ్దం సమభూదనంతే
తేజస్తదస్త్ర ద్వయజాత మభిం
భువంచకృత్వా మతపత్ప్రవృద్ధం॥

71

స నారదో వ్యాస మునిస్తదానీం
మధ్యేస్త్ర యుగ్మస్య కృతావతారః
కర్తుం తయోశ్శాంతి మువాచనైత
దస్త్రం పృయోజ్యం మనుజేషుమర్తైః

72

దృష్ట్వామునితే విజయోస్త్రమిద్ధంనమాహరత్ ద్గురుభావవశ్యః
సహ్యాజానా దన్య సరేణోకేశిక్యం ససంహర్తు మిదంమహాస్త్రం॥73

ద్రాణిస్తుదృష్ట్వా పురతస్థితౌనామార్తుమస్త్రం తదభూన్నశక్తః
ఉవాచచైవం భగవన్నధర్మఃకృతోహి భీమేన రణే మహీయాన్॥

తదధన్మేత త్ప్రహితం మయాస్త్రామపాండవాస్యా త్తి తిరిత్యదీర్య
సంహర్తుమేత త్సనరప్యశక్తోవధంసమిచ్ఛన్ ఖలువాండవానాం॥

75

పారాశర్యోధ భగవాన్అవదత్ దోణనందనం
అస్త్రీ బ్రహ్మ శిరశ్యస్త్రిసంహృతేపై కీరీటినా
త్వమప్యస్త్ర మిదంతాతాసంహారాద్య గతక్రుధః॥

76

మణిర్యస్త వశీమన్ధాతం ప్రదేహి కీరీటినే
ఆదాయైత త్స్పృధాసూనుఃప్రాణాన్ దాస్యతి తేవ్యయాన్॥

77

అథ ద్రాణి ర్మణిందాతుమంగీకృత్వా స్త్రముత్తమం
మోక్ష్యామి పాండవేయస్యగభన్ ఇత్య బ్రవీన్నునిం॥

78

కృష్ణస్తదాకణః గురోస్సుతస్యగిరంసరోషా దిదమాహతంచ
 గణేయదే తన్నివతే ద్విరాటపుత్ర్యా సుజీవేత్ మమదివ్యశక్త్యా ||
 పరీక్షీదిత్యా వ్యయవా నయంపరిక్షయంగతే కౌరవ భూమిపాన్వయే
 యతోజనిస్య త్యభివృద్ధి కారకఃకులస్యదీర్ఘా యురయంలభేతవై ||
 శారద్యతా ల్లభవరాస్త్ర తత్వఃపప్లిం ధరణ్యాం శరదాం ప్రజానాం
 భర్తాభవేత్తే మిషతో దురాత్మాదగ్ధస్త్వయాప్యేష మయా త్తజీవః ||

త్వం బాలజీవిత విఘాత కరఃపృథివ్యాం
 దుగ్ధంధ దుర్గ విపినాశ్రయవాక్ దురాత్మా
 వ్యాధిప్రభగ్న తనురబ్ధ సహస్రయుగ్మ
 మేకంచరిష్యసిచ తేన భవేత్సహాయః || 82

వ్యాసో పిత మప్రశుత్యభగవద్భాషితంమునిః
 తథాస్త్విత్యా హయదయంత్రాత్రమేవ సమాశ్రితః || 83

ద్రాణిశ్చత మప్రశుత్యశాపం భగవతేరితం
 అజ్ఞానాయ దదాదివ్యందుఃఖతో మణిమాతృనః || 84

మణిమాదాయ విజయఃపురస్కృత్యచ తౌ మునీ
 సప్రభాతా హరిణాసార్థంద్రాపదీ మభ్యయాన్మదా || 85

ఇతి శ్రీశోభనాదీశవైభవే మహాకావ్యే భారతకథాను
 ఎర నే సాప్తికపర్వ పృతాంతాను వర్ణనం
 పంచవింశస్సర్గః.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీహయగ్రీవానమః

ఓ శో భ నా ద్రీ శ వై భ వె మ హా కా వ్యై.

శ్లోక ప్రసవ్య వృత్తాంతారంభః

పద్మింశస్సగ్గే.

త్యావినాశం తనుభూతస్య
తథాక్షితిశాంచ మహారథానాం
సంతప్తచిహ్నో ధృతరాష్ట్రభూప
స్సహౌవపత్న్యా విలలాపభూయః॥

1

గావల్గణిస్సవిదురస్త మసాంత్యయచ్చ
వ్యాసస్తదైత్యత మబోధయ దధత్తత్యం
అంతర్హితే మునివరేత దుపశ్చుతార్థం
రాజాచకిం చిదుపశాంత మనాబభూవ॥

2

రాజా నజాని రథయా నవరాధిరూఢః
కుంత్యా సహౌవ నిరగా స్సగరత్సశోకః
ద్రష్టుం సుతా యుధిమృతా నిహతా ససైన్యా
క్షత్ర తమన్వసరదా హృతరాజయోః॥

3

నిగచ్ఛ తిక్షితి పతే నగరాత్సరస్థా
స్సర్వేషి తత్సదృశి దుఃఖ యుతాస్తమీశం
అన్వీయురా సచ తదా రుదితేన తేషాం
శబ్దోమహా భువన తాపకరోతి ఘోరః॥

4

తం క్రోశమాత్రిం నగరాత్ప్రమాంతం
ద్రాణిః క్రిపా భోజపతిశ్చ దృష్ట్వా
నివేద్య సర్వాత్మజ నాశమస్తై
యయ్యుర్యథాహం న్యధితాస్త్రయస్తే॥

5

సుప్తస్య ఘాతాత్ శిబిరస్య భీతాస్త్రయోపితే సాండుతనూజ నిభ్యః
లభ్యాభ్యనుజ్ఞాంధృతరాష్ట్రభూపాత్ గంగాంజవేనాభ్యగమశతాంగైః

శారద్యతో హ సైనమాపభోజస్వదేశమేవా భ్యగమత్సశోకః
న్యాసాశ్రమంద్రాగిరవాపయుద్ధధరామ భీయాయసచాంబికేయః॥ 7

శ్రుత్వా జరంతంతముపేయివాంసంయుధిష్ఠిరో భ్రాతృభి రచ్యుతేన
సహభిముఖ్యేన గతస్వనామనివేదయ తస్య పదోననామ॥ 8

సమంతముల్లా పృతమాత్మజానాం వధాదితో ధర్మజమాలిలింగ
అప్రీయమాణః క్వనుభీమసేనః ఇత్యన్వియేష క్రుధయాధిధక్షుః॥ 9

పురై వదుప్తం పరిబుధ్యతన్యాశయంహరిస్తం పరిపాతుకామః
భీమం సమాక్షిప్య కరద్వయేనతస్మైదదా భీమమయోవికారం॥ 10

తమేవభీమం కిలమన్యమానః క్రుధాదితశ్చా యతనాగశక్తిః
భజ్శ్వాచవాంతా సృగపోధవత్సాపపాతభూమా నుమితద్రుమాభః॥

సనంజయా శ్వాసిత హృత్ప్రళంతాకోపాహతం భీమ మవేక్ష్యరాజా
చుక్రోశ భీమేతి తమాపావానుదేవస్సహృత్సర్వ జనస్యభూపం॥ 12

నాయంతుభీమో నిహతస్త్వయాభూత్
నిపాతితైషా ప్రతిమాయ సీహి

సహేతకస్తే భుజవిర్యమేతత్
త్వం పుత్రశోకేన సమాకులోసి॥ 13

దుర్యోధనస్తే తనయోదురాత్మానైవా శ్రుణోతే వచనం మమాపి
స్వదుష్కృతేనైవ తతో హతోభూత్ నాత్రాపరాధః కిలపాండవానాం॥

ఇత్యాది సాంత్వవచనై ర్యదునందనస్య
రాజా ప్రసన్నహృదయో భగవత్సమత్సం

భీమం ధనంజయ యమా నపి ధర్మనూనం
ప్రీత్యాలిలింగశివమ స్త్వితి భాషమాణః॥ 15

ధృతరాష్ట్రా భ్యనుజ్ఞాతాస్తతః పాంశుతనూభువః
గాంధారీం దదృశు స్సర్వేసహితా మధువైరిణా॥ 16

తాం పుత్రశోకాకులితాం విదిత్వాశక్తుగత ధర్మస్యసుతం నిరూఢాం
సమాగత స్సత్యనీతితనూజః క్షమాపయన్నిత్యవద త్ససామ॥ 17

స్మృషేద్యకల్యాణశివమ విధేహినాహంతి ప్రాంఘోస్తనయామమంతే
పూత్రాస్తుతే దుష్కృతమాత్మనైవప్రాప్తృకృతం తేవిదితం కిన్వైతత్॥ 18

అష్టదశాహ స్సచతే తనూజోగచ్ఛ రణార్థం భవతీంహ్యవోజత్
అశంసనూత భవకం మమేతిత్వంచా త్థధర్మోజయ మృచ్ఛతీతి 19

త్వదు క్తరీత్యైవను ధర్మనూనుధామేణ శత్రూవిజగాయదేవి
దుర్యోధనోహ్యత్మ కృతావరాధాత్ శోచ్యోననప్టోజహితద్రుషంతం॥

అ ధాహ గాంధారమతా మునీంద్రిం నై వాభ్యమాయామమ సాండవేషు
మనస్తు మేపుత్రీవినాశదుఃఖాత్పర్యాకులంసీ దతియోగినర్య 21

కుంతీయధాహంచ తద్దైవసాండోఃరత్నామి పుత్రాభి భగవ న్నిదానం
దుర్యోధన స్సౌబల కణాయుక్తఃకులస్య హంతేతి మయాప్యబోధి॥

నై వాపరా ధోత్రీ యుధిష్ఠిరస్యనచైవ భీమస్య ధనంజయస్య
మాద్యాశ్చమూన్యో ర్యదిమేహతామేనుతారణైతై రితిత న్నకోపః॥

కిం త్వేషరోపం కురుతేమమాద్యభీమాయదాహూయ గదాసమీకే
దుర్యోధనం శిశీతమాహ వేస్కిం అధస్తునాభే ర్గదయాజఘన 24

తామాహ భీమోధ సుభీతచేతాఃక్షమస్యమేమాలరిమం త్వధర్మం
ఆత్మావనాథేనమయానుత ప్రేహనోహ్య ధర్మేణనచైషదోషః॥ 25

పురాహ్య ధర్మేణ జిగాయ ధర్మసుతం సుత స్తే బహుభి నికారైః
నదస్యకషణద్వైపదస్యపుత్రీంరజస్వలాంత ద్విదితం భవత్యాః॥ 26

యదాహి పుత్రీస్తవనవ్యమూరుమదశేయ తాషాతరాజపుత్ర్యై
తదైవ నధ్యోహి సునోదుగాత్మాకింతుస్థితా రాజనిదేశవశ్యాః॥ 27

గాంధార్య ధావద ద్భీమంపుత్రీశోకపరాజితా
కథం పీతం త్వయార క్తందుశ్శాసనశరీరజం॥ 28

పద్భి ర్విగహితం చైతత్తీర క్తపానం మహాత్మభిః
దుర్యోధనే హతేపీదంఅయుక్తం పృతిభాతిమే॥ 29

నిశమ్య తద్వచోభీమస్తామా హేదమగహితం
అన్యస్యాపినపేయం స్యాదస్య క్షింపునరాత్మనః॥ 30

భ్రాతాస్వామూర్తి రిత్యుక్తమితః పాస్యామి త త్కథం
నై పూష్టా దంతరం ప్రాపమమత ద్రుధిరం తదా॥ 31

భగవా నేవ తద్వేదకరాకిలతదుక్షితే
దృష్ట్వా కృష్ణాంసభామధ్యేద్రాపదీయన్మయాదుషా 32

- దుశ్శాసనస్యరుధిరంపాస్యామితిహిభాషితం
స్మరతాతద్వచోదేవికృతమేతత్త మన్వమాం॥ 33
- అనిగ్రాహ్యపురాపుత్రా । నస్మాననపరాధినః
శంక సేకింనుదోషేణ । దేవిధర్మరతానతీ॥ 34
- పునరిత్థమువాచసాబలీ । మరుతస్సూనుముదగ్రపారుషం
అఖలేషు హతేషుపుత్రకే । ప్లవీచైకః కిమునావశేషితః॥ 35
- యతిజీవతినూనురేకకో । నహి దుఃఖం మమపాండునందన
ఇతి శోకవిదూషితాం కిమ । ప్య వద న్నానలమిత్రనందనః॥ 36
- అథ క్వ ధర్మరాజేతి । పృచ్ఛంతీం క్రోధదూషితాం
కృతాంజలి రుపస్థాయ । ప్రాహేదం మధురం నృపః॥ 37
- అహం హి తేపుత్రవినాశహేతుర్యుధిష్ఠిరోఘోరమహాపరాధీ
శపాద్యమాంజీవితరాజ్యబంధుధ నేషుదేవివ్యపసీతవాంఛం॥ 38
- ఇతి సంభాషమాణం తం । నైవ కించదువాచసా
పతివ్యతస్సపదయో । రంగులీ స్తస్యచై తుత॥ 39
- పురా సందృశ్య సఖరో । ధర్మనూను స్తదా నృపః
గాంధార్యాః క్రోధదృష్ట్యాభూత్ । కునకః పట్టలభయా॥ 40
- నష్ట క్రుథాధ గాంధార్యా । సాంత్వితాఃపాండునందనాః
ప్రణేము ర్మాతరం కుంతీ । మపి పత్న్య సమన్వితాః॥ 41
- సా శత్రువిక్షతాః పుత్రాః । సంస్పృశంతీసు దుఃఖతాః
పుత్రశోకపరిదూషాం । ద్రౌపదీమప్యసాంతయత్॥ 42
- గాంధారీచ స్వకంపుత్ర । శోకంతస్యైసివేద్యతు
దృష్టాం తత్వేనభూయస్తాం । పర్యసాం త్వయదాతురాం॥ 43
- పారాశర్యవర ప్రధానవిభవా । స్సంప్రాప్తయా దివ్యయా
దృష్ట్యాసాధనుదూరతస్థిత । మప్రిపేక్ష్యాహవ త్కౌతలం
గాంధార్యంతి కవత్ మృత ద్విపహయత్కోణీశ దేహకులం
సంకీర్ణం బల కాక జంబుకముఖై భూయోరు రోదాతురా 44
- వ్యాసానుమత్యా ధృతరాష్ట్రభూపః । కృష్ణంపురస్కృత్య సపాండునూనుః
ప్రవిశ్యత ద్భారతయుద్ధభూమిం । రురోదపుత్రాః ప్రతిసానుబంధాః॥ 45

స్నుషాశ్చరాజ్ఞోవరయానవాచానైః

రణస్థలం తత్రవిగాహ్యభీషణం

నిరీక్ష్యభర్తౌ తనయాంశ్చసోదరా

విసేదు రుచ్చైరుదితేనసంస్థితాః॥

46

ఆమంత్రి గాంధార్యధ వాసుదేవం

పశ్యంత్య పత్యాని మృతాని చాన్యా

తత్తత్సశోకం బహుభాషమాణా

రురోధ భూయోవిలలాప చాపి॥

47

దుర్యోధనం పశ్య నికృత్త సక్తిం

శయానమస్యాం భువిగృధ్రవీతం

త్వాం మాంచ తాతం వినురంచ భీష్మ

ముఖాంశ్చ శేతే హ్యవమాన్యసోయం॥

48

ఇమాంశ్చ పుత్రానపి పశ్య కృష్ణభీమేనయుద్ధే గదయాం హతాంగా

స్నుషాశ్చమే పశ్య పతిః గతానూః॥పరిష్వజానా రుదితాశ్రు కంఠిః॥

దుశ్శాసనోయం గదయా హతాంగోభీమేన శేతే రుధిరోక్షి తాంగః

ఏతన్నిమిత్తో హ్యవయో యమాసీత్॥స్యదస్యకర్షద్రుపదాత్మజాంయః॥

అయం వికణః పతితో గతానుః

తం దుర్ముఖం పశ్య సచిత్రనేనం

వివింశతిం దుస్సహ మప్యధాన్యా

పుత్రా నృమేర్మా రుధిరోక్షి తాంగాః॥

51

పశ్యాభిమన్యం శతమన్యసారం॥మత్పుత్రబాణైః పరివిక్షతాంగం

భర్తారమాసాద్య హలే రుదంతి॥సంపశ్యవై రాటనుతామిమాంచ॥ 52

భర్త్రానహైషాహివిహృత్యకాలం॥షడేవమాసానిహసప్తమేతు

వైధవ్యమాసాదితవ త్యుదార॥దుఃఖప్రదం దీర్యతిత స్సనోమే॥ 53

అయం విరాటః పతితోగతానుః॥ద్రోణేన శేతే పరివీరకాకః

వైకర్తనోయంవిజయాశ్రువిధ్ధః॥గురోహిఃశాపేన గతాయురాసీత్॥ 54

ఆనంత్య బాహ్లిక జయద్రథ మద్రరాజ

ప్రాగ్జ్యోతిషాధిపతి భీష్మ గురూగతానూ

సంపస్య కృష్ణ శకునిం శల సోమదత్తైః
భూరిశ్రవాశ్చపతితోయ ముదారికర్మా॥

55

కాంభోజ కాలింగ బృహద్బలాంశ్చ
మృతా మారే పశ్య రణే మాతాంగా
పాంచాలరాజోద్రుపదో యముర్వాహం
ద్రోణేన శేతేపరిశామితాచిః॥

56

ద్రోణాశ్రు దగ్ధానిహపశ్యధృష్టద్యుమ్నస్యపుత్రా నమరేంద్రతుల్యా
చేదీశ్వరోయం పతితోత్రధృష్టకేతుస్సకేతేనసుతే నసాకం॥

57

అయంహిపాత్రో మమలక్ష్మణోత్రశేతేహతః పాంసుభి రుక్షితాంగః
విందానువిందా విహపశ్యకృష్ణావంతీశ్వరా కృత్తమహీరుహభా॥

58

ఎవం విలప్య సుచిరం సుబలస్యనూనుః
పౌత్ర ప్రపౌత్ర సహితా తనయో పరానూ
మత్వాక్షయం హరికృతం కురుపాండవానాం
ఎవంతమాహకుపితా ప్రవిసప్తధైర్యా॥

59

సమోహి సంబంధితయాహి ధార్త
రాష్ట్రేషు పాండోస్తనయేషు కృష్ణ
ఉపేక్షసేతా కథమద్యనష్టా
మన్యేతేదే తత్తవచేత్యభీష్టం॥

60

శక్తోపియత్త్వ మిహ కౌరవపాండవానాం
సంశామ నేనుమతి మేవచ కర్ధనాశే
తత్త్వాంశపామి తపసాపతి సంశ్రయేణ
లభేన తత్ఫలముపాత్నుహి లోకనాథ॥

61

ఇతస్తు షట్త్రింశతమేహివర్షేప్రాప్తే భవాం శ్చాపి విసప్తపుత్రః
విలుప్తబంధు విచర స్మరణ్యోమృతోభవిష్యః కుపధైవకృష్ణ॥

62

న్నుషా యథామేతవనైవయోషాః
న్నుషా దయ స్తప్తహృదోభవిష్య
ఇత్యేవ మాకర్ణ్య వచోతిరూక్షం
స్మయన్నిదంప్రాహ హరిశ్చదేవీ॥

63

సంహారాహం పృష్టిచక్రస్య జేవిజ్ఞాతం చైతన్యావి సర్వంమయాపి
దేవై రేతే ధానవై రప్యవధ్యానిశ్యేయైర్వై యాదవా సర్వవివ ॥ 64

ఇత్యుక్త్వాతాం హరి దేవీం! పర్యాశ్వానయదాతురాం
అథ ధర్మసుతం ప్రానాధృతరాష్ట్రాధృతిం గతః ॥ 65

హతానానుత్ర శస్త్రేణ! ప్రాప్తానాం బ్రహ్మణోగతిం
కారయ స్వక్రియాం పుత్రాధర్వా హ్యేమాం పరాగతిః ॥ 66

ఇతి పితౄనమాధిష్ట! ధర్మనూను ర్మహామతిః
బాహుశ్చ ధర్మణీశానాం! మృతానాం సంస్కీర్త్యాకృతే ॥ 67

సుధర్మ ధామ్య విదుర! సంజయ! ఆదిశద్వితం
ఇంద్రనేనముఖానాత్సౌభృత్యా నపి శుచాకులః ॥ 68

తేపి ధామ్యాదయః కృత్వా! చితాః పృథగను త్తమాః
పైతృమేధికమాగేణ! దదహుస్తా న్న రేశ్వరా ॥ 69

అథ గంగాం నమాసాద్య! కుర్వ త్సునలికీయాం
స్మృత్వా కుంతీసుతం కణణం రుదంతీత్యానా పాండవా ॥ 70

కర్ణోహి పూర్వజో! భ్రాతా! భవతాం పాండునందనాః
కురుధ్య ముదకం తస్మై! మృతాయగతిమీయమే ॥ 71

మాతు ర్వచనమాకర్ణ్య! పాండవాశ్శోకవిక్ల బాః
విలేపు స్సుచిరం తస్య! స్మరంశో విక్రమంపరం ॥ 72

అథానీయచత త్పత్నీ! రాశ్వాస్యచ యుధిష్ఠిరః
తాభిస్సహదజాతస్మై! జలాంజలిముపసితః ॥ 73

ఇదంహి భారతం యుద్ధం! శ్రుణుయాద్యోవరోభువి
హరిణాలోకరిత్య! యై! కారితంస సుఖభవేత్ ॥ 74

ఇతి శ్రీమద్రామాయే పద్మపర్వ ప్రాసంగికాంతం
శ్రీపర్వవృత్తాంతాను వర్ణనం నామ పద్వింశతస్తకం

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

ఓం శోభనాద్రీశవైభవేమహాకావ్యే.

శాంతిపర్వవృత్తాంతారంభః

సప్తవింశస్సర్గః.

దేశోభనశైలేంద్ర
శిఖరాభరణాయితం
సృసింహవపుషం దేవం
లక్ష్మ్యాలింగితవక్షసం॥

ఎవం విధం సవిరచయ్యవిధిం యథాహాం
పాండోస్సుగో మహిభుజాం సమరేమృతానాం
మాసం పురా ద్భహిరువాస సహానుజాతైః
చద్మాహ ఘోషకతదోష నిరాసకామః॥

1

తం నారదాదిమునయ స్సముపేత్యగంగా
తీరే వసంత మభిగమ్య చతే సదృష్టాః
పృష్టాశివం జయినమప్య నవాప్తమీద
మాశ్వాసయః సహజబంధువధాత్తదుఖం॥

2

బాహ్వో బలేన తవచక్రిధరప్రసాదాత్
యుద్ధేజితాకిలమహీనృపతేమహాత్మా
ప్రాప్యశ్రియం జహిశుచం సఖబంధుహత్యా
జన్యం యదీదృశముశంతి సరేంద్రధర్మం॥

3

తమాహ కుంతీతనయోమునీంద్రంజితాఖిలా భూర్భగవత్ప్రభావాత్
విప్రప్రసాదా దపి భీమ కృష్ణబలేన వై వారిగణాన్నివర్త॥

4

లథాపి దుఃఖం హృదివర్తతేమే! బంధుక్షయాల్లోభకృతాచ్చరాజ్యే
జయోయమాభాత్యజయేనతుల్యః! నిహత్య పుత్రానుజమిత్రీబంధూః॥ 5
కృష్ణే యము త్పిడయతీవచిత్తం! హతాత్మజామే స్నుషయాచసాకం
స్మృతశ్చ కణోఽనిహతో మయేహ! భ్రాతృగ్రజో వర్ధయతీవశోకం॥

మాతేహ కుంతితనయం వివస్వత్ ప్రసాదలబ్ధం మమకణమాహ
వయంనవిద్మోగజనితుకర్ణంపురానచాస్మానపినానుజాతాః॥ 7

పుథాచయుద్ధోపగమేసమేత్యకణం యయాచాభయమాత్మజానః
తంచబ్రువంతీ సచ ధార్తరాష్ట్రవశ్యోవద న్నాతర మిత్యుదారం॥ 8

దుర్యోధనం త్యక్తుమహం సశక్తఃకృతస్మృతాస్యా న్మనుచే త్తథాహి
సంధింతుకుర్యాం యదితేనిదేశా ద్యుధిష్టిరేణైవ ముదాహరేయః॥ 9

కర్ణోజానా ద్భీత ఇతీవతస్మాద్విజిత్యయుద్ధేవిజయం సకృష్టం
సంధిం కరిష్యేంతకనందనేనపునశ్చమాతామమకణమాహ॥ 10

ప్రయుధ్యవాత్సం విజయేనపుత్రాభయంసుతానాందిశమే చతుర్ణాం
కృతాంజలిస్తామవదచ్ఛకర్ణఃనచైవహన్యాం చతురస్సుతాంస్తే॥ 11

పంచైవపుత్రాస్తవదేవిహిన్యుఃసహజానావా నియతం సకణాః
అథాలయం ప్రాప్యప్రథేమమథంనచావద స్సస్సచవాపరేభ్యః॥ 12

పశ్చాదహం మాతృగిరైవకర్ణఃఅజ్ఞాసిషం భ్రాతరమగ్రజాతం
దూయేహమస్మాత్ పరితప్తచేతాఃభ్రాతు ర్వధాద్ధోరతమాద్విగహాత్॥

యదా సభాయాం ద్రుపదస్యపుత్రీమూనీయకణాః కలువాచమూచే
కోవస్తదానశ్యతిమేసముత్థఃదృష్ట్వా తదంఘ్రి ప్రసు వాంఘ్రితుత్యా॥

రథస్య చక్రం కథమస్య భూమిజగ్రాసశాపశ్చకథంబభూవ
సర్వం తదే త ద్భగవన్నిదానింభ్రాతుశ్చిరితం వదమే సుహృద్యం॥

అథ కణస్య దేవమిణఃజన్మాద్యన్భుతవైభవం
కథయామానచరితంధర్మపుత్రాయధీమతే॥ 16

బంధువ్రణాశా దధ తప్త చిత్తంవిహాయరాజ్యం వసమేవగంతుం
తం ప్రస్థితం ఘల్లునభీసునేనయమాశ్చ కృష్టా విదుర స్సనూతః॥ 17

వ్యాసోమునినారద పర్వతౌచశౌరిశ్చ సామ్నావివిధాపదానం
నిదశకంఠ్యా చలితం మనోస్యసంఘాపయా మాసురహేచిరేణ॥ 18

పురప్రయాణాభిముఖం తతస్తంయుధిష్ఠిరం స్వీకృతరాజ్యభారం
ప్రహర్ష బాష్పైర్విసతోత్తమాంగంసమభ్యషించో ముసయ స్సకృష్టాః॥
అశాసితస్తే జయశబ్దపూర్వంప్రదక్షిణీకృత్యచతా మునీందా
హరే రనుజ్ఞం శిరసావహన్నాదురోహ పార్థ రథ ముజ్వలాంగం॥

తముక్షుభి ష్టోదశభి ర్నిరూఢం | అభ్యుత్థితం మంత్రజలై ద్విజాజ్ఞతైః
రథం సమానూఢ మద్రభశోభం | అన్వధ్యతిష్ఠ్వా అనుజానరేంద్రం || 21

ప్రగ్రహః సగ్రహీద్భీముః | పాండురంఛత్ర మజ్జానః
యమాతు చామరే శుభ్రేఽపిజతు స్తస్య మూర్ధని || 22

యుయు త్వరస్య స్వసర స్మ రేంద్రం | రథం సమాస్తాయమనోజవాశ్వం
ససాత్యకి స్తంభగవాంశ్చ శైబ్య | సుగ్రీవయుక్తం రథమకరూపం || 23

ధృతరా ష్టోపి గాంధార్యానరయానమధిష్ఠితః
ధర్మరాజస్య పురతః | ప్రయయా ప్రయతాత్మనః || 24

కుంతీ కృష్ణాముఖారాజ | స్త్రియో యానా స్యధిష్ఠితాః
క్షత్రాపురస్కృతా స్సర్వాహ స్తినంపుర మభ్యయుః || 25

గజ తుంగ రథాగై భూషితై స్తత్ర రాజా
సహ వినుతగుణోఽఘో వందిభి స్సూరముఖైః
పుర మవిశ దుదారం మండితం వైజయంతి
సుమగణవరధూపై ర్శోధమాన స్సమితీః || 26

పారై స్సమే త్యాభిగతో యథాహాం
అచారలాజైశ్చ శుభాక్షతైశ్చ
వికిర్యమాణః కుశుమైశ్చరాజా
వివేశత ద్రాజగృహం సుధాక్తం || 27

రాజా చిరంజీవజయేతివాచః | శృంగ్వర్జనానాం పురసంస్థితానాం
ఆశాస్యమానశ్చ బుధైర్ద్వజేంద్రైః | అవాతరత్ స్వందనతోనరేంద్రః ||
ప్రవిశ్య శుద్ధాంత ముదాత్తశోభం || మధ్యేతి దేవా సపి ధర్మనూనుః
ధామ్యం పురస్కృత్యతే ధాంబికేయ | మభ్యచాయత్ విప్రగణస్త్వైః
పుణ్యాహఘోషో ద్విజపుంగవానాం | సశంఖభేరినినదః ప్రభూతః
ప్రశుశ్రువే తత్ర సభాముపేతే | యుధిష్ఠిరే సానుజచక్రపాణా || 30

చిరేణ తస్మిన్నినదేప్రశాంతే | చార్వాకనామాద్విజ భిక్షువేషః
దుర్యోధనపైశ్చ సఖా ద్విజేంద్రైః | స్పృహం ప్రవిప్ల స్సహరద్ధితాధీః |
పాపస్త్వ నామంత్ర్య సవిప్రవర్యాః | రాజానమాహేతి విస్మయభీతిం
విందంతి బంధుఘ్న ఇతి ద్విజేంద్రా | భవంతమేతేనృపతేమమాస్మాత్ ||

శ్రుత్వా వచస్తత్ శ్రుతివేధివిప్రాస్సంప్రీడితాజోషముపేయరుగ్గం
విసమృముఢాతుయుధిష్ఠిరోపిప్రసాదమాయాచతతా సదుఖః॥ 33

అథ ద్విజాస్తపోదృష్ట్యాజ్ఞత్వాతం రాక్షసాధమం
చార్వాకసంజ్ఞం దదహుంకారైః శ్రోధదీపితైః॥ 34

పపాత సోపి నిదేగ్ధఃజనయన్ సృపతేర్ముదం
తస్యావద త్వరావృత్తంతదారాజ్ఞేయదూద్వహః॥ 35

కృతేయుగేయం కిలరాక్షసోభూత్ చార్వాకనామాస్వతపోబలేన
ఆరాధ్యసర్వాభయమా యయాచేవరం హిరణ్యదర మాదిదేవం
విప్రావమానేన వినాస్యనాశాభావంవరంప్రావిశ దబ్జజన్మా
ప్రవాషితతస్తేన తతాపసర్వాలోకానియంఘోరతరై స్వకృత్యైః॥

దేవై రథజ్ఞాపి తత ద్విచేష్టఃతానాహభీతా కమలాసనోపి
దుర్యోధనాఖ్యస్యభవిష్యరాజ్ఞఃకల్యంశ భూతస్య సఖత్వతోయం॥
ఆశ్వేపనశ్వే ద్విజపుంగవాపిమానేనమాభైష్టసుఖభవేత॥ 37

తథైవచా భూన్నుపతేనమిథ్యాభవేద్ధివాక్ సర్వపితామహస్య ॥ 39

హృష్టస్తతో ధర్మసుతో న్యషీదత్
ప్రాగాననః కాంచనదివ్యవీరే
తస్యాభిముఖ్యేన వరాసనేతా
నిషీదతు స్సార్వకియాదవేంద్రా ॥ 40

సార్వే నరేంద్రస్య ధనంజయస్య
భీమః పృథ వీరవరే న్యషీదత్
పృథాపిమాద్రీసుతసన్నికృష్టా
న్యషీదదేకా ససభాకనహమా ॥ 41

సుధర్మ ధౌమ్య విదురధృతరాష్ట్రాదయః పృథక్
నిషేదు దివ్యవీరేషుదాంతరాజతభార్మసు ॥ 42

పట్టాభిషేక సంభారేష్వానీతే శ్వధసర్వతః
ధౌమ్యఃపురోహితో రాజ్ఞోమహాషేకా మనుజ్ఞయా ॥ 43

ప్రాగుద కృపణాంవేదింకల్పయిత్వా విధానతః
వ్యాఘ్రుచర్మాస్తౌతే తత్రానర్వతోభద్రసంజ్ఞకే ॥ 44

అసనే సహపాంచాల్యా రాజానముపవేశ్యచ
జహావపావకంమంత్రపురస్కృత ఘృతాహుతైః ॥ 45

ఆదాయ శంఖమధతం హరిరభ్యషించత్
స్వం పాంచజన్య మమరేంద్ర మివ హ్యుపేంద్రః
భేరి మృదంగ పణవానక దుందుభీనాం
నాద స్తదా సముదభూత్ నినదౌ యథాభేః ॥ 46

పుపూజ రాజా బహునిష్కరుక్తైః
అమ్నాయ పారంగత వద్వీశేంద్రాః
తే చాపి రాజ్ఞేసహసోదరాయ
స్వస్త్వబ్రువన్ హృష్టహృదోజయంచ ॥ 47

ప్రత్యచ్ఛతాః ధర్మసుతశ్చ సామ్నా
భిషిచ్ఛభీమం ఖలుయావరాజ్యే
రాష్ట్రోపరోధేవిజయం రిపూణాం
నియమ్య మాద్రీసుతమాదిమంచ ॥ 48

బలస్య సంఖ్యానకరంచభక్తభృత్యో నియోక్తార మపి ద్వితీయం
సదాత్మన స్సన్నిధి సన్నివిష్టంశశా సరాజానుమ తేచ్యుతస్య ॥ 49

ఆయవ్యయ పరిజ్ఞానేకృతాకృత విచింతనే
నియోజ్య సంజయం రాజామంత్రే విదురమాదిశత్ ॥ 50

ధౌమ్యం పురోధ సంకృత్వానియమ్యాన్యా యథాయథం
పాలయన్నా స్తప్రధివీధర్మనూను ర్మహాయశాః ॥ 51

దుర్యోధన గృహం భీమఃపావిత్ర ద్భ్రాతురాజ్ఞయా
దుశ్శాసనస్య భవనమధ్యతిష్ఠచ్ఛాల్లసః ॥ 52

మర్మక్షణగృహంభేజేనకులోరాజశాసనాత్
మర్మఖస్యగృహంప్రీతస్సహదేవ స్సమావిశత్ ॥ 53

ధౌమ్యస్సుధర్మవిదురోరుజనూనుపుత్ర
నూతాశ్చ తత్ర నిలయా వివిశు ర్యథాహాం
కృష్ణోపి సాత్యకియుః సృపశాసనేన
గేహం వివేశ విజయస్య మహాఘోరత్నం ॥ 54

ఇత్యేవమేత్య సమవర్తినుత స్వరాజ్యం

శక్రోయధాత్రిదివమానదుదీణాసారం

ధామ్యే కృపేచ సద్భృశం పరివర్తమానః

సంప్రీణయన్ ద్విజగణా నపి భృత్యవర్గాః॥

55

సంస్థాప్యరాజ్య మనురక్తజనం నరేంద్రః

ద్రష్టుంపరేహ్ని గతవాన్ భగవన్నికాయ్యం

దృష్ట్వాసనే మణిమయే సునిషణ్ణమేనం

పృష్ట్వావ్యయం కుశలమాహ యదువచీరం॥

56

తవప్రసాదాదహమాపరాజ్యంజిత్వా విభో శత్రుగణాన్ సమస్తాన్

లబ్ధప్రేవర్గః పురుషై స్సదార్థ్యః|లక్ష్మీ రుపేతాచ సురేంద్రవంద్యా॥

ఎవం బ్రువాణం నృపతిం సకించిత్|ధ్యానం గత స్తత్ర హరి బాభాషే

రాజాపునః ప్రాహవిభో కిమేతత్|ధ్యానంతుమే బ్రూహి నతాయభక్త్యా॥

అథావదత్తం స్థితపూర్వమిద్ధం|హరిః పరాత్మా జగ శోభలస్య

శామ్య నివాగ్ని శృరతల్పసంస్థా|మాంధ్యాతి భీష్మస్తమహంస్మరామి॥

గంగాసుతో భార్గవతుల్యశేజః|శిష్యో వసిష్ఠస్య చ యోశ్రువేత్తా

తమస్మి భీష్మం సుననాగతోద్యయేనాస్మి నిత్యం శరణం ప్రపన్నః॥ 60

విద్యత్తమే శంతనురాజప్రతేతస్మి న్నుచేతే స్తమయం నరేంద్ర

అల్పీభవేయ సకలానిలోకే|జ్ఞానానిత ద్గచ్ఛతదంతికంత్యం॥

61

శ్రుత్యేథముక్తం హరిణానరేంద్రః|స్మరన్ పరం శాంతనవప్రభావం

ఆనందబాష్పస్థలితం యయాచే|భీష్మాభియానేచపురస్సరంతం॥

62

సఖ్య విధాతుం ప్రియ మప్రమేయో

హరి స్సమారుహ్య సుపణకేతుం

సుగ్రీవ శైబ్య ప్రిముఖై ర్వరాశ్వై

ర్యుక్తం యయా దారుకచోదితం స్వం॥

63

అన్వారూఢే హరి మథ శినేనకందనే ధర్మనూనుః

పాథోన్ ప్యేకం రథ మధిగతో భీమసేనో యమాచ

ఎవం గావల్గణి రపి కృపః స్వైరధైరస్వయస్తాన్

గచ్ఛన్మేవా వదదధహరి స్తత్ర రామప్రిభావం॥

64

జన్మాదిమంతత్ జమదగ్నినూనోః
శుక్రా హారే ధర్మసుతః ప్రహృష్టః
గత్వాకురుక్షేత్ర మవాప్య గంగా
సుత్యోప కంఠం రథతోనరూఢః॥

65

కృష్ణః కృపాద్యావిజయాదయశ్చనిరీత్యుతం దూరత ఏవ భీష్మం
రథావరూఢాః వినతాః ప్రజేనాః॥ వ్యాసాదిమర్మ యోగివరాంశ్చతంచ॥
హరిం తదా శంతనునూను రాత్మప్రశంసినం కౌశలవాదపూర్వం
సంస్తుత్యభక్త్యా పరమఃపునూనిత్య ప్రార్థయత్ దివ్యపదం మహాత్మా॥
తమాహ త ద్భక్తినుతః పరాత్మాహరిః ప్రసన్నః కరుణాసముద్యోః
దిశం హ్యుదీచీ ముపయాతిమితే॥ గంతాసిలోకానమలా స్మదీయాః॥

ఇదం త్వదానీం శుశ్రుమేవచోగ్యం
జ్ఞానం వినశ్యేత్ భవతః ప్రయాణాత్
తదద్య భర్మస్యసుతాయ భీష్మ
బూహిప్రియాయప్రణతాయధీమః॥

69

నచ ప్రమాదో భవతో భవేత్తే॥ రుజాచనస్యాత్ శరవిక్షణేన
దత్తం మయాచక్షు రవాప్యదివ్యం॥ దృష్ట్వాఖిలాధాః ప్రదిశాద్యరాజ్ఞే॥
ఎవం బ్రువాణే భగవన్తమీశం
వ్యాసాదయస్తేమునయః ప్రహృష్టాః
సామ ర్గ్యజర్మంత్రపదై ర్వచోభి
రానచురాసంశ్చ తదా శుభాని॥

71

శివ స్సగంధిః ప్రవవౌసమీరః॥ వృష్టిశ్చ పాప్తివ్యతత స్తభస్తః
నేదుశ్చభేర్యస్సమృదంగ నాదాః॥ గంధర్వవర్యాజగురప్పరోభిః॥

72

ఆమంత్ర్య భీష్మం తు మహామాయస్తే
నమస్కృతాశ్చైవ జనాదనేన
పాండోస్తనూజై రపి గౌతమేన
శ్చస్త్యాగమిష్యామ ఇతిహ్యుదీర్య॥

73

యయు ర్యధేష్టం తదనుక్షిటిశః॥ సుకేశవస్సాత్యకివాక్యపేణ
సహాదరః ప్రాప్యపురీంస్వకీయాం॥ ముమోదభు క్తాభిలరాజభాగః॥

74

హరిశ్చక్రయా ముపలభ్యసుప్తః ప్రబుధ్యచోషస్సురుగాయగాధః
భేరీమృదంగాద్యరవైశ్చనూతైః స్తుతః పరంబ్రహ్మహృదావిదింత్యమ్ 75

ఉత్థాయ పర్యంకతలా తక్మతాత్మాన్నాత్వాచజప్తాత్రివృతంచమంత్రం
అగ్నేనుపస్థాయ సహస్రవిప్రాః ఆరాధయామాససు గో హిరణ్యైః 76

కా జాపి చానుష్ఠిత నిత్యకృత్యః భీష్మాభియానాయ యదూద్వహేన
సంచోదిషో భ్రతృభిరాశుయుక్తః రథం సమారుహ్య హరిం జగామ॥

కృష్ణోపితేన సహితస్సహసాత్యకిన్యం
సుగ్రీవ శైబ్య కవలూచాకమేసువుమ్మైః
యుక్తం హయై స్సపదిదారుకదక్షిణాం
ఆరుహ్యచం కురమిమాయ నదీరనూజం॥

78

రథేభ్యోవరుహ్యప్రణమాస్త తస్తే
నదీజాయభక్త్యా మహద్భ్యో మునిభ్యః
నమస్కృత్య తల్పేశరాణాం శయానం
సముద్వీక్ష్య భీష్మం విషాదం ప్రయాతాః॥

79

శాండోస్సుతా తత్ర తథాన్య భూపానువాచ దేవర్షి రదీనసత్వః
పితామహేయం ఖలు భారతానాం జానాతి ధర్మా నఖలా స్మహాత్మా
యద్యస్తమి యాదయమస్తమియాత్
జ్ఞానంహి సర్వం నిఖలాగమోత్థం
తతోధునాపుచ్చత సంశయాన్ స్వాన్
గాంగేయ మాసన్న శరీరమోత్తమ్॥

81

నిశమ్య దేవర్షి వచ స్తదథాప్రప్టుం నశక్తాః స్వయమేవ భూపాః
మిథో నిరైత్తుంత యుద్ధిష్ఠిశేణతదానుశిష్టో హరిరాహభీష్మమ్॥

82

కచ్చి త్సుఖేనాతి గతానిశా తేస్థిరాచకచ్చితే మతిరాత్మనాచ
గ్లాని నతేకచ్చిదుపస్థితం తేజ్ఞానంచ కచ్చితే నిఖలాగమోత్థమ్॥

83

అ ధావా భీష్మో భవతః ప్రసాదాత్
నదాహ మోహశా నరుజాశ్రమశ్చ
పాణాయధాగ్యమలకం తదైవ
పశ్యామి ధర్మా నఖలాన్ వరాత్తే॥

84

తదన్వవాదీ ద్భగవాన్ నదీజం మామే వవిధ్యాది పరం పుమాంసం
మమ ప్రసాదా త్తవకిర్తిరత్రాత్మయాభవేత్ మత్పదభక్తిభాజః॥ ౮౮

ఎతే సృపాలా నిఖలా భవంతి మన్వానతే ప్రశ్నపరానదీజ
ఎభ్యోహి ధర్మానఖలా విశిష్టాః ప్రబూహి సృద్ధోహి భవాన్మహాత్మా
తతో నారేశ్శాసన తస్సలజ్జాయుధిష్ఠిరః ప్రాప్య పితామహంతం
వీనీత చిత్తః ప్రణానామ భీష్మస్తం గూర్ధ్వృపా ఘ్రియన నందభూపం॥

భీష్మాజ్ఞయా తత్రనుఖం నిషణ్ణో
నుమాన్యసర్వా పృథివీపతీం స్తాః
కృష్ణం గురూం శ్వప్రీణి పత్యభక్త్యా
యుధిష్ఠిరో పృచ్ఛదశేష ధర్మా॥ 88

తతోహి భీష్మః ప్రణిపత్యభక్త్యా యదూద్వహాయాపి సనాతనాయ
ధర్మస్య ప్రత్యేణ తదాను పృష్టాః ధర్మానశేషాః క్రిమశౌభ్యవాచ॥

శ్రుత్వాచ పాండోస్తనయ స్సమస్తాః
ధర్మా తమామంత్ర్య పురం ప్రవిష్టః
గతేషు పంచాశదహ స్సుభూయః
దదశ్చ సాకం హరిణానదీజం॥ 90

భీష్మస్త ముత్థాప్య కృతప్రణామ
మం ఘోర్వః ప్రహృష్టః ధృతరాష్ట్రభూపం
ఆశ్వాస్య చోద్వీక్ష్యహరిం ప్రణమ్య
తుష్టావ వేదాంత వచోనురూపం॥ 91

తతో హ్యనుజ్ఞాప్య మునీ సమస్తాః మనోనివేశ్యాచ్యుత పాదపద్మే
విశల్యగాత్రః ప్రవిభిన్నమూర్ధాః సమభ్యుపేత స్త్రిదివం సభీష్మః॥ 92
దివ ముపయతి తస్మిన్ పాండవో దుర్మనాస్త్వై
రనుజనిభి రుపేతశ్శాసనా నందనూనోః
అత నుతపితృ మేధప్రోక్త సంస్కారమస్తై
దివి భువి విబుధానాం పశ్యతాం విస్మయేన్॥ 93

మలయజ ముఖదారు స్తాస్తృతాయాం చితాయాం
కురుపతి మధిరోవ్యవ్యాంతకా శాశిరస్కం

సయన వదన నాసా శ్రోత్ర రంధ్రేషు సాజ్యౌ
సమను కనక ఖండానక్షిప త్సక్షితిశః॥

94

జ్వలన మురసి తస్యస్యస్యచేలా స్త్రుతస్య
క్షితిపతి రపసవ్యం చాపికృత్వా సమంత్రం
సహ యువతి భిరన్యైస్సంజయ త్సత్ప్రముఖైః
తీల జల మధదాతుం జాహ్నవీ మశ్శుపేతః॥

95

పయసి సపదితే భీష్మనూస్తే సుతాయ
ప్రబలతనయ దుఃఖవ్యాకులౌత్థాయ నీరాత్
చరిత మతుల మస్య ప్రబ్రువంతీవ్యరోదీన్
సహి జగతితనూజా ద స్తిహాద్వాస్పదం॥

96

ఆశ్వాసయా మాస తదా రుదంతీం
విహవసో స్తస్యవ సోస్తుశాపాత్
పుత్రాత్మనా జన్మనిగద్య గంగాం
కృష్ణాగతిం తేన గతాంచ ముఖ్యాం॥

97

సావేదితాథా ధృతిమాప్య గంగాజహాశుచం పుత్రవియోగజన్యాం
రాజాతు సంస్కృత్య పితామహంతాద్గుణా స్సర్వశోకయుతః పపాతః॥

వ్యాస సుకృష్ణస్త మథా పదానై
నానావిధై స్వస్థహృదం చకార
సశాంతచిత్తో సగరం పృవిశ్య
పితుర్మతేన ప్రశశాస రాజ్యం॥

99

స్వంపాపకర్తాణ ముదీత్య భీష్మద్రోణాదిమానాం నిధనాద్రుదం తం
కుర్వశ్యమేధం సకలాఘశాంత్యాఽత్యాహ పాండో స్తనయంముసీంద్రః
వ్యాసం తతోధర్మసుతోధ్యవాదీత్ | సయోధనేన త్సహోహి | కోశః
అదక్షిణం యజ్ఞముశంతి సప్తంతదద్యదూయేద్రవిణస్యతోపాత్ ॥ 101

తతోవ్యాసః

పురాయగ్విస్మయ మరు త్తస్యయజ్ఞే
సరేంద్రిస్యవిప్రైహి మాత్రా స్థితం తత్
సమానీయతేనాశ్వమేధం విధత్స్వే
త్వదీర్యావదత్తాం మరు త్త స్వచర్యాం॥

102

శ్రుత్వా వ్యాసస్యవచనం స్వస్థాత్మా ధర్మనందనః
కర్తుం నిశ్చిత్య తురగిమేధం రాజ్యమవస్థితః॥ 108

హరిశ్చ సాకం విజయేన సఖ్యాపుణ్యేషు తీర్థేషు వనేష్వగేషు
చరన్ పరాంప్రీతి ముపాదదానః॥ ని నాయ కాంశ్చిద్దివసాన్ పురేస్థితః॥
తతః పురీం గంతుమనాస్సంకీయాం హరి నన్ రేంద్రాయ నివేదితం తత్
శశాస పార్థం సచ తద్వియోగిదుఃఖాకులస్తం ప్రణానోభ్యువాచ॥ 105

త్వం గంతాసి పురీం కిలాద్యథ గవన్ తత్కాచిదేషావిభో
విజృష్టిర్మమ యత్పరా రణముఖే జ్ఞానం త్వయోక్తం పరం
బభ్రంశానవధానతా కులహృదస్తస్యే పునఃప్రీతితః
దత్వామామవసహ్యముత్ర పరమం పాప్యం నారేత్వత్పరం॥ 106

అథ తమాహ హరిః కరుణానిధిః॥ యగుపదిష్ట మభూద్భవతేపురా
తదిహ సాప్రతివక్తు మలంపునః॥ నతుహి విస్మృతవానసి మోహితః॥

అథాపి సద్గత్యుపసాధకం తేవత్వ్యామి విజ్ఞానమనాదిసిద్ధం
యద్రాహ్మణో మహ్యమువాచ పృష్టః॥ కశ్చిత్పరాబ్రహ్మగృహదుపేతః

ఉక్తేష్ధ మనుగీతాఖ్యం॥ ఎకత్రింశద్భిరాతతం
అధ్యాయైః సాండువ్రత్రాయా సమ్యక్స్థిరపాదిశత్॥ 109

నిశమ్యానుగీతాం సితాశ్చః స్థిరాత్మా
ముదం ప్రాప కృష్ణోప్యధద్రుష్టకామః
పితృభాతృముఖ్యా పురీం ద్వారకాఖ్యాం
ప్రజామీతి పాథకం ప్రయత్నాదువాచ॥ 110

అంగీచకార పాథోఽపి ప్రయాణం నందజన్మనః
సాజ్ఞానోధ హరిదన్వోఽయుధిష్ఠిర మగాద్ధురేతం॥ 111

ప్రవిశ్య రాజ్య సదనం యదూనాం
పతి స్తముద్వీత్య పృథాతనూజం
ప్రణమ్య హృష్టో ధృతరాష్ట్రభూపం
భీమాది సాంశ్చాప్య వదత్ప్రయాణం॥ 112

అనుమతోధ హరిస్త పృథాభువారధవరే వ్యధిరోవ్య నిజానుజాం
గజపురా నిరగాత్సహ సాత్యకిః॥ పురజన్తై రనుకీర్తితసద్గుణః॥ 113

తమనుగమ్య హరిం నృపతిద్దుదా|నగరసీమ కథం చిదుపాగమత్
పునరపి స్వగృహం హరిరప్యగాత్|శుభనిమిత్త శతేక్షణవాషిఠః||114

మరుభువిపథి వీక్ష్యో దంకసంజ్ఞం మహాషిఠం
శివ మమల మపుచ్ఛ దృక్తిత స్సంప్రపూజ్య
సచ మునిరవదత్తం సమ్యగా రాధ్యకృష్ణం
సపది చృదితచిత్తో మాయయా చిత్రశక్త్యా|| 115

సాండోస్సతాశ్చ ధృతరాష్ట్ర సుతాశ్చకృష్ణ
కచ్ఛిత్రప్రశాంతి మగమృథవతః ప్రయత్నాత్
మన్యేభవం తమతిమానుష శక్తియుక్తం
తేనైవతే శివముపే యురితీవమన్యే|| 116

అథ హరిరువాచ మహాషిఠం|

యత్నఃకృణో బహువిధోహి మయాప్రశాంత్యై
తేహం తథా విదుర భీష్మ ముఖైర్మహాషేః
దుర్యోధనస్య సహజ స్సహసౌబలేన
కణేన చానుగతః శ్రితవాన్నసంధిం|| 117

యుద్ధంతో గ్య భవదేవ మునేసుభీమం
సర్వేక్షయం సమగమృఖలుధార్తరాష్ట్రః
పంచైవపాండు తనయాస్సమరే వశిష్ఠః
సర్వంతజేత వపితే విదితంప్రభావాత్|| 118

శ్రుత్వోదం కో దేవకీపుత్రవాచం
రుప్తస్తస్మిన్ ఎవ మూచెముసీంద్రః
సత్రా తాస్తే శక్తియుక్తే సతేయత్
శక్ప్యేయంత్యాం రోషితో బంధునిఘ్నం|| 119

భగవానపి తం సమూచివాన్|సహిశాపం మమదాతు మహాసి
శృణుశాపివచో మమాధునా|నతపస్సంక్షిప్త కష్టసంచితం|| 120

ఇత్యుదీర్య హరిరాగ మాంచవై|బోధితం స్వమమలం సనాతనం
సన్ని వేద్యమునయే త్వదశ్శయ|ద్రివ్యచక్షురపి సందిశేముదా|| 121

తద్విశ్వరూపం ప్రతతం జగత్త్వాం
సంహృత్య తస్మాథ్ నయామహాషేః

స్వనైవ రూపేణ చతుర్భుజేన

తం ప్రీణయామాన మునిం ముకుందః॥

122

తత స్వమాహత్యై పదాప్రళాంత

హృదా మునీంద్రేణ వరం వృతోసా

హరిర్మరౌ సీరముదే త్వితీతి

యదాంబ్యపేక్షా స్మరమామువాచ॥

123

విదీపియౌ తస్య సతస్సయోగినః

జటానఖేంద్వం శుభిరంబుజేక్షణః

అనుజ్ఞయా తస్య పురీమగాత్స్వకాం

స్వదశేనాధోఽత్కలికాకుల ప్రజాం॥

124

ప్రవిశ్య కేహం భగవాన్విభూషితం ప్రణమ్యపితే కృతపాదశోధనః

ఉవాచపితే సమరప్రవృత్తిం అశేషతః కణకరోరరూపాం॥

125

దుఃఖం సమాభూ త్పితురిత్యపూచద్వధం సుభద్రా తనయస్యశౌరిః

తత స్సుభద్రాం తరగూఢపుత్రశోకాగ్రజం తత్కథనే న్యయుంజుః॥

శ్రుత్వాథ దాహితీవధం సశౌరిః యథావదుక్తం వారిణారుదిత్వా

చిం తతః శ్రాద్ధమదాత్సపుత్రబంధుర్మహాద్ర్యే సమృద్ధియుక్తం॥

127

అసాంత్యయ తం పితరంచ బంధూః కృష్ణాభిమన్యో నికథనే నదీనాః

తద్దైవ సాండ్లోస్తనయాః పురేన్వేభిమన్య దుఃఖేన సశాంతిమాపుః॥

త థోత్తరా చాపి విభుక్తి నిద్రాసంశోచతిస్మ స్మృతవీరభర్త్రా

గభోఽపి కుక్షౌ చిరతోవ్య దృష్టావిలీయతే శోక కరోహితస్యాః॥

వ్యాస స్తదాగత్య విరాటపుత్రీమాశ్వాస్య ధర్మస్య సుతం బభాషే

హరేః ప్రభావాద చిరాదయంతేపౌత్రాః ప్రజాయేత కులవతంసః॥

చోది తోధ మునినాసధర్మజః వాజిమేధకరణాయ భూమిపః

భ్రాతృభి స్సహపురోధసా ద్విజైరభ్యయా ధిమగిరిం ధనాలయం॥

131

ఆరాధ్య తత్ర గిరిశం వరమాల్యగంధైః

తస్యాజ్ఞయాధనమనేకవిధం నరేంద్రః

ఉద్భృత్యతేన సహితః పురమా జగామ

కర్తుంచ సంప్రీయ తతేస్మ తురంగమేధం॥

132

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవమహాకావ్యే ఉత్తర

భాగభాటతవృత్తాంతవర్ణన శాంతిపర్వవృత్తాంతాను

వర్ణననామ సప్తవింశస్కం॥

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవానమః.

ఓ శో భ నా ద్రీ శ వై భ వె మ హా కా వ్యే.

అథాశ్వమేధసర్వవృత్తాంతారంభః

అష్టవింశస్సర్గః.

కారితో ధర్మసుతేన కృష్ణం
సబంధువర్గః గజసాహ్వయంతిత
పురం ప్రవిష్టః ప్రణివత్య వృద్ధా
నుపాస్తతతైవ మభేక్షణార్థం॥

1

అపాండనాశ్రుగ యదభూ ద్విస్సృష్టాద్రోణస్యపుత్రేణ పురోత్తరాయాః
గభే తదంత భగవాన్సప్రవిష్టః॥రక్ష చక్రేణ విదగ్ధమేతం॥

2

శిశు స్సశక్తి మధువైరిణస్తాంసర్వేషుచ జ్ఞాపయాతుం తదానీ
వినిగతో భూనుదరా న్నరేంద్రాప్రత్యాశ్శవాకారయుతో విచేష్టః॥3

తం వీక్ష్య కుంత్యాదినిరేంద్రనార్యో
క్రుశ్యే హరిం సోపి హతాత్ స్వగేహత్

వినిగతోరిష్టగృహం ప్రవిష్టః

శుశ్రావ సంక్రందనముత్తరాయాః॥

4

సా వీక్ష్య కృష్ణం విలలాప భూయస్సంజీవనాయాత్మశిశో ర్మృతస్య
సంప్రార్థయంతి నివత తస్యవిదాబ్జయో ర్మృత్యుపతే స్తనూజాః॥5

పాంచాలపుత్రీచ పృథాతథాన్యా రాజస్త్రియో దుఃఖవిమూఢచిత్తాః
శిశు ర్మృతోయం కృషయాద్యజీవేత్తవాత్సవత్యంచ భవేత్తదుక్తం॥

తతో హరి భక్తపరామణ స్తోశవం పదాకేసమశ్చచిత్తేన

పస్పశే గభోఽపి సతత్పదాబ్జస్పశేన కించిచ్ఛచచాల రాజే॥ 7

అథ ఖే భువిచాపి మంగళాన్యదభూవన్ బహుధా దినేతదా

నచ కోటివిభావనూపమాదరుచే కౌరవభూషణ శ్శిశుః॥

8

తస్యధర్మసుతో రాజాజాతకర్మాదిసంస్క్రియాః

యథా విధ్యకరోత్ కృష్ణానుమతేన ప్రహషితః॥

9

పరితీ దితి నామాస్యచక్రే జగతి విశ్రుతం

వవృధే జనయన్ ప్రీతిం సశిశుః పాండుజన్మనాం॥ 10

శతిపయేషు గతేషు దినేస్వధోమనిరుపేత్య పరాశరనందనః

తురగమేధ విధానకృతే పృథాసుతమచోదయదాశు సకేశవః॥ 11

వ్యాసానుమత్యాధ నియుజ్యరాష్ట్రాసంరక్షణే భీమ మజాతశత్రుః

అశ్వానుసృత్యాం విజయం కుటుంబితం తేచచూదీతనయాస్యయుజ్జ

స చైత్రమాసస్యతు పూణిమామాయాం

ప్రవిశ్య దీక్షాం కురువంశనాథః

విధాయ శాంతీశ్చ శివాస్తు రంగం

ముమోచ హృష్టఃఖలు కృష్ణసారం॥ 13

కృష్ణాజనం దండమపి ప్రబుధ్రితక్షామాంబరోధర్మసుతో బభాషే

యథావిరించి స్సవనేతథా స్యానురూపవేషా స్సకలర్షిజశ్చ॥ 14

వాజీవిస్మప్త స్సతుపూర్వమాగాదుదగ్ధిశం చందనమాల్యదీప్తః

తమస్వగాత్ మధ్యమపామనూనుగ్ధాండివధన్వాన్మపశాసనస్థః॥ 15

సత్రిగర్తానగాత్పూర్వం వాజీధర్మతనూభువః

గృహీతుకామాస్తం వీరాః త్రైగర్తాః పర్యవారయన్ ॥ 16

అథాజ్ఞానస్యత్రైగర్తైస్సమరో రోమహర్షణః

అభవద్యపురా తేన నిజ్ఞాతా భారతాహవే॥ 17

సూర్యవర్కాణమా హత్యత్రైగర్తాధిప ముల్బణం

కేతు ధర్మాహ్వయం తస్యావరజంచాప్యపాతయత్॥ 18

అథా తనోత్ మహద్భుధ్ః ఫాల్గునోద్భుతవర్కణా

తస్మిన్నపి జితే తేన సర్వేతే ప్రేష్యతాం యయుః॥ 19

తతః ప్రాజ్ఞోతిషపురీమభీయాయ హయోత్తమః

తనయో భగదత్తస్యతదిశ స్తమవారయత్॥ 20

సప్రజదత్తో నాగేంద్రమారుహ్య భ్యాగతో ద్రుతం

త్రిరాత్రంతేన కాంతేయోయయోధ ప్రతిష్ఠి శ్చరైః॥ 21

చతుర్థేహని భీభత్సుః కథంచి త్రస్యవారణం

నిపాత్య తంచ జిత్వాగాత్ సింధుదేశం సహర్వతా॥ 22

- అధసింధున్మపై హాన్యగ్రహావ్యతిపక్తాత్మభి రద్భుతో రణః
అధవ ద్విజయస్యతత్రతన్వ్యధునో త్పత్తిభి రుగ్రహాతిభిః॥ 23
- సతు ధర్మతనూభువాన్మహానహివధ్యా ఇతిచోదితోపిన్
విశితైః పరివీశితోధికంబహుధా సింధుపతీ సమారయత్॥ 24
- స జయద్రధనాశకోపి తైగ్రభివృష్టో విజయ శ్చితేషుభిః
ప్రవిధూయ సవాజకుంజరాననయత్రాన్ యమలోకముద్భవం॥ 25
- తనయస్తు జయద్రధస్యతంహాయమాకర్ణ్య యమాత్మజేరితం
తమనుద్రుతమజ్ఞానంచవై మృతినూపాశుభయాత్కిరీటినః॥ 26
- జననీసురధస్యదుశ్శలాధృత రాష్ట్రస్యసుతాధపాల్గునం
పతిపుత్రశుచా జతాభాకంసురధస్యోపనిధాయ చావదీత్॥ 27
- కరుణాం కురువీర బాలిశేమమపాతే విత్పహీనతాం తే
తవచాగమనం నిశమ్యమేతనయోభీతసునామృతిం గతః॥ 28
- అభివాదయతోస్యపాపృనానిధిమస్మృత్య శిశోః పితామహం
తవపాత్రోమివైక్ష్యశేతుర్హాపరిపాహ్యేన మదభిసాహృదః॥ 29
- ఇతిప్రసాదిత స్తయాముహుర్ముహుః పృథానుతః
ప్రసన్నమానసోధాకేజయద్రధస్య పాత్రకే
విజిత్య వైరిణోబలాత్ హయారమన్వగాద్ధృతా
క్రమేణ సంచరన్భువం వాయోపి సవ్యలంఘయత్॥ 30
- భేజేమఃపురం నామసహయః ఘల్లునాన్వితః
యత్పాలయతి రాజేంద్రః ఘల్లుని బలభ్రువాహనః॥ 31
- పితరం స నిశమ్య వాజినానహసంప్రాప్తపురాంతికం నృపః
ద్విజవర్యపురస్కృతోచితమిత మభీయాయవినితమానసః॥ 32
- తామవిచ్ఛేద సుతాల్పరాజాంతుతర్ధరాస్థితోజ్ఞానః
యుద్ధాయైవవినిర్యాపీత్యానా శాపాపవీడితః॥ 33
- తత్ శ్రుత్వా చితాయన్ బభృవాహనో వాఙ్ముఖస్థితః
ఉలూపీ తం సమాసాద్యయుద్ధాయైవహ్యచోదయత్॥ 34
- ఉలూప్యావచనాద్బభృవాహనోయుద్ధకౌతుకః
సన్నద్ధవర్మారథమధ్యయాశ సింహకేతనం॥ 35

- అభియాశోజ్జనం యోధైః హయమగ్రాహ యన్నిజైః
తతో నదస్థితం పుత్రం భూమిష్ఠో విజయోభ్యయాత్ ॥ 36
- యథాదైవాసురం యుద్ధమభూత్తత్ర తయోరణః
జత్రదేశే జఘాన్తాగ్రేపితరంబభువాహనః ॥ 37
- సమూఛాంభూయసీం గత్వాపునస్సంస్థాప్య చేతనాం
నారాచై రజ్జనః పుత్రమభ్యవపా త్సువేగితైః ॥ 38
- భిన్నేషు తేషు నారాచేష్వజ్జన స్సూనునా ద్రుతం
నిపాత్య కేతుం తురగాః అనయ ద్యమసాదనం ॥ 39
- పదాతినా సుతేనాథాగ్రాహమపితనాయకః
తుప్తః పుత్రస్యవీర్యేణాపార్థస్తం భృశమాదయత్ ॥ 40
- సతేన సుభృశం విద్ధః సుపుగ్రేవేషుణాజ్జనం
హృద్యవిద్యద ధక్షిణ్యాం మోహితః పతిశోజ్జనః ॥ 41
- దృష్ట్వా తం పితరం బభ్రువాహనః పతితా భువి
ముమోహపతితః పూర్వం విద్ధోగ్రాహం మహేషుభిః ॥ 42
- చిత్రాంగదాధతనయం పతితం ప్రియంచ
దృష్ట్వావిముహ్య శుచయాకులితాచిరేణ
భూయః ప్రతీతధిషణా పురశో హ్యలూప్యాః
సఖ్యావిలాపపరమాబహుధా రురోద ॥ 43
- పశ్య ప్రియంచ తనయం పతితౌషణీంద్ర
ః న్యేత్వదధా మముకావిహజీవయస్య
ధర్మో నచైవతనయేన నిపాతనాథం
శోకంజహసి యదయం సఖత త్ప్రసీద ॥ 44
- తదనుధవములూపీ ప్రావద త్ప్రాదునూనో
కిమిహభువిహి కేషే శోకముద్దీపయన్మే
అయ మనుసంజీయ స్తేహయో ధర్మనూనోః
తదిహమృతిముపితః ప్రాణదోష్యస్యనాథ ॥ 45
- అగచిత్రాంగదాపార్థః మృతకల్పం నిరీక్ష్య తం
విదీణాహృదయాతన్యప్రాదాంతికగతాపతత్ ॥ 46

సబధ్రవాహనో వ్యధ ప్రవన్న చేతనః పునః
నిరీక్ష్యమాతరం పతిం మృతం తదావిమూఢితాం
స్వమంతకారిణం పితృస్విచార్యదుఃఖిన్ భృశం
బభూవ జీవితే తదా గతస్పృహే నరేశ్వరః॥ 47

పితృర్వధస్యనిష్క్రూతిం విధాతు మజ్జానాత్మజః
క్షీణాపుపావిశద్వృతం విభోజనం సమాశ్రితః
నిరీక్ష్య తం సమాతరం నశాం గతంతు తాదృశీం
వ్యచింతయ త్పరాయణం మణిం ఫణీంద్రకన్యకా॥ 48

అథాబభాషే తనయం హ్యులూపీస్సంప్రీణయంతీ జనమానసాని
ఉత్తిష్ఠ పుష్కైషజిత స్వయూయం పాథోన దైవై రపి దుర్విలంఘ్యః॥
మాయామయైషారచితాహి పుత్రపితృశ్చతేదశశయితం బలిత్వం
ఋషిపురాణోయమవేహి రాజః । నధేనదోషోత్ర సశంకసియః॥ 50

ఇత్యుక్త్వా మణిముద్యంతం ఉలూపీపాథశపతుని
స్యక్షిపద్యేన ఫణిపః । మృతా స్సంజీవితాః పురా॥ 51

మణిసంపకతః పాథః । ఉదత్తిష్ఠ త్ప్రసృప్తవత్
నిరీక్ష్య పితరం బభ్రుః । చాహనః । ప్రాణమన్మదా॥ 52

వవృషః పుష్పకమాణి నేనువక్తాం నుభి యోదివి
చిత్రాం గదాసహేలూప్యాః । ముముదేవీక్ష్య తంపతిం॥ 53

అథాజ్ఞానం ప్రాధేయదాత్మపుర్యాం
వస్తుంసశాం సక్షితిషః ప్రనాద్య
సచాపి నైచ్చత్ సగరప్రవేశో
నదీక్షితన్యాహా ఇతి ప్రబోధ్య॥ 54

తురంగ మేధక్షణవీక్షణాయ । యుధిష్ఠిరస్యైహి పురీం తదీయాం
ఇత్యానుశిష్టో మణిపూ నా రేంద్రః । పాథేనతుష్టాథ తథేత్సువాచ॥ 55
తదన్వనుజ్ఞాప్య సుతంచ పత్నీ । హయానుసారీ నిరగాత్కిరీటీ
హయోపి దేశా విచర న్న సేకాః । అభ్యాగతో మాగధదేశమృద్ధం
తస్యో మాగధపూర్వాధః । సహ దేవతనూభవః
మేఘసంధిరుణద్ధిస్తహయం సగర మాగతం॥ 57

ప్రవృత్తే ధతయో స్సమరోమహాః మగధరాజధనంజయయోః రుహ
వ్యకిరదజానమాశుగరాశిభిః మగధరాట్ బలగర్వసముద్ధతః॥ 58

స విధమూర్తి ర్మగధేశబాణైః భృశం పలాశ స్సుమితోవరాజా
ప్రగృహ్యగాంధీవమధిజ్యమభ్యావశీత్ పృషత్కైనిశితై ద్విషమంతం॥ 59

సీత్యా తురంగా విత్సదద్భుతస్య
హృత్వా నియంతు శ్చశిరః క్షురేణ
ఛిత్వా ధనుః కేతనమవ్యవన్యా
మపాలయ ద్దశితనై జవీర్యః॥ 60

తతోగదా తేన నియంత్రితాంచ
నిష్కంచుకాహిజ్వలితాం కిరీటీ
నిపాత్య బాణైః స్మృతధర్మవాక్యః
నైచ్చ నిహంతుః మగధాధిరాజం॥ 61

ఇతి జిహ్వో మగధేట్ సకిరీటినా
తమభిపూజ్య ససామభి రచితః
హయమముంచదధో విజయః క్రమాత్
అగమదభిపదావిషయా స్పహూః॥ 62

వంగా పుత్రాకోసలాం శ్చాపి జిత్వా
పార్థ సౌశ్వశ్చేదిదేశం జగామ
శుక్త్యాఖ్యానాం చేదిసానాం పురీంతాం
ప్రాప్తం నాహంత త్సరేశోన్యవారీన్॥ 63

శరభం శిశుపాలసందశం విజయ శ్శుక్తిపురస్యనాయకం
సవిజిత్యహయంన్యవర్తయ ద్విషయా నంగ కిరాతటంకణాః॥ 64

గత్వా దశాణాం సపిత త్పురేశం చిత్రాంగదాఖ్యం నృపతిం విజిత్య
నిషాదరాజానమ ధైర్యవ్యసుతం సభృత్యం విజిగాయపార్థః॥ 65

అథ దక్షిణసాగరాధ్వనాద్రవి డాం ధ్రాదిమ దేశ గోజానః
సహయ స్తదదీశ్వరా జయః ససురాష్ట్రాభిముఖో యయాద్రుతం॥

విలంఘ్య గోకణా మపి ప్రభాసం
హయోగమత్ ద్వారివతీం యదూనాం

పురీం తదాశ్వం యదువీరబాలాః

బలాన్నిగృహ్య ప్రయయాః పురీంస్వాం॥

67

అ ధోగ్రసేనేన విమోచితాశ్వః

దృష్ట్వాచ బంధూ వసుదేనముఖ్యాః

పాశాచ్యత్య సింధ్వధ్వ గత స్సవాజీ

గాంధారదేశం విజయో జగామ॥

68

శకునే రథనూను రుద్ధశోయయుమేతంతు రురోధసైనికైః

అభవ చ్చురగస్తయో ర్మహాబలి జిహ్వారివపత్రిభి శ్శితైః॥

69

సభగ్నమాళి ద్విజయేన యుద్ధేనిరస్తసైన్య శ్శకునేస్తనూజః

పలాయనాధీ భయ శోజానస్యనివర్తితోభూ త్పునరేవమాత్రా॥

పురస్కృతం తం ప్రనువా కిరీటీశకున్యపత్యం పరిసాంత్య సామ్నా

న్యయుంజ్జ రాజ్ఞః మఖపీతా యాగంతుప్రగృహ్యసున్యమనేనక్లప్తం

ఇతి సంచారితాశ్చేచిధరణి స్తురగోత్తమః

సాజానో హస్తినపురంనిరపాయతయాగతః॥

72

అధాజ్ఞయా ధర్మతనూభవస్యభీనో వ్యధతాధ్వరవర్యశాలాం

ప్రాసాద హర్మ్యోటజమం దురాభిప్రపాచతు శ్శాలమతైశ్చదీప్తాం॥ 73

విప్ర క్షత్రియ వైశ్య శూద్రపతయః ద్రష్టుం తదాహ్యాధ్వరం

ప్రాపుః కౌరవపట్టణం బహువిధం సత్కృత్య భీమేనతే

భుక్త్వాపద్రసపూర్ణమన్నమతులం తృప్తిం ప్రయాతాభృశం

పశ్యంతో ధ్వరవైభవం కురుపతేః తస్మ స్సపుత్రాదయః

74

ఆయాతే బల సాంబ సాత్యకి ముఖైః బంధూత్తమైః కేశవే

తస్మిన్ రాజ్ఞచ బ్రభువాహన సమాఖ్యా నేజానస్యాత్మజే

అస్యేష్వ స్యవసీధవేషు నృపతే ర్యజ్ఞోశ్వమేధో మహా

ప్రారభో ద్విజపుంగవై స్స విధిసా వ్యాసాజ్ఞ యర్హిగ్వరైః॥ 75

బైల్వాః పాణ్డాః ఖాదిరాశ్చాపి యూపాః

పట్పట్ క్లప్తాస్త్రయాపా స్సరమ్యాః

ద్వా తత్రాస్తా దేవదారుతద్ధక

శ్శేలుశ్చైవం చైకవింశాభిభుస్తే॥

76

సవనత్రితయం ప్రవర్గ్య మప్యనుసుత్రం విదధుర్యథావిధి

- శుశుభే క్షీతిరిష్టకాచితాగరుడాకారయతా మహీపతేః 77
- యాపేషు తేషు నియతాం త్రిశతీం పశూనాం
అలభ్యతైః హుతభుజం పరితర్పయిత్యా
సంజ్ఞస్య వాహా మపితేన నరేంద్రపత్నీ
మృత్విగ్వరా విధి వదస్సునువేశయత్ తాం॥ 78
- అథ విశస్యహయో దరమాదరాత్సవిధిన ర్ద్విగనుశ్రపితాంవపాం
సమజహేదనవేపురుషం స్మరత్॥ అఖిలయజ్ఞమయం కమలాసఖం॥ 79
- జిఘ్రత్ వపామోదమత్ప్రసమోదః॥ ధర్మాత్మజస్సానుజని స్వకీయాం
నునోదపాపం జహుప్రస్తోశోశ్వాసర్వాంగజాలం విధినత్త్విజస్తే॥ 80
- ఉద్ధిష్టాయాం దక్షిణాత్వేన పృథ్వాం
గాఙ్గాతేమాం దక్షిణామృత్త్విజాంతాం
దేయశ్వేనాఙ్గాసయత్ స్వర్ణరూపాం
వ్యాసాయోగీకేశవేనానుయాతః॥ 81
- స్వాద్దిష్టభూనిష్క్రమభూతమృద్ధాద్రవ్యపదదౌ వ్యాసక రేమహీశః
ఋత్వి గ్వకేభ్య స్సచశే యధార్హం విభజ్యత న్మోదమవాపురథా॥ 82
- వ్యాసస్తుభాగం సృమదాచ్చకుంత్యైః సాప్రీతీదానం జగృహేముసింద్రాత్
అస్వేద్విజా బాహుజవైశ్యశూద్రాః॥ సంమాచితా జగ్గురపిస్వదేశాత్॥ 83
- హరిశ్చ బభ్రువాహనశ్చ దృశ్యలానుతాత్మజః
ప్రపూజితా మహీభుజా యథాహా మ్రియరాళయాత్
మృదంగ శాఖ కాహా మనోజ్ఞనాద మ్రిశితా
దిశశ్చశాంత నిస్వనాః సమాపితే క్రమాత్తమే॥ 84
- మహాశ్వమేధమీక్షీతుం సమాగతా దివ స్తదా
సదస్సురేంద్ర గాయకా స్సమాప్త గాన సర్తనాః
స నారదాది వంగతాస్తతక్షితీశ కీర్తయ
స్సచావిశత్పరం నృపః కృతార్థరోజలాప్లవః॥ 85

ఇతి ఓశోధ నాద్రీశ వైభవ మహాకావ్యే ఉత్తర
భాగభారతవృత్తాంతవర్ణనై అశ్వమేధపర్వవృత్తాంతాను
వర్ణనామ అష్టావింశస్సర్గః॥

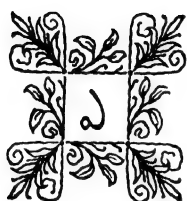
శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీ శోభనాదీశవైభవమహాకావ్యే.

— అథ స్వర్గారోహణపర్వవృత్తాంతః —

ఏకోనత్రింశస్సర్గః.

స మనుష్య తాశ్వమేధే ధర్మనందనే విభూతకల్మషే
సమ్యగనురంజితజనే రాజ్య మరుశాసతి రాజా
చాంబికేయ స్సభార్యః కాంతేయశిశుషా పరిసోషి
తాపి సస్మృత సహతపుత్రశతో దురంత దుస్తర
దుఃఖజలధిమగ్నంతరః తద ప్రకటయ న్నేవ కాల
మగమయత్ ||

1

ఎవ వర్తమానో ధృతరాష్ట్రో ధర్మాజ్ఞానయమైః క్రౌఠిన్యా విదు
రేణవ సహృదయమారాధితః కించిత్ కించిత్ శాంతవ్యసనోపి సంతత
దుర్యోధనాపకారిస్మృతావధమానరుమాభీమనేన నముదాహృతాః స్వపా
రుషప్రకటనీః కర్ణారుతుదావాచః శ్రుణ్వో పునః పున నావీకృత
వ్యసనో నిరస్తాహారాశోపి ధర్మనందనస్య నుఃఖముద్భవేదితి మన్వానో
సిచ్ఛ స్పృహప్రమే కాలే కించిదశ్నో కృత్రేణ సోధవ్యసనః కుర్వో
సత్క్రియాః ధర్మనూనుప్రాధానయా దానమానాదీః కథం చిద్గమిత
పంచదశాబ్దోతః పరిం మమాశ్రమవాస ఎవ శ్రేయోనిలిపత్స్యానహ
విసిచ్ఛేత్య త మ భిప్రాయంధర్మరాజాయావేదయత్ ||

2

వృధేన దుఃఖాని బహూసరాజ్ఞా మయానుభుక్తాని నుఖాని చైవ
అతోద్యగంతుం చకమే వనాంతంపత్స్యైకయాసాకమనుజ్ఞయాశే ||

3

ఇతి శ్రుత్వైవ రాజ్ఞోవచనం ధర్మనూను రతివిడిణావమనాః త
స్యాశుల మభిప్రాయం భీమనేనస్య చ తస్మై నదుష్టం భావ మపి వి
జ్ఞాయ స్వాపరాధం క్షమాపయ తస్య పాదయోః ప్రణతః సమక్షం
గాంధార్యా స్తమేవ మసార్థయత్ ||

4

జ్యేష్ఠాపి తామేహి భవాగతస్తే
వనాయ గంతుం నదిశా మృనుజ్ఞాం

తిష్ఠ స్నిహాప్రీతయమాం మదీయ

శిశూపయాత్మంత మహాపరాధః॥

ఇత్యాదిభి స్ససామభి ర్వచనై బహుశః ప్రాధిక్ తోపి ధృతరాష్ట్రో
వనమేవగతుం వినిశ్చితమానస స్సంజయేన విదురేణచ కృత్రా దంగీ
కృత ప్రస్థానస్తాదాత్వికస్సృతివిషయ పుత్రవ్యసనోవిమూలః పాదప ఇవ
ధరణ్యాం పతితో గాంధారిమాలింగ్య నిశ్చింత ధర్మనూనో ర్మానస
మతీవపీడయామాస॥ 6

తతో ధర్మనూనునా పితృవ్యసన పరితప్తేన జలశీతేన కరపంకజేన విమృ
ష్టముఖో విరచిత శీతోపచార ప్రతిపన్నస్వాస్థ్యః కౌంతేయం గాధ
మాలింగ్య మూర్ధ నికృతాఘ్రాణః స్వీయమంతర్జ్వరం ప్రకటయన్న
రణ్యవానమేవస్వాభిమత మనుపదానుష్ఠేయ మాచచత్తే॥ 7

తదను ధర్మపుత్రో నిబంధ తోపి పితురననుమతారణ్యవాసః తదా
నీమాగతేన వ్యాసేన నితరామనుశిష్టం పితు రరణ్యగమనం కృచ్ఛో
ణానుమేనే॥ 8

గతపతిచ యథాగతం పారాశర్యే కృత్రాదనిచ్ఛ తాపి కౌంతేయ
నోరరీకృత ప్రస్థానో ధృతిరాష్ట్ర స్సహౌవ పత్యా ససంజయ విదుర
ళారద్వితః స్వంధవసముపేత స్త్రవిరచిత దేవానాణః కృతాహరః
ప్రీత్యోపసన్నాయధర్మపుత్రాయ సమ్యగుపదిష్టసకల రాజధర్మపద్ధతిః
ప్రస్థానాయత్వరమాణఃపౌరా జానపదానపిజనాన్ స్వవియోగమన
హమానానాన్ తైస్సమయానుగుణై ర్వచనై రనునీయపాండవేషు
వపుత్రేణాత్మనాకృత మపరాధం కుంతుం తాన్ ప్రార్థ్యతై ర్యథాహా
మాదృతోభీష్మాదీనాం శ్రాద్ధానదాతుకామో విదురేణ ధర్మపుత్రా
య సందిశ్య తదపిశేన బహులేన ద్రవ్యేన భీష్మాదిభ్యః శ్రాద్ధాని
ప్రదాయచిరాయస్వాశ్రితాన్ వేదవిదః ద్విజపుంగవానప్యభ్యర్చ్య
కార్తిక్యా నిర్వర్తితేష్టి ర్విధృతవల్కలాజన స్సతీనహిత స్సాగ్నిహేత్రః
పాదాభ్యామేవాంతః పురాన్నిరగమత్॥ 9

విదురః సంజయః కుంతీతమన్వయరథీశ్వరం

పాండవా అపి పాంచాల్యానప్రజాస్తం సమన్వయః॥ 10

తదా ధర్మనూను ర్మాతరం నివర్తయితుం విరచిత బహుప్రయ తోపి

తస్యాం తదనుసరణాదనివృత్త వత్సాం క్షుధ్ధేణ తామనుమాన్య నివ
ర్త్యచ పౌరణ్ హంస్సిసమేవవివేశ|| 11

ధృతరాష్ట్ర స్వేకేనా హేషగత గంగాతీర స్తత్ర పుణ్యత మమా
శ్రమం విరచయ్యప్రతిష్ఠితాన్ని ర్విదురాదిభి స్సహ సుఖమువాస
కంచిత్కాలం|| 12

తతః కురుక్షేత్రే నూశ్చితః కేకయాధిపతేః శతయాపాభిఖ్యస్య రాజ
పేరశ్రమమాసాద్య తేనసాదరమారాధితః తత్రైవ వాసాయ నిశ్చి
తమానసో ధృతరాష్ట్రః సుఖం తత్ర నివస న్మాత్మానం ద్రష్టు
మాగతైః వ్యాస నారద పర్వత దేవలప్రభృతిభి ర్గృహషీభిః కదాభి
రనేకాభిరాశ్వాసితః పరమపురుష చరిణయుగళ ధ్యాన వినిర్మలమా
సస మాత్మానం కుర్వ న్నవత స్తే|| 13

ఎవం ధృతరాష్ట్రే ససమేవాధిష్ఠిత వతికాలేచ కతిషయే గతే ధర్మ
నూనూరాజానం మాతరంచ ద్రష్టుమనాస్మానుజవి వృపత్నీ కశ్చతు
రంగ యాపృతసయా సహప్రస్థితః కురుక్షేత్ర మాసాద్య రాజానం
మాతరం చ దృష్ట్వా ప్రణమ్య త దాశీర్వాచస ముపలభ్యతత్ర స్థితై
ర్గృహషీభి రితిరైశ్చ దేశాంతరాదాగతైః వ్యాసాదిభిశ్చ కథితాభిః
బహ్వభిః కథాభిః ద్వివర్షపరిమితం కాలం గమయామాస|| 14

తస్మి న్నేవకాలేవ్యాసః పరనూశ్చర్య శక్తిః పుత్రశతవియోగతప్తం
ధృతరాష్ట్రం సంతతదనుధ్యానానురక్తం విజ్ఞాయస్వ యోగమహి
మ్నా యుధిమృతానఖిలాన్ భీష్మచోణాదిమానధిగతపుణ్యస్థానాన్
తత్తదధికారానుగుణవేషభాషా యథా యథ మదశేయత్|| 15

రాజానచ పాండవస్తాన్ సర్వా సపి స్వగణస్థాన్ మహీపతీన్ దుర్యో
ధనాదీన్ నిరీక్ష్య విస్మితమానసో వ్యాసస్త్వైవప్రసాదే సవిగతకామా
దిదోషస్సాక్షాత్కృత తత్త్వః పాండవం సప్రభాతృకం పురగమనా
యానుమేనే|| 16

ఉపగతవతి చ ధర్మపుత్రే నిజపురం ద్వితిప్రమదినేషు గతేషు కదాచిత్
ధృతరాష్ట్రః గంగాముపగతః కృతస్నానః సమాపితజప్యః స్వాశ్రమ
మాగతః తదాహతాదుర్ధితే సప్తిసంచారిణా దావాన్నినా సంస్పృష్ట
గాత్రస్సహైవగాంధారీప్రముఖైః స్వాత్మానం పుణ్యం పురోదాశమివభ
గవతే జాతవేదసే సమర్పితవా|| 17

సంజయ స్వేకోధృతరాష్ట్రస్యైవశాసనేన కథం చిద్దావా ద్విముక్తో
హిమవంతం మహీధరం జగము॥ 18

తతో ధర్మసుతో వార్తాహరిభిః పురుషైః స్వతైః
నిశమ్య ధృతరాష్ట్రం తదిదగ్ధం గందావవహ్నినా॥ 19

కుంతీం చ మాతరం స్వయాం గాంధారిం వినురం తథా
దుఃఖతః శ్రాద్ధకర్మాణి కృత్వా తేషాం యథావిధి॥ 20

కృచ్ఛేణ పాలయః రాజ్యమవాత్సీద్ధాస్తి నేపురే
రాజ్యలాభాది తస్యాత్ శరదాం విశితి స్తదా॥ 21

యుధిష్ఠిరస్యవృషతేః పరిపాలయతః ప్రజాః
ధృతరాష్ట్రే దివం పాప్తే ప్రజారక్షతి పాండవే॥ 22

షట్త్రింశోభస్సనూగచ్ఛత్ తేషాం వ్యసనదోభృశం॥
మునికోప సముత్థేన ముసలేన యదోఃకులం
సకృష్ణం సప్తమశృణోదజ్జన స్తత్ర దారుకాత్॥ 23

గత్వా ద్వారవతీం పాథః దృష్ట్వా చా నకమంకుభిం
పుత్రవ్యసన సంతప్తంతమాశ్వాసయదాతురః॥ 24

శ్రావితః కృష్ణవచనం ప్రావయిష్యతి వారిధిః
ద్వారకామితి తత్ర త్యాన్నేతుం మేనేస్వకాంపురీం॥ 25

తస్యామేవ విభావర్యాం పసుదేవం పరాంగతిం
భావితాత్మానమాపన్నం సంచస్కా రాజానః క్రమాన్॥ 26

అనిరుద్ధసుతం వజ్రం కృష్ణస్యైవ గి రాజానః
ఇంద్రప్రిస్థం సమానీయాయదురాజ్యేభ్య మేచయత్॥ 27

ధర్మస్య తనయో భ్రాతురితి వృత్తం సుదువశ్రం
శ్రుత్వా హరేశ్చ బాధూనాం ససేహ విరహం చిరాత్॥ 28

అథోత్తరాయా స్తనయం పరీక్షిత మమిత్రహః
రాజ్యేభిషిచ్య సుగణాయుయుత్సు తస్య రక్షకం॥ 29

విధాయ పననూ వేష్టుం మహాప్రస్థాన వర్తనా
చకమేనుమతం పత్న్యై భ్రాతృగౌః చ తదేవతు॥ 30

- తతః పాంసునుతాఃపత్న్యాసాకముత్సృష్టభూషణాః
వల్కలాని సమాహృత్యముముచుః జ్వలనాన్ జలే॥ 31
- పృస్థిశో భ్రాతృభి ర్దాకరంపంచభిశ్చ శునాన్యః
నిర్వయా హస్తినపురాదనివృత్తివ్రతం శ్రితః॥ 32
- పౌరాదూరమనువ్రజ్యరాజానాం చ కృపాదయః
అనివర్తతి తస్మిన్పురమేవ ప్రవేదితే॥ 33
- చిత్రాంగదా మణిపురాములూపీ భీష్మనూ మపి
వివేశ కృపముఖ్యాస్తేపరిక్షిత ముపాశ్రయః॥ 34
- అగ్రశో ధర్మజో గచ్ఛత్తతను స్వవిలసందనః
తమజాన స్సగాండివః।యమా తమనుజగృతుః॥ 35
- కృష్ణాతా వనుపశ్యాత్ శ్వాగచ్ఛత్పాంసుతాశ్రితః
అథాభిముఖ మాయాతుర్వచనా త్కృష్ణవర్ణః॥ 36
- గాండివమిషుధీచాపిజలే ప్రాక్షేప దజానః
దక్షిణాం ప్రకమగ త్వాపశ్చిహం దిశఃశ్రితః॥ 37
- స్తావితాం ద్వారకాం దృష్ట్వాసింధూనాదిశ ముత్తరాం
ప్రదక్షిణక్రమేణాప్యహినువ ద్ధిరీమాగతాః॥ 38
- గచ్ఛ త్సుతేషు పథియోగబలాత్పరస్తాత్
పాంచాలసూను రపతద్భువిసప్తయోగా
భీమేనత త్పరినహేతు మశప్రపృష్టో
రాజాహ దూషణ త్సూజాన పక్షపాతం॥ 39
- తతో నిరీక్ష్యై వసతీం విసప్తాంజగామ రాజా సహితస్సగర్భైః
పపాత పశ్చాత్సహ దేవనామా।నూద్రీసుశో హేతు మముష్యభీమః
ప్రప్రచ్ఛరాజా సమయం సదాస్మత్
శ్రిశ్రూషురేవం పతిశోన్యాకస్మాత్
రాజానిరీక్ష్యై వసతం వినష్టం
వృకోదరం పాహ నిమిత్తమన్య॥ 41
- అశోపమః కశ్చ సనాస్తివిద్వానిశ్యేష దుర్గర్వబలేననష్టః
తతోపి గచ్ఛన్ నకులేచ నష్టభీమేన పృష్టశ్చనిమిత్తమన్య॥

హాపేణ తుల్యోనమయా స్తికశ్చిదిత్యేషగర్వాత్ వ్యసురి త్యువాచ 42
 పతితేచాజ్ఞనే పశ్చాత్ భీమాభ్రాతరమబ్రవీత్
 కుఱోపతదయావీరాస్తమువాచ యుధిష్ఠిరః॥ 43

ఏకాహత శ్మత్రుగణా స్నిహన్యామిత్యేవమాశ్రుత్య ధనంజయోయం
 తథానచక్ర తత ఏవ దోషాత్ సనాత ధానుష్క వరాభిమానీ॥ 44

కించిద్దూరే తదను పతిఱో భీమసే నోపి మహ్యం
 ధర్మాపత్యం నిజనిపతనేకారణం పర్యప్పచ్ఛత్
 రాజాప్యూచేత్యశనపరమో నాస్తి మత్తోబలిష్ఠ
 స్త్విత్యేవం త్వం భువినిపతిఱో దోషఱో భీమసేన॥ 45

తమ పశ్యః శునై కే నానుగఱో ధర్మనందనః
 జగామోద జ్ఞుభోబ్రహ్మధ్యాయ స్స శ్చలమానసః॥ 46

అదాయాధ రథం సురప్రభు రుపాగత్వాంతికం భూభృతః
 రాజన్నేవముపాధిరోహసురధం త్విత్యాహరాజాతతః
 తం ప్రోచేసహజాః వినాశ్యగృహిణీం స్వర్గం సచాహం వృణే
 తేచస్వర్గముపాశ్రయంతు భగవః సాకం మయానుగ్రహాత్॥ 47

అధేంద్రనాక్యాత్ ప్రవిసప్తదేహః సస్వర్గప్రవన్నాః సహజాం సతీంచ
 విజ్ఞాయ భక్తస్యశునోనుగంతుః స్వర్గాః ప్రిమిందంచకమేనరేంద్రః॥ 48

నిహీనజంతోః శునకస్యరాజః సస్వర్గోనచైవానుమతోస్యశాస్త్రైః
 ఇతింద్రవాచం సనిశమ్యరాజానత్యక్తుమైచ్ఛత్త మానుదురీతంస్వం॥ 49

భక్తప్రీత్యాతం వినాస్వర్గమాప్తుంచానిచ్ఛంతం వీర్యధర్మః స్వపుత్రం
 త్యక్త్వాసద్యః శాకృతిం తస్యధర్మే నిష్ఠాః సై ర్యాత్ ప్రీతిమాపానివార్యాం
 అధేంద్రేణ చ ధర్మేణ మరుదశ్వి ముఖైస్సృరైః
 అరోపిఱో రథంరాజానశశరీరో నివంయయా॥ 51

అదృష్ట్వా తత్రభీష్మాదీః సహజాః ద్రావదీ మపి
 సింహ్వసనస్థముద్యంతం దుర్యోధన ముదీక్యచ॥ 52

యుధిష్ఠిరః ప్రతస్తాత్మా శత్రో దిశ్యపదాస్తరః
 స్థాతుం తత్ర వచైవైచ్ఛత్ భ్రాతృదశణన లాలసః॥ 53

తతో దేనానుశిష్యేన దేవదూతేన దశితం
 పంథానమశుభం భేషేభ్రాతృత్వా ద్రష్టుం యుధిష్ఠిరః॥ 54

సతం తిమిరమృష్టామంసర కాధ్యానిముల్బణం
సంప్రాప్య నారకా న్నానాయాత నానుభవౌ దృయాత్ ॥ 55

దృష్ట్వాచాక్షూయ దుర్గంధామదృష్టానుజని ర్మృషః
నివర్తనేమతిం చక్రేదేవదూతేన చోదితః ॥ 56

యుధిష్ఠి రాగమప్రాప్తపుణ్యనాత ప్రచారతః
భీమాద్యాః చక్రుశు స్తత్రాస్థితాధర్మస్యనందనం ॥ 57

తేషా మాక్రోశ మాకర్ణ్యదధౌ రాజా యుధిష్ఠిరః
సరకేహీద్యశేవాసః కథ మేషామభూదితి ॥ 58

తదా శక్రాదయోదేవా స్తత్రాజగ్ముస్సహపూయః
తదైవాంత దక్షః సుర్యేనరకాలయ పాలయః ॥ 59

త థేంద్రో ధర్మరాజానామవదిత్ ప్రీతమానసః
శుభాశుభఫలే సర్వైరుపభోజ్యతయాశ్రుతే ॥ 60

వ్యాజాద ధర్మోభవతానుష్ఠికో యన్నరేశ్వర
వ్యాజేనైవతతస్తేపిదశేవోసరకోమయా ॥ 61

వ్యాజేనైవచతే సర్వేగమితానరకం మయా
భ్రాతరోయాజ్ఞసేసేచాధృష్టద్యమ్నాదయోనృపాః ॥ 62

సచైవ సరకావాప్తిస్తేషా మహాధృశాత్మనాం
తేహిపుణ్యపదం ప్రాప్య రాజుతే దేవతా ఇవ ॥ 63

ఎహ్యోహిరాజా స్వంధాసంప్రాప్తువ్యాతయ మజ్వలం
ఇత్యుక్తో దేవరాజేనానివృత్తస్త్రిదివం నృపః ॥ 64

వియద్గంగాజలాస్థావాత్ సంత్యక్త్వామానుషీం తనుం
స్థానం పుణ్యం సమాపాద్య రేజేభ్రాతృసతీయుతః ॥

యద్దేవతాంశసంభూతాధర్మరాజాదయోనృపాః
తదేవలూపం సంప్రాప్తుః త్యక్త్వా మానుషవిగ్రహాత్ ॥ 66

ఇతి పాంశుశుతాఖ్యానామహాభారతకీర్తితం
గోవిందకీర్తిమిళితం సర్వపాపహరం స్మృతం ॥ 67

ఇతి శ్రీకోశనాద్రీశవైభవ మహాకావ్యే ఉత్తర

భాగభారతవృత్తాంతవర్ణన స్వర్గారోహణపర్వ వృత్తాంత

కథనం నామ ఏకోనత్రింశస్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

ఓం శో భ నా ద్రీ శ వై వె మ హ కా వ్యే.

శ్లోకః అధపరీక్షిచ్చరితవణానవారంభః శ్లోకః

త్రింశస్సర్గః

ధ పరీక్షి దపిక్షితిపః పితా
మహా వరాహిత రాజ్యధురంధరః
కృప యుయుత్సుమతే నరరక్షతా
మనసి మజ్జలక్ష్మీర్ని రురుశ్రవాః॥

1

నిజగృహేచకలింహరితాంజయేద్విజవరేణ్య సుశీతచేతనః
వ్యవహా దుత్తరనూను మిరావతీంసుగుణరంజిత నీవృ దభీష్టదః॥ 2

అజనయ త్తనయా జనమేజయప్రముఖత శ్చతుర స్సగుణాకరా
గురువరేణ్యపేన నమూహరత్తురగమేధ మఖత్రతయంముదా॥ 3

నిజపితామహాక్షీర్ని సమేధనోయదువరేణ్యగుణావళిచింతకః
చరణయగ్మ మమువ్యసదా స్మర్కనవిదధే వివిధ త్తి తిరక్షిణం॥ 4

అధివనో సముదా కురుజాంగలంకలిముపేతముదీప్త్యచ లక్షణైః
సమధిరువ్యరథం మృగరాట్ధ్వజగళరగమ ద్విజయాయదిశాం నృపః॥

తదను భారత కింపురుషాదిమాణ్ అఖిలవర్షాణాం సధనుధారః
యుధివిజిత్యకరంచతదాహితదాహితంనృపతిరాం తత క్షీర్నిరువాదజే॥ 6

పదచతుష్టయసంస్థితమా దధౌనఖలు ధర్మపరం భగవత్పరః
కలిమపివ్యజయ ద్వృషలాకృతింధరణి ధర్మసుగోయుగఘాతినం॥ 7

అకురు తాచ్యుత బంధుషు వృష్ణిషుక్షితిపతిః ప్రియతాం సమహీయసీం
స్వమపి చాంగిర సాస్త్రపరిక్షితంభగవతాహితజీవితకం స్మరః॥ 8

ప్రథితమస్యనామజగత్సభాత్క్షితిపతేహారిరాత ఇతీరితం
యదయమస్త్రవిదగ్ధతను స్తదాసమభవద్ధరిణా పరిరక్షితః॥ 9

సమృగయారతిరేత్యవనం కదాచిదనుసృత్యమృగా తృప్తితోభృతం
పరమద్భుజలోవిశ దాశ్రమంత్యభిదదశః శమీకమునిం నృపః॥ 10

సురభి బాలిశ వక్త్రవినిర్గతంవిశద ఘనజలం పరిజక్షితం
వ్రతనిమిత్తకమానమువాశ్రితంమునివరం చరణాశ్రయః హరేః॥ 11

సత ముదీక్ష్య సమాహితచేతనంపరిమపూరుషమంగళవిగ్రహే
జలమపైక్షతశోషితతాలుకస్పచనచైన మభాషితకించన॥ 12

స్వకులనామవద స్నపి చాత్మనాహతమద్భుజచరం హరిణం మృగం
కిముమునేత్రవనేపరిదృష్టవా నితి చతంపరిపృష్టమధాదదే॥ 13

కి మపి తత్ర మునిశృభి మేవవాశుభమప్రిప్రజగాదనమానవా
తమవమానకరంవతదాత్మసస్సమనుచింత్యపరీక్షిదురుక్కుధః॥ 14

అపరిచింత్యమునేస్తపసిస్థితింవ్యతను తేదమహేదురనుష్ఠితం॥
మృతభుజిగతనుం ధనుషా తతఃసనిధధేంసత వేయనోన్మపః
అచలమైక్ష్య తిథాపితం మునింనిరగమత్తృప్తితస్త్వర యాశ్రమాత్॥

సచన కించి దునాచ మహీపతిఃకవిరపిక్షిమయానిజధర్మిణం
నృపతిరేనమునించనవేదవై పరమవైదికధర్మపరాయణం॥ 16

తనుజనిః కిలతస్యచతుర్భుఖప్రణయధోధచశృంగిసమాహ్వయః
అనుదినం విధనన్నిధిగ స్తథాపితృగృహం గతవా తదనుజ్ఞయా॥ 17

తమవదత్ప్రయాః శిశులీలయాపరిజతః ప్రహసన్ కృశనామకః
తవ పితామృతమంసతలేవహాత్యమహితోనతు గర్వితవా భవే॥ 18

అథ కృశం పరిపృచ్ఛ్య మునేస్సృతఃకథ మభూదిదమిత్యథ తేనచ
నిగదితం విహితం కురుభూభృతానమశ్మణోదితి శృంగిసమాహ్వయః॥

మునిసు తోధ సుదుఃఖతమానసస్సలిలమవ్యమలం సహసాస్పృశన్
అశపదిత్య ముముర్షిత సత్పథందశేతుస్తమకేహని తక్షకః॥ 20

పితృ సదేశ ముపేత్య త తోభఃకః
ప్రకటరోదన త స్తమ బోధయత్
సమునిరాంగిరసః స్ఫుటలోచనః
మృతమహింతు విధూయ నిజాంసతః॥ 21

రుదితహేతు మపుచ్ఛ దధాత్మజం సతముదంత మవేదయదాతురః
తనయశ్చ ప్రముదీత్యుచతం నృపం బహుళదుఃఖ నిఘూరిత మానసః॥ 22

తమవద తనయం జనకః క్షమిన్మృపతిరేషహి ధర్మపరాయణః
సతతరక్షిత నీప్సదుదారధీః సారిపదాంబుజ సంతతచింతకః॥ 23

కిమశపో నృపమీదృశవైభవం
తనయబాలిశభావ ముపాగతః
సతు తృషా క్షుధయాచ నిపీడితః
రచితవా నిమిదుష్కృత మీదృశం॥ 24

నచ పరీక్షీ దభీష్టగుణో హరేః
శపన మహాతి తేహ్యతి దారుణం
విహిత వాససి సాహసమీదృశం
రుషముశంతి హి హేయత మ్మాంబుధాః॥ 25

ఇతి నిశమ్య పితౄ ర్వచనం సుత స్తమవద త్వనరేవ రుషాన్వితః
నచ భవే దన్మృతం వచనం కదాచి దపి మే తపసాం పరిభాషనాత్॥ 26

నరపతి లఙ్కాధితాం ఫలమాత్మనా విరచితస్య తదద్యమహైవసః
పిత్రిదం క్షమతామధునామయా విరచితం శుభమేవతు వాశుభం॥ 27

అథ శమీకమహాషిక రుదారదీప్సముపదిశ్యసుతాయ శమిం పరం
సమహినో నిజశివ్యవరం కురుక్షీతిపతిం ప్రతిగ్రాముఖాభిధం॥ 28

పుర ముపేత్య పరీక్షీ దపిద్దురంతం మునివరేన్వకృతం తదఘం స్మరన్
తదపచార విదగ్ధమథాచిరాత్ నిజమమన్యతరాజ్య మురుప్రజం॥ 29

సపది యోగిసుతాహిత శాపమప్యస నిశమ్య సగౌరముఖా ద్విజాత్
ఉచితమేవ విచింత్యత వాత్మనోజగదిదం పరిహేయ తయాస్మరత్॥

అథ తథాపి విరక్తి ముపాగతః తనయ శాపకృతే ప్రతిసంహృతిం
కురుయథాబల మిత్యనుచోదితో నరపతి స్సశమీకమహాషికా॥ 31

సపదిమంత్రనివేదితతద్వచాః సవాచతై స్స్వహితైః కృతమంత్రణః
సురసదీటమేత్యపురాద్భహిస్సపదిహర్మ్య ముదుచ్రిత మాతనోత్॥ 32

తమభితః కృతవాన్ పరిరక్షణంసభిషజ్జోఖలమంత్రవిదో ద్విజాన్
వివిధ మాషధ మూనయదాశుకృత్ సచివయుక్తమధ్యపితవా తతః॥

తదను భూపతి దుర్ముత్యభోజనః|కురువరో మునిబాలవచోద్ధితః
పదయుగంసమశేత హరేస్మరణ|సహిముమూర్షుసనూశ్రయణం పదం||

తదా||

భృగు వసిష్ఠ పరాశర గాధిజాః|కవష గౌతమ భార్గవ నారదాః
చ్యవన దేవల సత్యవతీసు తాత్రిమునిముఖ్య మహాషివరా ముదా||

నిఖిలతీర్థ నిషేవణ కైతవాత్|అహహ తీర్థయితం నిఖిలాః ప్రజాః
కృత మహీచరణాన్సురనిమ్న గాత్రటసుపేయరథో నృపసంశ్రయా|| 36

సమమవందతావిహితార్హణః|స్వశిరసాతు తదంఘ్రిరజోదధత్
ప్రయతపాణిరధిష్ఠిత సంస్తరాణ్|ఇద మువాచ నృపో నిజదుష్కృతం||

నఖిలు ధన్యతమా భవతాం సమాః
జగతి సంతి యదంఘ్రి విశోధనాత్

నృపకులం శివధామ భవే త్వదా
తదనుజాగ్రతమ య్యపరాధిని||

38

విహితమాసమునా దురితం మయా|తమనుస్మత్యచ శాపముపాగతః
తదహ మద్గవిరక్తి మిహోవ్రతంత్యనశనం సముపైమి గతజ్వరః|| 39

దశతువాపిచమామిహ తక్షకో|సహిభయం భవతాం మమసేవనాత్
సపదిగాయత విష్ణుకథా శ్శుభా|హరిపదాంబుజభక్తి వివర్ధనః|| 40

ఇతి మహర్షి వరాణ్ సముదీర్యతాన్|నిజసుతే జనమేజయనామని
సహితరాజ్యభరో ధరణీపతిః|చరణపంకజ మస్మరదాచ్యుతం|| 41

హరిదిగ్రగుశా స్తరజేస్థలే|నియతహృత్సర దోత్తరదిబ్బుఖః
సరపతిన్స్వపతిన్మనుగా స్సమాచ్యుతపతిన్స్వదివః పరిచిక్షిపుః|| 42

త్రిదశ దుందుభయోప్యనదన్ ముహూర్ముదముపేత్య తుతేచమహర్షయః
నృపతనుత్యజనావధిత త్తటాస్థితిమమన్వత భాగవతాదరాః|| 43

శుకమహర్షి రధైత్యపరీక్షితా|ప్రణతిపూర్వకమచితపద్యుగః
అతిముదాపరిపృష్ట కథోహరేః|ప్రణి జగాదహి భాగవతీః కథాః|| 44

తదిహ భాగవతాఖ్య పురాణకం|శ్రృతిశిరోర్థ విచుర్నన తత్పరం
ప్రథితమాసమహర్షి బుభోద్గతం|జగతిసంస్మృతి గోగనినారణం|| 45

శృత్వా సప్తనువానరేషు నృపతి ర్వాసాత్కజోక్తాం కథాం
 స్కంధైర్ద్వాదశభి ర్యుతాం భగవతో నానావతారాః జపః
 తృప్తాత్మాచ విహాయతక్షకభియం మూర్తిం హరే శ్చింతయన్
 బ్రహ్మషీం తమపూజయ త్సచముఃసర్వాః శోయధేష్టుం తతః॥ 46

వాచం నియమ్య తదను క్షితిపర్షిరాత్మ
 న్యాత్మానమస్త విషయాభిరుచౌ తమోశే
 విన్యస్య దర్శశయనం పరమంపదం తత్
 ధ్యాయ న్ముదైక్షతశరీరవియోగకాలం॥ 47

సంప్రేరితో ద్విజసు తేన సతక్షకాహి
 హాంతుంపరీక్షితమగా ద్విజలింగధారి
 మధ్యేయనం విషహరం ద్రపిణాయరాజ్ఞో
 గచ్ఛంత మంతిక ముదైక్షతకాశ్యపంతం॥ 48

ప్రప్రచ్ఛ వృద్ధ ద్విజరూపధారీతం తక్షకోయాస్యసికుత్రహీతి
 సచావ ద త్తక్షక దహ్యమానంపరీక్షీతుం జీనయితు ప్రయామి॥ 49

తతః.

అహమేవహి తక్షకోమయా! నహిదగ్ధంపరిక్షీతుం నృపం
 తవశక్తిరతో నివర్తనం కురుశీఘ్రం త్వతి తక్షకోబ్రహ్మత్॥ 50

సకాశ్యపోష్యాహ భవ ద్విదగ్ధం పరీక్షీతం కారవన-శనాథం
 సంజీవయిష్యామ్యహమేవవిద్యా! బలాదితీవాస్తిమశి ర్గమేతి॥ 51

అథాహిరాజ్ఞా నిజదివ్యశక్తి! జ్ఞానాయదప్తం పృవిదగ్ధశాఖం
 వటద్ద్రిమం వీత్యతదీయభస్మ! సర్వంసమాహృత్య సవినీనర్యః॥ 52

సంజీవయామ్యేనమితి ప్రతిజ్ఞాంవిధాయవిద్యాబలత స్వకీయాత్
 అథాంకురం పత్రీయుగంచ కృత్వాక్రమేణవృక్షం విదధేపురేవ॥ 53

అథాన్యశక్తిం పరిదృశ్యనాగః! ప్రశస్యతంచేద మువాచ ధీమాన్
 యావద్దనం ప్రార్థయతే నరేంద్రాత్ తావత్ప్రదాన్యమ్యహమేవ విప్ర॥ 54

సవిప్రశాపేన సమాప్తకాలో! నజీవతిత్వయ్యపిక్లప్తయశ్చే
 యశశ్చనశ్చేత్తవలోకగీతంయథాగతం గచ్ఛతాశో ద్విజేంద్ర॥ 55

నిశమ్యవాచం ఫణినో ద్విజేంద్ర! జ్ఞానేన దివ్యేనచ తస్మిరీత్య
 బద్ధ్యాధనం తక్షకతో యధేష్టుం జగామసాగోపిచనాగనాహ్వం॥ 56

తదాభుజంగానిఖలాన్వభర్తు! రాజ్జావళాద్భాస్మాణరూపమాస్తాః
సహైవ తేనద్విజవేషభాజాపరీక్షితస్సన్నిధిమధ్యగచ్ఛత్॥ 57

అభ్యర్చ్యతానాసనపాద్యదానైః! ఉపాయన త్వేనసమర్పితాని
సమిత్కు శాపప్రసవాదిమానిస్తీక్రత్య రాజావినసర్జవిప్రత్॥ 58

తతః—

భుంజత్స్వమా త్వేషుఫలానితానిన్వయః! చకించితృలమాశరాజా
యత్రావిశన్నాగవరస్తదేన! బభక్షకాలేనగృహీతచేతాః॥ 59

ఫలాచ్చతేస్తాత్పరిభక్ష్యమాణాదః! కిమిస్తామతనుబధావ
సతంగృహీత్వాసచివానువాచనమేషునాభీర్నిషణ్ణహినాపాత్॥ 60

అస్తంసచుభ్యేతిరవిశ్చసత్య! నాగస్తుయోగీనదశేత్క్రిమిర్నాం॥
ప్రహసన్నితి తంక్రిమింసృపోనిదధేకంఠతలేవిమూఢధీః
సచతక్షకరూపమాప్తవాన్! నృపమావేష్టయదాత్మభోగతః॥ 61

విషాత్కనాతక్షకపన్నగస్య! సద్యోవిదగ్ధం వపురస్యరాజ్ఞః
హాహాకృతంతత్ర! బభూవసర్వం! సుగాశ్చభే విస్మయమీయురేవ॥ 62

సనిర్గఢోఽఘ్నిః ప్రముఖాధ్వనాత! త్వరంహరేధామయయానరేంద్రః
తదానదద్దుందుభిరాదితేయ! ప్రసూనవృష్టిశ్చదివఃపపాత॥ 63

తస్యోర్ధ్వః కైహికమథోజనమేజయాఖ్యః
పుణ్యోయథావిధివిధాయవిధానవిజ్ఞః
ప్రతాధురంధరణిపాలనకర్మణస్తాం
స్యస్తాంసహజగిదిదంపరిరక్షసర్వం॥ 4

జనమేజయచరిత్రప్రారంభః

విచింతయత్ పితృర్మృతిం నృపస్సతక్షకాహినా
జహారసత్రమధ్వరం సహద్విజైరమషితః
నిపత్య సర్వపన్నగాస్సమేధితేనవేతదా
వివేషురగ్రజోదితైర్నినూత్తమైరుపాహృతాః॥ 65

భియాశరణమేయివామగపతిం తదాతక్షకః
పపాతనతుపావకేశతముఖేన సంస్తంభితః
నిశమ్య జనమేజయస్తదిహసంపతేత్తక్షక
స్సహేంద్ర! ఇతి దోషతస్సమజాహూత్స్పృచా జ్యోహుతీః॥ 66

తత స్సహేంద్రం తముతక్షికాహింపదాచ్చలం తం సముదీక్ష్యభీతం
 నివర్తయన్ భూపతిమేవమూచేబృహస్పతి స్సత్రీ ముపేత్యధీమాన్॥
 రాజ స్సముష్కామృతపాయినోహే! ర్గృత్యునక్ష్త్రశృమమేహితసాత్
 సర్వోహిజంతుస్వకృతంతు భజైతథాపితాతేపిమృతస్వదోమాత్॥ 68
 ఆస్తీకనామాపితదైత్యయజ్ఞః! దృష్ట్వాజరత్కారుసుశోస్తువత్తం
 మాత్రానుజప్తార్థితయాప్రణీతః! సంజీవనాయాహిగణస్యరాజన్॥ 69
 స్తవేన తుష్టో జనమేజయోపి వరంవృణోష్యేతితమాహాధీమాన్
 సత్రాధ్వరోయం వినివర్త్యతామిత్యస్తార్థయ శోషికులాననాథీ॥ 70
 నిశమ్యతాం దేవ గురో రుదారా! దత్వాజరత్కారుసుతాయకామం
 సమ్తానయన్తౌ సృపతి ర్వివేకీతత్సర్పయాగాద్వినివర్తితోభూత్॥ 71
 ఉద్వాహ్యకాశ్యాం జనమేజయోయం తస్యాం శతానీక మసూతసూనుం
 వ్యాసస్యశిష్యాదశ్యుణోచ్చ త ద్వైశంపాయనా ద్భారతమైతిహాసం॥ 72
 ఉద్వృద్ధకృష్ణాంఘ్రిసరోజభక్తిః! శ్రుత్వాభవిష్యచ కలేఃప్రభావం
 ఉద్విగ్నచేతాహయమేధమగ్నిః! వ్యాసాజ్ఞయా వార్తమియేషరాజా!
 సకావషేయేనతురాహ్వయేన! పురోధసాధాయతురంగమేధం
 అన్యైరపిజేపుగుషంపురాణాంసరాజసూయైః క్రితుభి ర్వరేణ్యైః॥ 74
 తస్యాశ్వమేధే గృహీణీం వరాంగీం
 సంక్షప్త మావిశ్వహయం సురేంద్రః
 భోక్తుం సమైచ్చ త్తమదీక్ష్య బుధ్య
 ధ్వర్యుశ్శశంసక్షితిపాత్తమాయ॥ 75
 పారీక్షితః క్రోధవశస్త తస్తత్! శ్రుత్వాశపత్ శక్రమయక్తవృత్తం
 యత్యంతం సత్వామధునాదివాజామేధే! ద్విరాజచ్ఛపలంధరశ్యాం॥ 76
 తానృత్విజశ్చ విషయాన్నిరకానయత్ స్వాత్
 తద్దుర్బలత్వచలితం క్రతురాజమైత్య
 పత్నీంచ వీక్షితుమనిష్ఠ మనామనస్వీ
 నిర్యాతనాయ సదనాన్మనుతేన్మరాజా॥ 77
 విశ్వావసు నాన్ మతదైత్యభూపం! గంధర్వరాజేద మువాచధీమాన్
 నైవత్వయాస్యాం పరిశంకసీయో! దోహోనచాన్యోఽపి తేయమీశ॥ 78
 రంభాభవత్కాశిపతే స్సతేయం! త్వమాహరశ్చత్రిశతాశ్వమేధాన్
 అతోసహిష్ణుస్సరరాట్త్వయాదంచకారకృత్వం మఖవిష్ణుకామః॥ 79

విభేతి నిత్యం భవత స్ఫురేంద్రః|మాయాంతదేనామతనోస్సహత్మా
వైవాత్రీదోషస్తవ ధర్మవత్త్వాః|భుంక్త్వామలాం శాంతమనాన్మపేమాం
ఇతి గాయకవాక్యసారవిత్|తనయఃస్వస్థమనాః పరీక్షితః
గృహీణం పరిగృహ్యతాం ముదా|బుభుజేవృద్ధయశా యథాపితా|| 81

అనుజా జనమేజయస్యవై|శ్రుతసేనోపిచ భీమసేనకః
అభవన్నధ చోగ్రసేనకః|సహతైరామివవ్యభాసత|| 82

పుత్రో పిత స్యాధిగతోహి|యాజ్ఞవల్క్యాత్|త్రయాంసాంగరహస్యశీరాం
కృపాదనా ప్తాస్త్రగణోపదేశో|జ్ఞానంపరం ప్రాపచశౌనక షేః|| 83

సుతస్తుతస్యౌదభవ త్సహస్రా|నికాహ్వ యోనుష్ఠిత వాజిమేధః
తస్యాత్మజోజాయత చాశ్వమేధ|దప్తోముతో భూదధి సీమకృష్ణః|| 84

తస్మాన్నిచక్నుస్తనయోజనిష్ఠ|యో హస్తినాఘ్నేనగరే వినష్టే
గంగాజలేనాధిగతో విరేజే|కౌశాంభ్యభిఖ్యాం నగరీ ముదారాం|| 85

ఉష్ణస్తస్య సుతోజజ్ఞేతస్మాత్ చిత్రరథో భవత్
అభాచ్ఛుచిరధస్తస్మాత్|వృష్టిమూ తత్సుత స్మృతః|| 86

సుషేణస్తస్య తనయః|సుసిధస్త త్రనూజనిః
స్మచక్షురపిత త్సుతః|తత్సు తోపి సుఖానిలః|| 87

తస్మాత్పారిష్ఠ్యోజజ్ఞే|మనయస్య పితాన్మసః
మేధావీసునయా దాసీత్|తస్మాదపి రిపుంజయః|| 88

దూర్వస్తతోనిమిస్తస్మాత్|జజ్ఞేతస్మాత్ బృహద్రీధః
బృహద్రీధా త్సుదాసోభూత్|శతానీకస్తదాత్మజః|| 89

తస్మాదుదయనోజజ్ఞే|తస్యాపత్యం విహీనరః
దండపాణి రభూత్|తస్మాత్ నిమిత్తాఖ్యశ్చ త త్సుతః|| 90

క్షేమకస్త త్సుతస్తస్మిన్|సమాప్తం త త్కులం స్మృతం
కల్యాదివర్ష సాహస్రమేతే భూమిమసాలయః|| 91

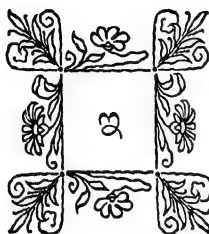
పూరోరయం మహా వంశ|స్సామకాం తస్సమీరితః
య త్రాచ్యుతేచలాభక్తి|రాకరేమణయో యథా|| 92

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవమహాకావ్యే ఉత్తరభాగే
పరీక్షిచ్ఛరిత జనమేజయచరితవర్ణనం
నామ త్రింశస్సర్గః

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీశోభనాద్రీశవైభవేమహాకావ్యే.

త్యత్రాఖ్యమహామేవంశజనుషా

గోపాలకృష్ణార్జునః

సంప్రాప్తావివిధాః యదూత్తమగుణామోదాధి

సంవాసితాః

శ్రుత్వా దివ్యకథాః ప్రమోది హృదయః

ప్రీత్యా ప్రశంసంశ్చరంత

శ్రీమాన్ పేరికటరంగభూపతివరః ప్రాహద

మత్యాదరాత్ ।

1

శ్రీమత్ శోభనశైల నిత్యవసతే ర్మాయానృసింహప్రభోః

ప్రాదుర్భావకథోపధామనుకథా నానావిధాస్తేశ్రుతాః

ఆదిస్సృష్టిరథో చతుర్ముఖకృతా రుద్రాదిమానాంజనిః

సృష్టి శాస్త్ర మరీచిముఖ్యవిహితా నానాపదానాన్వితా ॥

2

మాకంజేయచరిత్ర మచ్యుతగుణోద్దీప్తం పితౄణాం తథా

వంశోగ్నేశ్చమనోకథా జనిముఖాన్వయంభవస్యాంతరే

వంశేతస్యమనోః ప్రియవ్రతకథాత త్పుత్రచారిత్ర మ

స్వార్థేభేష్వరరక్షణం భువకథాపుణ్యాచ గీతాత్వయా ॥

3

అంగస్యాపి పృథోశ్చరిత్ర మతులం దక్షిణదానం మహత్

సౌపర్ణ్యం చరితం చివాసుకిముఖా హీనాంజనిః కాశ్యపీ

రక్షోయతుగణాప్సరో సురవరా గంధర్వ విద్యాధరాః

తిర్యక్కింపురుషాశ్చ కిన్నరగణాః దేవమే జన్మాపిచ ॥

4

దైతేయాన్మయకీర్తనే భగవతః క్రోధావతారోహరేః

పుణ్యం భూధరణం హిరణ్యనయనప్రధ్వంసనం తత్కృతం

జన్మాద్యం చరితం హిరణ్యకశిపాః ప్రహ్లాదజన్మహితం

ప్రాదుర్భూతరథోన్మకేసరివిభోః దైత్యాదక్షణం చక్రుతం ॥

5

పాక్షాదేశ్వరితం తతో బలికథా సృష్టిస్తతోమారుతీ
వజ్రాంగస్యచ తారకస్య జననం యుద్ధం సురై స్తారకం
స్కాందం జన్మశివాచరిత్రీ సహితం కామస్యదాహాదికం
యుద్ధం తారకకృత్తికా తనయయోః పోక్తోవధ స్తారకః॥ 6

జన్మత్రై పురమస్య రుద్రదహనం పశ్చాదదిత్యస్వయ
ప్రస్తావేతువివస్వత స్సుచరితంపోక్తంమనోజ్ఞస్యచ
ఇంద్రస్యాధచ విశ్వరూపశిరసాంఛేదశ్చ వృత్రాసురోత్పత్తిః
గోత్రీభిదోధవజ్రిగమనం వృత్రీస్యనాశోమృధే॥ 7

త త్కాకాసుర దుశ్చరిత్రీ మపిమే శకస్య శాపోమునేః
సంప త్సంక్షుపణం తతో భిమధనం తత్రా మృతస్యాద్భవః
మోహిన్యాకృతి నామృతస్య హరిణా దానం సురేభ్యః
కళిదేవానాం చసురద్విషా మధ హరేధామాధియానం పురః॥ 8

మోహిన్యాకృతి దశనా త్పశుపతే ర్వీర్యక్షయః శాజ్జీణః
భూయో భార్గవశక్తితో రధధనుర్వాహాదిబి బజ్రేః
త్యాగా దింద్రీకృతా ద్విప్రా బలిభియా స్వలోక భోగో బలేః
పుత్రార్వాదితియాచనే నచ పున ర్మాయావతో గుద్భవః॥ 9

తస్యాథో బలి యజ్ఞవాటగమనం యాజ్ఞా త్రిపాద్యాభవః
శుకేణాధచ త ద్విఘాత వచనం స్థైర్యం బలే భాషితే
దానం చాపి తతో భువో బలికృతం తస్యాధ పాతాళభూ
ప్రాప్తిశ్చాపి కుజస్య జన్మ భవతా పోక్తం మయా చశ్రితం॥ 10

మాయామీనతనో హారే రధ సముద్భావైత్రీ మన్వంతరే
తస్యేత్వోకుముఖాత్పజప్రిజనసం త త్రాంబరీషేహితం
ఇత్వోకో శ్చరితం తతో నిమికథావృత్తం తత స్సౌభరేః
పాస్సక్తం తదను త్రిశంకుచరితం శక్తిశ్చ సాకాశికీ॥ 11

పుణ్యం తచ్ఛరితంశ్రితంచహి హరిశ్చంద్రస్యభూభృత్పతేః
వృత్తిం సాగరకం భగీరథకథాకల్మాషపాదేహితం
ఖట్వాంగస్యః ధాదిలీపచరితప్రస్తావతో వైష్ణవా
ధర్మాశ్చశ్రితసిద్ధవై భవజుషః విఘ్నేః ప్రభావ్రాపిచ॥ 12

- శక్తిశ్చాపి రఘోః పురందరజయోద్ధుష్టాజభూపే హితం
చిత్రం పంక్తిరథస్యవృత్తమతులం రామావతారస్తతః
చేష్టాస్తస్యచగాధిజాఙ్వరపరిత్రాణేశబాణాసన
ధ్వంసాద్యాదశకంధరాసురనధాం తాశ్చశ్రుతామే హరేః॥ 13
- తస్యైవోత్తరకాండగీతమతులం దివ్యం చరిత్రం విభోః
సీతాత్యాగతురంగమేధకరణం రామాయణకణానం
సీతాయాధరణీప్రవేశన మథోసభాతురస్యప్రభోః
దివ్యస్థానగతిః కుశాదిచరితం పుణ్యం మయా తే శ్రుతం॥ 14
- చంద్రస్యాన్వయరాజవంశచరితాన్వత్యద్భుతానిశ్రియః
పత్యస్తద్వసుదేవనందనతయా విభూతమూర్తే హరేః
చేష్టాస్తత్రీ మహాప్రిగీతవిభవాః పూరోశ్చ వంశక్రియః
వృత్తం భారతగీతమవ్యయకథం సర్వం శ్రుతం తే మయా॥ 15
- హృష్టం మే హృదయం హరేః సదతుశ్చన్యావోదసంనాసిత్వాన్
త్వద్వాక్ నిర్ఘోరనిగతాదిహకథాపుణ్యాంబుసంక్షేదనాత్
కింతు శ్రోతుమిహాత్మహేశుభగిరీశస్యప్రభోః పావనిం
పాదభావకథామమృతీ ధరణీభృద్వర్త్యశృంగేకవే॥ 16
- నిశమ్య తద్వేంకటరంగభూషణచోటిమున్యన్వయలబ్ధజన్మా
ప్రహర్షితాశ్చోత్తరమస్యవాన్యంగోపాలకృష్ణః కవిరాచచక్షే॥ 17
- యః పూర్వముక్తో నహమాఖ్యచక్రివరీజనా మహితత్వగర్భ్యః
భ్రాతా యవీయానవస త్సురాష్ట్రదేశాధిపా హుటకనామపుర్యాం॥ 18
- దైవాసురేతు సమరే యమమర్త్యసంఘై
రభ్యధిశో నురవధాయ రజనః రేంద్రీః
ఇంద్రోత్పమైచ్చ దసురతుపణావసానే
దేవా స్వకార్యచపలాశ్చరేధేత్యవ్రాచత్ ॥ 19

అథ రజరధిష్ఠితరథోవిధృతశరాసనస్సరంగణపరీవృతః ప్రవిష్టాసుర
సేనో హార్విరవముఖరీకృత దిగంతరిః ప్రభంజన ఇవవారిదాః శర
వృష్టిభి రశేషా ననురగణా వ్యధూనయత్ ॥ 20

తదస్యంద్రేణ ప్రముదితహృదయే నాత్మానం పితృత్వేనోప తిష్ఠ
మానేన శిరసా ధృతస్య చరిణయ్యుగళేన ప్రణివతనపురస్సరిం స్వారా
జ్య మధిఃతోరజస్తస్మై పునరపీంద్రత్వం ప్రదాయస్వం సగరమాగతః

ప్రజాః పరిపాలయన్తు నమఃప్రతిభాధ్యక్షగణః పరమపురుష చరణసరసిజ
ధ్యానాచక్షణ ప్రణామాది భిర్విసేతకాలః పరమపదమాసనాద॥ 21

రజేస్తనూజా స్సత్యవ్రతముఖాః పంచశతసంఖ్యాకాః పితరిసంస్థితే
నారదచోదితా శ్శతకృతుముషేత్య స్వపితృం శం స్వారాజ్యమధికా
తవంతస్తదప్రదానా దిందేణ విరుధ్యతం జతవంతస్వయమేవేంద్ర
త్వమకుర్వత॥ 22

అథ చిరాయ బృహస్పతి రింద్రేణాసురసంహారక విధివిధానాయ
బహుశః ప్రాధికృతస్తదంగీకృత్య తేహం బుద్ధిమోహయ శక్రస్య తే
జోభివృద్ధయేచాభిచారిః మనుదినమన్వతీష్ఠత్॥ 23

తదనుతానాభిచారిక కృతబుద్ధి మోహనమనుదినపరిక్షీణ తేజసా
రజప్రత్రా అశేమానధర్మసిరిత్రా శతకృతు బహుస్పతి నాప్యాయిత
తేజాస్సమరే వినివాత్య పునరపి స్వపదమాక్రమత్॥ 24

సత్యవ్రతస్య రజప్రత్యస్య నిరంతర హరిచరణారాధన నిరతస్యభగ
వతః ప్రసాదేన శుభవృత్తోనామ తనయస్సమజని॥ 25

పుత్రే రాజ్యధురంస్యస్య సత్యవ్రత మహీపతిః
భగవద్భక్తిచపలో దివ్యం ధామగతోహరేః॥ 26

అథో నమోడశవర్షాపి శుభవృత్తోధిత నిఖిలవిద్యః పితేవ భగ
వతి నిరంతరియతమనావహన్తే వరాజ్యభరం దిగ్విజయాయ ప్రవృత్తః
పాండ్య కేరళి నంగ కళింగ సింహళ మాళవ పారశీక వరహట
పిదభా కోసల కాంభోజప్రముఖా సకలానపి విషయా విజిత్య
దిగంతర వితతయశాః వై దేహీం శుభాంగీనామ స్వయంవర ఉద్వా
హ్యనుష్ఠితాశ్వమేధః క్షుశుఫలంచ భగవతి పరమపురుష ఎవార్పయా
మాస॥ 27

అథ కదాచిత్ స్వానుగ్రహణాయ స్వలోకాదాగత వతాప్ర
త్యుత్థాన ప్రణామాదిభిరారాధితేన శుభోపవిష్టేన సనత్కుమారేణ
భగవాన్ వాసుదేవ ఏవపరమకారణంధ్యేయంశ్చ తస్యైవ చరణయ
గళధ్యాన నిర్మలీకృత మనాస్తద్విష్టోః పదమధిరోహేతి నిహేతుక
మేవోపదిష్ట పరమశ్రేయాః శుభవృత్తో రాజషిః తేనైవోపదిష్ట
నారసింహమంత్రస్తదేవనిత్యం జపన్ నిఖిలవిషయ విత్పృష్టోమంత్ర
ష్యేవ నితీష్ట రాజ్యస్తపస్యా పరాయణో నగరాన్నిగతో విహిత

మహీచరణో వరాహతీర్థతట సంస్థితం శుభాచలంనామ మహీధరమ
పశ్యత్ ॥ 28

కృష్ణానద్యాః ప్రాగ్వహంత్యాః పవిత్రే
తీరే వామే యోజనద్వంద్వదూరే
రాజన్నిత్యం రాజతేయం శుభాద్రిః
తీర్థస్యాం తేచాపివారాహనామ్నః ॥ 29

నామాన్యస్య యుగిక్రమేణ కథయం త్యార్యాః పురాణాధావి
జ్ఞాతారోప పురస్వదభిమ హిమావిఖ్యాతి మాసేదుషః
కళ్యాణాది రభూత్పురాధ శుభభూభృత్ స్వప్నశైలస్తతః
తిష్యాభ్యేత్ర యుగేతు శోభనగిరిః పుణ్యస్థలీ శోభితః ॥ 30

న్యరాకృతిః కృతయుగేధచ రత్నరూపః
తేత్రాయుగే రజతరూపధరః పరస్తాత్
శైలోయమాశ్రిత సమస్తవికర్మహారి
నూలోపలాకృతిరముత్రీయుగేచకాస్తి ॥ 31

తీర్థం చేదం భూవరాహస్యపాదాఘాతాదంతస్తో యథౌగర్తరూపం
నామ్నాతస్యైవాది దేవస్యలోకేఖ్యాతిం ప్రాప్తంసర్వదాశోష్యవారిః
పరప్రదానేన వరాహమూర్తేఃస్తతస్య భూమ్యానిజ ధర్మపత్న్యాః
స్నానాదిభిస్సర్వజగత్పునానంకృతేవరాహఖ్య మిదంబభూవ ॥ 33

తేత్రాయుగేనంతసరస్తలక్షీతీర్థం పరస్తాదిహ దేవతీర్థం
నామాన్యమూన్యస్యపురాణసిద్ధిక ధానుబంధీని సరేంద్రభాంతి ॥ 34

ఎవంభూతమహిమ్నో వారాహతీర్థస్యాంతికస్థితం శుభాచలమీక్ష
మాణ శ్శుభవ్రతో మహీపతి స్తమేవ తపశ్చర్యావసతి మనుచింత్యత
దేవతీర్థం విగాహమానః క్రమేణఫలపర్ణోదకాహారా నపిపరిత్యజ వా
యుమాత్రే భక్షకఃనష్కవాతాతపనహః పాదాంగుష్ఠతలనివీడిత భూత
లఃపరమంపురుషంనృసింహ వపుషం సనత్కుమారోపదిష్టమను నానం
తతమనుధ్యాయన్నవతస్థే ॥ 35

తథేంద్రేణశుభవ్రత తపోనిష్ఠావిభీతహృదయై రమరైశ్చోదితేన తత్త
పోవిఘ్నకరణాయ సంప్రీతారంభామునిజన మోహనవేషభాషాభి
రామా వీణాసాణిః శుభవ్రతాశ్రమ ముపస్థితా తస్మోహనాయ విర
చిత బహువిధశృంగార విలాసాతస్యాప్రచ్యుతాం భగవతనిష్ఠాంవీక్ష్య

విముఖశక్తిః వీడానతవదనా పునరపీంద్రియపేత్యసర్వం తచ్చరితమ
శంసత్ ॥ 36

ఇంద్రేణచ స్వపదవిభ్రంశ శంకేనాభగవాన్ తచ్చమనాయ సంపా
ధితస్త మాశ్వానయామాస ॥ 37

అధభగవాన్ పరమపురుష శ్శుభవ్రతతపః ప్రిసన్నహృదయస్తమను
గృహ్లాన్ నృసింహప్రీదుభాన్ వమాపన్నః పంచాయుధ పరిష్కృతక
రో లక్ష్మీనమాలింగితవత్సాస్తాత్యైధిరూఢః ప్రత్యక్షిత రూపశ్శుభ
వ్రతమాత్మాన మదశయత్ ॥ 38

సంసేవ్యతం సరహరిం నృపతిః
ప్రహృష్టస్తుప్తావవేద శిఖరోదిత పుణ్యసూక్తైః
తేనప్రిసన్న మనసా పరిపుష్టకామ స్నాన్ని
ధ్యమేవ పరమత్రగిరా యయాచే ॥ 39

తథేతి చాంగీకృత వాన్నివాసంశైలేత్రనిత్యం నృహారమేశః
క్షేత్రం శ్శితానామ ముకంజనానామోత్థేధ వేదిత్య వదన్మృతానాం
ఇత్యుక్త్వాచాకృతిం ప్రాప్తాన్యకేసరివపుహారిః
శుభాచలస్య శిఖరేస్నాన్నిధ్యమతనోత్సదా ॥ 41

శుభవ్రతోపి రాజషిః మూర్తీభూతం తపఃఫలం
సంసేవమానో నృహరిః తేష్టైవచిరమావసత్ ॥ 42

పక్షమాసాబ్ద నియతా నుత్సవాన్ తస్యవర్ధయన్
గిరే రథస్తాన్నగరిం నిర్మమేస్యః పురోపమాం
శూరసేన పురంనామ్నా తదేతిదభవత్ శ్రుతం ॥ 43

జౌత్సవీం మూర్తిమసఘ్నం నిర్మాప్త్యా ముష్యశిల్పిభిః
ధ్వజారోహమహంచకే ॥ కార్తికేమాసి భూపతిః ॥ 44

పూర్ణిమాయా మవబృధం సంకల్ప్వసశుభవ్రతః
నవాహ్నిక ధ్వజారోహ మహమద్భుత మాతనోత్ ॥ 45

ధ్వజారోహ దినేప్రతః ప్రవృత్తాధిష్ఠితో హరిః
సేవామదాన్నరేంద్రాయ మోదయన్ జనతామసః ॥ 46

కేషవాహన మాస్థాయితన్నిశాయాం వ్యభాసత
వరేద్యుః ప్రాతరాస్థాయశిబికాం వ్యలసద్ధిః ॥ 47

- అధిష్ఠితో భూతద్రాక్షాసింహవాహన ముజ్వలం
తృతీయేచ దినేప్రాతశ్శిబికామే వనం శ్రితః॥ 48
- రాత్రౌ తస్యమధిష్ఠాయహంసం దివ్యమరాజత
చతుర్థే పుష్పకం ప్రాతనిశిమారుతి వాహనం॥ 49
- పంచమేహ్ని జగన్మోహిన్యాకృతిః శిబికాగతః
అమోదయతభక్తానాంనూనసాని సృకేసరీ॥ 50
- సుపణావాహనం తస్యాంరాత్రౌహరిరధిష్ఠితః
శుభవ్రతమనః శ్రీమాన్ప్రీతయామాన వత్సలః॥ 51
- వసంతోత్సవమాతేనేషమేహని సృకేసరీ
గజవాహన మాస్థాయరాత్రౌతస్యాం వ్యరాజత॥ 52
- సప్తమేహని రాత్రౌచసూర్యచంద్రా నిధిష్ఠితః
అష్టమే పుష్పకం ప్రాతనిశితుంగ తురంగమం ॥ 53
- నవమే రథమారూఢఃహరి స్సృపమతోషయత్
మధ్యాహ్నవ బృథ సత్త్రైవాభవ త్పావయన్ జనాన్॥ 54
- ధ్వజావరోహణం కృత్వా రాత్రౌ తస్యాం శుభవ్రతః
శయనోత్సవమాతేనేహరేశ్వరీమ నివారణం ॥ 55
- శ్రీపుష్పయాగవిధినాపరేహ్ని సమశోషయత్
శుభవ్రతో మహీపాలోవిష్ణ్వపిత నిజధిక్షః ॥ 56
- బ్రహ్మద్యా స్సకలాదేవాన్సృకేసరీ మహోత్సవం
శుభవ్రత కృతం భక్త్యా సివం తేనుదినముదా ॥ 57
- ఆరాధనంచ సృహరేర్వైఖానస విధానతః
కల్పయామాన మథావీశుభవ్రత మహీపతిః ॥ 58
- ఉత్సవాధానంచ నగరీంనిర్వాప్య శుభలక్షణం
వీధీరాయత విస్తీర్ణానిర్మమే తత్రభూషతిః ॥ 59
- అచక్షాన్ పాచకాం స్తస్యతదైవపరిచారకాన్
యథాయథం వినిదిశ్యమోదమాప మహీపతిః ॥ 60
- తేతుసంశుద్ధమనసోవైష్ణవాభగవత్పరాః
ఆజ్ఞాం సృపస్య సిరసావహంతో హరిమార్చయన్ ॥ 61
- ఎవం శుభవ్రతక్షేత్రప్రత్యక్షీ కృతవిగ్రహః
కులదైవత యాభాతీయుష్మాక మధునా హరిః॥ 62

- కించేదమభిధాన్యమితిర్ధన్య మువ్యవైభవం
యుగత్రయే యతోముష్యనామత్రయ ముదాహృతం॥ 63
- పురాకదాచి నిలయం రమాచూఃప్రేమంతలోకే భగవాన్ జగము
తదా పరాధీన మతిర్న చైవం దదశ్శేషే వినిమిలితాక్షీ॥ 64
- నోత్తిష్టమానాం సముదీక్ష్యనాథమపిస్వఫీతాత్ జననీం త్రిలోక్యాః
దృష్ట్వాప్యానంతోద్భుతమాపచిత్తేయధాగతంచైవ హరిజగము॥ 65
- తతః క్షణదూర్వముదీక్ష్యలక్ష్మీసంభ్రాంతచిత్తా సవిధం స్వభర్తుః
అభ్యేత్యచావందతేనైజమాగతమాపయంతీ జగతాం సవిధీ॥ 66
- నాథోపితన్య సవిబుక్తశాపంధ్యానాస్పదం మందమసాజహాన
పతన్ననంతః పదయోస్తతోన్యఃప్రజ్ఞాపథ్యా యసికిం తదేతి॥ 67
- సానంతమూచే శుభశైలశృంగే శుభవ్రత ప్రాథమ యాపతిర్మే
నృసింహరూపీ కృతసన్నిధానస్తత్రాహమానం ప్రవణాతదానీం॥ 68
- తతస్త్వనంత శుభశైలసంఘం దిష్టుం నృసింహం త్వరయాజగము
దృష్ట్వా సహస్రాక్షీభిరప్యహార్యం ముమోదవారాహనుతీర్థతీరే॥ 69
- కంచి స్మతంగం మృగయాకులాంగం
హంతుం సమైచ్ఛ త్సముదీక్ష్యసీచం
యావద్రజో వృష్టిరభూత్తదగే
తయాభవన్మృగమతిః ఫణింద్రీ॥ 70
- అథావిరాసీత్ భగవాన్సంతః మూచేచ నీచోపిత మత్సమోయం
మతేత్రవాసిన తతోన్యహత్యా సంకల్పతస్మైజనితం మహానః॥ 71
- తదత్రోత్థితేతు వరాహనామ్ని స్నాత్వాజహీదం దురితం ఫణింద్రీ
నామ్నూతవేదం పృథితం భవేద్ధి యుగాంతరేనంత సమస్తలోకే॥ 72
- ఉక్లేష్థ మంతహిత విగ్రహేస్త్రింశ్చ స్నాతోజయోత్సరితం ఫణింద్రీః
హృష్టా యయాథా మతోన్యజ్ఞే న్యానంతీర్థం త్వతినామధేయం॥
అథాన్య ద్వాపరేలక్ష్మీతీర్థాభ్యాన స్వకారణం
పురాణసిద్ధం వత్సోమిశృణుతద్ధరణీపతే॥ 74
- మాంధాతా మహిషః పురాజితరిపుః భుక్త్వాచభోగా బహూన్
సప్తదీప్త పతిర్విసప్త విభవః కాలేనకేనాపిత
భూయోలబ్ధుమనాః స్వకాం శ్రియమిదం వాగావాతీర్థం త్రిలో
లక్ష్మీ మంత్రవరం పరాశరమీనే లభ్యభాజపత్ స్వస్థీ॥ 75

తుష్టా తత్తపసారమాన్య సరసః పద్మాత్ నృపన్యాగ్రతః
 ధ్యాతుః ప్రిదురభూత్ నిరీక్ష్యస నృపాదేవం జగన్మాతరం
 స్తుత్వా నూక్తవరైః ప్రయూషిభరగైః సంఛోదితే వాంఛితే
 సర్వం వైఫలమాప్తమేవ భవతీదృష్ట్యేతితా ముబ్రవీత్ || 76

భావం తస్యవిబుధ్య లోకజనసీ ప్రీతాపునః ప్రాహతం
 తీర్థస్థి వినిమజ్జనాత్తవమనోభీష్టం ఫలం సిద్ధ్యతి
 ఇత్యుక్త్వాంత రధాద్రమాధ నృపతి ద్విశ్వస్తతద్భాషితః
 తీర్థేత్రైవ మమజ్జతత్పదయుగ ధ్యానాచలాత్మాముదా || 77

తస్మిన్ మజ్జనవైభవాన్నిరగమద్రాజా సరోగభానో
 మాంధాతా చతురంగపైన్యసహిణో జిత్వా సపత్నాన్ బహూన్
 భూయోరాజ్య మవాపతేన చరమా తీర్థాఖ్యమాసీదిదం
 యోవాకోపిజనోత్ర మజ్జతిభవే ద్రాజ్యాధిపో భూపతే || 78

కలావత్రీయుగేదేవతీర్థాఖ్యానమిదం యతః
 హేతుమేతం ప్రవక్ష్యామిపురాణ పరికీర్తితం || 79

తీర్థే దత్తవరేత్ర కోలవపుషా తత్పాదఘానోద్భవే
 పుణ్యే సర్వజగత్ప్రసిద్ధవిభవే దివ్యే శుభాద్ర్యంతరే
 స్నానా దేవపరంపదం భగవతో దృష్ట్వా సమారోహతో
 మర్త్యా దేవపతిః స్వకీయపదవీ భ్రంశేచ శంకాకులః || 80

శ్రుత్వా తద్విభవం బృహస్పతి గిరాశక్రస్సదేవౌ భువం
 గత్వా తీర్థమిదం నిరీక్ష్యకులిశా ఘాతైబజహూన్ భూధరాన్
 కృత్వా ఖండితవిగ్రహానిహ పరితీప్తాచ బహ్వీర్స్మృదః
 చక్రే త్వప్రహతం నిశమ్యతదిదం క్రుద్ధాహరేః కింకరాః || 81

రుధ్వా దేవగణైః స్సంపదనముఖాః శక్రం హరేః కింకరా
 తీర్థేచాత్ర నివేశితా నిరిశిలా ఖండానధౌద్ధారయన్
 భూయశ్చక్రకురతీవ సర్వజనతా సేవ్యంతదే తత్సరః
 ఖ్యాతిం ప్రాప్తా దేవతీర్థమితి చక్షురేవరాహ ప్రభాః || 82

కించ! మాశవేషు విదిశాభిదం పురంకించిదస్తి ఖలునిస్తుప్రభం
 తత్రకశ్చన సుశర్మనామకో భాసురస్సమ భవత్తపానిధిః || 83

విలాసిని తస్యతు ధర్మపత్ని! రూపేణ ధన్యానతయా కదాచిత్
 జగామ పుణ్యాస్సరితశ్చ పుణ్యక్షేత్రాణి సంద్రప్టుమనాద్విజేంద్రః || 84

సాకామనున్నా నియమనయ క్షణపతిం నిశాయాం పరిరభ్యపత్నీ
స్వపం తమబ్యావయ దుగ్రహాచాత్ ప్రతాత్ బలాత్తారవశంవిధాయ॥

తతః ప్రబుద్ధే నరుషావిసృష్టాద్విజేనసాగభాభరం దధానా
పురీమవాప్తా వసుధాభిధానాం స్వేచ్ఛారతిం తత్రవిప్రైశ్చకార॥ 86

సాభ్రష్ట గభాసురతాతివేగాత్ బభూవతస్మా ద్యుగళం ప్రజజ్ఞే
పుమానభూత్సువత నామధేయః సుకన్యకాఖ్యా యువతిశ్చతత్ర॥ 87

సాత్య కృపుత్రా పురితత్రమూఢా చచారకామాభిరతి ర్విప్రాః
తౌచాపికాలేన వివృద్ధదేహా బభూవతుర్యా వనశోభితాంకా॥ 88

సవైయువాసువత నామధేయః కామీచరణ తత్రపురేభగిన్యా
సాకం మదాంధో గణికాభిలాషీ నిస్వోభగిన్యైవ మిమేళమూఢః॥ 89

విలాసినిం తామపిమాతరం స్వాదృష్ట్యయధేచ్ఛా రతిసక్తచిత్తాం
రత్యైయయాచే నవిమూఢచిత్తః స్తన్యం తముద్వీక్ష్య ససారతస్యాః॥

జానంత్యపి స్వంతనయంతముద్యత్పయః ప్రపూరేణ విలాసినిసా
కామాభిరప్తా వినితీతమద్యా శునివరేమే తనయేనసాకం॥ 91

మాత్రాభగిన్యా సహసంగతస్సచరణ యధేచ్ఛం సురతం విమూఢః
తుధాపరీశో ద్రవిణేనహీనః దిశాసుబభ్రామ తృషాచభిన్నః॥ 92

ప్రవిశ్య చండాల నిశాంతవాటిః ఆహారకామ స్ససహైవతాభ్యాం
త్యక్తం నిషాదే శునకస్యమాంసం భుక్వోదరం పూరితవా కదాచిత్॥

యదృచ్ఛయాస్మిన్ స్వస్థమాత్మయుక్తే గ్రామేశుభాద్రజే రుపకంఠసంస్థే
స్థితే తదీయో విపులోఘరాశిః నిఘాతరూపః పురతోన్యతస్థా॥ 94

నిఘాతశబ్ద శ్రవణేన మూఢాః భూమా విసంజ్ఞా పతితా జవేన
వ్యాఘ్రో నిరీక్ష్యుటవికావిహరీకంఠస్థితానూ విచకర్షదంతైః॥ 95

వ్యాఘ్రోగ్రదంష్ట్రో వినిపాతనేనత్యక్తానవస్తే సహసైవతత్ర
తేషాం మహాపాతకీనామభాజ్యం సుత్వాసమాంసంచ ముమోచవన్యః॥

అథాగతాస్తత్ర యమస్యదూతాః తాః పాపినః పాశధరాగ్రహీతుం
తత్తేత్రపాలై ర్మధువైరిదూతైః బద్ధాబహిస్సం దితుమక్షమంతే॥ 97

భృగుర్మహర్షిః స్సముపాగతస్తత్
క్షేత్రం నిబద్ధా యమకింకరా తా

నిరీక్ష్య ప్రప్రచ్ఛరమేశదూతాన్

కిమే తదిత్యాహు రథాన్యతేతత్ ||

తత్రాగణోభూత్ భృగువిష్ణుదూతానంవాదకాలే సమవర్తిదేవః
ప్రణమ్యదాసాన్ మధుసూదనస్యభృగుంచనత్వేద మువాచధీమాన్ ||

మునేతవాత్రా గమనంకదావేత్సుదీక్షమాణ స్థితవాన్ దయాలో
భటామదీయా మధువైరిదూతైర్బద్ధా ఇహజ్ఞాత హరిప్రభావాః || 100

క్షేత్రం త్వదం ముక్తిదమాహురత్రదేహత్యజాం విష్ణుపదాశ్రయేణ
ఈదృక్ప్రభావా పరిభోధినోమద్భటాహరేదానవరై నిబద్ధాః || 101

అహం పునర్మోచయితుం సశక్తస్తామద్యయాతేశ్వరణం మహాషే
తతః స్వయం విష్ణుపదాబ్జయ్యుగ్మేవిమోచయైనాన్ ప్రణిపత్యరక్ష || 102

యథాదయాస్యా నృధుసూదనస్యతథైషుతం ప్రార్థయ లోకనాథం
తథేత్సుదీర్ఘాథ భృగుర్మహాషే శ్శుభాద్రిశృంగం సముపారురోహ || 103

ఘనాఘనాథం కమలాయతాక్షంకరద్వయోద్ధీప్ర సుదర్శనాబ్జం
లక్ష్మ్యోసమాలింగిత వక్షసంతంభృగుర్మహాషే ర్మహారందదశే || 104

నత్వాతదంఘ్ర్యాః ప్రణతో దయాలోః స్తుత్వాచ వేదాంతవచోభిరిద్ధైః
బద్ధాంజలి స్తత్పరతోనతస్థేతమేవమూచే శుభశైలనాథః || 105

సుస్వాగతంతే ఖలువత్సకింనుకార్యంతవాత్రా గమనస్యయోగిన్
విజ్ఞాపయామాన తతఃప్రణమ్యదేవం భృగుః స్వాగమనస్యహేతుం ||

స్వామిన్ త్వదీయైః పహదానవరైః కృతాంతదూతా బహిరేవ బద్ధాః
తిష్టంతితాన్ మోచయ లోకనాథక్షుద్ధైః కిమేతై స్తవవత్సలాత్మకైః ||

తమాహశౌరిః భృగుముత్స్నితాస్యః క్షేత్రేత్రదేవం ఖలుయేత్యజంతి
తేపాపినోవా శుభకారిణోవాయయుః పదంమే పరమం పురాణం || 108

సేనేశ నాగోత్తమవై నతేయముఖామదీయాశ్వరణాబ్జభక్తాః

క్రీడంతినిత్యం త్వహమర్త్యతిర్యక్స్థాస్సాస్త్వకృతీః ప్రాప్యతథై వచాన్యే ||

ఎవం ప్రభావేత్ర మృతాన్ సుపాపా

నపి ప్రపన్నా మమథామదివ్యం

క్రష్టుం ప్రయాతాహి యమస్యదూతా

బద్ధాస్తతో మోచయితుం సశక్యాః ||

శ్రుత్వేతివాచం శుభశైలభర్తుఃపునః పునస్తస్య పదాబ్జయుగ్మే
నిపత్యతస్మిన్చన మేవధీమాభృగుర్యయామే హరికింకరాగ్ర్యః॥ 111

సభక్తవశ్యో భృగుణా ప్రణీతః

తామోచయామాస యమస్య దూతా

యమో భృగుశ్చాపి యయాపదంస్వం

హరేః కటాక్షప్రసరైః ప్రహృష్టః॥

112

కించాపరం వచ్చిశుభాద్రి భర్తుఃసృజింహమూర్తే ర్వితతం ప్రభావం

ఆకర్ణయైతం నియతేంద్రియ స్వంయతీర్తనాత్సర్వఫలం ప్రసిద్ధ్యేత్॥

పురాకదాచిద్దు హిణే సభాయాంస్థితే తటిన్యోనిఖిలాః వరేణ్యాః

గంగాచ కృష్ణా యమునాచ గోదావరీ కవేరస్య సుతాచరేవా॥ 114

అన్యాశ్చముఖ్యా స్సరయాముఖాస్తా

స్సంప్రాప్యతాం బ్రహ్మసభాం సురాణాం

తస్మస్సమక్షం విహితప్రణామాః

స్తుత్వాతదాతా భగవాన్ విరించిః॥

115

అపూజయ త్పావనభోగ్యతాదిగుణై ర్విన్దై కాంకిల కృష్ణవేణీం

తేనావమానేన నిరూఢదుఃఖాపురస్సమానాం భువమాససాది॥ 116

కథం భవేయం నిఖిలాపగానాంమధ్యేగుణైః పావనభోగ్యతాదై ర్విః

చింతాకులాస్తేతుతదా తరిక్షేబ్రహ్మవాణీ శుభమద్భుతానా॥ 117

కృష్ణేకిమేతేన విచారణేనచైవశోకం కురుచింతితార్థే

ఇతస్థితం యోజనత స్సతీర్ధంవారాహసంజ్ఞం పరమం పవిత్రం॥ 118

కృత్వాతపః తీర్థవరన్యతీరేయత్కాంక్షితం ప్రాప్యసిత్తజవేన

తదంతికస్థం శుభశైలరాజామారుహ్యాతస్యాగ్ర కృతాధివాసం॥ 119

దేవం నృసింహం ప్రణిపత్యభక్త్యానన్యత్తమాత్వం భవితాచిరేణ

విశ్వానమత్రాచ రసోయమాస్తేహరిః ప్రపన్నా వసకర్మజేత్ర॥ 120

తతస్సముత్థా యజవేనకృష్ణావారాహతీర్ధం సముపేత్యరమ్యం

కృతాస్లవాతత్ర శుభాద్రినాథంతుష్టావకచ్ఛం మనసస్తీతుం॥ 121

తస్యైవతీరే విహితస్థితిస్సానిత్యం త్రిసంధ్యంప్రవిగాహతీర్ధా

ఆవర్తయంతీ సతతం నృసింహస్యానుష్టుభం మంత్రవరంహ్యువాస॥

అథాచిరాత్ శోభనశైలనాథస్తస్యైవనృసింహః కృపయానమేతః

సందశ్చయామాస వపుస్వకీయాయదాహురప్రాకృత తత్వసిద్ధం॥ 123

తుష్టావకృష్టా తముదీక్ష్యహృష్టాపుంనూ క్తనూక్త ర్విదితప్రభావైః
సహస్రమూర్ధణ భగవన్నమస్తేనమస్సహస్రాత్ సహస్రపాద॥ 124

వ్యాప్తం త్వయేదం నిఖిలంచరాజాధిరాజమాహు ద్భువయోభవంతం
త్వదంగజాతా ద్విజరాజవైశ్యశూద్రాస్తథాన్యేచ సురాదిభూతం॥ 125

ఆదిత్యవణం తమసః పరస్తాత్స్థితం పరేవ్యామ్ని కరీంద్రసేవ్యం
మహంతమాహుః పురుషం భవంతామత్రావతీణోఽసి సేవనాథ॥ 126

ఇతిస్తుతః ప్రీతమనా నృకేసరీవరం వృణోష్వేతి నదీయువాచతాం
సాప్యాహకృష్టా నిఖిలాపగోత్రమావిభేదాభవేయం భవతః ప్రపాదతః॥

తతోహరిస్తా మవదత్ప్రహృష్టానిమజ్జతా మన్యనదీషుపుంసాం
శిష్యేతిపాపం త్వయిమజ్జతాంతు పాపంచ పుణ్యత్వముపైతుకృష్టే॥

సద్యస్తమాత్వం భవితాసికృష్టేకటాక్షతోమే సహింశయోత్ర
మహంతి పాపాని విసశ్వరాణిత్వయ్యాప్లుతానాం సహపాథవేయుః॥ 129

ఏవం వారాతం వరముద్భృణానేహషణం ప్రజగ్ను స్సరసిద్ధయతాః
వ్యామ్నః పపాత ప్రసవాభివృష్టిఃజగుచ్ఛ ంధర్వగణాః ప్రహృష్టాః॥
అంతర్హితే శోభన శైలనాథేకృష్టాచ వారాహ జలాప్లుతాంగా
హృష్టా యథాస్థాన మవాప్యసర్వోత్తమత్వమాపద్యత జాహ్నువీవ॥

ఇత్యేవం నృపమహిమా శుభాద్రిభర్తుః
బహ్మండే ఖలుగదితో మహాపురాణై
శ్రుత్వై తద్గురితమపాస్య యోవికోవా
నాథస్యైవతు కృపయాలభేతభోగాః॥

132

ఏవం ప్రభావన్య వరాహతీర్థస్వాముష్యతీరే శుభశైలశృంగే
ప్రత్యక్షితస్తేన శుభప్రతేనానృకేసరీ భాత్యధునాపిరాజ॥ 133

తీర్థంతదేత న్నగరీచసైహాసచైషశైలోన్మహరిశ్చసోయం
శివం ప్రదేయ స్తవనిత్యమృద్ధంసారాజ్యపుత్రాప్తి ముఖం నరేంద్ర॥

ఏనం శుభవ్రత మహిపతి పుణ్యమూర్తిః
శ్రీశోభనాద్రి వసతి ర్నమహరిః పరేశః

ఆరాధితో విరుదుచే హితదాదివై త
దేశాధిపై న్నదభివాంఛిత దానవిత్తః॥ 135

కృష్ణా గోదావరీ మధ్యస్థితా మేతాం వసుంధరా
అపారాయాన్వయే జాతాఃతవపూర్వేన్వ భుంజతః॥ 136

శ్రీరామచంద్రస్థపతిస్తేషుతే ప్రపితామహాః
నూజిషీడుపురే రాజ్యమన్యశాద్ధర్మవత్సలః॥ 137

తస్యైక యోజనే దూరేస్థితే దక్షిణసీమ ని
క్షేత్రేత్రభూవరాహస్యశుభాద్రి శిఖరస్థితం॥ 138

ఆరాధయామాస తదాన్యసింహవపుషం హరిం
వై ఖానస విధానేనశుచిభి ర్వైష్ణవోత్తమైః॥ 139

శంఖచక్రాంకితభుజైఃఃఠార్ధ్యపుండ్ర లసన్ముఖైః
సదా నృసింహ మనునిధ్యాన సంతతక్రీడితః॥ 140

విచూనమండపాః ప్రప్రగోపురాణి సమంతతః
జీర్ణాన్యధారయామాసపత్రానిన రథానిచ
ఉత్సవంచాతి మహతావైభవేనస మారనోత్॥ 141

సౌవణ్యమన్వయామాససౌవణ్యంవాహనం హరేః
ధ్వజదండంచ సౌవణ్యవర్మణాచ్ఛాదయన్ముదా॥ 142

రథంచ నూత్నం నిర్మాయ మహంతం మహమారనోత్
యమద్యాపి నృసింహేయం కౌటిక్యా మధిత్థితః॥ 143

అగ్రహారాః సమర్వ్యతీక నియతారాధనేచ్ఛయా
ధ్యాయన్నేవాస్య చరణౌ రామచంద్రో దివం గతః॥ 144

తస్యాపతత్సతోరాజా శోభనాద్యప్పరాయకః
నృసింహ భగవత్సస్త్రికపరాం భక్తముపాదదే॥ 145

సోయం శుభగీరీశాయ గ్రామమేకం న్యవేదయత్
పితౄ పృథికాం చక్రే నృహరే రుత్సవశ్రియం॥ 146

రథశాలాంచ పత్రాణాం నిలయా సవినిర్మమే
మహానసంచవిపుల మపారాన్నవిపక్తయే॥ 147

శ్రీమద్వల్లభరాజాఖ్యాం । మూర్తిఁచాప్య పరాం హరేః
స్యవేశయత్ శుభగ్రాహా । పత్మకాయాం మహాజనం॥ 148

ఫాల్గునేమాసి పూర్ణాయాం । సంకల్ప్యావ బృధోత్సవం
నవాహ్నిక ధ్వజారోహ । విధినా స్యోత్సవం వ్యధాత్ ॥ 149

వత్సరాఁ పంచపంచాశ । త్సంఖ్యాకాఁ సమహీపతిః
షట్ఖండ శోభితం రాజ్యం శశాసజిత దుష్కృదః॥ 150

షడస్యదభవప్రతాః । శోభనాంబోదరే విభోః॥
సనూనురేష శ్రితవాఁ । వియచ్చైచ్చలమునిఁ గురుం॥ 151

తత్కటాక్షిప సంలబ్ధ । పంచసంస్కారభూషితః
శ్రీవైష్ణవ శ్రియారేణే । ధనుర్దాస ఇవాపరః॥ 152

వర్షయిత్వా శుభాద్రీశో । మహతీ రుత్సవశ్రియః
పరంధామ సమాపేదేసరాజాతే పితామహః॥ 153

అనంతరం పితృస్తన్య । సుతానామాదిమోగుణీ
శ్రీమూఁ నారయభూపాలః । శశాస పృథివీ మిమాం॥ 154

జనకాదపి సంవృద్ధభక్తిశ్శృభగిరీశ్వరే ।
అవ్యాహతాజ్ఞో రాష్ట్రేన్ద్రోత్పయ స్మహారిం విభుం॥ 155

ప్రాకారమపరం శ్రీమః దాలయస్యచనిర్గమే
శిలాభిరాచి నోత్పూర్వప్రాకారాంతర భూతలం॥ 156

సోపానాని శుభాద్రీశసన్నిధ్యవధి చాగిరేః ।
సుగమాని విశాలానిసవితడిని నిర్గమే॥ 157

సౌవణిక మప్రయామాస । కవచంమణిచిత్రితం
ఊలాం దంతమయ్యాంక్షౌమతల్పాంరాజితరజ్జుకాం॥ 158

పాదుకే చార్పయత్ హైమేమణిపీఠాధిరోపితే
యయోరామన్వతే శ్రీమచ్ఛతకోపాభిదాం బుధాః॥ 159

అన్యాని భూషణాన్యస్యప్రత్యంగం ససమార్పయత్
వాహనానిచ జీర్ణానిరథంచోద్ధృతవాఁ పునః॥ 160

అఖానయదిదం తీర్థంవారాహం నితరాం ఖలం
పరితశ్శుభశైలస్య ప్రదక్షిణపథం వ్యధాత్ ॥ 161

- మానేన భసిశు కై కాదశ్యామారభ్యమధ్వరేః
పవిత్రోత్సవ మాజహ్నానూతనం స్పీతవైభవం॥ 152
- నిర్మమేచ నృపోదివ్యంపవిత్రోత్సవ మండపం
పుష్పద్వానంచ నృహరేర్వర్ధయామాస భక్తితః॥ 163
- గోపురంచాపరం శ్రీమదయం నిర్మాతు ముత్సుకః
శిలాభిరతనోత్పంచ వాయూని మహీపతిః॥ 164
- అష్టై సంవత్సరానేషహరి కైంకర్యతత్పరః
ఉవాసపాలయో షోణి నూజివీడు పురేశుభే॥ 165
- అసమాప్తేచ కైంకర్యేతస్మి న్నారయభూపతిః
జగామ పరమంధామచరణౌ నృహరే స్మరన్॥ 166
- తస్యాను తత్తనూజానాంబాల్యాత్ తదాజ్యమృద్ధిమత్
హూణాద్వీపాధిపాఃపంచవత్సరాన్ పర్యపాలయన్॥ 167
- యస్తునారయభూపాలభాతాతుర్యః పితౌతవ
శ్రీవేంకటాద్రినృపతిస్సతుభ్రాతరిజీవతి॥ 168
- త్వామేకమేవతనయంప్రసూయ పరమం పదం
గతవాన్ నతసామంతఃయశస్తత దిగంతరః॥ 169
- తస్మి న్నారయభూపాలేజీవత్యేవ జఘన్యజాః
రంగాప్పరాయ ప్రముఖాఃప్రార్థయన్ రాజ్యమగ్రజన్॥ 770
- ఏకాధిపత్యతో రాష్ట్రముహిమానం విచార్యనః
నవ్యభాంక్షీ త్సగర్భాణాంరాజ్యం నారయభూపతిః॥ 171
- హూణాధికారి సదసిరదేతత్రైవ్యవేదయన్
తదంతరే దివం ప్రాప్తీనారయఃషోణినాయకే
షోఢాతేవ్యభజన్ రాజ్యంనూజివీడు పురాశ్రయన్॥ 172
- తేనక్రమేణ భవతాపితుర్ధనతయాత్విదం
రాజ్యం ప్రాప్తమభూద్రాజన్ధనధాన్యధిక్ భూషితం॥ 173

- త్వమప్యేతదవక్ రాజ్యంస్వపిత్రం శతయాగతం
శుభాదీశ పదాంభోజాధ్యాన విధ్వస్త కల్మషః॥ 174
- రాజ్యభాగ క్రమేణాస్యశుభాచల పతేనాఁలేః
నధాన్య సంపద స్వర్వాస్వర్వ కళ్యాణ నధాన్యః॥
చిరంజీవ చిరంజీవ సుఖీధవ సుఖీధవ॥ 175
- ఇతినిగదితముక్తం తత్పరాణే మునీంద్రైః
శుభగిరి నిలయస్య శ్రీపతే భూరిధాన్యః
చరితములమేతత్ శృణ్వతా మైహికాము
ష్టిక మపిఫలయుగ్మా సంప్రసిధ్యే దనూనం॥ 176
- శ్రవణ ముదితచిత్త శోధనాదీశ కీర్తేః
ఇతి నృపతిరముష్మిన్ దేవదేవే ధృతాత్మా
ద్విజవర మిమముద్యదాంకవ ధృమకణాః
భరణవలయ ముద్గైరహాయామాస ధత్వా॥ 177
- షోడశోత్తర శతాధికాదనాతత్సహస్రమపి రూప్యముద్రికాః
మెడిసించ దశశాలిఖాఖా దాయసీం సరిదనూప శోభినీ
ఆరాధితో భగవతః పురశోత్తరశోభిన్
గోపాలకృష్ణ విబుధో వసుధేశ్వరేః
నత్వా సృకేసరి విభుచ తదీయధత్వా
తస్యాశిషో విజయినిరవ దత్తహృష్టః॥ 179
- అథ శుభగిరినాథః స్వప్రభావానుకీర్త్యా
ద్విజవరమచ్యుతాన్ ఆత్మనః కిరతసంస్థాం
నైజమపిచ శతారిం దాపయిత్యాచక్రైఃస్వై
రమనుత ఖగరాజా రోహణం త నిశాయాం॥ 180

గరుడోత్పవ నణానం

- ఆదేశో భగవతోధ సుపణాపత్ర
మాస్థానము ధువిచిత్రమశి ప్రక్లప్తం
ఆవాహ్యత్రగరుడం విఘ్నః కులేందు
రాగోపయ స్నృహరి మత్రసజానిమేనం॥ 18
- దేవ స్సపణాః కరయుగ్మ నివేశితాంఘ్రి
రాకాంత తత్పుజశిరోయుగళః ప్రహృష్టః

రత్నోత్తమాంచిత కిరీట విరాజిమూర్ధా
వీధీనిగిరిక్షితు మియేచ మహేత్సవేన॥ 182

ఛత్రేబ బంధురథ తత్ర సునణావాహే
పూర్ణాశశాంక సదృశేమణి దండరిమ్యే
ద్వా వైష్ణవౌచ వరవాహన పీఠసంస్థా
పార్శ్వద్వయూ మధిగతౌ సహచామరాభ్యాం॥ 183

స్రగ్భిర్నవీన తుళసీకర వీరమల్లీ
చామంతికాది కుసుమగ్రధితాభి రీశః
సన్మాలయాధి గతయోరసి వైజయంత్యా
తారాభి రిందురివ తత్రహరీ రరాజ॥ 184

దామ్రో రసాల కదళీఫల నారికేళ
ఖండాన్ సితాభిరధికం మిళితాన్ సశుంక్ష
దేవాయతత్రతు నివేద్య ముదాచక్షాగ్ర్యః
కర్పూరదీప మదదాత్ తపనీయపాత్ర్యా॥ 185

అధౌధర్ణవా హహముదగ్రహపరిసరుధకరం భృత్యగణా బలిపాః
తమాస్థిశోసౌ నృహరిః పురస్తాత్ కటాక్షయన్ దక్షిణరాజనీధిం॥ 186
దీపికా హ్యుభయపాశ్వతో హరేః రేజురాజ్య రసనిర్ఘరోక్షితాః
భేరికానక మృదంగవేణుభిః కారిణో మధుర నిస్వనోగ్రతః॥ 187

రూపా జీవాః శోభనాదీశకీర్తిం
సంగాయంత్యో సతేనం తత్రచక్రుః
హస్త్యశ్వం చాలంకృతం భవ్యవేషైః
ప్రీతిం చక్రే శ్రీహరే రగ్రయా॥ 188

శ్రీవైష్ణవా రుచిరచందన చచితాంగాః
దీప్య స్మృణాశ ధవళాంచిత యజ్ఞసూతాః
క్షౌమాంచలాంశుక పరిష్కృత భవ్యగాత్రాః
కంఠావలంబి వివిధప్రసవాత్త మాల్యాః॥ 189

దేవస్య తస్య నృహరే స్సగుణా గృణంతో
జగ్ముః పురోజలి భృతో విధృతోర్ధ్వపుండ్రాః
అన్యాపి భక్తజనతా నిరగాత్సతాశ
పాణి దక్షిణవతరణే హితముద్గ్రణంఠీ॥ 190

పశ్చాద్ద్యుశ్చకతి చిద్విజరాజ సంఘాః
భక్త్యా త్రయీపతనఘోష విశుద్ధవక్త్రాః
ధర్మా ననాదచ గజోత్తమ పృష్ఠబద్ధా
జగ్ముశ్చ జానపద పౌరజనా యథాహృం॥

191

ఎవం వివర్ధతి మహేమహనీయకీర్త్యై
తం వాహనంతు శనకై నియతావహంతః
జగ్ముద్బుదా నరహరే ర్వహనోచితం స్వం
భాగ్యం విచింత్య నిభృతావయవానిరీహః॥

192

రాజా సబంధుతనయః పరిధాయ కట్యాం
సంవ్యాస మంజలి సరోజ విరాజమాళిః
పశ్చాచ్ఛ పార్శ్వయుగళే పురతశ్చదేవం
హృష్టో జగామ నృహరిం పరిసేవమానః॥

193

తత్రోపహారా నివిధానపారానుపాద దత్పౌరజనై రుపాత్తాన్
వణిగ్వరేణ్యాపిత దివ్యరత్నశ్శనైః వ్యవైషీ నృహరి స్సపర్ణం॥ 194
వీధ్యాతన్యా దక్షిణన్యావనానే విశ్రాంతో సా మంటపే వారిసికై
శ్రుత్వా వీణాగాన ముద్యత్ప్రమోదః సప్రాతిష్ఠ ద్భుక్తభక్ష్యోపహరః॥
అథ పశ్చిమరాజవీధికామపిపత్త్యై ద్విజపుంగవాలయాం
శ్రుతతన్మృఖ నిర్గతశ్రుతిద్మదమాపత్ శుభశైలనాయకః॥

195

వివిధానుపహార సంచయా సనుగృహ్లాన్ ద్విజపుంగవాపితాన్
అతిలంఘ్యచతం మహాపథం శ్రీతవాన్ తచ్చరమస్థితాం ప్రపాం॥ 197

దృష్ట్వా హృష్టస్తత నృత్తం విచిత్రం రూ
పాజీవాభిర్విక్లప్తం యథావత్ భక్త్యాదేవౌరస్య
నానాఫలాద్యాన్ విధీం రమ్యా ముత్తరామాస్థితో భూత్॥ 198

దేవశ్రీమాన్ సేవితస్సాన్వచనాయాం స కై
నిత్యం తత్రైవైఖానసాన్త్యైః స్వీకృత్యైతరపితాన్
నూపహారాన్ రమ్యంభేజే మంటపం పంజాళానాం॥ 199

శ్రుత్వా వాద్యం తత్రహృద్యం ప్రహృష్టో భక్త్యా
శుద్ధాం శర్కరాం మృద్వికాఢ్గాం శాంతిం భక్తైః
కారయిత్వా శ్రుతీనాం ప్రాచీం వీధీమాప భక్తలయాధ్యాం॥ 200

స్వీకుత్వానా న్నత్రీనానోపహారాః । భక్తైః పితౄణాం
 ప్రీతాయా తాః స్వకాంత్యా వానత్యై భవద్భ్యోఽ
 రాజాలయాగ్నేః । కంచితకూలం తస్మిన్వా భవన్తేవ్యః ॥

201

వానశైలముని రేత్యచాలయాత్|నాంజలిః ప్రణివతః
సహశ్చిత్రైః| తనవాహన మధుప్రదక్షిణీ|
కృత్యతస్య పురతస్థిహో హరేః||

అస్తువచ్చు శరణోపయోగిరాట్ | భాషి తె శృంగతావబోధిః |
శర్కరామపి ననాగవల్లికాపత్రపూగఫల సంయుతామదాత్. || 203

కర్పూరహస్త్యాంచ సమర్పితాయామచాలయన్
వాహనమస్యభక్త్యాః|లభాయమానం దితనర్వపార|
జనోయథా స్థానముపాససాద॥

రాజద్వారా జిరముపగతస్తత్రీ నృతం సవాద్యం।
 శ్రుత్వా కంచి త్నమయ మథతా స్ప్రిణయిత్వాచ సమ్యక్।
 హస్తీ భవ్యా నరపతి జనై శ్శుద్ధకర్పూర క్లృప్తాః।
 న్నికృత్యాయం శుభగిరిపతిః ప్రాప్తవాన్ మండపం తం॥

అథ తం నృహరిం ప్రదక్షిణీకృతవత్యోగణికాస్సవాడకాః।
జయమస్య శశం సురాదరాత్ప్రణతా మంగళగీతిపూర్వకం॥ 206

కుంభహస్తమపితౌ లసత్ప్రభాంకాచిదార్పయదముప్యదాసికా।
 ధూపదీపముఖనూపచార సంపూజ్యో నరహరి స్తోత్రచక్రకే॥ 207

స్కంధావరోపిత ఖగాధిపతిః శ్రితానాం
 తేభ్యో విమోచ్య నిజకంఠగతా స్రజస్తాః
 ప్రీత్యాప్యాయానిహితవాన ధవాదుకేస్త్యే
 తేషాం శిరస్సుబహుమానతయా నృసింహాః॥

208

అధావనూఢః ఖగరాజనాహం దారుహ్యరమ్యాం
శిబికాం నృసింహః!ప్రళాంతవాద్యై శృంగై స్వధామ|
యయా దయాలోక సుహృష్టభక్తః||

ధామ ప్రవిశ్య శిఖికాతలతో వరూఢః।
పర్యంకమధ్య మధిరుహ్య విభుర్వహూభిః।భుక్త్వా సువక్ష్వ
మధపాయసమన్న మోశః।తాంబూల మప్యను బభూవశుభం సుగంధి॥210

తావచ్చతం వేంకటరంగభూషస్సంసేవ్యతే నాపికథ దివ్యమాల్యః
 స్వహర్షమాప ద్యతహృష్టచిత్తః॥ తమేవదేవం హృదిచింతయాసః॥
 సర్వా సనుజ్ఞాప్యచ భృత్యవర్గాః॥ దేవోహరిబద్ధ బృహత్కవాటః
 గాయత్సుభృత్యేషు కలస్వరేణ నిదా ముపాధత్త విచింతితాత్మా॥
 భక్తాశ్చతేసాచక కింకరాద్యాః॥ ప్రవిశ్యగేహాని నిజాని శీఘ్రం
 నుప్తాచ కించిత్ ప్రవిబుధ్యకత్యే॥ కైంకర్యకృత్యే త్వరితాబభూవుః॥
 శ్రీపతే ర్గరుడవాహనోత్సవః॥ ప్రాభవంకథితమేవమాదరాత్
 యఃశృణోతిస శుభక్షమాభృతోనాయకస్యకృపయా సుఖిభవేత్॥ 214
 ఇత్యాజ్ఞయా వేంకటరంగనామూప్సారాయ భూషస్య శుభాద్రిభర్తుః
 గోపాలకృష్ణో త్రిమునీంద్రీవంశ్యః శృశంస సౌపర్ణమహేత్సవంతం॥ 215

ఇతి శ్రీశోభనాదీశవైభవే ఉత్తరభాగే

భగవదవతార తీర్థగిరిప్రభావ గరు

డోత్సవ వర్ణనంనామ

త్రింశస్సర్గః॥

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాాయనమః

శ్రీ శో భ నా ద్రీ శ వై భ వె మ హా కా వ్యె

అ ధ ర ధో త్న వ ప ణ క నం

మహి విగతనిద్రాస్తత వైఖానసార్యాః
విహిత విహిత కృత్యాః క్లప్తశుద్ధోర్ధ్వ పుండ్రాః
సృహరి సదనమేవోద్ధాటయత్వా కవాటం
సుఖశయన విలోలం బోధయామాసురేనం॥ 1

అజితజాగృహిజా గృహికేశవ! శీతజనావన దీక్షితచూఢవ
అనుగృహాణ ముదాచణన మాపనం! రథమహేహి మహానఘనోద్యతః

అయముపేన్యతి వెంకటరంగరాట్! నరపతి స్తవసన్నిధి మాశువై
అపిచ సన్నిధిగాస్తవ కింక రాస్సమచజాగృహితామ్మమవీక్ష్యంతే॥ 3

అయముపస్థితవా! ద్వీరదోత్తమః! కరధృతామల పంకజకుట్టలః
అమరనాథ వరాహ సరఃపయః! కనకకుంభ పరిష్కృత కుంభకః॥ 4

సుతుశసీకర వీరకమల్లికా! కమల చంపక కుందసుమాదిమాః
సునునసోచిత ముఘ్రియంగతవ! ప్రయతపాశిరహం సముపాదదే॥

సువిహితం దధిమిశ్రితమోదనం! సలవణం పురతి స్సముపస్థితం
ఘృతవిపక్వసునర్వప జీర కార్ద్రకవితు న్నకహింగు పరిష్కృతం॥ 6

పరిగృణంతి గుణాః భవహో దశా

వతరణప్రహితాః జగతీతతాః

నరహరే వినతా ఇహవైష్ణవాః

సమనుజా గృహితాః కరుణాదృశా॥ 7

గగన శైల మునిస్సహిత శ్రితైః! తవపదాంబుజయుగ్మదిదృక్షయా
అధిగతో మణిమంటపమాదరా! దనుగృహాణ గురుం తమునీక్ష్యంతే॥ 8

ఇతి శుభాద్రిపతిః పరిబోధిత! శృయనమంచతలాదుదగాత్ శనైః

అధిగతో ముఖమండప ముజ్వలం! నిఖలమచణన మాపసమాదదే॥ 9

- అథ స మౌకటరంగమహీపతిఃకృతవరాహ సరోంబువిగాహనః
విధృతశుద్ధ సుపుండ్రలసన్ముఖోనరహరిం సముదీక్షితు మాయయా॥
అథచ వైష్ణవ విప్లవరాముదానరహారే ధురితేరు రురుస్వనం
సపది విష్ణుప్రదాత్మజ నీరితాండ్రవిడనూక్తి ముదంచితగీతికాం॥ 11
- అథ నివేద్య చతద్దధి మ్రిశితంసరసమోదన మాసురహరిణే
బలిమదునుత దైవికపావకాఃవిఘనసః కులజా ద్విజపుంగవాః॥ 12
- అథ రమాధరణీసహితో హరీరుచిగపుష్పక మాస్థితవాన్ ముదా
వివిధవాద్యరవై స్సహచామనోనిరగమత్సదనాదుదయన్ శ్రీయా॥ 13
- నృపతిమందిర సన్నిధి సస్థితంమణిమయం సమగ్రహత మంటపం
నరహరి స్సముపాస్తవరాసఃవివిధరత్నతతే కనకోజ్వలే॥ 14
- రథవరోధపురో నృహారే రభూదమరరాజ రథోపమిత ప్రథః
వివిధచిత్ర విచిత్రిత విగ్రహేగరుడకేతన దీపితశేఖరః॥ 15
- తురగనస్తకరాజ ముఖోజయప్రముఖపాపాద విగ్రహభూషితః
సపరిణో మృగసింహ గజానన ప్రతికృతీభి రుదంచిత దీధితిః॥ 16
- కనకశృంగ సముజ్వల మస్తకఃకుసుమదామ పరిష్కృత పార్శ్వకః
రుచిరసారథి విగ్రహ భూషితఃపుష్పధులరత్న సువర్ణకృతాసనః॥ 17
- ఉదయతి స్మృతదా తరుణానణేరిధవరో నృహారే స్సపురస్సరః
నిఖలనాగకాంచిత చక్షుషాన్వతిబభౌ ప్రతిమూర్త్య ఇవోదితః॥ 18
- సతముదీక్ష్య మహారథ ముజ్వలంసృహరిరేన మధిస్థిత ముత్సుకః
స్వపృతనా పతిమార్షయ దర్శితైఃసకలవిఘ్న విఘాతక నై ధవం॥ 19
- వరుణమంత్ర పవిత్రిత వారిభిస్సకుసుమాత్మత చందన మిశ్రితైః
రథమమం నృహారే రనుశాసనాత్ద్విజవరాః పరితస్సమవోత్తయన్॥
దశదిశాధిపతీ అభిపూజ్యతేద్విజగతాయచ దాపిత దక్షిణాః
నరహరిం సహపుష్పక మానయన్నభిరథం నిగమాంచల పాఠినః॥ 21
- ప్రదక్షిణీ కృత్యరథం శుభాద్రిపతిస్సహారోహ దుదారజాహుః
అధ్యాస్తతస్మిన్ మణిచిత్రపీఠంర రాజభాస్వాని వచోదయాన్రా॥ 22
- మాతృకాభి రరవిందమాలతీమల్లికాది వివిధప్రసూనకైః
కల్పితాభిరథవ త్సుభూషితఃశోభన క్షీతిధరేశ్వరస్తదా॥ 23
- నారికేళఫల సంచయాన్ బహూన్ స్వందనాంఘ్రిమతదావ్యఘాలయాన్
దృష్టిదూషణ నివృత్తయే విభోపారజానపద మానవాముదా॥ 24

- అన్నరాశి మపిచం కుర్రాగ్రతః సైలదీక్ష సహితం ధరోపమం
చిక్షిపుస్సపది రాజసేవకాః మంగళాయ శుభశైలవాసినః॥ 25
- తత్రసపిఠరభిపూరితం సితామిత్రితం త్రిపుటికాక్షవాసితం
ముద్గసూపసహితం వరాదనం నారికేళఫలఖండ సంయుతం॥ 26
- ప్రాశ్య శోభనధరాధరే శితాక్రష్ట ముజ్వలతరం రథోత్తమం
అన్వశాస్త్ర దుపసంగతాః జనాః అపీతామల ఫలోపహరకాః॥ 27
- దశోత్తర ద్విసంఖ్య కోర్ధ్వపుండ్ర శోభిమూర్తిమాః
వియద్గీర్ణద్ర యోగిరాట్ సహస్త్రితైః కృతాంజలిః
అగచ్ఛ దగ్రోహరేః తీదండ శోభిపాణికోశిభః
విశుద్ధ చామరాతపత్ర యుగ్మశోభితః॥ 28
- తత్ర వైష్ణవధరామరాహచేరగ్రో ధృతశతారి పాదుకాః
దివ్యసూక్తి మఽతః కలిద్వీప్యోయోగినో మధురగీతి సంయుతం॥ 29
- తే సుమాల్య పరిశోభికంధరాః చందనాంచిత విశాల వక్షసః
బద్ధపాణి యుగళాః పరస్పరం సంజగః కలిహ నూక్తిముజ్వలాం॥ 30
- పూగఖండ యుతనాగవల్లికావీటికా అపిసితాం సమృద్ధికాం
సన్నివేద్య హరయే సుశీలినః ప్రాప్తాయః నిఖిలభక్త సంహతేః॥ 31
- వీజతుః కనకదండశోభితేచామరే రథవరస్య పార్శ్వతః
ఛత్రమవ్యురుభభౌ రథాగ్రగంపూర్ణచంద్ర ఇవనిర్మలోబరే॥ 32
- పృష్ఠతః కతిపయాద్విజోత్తమాః పేరురారుణ సమాహ్వయం శుభం
కాండమాపనిషదంచ సుస్వరంత తదధః పరిచింతనే రతాః॥ 33
- శంఖడిడ్డిమ మృదంగ ఝర్జుకరాః భేరికాడమరువేణకానకాః
అగ్రో నరహరే రవ్యనాదిషుః పాదితా శ్చతురవాద్య శిక్షితైః॥ 34
- పృష్ఠతో గజవరోప్తృ పృష్ఠసంస్థాపితాః కనకకోణ తాడితాః
ఢక్కికాశ్చ మధురం నిసస్యనుర్మండమంబుదగణా ఇవాంబరే॥ 35
- అగ్రితో డమరవోవృషోత్తమాః రోపితా అపితృధైవ దధ్యమః
భూషితా గజవరాః స్పృభూషణైః బృంహితాని విదధుః స్రవస్సదాః॥ 36
- వల్లితాని విదధుస్తరంగమాః నవ్యదక్షిణ సతీ స్ససాదినః
పాణివాదన మథావరేజనాః చక్రీరేగుణవిఘ్నేషిణో హరేః॥ 37
- ఛత్రచామర సువైజయంతికాజలహారా శ్రితజనా రథాగ్రతః
రక్షణాయచ భటాః స్సమంతతః చేరురస్యవరవేత్రపాణియః॥ 38

ఎవమాది విభవే వివర్ధతి శ్రీశుభాద్రిపతి రుజ్వలాననః
 దక్షిణామభియయా ప్రతోభికాం నాణిజార్పిత బహూపకారకః॥ 39
 రంగభూపతి రముంవిలోకయే మోదవారినిధి మగ్నమాననః
 పృథ్వీస్య పురతశ్చ పార్వయోర్మందమంచిత పదోజగామహ॥ 40
 ఆనందయే దక్షిణరాజవీధీజనాన్పనానశ్చ కటాక్షపాతైః
 ఆవాహయ త్పశ్చిమరాజవీధీపధారథం శోభనగిర్యధీశః॥ 41
 తత్రార్పితానాం ధరణీసురేంద్రైరుపాయనానాం ప్రభరై రసంత్యైః
 మహారథః పూర్ణతలో జనాఘాకృష్ణోపి భారాత్ శనకైజగమ॥
 శృణ్వే గభీరా ధరణీసురేంద్రైః ప్రగీయమానా నిగమాంత వాణీః
 స్వదివ్యమూర్తి ప్రభయాతదీయమనాంసి దేవస్సతదాచకర్ష॥ 43
 ఉదాహృత స్సతనవేదఘోష స్త్రిలోదధే మంగళవాద్యఘోషాః
 సురపీఠవర్యా ముముచుః ద్విజేంద్రోపరిప్రసూనాని సురద్రుమాణాం॥
 అథోత్తరం రాజపథం ప్రవన్నో రథేన దేవ సృశుభాద్రినాథః
 కథాయథా భూతతమా స్వకీయాశ్శృణ్వావగీతా భజన ప్రధానైః॥ 45
 వైఖానసానాం నిజకింకరాణాముపాయనాని ప్రణయాపితాని
 కటాక్షపాతై శ్శిశిరై శ్శుభాద్రినాథోనుగృహ్యే శనకైజగమ॥ 46
 ప్రదక్షిణీకృత్య రథేన దేవస్తం మండపం వంజశవృక్షవీతం
 ఏమాంసుభాన్వాని పరాజవీధ్యాప్రాచ్యాపారి ధక్షిణ దిబ్బుభోభూత్ ॥
 శ్రీవైష్ణవైశ్శత్ర నిబద్ధ వాస్తేః కటిషుసంబద్ధ సితాంతరీయైః
 సంసేవ్యమానో ర్పితసూపహరః ప్రమోదయే తా నృహర్షి ర్జగామ॥
 తత్రోచ్చితా వంజశపాదపాస్తమామూలముత్పష్పిత సర్వశాఖాః
 అవాకిం దేవరథం ప్రహృష్టాః ప్రసూనపుంజై రమరై స్సమంతాత్ ॥
 తతో యథాస్థాన ముపస్థితోభూత్ మహా రథ శ్రీశుభశైల భర్తుః
 గభీర చక్రధ్వని భిజ్జనానాం మనాంసి కర్షన్నివవారి వాహః॥ 50
 తత్రానయే రాజగృహ దుదారాం కర్పూరహర్తిం మణిపాతక్లప్తం
 తయాదయో ద్భావికటాక్షపాతోసిరాజతోభూత్ శుభశైలనాథః॥ 51
 నివేదితం భక్తజనై రనఘ్నైః పాదపద్మదనం తత్ర ముదానుగృహ్య
 రథా దుదారాత్ శుభశైలనాథోవతారమైచ్ఛత్ ద్యుమణో విదీప్తః॥
 అకుర్వత్తాగే పరకాలయోగిప్రబంధశాంతిం ద్విజవైష్ణవాగ్ర్యాః
 పశ్చాద్వితేను నిగమాంచలానాం శాంతిం తథాన్యే ద్విజరాజవంశ్యాః॥
 తేషాముదారా నిజదివ్యమూర్తి సంపర్క సౌరభ్య విశేషభాజః

సజ శృతారించ సిరస్సుమోదాదదాపయత్ శోభనశైలనాథః॥ 54
 ప్రదక్షిణీకృత్య చతేప్రణేముః॥ రథాధిరూఢం నృహరిం ద్విజాగ్ర్యః
 వేణుధృమాదఙ్గంకిక పాణిఘాద్యాస్సర్వే సవాద్యాశ్చనిరూఢహుషాః॥
 అధావసూఢో నృహరిశ్శతాంగాత్ సప్తహైవనీశా ధరణీరమాభిః
 విమానమారుహ్య సమానవేషం స్వధామ సంప్రాప బుధైఃపరీతః॥ 56
 ప్రవిశ్యథామాసన మధ్యతిష్ఠత్ మహాభిషేకోత్సవ శీతగాత్రః
 దేవస్య కర్పూర సుగంధలిప్తో మూఢ్యాహ్నికారాధన మన్వగృహ్లాత్॥
 భుక్త్వాఢకీనూప విభిన్న శాక సుపూపదుగ్ధా న్నపరీవృతాంతం
 మనశాదనం తత్రహరిః ప్రమోదాదాసాయ మాతిష్ఠదశౌ ప్రసాయం॥
 సాయంత నారాధన మప్యదారం ముదాచుగృహ్య ప్రణతావక్లప్తం
 సర్పిర్విపక్వాక్ బుభుక్షే సమాపిప్త్వప్రణీతా సరసాన పూసాః॥ 59
 అశేత పర్వంకతలే యథావత్ శుభాచలే శోధవధూసమేతః
 భక్తాశ్చ తచ్ఛాసనత స్వధామాన్యాగుర్ముదాతస్యగుణాః గృణంతః॥ 60
 ఇతి శుభగిరి భర్తః బ్రహ్మరుద్రాదిదేవై
 రనుదిన ముపక్లప్తారాధనన్యాంఘ్రియైశ్చ
 రథ మహమపి భక్త్యా కీర్తయిత్వా త్రివంశ్యః
 ముదమగమద పారాం రంగభూపాను శిష్టః॥

61

అథ శ్రీపుష్పయాగోత్సవ వర్ణనం.

అథోదితే భాస్వతి భాస్వదంశౌ వైఖానసాద్యా మధువైరి దాసాః
 వారాహతీర్థాంబు విగాహ్యభక్త్యా పౌర్వాహ్నికం తత్రవిధిం వితేనుః॥ 1
 అథోపగత్వా భగవన్నివేశంక వాటముద్ఘాట్యచ శోరణస్య
 అంతః ప్రవిష్టా స్ససుఖం శయానం ప్రబోధయామాసు రతీవహ్మస్థాః॥
 రవిగుడే త్యుదయాద్రిశిరోవరే వ్యపగతం పతస్తి మిరం ఘనం
 మధుకిరగతి సుమానినుహంతివై జహి శుభాద్రి పతే శయనం హరే॥
 రుచిరవల్లికమాఖ్య మనోహరప్రసవసంగమ వాప్య పురోనిలః
 తపముదేవతే శిశిరోద్వయై జహి శుభాద్రి పతే శయనం హరే॥ 4
 కుసుమతల్ప శయ స్తుహినావృతాః స్వగరుతో మహతీ రుపరిక్షిపన్
 చరతి హంసగణోంబుజపండ్రో జహి శుభాద్రి పతే శయనం హరే॥ 5

తరణి దీధితిరాతత దిక్తటానిబిడభార్పిరపైతి శవైశ్యనైః
శశధరోమలిన ద్యుతిరంబరేజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 6

సుమహిషీపద శృంఖలమోచకప్రజప మాధురవేణుగణారవః
ముఖరితాఖల దిక్పరిశోభతేజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 7

లలిత నిష్కుటి పూగ దళాంతరప్రసవ గంధపహ శ్శిశిరోనిలః
పరిధునోతి తవప్రమదావహేజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 8

తరుణ గోపరిరంభణ సోత్పిప్రాక్షగణకంఠ నిబద్ధ సుఘంటికాః
పటురటంతి మహాహృషముం కృతైఃజహిశుభాద్రిపతే శయనం హరే॥

ద్విజగణో నగరో పవనాశ్రితః।రటతిపక్వఫలాదన తర్షితః
సరదిగద్ధి రుదీణారప్రాద్యునైజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 10

మధుమరంద నిపూర్ణ మహేత్సలప్రసవరేణు సుశోణ వపురః
కలమభూషు నదత్యశినాం గణోజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 11

మణిరధైర్ద్విష డర్యమణ స్త్విమేవృషరధై దశశచైకమిమే మృదాః
శిఖరధో యమియా యనడాననోజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥

వసుమగు న్ముఖనిజకర నాయకాః।తవనమేత్య మహాలయ చత్వరే
నమముశంతి తవానన దశకనంజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 13

ముదిత మత్తగజేంద్ర మధిష్ఠిత।స్సవనభుక్కుమదామల సత్కరః
శతమఖో యమవాప తవాంగణంజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥

శ్రుతి చతుష్టయము స్నదముచ్చరి।విశదహంస విశేషమధిష్ఠితః
శతధృతి స్తవచత్వరమాగణోజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 15

దివిసురా మనుజా భువిదర్పణాః।సుమణి గోత్రణముఖ్య సుమంగళా
ఉపనిధాయ తవాంగణ మాశ్రితాజహిశుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 16

పటహ మదకలడిడ్డిమ దుందుభిప్రవరవేణు సుతాశగణారవః
వితతదిక్స్తతిభి ర్వరవందినాంజహిశుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 17

కృతవిధి ర్విఖనః కులనంభవః।కిటిసరోమృతకుంభ లసచ్ఛిరాః
స్మహారిరేష తవాంఘ్రి సమచకోజహిశుభాద్రిపతేశ యనంహరే॥ 18

శ్రుతి శిరోయుగతత్వవిదుత్తమః।స్వపదపంకజ భక్తజనావృతః
గగన శైలముని స్వయమాగతోజహిశుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 19

సితమృదుఃఖ్యలపుండ్రలసన్నుఖాస్పవరిప ద్వరకేంకటరంగరాట్
తవ పదాంబుజసేవ నమిహతేజహిశుభాద్రపతే శయనంహరే॥ 20

ఇది తైః పరిభోధితో హరిఃశయనాదుత్థితవాః పథూయతః
కనకాసనమాస్థితో ద్యుడత్ సతతిత్వానివరత్న సానుని॥ 21

దంతశుద్ధి రసనావితేఖనప్రక్రియామధశుభాద్రినాయకః
ఆతతాన పరిమృష్టపాణిపద్యుగ్మవక్త్రముకుళో యథావిధి॥ 22

అష్టాత్తరేణ మణికుంభశతేన పశ్చాద్దేవస్సమైచ్ఛదభిషేక విధిం విధిజ్ఞే
ఆజప్రహుగంబుతదనుప్రయతా ద్విజేంద్రాః

చారాహపుణ్య సరసస్సహగీతనాద్యైః॥ 23
దేవస్యతస్య పురతోమణిమండపస్య
మధ్యేవిచిత్ర కవితానయతే ప్రపాయాం
ఆమూలకృత్తకదనీ విరనారికేశ

కాండానువేష్టిత మనోహరకంభభాజి॥ 24
స్నానాసనం మరకతోపలరత్నక్లృప్తం
సంస్థాప్య దేవముపవేశ్యవధూభిరత్ర
వేదింప్రకల్ప్యధురితస్య తురంగవల్లీ

స్త్రాక్షిపక్ విమలభాన్వరపంచవర్ణాః॥ 25
తత్రాఢకద్వయమితం యవధాన్యరాశిం
తన్మధ్యతోమణిమయం కలశం నిధాయ
తస్యాష్టదిక్షుబహిరం తరతశ్చతుర్ము

పార్శ్వేషుచాష్టపరకుంభశతం న్యధుస్తే॥ 26
తానిప్రపూర్య కిటి తీర్థజలేన చూత
పత్రాణి కూచన్ సహితానిచసాక్షితాని
విన్యస్య తేషు మునిశాంచితనారికేళాన్

క్షౌమాంశుకైరపి దధుః పరితో ద్విజేంద్రాః॥ 27
సుత్రామ వహ్ని యమనిర్వృతిపాశివాయు
శ్రీదేవ్యరాన్ సపరివారగణాన్ దిగీశాన్

- ఆవాహ్యతేషు బహిరావరణస్థితేషు
ప్రాసర్యురఘ్నముఖహోడశ కోపచారైః॥ 28
- అంతస్థితేషు కలశేషు చ వాసుదేవం
సంకర్షణం చ పరివార గణైస్సమేతం
ప్రద్యుమ్నమూర్తి మనిరుద్ధవిభుం చ సమ్య
గావాహ్యవైదిక పరావిదధుస్సపర్యాం॥ 29
- తన్మధ్యతోమణిమయే కలశేప్రధానాం
దేవస్యమూర్తి మనఘాం కమలాసమేతాం
ఆవాహ్యతాం పురుషనూక్తవరోక్తమంత్రైః
రారాధయన్ సపదిపాద్యముఖోపచారైః॥ 30
- తస్మిన్ శుభేతు సమయేధపుకానివాద్యా
న్యచైచ్చస్సమాహత ముఖానికలంబినేదః
ఏకత్రచక్ర రపితాస్సహ నృత్తగీతం
వారస్త్రియో విధృతమంగళ రమ్యవేషాః॥ 31
- అన్యత్ర చారుణక కారకమశ్వమేధ
ప్రశ్నాంశ్చ సోపనిషదోపిబుధాః ప్రపేషుః
శ్రీభట్టనాథ రచితా మపిదివ్యసూక్తి
మేకత్ర వైష్ణవపరా శ్చముదాస్వగాయకైః॥ 32
- తత్రాంఘ్రిపంకజయుగే కమలా సఖన్య
పాద్యాంబుమూల మనునాథ సమర్ప్యభక్త్యా
అర్ఘ్యం చ దక్షిణకరే వదనారవిందే
భక్త్యాభయేన చ సహచమసన్యధుస్తే॥ 33
- స్నానాంశుకం పరిదదు ర్మృదుతంతుక్లృప్తం
పశ్చాత్ శుభాద్రి పతయేధ సుగంధితైలం
విన్యస్యమూర్ధ్ని మమృదుర్వపురస్యపీతా
చూర్ణేనసస్మృగ మదాది విమిశ్రితేన॥ 34
- అథ మంగళవాద్యనిస్వనేప్రథమానేఖల దిక్షువైచికాః
అభిషేక ముపాక్రమంతత్రైఃకలశై రాగమబోధిత క్రమాత్॥ 35
- ప్రతికుంభ మముష్యహోడశాప్రపచారాన దదన్ముదాయుతాః
అభిషేక మహేర్నవే విభోర్విభానో వంశ సముద్భవాద్విజాః॥ 36

సకల కలశతీర్థరహితే ధాభిషేకే

మణికనకగుయంత స్పృధ్యకుంభం ద్విజాగ్ర్యః
వర చందనమార్పయన్ విభోరురశీశ్రీ ఘననార మర్చితం
తుళసీసుమమంజరీ లసత్ప్రజమప్యస్య సిరస్యపాదధుః॥ 37

మాల్యే న తేనశుభశైలపతి స్తదాసీం
ఆకంఠమాచ చరణాంబుజ దివ్యపీఠాత్
ప్రాలంబినా వివిధపుష్ప విచిత్రితేన
రేజేదిపింద్ర ధనుషేన నవాంబువాహః॥ 38
శిరసినిహిత వస్త్రప్రపృతేనన్నిధా యా
లయనరమనుపర్యక్రామ తాబద్ధపాణిః॥ 39

కనకరుచిర దండైరాతవత్రై స్సవాల
వ్యజనరజతదండై స్పృధ్యజై ర్వీతపార్శ్వః
డమరుపణవభేరీవేణ ముఖ్యైశ్చవాద్యై
నిగమశిఖరవాణీ గాయత్రై ర్వైష్ణవాగ్రైః॥ 40

అభిముఖ ముపగమ్య త్రిశుభాద్రీశభర్తుః
కలశ మధవతార్యస్యస్యవామే స్వహస్తే
సిరసి నిహితమాల్యే పాణినా దక్షిణేన
ప్రథమముపదధాన శ్చూతపత్రం నకూచకం॥ 41
మధురతర నివాదం పావమానీశ్చ సూక్తీః
వరుణమను వరౌఘం పౌరుషంచాపి సూక్తం
నరహరి మభిగాయ స్సభ్యపించ త్సుప్రాత్ర్యా
దశశతసుషిణాత త్కుంభసంస్థైః పయోభిః॥ 42

నీరాజనం తదనుసాజ్య దశావక్లప్తం
కర్పూరదీప సహితం ప్రదదౌ రమేశే
ప్లోతం సమర్ప్య వసనం ప్రితీసీరికామ
పుష్పచైచ్చ బంబంధ వరవల్కలతంతు క్లప్తాం॥ 43
శుద్ధాంతరీయమపి తత్పరిధాయసీతం

కేశాంశ్చ సమ్యగధివాస్య సుధూపధూమైః
కస్తూరికా తిలకశోభిత ఫాలమధ్యః
శోభాంచ కాంచదవహ చ్ఛుభశైలనాధః॥ 44

అథోద్ధృతాయాం ప్రతిసీరికాయాం
 గోదాప్రబంధం న్యపరణ ద్విజేంద్రాః
 న్యవేదయ న్నవ్యధదాధితాన్నం
 సగాడ ఖండాద్భిర ముద్గనూపం॥

45

లనంగళైలాఫల పూగఖండ జాజీభిరాపాదిత సౌరభాభిః
 తాంబూలవల్లీ నవపణాః వీటీశ్చ చర్వసర్వోత్తర కీర్తిరీశః॥ 46
 సమాపయిత్వా తదనుప్రబంధంతీర్థం ప్రసాదం మణిపాదుకేచ
 స్వీకృత్యతే వైష్ణవవిప్రముఖ్యాభృత్యాముదం ప్రాపుగ దృష్టపారాం॥
 అథమధ్య ముపాగతే దివస్తరిణౌ శోభనశైలనాయకః
 జగ్మహే నిజకింకరాపితం త్వపిమాధ్యం దినమచనం ముదా॥ 48

మహాదన్న కురుంబకంచషడ్రసయుగ్మ్యంజన సూపమిశ్రితం
 పరమాన్న సుపూప మిశ్రితంబుభుజే సద్భృత దధ్యుపాహితం॥ 49

అథ భృత్యగణా శ్చైత త్పుథక్ప్రవిభజ్య ప్రయయర్మహా స్వకా
 అఖనన్నధ హేమకుండముత్కటిదేవస్య పురస్సవేదికం॥ 50

తదనుజ్వలనం మహానసాత్ ఉపసంగృహ్య సింధాయత్రతే
 పరితస్త దురగ్రశోభితైఃపరితః పోడశభి స్సమైః కుశైః॥ 51

విఘ్నో మునినూత్రరీతితాస్సకలా తత్రవిధి వితేసరే
 జహువుః పృథగాహుతీస్సమిచ్ఛరుసహిభి రుదారనిస్వనాః॥ 52

మనుభిశ్చప డప్తనేత్ర ఖాక్షరసంవైస్త్రిపదాచ వైష్ణవైః
 అభితస్స చతుస్సహస్రికాహుత యస్తత్ర హుతాశ్శిఖావతి॥ 53

హేమే యథావిధి సమాప్తిమితే పురస్తాత్
 దేవస్య చిత్రవివిధ ప్రసవౌఘమిద్ధం
 విన్యస్య నవ్యతుశసీదశమిశ్రితం తదాక్ష
 సమూలమనుభిః పవమానమంత్రైః॥ 54

అర్ఘ్యాది దీపాంతవరోపచారైరభ్యర్చ్యదేవం శుభశైలనాథం
 అనర్చురంఘ్యం బుజయుగ్మమస్యభక్త్యా యతాస్టైః ప్రసవైస్సుగంధైః॥
 అష్టాక్షరంతుస షడక్షరమంత్రతత్నం
 సద్వాదకాక్షర మనుప్రవరానుబద్ధం

- నారాయణ త్రిపదయాచ సహస్రవార
మావత్యే తేంఘి యుగళాని సుమాన్యనైఘి॥ 56
- శుభజలవిహితం తదాఘ్నపాద్యం
స్తతిశతకాచన మార్పయన్ ద్విజేంద్రాః
సురభితవర ధూపదీప యుక్తం
సరసమహూత్ర భక్త్యభోజ్యపేయం॥ 57
- శతరిపు మునివర్య గీతగాధాః
ద్వ్యధిక శతోత్తరితా స్సహస్ర సంఖ్యాః
మధురతర రవేణ మందభాజా
న్యపతిషు రగ్రజవైష్ణవా స్తదానీ॥ 58
- అపిచ కతివయే ద్విజావతంసాః హరిధురి కృష్ణయజు శ్రుతేశ్వకాండాన్
అపరిమరవరే నారాయతంచోపనిషదరాశిమపి ప్రహృష్టచిత్తాః॥ 59
- అపిచరిత మముష్యరామమూర్తే
రధిగత ధామచ వైష్ణవం పురాణం
మునివర కథితంచ కల్పనూత్రం
స్తుతిమపి యామునయోగి రాజక్లృప్తాం॥ 60
- మధురిపు శయనావతార రామానుజ యతివర్య
కృతంచ సూత్రభాష్యం
రుచిరవరమునీంద్ర సంప్రీణితా
మపియతి రాజనుతిం నిపేరురుచ్చైః॥ 61
- ఇతి దశశతవార మచనాయాం
వివిధ విచిత్ర సుమప్రకల్పితాయాం
అనువిధి సభయం సమాపితాయాం
సరవారి రేషపరాం ముదం ప్రసేదే॥ 62
- అథ మధుఘృత నారికేళ ఖండ్వైర్యతమధివాసిత మేలకాక్షచూడైః
సురభిజ పయసావి పక్వముక్తాదనవరమేష హరిస్కృదాన్య భంజ్క॥
తదనుచవి ఘనః కులావతంసాః
హుతవహకుండ ముపేత్య సంప్రదీప్తం
విదధురనువిధి ప్రకృష్ట పూర్ణా
హుతి మతిదీర్ఘ హవిస్సుధారయాక్తాం॥ 64

మలయజని లవంగ జాజి పృథ్వీఫల సహితం ఫలితం నునారికేశం
సహశిఖ మమలం దుకూలవస్త్రావృతమధిపానక మావళయత్ తదానీం
అధచ హుతభుజః పృథ్వీణంతే

సమనువిధాయతుసాగ్ని సూక్తపాతాః

ప్రముదిత మనసోభి పూజ్యపాద్యాది

భిరుపతస్థ రుపాహితప్రణామాః॥

66

అదిశదతిము దుజ్వలామదా రామధచహి వెంకటరంగభూషణర్యః

మణికనక దుకూల దక్షిణాంతం

సిరసిదధౌ నిహితా శుభాక్షతాతైః॥

67

తదనుచ ఘనసార ఖండంహతిం హరినుగృహ్య హిరణ్యపాత్రీనీతం
క్రీముక ఫల లవంగ నాగవల్లిదళసహితాంముముదేశుభాద్రినాథః॥68

నిగమ ముఖ మహాప్రబంధ శాంతి స్తదనుయధావిధి తైరకారివిప్రైః

నకలమపిచ విన్యయుజ్యతాన్నంనరహరి భుక్తమథోస పాద్యవాః॥ 69

అథ శుభగిరినాథః పుష్పకం పుష్పరమ్యం

మణిమయ మధిరూఢః శ్రీరమా శోభిపార్శ్వః

వివిధ చతురవాద్యైః సృతగీతైశ్చ రమ్యైః

న్వనిలయ మనుపర్యక్రామ దుద్యత్ప్రదీపః॥

70

ప్రదక్షిణ ద్వాదశకంతదానీమకారయజ్ఞ దేవగృహస్యనాథం

ఏకైకశో సర్వస గీతవాద్యైఃమిత్రైశ్చ సామర్థ్యజహంచ గానైః॥ 71

దివ్యప్రబంధేన చకారయిత్వా

ప్రదక్షిణా న్యస్తతతో యథాహాం

చత్వారిచానీయ వితానదీప్తం

డోలాయుతం మండప మధ్యతిష్ఠ॥

72

సపుష్పకస్తా మధిరుహ్యడోలాం

విచాల్యమానాం మృదుగీతభేదైః

శృంగ్య ముదాకణ మనోభిరామా

కించిద్యునైషీ త్సమయం సనాథః॥

73

తత్రానుగృహ్య స్వరసాని నానా

ఫలాని భక్ష్యణ్యపి దశితాని

ప్రదాప్యతాన్యాత్మ సమాశ్రియిభ్య

స్తోత్రయథాస్థాన మవాపదేవః॥

74

అవరుహ్యచ పుష్పకాదయంప్రవివేశాలయ మంతరావిభుః
శయనం మణిపాద శోభితంమృదుధాతాంత విచోళమండితం॥ 75

చతురశ్ర విదీప్తదీపకంపరిణో వంశక కూచికాంచితం
వివిధప్రసవ ప్రగాచితంమృదుకౌశేయ కృగోపధానకం॥ 76

అధిరుహ్య శుభాద్రినాయకస్సహస్రీశా క్షితిలోక మాతృభిః
శయనా యమనో దధేతదాసమగాయక మధురం కుశీలవాః॥ 77

ఝప కూర్త వరాహ కేసరిత్రిదశ ఘ్నత్యత్తమ రాజజన్మ
సుబలకృష్ణ హయాన నోద్భవే వ్యవదానం మధురం జగుస్తదా॥ 78

జయమీనతనుః పురాభవాన్నిగమాన్తాధవ సోమకావ్యాత్
పునరుద్భుతవాన్నిహత్యతంససుఖం కేవ్య శుభాద్రినాయక॥ 79

జయకూర్మవపుః పయోదధౌత్రిదశైః క్షిప్రమధాస్వ పృథతః
అమృతార్ధి భీశమందరంససుఖంకేవ్య శుభాద్రినాయక॥ 80

జయసూకరమూర్తి రంబుధేర్బువ ముద్ధార్య సితాగ్రదంష్ట్రీయా
అవధీశ్చ హిరణ్యలోచనంససుఖంకేవ్య శుభాద్రినాయక॥ 81

జయదేవ నృసింహవిగ్రహేభగవత్ స్తోభముఖా దనాతరః॥
హరివాకనకాసురం శ్రితావనకామిణిహకేవ్య మంచకే॥ 82

జయ వామనమూర్తి రుద్భవన్సురసంప త్పరివృద్ధికామ్యయా
హృతవాన్ హిబలైః పదత్రయంససుఖంకేవ్య శుభాద్రినాయక॥ 83

జయ భార్గవసూను రుద్భవన్ స్వపితు ర్నాశకృతి క్రుధాజ్వలన్
అవధీర్ద్వి దశైకవారత్మోమహివానుగ పరశ్వధాయుధః॥ 84

జయ ధాశరథి భవన్ విభోగృహిణీ హరిణ మాశరాధమం
అవధీహిన్ దశాసనం సురప్రణయా దాహృతివాశ్చం జానకీం॥ 85

జయ నందనుతాగ్రజో భవన్బలనామానక దుందుభే స్సృతః
హతవాసనురాన్ ప్రలంబకాదిమవేమాన్ ధరణీ భరాత్మనః॥ 86

జయ దేవకపుత్రికోదరాత్ పనుదేవస్యసుశో భవన్ భవాన్
అతనోర్ద్వివిధం విలాసితంతదనంతం ప్రపిచక్షుతే ఋధాః॥ 87

జయ వాజముఖః పురాభవాన్నిగమాన్మస్త తరానుపాహరః
వినిహత్య హయాననా సురంససుఖంకేవ్య శుభాద్రినాయక॥ 88

- జయ కేశవమాధవాచ్యుత! ప్రణతా కేశు విపన్నివారక
 జయ పంకజనేత్ర మధ్వరేజయ గోవింద హరే కృపానిధే॥ 89
- జయ వామన తైటభద్వివః॥ జయ దామోదర తాక్ష్యవాహన
 జయ సర్వజగన్నివాసభూః॥ జయనః పాహి కటాక్షశీకరైః॥ 90
- జయ చక్రధరక్షమానిధే॥ జయ నారాయణ సద్గుణాకర
 సుఖమత్రనిశామిమాం విభో॥ విసయ శ్రీశ శుభాద్రినాయక॥ 91
- ఇతి గాయతిగాయినాం గణేశశుభశైలాధిపతిః కృపాం నిధిః
 అనుగృహ్య సుపాయసం ముదాసహ తాంబూల మశేతమంచక॥ 92
- అథ విష్ణుమనో మునీరితాదశగీతి ర్మధురం జగుర్ముదా
 సచతా శ్చతురాశ్శుభాద్రిరాదుపశ్చణ్డ ముదమాప భూయసీం॥ 93
- అథతు తదుపభుక్తం పాయసాన్నంచ దుగ్ధం
 మలయజమపి వీటీ నాగవల్లీ దళానాం
 అఖిలహరిజనేభ్య స్సమ్యగే వార్పయిత్వా
 శయనగృహ కపాటం రత్నచిత్రం బబంధుః॥ 94
- నిఖిలా హరికింకరాస్తతః॥ విదధానాః పరితః ప్రదక్షిణం
 నిలయస్యహరే దిశగీర్వరాః॥ అననా యప్రణతాః న్యయుంజత॥ 95
- హేశక్ర హేపావక హెకృతాంత
 హేనిరృతే హేంబువ హేసమీర
 హేశ్చ్రీద హేశర్వ శుభాద్రినాథః
 స్వపత్యయం జాగ్రత జాగ్రతాద్య॥ 96
- ఇతీనియమ్య దిశాధిపతీ హరే॥ ర్గుణగణ స్మరణై ముదితాంతరాః
 మృదుపదం వ్యతిలంఘిత శోరణాః॥ స్వనిలయానగమృ హరికింకరాః॥
- ఇత్యుత్తివంశ జనుమా శుభశైల భర్తుః
 గోపాలకృష్ణ విబుధేన సతార్తిహర్తుః
 శ్రీపుష్పయాగ మహావైభవ మేనన్ముక్తం
 సంశ్చణ్డతాం ప్రభవతాత్ భవుకప్రదాయా॥ 98
- అప్పారాయ నృపాలవంశ సుమణేః త్సంత్యాది భవ్యాకర
 శ్రీమద్వైంకటరంగనామనృపతే రాజ్ఞావచ శోచదనాత్

ఆత్రేయాన్వయ రామసోదర గురూత్తం సాత్మజో నిర్మమే
శ్రీమచ్ఛోభన గిర్యధీశ విభవం గోసాలకృష్ణో బుధః॥ 99

జయతు జయతు దేవ శ్రీనివాసో దయాళు
జయతు జయతు నిత్యం శ్రీశుభాద్రీశ నాథః
జయతు జయతు నిత్యం శ్రీశతాఠి కృష్ణింద్రః
సచ జయతు మహీయాం లక్ష్మణార్యో యశీంద్రః॥ 100

సజయతు నియత శ్రీసామ్యజా మాతృయోగీ
సచజయతు మునీంద్రో వానశైలాధివాసీ
సచజయతు గురుర్మే రామసోదర్యనామా
జయతు జయతు నిత్యం చైవదివ్యః పృబంధః॥ 101

జయతు జయతు రాజావేంకటాద్రీశ సూనుః
జయతుచ కనకాంబాగర్భ దుగ్ధాబ్ధిచంద్రః
జయతు జయతు రంగత్కృష్ణో దేహోద్యజీయా
త్సహసుత సఖభృత్యైర్ధర్మార్కపత్నీ సమేతః॥ 102

నదిశతు భవుకంఠే సర్వదా శోభనాద్రి
ప్రభురనుదినమారాత్ మానసే నిత్యసంస్తః
మమచభవతు నిత్యం తత్పదాంభోజయుగ్మే
రతీతర నివృత్తా నిత్యకళ్యాణ హేతుః॥ 103

శ్రీశోభనాద్రినివాసాయ!

శోభితాధాపదాయినే!

రాజ్యలక్ష్మీసమేతాయ!

నారసింహాయమంగళం॥

శుద్ధ పత్రిక.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
957	7	త	తి		20	స్స	స్య
	11	త	తం	967	8	స్	త్
958	11	స	స్	968	3	జ	జ్జ
	12	కృ	వృ	969	1	ద్ధంతం	ద్ధంతం
	22	నో	నీ		2	ద్వజ	ద్వజం
	24	ప్ర	ప్ర		17	వద్ర	హ్యద్ర
	25	కాం	కా	970	7	మవత్	మహత్
959	6	ల	లి		12	లోచ్య	లోచ్య
960	23	ప్ర	ప్ర		16	బాన	మాన
961	6	ప్ర	ప్ర		18	వదా	వధా
శక్రగండకాం శాడకంటకాం					19	వ	ం
	10	య	ర		22	ంన	వున
	12	భేద	భేద	971	1	ప్ర	ప్ర
	16	ప్ర	ప్ర		17	యో	యో
962	22	నుదరం	నుందరం	972	9	తస్స	తస్య
963	9	త్ర	త్రం		17	స్య	శ్చ
964	4	మా	మ		19	మిధిలా	మైధిలా
	14	చారః	దారః	973	2	న్య	న్యం
965	ఏకపంచాశ్లోకేటి త్రరార్థః					జభు	బుభు
	సంపత్కుమారం ప్రదదానుతాయై				7	ధి	ధి
	కన్యాధనత్వేన సమాహితాత్మా				10	లెఖ	లెఖ
965	22	పుత్ర్యోః	పుత్ర్యాః		17	సురాపాంగీం	సునా
966	1	సుప్ర	సుత				సాంగీం
	4	అరిక	హర		20	భవృధే	వవృథే
	7	దా	దా		21	నలనస్తు	నలస్తు
	8	స్ప	సు		22	శుశ్రా	శుశ్రావ
	17	త్ప	త్ప	974	5	విశంస	విశన్న

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
	6	సా	సా
	7	హి	హి
		స	స
		నశం	నశం
		క్రీమ	క్రీడా
	8	రాక	రాజ
	9	దమంతి	దమయంతి
	15	హే	హే
	19	నశ	నశం
		బ్రాహ్మ	బ్రాహ్మ
975	1	స్థం	స్వాస్థ్యం
	13	చచ	వచ
	15	కుర	చర
	18	దృష్టా	దృష్టా
	19	ద్రి	ద్రి
	21	స్తం	స్తం
	22	యాం	యం
976	1	తీ	తీం
		భ	భి
	3	స్వకం	స్వకం
	x	జితే	జితే
	11	లైచ్చ	లైచ్చ
	13	యాహి	యాహి
	15	ర	ర
	17	మ్యంతు	మ్యాతు
977	5	ర్వనపి	ర్వానపి
	7	భమి	భైమి
	11	అశ్వి	అస్వి
	18	స్థితే	స్థితే
		గతి	గతిం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	20	చి	చి
		శె	దేశే
		సజా	సజాం
978	17	క్ష	క్వా
	19	వదిత్వమె	వదత్వమె
		సహం	సహాయం
979	2	జ్య	జ్య
	4	జా	జ్ఞా
		సయు	సంయు
		ముత్యం	మూత్యం
	8	మూధా	మూధా
	10	తేన	లెన
		దీవ్యతం	దీవిత్వా
	13	దృష్టవ్య	దృష్టవ్యం
	14	స్తంవా	స్తద్వా
	15	బధ్యా	బధ్యా
	16	కలిణా	కలిణా
		రణ	రేణా
	19	తాల	తాళం
980	2	ఖ్యయ	ఖ్యయా
	4	తి	తి
	7	బాలకే	బాలకా
	12	శోభా	శోచా
	18	హ్న	హ్న
981	2	ప్ర	ప్ర
	8	కర	కరం
	9	తో	తోం
	13	సహణః	సహరిణః
	16	దేన	దేన
	19	పహరక	పహరక

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	24	బాకు	చాకు
982	14	మం	మాం
	17	గాంచ	కాంచ
	19	స్వభాహాం	సుభాహాం
	21	స్థా	స్థాం
		కృపనా	కృపణా
983	3	నైహి	న్యోహి
	4	సరె	సర
	5	దు	ద్ర
		సుభా	సుఖా
		ధునా	ధునా
	10	తిం	తీం
	11	త్నిం	తీం
		తిం	తీం
	15	తి	తీ
	17	తి	తీ
	18	ర	రః
	21	ధాతు	దాతు
984	3	త్యే	త్యే
	5	జేవ	జేవ
	6	తి	తీ
	7	నాభైపీత్పతిచింతయా	
	8	తి	తీ
	9	క్వాపై	క్వాపై
	15	యకు	యక్షి
	17	నదం	నీధ్వ
985	1	తి	తీ
	3	తాపీమ	తాపీయో
	12	తే	తేః
	14	త్రం	త్రం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	20	హేహం	హేహం
986	2	శ్వధియ	ధ్వశ్రమ
	8	స్సాధా	స్సాధో
	17	అస్వ	అప్వ
987	2	జస్తు	జ్ఞస్తు
	15	కొశ	కొశ్
988	7	చ	చ్ర
	8	సంగమ	సంబంధ
	9	దాహ	ద్యాహ
	15	సర్భ	సద్భ
	16	న్నో	న్న
989	3	స్మూతః	స్మూతః
		చృన్న	చృన్న
	4	భ్యాంవై	భ్యాంవై
	8	స్యాకయేపి	స్యాశయేవ
	9	త్రప	త్రచ
	16	సు	స్సు
	19	మాత్యే	మాత్రే
990	2	త్యాశ్రి	త్యా
		రద	వద
	3	తద్య	తద్వ
	4	మనగి	మలినం
	7	పుత్ర	పుత్రి
	8	రెహ	రెహ
	10	స్వస	స్వసా
	15	ప్తి	ప్తి
	18	ర్భాయ	ర్భాయ
991	6	త్ర	త్ర
		య	యం
	8	బు	జ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	9	ను	ను			వతిం	వతిం
	10	ష్ట	ష్ట		19	మాసి	మాసి
	14	ద	ధ	997	2	అలం	అలం
	17	వ్యో	ద్యో		11	త్రమః	త్రమః
		త్సు	త్సు	1000	22	క్షీత	క్షీత
	19	నల	నలా	1001	1	స్తనయో	స్తనయా
	20	త్యా	వ్యా		2	పురం	పరం
		బ	బా		12	తత్రైజాః	దత్రైజాః
	22	హి	హీ	1002	18	చ్చపం	శ్చపం
992	4	సంఖాం	సంఖ్యాం		20	సభ్యా	సభ్యా
	5	స్క్రిక్	స్క్రిక్		21	గత	గతా
	6	శాఖాస్థఫల	పరతాణ్య	1003	9	శనిం	శనం
			ధాగణీత్		10	ష్టావ్య	ష్టావ్య
	10	సంఖా	సంఖ్యా		15	హితా	హీతా
		కాశ్యలం	కాశలం	1004	3	హిత్యా	హీత్యా
		దశ	దిశ		7	స్యకా	స్యకా
	16	భవీ	భవి		18	తత్ర	తత్రా
993	2	స్యదే	స్యతే		20	హిణ్యా	హిణ్యాః
	5	రాజా	రాజ్ఞా		22	దెత్తి	వేత్తి
	7	వృతం	కృతం	1005	3	ద్వంశ	ద్వశం
	18	సినం	సీనం		5	హణ్యా	హరణ్యా
994	4	అహ్య	ఆరుహ్య			నోరంశు	నోంశు
	14	దూహితుం			6	సభాను	స్వభాను
			ద్గూహితుం		17	హిత్యా	హీత్యా
995	2	కరకా	కరకాః	1006	13	ధహ	దెహ
		పూర్వం	పూర్వం	1007	1	పుత్రి	పుత్రం
	20	నతెన	నతెన			స్వరం	స్వరం
996	7	హ	హ		20	భ్యానా	భ్యానా
	9	సంస్తం	స్తత్సం		21	శై	శై
	11	దతం	ధతం	1008	7	చై	చై

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	8	ద్దుహే	ద్దుహే		14	తా	తా
	10	స్మృరా	స్మృరా	1016	11	కత్స	కస్స
	19	గణ	గణం		12	ర్విశృ	ర్విశృ
		శృణుం	శ్రుణు		13	వ్యాగో	వ్యాసో
1010	8	ద్రయం	శ్రయం	1018	16	శ్రేష్ఠో	శ్రేష్ఠో
	9	చ్చం	చ్చం		18	నామ్న	నామ
	10	ఉ	ఉ	1019	1	సి	సీ
	14	ప్రాబావా	ప్రామావా		12	దన్యా	దన్యా
	16	లోలకః	లోలకః		20	తాం	తా
		సై	సై	1021	1	షా	షా
1011	3	స్య	స్స		7	స్వీ	స్వీ
	6	ధాతుమా	ధతుమ			త్స	త్స
		ర్ముము	ర్ముము	1022	13	ను	ను
	11	మృగ	మృగీ		26	ప్రృ	ప్రృ
1013	4	కిచ	కిచి	1024	14	విశ	వివ
	6	పస్	పస్		17	యజ	యజ
	7	సరసి	సరసీ		18	చాం	చాం
	11	మానీ	మానీ		25	క్రా	క్ర్యా
	12	త్యాం	తాం	1025	3	మధ్య	మధ్య
	14	ప్రోధ	ప్రోధ		19	బురో	బురో
1014	2	గణాణః	గణాణాః		22	వాస	వాసి
	7	రివృతి	ర్వివృతి		26	నీ	న
	14	జధ	బుధ	1028	8	రక్షో	రక్షో
1015	4	వచ్చ	వచ్చ	1029	19	రణకా	రణకా
		పంచవైచైతదంతరే			21	క్షీప్రు	క్షీప్రు
	6	క్షై	క్షై	1030	1	తిజ్ఞ	తిజ్ఞ
	7	పష్ట	పష్ట		11	త్రున	త్రుకాశేన
		ధిక్షు	ధీశక్ష్మక్షు		24	ఎవ	ఎవవ
	8	త్పరా	త్పరా	1031	3	సై	సై
	12	కచ్చ	కచ్చ		4	శీమి	శమి

పుట.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.
		అశ్వీ	అశ్వ		6	మాతీ	మాత
		తద్దారుణీవారణీ			16	స్నా	స్నా
	6	ధ్య	ధ్యం			శ్చి	శ్చి
	13	తత	తతః		20	స్వ	స్వ
		బ	బః	1035	1	వసుం	వసు
	14	శ్చైనతి	చేతి			లణ	లం
	16	ర్వశ్యః	ర్వంశ్యః			రుసె	రుణ
	18	పదా	దదా		9	చం	చీం
		వగ్వాః	వగ్వాః		10	స్స	స్త
		వక్త్వా	పక్త్వా			దీశాన	దిశా
	19	ర్వి	ర్దీ		12	రు	మ
1032	1	వర్తా	వభర్తా	1036	6	భిదా	భిధా
		దె	దెవ			ధృతా	ర్థతా
	3	స్వంయం	స్వయం		7	నుయాచే	యయాచే
	14	షను	షః		17	ధస్మ	ధస్య
	16	ధ్య	ధ్య		19	గాత	శాత
	17	ణిభే	ణివేభే		25	మర	మను
	20	చైచ్చ	చైచ్చ	1037	8	దార్య	తార్య
		కెయె	కెయో		13	ర్మ	స్మ
	22	దీర్య	వీర్య			దుశ్చంద	దుశ్చంద
		జ్ఞ	జ్ఞ		15	యయః	యః
1033	1	యాపః	యాపరః	1038		మాభ్యే	మాభ్యే
	7	వరం	వనం	1039	18	దర్శనీయ	దర్శనీయత్వా
	16	స్వ	స్వ		20	శోహి	శోహి
		షే	హో	1040	2	వ	ప
	22	చ్చు	చ్చు		14	ప్త	ప్త
	2	మహా	మహా		16	దదీ	తదీ
1034	3	త్తు	త్తు		25	చ	సము
		వద	వధ	1041	13	విశ్వ	విశ్వ
	4	య	య		20	యమవాప	సుచమాప

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	25	ఖడ్గ	ఖడ్గ
1042	2	తత్వే	పత్వే
	5	మక్తా	పక్తా
	21	యా	యాం
1043	1	యా	యాం
	23	రాస్తాం	రస్తాం
1044	7	వక్తుం	పక్తుం
	19	కంట	కంత
1046	1	తద్య	తద్వ
	7	సంఖ్య	సఖ్య
	20	దెఖా	దెశా
	23	దై	దై
1047	3	ప్లాపి	ప్వాపి
	7	స్స	స
	8	శ్శ	శ
	9	స్సపా	స్సప
1048	1	శర్మా	పర్మా
	2	వాదః	వారః
	6	వ్యతా	వ్యాతా
1049	1	ద్రప్తు	ద్రప్తుం
	25	దిశ	దిశ
1050	7	త్రాజ్జ	త్రోజ్జ
	23	పస్వ	పస్వ
	24	స్సర్వైతి	స్సర్వైతి
	25	స్సర్వ	స్సర్వ
1051	3	పథో	పథో
	10	క్షత్రీ	క్షత్ర
	16	కృతః	కృత్
	19	ప్రో	ప్రో
1052	4	నృవాదిష్టి	నృవాదిష్టి

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
		హశ్య	హత్య
		ప్లా	ప్లా
	7	ప్లా	ప్లా
		తిష్ఠ	తిష్ఠ
	7	దదానీం	తదానీం
	19	హం	హం
	22	స్యా	స్యాం
1053	8	చిరలా	చిరకాలా
	9	స్తానా	స్తానా
	17	స్వాహి	స్వాహ
1054	2	శాస్త్రేషుపారంగమిణో	
	3	భిలాసై	విలాసైః
	6	వస్య	వశ్య
	9	కృప	కృత
	22	త్రస్వా	త్రమస్వా
		పుత్రైసమూచతుస్సప్ర	
		ణతీభుజంగం	
1055	1	ధత	ధ
	6	శ్శుత్వా	శ్శుత్వా
	8	నిత్యయా	నిత్యంచూం
		ణ్య	వ్య
	11	ప్లాతీ	ప్లాతీన
	1	శరి	శరీరి
	13	న్నెత	న్నెన
	14	వలయా	వలయం
		దక్ష	దక్షి
	17	శ్చ	శ్చ
		జ్ఞాన	జ్ఞాం
	19	మదీయతపఃపాలనం	
	24	శేవ	సేవ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1056	2	మాణవ దానవ	
	6	విద్ధం విద్ధః నరీచ నారీచ తీస్యాం తస్యాఅం	
1057	1	శైయం సెయం	
	4	హ్యు హ్యు	
	13	తుశ్చ తుశ్చ	
	19	ద్ధికం దికం	
	24	స్సమి స్ససమి	
	26	ప్రవృ ప్రహృ	
1058	1	ద్వ ధ్వ	
	2	నవా నరా	
	11	ఎనాం ఎనం	
	15	కంత కంత	
	23	వివమకు ఎవాకు	
1059	1	చమ్య శమ్య కంఠా కంతా ణర్తుః శర్తుః	
	6	మత మృ	
	7	న్యో న్యో	
	9	వరాదూ వరాధిరూ	
	15	స్తాస్స స్తస్స	
	18	వుంభిః వుంభిః	
	19	తిరో తరో కినా కేనా	
	20	ర్తుస్స ర్తుంస్వ	
	21	త్రిం త్రిం	
1060	1	పత్నీ చకువలశ్వస్య పత్నీ కువలయాశ్వస్య	
	6	వృతి వృతి	

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	7	సెనైఘ శైనైఘ	
	8	సై స్త 10మండల మంత	
	12	శ్వర శ్వత	
	14	భి భి	
	15	ననం నం	
	18	వుప్ వుత్ర	
	19	ప్య ప్య	
	20	బా పా	
	21	న స్స	
	22	జత ఋత	
1061	1	సాసాం సాయాం	
	2	వం ప	
	9	స్త్రీయో స్త్రీయో	
	17	బత్నీ పత్నీ	
	19	సాబాహు సుబాహు శుత్ర శత్రు	
	20	స్సం నం	
	21	ప్ర ప్య	
	25	శ్య శ్చ	
	26	ద్భా ద్భా	
1062	2	మాహా మాహా భ్యాం ఖ్యాం	
	6	ధ్య ద్య భిల భల	
	7	రుత ఋత	
	8	ను మ	
	16	ద్దుః దైః	
1063	6	స్వయ స్వయ	
	10	శశం వశం	

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	12	క్షీణ	క్షీణ	1073	5	నవ	దేవ
	15	బి	భి		8	లంబి	లంబీ
	19	భీ	భ		8	తః	తః
	23	ధవ	ధైవ		చతుర్థసర్గ.		
	24	ధీయ	ధారయ	1074	5	త్య	త్యజ
		స్తాద్భిజ్య	స్త్యాజ్య		11	గాభ్యా	గాభ్యా
1064	1	జ్య	జ్య		13	వత	వత
	2	దా	ధా		13	చికి	చకి
	12	దా	దా	1075	15	త్ర	తు
	14	జ్ఞ	జ్ఞ		16	త్వి	త్వి
	19	హీచ	హీచ		18	కిం	కం
	24	యత్క్యాయబుధ్యా		1076	9	నిష్ఠా	నిష్ఠా
1065	19	శి	శ		12	నీ	దీ
	9	న్యా	న్యా		18	ప్రస్తు	ప్రస్తు
1067	10	ప్ర	ప్ర		19	యాం	యాం
	11	పత్యా	పత్రాం			నీ	నీం
1069	22	వ్య	ద్య	1077	9	రెండ్రె	రీంద్రె
1070	10	నారి	వారి	1079	11	ద్యః	ద్యాః
	21	హి	హి	1080	13	భ్యతి	భ్యధి
	25	షి	క్షీం		15	దృష్ట్య	దృష్ట్య
1071	1	షి	షీ	1081	14	హ	హీ
	2	తకువ	తమెవ	1083	౪	మా	మో
	9	వ్య	హ్య		15	దయా	దయ
	11	గ్నః	గ్నః			ప్ర	ప్ర
	19	కక	కైక	1084	4	స్స	స్స
	26	విధా	విధాయ		18	వై	వః
1072	7	ప్ర	ప్ర		19	సా	సా
	16	కే	కేఘ	1085	22	విభా	బభా
	23	శక్ర	శక్ర		6	తీ	తీ
	24	స్తివా	స్తిహి	1087	12	శతా	శతం
					8	పుర్యాం	పుపుర్యాం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	17	సె	సై	1098	7	ప్ట	స్థల్
1088	1	హతః	హృతః		9	స్త్రా	స్త్రా
1089	8	భ్యాం	క్యాం		11	వయ	వలా
	12	తా	తాః		18	భిన్నా	భిన్నా
	14	ఎవ	ఎవ		22	తేషు	వేషు
1090	3	వల	ఫల		25	తేన	జేన
		శ్వ	శ్వ	1099	5	నుకా	నురా
	11	చరా	చార		11	తా	తా
	16	ర్య	ర్య			తా	తా
	22	శ్యా	శ్యా		12	స్త	స్థ
1091	11	తేజ	తేజో			త	తి
1092	18	ద్యాస్తస్య	ద్యాస్తస్య		12	తా	తా
		స్తస్య	స్తస్య		14	నిదం	నిదాం
1095	10	జజె	జజ్ఞ		17	తాలే	తాలే
		దు	ధు	1100	9	విష్ట	విష్ట
	18	తీత	తీతి		25	కృతే	కులే
		తైః	తైః	1101	18	స్థి	స్థి
	19	యది	యదు		26	ద	ధ
		పంచమనగై		1102	12	నదే	నిదే
1096	5	భవహి	భవతాహి	1103	8	స్త	స
	7	ద్వీజ	ద్వీజ		26	జ	జ
	8	గవ	గవ	1104	6	ఖండి	భాండి
1097	3	ద్యను	ద్యదు	1105	8	తాన్య	తాన్య
	5	నిజ	నిబ		9	యజా	యజ్ఞ
	10	భిన్న	భిన్న		15	యోతో	యతో
	11	క్షి	క్షి		17	త్యాచ	త్యాచ
		రూప	మూప			తతే	తలే
	20	దె	న	1106	1	రమయ	విలాసైః
	23	తాం	తీ		9	దృతే	దృతే
	27	ప్రం	ప్రం		21	ర్యో	ర్యో

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	23	లోక	లోక		25	వత్స	వత్స
1107	15	మాద్రో	మాద్రో	1118	8	నమి	గమి
	18	దై	దై		17	క్షణ	క్షణ
1108	10	రుద్రై	రుద్రై	1119	6	హంగా	హంజగ
	14	తల	తమ		15	సెనా	సెన
1109	8	మ్యాచ	మ్యాచ		26	రగ్రా	రాగ్రా
	13	నైవ	నైవ			తుత్ప	భుత్ప
	23	మదా	మధా	1120	1	గ్రమ	గ్రాప్తవ
	25	తథేవ	తథేవ		8	హిన్యా	హింస్యా
1110	9	న్యో	ద్యో		11	భ్యా	భ్యా
1111	4	సతా	సదా		12	స్స	స్సం
	17	మాన్యం	మాన్యాం		14	చలి	చవి
	19	సా	స్యా	1121	8	వర్కః	వశ్యః
1112	3	స	సః	1122	12	దోద్ధా	శోదా
	6	మాస్యా	మస్యా		20	తదామృదంగాదిమివా	
	8	విదేశ	దిదేశ			ద్యమండలీ	
1113	1	నాచె	నచే		26	స్స	స్సం
	7	కూజరం	కుమారం	1123	11	నందం	నందః
	9	పతిసం	పితరం			త్యురు	త్కర
	11	కాగ	కాఘ		15	దీచా	సచా
	17	నుత్సయం	నుప్రయం		20	జం	జో
	22	హేం	హీం		21	తిత	పిత
1114	18	ద్రా	ద్రాః	1124	11	వృత్వా	కృత్వా
	19	థ	థ		16	సాధ్యః	సాధ్యః
		స్థ	స్థ	1125	3	సపి	పిస
1115	7	దభివ్య	దభివ్య		7	తేపి	తేలపి
	11	రబ్జా	రద్దిబ్జా		15	న్మాజ్	న్మాజ్
1117	1	స్యహ	స్సంహ		17	గృహ్య	ప్రగృహ్య
	10	యేః	యః	1126	5	చక్షు	చక్రు
	22	తరం	పరం		7	సుధావతీ	యధావల్

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	25	శ్చ	శ్చ	1140	16	బై	భై
1127	5	భాం	భం		18	సీ	క్షీ
	7	మెదా	మోదా		19	తా	తా
	8	గోక	గో	1141	7	ప్య	ప్య
	14	దానయః	సందాదయః	1142	12	త్నా	త్నీ
	26	మహే	మహే		15	తాత్ర	తోత్ర
1128	8	ఘీ	ఘీ	1143	8	ణం	ణ
	10	చా	నా	1144	22	నగ్రజ	నాగ్రజ
	11	క	క	1147	5	రైవ	రైవ
	22	శంకా	శంకా		6	గ్ర	గ్రం
1129	8	హాక	హ్యాక	1148	14	దునా	దునా
	17	క్షు	క్షు	1149	26	నీ	నీం
1130	9	మంజ	మంభ	1151	26	సోద్య	సోద్య
	26	ద్య	ర్య	1152	7	మహ	మహ
1131	26	క్తా	క్తా			మృషేనరై	
1132	12	స్మప	స్మయా	1154	6	త్పతీ	ద్వితీ
	13	తదా	తథా		16	రత్నమాలా	కళాపతీ
	17	భితే	భితే	1155	1	సమ	కమ
	21	బిజ్జె	బిజ్జె		22	భరం	భనం
	24	బిజ్జె	బిజ్జె			దా	ధా
1133	10	ణో	ణో			భలి	భవి
1134	11	దా	దా			త్యాక	త్యుక్త
1136	5	కా	కా			స	స
	6	కానా	నానా		23	ల	వ
1137	15	సోస్య	సోస్య	1156	4	దా	ధా
	17	త్యా	త్యా		17	ష	షీ
1139	4	త్స	త్స		19	సాన్వి	సాన్వి
	14	త్స	త్స		20	లి	లి
	16	త్స	త్స			గు	గ
	18	త్స	త్స		21	న్య	న్య

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	22	దే	వే	1168	8	మకు	మాకు
		లి	లీ	1170	13	స్థా	స్తా
1157	23	మయి	మై	1171	3	తప్ర	తతప్ర
	2	జాచ	జాంచ	1172	19	ముతా	సుతా
	14	మతు	మాతు	1173	1	గృభ	గృభ్య
	17	మ	మా		16	రామ	రామో
		ద్య	శ్యం		19	తృ	దృ
	19	తద	తదను		21	మును	మను
	20	నా	నాః	1174	4	సో	సో
1158	3	కె	కెన	1175	11	ప్రం	ప్రం
		ధేచచ	ధేచ		12	వదం	పదం
	5	త్యా	త్నా	1176	4	స్త్రి	త్రి
	26	స్థా	స్థా	1177	3	వికర్ణ	వికీర్ణ
1159	1	రాధా	ధారా			కల	కబ
1161	17	ధార	కార	1178	9	స్యోశ	స్యోశ
	22	న్యూత్నాం	మూత్నాం		19	దృమా	తృమా
1164	8	నూచా	నూంచా	1180	9	రాహవా	రాహతా
	23	రుద్భు	రద్భు		21	భేది	భేది
	28	తాని	తాన	1182	19	గ్నా	గ్నాం
1165	14	ప్రో	ప్రో	1183	27	వేదా	తేదా
1166	4	గృహ	గుహ	1184	7	తదీ	తుదీ
	10	ప	ప			సప్తమసర్గె	
	13	వద్భు	దుద్భు	1187	12	త్రిలోక	త్రిలోక్య
	24	న	న	1190	20	ప్రస్య	ప్రస్య
	28	క్రో	క్రో	1191	7	షెకె	షిక్త
1167	1	యాయ	యూయ		18	లివె	విలె
	2	మితి	నితి			త్యోహ	త్యోహ
	25	మువా	ముపా	1192	14	స్థా	స్తా
	26	ప్రో	ప్రో		18	హృదయాశ్చ	కురా
		దా	ధా				లింగితాని

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1193	2	ధ్య	ద్య
	9	తో	తో
1194	17	లె	లై
		మి	ని
1195	5	లా	లాః
	11	వమి	పమ
1196	28	రుదు	రుదు
1197	9	స్యత	సత
	14	స్య	స
	23	క్ష	క్షః
	24	జసివి	బువిని
1198	11	ప్రస్తా	ప్రస్థా
	24	పద	పద
1199	20	రంతత	రంజిత
	24	దా	తా
	6	స్కా	స్కా
1200	16	తి	త
	21	స్తా	స్తాః
1201	19	సభా	సభ
1202	23	రామో	కామో
1203	2	క్షీ	క్షీ
	7	యా	య
	19	గురో	సురో
	21	ధ	ధ
1204	20	పాచ	పాచ
1205	3	వా	వ
	21	యయా	యయా
1206	8	ప్ర	ప్ర
	11	భి	భ
	16	స్రీ	స్రీ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	18	తం	త్వం
	19	రతిం	గతిం
1207	15	త్వ	త్వ
	22	భ	చ
1208	18	వద్వ	స్వ
1209	1	స్వచ	స్వచ
	3	దైవ	దైవ
	10	మాసై	మాసై
	14	పా	పా
1210	5	త్య	త్య
	16	త	తవ
1211	11	స్థా	స్థా
1212	1	సారా	సారా
	8	స్ర	స్ర
	10	లం	వం
	12	స్వస	సస్వ
	15	దత్తై	ధత్తై
	20	భో	భో
	21	మా	మ
	23	క్రో	క్ర
	24	స	స్వ
1213	4	విధా	సధా
	16	జ్య	జ్య
	16	దంతు	దంతి
1214	1	సం	స్సం
	6	ధ	ధ
	7	కై	కై
	20	తాం	తా
	21	గిరి	గిరి

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	24	నూన్య	మూన్య	1229	10	భీండ	భండ
1215	19	కం	కీం		17	ల్య	శల్య
	23	స్థా	ష్ఠా		21	ప్ర	ప్రదా
1216	20	మధ్య	మద్య	1230	19	ధః	దః
	22	యో	యా		20	నై	నైనై
		విష్ట	విష్టు		23	తాచ	తాచ
	23	ని	ని		25	దె	ధె
	24	హ	హ్న	1231	1	రుదం	తదం
1219	6	యంత	య్యంత		3	హ్య	హ్యః
	16	త్తః	త్తం		8	వ	వే
1220	19	నమి	గమి		26	దృష్టా	దుష్టా
	24	స్తా	స్థాం	1232	4	దృ	దు
1221	2	స్మ	స్వ		5	శ్య	శ్య
1222	1	పథాంతర	పథోంతర	1233	2	స్మై	స్మై
	9	సర్వా	సర్ప			విశేష	వివేశ
	11	శిష్యా	శిష్యా		12	దీవ్య	దీవ్య
	17	తత్సద్భ	తద్భ		23	ధ్ని	ధ్ని
	20	తా	తా	1234	1	క్ష	క్ష్య
	8	ప్రస్మ	ప్రమస్మ		4	క్తా	క్త్యా
		అప్రమస్మై			24	హీ	హీ
1225	5	నానా	నా	1235	9	పుతా	పుత్రా
1226	2	స్మా	స్మా		15	సర	విర
	8	స్మా	త్మా		19	దను	ధను
	16	త్యాప	త్యాహ		20	నా	నో
1227	5	రచి	రచి		22	ఖ	ఖ
	6	దాం	దా	1236	11	ప్ర	ప్ర
	12	ద్యే	ప్యే		12	త్యా	త్యా
	16	హీవా	హీవా		15	త్స	త్స
	24	నోయ	నీయ		22	త్తా	త్తా
	10	స్యపది	స్యపది				

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	బిప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	బిప్పు.
	23	పాయనం	ప్రాయణం	1248	1	భ్యేతి	భ్యేతి
1237	3	ఘుణ	ఘృణ		11	మివార	కుమార
	12	వాసం	వాసనం		19	వధత్	వధీత్
	23	ననతః	ననంతః	1249	1	మర్	మర్
1238	8	భా	భౌ			ప్ర	ప్ర
1240	2	హృష్ణ	హృష్ణ	1250	9	దుకంధి	దుకంధు
	10	గా	గౌ		25	స్నే	స్నే
1242	5	పమాం	పమం	1251	17	యహో	యతౌ
	14	ధృ	ధ్వ		22	చతు	శ్చతు
		ఖద	ఖధ	1252	13	దె	ధే
	22	త్యం	త్యం		25	నక్ష	సఖా
1243	4	చా	ప్రా		26	ప్ర	ప్ర
	9	జ్య	జ్	1254	15	శ్వ	శ్వ
	16	వ్య	వ్య		16	దా	టా
	17	సెఘ	ఖెఘ		20	తః	తం
1244	11	మె	వె		26	హిత్యా	యిత్యా
	16	ప్రె	ప్రె	1255	5	తౌ	తో
	17	ధృ	ద్రు		14	జా	చా
	21	రా	తా		15	తద్వ	తత్వ
1245	7	నాద	సాద్య		18	ప్ర	ప్ర
	10	హన	వధీ		19	ప్ర	ప్ర
1246	3	వా	వా		23	ప్రాం	ప్రాం
	14	హు	హ		26	హస్తి	హస్తి
	25	రాద్య	వాద్య	1256	24	బాం	బాం
	26	తా	తా		25	తుత	తుత
1247	3	తా	తౌ	1257	12	ప్రాసి	ప్రాసి
	6	జ	ద్య		18	రుప్ర	రుప్ర
		నివా	నివా	1258	16	భృ	భృ
	16	హృన్ని	హృద్ని		17	బోధ	బోధ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	చప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	చప్పు.
	23	శాజీ	శాజీ	21	ధ	ధ	
1259	6	బా	చా	22	ణ	ణ	
	20	దైవ	ద్వైవ		రా	రా	
1260	1	చ్చి	చ్చ	25	రె	రె	
	5	డి	డి	1271	9	వ్యచిం	విచిం
1261	17	కే	కే	21	చమ్యా	చమ్మా	
1262	7	తో	తో	1272	4	క్కి	క్కి
	21	నాయం	సోయం		హ్	హ్	
	24	ప్రోనా	నాప్రో	6	ప్రం	ప్రం	
1263	6	ధార	ద్భార	15	స్సచ	సచ	
1265	1	వాం	వా	18	తాద	దాద	
		నవమసరై		21	ది	ద్వి	
1267	3	ప్రాప్త	ప్రాప్త	23	వహ	వహోహ	
	8	సిరః	శిరః	1273	18	పుత్రం	పుత్రం
	10	హ్య	వ్య		ప్ర	ప్ర	
	12	మహ్య	మహ్య	1274	3	ధీవనా	ధీవరేణ
	17	స్య	స్వ	1275	12	గతా	గతో
	21	గై	గై	1276	1	తా	తాం
1268	1	చం	చ		7	న్యం	ం
	6	వృధా	హరే	1277	5	హేధ	హేధ
	7	రుదా	రుదా		11	తి	తి
	12	గంతుం	సంతుం	1278	1	ప్రప్త	సృప్త
		కుర్యంతి	కుర్వంతి		6	ప్ర	ప్ర
1269	18	దాంత	దాత	24	స్ప	స్ప	
	20	క్రా	క్రా	1279	7	పరే	పదే
1270	5	హేప	హేప	12	యతా	యతో	
	6	గతా	గతో	1280	4	ధితాం	ధితా
		ర్భా	ర్భా	1281	9	తా	తా
	15	వెన	తెన		10	ప్రి	ప్రి
	16	ప్రే	ప్రే		12	ప్ర	ప్ర

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1282	1	దనం	ధనం	1291	17	భా	భా
	5	కాంచి	కాంబి		5	తాధ	శోధ
	8	ప్రి	క్రి		10	ది	ధి
	23	సం	స్తం		14	మా	రూ
	17	కృ	హృ		17	సు	షు
1283	26	ప్రసా	ప్రసా		19	లె	లై
1284	23	భక్త్యా	భక్త్యా		21	యా	యం
1285	6	పితావత్	పితావత్	1292	2	ఁతా	రిశో
	8	నీత్	తీత్		7	జ్ఞే	జ్ఞే
	25	తిష్ఠా	తిష్ఠా		18	పాతి	పారి
1286	5	ం	ః	1293	5	చిత్	జిత్
	13	మా	మా		8	ధృతావసు	మతావసు
	17	భ్యా	భ్యా				జిహ్వానాథ
	22	యాతా	యాశో		10	నామః	సోమః
	23	తాః	ఘోః		14	వింయాః	విందానూః
	24	మది	మధి		22	తౌ	తౌ
1287	3	జ్ఞో	జ్ఞో	1294	6	పః	ప
	24	శతా	శరా		7	దృవేన	దృతేన
1288	13	జ్యచ్చ	జ్యతచ్చ		12	హిత	హిత
	15	ది	ధి		26	క్షి	క్ష
	16	భవై	భవై	1295	2	హ	హ
	17	కా	కో		13	దా	దా
	19	యంత	యంత		21	ప్ర	ప్ర
	21	రూప	రూప	1296	8	శ్లోపి	శ్లోపి
	22	త్యై	త్యై			పతి	రతి
1289	2	కాతి	కోతి		14	దాం	దా
	3	పః	ప		16	బిష	బిష
	6	శ్య	మ్య			హి	హి
	13	అగమ్య	అగమ్య		19	వభ్యా	వభ్యా
						ప్ర	ప్ర

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	
1297	6	లెఖ	లెఖ	7	వ్య	స్య		
	10	తత్య	తత్య		హే	హే		
	13	క్వ	క్వే	11	దృ	ధృ		
	19	పత్రిం	పాత్రం	13	మాపం	మాప్తం		
	22	భాన్	భాన్	17	దృ	ద్దృ		
1299	13	హృతా	హృతో	18	ధి	ది		
	14	తురా	తురో	22	ద్వై	ద్వై		
	15	గాన్	గాన్		ధర్మః	ధర్మః		
	26	వార్తాం	వాహం	24	దున్	దున్		
1299	6	సఖరం	సమరం		భాన్	భాన్		
	9	జోన్	జన్		కృచా	కృచో		
	11	చతే	బలె	1306	8	దై	దై	
	13	నై	నై	14	గంగ	గంగ		
	19	తా	తో	15	ద్వీత్య	ద్వీత్యపత్రనం		
1300	6	ద	ద	16	జా	జా		
	19	ర్పన్	ర్పన్	19	తోథ	తాథ		
	21	ప్రతి	ప్రవి	1307	3	మెతా	మెతో	
1301	17	ర్యంతం	ర్యంతిం	4	మ	మం		
1302	7	జని	బుని	7	హ్న	హ్న		
1303	9	సాదెన	సాలేన	14	హ్న	హ్న		
	10	ద	ధ	25	హ్న	హ్న		
	13	లెన	లెన		చాను	చోను		
1304	9	కా	కా	1308	1	వౌఘాః	వౌఘాః	
	13	వా	తా	3	వచా	వచో		
	14	న్యా	న్యా	8	రగ	రగా		
	24	కా	కో		న్నగా	న్నగ		
		ధీం	ధీ	14	దై	దై		
		విశన్	విశన్	1309	12	రోధీ	రోధి	
1305	1	దు	మ	22	సిఖ	శిఖ		
	5	హైత్యాహ్	హైముఖ్యా	1310	4	దివ్య	దీవ్య	

పుట.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.
	5	పాత్యే	పత్యే		7	తా	తా
		హే	హే		9	తా	తా
	12	తృ	శత్రు		12	తా	తా
	17	యయో	యా		10	భూతా	భూతా
	20	రితా	రినో		24	హే	హే
		దతా	దతా		1	హి	హి
	26	తం	తా	1315	20	సత్యే	సత్యే
1311	9	విత్	విత్			పత్యే	పత్యే
	20	కతా	కతా		25	శా	నా
	22	జ్య	జ్య		27	శ్చ	శ్చ
	24	హ్య	హ్య	1316	5	వరో	విరో
	26	హ్య	హ్య			ధ్య	ధ్య
1312	1	ద్య	ద్య		8	మా	భూ
		చితా	చితా		16	దినా	దినా
		త్య	త్య		19	తం	త
	26	శ్చ	శ్చ	1317	1	భా	భా
	27	రా	రా		7	భిర	భిర
		భూ	భూ		11	గతా	గతా
1313	2	తా	తా	1318	4	తతా	తతా
	8	దీర	దీర		5	తీ	తీ
		కతాహ్నిక	కతాహ్నిక		9	రు	కు
	9	హేమ	హే		12	ప్రి	ప్రి
	12	రే	రే		19	ది	ధి
	17	తా	తా		23	త్య	త్య
	18	తా	తా		24	ధీర	వీర
	21	దై	దై	1319	3	గతా	గతా
	23	గతా	గతా		5	హయే	హయే
	24	తా	తా		7	భ్యాం	భ్యాం
1314	2	తెద్య	తెద్య		11	రణ	రణ
	4	విభ	విభ				

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	14	హితా	హిహో		13	త్థా	త్థ
		రా	రా	1340	8	సుతా	సుహో
	17	జా	జా		16	హామ	హాన
1320	9	దిత్త	త్తస్స	1341	2	వె	లే
1321	6	ప్రహే	హే		17	పృదు	పృధు
	13	ద్వ	ద్వ్య	1345	20	హ	హ
	15	హి	హే			తిథ్	తీథ్
1322	14	న	న	1349	17	విధ్యా	నధ్యా
1324	2	హా	హా	1350	9	బి	బి
	20	భో	భో		25	తత్త	ర్యత
	22	జ్ఞా	జ్ఞాం			స్వర్థా	స్వర్థా
	24	శ్చ	శ్చ	1352	17	స్వగ	స్వగ
1325	5	తా	తా			త్త	త
	22	ర్వతో	ర్వతా	1353	7	మారి	మాలి
1326	7	ర్వ	ద్వ	1356	7	ధృవ	ధృవ
	0	త్ప్ర	త్ప్ర		17	త్వా	త్వా
	27	త్వి	త్వి		22	దై	దై
1327	25	స్వప్న	స్వప్న	1357	7	ప్ర్య	ప్ర్య
1330	24	ను	ను		15	గృహతుం	గృహీతుం
1331	4	ఖం	ఖం		17	ధీ	ధీ
	16	లాం	లాం		27	జ్ఞ	జ్ఞ
	25	భ్యా	భ్యా		28	హీను	మహీ
1332	5	ప్రహ్య	ప్రహ్య	1358	2	త	త్య
	11	ధ్య	ధ్య		10	తలీ	తలే
1333	8	దా	దో		12	తో	తో
	9	న	ని		26	క్షుత	క్షుత
1334	6	మానః	మానీ	1359	1	భా	భ్యా
	10	రుణ	రుణ		22	హే	హో
	14	తై	తై		23	పుర	పురం
1337	6	నందా	నందో	1360	12	మ్య	మ్య

పుట.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.
	19	జని	జని
1361	19	భ	భి
1362	13	జన	జనన
	22	స్నూపః	నృపః
1364	13	సమ	సమా
1365	7	నేవ్యం	నేవ్యం
	12	హే	హూ
	13	స్య	స్స
	18	ముత	రుత
1366	2	కృ	క్వ
	16	టే	టే
	18	చ	భ
	27	ది	వి
1367	4	తి	తీ
	13	బాం	బా
	28	హ	హీ
1368	16	కటి	కయ
	17	వా	వ్యా
	22	మనో	మానో
	24	త్రయభి	త్ర్యభి
	25	దత్త	డకృ
1370	3	స్ప	స్పృ
	13	ణలం	ణలం
	21	త్స	త్సృ
	24	శ్స	శ్సృ
1371	2	సా	సా
	19	క్రా	క్రౌ
	20	త్య	తే
	21	శ్వరం	స్వరం
	28	ధ్య	ద్య

పుట.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.
1372	7	వీరం	వీర్యం
	8	క్వం	క్తిం
	14	తం	తిం
	23	కాశ్య	కాశ్య
1373	9	మమార్తృజ	స్వయ
		మమార్తృజ	స్వయ
1374	2	తౌ	త్
	9	ప్రెషయ	ప్రెషయత్
	10	నార్	నార్య
	11	పు	పి
1375	8	నాభ్యా	న్యాభ్యా
1377	15	చ్చంతం	చ్చంతం
1378	20	తా	తా
1380	23	రి	రీ
1381	2	వెభ	లెభ
		హే	హే
	17	స్తకా	స్తకా
	26	స్పవి	స్పలి
1382	10	ధ	దే
	16	పు	నృ
	19	హే	హే
1383	7	ట	టి
		మయ	మయా
1384	9	వదె	వదె
	14	ప్రతి	ప్రది
	18	శ్చ	శ్చ
	23	మూ	మా
1386	24	ప్రవరే	ప్రతిరే
		శ్చతీ	శ్చక
1387	17	నో	నో

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1388	4	హాగ	హాగ	13	సె	సె	
	6	బ	బి	18	వి	లి	
	22	భకీ	భవే		వే	తే	
	23	కావ	కాలె	20	స	స	
1389	2	సాద	సాధ	1403	4	ధృ	దృ
1390	23	శి	శ్చి	15	హే	హే	
	25	త్య	తు		సం	సం	
1392	4	హే	హే	1404	7	భి	భి
1393	20	మమాజ్ఞాతా	మమాజ్ఞాతా	8	భి	భి	
	21	ర్రా	ర్రా	10	బ్ర	బ్ర	
1394	15	తవ	తన	15	బ్ర	బ్ర	
	26	ని	ను.	16	బ్ర	బ్ర	
1395	10	జ్ఞాం	జ్ఞా	23	బ్ర	బ్ర	
1396	1	స్వ	స్వ	1405	8	సం	సం
	6	గుణం	గుణందేవ	10	రః	రం	
	18	సె	సె	15	పెఘ	పెఘ	
	19	వా	హి	21	భ్యా	భ్యా	
1398	9	భ్యా	చ్యా	1406	2	పై	పై
	15	మచీ	మజీ	9	హే	హే	
	16	దేశ	దేచ	1407	13	త	ద
	17	హ	హ	24	దా	ద్యా	
		హ	హ	1408	21	ద్రిదా	ద్రిదా
		యం	యాం	1409	1	శ్రమెథ	శ్రమెథ
1399	25	ది	వి	2	హే	హే	
	26	హ	హ		ద్వాదశేనరే		
	28	స్వ	స	1410	4	చవ	గవ
1400	12	ను	ను	1411	5	సె	హ
1401	16	వా	కా	14	హి	హిత	
	20	హి	హి		హే	హే	
1402	11	హి	హి	25	హి	హి	

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1412	8	పి	తి	11	ధృ	ధ్వ	
	6	క్వం	కృం	12	వికా	వివా	
	10	ర్వ	ర	13	గురూం	గురూ	
	19	తతా	తదా	15	మస్య	మస్య	
1413	5	ముక్తం	మూచే		రా	రాః	
	18	సజ్యరు	సఖ్యరు	1424	2	చాక్షి	చోక్షి
	20	వధుః	వధూః	13	ప	పం	
1414	1	తస్థా	తష్ఠా		పః	పం	
	6	దిం	దిదం	22	బోధిః	బోధితః	
	7	తే	జే	25	వరణ	చరణ	
	26	విధిమధిమ	విధిమ	1425	23	ధ్య	ద్య
1415	4	హకా	హరా	1427	16	ద్యస్	ర్స్
	9	హత	హతః		20	హే	హే
1416	19	సర్వ	సర్వ	1429	3	జః	జః
1417	10	పశ్చి	పశ్య	24	వ	విం	
	20	వధి	యుధ	27	ణా	ణో	
	26	గి	గ	1430	20	ప్రరం	ప్రరః
1419	18	మాధీ	మావదీ	22	ద	ధ	
	19	నూధ	నూతధ	1432	18	జ్ఞానా	జ్ఞాతా
		వహాధీ	వహధీ			చతుర్దశైస్సర్గై	
1420	11	ద్రోణా	ద్రోణో	1433	14	భ్య	భ్య
	13	యా	యాం			హే	హే
		త్రోయోదశైస్సర్గై.				హ్నః	హ్నః
1421	2	జై	జౌ	1434	8	నాంస్త	నాస్త
	14	యా	యా		9	చీశ	బీశ
1422	13	మం	మతం		11	హం	హం
	15	శ్ర	శ్రీ	1435	5	స్య	స్స
	17	సి	పి	1436	2	స్య	హ్య
1423	8	జామ	జెమ	1437	2	ప్రహని	ప్రహని
	10	విహి	వివా	1438	7	గ్రాతె	గ్రోతె

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1488	18	శా	శాం
1489	6	హి	వా
	12	కు	క్తి
	20	గమె	గతొ
	28	హ్లా	హ్లా
1440	9	భిరో	భిరో
	16	కు	కు
	22	పయ	పయ
		(తా)	(తా)
	24	హ్లా	హ్లా
	26	హ్లా	హ్లా
		పంచదశసర్	
1448	8	వా	హి
	18	హ్లా	హ్లా
	21	హ్లా	హ్లా
	28	రా	రా
1444	12	హ్లా	హ్లా
	18	హ్లా	హ్లా
	16	హ్లా	హ్లా
1445	8	దమ్య	గమ్య
	4	వా	హి
	22	నమ	కమ
	28	క	క
	26	హ్లా	హ్లా
1446	14	హ్లా	హ్లా
	15	హ్లా	హ్లా
	20	హ్లా	హ్లా
	21	హ్లా	హ్లా
	28	హ్లా	హ్లా
	26	హ్లా	హ్లా
1447	5	స	స
1449	5	హ్లా	హ్లా
	18	హ్లా	హ్లా
1450	2	తేన	తేన
	18	హ్లా	హ్లా
1451	6	హ్లా	హ్లా
	26	తన	తన
1452	2	హ్లా	హ్లా

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	28	నిరంజ	నిరంజ
1458	28	వర్ష	వర్ష
1454	8	హి	హి
	28	హ్లా	హ్లా
1455	4	హ్లా	హ్లా
	5	హ్లా	హ్లా
	6	హ్లా	హ్లా
	8	హ్లా	హ్లా
	11	హ్లా	హ్లా
1456	10	తటి	తటి
	16	ద్యుత	ద్యుత
1457	1	హ్లా	హ్లా
	15	హ్లా	హ్లా
1458	25	హ్లా	హ్లా
1459	8	హ్లా	హ్లా
	12	హ్లా	హ్లా
1460	1	హ్లా	హ్లా
	8	విక	విక
	25	కు	కు
	27	పం	పం
1461	18	రం	రం
	25	పురా	పురా
	28	సంత	సంత
1462	8	హ్లా	హ్లా
	8	హ్లా	హ్లా
1468	8	హ్లా	హ్లా
1464	14	హ్లా	హ్లా
	16	హ్లా	హ్లా
	19	హ్లా	హ్లా
	20	హ్లా	హ్లా
1465	2	హ్లా	హ్లా
1466	1	హ్లా	హ్లా
	27	హ్లా	హ్లా
	28	హ్లా	హ్లా
1467	18	హ్లా	హ్లా
	29	హ్లా	హ్లా
1468	18	హ్లా	హ్లా

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	20	హీత	హీత
	28	కూ	కూ
1469	2	కా	కాం
	11	సహ	సాహ
	16	య	యం
1470	11	తృవ	తృవ్యవ
	14	ధూ	ధూన్
	24	హ్మ	హ్మ
	27	చె	రె
	28	స	స్స
1471	8	చ	చ్చ
	4	బ్బ	బ్బ
	22	దద	పద
1472	4	రాన్మ	రాన్మ
	15	భ	భ
	16	రు	రు
	24	తృ	తృ
1478	1	గం	గం
	8	గం	గం
	28	దృ	దృ
1474	17	స్స	స్స
1475	6	శ్చ	శ్చ
	17	రే	రే
1476	8	భ	భ
	17	భ	భ
	20	రే	రే
1477	8	బ	బ
	4	ట	ట
	6	మ	మ
	16	మ	మ
	17	శ్చ	శ్చ
	24	శ్చ	శ్చ
	28	శ్చ	శ్చ
1478	8	బ	బ
	4	భ	భ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	17	న	న
	18	వి	వి
	26	యా	యా
1479	18	కిమానచే	కిమానచే
	28	మా	మా
1480	6	య	య
	9	తదుత్తరావార	తదుత్తరావార
	11	విలేపి	విలేపి
	12	వాహ	వాహ
	14	గం	గం
	15	స	సం
	17	బ్బ	బ్బ
	18	స్స	స్స
1481	1	బ	బ
	2	ర్య	ర్య
	11	చే	చే
	15	హ్యం	హ్యం
	19	త్రివ	త్రివ
	22	స్స	స్స
	26	శ్చ	శ్చ
	27	శ్చ	శ్చ
1482	5	శ్చ	శ్చ
	7	ర్య	ర్య
	10	ర్య	ర్య
	18	తా	తా
	22	టా	ట
1488	17	తే	తే
	18	తారం	తారం
		తే	తే
1484	5	గ	గ
	18	శ్చ	శ్చ
	15	వాసస్స	వాసస్స
	16	మృత	మృత
	28	తి	తి

పుట.	వం.క్రి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	26	నీ	న
1502	7	చా	చూ
	16	వోతక	తస్తక
	17	ట	టి
	18	మాన	వధి
1508	1	ననా	వానాః
	5	రా	రాక
	10	యక	యం
	14	ప్ర	ప్ర
	17	తి	తు
	25	న	నా
1504	6	కాం	గీ
	8	విచరతు	కృచరతు
	28	తు	వో
1505	1	సరప్రహృతే	మనసామస్పతే
	11	ద్ర	ద్రో
	18	దా	ద్యా
1506	2	త్రై	త్రై
	18	త్వ	త్వ
	22	ణం	ణః
1507	2	ప్రహితే	ప్రహితే
	న	న	న
	15	రా	రా
1508	25	మ	మో
1509	9	జ	జ
	17	:	ం
	25	తారా	తావ
	24	మో	మ
1510	10	సేనా	శేనా
	15	ర	ర
	18	తి	ది
	26	మాన	వధి
	ప్ర	ప్ర	ప్ర
1511	2	భ	వ
	3	అపకృంత	సదా అపకృంతం
	4	పీక	పీక
	15	పి	పి
	22	సభాపర్య	అరణ్యపర్య

పుట.	వం.క్రి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1512	8	భావ్య	భావ్య
	10	క్షే	క్షే
1513	5	ధ	ధ
	6	రా	రా
	8	త్యా	త్యా
	21	మా	మా
	28	హీ	హీ
	స్పం	స్పం	స్పం
1514	7	తక్కుం	తక్కుం
	నక్ర	నక్ర	నక్ర
	20	కృ	కృ
	24	ద్య	ద్య
1516	14	ర్యా	ర్యా
	16	క	క
	17	జా	జా
	21	దా	దా
1517	4	దిష్ట	దిష్ట
	11	ది	ది
	15	దా	దా
	18	ప్రదా	ప్రదా
	27	హీ	హీ
1518	8	హ	హ
	5	చృకు	చృకు
	10	న	న
	20	ని	ని
	24	భా	భా
1519	9	ప	ప
	14	చక్ర	చింత
	15	న్ని	న్ని
	21	ర్య	ర్య
	26	హీ	హీ
	త్ర్య	త్ర్య	త్ర్య
1520	5	మమస్మ	మస్మ
	7	క	క
	18	నే	నే
1521	8	ట	ట
	17	ద్రా	ద్రా
	21	క	క

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	26	త్యా	త్యా
1522	10	హ్యం	హ్యం
	19	క్ష	క్ష
		వర్తి	వర్తిత
	28	శాం	శాం
	24	నల	ల
1523	8	రస్య	రస
	12	ణ్యం	ణ్యం
	18	ప్రత్	ప్రత్
	24	క్ష	క్ష
	27	వావి	వావి
1524	8	తాం	తం
	12	పాక్ష	పార్ష
	14	తయాం	తయాత
	17	మబ	మమబ
	22	వచించి	వంచి
	27	హో	తేన
1525	2	యా	యా
	16	న్	న్
1526	2	హ్య	హ్య
	4	క్ష్య	క్ష్య
	7	తేచ	తేచ
	8	క్ష్య	క్ష్య
	26	ప్రణ	ప్రణ
	29	వా	వా
		గ్నిం	గ్నిపం
1527	1	ణ	ణ
	2	పక్ష	పక్ష
	11	సభాపర్య	అరణ్యపర్య
	12	అప్రదళ	అప్రదళ
1528	4	గ	క
	14	శరదిం	కుణపం
1529	7	స్య	స్య
	10	గృత	గృహీత
	12	హ్య	హ్య
	15	మా	సమా
	17	చాది	చాది
	20	కామాయితచేత్త	త్ర

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	28	క్ష్య	క్ష్య
		త్రిక	త్రిక
	29	మాన	మాన
		భృ	భృ
1580	18	న	న
	15	త	హ
1581	1	ద	భ
	8	చ్చం	చ్చ
	7	శావ	శావ
	12	హ	హ
	20	శా	శా
		ప్ర	ప్ర
1582	18	జా	ద
	26	మాన	మాన
	27	చాయక	చయక
1583	4	సః	సం
	7	సశిక్య	సంజ్ఞ
	9	ధ్రి	ధ్రి
	12	ప్రమత	ప్రమత
	28	హ్య	హ్య
1584	2	మాధ్య	మాధ్య
	7	స్వతః	స్వతః
	11	ధయిర	ధయ
	18	శంబా	సంబా
	14	శాన	శాన
	20	సమంత్య	సంకల్ప
1585	12	చ్చ	చ్చ
	14	త్యాం	త్యా
	25	రభి	దభి
1586	6	హ్యం	హ్యం
	20	సంసంఘం	సంకాఘం
	26	ద్వి	ద్వి
1587	8	దీనా	దీనా
	4	భ్యం	భ్యం
		తా	తా
	5	త్యర	త్యర
	8	దిత	దిత
	12	తా	తా

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	17	హక్	హక్
	20	ధయి	ధై
		సత్రూక్	శత్రూక్
1538	4	మి నె	మి మె
	17	పుర	పర
	18	వసు	వాసు
	20	వ్యత	వ్యేత
	25	ధ	ధ
1539	8	వాని	తాని
1540	10	యచ్చ	మచ్చ
	16	దిక్ మో	గామో
1541	5	భ్య	భ్య
	12	శ్చ	శ్చ
	26	భ్యో	ద్యో
	27	వోహవృత్తి	వోహవృత్త్య
		ఘత్య	వత్య
		కారద్యతః	కారద్యతః
1542	5	శ్వరవరాక్	శ్వవరాక్
	7	ర్యేధ	ర్యేధ
	15	క్తి	క్తి
	22	యానాక్	యానాక్
1543	10	త్త్రం	స్రం
	27	తిస్యాం	తిస్యాం
	28	శ్చ	శ్చ
		డా	డా
1544	15	దూర్ణం	తూర్ణం
		పతాత	పపాత
	25	త్సరు	స్సరు
1545	1	రాన్మా	రోన్మా
	17	రస్య	రస్య
1546	1	పీప	పీత
	3	స్యచ	స్యచ
		మామసా	మూమసా
	4	గో	తః
	7	దీశం	దీజం
	16	త్స	త్స్య
	17	పయం	జయం
	20	సంహ	సింహ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	21	ధా	ధా
1547	1	ద్యంతా	ద్యంతా
	22	ర్యతయా	ర్యసితయా
1548	2	శోట్టి	శోట్టి
	4	హవ	హని
	6	ప్రణితం	ప్రణితం
		స్య	స్యం
	11	స్తుతే	స్తుతే
		ప్రూ	ప్రూణ
	14	కథంప్య	కృతంప్య
	15	వయవా	వైవా
		వయవం	వైవం
	17	పృష్ఠ	పృష్ఠః
	26	వంతర	వంతం
		చెత్	చిత్
	27	తవాక్	భవాక్
		ప్ర	ప్ర
1549	4	ప్ర	ప్ర
	6	నె	నె
	7	ద	ధ
	11	త	తః
	14	జ్య	జ్య
	19	స్య	స్య
	22	హస్త	రస్త
	28	తస్	తస్
	27	శాన్య	శాన్య
1550	8	రాన్యై	రాన్యై
		వింశస్య	
1551	1	పరిణయం	పరిణయమం
	12	ధష్టి	ధష్టి
1552	2	ద్యేహ	ద్యేహ
	3	ద్యూ	ద్యూ
		సమా	శమా
1553	7	స్మాత్	స్మాత్
	18	పచ్చా	పచ్చా
	25	తతి	దతి
1554			
	8	మప	మృప

పుట.	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
1594	9	మమమా	మమా
	17	వివిభక్తు	విజభక్తు
	19	ప్రతస్థితే	మహాబలాః
	28	క్షి	క్షి
1595	6	(దధి	దాధి
	11	వృత్త	కృత్త
	19	రవ	భవ
	20	చరై	కరై
1596	10	శ్యాద్ధ	శ్యాద్ధ
	18	స్వప్న	స్వప్న
	14	స్వప్న	స్వప్న
	16	భా	భా
	28	స్వ	స్వ
1597	18	నిమా	నమా
1598	2	సెయ్య	శెయ్య
1598	16	తిభిః	తిభిః
	7	భి	భి
	97	త్యన	త్యన
1599	1	భిద్య	భిద్య
	14	సక	పక
		త్యల	తన
	28	కిర	కిర
1600	8	సా	సా
	4	భి	భి
	11	కృ	కృ
	21	అధక	అదక
1601	8	చెనన	చెన
	11	పద	పద
	27	తయ	తయ
1602	4	ప్రక	ప్రక
	5	రాజః	రాజం
	7	గం	గం
	18	తన	తన
	25	భూక	భూక
	30	ఖంచి	ఖంచ
1608	4	స్మద్య	స్మద్య
	11	ధాతే	ధాతే
	16	కాః	కాః

పుట.	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
		రవై	రవై
		రీధా	రీధా
	28	జ్వం	భ్వం
1604	8	హక	హక
	4	పృ	పృ
	8	రద్ధి	కద్ధి
	25	సం	స్వం
1605	4	య్య	య్య
1608	1	స్వై	స్వై
		వత్తర	కత్తర
	9	రహి	రహం
	19	ద్యభి	భిద్య
1609	14	జవాం	జవాం
1610	16	స్వ	స్వ
	19	సదా	తదా
		త్య	ప్ర
	25	జం	జం
	27	కిర	కిర
1611	5	విదా	విదా
	10	(కుం	(కుం
	11	తతా	తతా
	12	తపని	ప్రపన
	17	చ	భ
	26	ద్య	ద్య
1612	6	స్వ	స్వ
	16	కృ	కృ
	17	ర	ర
1618	9	స్వ	స్వ
	22	త్య	త్య
	26	కత్త	కత్త
1614	16	పమా	పమా
	21	ద	భ
	28	అద	అధ
		హత్తు	హత్తు
1615	19	గతు	కతు
	21	తు	త్వ
1616	21	స్వా	స్వా
1617	1	త్వ	త్వ

పుట.	పం. క్రి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	2	శామ	మామ్య
	7	ఘోరం	ఘోరం
	28	యోధ	యూధ
1618	8	ద	డ
	25	దా	ధా
	26	హాదై	హారదై
1619	28	నర	నర్మర
	27	కు	కు
1620	15	హ	హ
	27	య్యో	య్యో
1621	12	శూను	నూను
	18	జాం	వాం
	15	ర్వ	ర్వ
	17	నూనాం	ననాం
	20	స్య	స్య
	21	పరై	కరై
	27	మిత	మితి
[622	1	మై	మె
	6	విద్యక్తుద	విధ్యక్తుచ
	14	చ్చా	చ్చా
	22	వృప్త	వృప్తి
1628	28	భ్య	స్య
	28	ఘయి	మై
1624	21	స్వాక్	క్వాక్
1625	5	స	స్స
	9	హ	హ
	12	ద	ధ
1628	8	ధ	ధ
	11	స	స్స
	18	జా	కా
1629	28	క	క
1680	5	యదా	యధా
	8	ద్యా	ధ్యా
	9	చ్చి	చ్చి
1681	18	దశమ	దశ
1682	6	స్స	స్స
	26	మెర	మెని
1688	1	భై	భై

పుట.	పం. క్రి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	18	యెస	యెస్త
	14	హ	హ
	15	క్రో	క్రో
	22	ధాయస్త్ర	ధాస్త్ర
	25	భవా	భవా
	26	భ	బ
1684	1	సుగై	కుగై
	11	స్య	స్య
	12	కుతం	కుతం
	17	గదాం	గదాం
	21	దృ	ద్రు
1685	4	జ్యా	జ్యాప్యప
	24	మథే	మథే
1686	17	పురోహిత్య	పురోహిత
	28	భద్ర	భద్ర
	28	తత	తద
1687	8	లెం	లె
	4	దితం	విదం
	18	నివె	నిలే
1688	6	తం	త
	21	భి	కి
	28	రాశ్య	దాశ్య
	5	శని	శని
	27	గార	కార
1640	6	సెవంత	మెవంత
1641	28	రంస	రంహ
1648	15	ర్న	ర్న
	22	తరణ్య	రణ్య
	26	స్మ	స్మ
1646	4	ద్రుతం	ద్రుతం
	15	ధరం	దరం
1647	6	స్స	స్స
	21	వధా	విధా
1648	26	స్వర	క్వర
1649	8	మూర్ధాధి	మూర్ధాధి
	16	ర్న	ర
	28	సప	సప
	29	జ్ఞో	జ్ఞో

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1650	1	తం	తాం
		కు	కు
1653	11	జత్తు	జత్తు
	18	పర	పరా
	20	తురయు	తురత
	25	స్వరం	స్వరం
1654	5	స్వా	స్వా
	19	స్వా	స్వా
1655	4	తాదా	తాదా
	12	ద్వి	ద్వి
	18	నా	నా
		హి	హి
	18	హం	హం
	26	తిస్రం	తిస్రం
1656	8	దుక్ఖ	దుక్ఖ
	6	క్ర	క్ర
	7	దుక్ఖాన	దుక్ఖాన
	8	రతా	రతా
	24	జ్య	జ్య
1657	4	భి	భి
	15	జన్య	జన్య
	17	తస్మాం	తస్మాం
	20	దానా	దానా
1658	4	వెన్యసి	వెన్యసి
	5	మతం	మతం
	26	హే	హే
	26	వకి	వకి
1659	30	శరాని	శరాని
1660	5	తోగు	తోగు
	15	జెత	జెత
	18	మూ	మూ
	27	మహా	మహా
1661	6	తాప	తాప
	10	జాన	జాన
	12	ప్రై	ప్రై
	28	తనె	తనె

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1662	26	యమతా	యతా
	30	రః	రం
1663	18	రిణా	రిణా
	21	గ్నినా	గ్నినా
1664	7	శ్చ	శ్చ
	28	దాత	దాత
	24	దారు	దారు
		నశ	నశ
1665	19	తుద	తుద
	26	మూర	మూర
	27	స్వర్మ	స్వర్మ
1666	14	ద్వి	ద్వి
	15	చిన్మ	చిన్మ
1667	22	స్త్ర్యధ్యే	స్త్ర్యధ్యే
	24	కత్తు	కత్తు
	27	తద	తద
1668	10	ర్మణాః	ర్మణాః
	12	ప్రేరణ	ప్రేరణ
		శమ	శమ
	25	హే	హే
1669	22	చైత్ర	చైత్ర
1670	5	సెనా	సెనా
1671	8	భిధః	భిధం
	23	కణ్	కణ్
1672	26	గాం	గాం
1673	4	ధ్యా	ధ్యా
	26	గజ	గజ
1674	14	రీ	రీ
	16	నాం	నాం
	25	హేత్వే	హేత్వే
1675	26	ధాది	ధాది

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1677	4	ద్వి	ర్వి
1678	22	మ్యా	మ్యా
1679	13	టశ్వ	టశ్చ
	19	స్థన	స్థన
	22	ద్యా	ద్యా
1680	20	పతిత	పతిత
1681	10	ఖా	ఖా
	16	వృష్టాం	వృష్టా
	22	వృష్టాని	వృష్టాని
1683	14	శక్య	శక్య
	17	హ్వా	హ్వా
1684	7	త్వ	త్వ
1685	6	నశ్య	నశ్య
	13	హ్వరు	హ్వరు
	16	సక్తాం	సక్తిం
1686	21	స్సబ	స్సబ
1687	3	యద్య	యద్య
	6	మే	మే
	19	త్వ	త్వ
1688	17	శక్త్యా	శక్త్యా
1689	1	త్వ	త్వ
	14	ణ	ణ
	15	స్వయే	స్వయే
1691	14	పశ్చ	పశ్చ
	20	త్వ	త్వ
	28	హే	హే
1693	1	సస్య	సస్య
	15	సేనాస్వా	సేనాస్వా
		శ్చ	శ్చ
	27	స్యప్ర	స్యప్ర
1694	6	తిష్ఠ	తిష్ఠ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	7	వన	వన
	10	మోపి	మోపి
	17	మహే	మహే
	21	హన్య	హన్య
1695	1	ద్వ	ద్వ
	20	దందా	దదా
1696	2	జ్ఞం	జ్ఞం
	10	త్యజః	త్యజః
	22	భ్యాశ	భ్యాశ
1697	2	యతం	యతం
1699	5	సై	సై
	8	నిదా	నిదా
1700	16	శిర	శిర
	18	శ్యావి	శ్యావి
	19	తన్య	తన్య
1701	10	దుశ్చ	దుశ్చ
	22	ద్యా	ద్యా
1702	28	మన	మన
1703	12	ద్విషి	ద్విష
	13	వన	లేన
	23	శ్చర	శ్చర
1704	2	భిష్య	భిష్య
	7	ద్వా	ద్వా
1705	6	ప్ర్యా	ప్ర్యా
	18	తట	తటి
1706	1	యుఖా	ముఖా
	3	ద్వా	ద్వా
	18	జ్ఞేష్ఠ	జ్ఞేష్ఠ
1708	6	స్యాయ	స్యాయ
	15	మ్య	మ్య
	16	స్యావ	స్యావ

క్ర.సం.	పం.క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1709	2	దీ:	ధీ:
	26	హో	హో
1710	4	గ్వా	గ్వా
	8	శ్చ	శ్చ
	12	డిన	డిన
	21	స్వారిం	స్వారిం
1711	17	యదాత్ర	యత్ర
	21	విస్తా	విస్తా
	23	విస్తా	విస్తా
	25	సాఖ్యా	సాఖ్యా
	27	గూ	గూ
		లెలా	వెలా
	28	రహే	రహే
1712	3	రజ్జా	రజ్జా
	9	ద్విధి	ద్విధి
	15	నః	నః
		ము:	ముహు:
	17	హయ	హయా
1713	24	స్మహే	స్మహే
	25	హే	హే
	28	హే	హే
1715	4	శచా	నచా
	6	నః	న
	7	ధరం	ధరం
	12	ప్ర	ప్ర
	14	నరో	శరో
	20	నః	నః
1716	5	నిప్త	విప్త
	7	సధ	సధ
	10	ప్రయ	ప్రయ
	19	ఘస్య	ఘస్య

క్ర.సం.	పం.క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	25	భిందం	భిందం
1717	4	దద్దు	దద్దు
	8	ప్ర్య	ప్ర్య
	10	ప్ర్య	ప్ర్య
	12	సచా	సచా
1718	4	సందె	సందె
1719	3	భీతః	భీతః
	10	ధతి	దతి
	18	ప్రివ	ప్రివోవ
1720	5	శ్చతై	స్సతై
	28	దికన	ధకన
1721	4	త్యవీ	త్యవీ
1722	8	శుక్రో	శుక్రో
	18	నహ	స్సహ
1726	14	జావ	జాల
1727	15	ని	న
	16	కయ	కయ
1731	25	భిద	భిద్య
1732	22	విప్ర	లిప్ర
1733		నిచ	నిచ
		నిన	ర్విన్
	8	యమనో	యనో
	11	ల్లిని	ల్లిని
	12	హ	హ
		త్యా	త్యా
	20	హి	హి
	26	పూషి	పూషి
1734	14	వీర	తీర
	14	రహే	రహే
1735	8	హే	హే
	15	విపిసి	విపిసే

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	25	గమక	కమక
1736	11	ద్వి బ్రతి	ద్వి ప్రతి
1737	5	మద్యై నిశ్చ	మద్యై నశ్చ
1738	6	వ్యకుతాం	వ్యకురుతాం
	7	హ్వే	హ్వే
	21	విల	నిల
1739	14	నుంకృత్యా	నుంనికృత్యా
	15	రామో	రామె
	25	ప్రధా	పుధా
1742	8	నందనీ	నందినీ
	20	రంతె	రంతా
1744	9	నిచా	నచా
1745	5	నచ్చిబి	నచ్చిబి
1747	..	కావ్యే	కాత్యే
	10	వాన	వధీ
1748	2	తద	తద
		వ్యవౌ	వ్యవౌ
	17	భాగ	భాగీ
1749	3	హేద	హేద
	16	శక్యం	శక్యంహి
	22	శ్యస్త్రి	వ్యస్త్రి
1750	1	రణ	రణ
1751	7	రంధ్రం	రంధ్రీ
	9	యాన	యాన
	10	గర	గరా
1752	28	వై	లై
1753	17	తా	తా
1754	15	దృవ్య	దృశ్య

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	16	నకః	నఖః
	20	సాంత	సాంత్య
		ధాన	దాన
	23	స్సం	త్సం
1755	8	రోథ	రోద
	16	స్యద	సద
	27	ఆనంత్య	ఆవంత్య
1756	1	పస్య	పశ్య
1757	2	ధాన	దాన
	7	ధిష్ట	దిష్ట
	21	వరో	నరో
1758	5	నవి	నవి
	8	కత	గత
	13	హ్వే	హ్వే
	18	వర్త	పర్త్య
1759	14	గమక	గమక్యా
	24	రహే	రహే
1760	5	స్తాయ	స్తాయ
	11	స్త్రో	స్త్రో
	14	రోధ	రోద
	17	కిర్య	కిర్య
		కుసు	కుసు
	2	నమై	నభీమై
1761	4	దద	దదహుః
	9	నెన	నెన
	13	నశ్వే	నశ్వే
	22	నహ	నహ
1762	6	నదో	నదో
1763	12	గతా	నతా
1764	6	జెదుః	జెముః

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	బిప్పు.
	26	శ్చప్య	శ్చప్య
	28	భిల	భిల
1765	1	న్మరు	న్మరు
	4	అగ్నె	అగ్నె
	5	కాజా	రాజా
	16	హేయం	హేయం
1766	1	ధ్యాది	ధ్యాది
	12	శా	శో
	24	నంద	న్నంద
1767	12	విహ	విభా
	26	యగ్ని	యద్వి
1768	17	తాశ్చ	తాశ్చ
	27	స్త	స్త
	28	నిర	న్నిర
1769	9	నుప	నుష
	19	నర్వం	నర్వం
		వపి	దపి
	25	శాపి	చాపి
	26	చవై	చవై
1770	7	వియ్	పయ్
	19	భర్తా	భర్తా
1771	1	ప్రం	ప్రం
	17	కెనమశచి	కెనమచి
		తెన	తెన
1772	26	యోథ	యోథా
1773	2	తస్య	తాస్య
	23	మవి	మని
1774	2	నద	రథ
1775	4	హే	హే
	10	స్వయా	స్వయా

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	బిప్పు.
	11	రీచి	రచి
	13	వక్ష	వక్ష
	18	హే	హే
	25	తే	తే
	28	సంధి	సంధి
1776	3	హోవ	హోవ్య
		రాజక	రాజక
	17	పుత్రా	పుత్రా
	26	దీశ్వ	ధీశ్వ
1777	20	తస్తు	తస్తు
	28	బిభు	బిభు
1778	5	వద	విద
	7	హే	హే
	10	ఆద్ది	ఆద్ది
	16	స్పృమ	స్వమ
1779	7	ఎవ	ఎవం
	14	యోని	యా
	17	వమనా	మనా
1780	25	హేత్ర	హేత్ర
1781	3	హే	హే
	9	కదా	కథా
	11	తస్య	తస్య
	17	బహ్యభి	బహ్యభి
1782	22	వ్రశం	వ్రశం
	25	గణం	గుణం
1783	11	పశ్చా	పశ్చా
	12	వర్ష	వర్ష
	15	ధూనా	ధూనా
	21	రైభ	రైభ
1784	3	దయా	దయం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	14	నాశ్య	నాశ్య
	21	శాశ్య	శాశ్య
1785	17	మహా	మహా
	24	లూపం	రూపం
1786	10	తితి	క్షితి
	14	రాంతర	గాతర
	15	పరం	పదం
1787	11	మహా	మహా
	12	తవ	తలె
		యనో	యమినో
	16	దోధ	దోధ
	19	త్యమహి	త్యహిమ
1783	22	తవా	తదా
1789	4	సిష్ట	సిష్ట
	7	శ్రయా	శ్రయం
	8	తావి	తావి
	14	తమ	తద
1791	8	తేస్మా	తస్మా
	24	నవె	నలె
	29	దోష	రోష
1792	18	విశ్వ	విశ్వ
1794	1	త్రాఖ్య	త్రాఖ్య
	21	స్వయ	స్వయ
1795	12	కలి	కలి
1796	13	మోద	మోద
	22	మర	మర
1797	26	ధ్యయంశ్చ	ధ్యయంశ్చ
1798	17	త్యాః	త్యాః
1799	7	ధి	ధి
	11	స్నా	స్నా
	18	తత్రై	తత్రై

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1800	18	రన్న	రన్న
	14	సత్రై	సత్రై
	28	నిర	నిర
1801	5	త్రిప్త	త్రిప్త
	9	పవి	స్పవి
		కాపం	భాపం
	28	జయో	జహో
1802	4	ద్వప్తై	ద్వప్తై
	16	దివ్య	దివ్య
1808	2	బ్యా	చ్యా
	16	భిన్న	భిన్న
	18	దే	దే
	26	దూతే	దూతే
1805	2	యాయ	యాయ
	7	కింహ	సింహ
1806	10	త్రి	త్రి
	11	స్పష్ట	స్పష్ట
1807	19	స్పాఘం	స్పాఘం
1808	2	హాజ	హాజ
1809	2	స్పి	స్పి
1810	10	హోధ	హోధ
	15	రిభా	రిభా
	28	తవి	తన్ని
1811	2	హా	హా
1812	14	స్పహ	స్పహ
1814	2	యాకాప	యాకాప
	14	త్రింక	ఎకత్రింక
1815	6	హా	హా
	7	మెమ్మ	మెమ్మ
1816	22	వాక్ష	వాక్ష
1817	8	కాత్త	కాత్త
	27	పల్లి	పల్లి
1818	8	కృష్ణ	కృష్ణ
	18	ధక్ష	ధక్ష
1818	1	నిర	నిర
	28	హంతి	హంతి
1820	5	హ్మటి	హ్మటి
1921	4	తతి	తటి

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	22	క్షిత	క్షిత		10	డం	డ
	26	ర్య	ర్య	1827	4	ప్రగా	ప్రగా
	27	శ్రీ	శ్రీ		13	ర్భ	ర్భ
1822	2	జ్ఞా	జ్ఞా		16	తవా	తవా
1828	8	శిరసిహిత వస్త్రపావ్యతేనన్వి ధాయాలయ వరమను పర్యక్రా మదాబద్ధతానిః			19	కృత	కృతః
	4	రశి	రసి		20	శ్చం	శ్చ
1823	4	సిర	శిర		26	ద్వి	ద్వి
1824	14	హేమ	హేమ	1828	7	హంని	హని
	21	హే	హే		9	గీతి	గీతి
1826	9	సిరసి	శిరసి		26	దాయా	దాయి
				1829	7	శ్రీసా	శ్రీసా

